

Farkas Ádám: Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból (1867-1945) I. Kötet

Farkas Ádám

Válogatás a modern magyar honvéd-katonai
büntető joghistória forrásaiból (1867-1945)

Magyar Katonai Jogi és
Hadjogi Társaság
Széchenyi István Egyetem
Batthyány Lajos
Szakkollégium
2014
I. Kötet

VÁLOGATÁS A MODERN MAGYAR HONVÉD-KATONAI BÜNTETŐ JOGHISTÓRIA FORRÁSAIBÓL (1867-1945)

I. KÖTET

Szerkesztette és válogatta:
Farkas Ádám

2014

VÁLOGATÁS A MODERN MAGYAR HONVÉD-KATONAI
BÜNTETŐ JOGHISTÓRIA FORRÁSAIBÓL
(1867-1945)
I. KÖTET

Szerkesztette és válogatta
dr. Farkas Ádám

**A Tanácsköztársaságra vonatkozó források válogatásában
közreműködött:**
Kelemen Roland

Szakmai lektorok
Dr. Barna Attila PhD. egyetemi docens
Dr. Balogh András József alezredes
Dr. Kovács Tamás nyá. altábornagy nyugalmazott legfőbb ügyész
Prof. Dr. Mezey Barna DSc. egyetemi tanár, rektor

A borító tervezője
Czebe András

Minden jog fenntartva.

ISBN 978-963-08-9566-8

Kiadja
Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság
Széchenyi István Egyetem Batthyány Lajos Szakkollégium

A kiadó képviselője
Dr. Székely György nyá. dandártábornok, elnök
dr. Kálmán János, igazgató

Nyomdai kivitelező
Universitas-Győr Nonprofit Kft.

©Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2014.
© Széchenyi István Egyetem Batthyány Lajos Szakkollégium, 2014.
©Farkas Ádám, 2014.

„Szükséges volna tehát, hogy szakítva azon gyakorlattal, mely az ez idő szerinti katonai büntető igazságszolgáltatást gáncsolja ugyan, de magával az elégedetlenség ily kitörésével be is éri, - jövőre az idevágó kérdések valódibb érdeklődésre, beható megvizsgálásra érdemesítsenek, s ez által ugy a szakkörök, mint általában a közvélemény előtt kellőképen tisztába hozassék...”

Pap Kálmán hadbíró, 1890.¹

¹ Pap Kálmán: Adatok a katonai büntető igazságszolgáltatás reformjához. Budapest: Atheneum társulat könyvnyomdája, 1890. 4. o.

Dr. Kovács Tamás ajánlása

2012-ben több rendezvényen, több írásműben emlékeztek meg a katonai büntetőjog, a katonai büntető eljárás iránt érdeklődők a magyar katonai büntető perrendtartás megszületéséről, illetve a katonai büntető igazságszolgáltatás későbbi szakaszairól.

Akik ez ügyben tollat ragadtak, mindannyian nehézségekbe ütköztek, hiszen a korbeli jogszabályok fellelése, a háttér-joganyag megismerése igen idő- és energiaigényes munka volt.

Éppen ezért szolgált nagy örömömre, amikor a jubileumi konferenciánkon Farkas Ádámmal beszélgetve megtudtam, hogy már belekezdett a katonai büntetőjogi jogforrások feltérképezésébe, azzal a céllal, hogy megkönnyítse az érdeklődők, a kutatók dolgát.

Igen tiszteletre méltó, több éves munka nagyon hasznos eredményeként vehetjük most kézbe a Farkas Ádám által szerkesztett Válogatást, amelynek a tartalomjegyzéke már önmagában is érdekes, figyelemfelkeltő olvasmány.

A „Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból (1867-1945)” című munka mottójául választott (Pap Kálmán hadbírótól származó) idézet nagyon találó és sajnos ma is aktuális. Ehhez hozzátenném még Győrffy Lászlónak a Belügyi Szemlében száz éve, 1914. április 15-én megjelent tanulmányában írtakat: „...azt hiszem nem csalódom, ha azt mondom, hogy általában még a jogászközönségnek is gyenge fogalmai vannak a katonai büntető jogról...”

Nekem úgy tűnik, hogy ezen a téren nem sok változás történt száz év alatt, ezért tehát én is osztozom a szerkesztő reményeiben, abban ugyanis, hogy ez a teljeskörűnek mondható gyűjtemény többeket inspirál majd a magyar katonai büntetőjog történetének, fejlődésének kutatására, annak eredményeként a katonai büntetőjogi irodalom gazdagítására, „a jogászközönség gyenge fogalmainak” bővítésére.

A magam részéről örömmel nyugtáztam Farkas Ádám ígéretét, azt, hogy gyűjtő munkáját folytatni fogja.

A most megjelent gyűjteményt jó szívvel ajánlom minden érdeklődő figyelmébe.

Budapest, 2014. február 13.

*dr. Kovács Tamás nyá. altábornagy
nyugalmazott legfőbb ügyész*

Dr. Dankó István ajánlása

Az a körülmény, hogy a háborús, vagy a katonákat érintő más rendkívüli időszakokra vonatkozó szabályokat már békeidőben meg kell alkotni, az ezzel foglalkozó jogászoknak minden történelmi időszakban jelentős fejtörést okozott.

Bennünket gyakorló jogszabály előkészítőket túlságosan leköt a napi élet rutinja és békeidejű szabályozás megszokása. Ezért nem is válik zsigeri kényszerre a katonai jog történetének, tanulságainak, tapasztalatainak, hatásainak és összefüggéseinek átfogó ismerete és folyamatos vizsgálata. Az arra felhatalmazott személyek és szervezetek sok esetben úgy hozzák meg a hadsereggel, a katonákkal kapcsolatos jogi szabályozásra vonatkozó döntéseiket, hogy nincs lehetőségük, vagy idejük a múlt ide vonatkozó tapasztalatait átgondolni és felhasználni.

A katonai jog fontosságát mindemellett háttérbe szorítja az a körülmény is, hogy a katonai életviszonyok sok tekintetben élesen elválnak a civil életviszonyoktól. A sajátos, békeidőben csak a katonát érintő és érdeklő jogosultsági-kötelezettségi rendszer alapvetően megmarad a hadsereg napi működésének és az e körben a minimálisan szükséges elvárásokat, szabályokat tartalmazó szakjogszabályok szabta keretek szintjén. Békeidőszakban a civil társadalmat kevésbé érdekli a katonákra vonatkozó speciális szabályozás, illetve háborús viszonyok elmúltával a polgárok - és amint a tapasztalatok mutatják a katonák is - igyekeznek elfeledni a szigorú, akkor szükségképpen rájuk erőltetett militáris eljárásrendeket.

A hadijogász manapság egy hiányszakma. A katonai joggal foglalkozó szakemberek köre az elmúlt időszakban - valószínűleg a hazánkat érintő fegyveres konfliktusok történelmi szempontból egyre távolodó volta miatt - folyamatosan szűkült. Az utóbbi időszakban azonban a nemzetközi katonai történések egyre inkább felvetnek olyan kérdéseket, amelyekkel a katonai jog szempontjából is foglalkozni kell. Ennek megfelelően kezd feltűnni egy olyan generáció, amely ezt a kicsit „elfeledett” tudományágat újra élővé teheti.

Én magam a művet kifejezetten gyakorlatias szemmel, a napi jogászai szakmai feladatokhoz hozzáadott értéket adó műként kezdtem olvasni.

Gyakorlati szakemberként teljes mértékben egyet kell értenem azzal a megállapítással, hogy a mai modern katonai történelem, illetve a hadtudomány szerves része a katonai büntetőjog, a katonai igazságszolgáltatás, vagyis tágabb értelemben a katonai jogi szabályozás története.

Ez a mű igyekszik választ adni arra az örök kérdésre, hogy miért kell a katonai joggal, és a katonai büntetőjoggal foglalkozni. A mű igyekszik bemutatni azt, hogy a katonai jogi szabályozás a tudományos érdeklődés szempontjából miért szorulhatott a perifériára. A mű abban mindenféleképpen kezdeményező, előremutató, hogy rendszer szinten rámutatva a katonai jogi szabályozás létre, egyes jelenségeire, hangsúlyozza annak fontosságát is a történelmi események összefüggéseiben.

A császári nyílt parancstól a királyi kormány rendeletén keresztül az önálló törvényi szintű szabályozás bemutatásáig fejlődéstörténeti bemutatását adja a katonai jogon belül a katonai büntetőjog témakörének. Az összefoglaló gyűjteményi rész rendkívül jól szemlélteti, hogyan alakult a szabályozási igény és szükség a II. világháború idején 1941-1944. között például a honvéd büntetőbíráskodás, a bűnvádi eljárás gyorsítása, a hűtlenség büntetőjogi szankcionálása, a kegyelmi jogkör gyakorlása, vagy a rögtönbíráskodás kiterjesztése tekintetében.

A korabeli jogszabályok már csak nyelvezetük miatt is rendkívül érdekes olvasmánynak bizonyulnak. Jogszabály szerkesztési és jogintézmény történeti szempontból is tanulságos lehet még azoknak is, akik nem kifejezetten a téma kutatói vagy érdeklődői (pl. átmeneti szabályok léte, beszámíthatatlanság, a jogos védelemre vonatkozó, vagy a törvény, vagy a következmények nem tudása nem mentesít-szabály, részesség, bűnsegédi alakzatok, stb.)

E kötet megalkotásának végcélja tehát a fentiekben és a hazai katonai büntetőjog illetően megismertetésén túl szerényen hozzájárulni az „igazságok feltárásához” és a magyar katonai büntetőjog rehabilitációjához. Azt gondolom, hogy a mű ezt a célt minden tekintetben szolgálja.

Én személy szerint rendkívül nagyra értékelem, ha a katonai jog kérdéseivel kifejezetten fiatal szakemberek, kutató kollégák foglalkoznak. Az ő tevékenységük határozott biztosítéka annak, hogy a tudományág további kutatása és fejlesztése nem lesz a jövőben sem méltánytalanul elfeledett, vagy elhanyagolt. Ennek érdekében minden a szakterületen dolgozó jogász és katonai vezető kötelessége e tevékenység feltétel nélküli támogatása.

Budapest, 2014. március 27.

dr. Dankó István
közigazgatási államtitkár
Honvédelmi Minisztérium

Prof. Dr. Mezey Barna ajánlása

A történeti kutatások egyik jellegzetessége az a sorrend, ahogyan egy téma megkutatása zajlik. Az első eredmények kisebb közleményekben, résztanulmányokban, konferencia-előadásokban érhetőek tetten, melyeket kisebb-nagyobb forrásközlések kísérnek. A részkutatások azután kismonográfiákban összegződnek. Előbb-utóbb eljön az ideje annak is, hogy a forrásfeltárás nyomán egybegyűlt dokumentumokat, jogszabályokat, vegyes iratanyagokat szisztematikus rendben szedjék, s megjelenjék az igény a közzétételre. Általában ezzel egy időben érlelődik a nagymonográfia, s szerzői habitustól függően előzi meg egyik a másikat.

A Farkas Ádám által jegyzett kötet megjelenésének jócskán ideje volt már. Hiába Györffy László, Gábor Gyula, Szilágyi Arthur Károly, Pap Kálmán, Cziáky Ferenc, Levente Nándor, Schultheisz Emil, Habony János, Kardos Sándor vagy Hautzinger Zoltán eddigi fáradozása, a katonai büntetőjog történetének nagymonográfiája még várat magára. Aminek oka feltehetően sajátos helyének köszönhető, mely valahol a civil társadalom és a katonai szervezet érintkezési pontjain, a büntetőjog, a büntető perjog és a közigazgatási jog határmezsgyéin, a hadtudomány, a jogtudomány és a történettudomány közös terepében található, s melynek érvényesülésében a katonai igazgatás, a fegyelmi- és függelmi jog jellegzetességeivel átítatottság, háborús időszakban intenzív agresszivitás, diktatórikus kormányzatok alatt túlhatalom és sokszor titkos körülmények konstatálhatók. „Magyarországon a katonai büntetőjognak irodalma nincsen, tudományos irányban azzal jóformán senki sem foglalkozik...”- panaszolta Gábor Gyula 1901-ben, Szilágyi Arthur Károly a jogtudomány mostohagyermekének nevezte a katonai büntetőjogot, Kardos Sándor 2002-ben pedig még mindig arról írt, hogy „a magyar katonai büntetőjogról illetve a katonai bírósági szervezetről ez ideg teljes körű feldolgozás még nem készült.”

Pedig a jogismerő szemszögéből, legyen az alkotmányjogász, közigazgatási jogász, büntetőjogász vagy processzualista, végtelenül izgalmas összehasonlítás és kutatás tárgya lehet úgy a civil és a katonai társadalom érték- és szokásrendjének találkozása, mint a jogfelfogás terén különböző, s olykor összeütköző elvi tételek vizsgálata. Amit a szakirodalom leggyakrabban idéz: a katonai büntetőjog története azt tanúsítja, hogy az anyagi büntetőjog elvárása a tiltott cselekménytől tartózkodás helyett az előírt magatartás aktív megvalósítása, a büntetés célja a reszocializáció helyett az elrettentés és a megtorlás; a perjogban a bírói függetlenség helyett a magasabb parancsnoki büntetőhatalom dominanciája.

A jogtörténész vizsgálódásai még izgalmasabb terepet világíthatnak meg. A katonai büntetőjog és büntető eljárásjog története szorosan és plasztikusan követi azokat a politikai-történelmi eseményeket, melyek a társadalom átalakulásával járnak. A monarchikus diktatúrából a polgári jogállamba közeledő magyar állam-és jogberendezkedés változása leírható a katonai jog alakulásán keresztül is; a jogállam kiépülése nem marad hatástalan a katonai büntetőjogra nézve sem. Miként a hadi szervezetre és jogra döntő nyomást gyakorló világháborúk, a forradalmak, a békediktátumok.

Tanúságtétele e gyűjtemény annak, milyen út vezetett a megszálló osztrák hadsereg császári nyílt parancssal életbe léptetett katonai büntető törvényétől a közös monarchia hadseregének a véderőtörvény által behatárolt honvédségéig; az első világháborúban szétzilálódott hadsereg forradalmi újjászervezéséig, a Vörös Hadseregig, majd a trianoni békeszerződés által korlátozott mozgástérrel rendelkező magyar királyi honvédség szervezéséig, majd megerősödésig, hogy a történet beletorkolljon a második világégésbe, a háborús jog megerősödésébe. S mindez a katonai büntetőjog szemüvegén keresztül.

Aki kézbe veszi a Farkas Ádám értő szerkesztésében készült válogatást, mindezeket a 19-20. századi eseményeket, társadalmi töréseket és újjáépítéseket kísérő, a jogrendszer egészének és a folyamatosan változó katonai szervezetrendszernek olykor csak rezzenés szerű, máskor földinduláshoz hasonló mozgásait híven tükröző joghistóriáról, a magyar jogrendszer történetének egy jellegzetes és érdekes szelvényéről kaphat közel teljes képet. S talán kedvet kap a továbbolvasáshoz, netán a kutatáshoz is. Ezzel a reménnyel ajánlom az tudós és laikus Olvasóközönség figyelmébe egyaránt e száz esztendő átívelő gyűjteményt.

Budapest, 2014. március 27.

Prof. Dr. Mezey Barna DSc egyetemi tanár
rektor
Eötvös Loránd Tudományegyetem

A szerkesztő előszava

Több mint száz esztendőtt éltek túl azok a keserű tapasztalatok és felütesek, amelyekkel a 19. század végén és a 20. század elején a katonai büntetőjog szakírói műveiket kezdték, s amelyekben a katonai büntetőjog elhanyagoltságát,¹ számkivetettségét,² és tudományos alulreprezentáltságát³ hangsúlyozták.

Persze a körülmények azóta – igaz katartikusan csak az elmúlt évtizedekben, de – megváltoztak, s így már nincs akkora éle a fennmaradt kritikáknak. Nincs már békeidejű, általános védkötelezettség és a haderő – sőt általában az állami fegyveres testületi erő – létszáma is jelentősen csökkent az átalakítások nyomán. Szerencsére a klasszikus háborús fenyegetettség Európában szintén mérséklődött és hazánk a terrorfenyegetettség szempontjából sem kiemelt célpont. A világ – és vele a jog – pedig átvette a polgári szellemiség és a békekorszak hangvételét, amivel együtt jár a katonai jog és a katonai büntetőjog fontosságának csökkenése, amit hazánkban a katonai igazságszolgáltatás és általában az igazságszolgáltatási szervezet államszocialista „előélete” is felerősített.

Mindezek azonban még nem jelentenek menlevelet az alól a történelmi mulasztás alól, ami – talán a 20. század első felére nézve csak fenntartásokkal, de – száz esztendeje kísérti a magyar jogtudományt és jogi gondolkodást, sőt.⁴ A mu-

¹„Merész vállalkozás egyáltalán könyvet írni a katonai büntetőjogról Magyarországon. [...] Nem divat a katonai büntetőtörvényeket ismerni, legfeljebb is ócsárolni szokás azokat, pedig a legkevesebb, amit elvárhatunk az ócsárlóktól az, hogy ismerjék azt, amit kicsinyelnek.” (Gábor Gyula: *A szerb katonai büntető törvénykönyv*. Budapest: Pallas Részvénytársaság Nyomdája, 1902. 5. o.)

²„Nem szenved kétséget, hogy a jogászvilág érthetetlen indolenciával, közönyösséggel viseltetik a katonai jogtudománnyal szemben. Nem keresem ezen közöny okait, konstatahatom, hogy Magyarországon a katonai büntetőjognak irodalma nincsen, tudományos irányban azzal jóformán senki sem foglalkozik s ha már akadna is ambíciózus jogász, ki ezt feladatául tűzné ki, ugye e téren valóságos sivatagban kellene magát éreznie.” Gábor Gyula: *Tanulmányok a katonai büntetőjogról*. Budapest: Grill Károly Cs. és Kir. Udv. könyvkereskedése, 1901. 1. o.

³„A katonai büntető jog a jogtudományi szakirodalomnak, de magának a jogtudománynak is mostoha gyereke. Az ezen jog gyakorlati kezelésével hivatás szerint foglalkozókon kívül, kiknek száma aránylag csekély, kevés, igen kevés jogász művelte és műveli a jogtudomány ezen ágát, különösen nálunk Magyarországon. Pedig ugyancsak érdemes lenne arra, hogy a jogászvilág, sőt az egész művelt közönség behatóbban érdeklődjék iránta...” Hanskarl tábornok hadbíró előszava. In: Szilágyi Arthur Károly: *Értekezések a katonai jog köréből*. Budapest: Grill Károly cs. és kir. udv. könyvkereskedése, 1896. 2. o.

⁴ Erre nézve Gyórfy László közel száz esztendővel ez előtti gondolata idézhető fel: „A jogtudomány terebélyes fája a polgári viszonylatban is a korszellemhez alakul, azzal lépést tart, éppen így a korszellemhez (Genius saeculi), az erkölcsi, jogi, vallási, szociális téren uralkodó eszmék összességét megállapító korszakhoz kell alakulnia a katonai viszonylatban is. A korszellemnek uralkodó felfogását a mindenkor polgári és katonai társadalom tényleges berendezkedése körül érvényesülő életjelenségekből, az ezt irányító

lasztást, hogy a történelmi hibákból még mindig nem sikerült tanulni, holott Deák Ferenc már közvetlenül a Kiegyezés után rámutatott a katonai viszonyok szabályozásának fontosságára a katonai bíróságok hatásköréről szóló vitában az ostromállapotról mondott gondolataival.⁵

Erre tekintettel érdemes a témát kísérő, időről-időre felmerülő kérdésre ki térni: Miért is kell a katonai joggal, és a katonai büntetőjoggal foglalkozni? A választ három pontban lehet röviden összefoglalni.

Elsőként arra kell kitérnünk, hogy a modern államfogalmak, alkotmányos berendezkedések és egyáltalában a jog természete mind-mind arra mutatnak, hogy intézményesített és törvényesített erőszak nélkül nincs rendezett állami lét és működő jogrendszer. Ezek a tények már önmagukban a megismerés, tanulmányozás, tudományos analízis, valamint az ezekre épülő fejlesztő elmélkedés és jogalkotás létjogosultságát adják. Ezekhez azonban hozzá kell tennünk, különösen a 19-20. század tapasztalatai alapján azt a régi bölcsességet, hogy fegyverek közt hallgat a jog. Ebből ugyanis az a tanulság kell, hogy átszüremlődjék a mindennapjaink frekvenciált és fókuszban álló jogkérdései között, hogy a fegyveres erőre, az állam erőszak monopóliumára, valamint az ezek mögött álló garanciarendszerre vonatkozó szabályokat a béke időszakában kell a lehető legmagasabb szintre fejleszteni.

Másodszorban, így az első világháború kitörésének századik évfordulójához közeledve, a történelmi emlékezet teljessége és az ebből valamelyest következő hatályos szabályozás is a katonai büntetőjog feltárására és tudományos igényű munkálására, fejlesztésére kötelez minket. Az első világháborúban ugyanis milliók álltak a katonai büntetőjog és igazságszolgáltatás hatálya alatt, s lényegét tekintve – mint minden jelentősebb különleges jogrendi helyzetben – a teljes jogrendszer ostromállapotban volt. Erre a jognak mindig készen kell állnia. Ezt tükrözi Alap-

szabályok és törvényszerűségek összességéből ismerhetjük meg. Mégis azt látjuk, hogy ez a mesteri kézzel megnevelt fája a jogtudományoknak csak a polgári életre terjed ki, míg a katonai jogtudomány mostoha, elhanyagolt, csenevész ága annak, mintha bizony nem volna első rendű jelentőségű ez utóbbira nézve is Márkus Dezső mondása: »Valamint az emberi élet minden más terén minden lépés, amellyel előre haladunk egy-egy vívmány a tökéletesedés szempontjából, éppen úgy a jog terén is minden haladás egyértelmű egy-egy igazságtalanságnak a lerombolásával, egy-egy igazságnak az emberiség javára felderítésével és értékesítésével.« A katonai jogra is teljes egészében áll, hogy az a létező életviszonyokból keletkezik, azokhoz símul, azokra alkalmazandó. [...] Az életviszonyok változása, az emberek felfogásának átalakulása, a társadalmi rend új szervezete új katonai büntető jogot tesz szükségessé.” Györffy László: *A katonai büntetőjog bölcselete és oknyomzó története*. Budapest: Pallas kiadó, 1925. 14. o.

⁵ „Az ostromállapot szomorú kényszerűség; Isten mentese a hazát, hogy rá szükség legyen; de az ostromállapotnál még súlyosabb állapot az, ha nincs törvény, mely azt szabályozza, és ha az ostromállapot törvény helyett önkény lép a sorompóba.” Idézet Deák Ferencnek a katonai bíróságok hatásköréről szóló 1868. évi vitában december 6-án elhangzott felszólalásából, Az 1865-dik évi december 10-dikére hirdetett Országgyűlés képviselőházának naplója. Tizenegyeik kötet. Pest: Atheneum nyomda, 1868. 380. o.

törvényünk,⁶ továbbá a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény is.⁷

Harmadrészt pedig annak az álláspontomnak is hangot kell adnom, hogy mindaddig nem beszélhetünk a Magyar Honvédség és a nemzeti honvédelem törvényének és hagyományainak átfogó, beható és a megújítást szolgáló ismeretéről, amíg nem ismerjük a katonai büntetőjog és igazságszolgáltatás, valamint a tágabb értelemben vett katonai jog szabályozásának történetiségét. Minden katonai karakterű szerv tekintetében irányadó ugyanis Helmuth von Moltke aforizmává nemesült gondolat, miszerint: „A fegyelem pedig a hadsereg lelke, amely nélkül a hadsereg háborúban hasznavehetetlen, békében veszedelmes.” Nyíltan állíthatjuk, fegyelem és rend nélkül nem létezhet nagy hagyományú, jól működő hadsereg, illetve fegyve-

⁶ Magyarország Alaptörvénye

49. cikk

(3) A Honvédelmi Tanács dönt

c) sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedések bevezetéséről.

(4) A Honvédelmi Tanács rendeletet alkothat, amellyel – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat.

50. cikk

(3) Szükségállapot idején a sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseket rendeleti úton a köztársasági elnök vezeti be. A köztársasági elnök rendeletével – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat.

51. cikk

(4) A Kormány a megelőző védelmi helyzet idején rendeletet alkothat, amellyel – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat.

⁷ A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény.

75. § (1) Rendelet katonai bíróság felállítását írhatja elő. A katonai bíróság a hatáskörébe utalt büntetőügyekben általános hatáskörű elsőfokú bírósággént jár el.

(2) Rendelet a katonai büntetőeljárásra az eljárás gyorsítását szolgáló szabályokat állapíthat meg.

(3) Rendeletben megállapított esetben:

a) az ország egész területén vagy egy részén, illetve a katonai büntetőbíráskodás hatálya alá tartozó területen rögtönbíráskodás rendelhető el,

b) a rögtönbíráskodás hatálya kiterjeszthető a nemzet biztonságát, a Honvédség készenléti állapotát, a függelmi viszonyokat és az állampolgárok életét sértő súlyos bűncselekményekre, valamint a háborús bűncselekményekre,

c) a rögtönbíráskodás hatálya alá tartozó bűncselekmények büntetési tétele életfogytig tartó vagy tíztől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés. Kivételes esetben a büntetési tétel csökkenthető.

(4) A rögtönbíráskodás bevezetését a sajtótermékben, rádióban, televízióban és egyéb, helyben szokásos módon közzé kell tenni.

(5) A rögtönbíráskodás a törvényszék és a katonai bíróság hatáskörébe tartozik.

res testület. Ha nem ismerjük azt a szabály- és eszközrendszert, azt a jogi instrumentum szisztémát, amely az alapként szolgáló fegyelmet és rendet a fegyelmi jog és a katonai büntetőjog évezredek intézményeivel biztosítja, vajon hogyan ismerhetnénk a haderő történetét és hagyományait?

Az így előttünk álló és a fenti három aspektus alapján még jelentősebbre duzzadt mulasztás enyhítésére – szerencsére – az eltelt több mint száz év minden korszakában voltak vállalkozók,⁸ s ez igaz napjainkra is.⁹ Nyitva áll azonban a kérdés, hogy miként lehetne olyas valamivel foglalkozni, aminek modern története behatóan csak aránytalan nehézségek és energiabefektetés árán ismerhető meg. S ha ezt a kérdést feltesszük, akkor be kell vallanunk, hogy a katonai jog fogalmi alapjai nem megnyugtatóan kimunkáltak, történeti forrásai nehezen hozzáférhetők már a jogszabályok szintjén is, amely felismerés csak fokozódik, ha a szakirodalom ritkaságait, illetve a kordokumentumokat kívánjuk megismerni a lehető legszélesebb körű ismeretszerzés érdekében.

Ez a felismerés indított arra 2010-ben, hogy elkezdjem apránként összegyűjteni a modern magyar honvéd-katonai büntetőjog jelentősebb jogforrásait, még hozzá azzal a céllal, hogy azokat az érdeklődők számára elérhetővé tegyem. Ez a munka még messze nem ért véget, de meglátásom szerint eljutott arra a pontra, ahol már közzé tehető „első kiadásként” az a jogforrásmennyiség, ami révén megismerhető és átlátható a modern magyar katonai büntetőjog 1867-et követő történeti fejlődése, még hozzá a háborús és forradalmi időszakok tekintetében is.

E munkát tehát azzal a szándékkal ajánlom a katonai büntetőjog iránt érdeklődők figyelmébe, hogy egyúttal reményemet fejezem ki arra nézve, hogy jelen gyűjtemény elindítja őket egy-egy részkérdés tüzetesebb feltárása felé, s ezzel végre a jogtudomány terebélyes fáján a katonai jog csenevész ága újra megerősödhet és állami-, társadalmi rendeltetésének megfelelő megbecsültségre tehet szert.

Amit magam mindehez a továbbiakban hozzátenni kívánok – személyes kutatásaimon túl – az a gyűjtő munka folytatása az 1945-öt követő időszakra és a különböző kiegészítő forrásokra – például indokolásokra, szervei állásfoglalásokra, jogalkalmazásra – nézve.

dr. Farkas Ádám
szerkesztő

⁸ A dualizmus időszakából ide sorolhatók: Győrffy László, Gábor Gyula, Szilágyi Arthur Károly, vagy Pap Kálmán. A két világháború közötti időszakból mindenképp kiemelendő: Cziáky Ferenc, Levente Nándor, és Schultheisz Emil. Az államszocializmus időszakából pedig mindenképp megemlítené Kovács Zoltán és id. Habony János.

⁹ A kortársak vonatkozásában – a katonai ügyész kar egyes tagjainak munkássága mellett – a tudományos megalapozottság aspektusából kiemelendő Kardos Sándor és különösen Hautzinger Zoltán, aki két kötetben és számos tanulmányban vizsgálta már a katonai büntetőjog kérdését. Lásd: Hautzinger Zoltán: *A katonai büntetőjog rendszertana*. Pécs: AndAnn kiadó, 2010. Hautzinger Zoltán: *A magyar katonai büntető eljárás fejlesztési irányai*. Pécs: Dialóg Campus kiadó – PTE-ÁJK, 2011. Kardos Sándor: *A magyar katonai büntetőjog múltja és jelene*. Miskolc: ME Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, PhD értekezés, 2003.

Köszönetnyilvánítás

A köszönetnyilvánítás minden elvégzett munka tekintetében illő, hiszen bármennyire is szeretnénk néha azt hinni, hogy az elérték csupán saját eredményeink, a valóságban az elvégzett munka soha nem kizárólagos érdemünk, hanem mindazoké is, akik valamilyen módon támogatták annak megvalósítását.

Ha így gondolom végig azt a több évet, amely idő alatt jelen válogatás elnyerte mostani alakját, bátran mondhatom, sokaknak tartozok – igazán sorrendbe nem állítható – köszönettel.

Mindenek előtt – mégis – úgy gondolom, hogy a legtöbb köszönet családomat és különösen édesanyámat és páromat illeti, hiszen ők voltak azok, akik megteremtették azt a türelmes – és sokszor elnéző – közeget, melyben ez a munka lassanként alakot öltött.

Hálás tisztelettel mondok köszönetet mentoraimnak, tanáraimnak és professzoraimnak, közülük is kiemelve dr. Vigh Editet és dr. Bóka Zsoltot, akik első egyetemi éveimtől ösztönöztek a tudományos munkára, valamint Dr. Barna Attilát, Dr. Révész T. Mihályt, és Prof. Dr. Mezey Barnát, akik azóta is tanácsaikkal és iránymutatásaikkal támogatják oktatói-, kutatói fejlődésemet.

A tudományos, és különösen a doktori kutatás, valamint a választott téma iránti elhivatottság tekintetében ehelyütt nem maradhat említés nélkül az a példa, amit Dr. Kecskés Gábor, a győri Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolájának titkára állított elém.

A különleges téma iránti elköteleződés miatt köszönet illeti dr. Kovács Tamás altábornagyot, dr. Székely György dandártábornokot, Dr. Hautzinger Zoltánt, dr. Csiha Gábor alezredest, és a győri katonai ügyészség munkatársait, külön kiemelve egyetemi éveim meghatározó szakmai mentorát, dr. Grecsó Imre alezredest.

A kutatásaimmal párhuzamosan végzett válogató munka beteljesítését nagyban támogatta a Hadtörténeti Levéltár és az Országgyűlési Könyvtár munkatársainak közreműködése, valamint kollégáim a Honvédelmi Minisztériumban, akik lehetővé tették, hogy a gyakorlatban is elkezdjem megismerni a honvédelmi jogalkotás folyamatait. Megkülönböztetett köszönettel tartozok dr. Bulik Gabriella alezredesnek, dr. Szekendi Gyöngyvérnek, dr. Balogh András József alezredesnek, és Dr. Dankó István közigazgatási államtitkár úrnak, akik hivatali feletteseimként támogatták oktatói-kutatói törekvéseim fenntartását.

Köszönő soraimat a kötet véglegesítéséhez nyújtott támogatás miatti köszönet tetőzi be. Ehelyütt fejezem ki hálámat szakmai lektoraimnak és Kelemen Rolandnak, aki hallgatói kötelezettségein felül áldozott jelentős időt és energiát a válogatásban és a szöveggondozásban történő közreműködésre.

Végül az utolsó köszönő szó két barátomat, a borító – és a számos előzetes változat – készítőjét, Czebe Andrást, és dr. Kálmán Jánost, a győri Széchenyi

***Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból
(1867-1945)***

István Egyetem Batthyány Lajos Szakkollégiumának igazgatóját illeti, aki emberi és szakmai támogatása mellett lehetővé tette, hogy munkám az elektronikus megjelenésen túl, nyomdai kivitelben is testet öltjön.

dr. Farkas Ádám
szerkesztő

Tartalom

I. Kötet

Dr. Kovács Tamás ajánlása	5
Dr. Dankó István ajánlása	7
Prof. Dr. Mezey Barna ajánlása	9
A szerkesztő előszava	11
Köszönetnyilvánítás	15
Tartalom	17
Farkas Ádám: Árnyékból a fénybe - Adalékok a magyar honvéd-katonai büntető jogalkotás 1867 és 1945 közti természetrajzához	27
Jogszabálytár	55
Az 1855. évi január 15-én kelt császári nyíltparancs	57
Az 1855. év január 15-én császári nyíltparanccsal életbe léptetett katonai büntető törvény a büntettekéről és vétségekről	60
A m. k. honvédelmi ministeriumnak 1867. sept 6-án kelt rendelete valamennyi törvényhatóságához; <i>a szabadságolt és tartalékos katonáknak a polgári bíróságok alá helyezése iránt</i>	135
A m. kir. honvédelmi ministeriumnak 1867. okt. 5-én kelt rendelete; <i>a szabadságos és tartalékos altiszteknek a testi fenyíték alóli mentessége tárgyában</i>	137
A m. kir. honvédelmi ministeriumnak 1867. okt. 29-ről kelt rendelete az ország valamennyi törvényhatóságához; <i>mely szerint katonaszemélyek letartóztatásáról az illető hadfőparancsnokságok azonnal értesítendőek</i>	138
A m. kir. honvédelmi ministeriumnak 1867. decz. 27-én kelt rendelete, az ország valamennyi törvényhatóságához; <i>a szabadságos altisztek fenyítése tárgyában</i>	139
A m. k. igazságügyministernek 1868. évi october 13-án kelt rendelete; <i>az ország valamennyi törvényhatóságához a nyugalmazott és a katonai tiszt rang megtartásával kilépett katonáknak a polgári bíróságok illetősége alá helyezése tárgyában</i>	140

**Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból
(1867-1945)**

- A honvédelmi m. kir. ministerium 31.240.sz. alatt kelt körrendelete; *a kir. honvédker. parancsnokságokhoz az elítélt honvédeknek az országos fegyintézetekbe szállítása tárgyában* 141
- A m. k. honvédelmi ministernek 1871. nov. 28-án 31.267. sz. a. a honvédparancsnokságokhoz intézett rendelete; *a nem-katonai vétség, bűntény vagy kihágás miatt elítélt honvédeknek a költségekben és kártérítésben elmarasztalhatósága iránt* 142
- A m. kir. honvédelmi ministernek 1872. jan. 13-án 613. sz. a. a honvédkerületi parancsnokságokhoz intézett rendelete; *a bíróság elé kísérendő honvédekre és közös hadseregbeli katonákra nézve a közös hadügyministerrel történt megállapodás iránt* 143
- A m. k. honvédelmi ministernek 1872. február 18-án 5279. sz. a. kelt rendelete; *a honvéd bíróság egymásközi illetékességének kijelölése tárgyában* 144
- A m. kir. honvédelmi ministernek 1872. apr. 16-án 6593. sz. a. kelt körrendelete; *a szabadságolt honvédek beidézésénél követendő eljárás iránt* 145
- A m. k. honvédelmi ministernek 1872. május 7-én 15621 sz. a kelt rendelete; *a fenytő törvényszékektől követelt honvédeknek a bíróság elé állítása iránt* 146
- A m. k. honvédelmi ministernek 1872. május 13-án 16337. sz. a kelt rendelete; *a honvédbíróságok által fogságra ítélt honvédekre nézve követendő eljárás iránt* 147
- A m. kir. honvédelmi ministernek 1873. aug. 15-én 31.367/1. sz. a. a honvédkerületi parancsnokságokhoz intézett rendelete; *a honvéd fegyenczék elhelyezése és foglalkoztatása tárgyában* 148
- A m. kir. honvédelmi ministernek 1873. szept. 1-én 26.505/111. sz. a. kelt rendelete; *a börtönléssel súlyosbított fogság- és börtönbüntetések alkalmából felmerülő megtakarításoknak a kincstár javára bevételezése tárgyában* 149
- A m. kir. belügyministernek 1874. marc. 7-én 9249. sz. a. valamennyi törvényhatósághoz intézett rendelete; *a törvényhatósági községek által elfogott katona-szökevények hova leendő bekísérése iránt* 150
- A honvédelmi minisztérium 3853/el. számú körrendelete; *a m. kir. honvédség igazságügyi szolgáltatására vonatkozó szabályzat életbeléptetése iránt.* 151
- A m. kir. honvédelmi ministernek 313/el. számú körrendelete; *a honvéd hadbírói tisztikar és a honvéd hadbíróságok szervezetére vonatkozó ideiglenes határozványokról* 162

**Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból
(1867-1945)**

- Szabályzat a magyar királyi honvédségi fogházak berendezésére és az azokban letartóztatott foglyok irányában követendő bánásmódra nézve 173
- A m. kir. honvédelmi miniszternek 12.280. V. sz. körrendelete; a védtörvény elleni vétségek, s általában a hivatalból való állítás eseteiben követendő eljárás iránt 194
- A m. kir. igazságügyminiszternek 23.368. szám alatt valamennyi kir. ügyészséghez, törvényszékhez és járásbíróshoz intézett körrendelete; a polgári bíróságok által hozott büntető ítéleteknek a tényleges katonai szolgálatban álló egyének elleni végrehajtása tárgyában 196
- A m. kir. igazságügyminiszternek 326. szám alatt valamennyi e. f. kir. bírósághoz intézett körrendelete; a tényleges szolgálatban álló honvédeknek bűnügyekben való megidéztetése tárgyában 198
- A m. kir. igazságügyminiszternek 561. számú körrendelete; a polgári bíróságok által hozott büntető ítéleteknek a tényleges szolgálatban álló honvédek és csendőrök elleni végrehajtása tárgyában 199
- A honvédelmi minisztérium 665/el. számú körrendelete, A katonai büntető perrendtartása című könyv megjelentése és elosztása tárgyában. 201
- A honvédelmi minisztérium 59772./HI. 1885. számú körrendelete, a katonai büntető törvénykönyv 208. §-ának értelmezéséről. 202
- A honvédelmi minisztérium 32124/III. számú körrendelete, a hadtörvényszéki és hadbíróági kihallgatások megtartásáról 203
- A m. kir. igazságügyminiszternek 19.757. szám alatt a kir. törvényszékek elnökeihez és a kir. járásbírákhoz intézett körrendelete; a katonai egyének bírósági megidézése, valamint a bírói határozatoknak katonai egyének részére, úgyszintén a katonai vagy katonaság által megszállott épületekben való kézbesítése tárgyában 204
- A m. kir. igazságügyminiszternek 27.821. szám alatt a kir. törvényszékek elnökeihez és kir. járásbírákhoz intézett körrendelete; a katonai egyének bírósági megidézése, valamint a bírói határozatoknak katonai egyének részére, úgyszintén a katonai vagy katonaság által megszállott épületekben való kézbesítése tárgyában 19.757/1889. szám alatt kelt körrendelet kiegészítése iránt 205
- A m. kir. igazságügyminiszternek 17.469. szám alatt valamennyi kir. bírósághoz intézett rendelethez; a közös hadsereg, hadi tengerészet, honvédség és csendőrség kötelékében tényleg szolgáló egyének bírósági idézése tárgyában 206

**Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból
(1867-1945)**

A m. kir. igazságügyminister 1897. évi 799. számú körrendelete; <i>a közös hadseregnek, a haditengerészetnek, a honvédségnek és a csendőrségnek szökevényei által, szökésben létük tartama alatt elkövetett büntetendő cselekményeknek a katonai bíróságok hatáskörébe tartozása tárgyában</i>	207
A m. kir. honvédelmi minister 1897. évi 8960. számú körrendelete; <i>az igazságügyi orvosi tanács véleményének a honvédkerületi, úgyszintén mint csendőrbíróságoknál folyamatban lévő bűnügyekben való igénybevétele tárgyában</i>	208
A m. kir. igazságügyminister 1897. évi 13.672. I. M. számú rendelete; <i>a honvéd-bíróságilag elítélt, de büntetésüket polgári letartóztatási intézetekben töltő egyéneknek levő tulajdonpénzük vagy értékek létezéséről, és az illető szabadságának idejéről a m. kir. honvédelmi ministerium értesítése tárgyában</i>	210
A m. kir. igazságügyminister 1898. évi 25.168. I. M. számú rendelete valamennyi büntető törvénykezést gyakorló kir. bírósághoz; <i>a tényleges katonai szolgálatban álló terbeltek vagy vádlottak bírósági idézésénél az elővezetetésre való figyelmeztetés mellőzéséről</i>	211
A m. kir. belügyminister 1899. évi 66.413. számú körrendelete valamennyi törvényhatóság közönségéhez; <i>a katonai egyenruhát jogosulatlanul viselőkkel vagy elárúsítókkal szemben követendő megtorlás tárgyában</i>	212
A m. kir. igazságügyminister 1902. évi 34.572/1901. I. M. számú körrendelete valamennyi kir. főügyészséghez, ügyészséghez, törvényszékhez és járásbírósághoz, az összes kir. orsz. fegyintézetek igazgatóságaihoz (kivéve a márianostrait), a szegedi kir. ker. börtön és a budapesti kir. orsz. gyűjtőfogház igazgatóságaihoz; <i>a polgári kir. bíróságok által hozott büntető ítéleteknek a tényleges szolgálatban álló honvédek és a csendőrök elleni végrehajtása tárgyában</i>	213
A m. kir. minisztérium 1909. évi 875. M. E. számú rendelete, <i>a katonai intézkedések hírlapi közlésételenek tilalmáról</i>	215
A m. kir. minisztérium 1912. évi 6.966. M. E. számú rendelete; <i>a katonai intézkedések hírlapi közlésételenek tilalmáról fennálló rendelet tárgyában</i>	216
1912. évi XXXII. törvénycikk a közös haderő katonai bünvádi perrendtartásáról	217
Források	366
Pályázati támogatások	377

II. Kötet

Tartalom	5
Jogszabálytár	15
1912. évi XXXIII. törvénycikk a honvédség katonai bünvádi perrendtartásáról	17
A m. kir. honvédelmi miniszter 1914. évi 7.871. ein. 15/a. szám alatt a cs. és kir. hadügyminiszterrel egyetértőleg kibocsátott rendelete; <i>a közös haderő katonai bünvádi perrendtartásáról szóló 1912. évi XXXII. tc. életbelépése napjának megállapításáról</i>	161
A m. kir. honvédelmi miniszter 1914. évi 7.871. ein. 15/a. számú rendelete; <i>a honvédség katonai bünvádi perrendtartásáról szóló 1912. évi XXXIII. tc. életbelépése napjának megállapításáról</i>	162
A m. kir. honvédelmi miniszternek a cs. és kir. hadügyminiszterrel egyetértve, továbbá a m. kir. igazságügyminiszternek és a m. kir. belügyminiszternek, Horvát-Szlavonországok tekintetében Horvát-Szlavón- és Dalmátországok bánjának 1914 évi 7.734. H. M. ein. szám alatt kibocsátott rendelete; <i>a közös haderő katonai bünvádi perrendtartásáról szóló 1912. évi XXXII. tc. végrehajtásáról</i>	163
A m. kir. honvédelmi miniszternek, továbbá a m. kir. igazságügyminiszternek és a m. kir. belügyminiszternek, Horvát-Szlavonországok tekintetében Horvát-Szlavón és Dalmátországok bánjának 1914. évi 7.734. H. M. ein. szám alatt kibocsátott rendelete, <i>a honvédség katonai bünvádi perrendtartásáról szóló 1912. évi XXXIII. tc. végrehajtásáról</i>	186
A m. kir. honvédelmi miniszter 1914. évi 8273/el/15/a. számú körrendelete; <i>Legf. elhatározás a honvéd dandár és hadosztálybiroágok felállítására, a legfelsőbb honvéd törvényszék székhelye és bünvádi üldözési jog adományozása tárgyában.</i>	209
A m. kir. minisztérium 1914. évi 5.490. M. E. számú rendelete; <i>a hadi cikkekre fel nem esketett, tényleges szolgálatban álló katonai (honvéd, népfőlkelő és csendőr) egyéneknek a katonai büntetőtörvénykönyv II. részében foglalt rendelkezések alá helyezéséről</i>	210

**Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból
(1867-1945)**

- A m. kir. igazságügyminiszter 1914. évi 12.003. I. M. E. számú rendelete; *a polgári büntetőbíráskodás alá tartozó egyéneknek a honvéd büntetőbíráskodás alá helyezéséről a m. kir. minisztérium által 5.491. M. E. szám alatt kibocsátott rendelet kibírdetése tárgyában* 211
- A m. kir. honvédelmi miniszter 1914. évi 10057/elh./15/a. számú körrendelete; *a polgári büntetőbíróági elítéltetés jogi következménye gyanánt való lefokozásról* 219
- A m. kir. minisztérium 1914. évi 5081. M. E. számú rendelete; *a katonai intézkedések közlésének eltiltásáról szóló 5482. M. E. számú rendelet hatályának kiterjesztéséről* 221
- A m. kir. honvédelmi miniszter 1914. évi 18241/elh./15/a. számú körrendelete; *Legfelsőbb elhatározás a honv. büntető bíráskodás tárgyában mozgósítás estén* 222
- A m. kir. minisztérium 1915. évi 4.272. M. E. számú rendelete; *a katonai büntetőtörvény II. részében foglalt rendelkezéseknek a hadifoglyokra való alkalmazásáról* 224
- A magyar minisztérium 1918. évi 4.877. M. E. számú rendelete; *a polgári büntetőbíráskodás alá tartozó egyének felett gyakorolt honvéd büntetőbíráskodás megszüntetéséről* 225
- A Forradalmi Kormányzótanács IV. számú rendelete; *a forradalmi törvényszékekről* 226
- A Forradalmi Kormányzótanács XXIII. számú rendelete; *a Vörös Hadsereg alakításáról* 228
- Hiba! A könyvjelző nem létezik.**
- A Forradalmi Kormányzótanács XLV. számú rendelete; *A forradalmi törvényszékek hatáskörének kiterjesztése* 230
- A budapesti forradalmi katonai törvényszék (II. Margit körút 85. sz.); *A forradalmi törvényszék bíráihoz* 231
- A Forradalmi Kormányzótanács LIII. számú rendelete; *A katonai büntettek és a forradalmi katonai törvényszékek* 233
- A Hadügyi Népbiztosság 4. H. N. számú rendelete; *Megszűnnek az eddigi katonatanácsok* 235
- A Forradalmi Kormányzótanács LXII. számú rendelete; *A régi rend alatt indított bűnügyek átvizsgálása* 236

**Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból
(1867-1945)**

A Hadügyi Népbiztos 9309/eln. 12. 1919. számú rendelete; <i>katonai átvizsgáló (liquidáló) tanácsok felállítása</i>	238
A Hadügyi Népbiztos 9310/eln. 12. 1919. számú rendelete; <i>Forradalmi katonai törvényszékek felállítása</i>	240
A Hadügyi Népbiztos 155674/12. 1919. számú rendelete; <i>Illetéktelen beavatkozás a forradalmi törvényszékek és a vádbiztosok működésébe.</i>	241
A Forradalmi Kormányzótanács LXXXIV. számú rendelete; <i>A Vörös Őrség az egyediül nyomozó testület</i>	242
A Forradalmi Kormányzótanács XCIV. számú rendelete; <i>a forradalmi törvényszékekről</i>	243
A Forradalmi Kormányzótanács CXV. számú rendelete; <i>Országos Forradalmi Katonai Főtörvényszék</i>	248
Hadügyi Népbiztosság 13625. szám eln. 31. 1919. sz. rendelete; <i>Volt tisztek letartóztatása</i>	250
A magyar igazságügyminiszter 1919. évi 27.174. I. M. számú rendelete; <i>a polgári büntetőbíráskodás alá tartozó egyéneknek katonai büntetőbíráskodás alá helyezéséről a magyar kormány részéről 5.940. M. E. szám alatt kibocsátott rendelet kihirdetéséről</i>	254
A magyar kormány 1919. évi 6.499. M. E. számú rendelete; <i>a polgári büntető bíráskodás alá tartozó egyéneknek katonai büntetőbíráskodás alá helyezéséről szóló 5.940/1919. M. E. számú rendelet területi hatályának kiegészítéséről</i>	256
A m. kir. kormánynak 1920. évi 4.710. M. E. számú rendelete; <i>a katonai hatóságok és közegek, illetőleg katonai nyomozók polgári személyekkel szemben való eljárásának megszüntetéséről, illetőleg korlátozásáról</i>	257
1921:XLIX. tc. A magyar királyi honvédségről	259
1922:XVIII. tc. <i>A katonai büntető jogszabályokban megállapított értékhatároknak, valamint a pénzbüntetések és pénzbürságok ugyane jogszabályokban meghatározott mértékének ideiglenes felemeléséről</i>	265
A m. kir. belügyminiszter a m. kir. igazságügy-miniszterrel egyetértőleg kiadott 1922. évi 51.037. B. M. számú rendelete; <i>a választójogból kizáró katonai (honvéd) büntetőbírásgi büntető ítéletek megjelöléséről</i>	266

**Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból
(1867-1945)**

A m. kir. minisztérium 1923. évi 6.050. M. E. számú rendelete; <i>a büntetőjogi értékhátároknak, valamint a pénzbüntetés és a pénzbürság mértékének ideiglenes felemeléséről</i>	270
A m. kir. minisztérium 1924. évi 5.340. M. E. számú rendelete; <i>a büntetőjogi értékhátároknak, valamint a pénzbüntetés és a pénzbürság mértékének újabb felemeléséről</i>	275
1925. évi XIII. törvénycikk a honvédség igazságügyi szervezetének módosításáról	281
1930:II. tc. <i>A katonai büntető törvénykönyvről</i>	282
1930:III. tc. <i>A katonai büntetőtörvénykönyv életbeléptetéséről és a közönséges büntetőtörvények egyes rendelkezéseinek ezzel kapcsolatos módosításáról és kiegészítéséről</i>	310
A m. kir. honvédelmi miniszternek, a m. kir. igazságügyminiszternek és a m. kir. belügyminiszternek 1930. évi 12.059. ein. 13. H. M. számú rendelete; <i>ujjnyomati nyilvántartás rendszeresítéséről a katonai büntetőbíráskodásban</i>	334
A m. kir. honvédelmi miniszternek és a m. kir. igazságügy miniszternek 1930. évi 12.791. ein. 13. H. M. számú rendelete; <i>a katonai büntetőtörvénykönyvről szóló 1930:II. törvénycikk végrehajtásáról</i>	341
A m. kir. honvédelmi miniszternek és a m. kir. igazságügyminiszternek 1930. évi 13.041. ein. H. M. 13. számú rendelete; <i>a katonai büntetőtörvénykönyv életbeléptetéséről és a közönséges büntetőtörvények egyes rendelkezéseinek ezzel kapcsolatos módosításáról és kiegészítéséről szóló 1930: III. törvénycikk végrehajtásáról</i>	347
A m. kir. minisztérium 1932. évi 2.410. M. E. számú rendelete; <i>a m. kir. honvédség és katonailag szervezett más testület tagjának bíróság vagy más hatóság elé idézéséről, és ott egyenruhában megjelenéséről</i>	350
1939:II. tc. <i>A honvédelemről (részletek)</i>	352
A m. kir. honvédelmi miniszter 23.777/el. 13. 1941. számú körrendelete; <i>a m. kir. minisztériumnak 2730/1941. M.E. számú rendelete a háború idejére szóló különös büntető jogi rendelkezések alkalmazása kezdőnapjának és területi hatályának meghatározása tárgyában.</i>	383
A m. kir. honvédelmi miniszter 23.778 eln. 13. 1941. számú körrendelete; <i>a polgári büntető bíráskodás alá tartozó egyéneknek honvéd büntetőbíráskodás alá helyezése.</i>	384

**Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból
(1867-1945)**

- A m. kir. minisztérium 1941. évi 2.750. M. E. számú rendelete; *a hadrakelt seregheli bűnvádi eljárás gyorsításáról és egyszerűsítéséről* 386
- A m. kir. minisztérium 1941. évi 2.770. M. E. számú rendelete; *a rögtönbíráskodás kihirdetésének kiterjesztéséről, illetve elrendeléséről* 391
- A m. kir. honvédelmi miniszter 23.780/el. 13. 1941. számú körrendelete; *a hadrakelt seregheli eljárás körében az illetékes parancsnokoknak a büntetés kegyelemből elengedésének és enyhítésének jogával való felruházásáról szóló legfelsőbb elhatározás* 393
- A m. kir. igazságügyminiszter 34.701/el. 13. 1941. számú körrendelete; *a polgári büntetőbíráskodás alá tartozó egyének felett gyakorolt honvéd büntetőbíráskodás megszüntetése* 395
- A m. kir. minisztérium 1941. évi 3.750. M. E. számú rendelete; *a háború idejére szóló különös büntetőjogi rendelkezések alkalmazása végső napjának meghatározásáról és az ezzel kapcsolatos intézkedésekről* 397
- A m. kir. minisztérium 1941. évi 4.850. M. E. számú rendelete; *a háború idejére szóló különös büntetőjogi rendelkezések alkalmazása kezdőnapjának és területi hatályának meghatározásáról, valamint a polgári büntetőbíráskodás alá tartozó egyéneknek honvéd büntetőbíráskodás alá helyezéséről* 399
- A m. kir. minisztérium 1941. évi 4.870. M. E. számú rendelete; *a rögtönbíráskodás kiterjesztéséről és kihirdetésének elrendeléséről* 401
- A m. kir. minisztérium 1941. évi 7.650. M. E. számú rendelete; *a honvéd büntetőbíráskodásban a hűtlenség büntetettének üldözésére vonatkozó egyes jogszabályok módosításáról* 403
- A m. kir. minisztérium 1942. évi 1.160. M. E. számú rendelete; *a honvédség katonai bűnvádi perrendtartásának a honvédségi védőkre vonatkozó egyes rendelkezéseiről* 404
- A m. kir. honvédelmi miniszter 1942. évi 11.611. ein. 13. számú rendelete; *a honvédség katonai bűnvádi perrendtartásának a honvédségi védőkre vonatkozó egyes rendelkezéseiről intézkedő 1.160/1942. M. E. számú minisztériumi rendelet végrehajtásáról* 406
- A m. kir. minisztérium 1942. évi 6.510. M. E. számú rendelete; *a honvédség katonai bűnvádi perrendtartásáról szóló 1912. XXXIII. tc. 445. és 476. §-a egyes rendelkezéseinek módosításáról és kiegészítéséről* 409

***Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból
(1867-1945)***

A m. kir. minisztérium 1944. évi 1.410. M.E. számú rendelete; <i>a 4.850/1941. M. E. számú rendeletnek a hadrakelt sereg számára szóló eljárási szabályok alkalmazására vonatkozó rendelkezése módosításáról</i>	411
A m. kir. minisztérium 1944 évi 1.420. M. E. számú rendelete; <i>a hadrakelt seregnél követendő bűnvádi eljárás szabályairól és a háború idejére szóló egyéb büntetőjogi rendelkezésekről</i>	412
A m. kir. minisztérium 1944. évi 1.250. M. E. számú rendelete; <i>a rögtönbíráskodás újabb kiterjesztéséről és kibírdetésének elrendeléséről</i>	436
A m. kir. honvédelmi miniszter 1944. évi 29.689. ein. 13. számú rendelete; <i>a hadrakelt seregnél követendő bűnvádi eljárás szabályai és a háború idejére szóló egyéb büntetőjogi rendelkezések tárgyában kibocsátott 1.420/1944. M. E. számú minisztériumi rendelet végrehajtásáról</i>	437
A m. kir. minisztérium 1944. évi 2.980. M. E. számú rendelete; <i>a hadrakelt seregnél követendő bűnvádi eljárás szabályainak a honvéd büntetőbíráskodás egész területén való alkalmazásáról</i>	451
Források	452
Pályázati támogatások	463

Farkas Ádám

Árnyékból a fénybe

**Adalékok a magyar honvéd-katonai büntető jogalkotás 1867 és 1945
közti természetrajzához**

„Merész vállalkozás egyáltalán könyvet írni a katonai büntetőjogról Magyarországon. [...] Nem divat a katonai büntetőtörvényeket ismerni, legfeljebb is ócsárolni szokás azokat, pedig a legkevesebb, amit elvárhatunk az ócsárlóktól az, hogy ismerjék azt, amit kicsinyelnek.”

Dr. Gábor Gyula ügyvéd, tartalékos honvéd-hadbíró, 1902.¹

A katona nem több, de mindenképp más a jog szemében. Egyrészt, mert – Hautzinger Zoltán szavaival élve – kettős szorításban² van, vagyis egyszerre kell megfelelnie a polgári, vagy ha úgy tetszik, civil viszonyokat szabályozó jogi normáknak és a katonai viszonyokat átható különleges jogi normáknak. Innen nézve tehát a katona azért más, mert a szolgálattal járó többlethatalom mellé jelentős többletkötelezettségek és jogkorlátozások is párosulnak.

Másrészt a katona azért is más a jog szemében, mert egymagában véve is elemi építőköve a katonai karakterű szervezeteknek,³ amelyek a fejlődése során a kényszerre, illetve a kényszerrel való fenyegetésre épülő államnak a végső funkcionális garanciájaként, mondhatni létezésének védbástyáiként jelennek meg. E szerep pedig mindaddig megmarad, amíg az emberiség túl nem jut azon a ki nem nőtt történelmi gyengeségén, amit Dsida Jenő a következőképp foglalt össze:

*„Vallom, hogy minden fegyver jogtalan,
a szelíd Isten könnyezett s úgy tanította ezt,
ám annak a kezében, kit fegyver szorongat,
a fegyver megdicsőül és ragyogni kezd.”⁴*

A katonai karakterű szervezet megkerülhetetlen szükségessége tehát az emberiség történelmének egyik velünk élő tanulsága, melynek megtartása az állam- és a jogrend, általuk pedig a társadalom létének és működésének záloga. Ebből a státuszából

¹ Gábor Gyula: *A szerb katonai büntető törvénykönyv*. Budapest: Pallas Részvénytársaság Nyomdája, 1902. 5. o.

² Hautzinger Zoltán: *A katonai büntetőjog rendszertana*. Pécs: AndAnn kiadó, 2010. 23. o.

³ Értem ez alatt a katonai rendfokozati hierarchiában, parancsuralmi vezetési rendszerben és a szervezet egészét általánosságban jellemző fegyveres jellegű testületeket. Lásd: Farkas Ádám: *A katonai büntetőjog és igazságszolgáltatás helye, szerepe és létjogosultsága az állam és társadalom rendszereiben*. In: *Hadtudomány 2012. évi elektronikus szám*. 3-6. o. (http://mhtt.eu/hadtudomany/2012_e_Farkas_Adam.pdf)

⁴ Dsida Jenő: *Psalmus Hungaricus*. In: Ferencz Győző (vál.): *Dsida Jenő – Válogatott versek*. Budapest: Osiris kiadó, 2009. 247-256. o.

fakadnak a fegyelem és rend tekintetében a fokozott jogi követelmények, vagyis a katonai fegyelmi jog és a katonai büntetőjog szabályai.

Mindezen fundamentális jelleg és sajátos jogi természet ellenére azonban a katonai büntetőjog és igazságszolgáltatás, sőt általában a katonai viszonyok jogi aspektusai a második világháború óta az állam- és jogtudományi diskurzus periferiájára szorultak, s ritka megjelenésük is döntően gyakorlati élő kérdésekre korlátozódott.

A hazai honvéd-katonai büntetőjog kérdése a magyar jogi szakirodalomban a dualizmus és a két világháború közti időszak után a rendszerváltozást követően került újra az érdeklődés és a tudományos igényű feldolgozás homlokterébe.⁵

A témakör vizsgálatára – és általában a katonai kérdések jogtudományi elemzésére – nézve a fenti idézet alapján azonban lassan évszázados keserű tételek vonatkoznak. Ennek okaként a kiegyezést követő történelmi szituáció, majd a második világháborút követően az állam és a jog szovjet típusú átalakítása, végül pedig – a rendszerváltozást követően – a kiforrott és tartós jogpolitikai koncepció és politikai egyetértés hiánya jelölhető meg. Ezek a körülmények ugyanis a maguk korában mind-mind ellene hatottak a katonai kérdések részletező és átfogó jogtudományi vizsgálatának. Mondhatnánk azt is, hogy mindezek Székely és Karády között szorították a katonai jog, illetve a katonai büntetőjog kutatóit.

A napjainkra kialakult biztonsági környezet, az állam – és annak fegyveres védelme – előtt álló újabb történelmi kihívások, és nem utolsósorban a feldolgozott-ság terén felhalmozott mulasztások azonban elkerülhetetlenné tették a kétezres évektől e terület újbóli vizsgálatát és a hiányosságok pótlását. A történelmi előzmények mélyreható ismerete terén azonban még ma is vannak jelentős mulasztásaink. A történeti lapjainak vizsgálatánál a Kiegyezést követő időszakra kell a legnagyobb hangsúlyt helyezni, hiszen ezt az időszakot tekintjük a stabil polgári jogállam kialakulási időszakának, vagyis a mai államszemlélet történelmi alapzatának.

A polgári magyar államiság kezdetén az udvar és a nemzeti törvényhozás között a katonai kérdések, de különösen a katonai büntetőjog tekintetében kibékíthetetlen ellentétek sejlettek fel hosszú időn keresztül. Ezek alkotmányosan is aggályossá tették a vonatkozó szabályozást és joggyakorlatot, s így jelentős kihívások falait emelték a jogalkotás elé. A kezdetekkor ezeket a kihívásokat – a törvényhozás ellenállása miatt – a Kormányzatnak, és még inkább a Honvédelmi Minisztérium és a Honvédség igazságügyi tisztikárának kellett a rendeleti szintű részleges újraszabályozás és jogfejlesztés útján orvosolnia.

Ez az időszak arra sarkallta az igazságügyi tiszteket egy részét, hogy munkakörük jogi vonatkozásait behatóbban, tudományos igényességgel is megvizsgálják, aminek

⁵ Lásd: Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): *Az önálló katonai büntető kodifikáció tricentenáriuma*. Pécs: Kódex Nyomda, 2007. Hautzinger Zoltán: *A katonai büntetőjog rendszertana*. Pécs: AndAnn kiadó, 2010. Hautzinger Zoltán: *A magyar katonai büntetőeljárás fejlesztési irányai*. Budapest-Pécs: Dialóg Campus, 2011. Kardos Sándor: *A magyar katonai büntetőjog múltja és jelene*. Miskolc: ME Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, PhD értekezés, 2003.

következtében a tényleges jogfejlesztés mellett a 20. századra már egy irodalmi felívelés mutatkozott meg, s kialakult egy a két világháború közötti időszakra már gyökereket verő tendencia, mely a tudományosan kiművelt jogalkotó-jogalkalmazó tisztikar felé mutatott. Ennek az állománynak a legkiemelkedőbb alakjai közé sorolható Cziáky Ferenc, Pap Kálmán, Fabinyi Gusztáv, Szilágyi Arthur, Kain Albert, Gábor Gyula, Gyórfy László, Gerő Gyula, valamint a civil büntetőjog terén is méltán elismert későbbi professzor, Schultheisz Emil.⁶

A második világhégés után azonban a katonai jog felemelkedni látszó csillaga hirtelen hullt alá az állam- és jogtudományi vizsgálódások tekintetében, s mára már olyannyira periférikussá vált, hogy sajnos a kérdés jórészt éppúgy kikopott a jogi oktatás tananyagából, mint a tudományos diskurzusból és a szakirodalomból. Ezen áldatlan állapotot pedig tovább rontja az a tény, hogy a releváns – történeti – források elérhetősége meglehetősen nehéz egyrészről a megsemmisült iratok, másrészről pedig a jogterület fogalmi, történeti sajátosságainak, valamint jogforrásainak beható ismerete hiányában.

⁶ A mértékadónak mondható, vagy specialitásuk miatt mellőzhetetlennek vélt művek közül kiemelnénk: Cziáky Ferenc: *A magyar katonai büntető és fegyelmi jog ezeréves története*. Pécs: Dunántúl Kiadó, 1924. Cziáky Ferenc: *A magyar katonai büntetőjog*. Budapest: Különlenyomat a Magyar Rendőr VI. évfolyamának 6. számából, 1936. Cziáky Ferenc, Levente Nándor: *A katonai igazságszolgáltatás jelentősége és szükségessége békében és háborúban*. Budapest: Különlenyomat a Magyar Katonai Szemle 1942. évi 11. számából, 1942. Gábor Gyula: *A szerb katonai büntető törvénykönyv*. Budapest: Pallas Részvénytársaság Nyomdája, 1902. Gábor Gyula: *Tanulmányok a katonai büntetőjogról*. Budapest: Grill Károly cs. és kir. udv. könyvkereskedése, 1901. Gerő Gyula: *Jogi ismeretek, Tankönyv a M. K. honvéd nevelő és képzőintézetek számára*. Budapest: Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság, 1917. Gyórfy László: *A katonai büntetőjog bölcselate és oknyomozó története*. Budapest: Pallas, 1925. Gyórfy László: *Értekezések a katonai büntetőjog köréből*. Pozsony: Magánkiadás, 1913. Jilly László: *A katonai igazságszolgáltatás jelentősége és szükségessége békében és háborúban*. Budapest: Különlenyomat a Magyar Katonai Szemle 1943. évi 1. számából, 1943. Kraus Kálmán: *Főtárgyalás a haditörvényszék előtt*. Budapest: Pátria Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság, 1913. Levente Nándor: *Bíróági szervezet és eljárás a hadrakelt seregnél*. Budapest: Különlenyomat a Magyar Jogászegyleti Értekezések 1942. évi 1-2 számából, 1942. Pap Kálmán: *A katonai büntető és fegyelmi fenytőjog kézikönyve*. Budapest: Grill Károly Bizománya, 1888. Pap Kálmán: *Adatok a katonai büntető igazságszolgáltatás reformjához*. Budapest: Grill Károly Bizománya, 1890. Pap Kálmán: *A katonai büntető igazságszolgáltatás más államokban*. Budapest: Grill Károly Bizománya, 1890. Szilágyi Arthur Károly: *Értekezések a katonai jog köréből*. Budapest: Grill Károly cs. és kir. udv. könyvkereskedése, 1896. Finkey Ferenc: *A magyar anyagi büntetőjog jelen állapota*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1923. Osváth Ferenc: *Katonai büntető törvénykönyv*. In Angyal Pál, Isaák Gyula: *Büntető törvénykönyv a büntettekről és vétségekről*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1941. Schultheisz Emil: *A katonai büntetőtörvény zsebkönyve*. Budapest: Politzer Zsigmond és Fia Kiadása, 1943. Martin Damianitsch: *Militär-Strafgesetzbuch über Verbrechen und Vergehen vom 15. Jänner 1855 für das Kaiserthum Oesterreich*. Wien: Wilhelm Braumüller, 1861.

1. A KATONAI BÜNTETŐJOG TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉSÉNEK ALAPVONALAI

A hazai katonai büntetőjog történetének áttekintése – és a források tanulmányozása – előtt szükséges néhány olyan kitételrel élni, melyek a megértést segíthetik, mégha azok elsősorban a szerkesztő munkafogalmait és munkatételeit tükrözik is, nem pedig valamiféle tudományosan bejáratott és elfogadott, általános fogalmi rendszerre irányulnak.

Az elvi, fogalmi alapok tekintetében több részkérdést szükséges röviden megválaszolni ahhoz, hogy a történeti vizsgálódások terepére léphessünk. E tekintetben három kérdéskör határozható meg. Elsőként, hogy (1) miként értelmezendő a modern állam és a fegyveres erőszak viszonya, másodszor, hogy (2) létezik-e katonai jog, és ha igen, akkor miként írható le, végül pedig, hogy (3) hogyan jelenik meg a katonai büntetőjog a katonai jog, illetve a hazai jogfejlődés rendjében.

Állam és erőszak kérdése tekintetében alapvetően azt mondhatjuk, hogy nem vagyunk nehéz helyzetben, mert a feladatunk csupán annyi – jelen kerek között – hogy kibontsuk a modern állam- és jogfogalmakat, hiszen szinte mindegyikben benne rejlik az államot előfeltételező jelleggel az erőszak, illetve az erőszakkal való fenyegetés. A történelmi fejlődés alapján ugyanis az állam – eddigi és kortárs tapasztalataink szerint – elképzelhetetlen erőszak nélkül.⁷ Ezt a történelmi tapasztalatokon és tanulságokon túl a modern államfogalmak is alá támasztják. Az állam fogalma ugyan rendkívül sokrétű és rendszeresen megújuló viták tárgyát képezi, mégis ha alaposan megvizsgáljuk a versengő fogalmakat, úgy vélem megtalálhatunk legalább egy elemet, amely minden vitákon felül áll. Ez az elem a törvényesített és intézményesített erőszak szükségessége. Ezt legplasztikusabban Max Weber írta le a legitim fizikai erőszak monopóliumával,⁸ azonban ez az elem

⁷ Hasonló álláspont képvisel Samuel P. Huntington és Balogh László Levente is. Lásd: Samuel P. Huntington: *A katona és az állam*. A civil és a katonai szféra viszonyának elmélete és politikája. Budapest: Zrínyi kiadó – Atlanti kutató és kiadó, 1994. Balogh László Levente: *Állam és erőszak*. In Politikatudományi Szemle 2011/1. szám 119-132. o.

⁸ „A modern államot szociológiailag végső soron csak azzal a sajátos eszközével definiálhatjuk, mely minden politikai szervezet jellemzője: a fizikai erőszakkal. [...] Az erőszak természetesen nem az állam szokásos vagy egyetlen eszköze - erről szó sincs -, hanem igenis a rá jellemző specifikus eszköz. Éppen ma különösen bensőséges az államnak az erőszakhoz fűződő viszonya. A múltban a nemzetségtől kezdve a legkülönbözőbb szervezetek tekintettek teljesen normális eszköznek a fizikai erőszakot. Ma viszont azt kell mondanunk, hogy az állam az az emberi közösség, amely egy bizonyos területen belül - ez a "terület" hozzátartozik az ismertetőjegyhez - a legitim fizikai erőszak monopóliumára (sikerrel) tart igényt. A jelenkor sajátossága ugyanis az, hogy bármely más szervezetnek vagy személynek a fizikai erőszakhoz való jogát csak annyiban ismerik el, amennyiben az állam a maga részéről engedélyezi alkalmazását: az állam számít az erőszakhoz való »jog« egyedüli forrásának.” Max Weber: A politika mint hivatás. In Max Weber: *Tanulmányok*. Budapest: Osiris Kiadó, 1998. 156-157. o.

épp úgy jelen van Kelsen jogászi,⁹ valamint Schmitt politikai államfogalmában,¹⁰ mint Thomas Hobbes,¹¹ vagy épp Karl Marx, Friedrich Engels, valamint Lenin államról alkotott nézeteiben.¹²

⁹ „Az állam és a jogrend azonossága nyilvánvaló a tény alapján, hogy még a szociológusok is »politikailag« szervezett társadalomként jellemzik az államot. Mióta a társadalom – mint egység – szervezetekből létrejött, sokkal helyénvalóbb az államot úgy definiálni, mint »politikai szerveződést«. Egy szervezet egyben rend is. De miben rejlik ennek a rendnek a politikai karaktere? Abban a tényben, hogy ez egy kényszerrend. Az állam egy politikai szerveződés mert egy olyan rend, amely szabályozza az erőszak alkalmazását, oly módon, hogy monopolizálja az erőszakot. Ez azonban, ahogy láttuk, a jog egyik alapvető tulajdonsága. Az állam egy politikailag szervezett társulás, amely közösségileg szervezett a kényszerrend által, és ez a kényszerrend a jog.” Hans Kelsen: *General theory of law and state*. Cambridge: Harvard University Press, 1949. 189-190. o. (A szerző fordítása.)

¹⁰ „...egy normális állam teljesítménye mindenekelőtt abban áll, hogy az államon és területén belül létrehozza a teljes megelégedettséget, fenntartja a »nyugalmat, biztonságot és rendet« és ezáltal normális helyzetet teremti...” Carl Schmitt: *A politikai fogalma*. Budapest: Osiris – Pallas Stúdió – Attraktor, 2002. 31. o.

¹¹ „Az embert (aki természetből fogva szereti a szabadságot és a mások feletti uralmat) azoknak az önkorlátozó intézkedéseknek bevezetésére, amelyek közt, mint látjuk, az államban él, végső soron csakis az az ok, cél és szándék készteti, hogy ily módon önfenntartásáról és élete zavartalanabb folyásáról gondoskodjék. Vagyis szabadulni akar abból a nyomorúságos hadiállapotból, amely – mint említettem – az ember természetes érzelmeinek mind az ideig szükségszerű következménye, amíg nincs valamilyen látható hatalom, hogy kordába tartsa, a büntetéstől való félelem eszközével megállapodásai teljesítésére ... kényszerítse. [...] És a megállapodások kard nélkül pusztá szavak, nincs erejük rá, hogy akár csak a legcsekélyebb biztonságot is nyújtsák nekünk. Következésképpen ha nem jön létre semmiféle közhatalom, vagy ha az nem elég erős, hogy biztonságot nyújtson nekünk, minden ember mindenki mással szemben saját biztonsága érdekében törvényesen és joggal a maga erejére és képességére támaszkodik – tekintet nélkül a természeti törvényekre (amelyeket mindenki amúgy is csak akkor volt hajlandó betartani, ha ezt biztonsággal megtehetette). [...] Ez több az egyetértésnél és összhangnál: ez mindenkinek egy és ugyanabban a személyben megtestesülő igazi egysége, amely mindenkinek mindenkiel kötött megállapodása útján jött létre, mintha mindenki mindenkinek ezt mondta volna: felhatalmazom ezt az embert vagy ezt a gyülekezetet, ráruházván azt a jogot, hogy kormányozzon engem, feltéve, hogy te is ráruházod ezt a jogot, és minden cselekedetére felhatalmazást adsz. Az ennek megtörténtével egyetlen személlyé egyesült sokaságot államnak, latinul civitasnak nevezzük. És így születik meg az a nagy Leviatán vagy hogy tiszteletteljesebben fejezzem ki magamat, az a halandó isten, amelynek – a halhatatlan Isten fennhatósága alatt – békénket és oltalmunkat köszönhetjük. [...] Ebben rejlik az állam lényege, amely – hogy meghatározzuk – egyetlen személy, akinek cselekedeteit illetően egy nagy emberi sokaság minden egyes tagja egymással kötött kölcsönös megállapodás alapján megbízónak tekinti magát avégett, hogy e személy mindannyiunk erejét és eszközeit a béke és a közös védelem érdekében úgy használhassa fel, ahogy célszerűnek tartja.” Thomas Hobbes: *Leviatán*. (Fordította: Vámosi Pál.) Kolozsvár: Polis kiadó, 2001. 193-198. o.

¹² „Minden eddigi társadalom története osztályharcok története. Szabad és rabszolga, patricius és plebejus, báró és jobbágy, céhmester és mesterlegény, egyszóval: elnyomó és elnyo-

Történelmi tapasztalataink azt mutatják, hogy a politikai-katonai harc és vele az erőszak történetileg vált az állam immanens részévé,¹³ ezért az állam elképzelhetően az erőszak, illetve a kényszer alkalmazására, vagy az azzal történő fenyegetésre irányuló eljárások nélkül. Ideális és kívánatos volna, ha az állam alapja nem az erőszak lenne, de a történelmi és a kortárs valóság is ezt az állapot követeli meg, amit az emberről és az emberi társadalomról alkotott filozófiai nézetek is széles palettán igazoltak az ókortól egészen napjainkig.

Intézményi és antropológiai szempontból tekintve tehát az állam alapvető fogalmi eleme az erőszak. Az állam a maga erőszak-alkalmazó, illetve azzal fenyegető szervezeteivel, pontosabban az ezek által gyakorolt, igazolt és törvényes erőszakkal tartja fenn a társadalom rendjét. Mondhatnánk azt is, hogy a társadalmat fenyegető illegitim erőszak ellen az állam a minősített erőszakkal veszi fel a harcot. Az állam helyzete ezért paradox: az erőszak egyszerre oka és okozata létezésének, persze nem azonos minőségben, nem azonos jelleggel és nem azonos kiterjedésben.

mott folytonos ellentétben álltak egymással, szakadatlan, hol palástolt, hol nyílt harcot vívtak, olyan harcot, amely mindenkor az egész társadalom forradalmi átalakulásával vagy a harcban álló osztályok közös pusztulásával végződött. [...] A modern államhatalom nem más, mint az egész burzsoá osztály közös ügyeit igazgató bizottság. [...] A burzsoázia szakadatlan harcban áll: kezdetben az arisztokráciával, később magának a burzsoáziának ama részeivel, melyeknek érdekei ellentmondásba kerülnek az ipar haladásával; állandóan harcol minden idegen ország burzsoáziájával.” *Marx-Engels: A kommunista párt kiáltványa*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó, 1976. 38-39., 41., 52. o.

„Az állam tehát egyáltalán nem a társadalomra kívülről rákényszerített hatalom; épphogy kevéssé „erkölcsi eszme valósága”, „az ész képe és valósága”, mint Hegel állítja. Az állam, ellenkezőleg, a társadalom terméke bizonyos fejlettségi fokon; annak bevállása, hogy ez a társadalom megoldhatatlan ellentmondásba bonyolódott önmagával, kibékíthetetlen ellentétekre hasadt, amelyeknek leküzdésére képtelen. [...] jellegzetessége olyan közhatalom létesítése, amely már nem esik közvetlenül egybe az önmagát fegyveres hatalomként megszervező lakossággal. Ez a külön hatalom, ez a közhatalom azért szükséges, mert a lakosság öntevékeny fegyveres szervezete a lakosságnak osztályokra szakadása óta lehetetlenné vált.” Friedrich Engels: *A család, a magántulajdon és az állam eredete*. In *Marx-Engels válogatott művek, második kötet*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó, 1963. 287-288. o.

„Kialakul az állam, külön hatalom jön létre, létrejönnek a felfegyverzett emberek külön alakulatai; és minden forradalom, amikor szétrombolja az államgépezetet, szemléltetően megmutatja, miképpen igyekszik az uralkodó osztály felújítani a felfegyverzett emberek őt szolgáló külön alakulatait, miképpen törekszik az elnyomott osztály hasonló, új szervezeteit létrehozni, amely alkalmas arra, hogy a kizsákmányoltakat és ne a kizsákmányolókat szolgálja. [...] Az állam különleges hatalmi szervezet, valamely osztály elnyomására szolgáló erőszakszervezet.” Lenin: *Állam és forradalom*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó, 1973. 16., 35. o.

¹³ Ezt részint igazolja Fernand Braudel azon gondolata, miszerint: „Valóban csodálatos történelem ez, mely szorosan kötődik az emberek munkájához, illetve a külső közeggel és az önmagukkal vívott harcban elért igen lassú haladáshoz.” Fernand Braudel: *A kapitalizmus dinamikája*. Budapest: Európa Könyvkiadó, 2008. 25. o.

Mindezekre figyelemmel igazolni látszódik azon előfeltevés, miszerint a katonai karakterű szervek az állami lét legalapvetőbb önfenntartó és önvédelmi intézményei, amelyekkel az állam képes a korlátlan és önkényes erőszak megakadályozására, legyen az külső, vagy belső eredetű.

Ehhez a funkcióhoz azonban értelemszerűen többlet jogosítványok kellenek, melyek homlokterében az a jogkör áll, hogy a katonai karakterű szervekre ruházza az állam azt a jogot, hogy a közjó védelmében a törvények adta keretek között akár a legalapvetőbb emberi jogokat is korlátozzák a fizikai erőszak adott esetben emberi élet kioltásáig terjedő alkalmazásával. Ez a többlethatalom olyan szabályozást és olyan garanciákat követel meg, amelyek egyszerre jelentenek védelmet az egyéni kilengések és devianciák, valamint a – történelmünk során sajnos megismert – szervezeti torziók ellen. Innen nézve válik fundamentális kérdéssé a katonai karakterű szervek jogi szabályozása, a katonai jog.

A *katonai jog* kérdésköre tekintetében az első megállapításunk az lehet, hogy bár használjuk ezt a fogalmat, de kimunkált és általánosan elfogadott tartalma nincsen. Ezt a megállapítást alátámasztják a különböző jogi lexikonok a kiegészítés korszakától egészen napjainkig.¹⁴ A katonai jog tehát jelen keretek között egy munkafogalomként ragadható meg, s ebbe mindazon jogi szabályozókat és viszonyokat értjük, melyek az állam katonai karakterű szerveire, azok jogállási sajátosságaira, struktúrájára, működésére, irányítására, felügyeletére és belső viszonyrendszereire vonatkoznak. Mint ilyen nem kezelhető önálló jogágként, vagy jogterületként, azonban elvitathatatlanul mutat olyan szignifikáns sajátosságokat a szabályozott viszonyok tekintetében, amelyek indokolják az elkülönült kezelést, még annak ellenére is, hogy a szóban forgó viszonyok sok esetben egymástól élesen eltérő jogágak és jogterületek körébe sorolhatók.

A katonai jogon belül természetesen elhatárolhatóak különböző alrendszer-ek. Ilyenként kezelhetők a sajátos igazgatási területek – mint a katonai igazgatás, honvédelmi igazgatás –, a jogállási szabályozás – a katonai szolgálati jog –, és végül, de nem utolsó sorban, a katonai büntetőjog, amelyre a büntetőjog önállóan kezelhető, sajátos területeként tekintek.

Kiemelendő, hogy a történeti források egészen a 20. századig bezárólag készenek mutatkoztak a katonai jogot és a katonai büntetőjogot szinonimaként használni,

¹⁴ Lásd: Lamm Vanda (szerk.): *Jogi Lexikon*. Budapest: Complex kiadó, 2009. Hargitai József: *Jogi Fogalomtár*. Budapest: Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2005. Pomogyi László: *Magyar alkotmány- és jogtörténeti kézikönyvtár*. Budapest: M-érték Kiadó Kft., 2008. Szabó Imre: *Állam- és jogtudományi Enciklopédia II. Kötet, (K-Z)*. Budapest: Akadémiai kiadó, 1980. Pauler Tivadar: *Jog- és államtudományok enciklopédiája*. Pest: Atheneum, 1871. Márkus Dezső (szerk.): *Magyar jogi lexikon hat kötetben. IV. kötet, (Halászyürü-Kitonich)*. Budapest: Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1903. *Magyar Lexikon. Az egyetemes ismeretek enciklopédiája. IX. Kötet*. Budapest: Wilckens és Waidl Kiadóhivatala, 1882. Révai Nagy Lexikona XI. Kötet, *(Jóh-Kontúr)*. Budapest: Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, 1914. Révai Nagy Lexikona IX. Kötet, *(Gréc-Herold)*. Budapest: Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, 1914.

vagy legalábbis a katonai jog fogalmát oly módon kezelni, hogy abba beleértsék a katonai büntetőjogot is. Bár ez utóbbi nézőpontnak megvannak az ésszerű okai, mégsem követendő. Erre tekintettel a „katonai büntetőjog legtágabb – történetileg is leíró – fogalma a katonákra vonatkozó anyagi, eljárásjogi és büntetés-végrehajtási jogszabályokon túl, szerves kapcsolatban áll mindazon tényezőkkel, melyek az adott jogszabályokban foglalt körülményeket nem tisztán jogi eszközökkel határozzák meg. Ilyen formán a mindenkor katonai büntetőtörvény egy tükör, melynek képe jogszabályok mellett, a katonai nevelés és tisztképzés alapelveiből, a hadsereg struktúrájából és jellegéből adódó sajátos – egyben nemzeti – mentalitásból, »a katonai hierarchiában elhelyezkedő vezetőktől származó belső szabályzókból, vagy a katonai életviszonyokat jellemző, sokszor íratlan erkölcsi elvekből, szokásokból« áll össze.”¹⁵

A fogalmi alapvetések után fontos megjegyezni, hogy jelen tanulmány célja a magyar katonai büntetőjog szabályozási természetét áttekintetni az 1867 és 1945 közti időszak vonatkozásában. Ennek elősegítése és az olvasó általi esetleges további vizsgálódások megkönnyítése érdekében az egyes korszakok meghatározónak tartott szakirodalmi forrásainak megjelölése mellett egy önálló korszakolás is szükségesnek mutatkozott, amely csak részben esik a hazai jog- és alkotmánytörténetben használt korszakhatárok rendszerével. Ennek megfelelően az az álláspontom, hogy a magyar katonai büntetőjog korszakai a következők:

- (1) Szent István államalapításától 1526-ig,¹⁶
- (2) 1526-tól a Rákóczi Szabadságharcig,¹⁷
- (3) A Rákóczi Szabadságharc kora,¹⁸
- (4) 1711-1867-ig (anyagi jogi értelemben 1855-ig),¹⁹
- (5) 1867-1912-ig,²⁰

¹⁵ Farkas Ádám: *Az első önálló magyar katonai büntető törvénykönyv megalkotásának története*. In Sulyok Gábor (szerk.): *Optimi Nostri*. Győr: Széchenyi István Egyetem – Universitas-Győr Nonprofit Kft. 2009. 114. o.

¹⁶ Ebben a korszakban a katonáskodókra vonatkozó külön törvényi szabályok nem tekinthetők a jogrendszer szintjén meghatározónak, azonban – a nemesség jogaival és kötelezettségeivel színopszisban – megmutatják e viszonyok sajátosságait és külön kezeltségét.

¹⁷ A második korszakban már egyre nagyobb számban jelennek meg az elkülönült törvényi szabályok, majd a különböző rendtartási, szolgálati jellegű szabályzatok, melyek már mondhatnánk azt is, hogy egyfajta prekodifikációs korszak felé mutatnak, nem ritkán megelőzve a „civil” büntetőjog hasonló tendenciáit.

¹⁸ A Rákóczi korszak kiemelése annak érdemi áttörést hozó katonai jogalkotására tekintettel indokolt, mivel bár modern értelemben vett kodifikációról még nem beszélhetünk, olyan előremutató és rendszerjellegű szabályalkotás történt ebben az időszakban, amely élenjáró volt a magyar jogfejlődés egésze felől nézve is.

¹⁹ Az 1711-et követő időszak a modern értelemben vett kodifikációt megelőző, osztrák jogi időszak, amelyre a zsoldosseregek megfékezését szolgáló szabályok dominanciájából felnevelkedő, abszolutisztikus jogalkotás a jellemző, külön kiemelve Mária Terézia katonai szabályzatait.

(6) 1912-1930-ig,²¹

(7) 1930-1961-ig,²²

(8) 1961-től napjainkig.²³

Ezen korszakolás kialakításában zsinórmértékül szolgáltak a katonai büntetőjog terén bekövetkező szabályozási, majd kodifikációs, illetve szervezeti változások jelentősebb eseményei, melyeket a magyar alkotmány- és a köztörténet korszakolására tekintettel próbáltam rendszerben értelmezni.

E fogalmi, módszertani alapvetéseket követően rátérhetünk a konkrét történelmi áttekintésre, melynek alapját a premodern előzmények áttekintése adja, melyre felépíthető az 1945-ig terjedő időszak magyar honvéd-katonai büntetőjogának történeti vázrajza.

2. A KATONAI BÜNTETŐJOG TÖRTÉNELMI GYÖKEREI

A katonai büntetőjog vonatkozásában azt mondhatjuk, hogy „*a mi él és tovább élni akar, az a fejlődés törvénye alól magát el nem vonhatja. A hadsereggel együtt született, tehát már a történet előtti idők óta élő katonai büntetőjog is (noha a jogtudományi elmélet vele mindeddig fölöttébb keveset foglalkozott) a fejlődés különféle mozzanatain ment át.*”²⁴ Katonai büntetőjogról tehát lényegében attól fogva beszélhetünk az emberiség történetében, mióta az csoportos, szervezett hadakozásra társadalmi fejlettsége révén képessé vált.²⁵

²⁰ Az 1867-től 1912-ig tartó időszak az alkotmányosság helyreállítását követően, az önálló nemzeti katonai kodifikációért vívott politikai harc kora, melynek mögöttes jellemzője a kormányzat által megvalósított – rendeleti szintű – jogfejlesztés.

²¹ Az 1912-től 1930-ig terjedő időszak a „felemás” kodifikációs sikerek kora, amelyben a nemzeti eljárásjogi jogalkotás 1912-ben megtörténik, az anyagi jog szabályozása azonban 1930-ig nem valósul meg, s így az első világháború évében hatályba lépő modern és haladó eljárásjogi kódexnek még a megtorló szemléletű, osztrák, 1855-ös törvénykönyv szabályait kellett érvényre vinnie.

²² Az 1930-tól 1961-ig terjedő időszak az elkülönült, önálló, mintáértékű nemzeti katonai büntető kodifikáció kora, melyben a katonai büntetőjog egészének kifinomult és elkülönült szabályozása végbe megy, vagyis a katonai büntetőjog rendszere teljességgel megújul és jelentős – példaértékű – jogfejlesztésen megy át, a leginkább megfelelő a történelmi hagyományoknak és követelményeknek.

²³ Az 1961-től kezdődő és lényegében máig tartó időszak az elkülönült nemzeti jogalkotás hagyományaival szakító időszak. Az korszakhatáron ez a szovjet típusú egységesítő büntetőtörvénykönyv-modell átvételét jelentette, amely szabályozási modellt – a történelmi előzmények feltárását és feldolgozását, valamint a tudományos megalapozottságot igénylő koncepcióalkotás hiányában – a katonai büntetőjog jogállami revíziója sem vetett el.

²⁴ Pap Kálmán: *Katonai büntető törvényeink és a jogfejlődés*. In Angyal Pál (szerk.): *Bűnügyi Szemle I. kötet*. Pécs: 1923. 8.o.

²⁵ Ez különösen akkor válik érthetővé és elfogadhatóvá, ha legalább csak a példák szintjén áttekintjük a történelemben a nagy fordulatok katonai szervezési teendőit, melyekkel szükségképpen együtt járt a katonai erők fegyelmezésének különleges jogi eszközparkja. Lásd: Farkas Ádám: *A totális védelemről*. In Kecskés Gábor (szerk.): *Doktori Műhelytanulmányok*

Persze a mai, jogterületi tagozódás szerinti, modern értelmű és tartalmú katonai büntetőjog álláspontunk szerint csak később jelent meg,²⁶ mégis elvitathatatlan, hogy annak gyökerei a legkorábbi társadalmakig nyúlnak vissza, s hogy annak elvei, illetve a vele szemben támasztott társadalmi elvárások pontosan ezekből az időkből öröklődtek hagyományként az utókorra szorosan összefonódva a fegyveres testületeket szabályozó katonai joggal.²⁷

Ezt az álláspontot igazoltnak látjuk a fentiekben túl a közismert aforizmában is, melyet Iuvenalis intézett korához és az utókorhoz, vagyis, hogy „*Quis custodiet qui ipsos custodes?*”²⁸ Ezen gondolatot lényegében a katonai büntetőjogért való társadalmi kiáltás egyik legkorábbi ránk maradt emlékeként is értelmezhetjük, melyet jogtörténeti tényeken alapulva erősít meg a római jogi eredet is.²⁹ A Digesta 49. könyvének *De re militari* című 16. fejezete kapcsán jegyzi le Varga Péter, hogy „*az úgynevezett katonai jog a közjog részét alkotta Rómában is [...] Nyilvánvaló, hogy egy olyan fejlett jogi kultúrával rendelkező állam, mint Róma, a katonáskodást sem hagyhatta teljesen szabályozatlanul...*”³⁰ Ezt a ténymegállapítást egyébként megerősíti Vincze Miklós is, mikor a római katonai jog szabályozását ismerteti. E körben a fent említett forrásra hivatkozva jegyzi le egyebek mellett, hogy „(D.49.16.2.) *A katonák által elkövetett bűncselekmények különösek vagy általánosak, így a büntető eljárás is különös vagy általános lehet. Különös bűncselekmények, amelyeket az ember katonaként követ el [...]*”³¹

A római eredet illetén ismertetése még hosszan folytatható lenne, azonban jelen mű céljai okán ettől eltekintek. Fontosabb kiemelni, hogy a Római Birodalom bu-

2013. Győr: Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2013. pp. 153-168. Farkas Ádám, Horváth Livia: *Zuhanó pályán csúcsra járatra*. In *De iurisprudentia et iure publico* 2013/3. szám. (<http://dicip.hu/wp-content/uploads/2013-3-02.pdf>)

²⁶ Ami magától értetődő, ha figyelembe vesszük a jogforrások tanúbizonysága mellett azt is, hogy például Werbőczy a Tripartitum Előbeszéd 4. címében a hadijogban egyesíti a katonai és a katonai büntetőjogot. „*A hadijog a hadindítás szertartása, a szövetség megkötése, s adott jelle az ellenség megrohanása. Továbbá a katonai büntet megfenyítése (azaz megbüntetése), ha ki helyét meg nem állja. Továbbá a zsoldfizetés módja, a méltóságok fokozata, jutalmakkal megtisztelés, például midőn dicsőösztörővel, vagy arany lánczczal ajándékoznak meg valakit. Továbbá: döntés a hadi zsákmány felett és ennek igazságos elosztása a személyek minősége és munkája szerint; és a fejedelem részese*” Werbőczy István *hármaskönyve*. Budapest: Farkas Lőrincz Imre Könyvkiadó, 2006. 56. o.

²⁷ Már Jusztiánusz császár is kiemelten kezeli a fegyveres erő és a jog közös fontosságát, mikor lejegyzi, hogy „*A császári felségnek nemcsak fegyverekkel kell ékesítve lennie, hanem törvényekkel is fel kell fegyverkeznie lennie, hogy mind a háború, mind a béke idejében hehesen tudjon uralkodni [...]*” Jusztiánusz császár intézkedései négy könyvben (<http://mek.oszk.hu/01400/01402/01402.pdf>) 4.o.

²⁸ „Ki őrzi az őröket?” – Decimus Iunius Iuvenalis római költőnek, szatíra írónak tulajdonított gondolat.

²⁹ A római kor katonai büntetőjogáról lásd: Győrffy László: *A katonai büntetőjog bölcselete és oknyomozó története*, Pallas, 1925, Budapest, 64-73. o.

³⁰ Varga Péter: *De re militari*. In Tóth Károly (szerk.): *Acta Juridicata et Politica*. Szeged: 1999. 3.o.

³¹ Vincze Miklós: *A katonai büntetőjog kétezzer éves tükre*. In *Ügyészek lapja* 2006. 6. szám, 36. o.

kásával Nyugat-Európára, majd Bizánc elestével Európa egészére nézve ez a fajta szabályozás évszázadokra a feledés homályába veszett. Ez persze nem jelenti az ilyen módon kimunkált katonai jog, illetve a katonai büntetőjog szabályozásának szerte foszlását, csupán annak háttérbe kerülésével azonosítható.³² Ismeretes például Lewis H. Morgan álláspontja,³³ melyet a hazai jogtörténettudományban Mezey Barna tankönyve is képvisel, miszerint őseink és a hasonló nomád törzsi népek úgynevezett fegyveres demokráciákban éltek.³⁴

Ezen álláspontot úgy értelmezhetjük, hogy a nomád társadalom jogképes – azaz fegyverképes – tagjaira vonatkozó jog, katonai jog volt, így lényegében a katonáskodó társadalmak általános joga egyfajta katonai jog, büntető joga pedig katonai büntető jog volt, melynek homlokterében a hadakozó nemzet katonai erejének és rendjének oltalma állt.³⁵ Ha székszíssel fordulunk is e nézethez, akkor is el kell fogadnunk, hogy a fegyverképességen nyugvó nomád társadalmakban, illetve ezeket követően a fegyverképességhez, fegyveres szolgálathoz szorosan kötődő kora feudális állam királyi jogalkotásában a katonai jelleg különleges jogi státuszt alapozott meg, melyből különleges – legalább részben katonai – jogi kötelezettségek és megoldások következtek.³⁶

A kora középkor évszázadait követően aztán a területi államok megszilárdulásával és a központi hatalom folyamatos erősödésével újra megjelentek a katonákra vonatkozó, az általános – civil – normákhoz mérten különleges szabályok, vagyis

³² A kora középkor katonai büntetőjogáról lásd: Györffy László: *A katonai büntetőjog bölcselete és oknyomozó története*. Budapest: Pallas, 1925. 74-75. o.

³³ Bővebben lásd: Morgan H. Lewis: *Ancient society*. Chicago: Charles H. Kerr & Company, 1877.

³⁴ Lásd: Mezey Barna (szerk.): *Magyar Alkotmánytörténet*. Budapest: Osiris Kiadó, 2003. 23. o.

³⁵ Nyilván e tétel értelmezése a mai szemlélő számára sem lehetetlen, mert gondoljunk csak ehelyütt a rendkívüli jogrend katonai fenyegetéshez kötődő intézményeire, s a katonai büntetőjog azon nemzetközi – de uralkodónak nem nevezhető – tendenciáira, melyek értelmében a katonai igazságszolgáltatás csak a rendkívüli jogrendben aktivizálандó.

³⁶ Ezt támasztja alá egyebek mellett a Képes krónika, mikor lejegyzí, hogy „bírá is választottak maguk közül egyet, a Torda nembeli Kádár nevezetűt [...]. Mielőtt ugyanis a magyarok megkeresztelkedtek, táborszerte így kiáltott a hírnök szava, így gyűjtötte seregbe a hunokat: »Isten és az egész község szava, hogy ki-ki fegyveresen, vagy ahogyan van, pontosan megjelenjék a megadott helyen, hogy meghallgassa a község parancsát és tanácsát.« Aki pedig semmibe vette a parancsolatot és ennek kellő okát nem adta, szittyá törvény szerint karddal vágták ketté, száműzték, vagy irgalmatlanul közönséges rabszolgaságba taszították.” A magyarok első bejövetele pannóniába. In Tarján Tamás (szerk.): *Képes krónika*. Budapest: Magyar Hírlap és Maecenas kiadó, 1993.

Emellett megidézendők Werbőczy István Tripartitumában a nemesség eredetéről írott gondolatok, melyek a Képes Krónikában írottakra hivatkozva és azokból levezetve mutatják ki a nemességet, mellyel szemben a szabadság állapotából azok szorultak ki, akik a véres kard körbehordozásának parancsát megtagadták és utódaikkal együtt örökös szolgaságra ítéltettek. Lásd: 1. rész 3. cím. In Werbőczy István *hármaskönyve*. Budapest: Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó, 2006. 73-74. o.

más formában, de újra kezdetét vette a katonai büntetőjog elkülönülése, fejlődése. Fontos azonban kiemelni, hogy a modern értelemben vett önálló fejlődés és elkülönülés csak a 17-18. századtól vált plasztikussá. Ezt a jelenséget a magyar jogtörténetben kiválóan figyelemmel kísérhetjük.

3. A HAZAI KATONAI BÜNTETŐJOG FEJLŐDÉSÉNEK ÁTTEKINTÉSE A KIEGYEZÉSIG

A szakirodalom a katonai demokrácia³⁷ korát követő időkre nézve lejegyzí, hogy „*az államalapítást közvetlenül követő korban jelentős különbségként jelentkezett, hogy megszűnt a vándorló magyarságot jellemző »minden ember katoná« szemlélet, és felállításra került az ún. királyi haderő. [...] Az mindenképpen valószínűsíthető, hogy az állandó királyi haderőben, illetve a korabeli közigazgatási szervezeteknél, a vármegyékénél működő katonai alakulatokban már jelen volt a konkrét fegyelmi és büntető hatalom.*”³⁸ E korszak vonatkozó írásos forrásokban kevésbé gazdag, azonban mint fentebb már leírtam, a királyi jogalkotás megerősödésével a ránk maradt források száma is megnövekedett³⁹, így a korai magyar katonai büntető igazságszolgáltatás történetének kutatói már egyre több konkrétumra leltek kutatásaik során.⁴⁰

„*A honfoglalást követően az 1000-1526-ig terjedő időszakban a hadúri jogokat a király gyakorolta, csakis mint a bírói felsőbbbbségi jogot. A legtöbb írott forrás az Országos Törvénytárban található, amely Szent István korától tartalmaz a katonákra vonatkozó büntető jogszabályokat. [...] Zsigmond korából már összefüggő hadiszabályzat is maradt ránk, amelyet 1427-ben emelt törvényerőre a király.*”⁴¹ Őri Gábor ezen az alapon joggal mondhatja, hogy Zsigmond és Mátyás korát aztán a katonai büntetőjog történetében eseménydús korszak követte.

Elvitathatatlan, hogy az ország három részre szakadását követő évszázadok a dinamikus katonai büntetőjogi fejlődést közvetlenül megelőző, mondhatni prekodifikációs időszaknak tekinthetők.⁴² Ezt igazolja, hogy már a 17. század végén, 18. század elején megjelentek a különböző katonai regulák, majd a 19. – hazánk nemzeti kodifikációja esetén a 20. – századdal így, vagy úgy, de ezekre méltán

³⁷ Az Árpád-házi királyok korát megelőző időszak katonai büntetőjogáról lásd: Györffy László: *A katonai büntetőjog bölcsellete és oknyomozó története*. Budapest: Pallas, 1925. 104-109. o.

³⁸Hautzinger Zoltán: *A magyar katonai büntető igazságszolgáltatás története*. In Jogtudományi Közlöny 2007/június, 264-265. o.

³⁹ Az Árpád-házi és vegyesházi királyok korának katonai büntetőjogáról lásd: Györffy László: *A katonai büntetőjog bölcsellete és oknyomozó története*. Budapest: Pallas, 1925. 110-123. o.

⁴⁰ Erről az időszokról bővebben lásd: Cziáky Ferenc: *A magyar katonai büntető és fegyelmi jog ezeréves története*. Budapest: Dunántúl Kiadó, 1924. 15-20. o.

A központi hatalom megszilárdulásának katonai büntetőjogáról lásd: Györffy László: *A katonai büntetőjog bölcsellete és oknyomozó története*. Budapest: Pallas, 1925. 76-87. o.

⁴¹Őri Gábor: *A magyar katonai büntetőjog a vérszerződéstől 1958-ig*. In Ügyészek lapja 1994/4. szám, 76. o.

⁴² E korszak katonai büntetőjogáról lásd: Györffy László: *A katonai büntetőjog bölcsellete és oknyomozó története*. Budapest: Pallas, 1925. 88-92. o.

építve kiteljesedtek a katonai büntetőjogi kodifikációk. Az említett regulák közül kiemelendő például Bethlen Gábor erdélyi fejedelem hadi edictuma⁴³ és egyáltalában Erdély jogalkotásának fejlesztő hatása,⁴⁴ vagy épp az I. Lipót császár nevéhez köthető 1699. évi *Regulamentum Militare*.⁴⁵

Figyelemmel azonban hazánk alkotmánytörténetére – s különösen az osztrák befolyásra –, a katonai büntetőjog tekintetében a jogtörténeti áttekintést II. Rákóczi Ferenc „*Regulamentum Militare*” és „*Edictum Universale*” címet viselő különálló, de egységet képező szabálygyűjteményeivel kell folytatnunk. A főként Kajali Pál főhadbíró kuruc szenátor és Ráday Pál kancellár munkássága nyomán született jogforrások jelenlegi ismereteink szerint az első elkülönült és szisztematikus magyar katonai rendtartási célzatú szabálygyűjteményt képezték több mint háromszáz esztendővel ezelőtt, mely rendszerben szolgálati, büntető anyagi és eljárási, valamint kifinomult – és talán nemzetközi vonatkozásban is példás – szervezeti szabályok egységben jelentek meg mintegy forradalmi áttörést hozva a hazai (katonai) jogfejlődésben.⁴⁶

Sajnálatos, azonban történelmi értelemben természetszerű, hogy a Rákóczi szabadságharcot követően újra az osztrák szabályozás⁴⁷ vált hazánkra nézve is irányadóvá.⁴⁸ Erről elmondhatjuk, hogy szellemében a Habsburg abszolutizmust közvetítette és a zsoldosseregekben elharapódzó deviancia véres megfékezésére volt berendezkedve. E korszakból inkább az eljárásjogi normákat, különösen Mária

⁴³ Lásd: Hausner Gábor: *Bethlen Gábor erdélyi fejedelem hadi edictuma*. In *Hadtörténelmi Közlemények* 2001/2-3. szám

⁴⁴ Lásd: Hautzinger Zoltán: *Az erdélyi fejedelemség jogösszefoglaló és jogfejlesztő hatása a magyar katonai büntető igazságszolgáltatás kodifikációjára*. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): *Az önálló katonai büntető kodifikáció tricentenáriuma*. Pécs: Kódex Nyomda, 2007.

⁴⁵ Lásd: Rákóczy Rozália: *Regulamentum Militare*, 1699. In *Hadtörténelmi Közlemények* 1997/2. szám

⁴⁶ Bővebben lásd: Bögöly Gyula: *A katonai büntetőeljárás hatálya Rákóczitól napjainkig*. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán i.m. 2007. Eperjes Krisztián: *Rákóczi „dogmatikája”*. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán i.m. 2007. Farkas Gyöngyi: *A magyar katonai büntetőkönyv megalkotásához vezető út a Rákóczi-szabadságharc alatt*. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán i.m. 2007. Herke Csongor: *A büntetőeljárás története az első magyar bűnvádi kodifikációig a Regulamentum Universale tükrében*. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán i.m. 2007. Kardos Sándor: *A magyar katonai bíróság története a XVI. és XVII. században, illetve a Rákóczi-szabadságharc alatt*. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán i.m. 2007. Mezey Barna: *Az ónodi országgyűlésen elfogadott katonai szabályzatok jogtörténeti jelentősége*. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán i.m. 2007. Tóth András: *A hadbíróági eljárás szabályai a Regulamentum és az Edictum Universale-ban*. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán i.m. 2007.

⁴⁷ A Habsburg-kor katonai büntetőjogáról lásd: Györffy László: *A katonai büntetőjog bölcselete és oknyomozó története*. Budapest: Pallas, 1925. 124-131. o.

⁴⁸ E korszak katonai jogáról és katonai büntetőjogáról bővebben lásd: Martin Damianitsch: *Handbuch der Strafgesetze für die k. k. österreichische Armee, nach Verbrechen und Vergehen geordnet*. Wien: Wilhelm Barumüller, 1849. Martin Damianitsch: *Handbuch des adelichen Richteramts für Militär-Richter*. Wien: Wilhelm Braumüller, 1849.

Terézia eljárási törvényét a *Militär Halsgerichtsordnung* szokás említeni, tekintettel arra, hogy az hazánkban 1912-ig irányadó maradt, s hogy még az 1930. évi II. törvénycikk vitája során is citálta számos képviselő, mint örökre emlékezetes negatív jogszabályi példát.

Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc – a hadászati céloknak megfelelően – elsődlegesen a katonai jogi szabályozás és a hadszervezés tekintetében ért el újító (rész)eredményeket, igaz a hadügyész képzést előirányozták. Ezen időszak alatt azonban átfogó katonai büntetőjogi szabályozás eddigi kutatásaim alapján nem mutatható ki az alacsonyabb szabályozási szinteken sem.

4. A KODIFIKÁLT KATONAI BÜNTETŐJOG ARANYKORA 1855-TŐL 1945-IG

Ha a katonai büntetőjog fejlődéstörténeti áttekintéséhez a tényleges kodifikáltság, illetve a következetes és tartós jogalkalmazás követelményeit határozzuk meg fundamentumként, akkor ezen az alapon úgy vélem, hogy a fejlődéstörténetet a Kiegyezéssel, pontosabban jogforrási okokból a korszakhatárként értékelendő 1855. évvel kell folytatnunk. Ennek oka, hogy a magyar katonákra, honvédekre nézve egészen 1931-ig az az osztrák katonai büntető törvénykönyv volt hatályban, melyet Ferenc József császár 1855. január 15-én császári nyílt paranccsal léptetett életbe, és amely a magyar törvényalkotás révén *expressis verbis* soha nem vált az alkotmányos magyar jogrendszer részévé,⁴⁹ miközben az eljárásjog kodifikációja 1912-ig nem történt meg, s így egy töredékes, Mária Terézia koráig visszanyúló szabályrendszer határozta meg az eljárásrendet.

Az 1855. évi kódex – melyet általában a korabeli jogirodalom csak „osztrák” kódexként nevezett – előbb számos alkalommal a véderővitákban, utóbb, a századforduló éveitől, már önmagában véve is sokszor helyezett kritikák keresztútjába a jogászai, jogalkotói réteg.⁵⁰ Nem lehet azonban elvitatni, hogy a Kiegyezést követően a magyar országgyűlés egészen 1930-ig nem élt a jogalkotás lehetőségével,⁵¹ sőt,

⁴⁹ Az eredeti nyelvű szöveget lásd: Martin Damianitsch (erlauter): *Militär-Strafgesetzbuch über Verbrechen und Vergehen von 15. Jänner 1855. für Kaiserthum Oesterreich*. Wien: Wilhelm Braumüller, 1861.

⁵⁰ Már a véderővitában, majd azt követően a katonai bíróságok hatásköréről szóló vitákban, de többször ezektől függetlenül is felmerül a katonai büntetőjog kérdése. Emellett számos szakcikk és tanulmány foglalkozik a kérdéssel, így például: Bonts Gyula: *A katonai büntető törvénykönyv és eljárás revisiójának kérdéshez*. Budapest: Magyar Jogászegyleti Értekezések VII. kötet 9. füzet, 1891. Szilágyi Arthur Károly: *A katonai bíróságok hatásköre*. In Jogtudományi Közlöny 1914/35-36. szám. Szilágyi Arthur Károly: *Katonai bíráskodás kiterjesztése polgári egyénekre*. In Jogtudományi Közlöny 1914/41. szám. Káin Albert: *A katonai büntető eljárás reformjához*. In Jogtudományi Közlöny 1911/6. szám. Fabinyi Gusztáv: *A katonai büntető törvénykönyv és eljárás revisiójához*. In Jogtudományi Közlöny 1890/41., 50., 51., 1891/2., 4., 6., 8., 10. szám.

⁵¹ Igaz a kormányzati szándék a jogalkotás előmozdítására kimutatható a minisztertanácsi jegyzőkönyvekből. Lásd: MOL – Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek 1871.07.24. 33. ülés. MOL – Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek, 1875.06.18. 41. ülés. MOL – Minisztertanácsi

ahogy erre Szilágyi Arthur Károly helyesen hívja fel a figyelmet, többszörösen helybenhagyta a kódex alkalmazását.⁵² Ezt példázzák a véderőtörvények, a népfölkelésről szóló törvények, illetve a honvédségről szóló törvények, melyek útján a „katonai törvények”, vagy a „katonai büntető és fegyelmi szabályok” megfogalmazással a hazai jogrendszerbe az országgyűlés által be nem épített jogszabályra úgy hivatkoztak, hogy a jogalkalmazás számára egyértelmű volt mely – alkotmányos jogrendszerünkön tulajdonképpen kívül lévő – jogforrást kell alkalmazni, mintegy teret engedve a bírói szokásjognak.⁵³

Az eljárásjog tekintetében egy egységesen kimunkált kódex hiányában másabb volt a helyzet. Ennek felismerése úgy a törvényhozás napirendjeiből, mint a politikai törekvésekből, és nem utolsósorban a kormányzati rendeletalkotásból kiütközik. A törvényhozás napirendjén ugyanis már 1867-68-ban megjelent a katonai bíróságok határhöréről szóló törvénytervezet, amelyet a parlament – pont az alkotmányos rendszerben nem ismert katonai büntető törvényekre való hivatkozással – elvetett. Ez a törvényhozási közjáték aztán 1873-ban is megismétlődött, s miközben a minisztertanács napirendjén újra meg újra felmerült ez a kérdés, a jogfejlesztésre nem nyílt más út, mint a rendeleti szintű – alkotmányosan szintén megkérdőjelezhető – szabályozás.

A nyíltparancsok oktrojált osztrák anyagi katonai kódexről elmondható, hogy szabályozási rendszere meglehetősen kazuisztikus, azonban mindemellett arra a törekvésre enged következtetni, hogy a katonai bűncselekményeket a lehető legszélesebb körben szabályozza. Ezt példázza az is, hogy szabályozási rendszere nem csak a különleges katonai bűncselekményekre, hanem minden bűncselekményre kiterjedt, mintegy megkettőződést eredményezve ezzel a „polgári” bűncselekményekre nézve a Csemegi-kódex elfogadását követően. A széleskörű szabályozás célja vélhetően az volt, hogy egyrészt gátat vessen a korábban főként zsoldosvezérek által gyakorolt önkénynek, másrészt pedig hogy példastatuálásra alkalmas büntetési lehetőségekkel tartsa meg a vasfegyelmet. Mindezek mellett azonban a büntetések súlyozása és a túlrészletezően meghatározott tényállások a jogértelmezés kereteit kitágították és ezzel akár a jogalkotói szándék ellenében is teret engedtek.

Jegyzőkönyvek, 1880.02.20. 9. ülés. MOL – Minisztertanácsai Jegyzőkönyvek, 1881.07.03. 33. ülés. MOL – Minisztertanácsai Jegyzőkönyvek, 1882.06.13., 24. ülés.

⁵² Ez a jelenség a folyton kiújuló szakmai és politikai viták mellett a jogalkalmazás szempontjából is kritikus, hiszen a katonai büntető ítélezés a magyar alkotmányos jogrendszeren kívüli források alapján működött, így a magyar jogéleten és joggyakorlaton kívüli iránymutatásokat is figyelembe kellett vennie. Ilyen forrásként lásd: Martin Damianitsch: *Studien über das Militär-Strafrecht in seinem materiellen und formellen Theile*. Wien: Wilhelm Braumüller, 1862. Martin Damianitsch: *Kriegsartikel für die k. k. österreichische Landarmee, Kriegsmarine und das Flottenkorps von 15. Jänner 1855*. Wien: Verlag von Rud. Lechners k. k. Universitäts-Buchhandlung, 1855.

⁵³ Lásd: Szilágyi Arthur Károly: *Katonai bíráskodás kiterjesztése polgári egyénekre*. In Jogtudományi Közlöny 1914/41. szám, 417. o.

A kódex büntetési rendszere meglehetősen idejétmúlt volt – lásd: felkoncolás, megtizedelés, gúzsba kötés, stb. – még a maga korához viszonyítva is, melyet a neoabszolutista hatalomgyakorlás egyik kellékeként tarthatunk számon. Ezen anakronizmusról a századforduló előtt nem sokkal Gulner Gyula így fogalmaz: „*Az a katonai büntető törvénykönyv, t. ház, a mely, mint mondtam, 1855. július 1-én »Für das Kaiserthum Oesterreich« életbe lépett és azon eljárás, melynek gyökerei visszanyulnak 1768-ig és a mely a legsúlyosabb intézkedéseket tartalmazza, talán már akkor is, midőn meghoztattott, anachronismus volt.*”⁵⁴ Különösen fontos az a körülmény, hogy a kódex több helyen tartalmazott az anyagi jog körén kívül eső szabályokat, így rögtönbíráskodási klauzulákat, illetve szélsőséges esetben különböző felhatalmazó rendelkezéseket, mint például a katonai őr szinte korlátok nélküli lőfegyverhasználatra jogosító szabályát, vagy a gyávaság egyes eseteinél a parancsnokok felkoncolással kapcsolatos jogsultságait. Nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy „*jellegzetes szabályozása a törvénynek, hogy amíg a büntettek a Csemegi-kódex szerint általában csak úgynevezett »gonosz szándékkal« követhetők el, addig a kisebb súlyú, és főleg speciális katonai büntettek és vétségek elkövetése nem a fenti »gonosz szándék«, hanem egyszerűen szándékos gondatlanságból vagy mulasztásból, sőt a gyávaság esetében még a lelkiállapot »el nem palástolása« révén is megvalósíthatók.*”⁵⁵ A kódex fő jellemzője, hogy tekintélyelvű, szabályozását a túlzott szigor és a rend minden áron való védelme és kikényszerítése jellemzi, amiből több helyen a tisztekkel szembeni túlzó részrehajlás, illetve a legénységi állománnyal szembeni garanciák gyengesége is következik, amit csak fokoz, hogy a súlyosító körülmények felsorolása nyitott a kódexben, míg „*az enyhítő körülmények kizárólag taxatív felsorolásban szerepelnek.*”⁵⁶ Elmondható ugyanakkor, hogy az alárendeltek védelmére hivatott szabályok önmagukban véve előrelépést jelentenek a korábbi önkényes állapotokhoz képest, valamint, hogy bizonyos esetekben az előjárói tisztséggel járó többlet-kötelezettségeket is büntetőjogi relevanciával ruházták fel, bár a tisztek előjogai még így is kirívó védelemben részesültek.⁵⁷

⁵⁴ Az 1892. évi február hó 18-ára hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója első kötet. Budapest: Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, 1892. 148. o.

⁵⁵Kardos Sándor: *A magyar katonai büntetőjog múltja és jelene*. Miskolc: ME Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, PhD értekezés, 2003. 93. o.

⁵⁶Kardos Sándor i.m. 2003. 96. o.

⁵⁷ Az 1855. évi osztrák katonai büntető kódex már a XX. század hajnalán is jelentős hiányosságokkal és kritikákkal kellett, hogy szembenézzen, melyeknek fő forrása az esetek többségében nem kizárólag a kiegyezést követő alkotmányos helyzet, illetve az önálló szabályozást kívánó nemzeti érzület volt, hanem a jogtudomány fejlettsége és haladó követelményei. Ezt támasztják alá mások mellett Gulner Gyula képviselőházi interpellációja Bialovszkurszky Géza és társai ügyében. Az 1892. március 12-én szombaton tartott képviselőházi ülés naplójában olvasható, hogy Gulner Gyula a Magyar Hírlap 1892. március 10-i számára hivatkozva ismerteti Bialovszkurszky Géza hadapród hadnagy és társai ügyét, melynek lényege abban ragadható meg, hogy fent nevezett alakulatának századosa ismeretlen célból adott ki függelmi karakterű utasítást az alakulat egy másik katonájának a Bialovszkurszkyval történő kapcsolatok megszakítására, melyet az nem hajtott végre, hanem ismertetett a fent nevezettel. Bialovszkurszky ezután két hadnagy bevonásával kért

Láthatjuk tehát, hogy az anyagi katonai büntető kódex komoly ellenzésre adott okot. Ezen azonban az eljárási szabályozás messze túltett. Evégre a katonai büntető eljárás kérdése azonban ne maradhatott érintetlenül. A katonai bíróságok hatásköréről szóló törvényjavaslatok parlamenti bukásai és a bécsi udvar ellenállása egyértelmű lépéseket követelt. Ezen lépéseket a magyar királyi kormányzat tette meg, amikor – alkotmányosan aggályosan ugyan, de a jó ügy érdekében – rendeleti úton lépett fel a katonai büntető eljárás szabályozása érdekében. A kormányzat és különösen a honvédelmi tárca rendeleti szinten próbálta rendezni mások mellett – a véderő törvény 54. §-a által kikényszerítve – a polgári hatóságok és a katonai eljárás közti finomhangolást,⁵⁸ a honvéd bíróságok illetékességének kérdését,⁵⁹ a

közvetve magyarázatot a századostól és hívta fel az ügy lovagias elintézésére, melyre válaszul a százados a tiszthelyettest és segítőit függetlensértés miatt feljelentette. A bíróság ezt követően a vizsgálatot lefolytatta és az 1855. évi kódex szabályainak megfelelően a vádlottakat lefokozta és egyenként három évi börtönrre ítélte. (Lásd: Az 1892. évi február hó 18-ára hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója első kötet. Budapest: Pesti Könyvnyomda Részvény-társaság, 1892. 147-149. o.)

Hasonlóan citálhatók Finkey Ferenc e téren talán legszélesebb körben ismert mondatai: „Sajnos a magyar katonai Btk. még mindig nincs készen, dacára annak, hogy ma már az 1855-iki osztrák katonai büntető törvény fenntartása igazán szegényfoltja az oly véres áldozatok árán elért nemzeti önállóságunknak.” (Finkey Ferenc: *A magyar anyagi büntetőjog jelen állapota*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1923. 16.o.)

Ugyanitt citálendő Bonts Gyula azon a reform szükségességét hirdető munkájában lejegyzett gondolata, miszerint „hogy azonban a törvényhozás a közel mult évtizedben a katonai büntető igazságszolgáltatás intézményét újja alkotni elmulasztotta, megbocsáthatatlan mulasztást képez.” (Bonts Gyula: *A katonai büntető törvénykönyv és eljárás revíziójának kérdéséhez*. Budapest: Magyar Jogászegyleti Értekezések VII. kötet 9. füzet, 1891. 317. o.)

Ezen kritikák mellett azonban célszerűnek tartom megidézni a korabeli szakajtó egyik meghatározó lapját a Magyar Themist, melyben 1878-ban több cikk is megjelent a témakörben. Megjelent például egy rémhírré alapuló írás is, mely egy új katonai büntetőkódex megalkotását sürgette. A cikk szerint az a hír terjedt az országban, hogy a Boszniába bevonuló haderő egyik ezredében lázadás miatt a legsúlyosabb büntetést, az 1855. évi kódex rendszerében meghatározott megtizedelést alkalmazták, melyről a cikk ugyan közli, hogy rémhír, mégis felhívja a figyelmet a polgári büntető kódex „testvéreként” a katonai büntető-törvény megalkotásának szükségességére. (*Magyar Themis*, a Magyar Jogászegyesülés Napilapja, 1878. augusztus 29.)

Emellett a Themis lehozott még két eljárással kapcsolatos közleményt is. (Lásd: *Magyar Themis*, a Magyar Jogászegyesülés Napilapja, 1878. október 24.)

⁵⁸ E körben kiemelhető például: A m. k. honvédelmi minisreiumnak 1867. sept. 6-án kelt rendelete. A m. kir. honvédelmi ministeriumnak 1867. okt. 29-ről kelt rendelete. A honvédelmi m. kir. ministerium 31.240. sz. alatt kelt körrendelete. A m. kir. igazságügyminisreinek 23.368. szám alatt valamennyi kir. ügyészséghez, törvényszékhez és járásbíróshoz intézett körrendelete. A m. kir. igazságügyminisreinek 561. számú körrendelete.

⁵⁹ A m. kir. honvédelmi minisreinek 1872. február 18-án 5279. sz. a. kelt rendelete.

honvédség igazságügyi szolgálatának szabályozását,⁶⁰ valamint a honvéd hadbírói tisztikar és a honvéd bíróságok szervezetének szabályozását.⁶¹ Az 1867-től 1912-ig terjedő időszakban több mint harmincnyolc jelentősebb rendelet került kiadásra azzal a céllal, hogy a katonai büntetőjog területén a törvényalkotás által véghez nem vitt reformok egy részét, vagy legalábbis az átlátható szabályozást megvalósítsák.

Ezen időszakot követően jelentett politikai és jogfejlődési szempontból is áttörést az 1912. év, melynek folyamán az aktuálissá váló és jelentős viharokat kavarázó véderőtörvények kérdésköre mellett napirendre kerültek a közös hadsereg és a honvédség katonai bünvádi perrendtartásáról szóló törvénytervezetek is. A budapesti köznyugalmat is megzavaró parlamenti csatározásokban – melyek során a karhatalmi intézkedések mellett merényletet kíséreltek meg Tisza István ellen – végül elfogadták az 1912. évi XXXII. és XXXIII. törvénycikkeket, vagyis törvényes és alkotmányos úton megszületett az első önálló nemzeti katonai büntető eljárási kódex.⁶²

A honvédség katonai bünvádi perrendtartásáról szóló 1912. évi XXXIII. törvénycikk az 1867-től a háttérben zajló jogfejlesztés vívmányait foglalta magában. A korábbi írásbeli, titkos, a terhelti jogok érvényesülését lényegében nem ismerő szabályozással szemben egy nyilvános, szóbeli, védőszabadságon, sőt sok esetben védőkötelezettségen nyugvó, részletesen meghatározott szabályozás jött létre, mely kimunkáltan határozta meg a katonai büntető igazságszolgáltatás sajátosságait úgy eljárási, mint szervezeti tekintetben. Az alkotmányos jogalkotás autonómiáját kíváncsian tükrözi, hogy normál rendben a honvéd bíróságok önálló szervezete semmilyen formában sem volt alárendelve a közös hadsereg igazságszolgáltatási fórumainak, még a bírósági szervezet csúcsán – a Legfelsőbb Honvéd Törvényszék szintjén – sem.

A megújított eljárásrend 1914-ben lépett hatályba, vagyis a tűzkeresztségén a nagy háború évei alatt esett át. Természetesen egy háború és különösen egy világégés során óhatatlanul megmutatkoznak a jogrendszer bizonytalanságai és visszásságai, a katonai büntető eljárás új törvényi rendszere azonban számos esetben példásan vizsgázott az emberségesség és racionalitás követelményeiből a háború évei alatt is.⁶³ Kimondhatjuk, a háború alatti és a háború utáni túlkapások és megtorlá-

⁶⁰ A honvédelmi minisztérium 3853/eln. számú körrendelete.

⁶¹ A m. kir. honvédelmi miniszternek 313/eln. számú körrendelete.

⁶² Bővebben lásd: Csóka Ferenc: *Az 1912. évi XXXII. és XXXIII. törvénycikkek keletkezésének története, 1911–1912.* In Katonai Jogi és Hadijogi Szemle 2013/1. szám. 5-37. o. Farkas Gyöngyi: *A politika viharai közt született.* Katonai Jogi és Hadijogi Szemle 2013/1. szám. 38-35. o. Kelemen Roland: *A katonai büntető igazságszolgáltatás szervezete az első katonai bünvádi perrendtartás és annak módosításai tükrében.* In Katonai Jogi és Hadijogi Szemle 2013/1. szám. 119-136. o.

⁶³ Lásd a Magyar Királyi Legfelsőbb Honvéd Törvényszék következő határozatait: 52. sz. határozat, kelt: 1918. évi január hó 9-én a P. II. 687/17. számú ügyben. 53. sz. határozat, kelt: 1918. évi január hó 18-án a P. 722/17. sz. alatt. 57. sz. határozat, kelt: 1918. évi február hó 8-án a 64/18. számú ügyben. 58. sz. határozat, kelt: 1918. évi február hó 8-án 75/1918.

sok döntő többsége nem a törvényes intézményrendszer által valósult meg, hanem önjelölt és csak a joglátszatba burkolózó entitások által, amelyek csúcsát a vörös- és fehér terror különböző különítményei és osztagai adták.

A katonai büntetőjog tekintetében a Tanácsköztársaság százharminchárom napja sajátos kilengést jelentett. Egyrésztől ez idő alatt születtek a területet érintő rendeletek és utasítások, azonban ott ahol a szabályozás nem történt meg, a nagyfokú „bírói” szabadság érvényesült a politikai célok érdekében. Ebből következően sok esetben az, amit a Tanácsköztársaság idején katonai büntetőeljárásként neveztek, nem volt más, mint a hosszú harcok és törekvések eredményeként megszületett törvényi szabályozás megcsúfolása. Sajnálatosan ugyanez több a fehér terrort intézményesítő különítményről is elmondható a Tanácsköztársaság bukását követően.

Az 1920-as évek politikai konszolidációja, valamint a trianoni kényszer-béke a katonai büntetőjog és igazságszolgáltatás kérdéseit is megérintette. A magyar királyi honvédségről szóló 1921. évi XLIX. törvénycikk, a katonai büntető jogszabályokban megállapított értékhatároknak, valamint a pénzbüntetések és pénzbírságok ugyane jogszabályokban meghatározott mértékének ideiglenes felemeléséről szóló 1922. évi XVIII. törvénycikk és az az alapján kiadott rendeletek, valamint az 1925. évi XIII. törvénycikk a honvédségi igazságügyi szervezetének módosításáról voltak azok a meghatározó jogszabályok, amelyek a megváltozott körülményekhez igazították a katonai büntetőjog rendszereit. Mindeközben azonban már zajlott az anyagi katonai büntető törvénykönyv előkészítése is.

Magyarország első önálló anyagi katonai büntetőkódexét tehát a Tisztelt Ház az 1920-as évek második felében kezdődő előkészítést követően 1930-ra alkotta meg. A szóban forgó törvénykönyv az 1930. évi II. törvénycikk, melyhez életbeléptető és más – főként eljárási – törvényeket módosító jelleggel párosult az 1930. évi III. törvénycikk.⁶⁴

Az 1930. évi II. törvénycikk, vagyis az első önálló magyar anyagi katonai büntetőkódex, több tekintetben is figyelemre méltó újításokat hozott.⁶⁵ Egyrészt az általános rendelkezések körében már az első szakaszával rögzítette, hogy „a katonai büntetőbíráskodás alá tartozó egyénekre mind a közönséges bűncselekmények, mind a katonai büntettek és katonai vétségek tekintetében a közönséges büntetőtörvényeket kell alkalmazni,

számú ügyben. 60. sz. határozat, kelt: 1917. évi december hó 7-én a 482/191. sz. ügyben. 61. számú határozat, kelt: 1918. évi február hó 13-án a P. II. 6/12. sz. ügyben. 67. számú határozat, kelt: 1918. évi április hó 16-i napján a P. 73/18. sz. ügyben.

⁶⁴ Farkas Ádám: *Az első önálló magyar katonai büntetőtörvénykönyv megalkotásának története*. In Sulyok Gábor (szerk.): *Optimi Nostri* 2009. Győr: Universitas-Győr Nonprofit Kft., 2009. 112-142. o.

⁶⁵ Az 1930:2. törvénycikk magyarázataként lásd: Schultheisz Emil: *A katonai büntetőtörvény magyarázata*. Budapest: Politzer Zsigmond és Fia Kiadása, 1931. Jilly László: *Az új magyar katonai büntetőtörvénykönyv*. Pécs: Pécsi Irodalmi és Könyvnyomda Részvénytársaság, 1933.

Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból (1867-1945)

amennyiben ez a törvény - a katonai büntetőtörvénykönyv, rövidítve: Kbtk. - mást nem rendel.”⁶⁶

„E szabály mögött az a jogelméleti megfontolás állt, hogy addig, amíg a katonai büntetőjogban a polgári büntetőjogszabályoktól való eltérésnek csak annyiban lehet indokoltan helye, amennyiben azt a különleges katonai viszonyok és érdekek valóban megkövetelik, addig a katonai büntető eljárás terén a specialitás elve érvényesül...” – írja Hautzinger Zoltán a norma eljárásjogi vonatkozásáról. E szakasztól elvonatkoztatva azonban az első rész fontossága Kardos szerint abban ragadható meg, hogy az „a polgári büntető törvénykönyv általános részének teljesen megfelelő címekkel 9 fejezetben, 65 §-ban tárgyalta mindazokat az általános rendelkezéseket, amelyek azt kifejezetten a katonai elvárásoknak megfelelően módosítják, illetve kiegészítik.”⁶⁷ Ebből pedig az első szakasszal egyetemben teljesen nyilvánvalóan következik, hogy a kódex megalkotásával a jogalkotó igyekezett a haderő érdekeinek és különleges igényeinek oltalma mellett áttörni a katonai büntetőjog és a polgári büntetőjog különállását, felszámolva ezzel a katonai büntetőjog corpus separatum-ként történő jellemzésének jogalapját,⁶⁸ ami természetesen a kor ellenzékének egyik vesszőparipája volt a törvény országgyűlési vitája során is.⁶⁹

Másrészt a kódex számos reformrendelettel bírt, melyek közül fontosnak tartok példálózó jelleggel kiemelni néhányat. Ilyen volt a viszonyosság⁷⁰ intézménye, az agyonlövés polgári büntetőtörvénykönyvben ismeretlen – „privilegizált” – halál-nemének kizárólag az aljas érzület nélküli katonai bűncselekményekre való korlátozása; a házi fogság, melyet az országgyűlési vitában a polgári kódexnek történő példamutatásként értékelt több képviselő; vagy épp a gondatlan cselekmények büntetési alakzatának viszonylagos korlátozása.⁷¹

⁶⁶ 1930. évi II. törvénycikk (továbbiakban: Kbtk.) 1.§

⁶⁷ Kardos Sándor i.m. 2003. 133. o.

⁶⁸ Amit azonban még fennmaradt emlékként részben sajnos táplált az a tény, hogy a kódex országgyűlési vitája kapcsán a Magyar Királyi Legfelsőbb Honvéd Törvényszék jogot vindikált a katonai bíróságoknak a polgári bíróságoktól eltérő, vagy akár azokkal ellentétes ítélkezésre is. Ezt a következőképp fogalmazta meg: „...a katonai bírászkodás terén – a katonai szolgálatra és az abból folyó kötelek különleges természetére, úgyszintén az ezekkel kapcsolatban megóvando jogérdekre figyelemmel, – felsőbb államérdekekből mégis egyes esetekben nyitva kell hagyni annak a lehetőségét, hogy a katonai bíróságok bizonyos elvi jelentőségű kérdéseket önállóan, a polgári büntetőbírói joggyakorlatban követett felfogástól függetlenül, sőt a szükséges mértékbe képest attól esetleg eltérően is dönhessenek el.” HM HIM HL - HM Jogi előkészítő osztály iratai 1929-1930, „A m. kir. Legfelsőbb Honvéd Törvényszék véleménye”.

⁶⁹ „Civil felett ne ítéljen a katonai bíróság, ezt követeljük!” – hangzott Rassay Károly bekiabálása a kódex vitája során. Lásd: Az 1927. évi Január hó 25-ére hirdetett Országgyűlés Képviselőházának Naplója, XXIII. Kötet. Budapest: Atheneum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság Könyvnyomdája, 1929. 187. o.

⁷⁰ 1930. évi II. törvénycikk „A katonai büntető törvénykönyvről” 3. §

⁷¹ A kiragadott példákon felül természetesen az első részben további komoly előrelépést, fejlődést és egyben a polgári társadalomhoz való közeledést jelképező rendelkezés is található, melyekről jelen keretek között nem célozom kimerítően értekezni, ahogy az első rész nega-

A katonai bűncselekmények szabályozása terén leszögezendő, hogy a kódex címeiben ugyan követte az osztrák kódexet, a szabályozás jellege és szelleme azonban igyekezett a kor jogtudományi követelményeinek megfelelően túllépni azon. Az egyes címek alá tartozó magatartások megfelelő absztrakciós szinten kerültek megfogalmazásra, így azok nem váltak kazuisztikussá, mégis szubszumálhatóak maradtak a szóba jöhető történeti tényállásokra nézve. A címek alatt tilalmazott magatartások körében egyes speciális kivételektől eltekintve – mint például a gyávaság, a katonai őr elleni cselekmények általában, vagy a függelemsértés egyes esetei – az mondható, hogy a szabályozás racionalizálódott a kor életviszonyaihoz képest és mellőzte a katonai és függelmi tekintély túlzott és irracionális védelmét, de megadta annak reális és arányos garanciáit. Ezzel a szabályozás több ponton semlegesítette a korábbi, a tiszt karnak széles körben kirívóan kedvező normákat.

Az első önálló magyar katonai büntetőkódex tehát a bűncselekmények terén nagyban épített a korábbi hagyományokra és szabályozásra, így *prima facie* mondhatnánk, hogy „nincsen új a nap alatt”, azonban be kell látnunk a szabályozás lényegét nem a címek, hanem a tartalom adja meg. E megközelítésben pedig a kódex átütő reformként értelmezhető, mely természetesen – ahogyan a jogszabályok általában, – nem volt tökéletes és szenvedett hatalmi, társadalmi determináltságú gyermekbetegségektől, mégis összességében komoly előrelépést jelentett. A katonai bűncselekmények szabályozásában ugyanis – részben – visszaköszönt már a jogegyenlőség eszménye, hiszen megszűntek a harcos (combattans) állományra vonatkozó mindent átható megkülönböztetések, illetve több ponton visszaszorultak a tiszt előjogok is.

Hasonlóan fontos és újszerű jelenség volt a büntetési tételek racionalizálása, mely a katonai bűncselekmények szabályozásának egyik alapvető fontosságú eleme,

tívumairól sem, melyek közül azonban az igazságosság jegyében kötelességem a bűncselekményeket taglaló második rész jellemzése előtt exemplifikatív képet adni.

Az általános rész bírálható és bírálendő intézkedései közül ki kell emelni például a sokat támadott 4. §-t a különleges felhatalmazásról, mellyel lényegében a honvédelmi minisztérium hatáskörébe került határzavarok és külső támadások veszélye esetén az a jog, hogy a katonai kódex hatályát kiterjessze. Ide sorolandó még a tiszt fegyverhasználat meglehetősen visszās szabályozása, mint büntethetőséget kizáró, illetve a büntetést törvény erejénél fogva enyhítő körülmény megtartása; vagy épp a büntetési nemek körében a tisztekkel szembeni enyhébb rendelkezések, melyek később kiváló támpontjává váltak a fegyverhasználat mellett a korabeli katonai büntetőjog osztályjellegűvé minősítésének. Ezek a példák sajnos szemléltetik, hogy a kódex, ha véleményem szerint kis mértékben ugyan, de magán viselte a korszak visszās történelmi, hatalmi és társadalmi beidegződéseit, melyek egy részére a kor elvárásai között is tarthatatlanként és a legénységi morál szempontjából ártalmasként tekintek.

Ami a bűncselekmények minősített alakzatait illeti, szinte általános érvénnyel emelhető ki a háborús időben történő elkövetés, mint súlyos minősítő körülmény. Ez a mai szabályozásunkban is joggal jelen lévő speciális minősítő körülmény egy olyan korszak szabályrendszerében foglal el szorpos helyet, melynek közvetlen élménye volt még az első világháború, a trianoni béke, a vörös, majd fehérterror és a szűnni nem akaró háborús fenyegetettség.

hiszen a tilalmazott magatartások jogkövetkezményeinek rendszerével lehet elhatárolni a prevenciót a tiszta megtorlástól, amire a kor katonai elitjének még voltak hajlamai azon meggyőződésükben, hogy „a katonai büntetőjog a fegyelemtartásnak végső eszköze.”⁷² Megállapításaim szerint az 1930. évi II. törvénycikk esetén már jelentős részben prevencióról lehet beszélni, hiszen a büntetési tételek a szükséges szigor megtartása mellett ésszerűsödtek és közeledtek a polgári büntetőjog elvárás rendszeréhez és elveihez.

Amint azonban nem tartom elfogadhatónak, hogy minden értelmezhető volna a „fekete vagy fehér” sémában, úgy nem gondolom, hogy egy jogszabály lehet egyöntetűen jó, vagy rossz, reformer, vagy anakronisztikus. Igaz ez a Ktbt. katonai büncselekmények körében kialakult szabályaira is, melyek között nem lehet említés nélkül hagyni, hogy a halálbüntetés alkalmazásának száma még a kor mércéjével is magasra rúg, s hogy a büncselekmények között megmaradt számos az osztrák kódex szélsőséges keménységét idéző norma, különösen a gyávaság körében.

A első önálló magyar anyagi katonai büntetőkódex megalkotásával tehát kiteljesedett az 1912-ben kezdetét vevő nemzeti kodifikáció. Ehhez rendeleti szinten technikai jellegű szabályozás párosult az életbeléptetés céljával, valamint egyes részkérdések rendezésére, mint amilyen az újjnyomati lapok szabályozása volt. Az így kiteljesített nemzeti kodifikáció sikerét jól mutatja, hogy jelentős jogszabály egészen a második világháborúig nem került kiadásra. Ekkor a honvédelemről szóló 1939. évi II. törvénycikk volt az, amely kiegészítő jellegű szabályokat fogalmazott meg az új honvédelmi szabályrendszerrel összefüggésben.

A rendeleti szintű szabályozás 1941-ben élénkült fel. Ekkor részben megismétlődtek az első világháború szabályozási tendenciái a katonai büntető igazságszolgáltatás hatáskörének kiterjesztésével. Nem lehet azonban eltagadni, hogy megkérdőjelezhető, sőt bírálható tendenciák is megmutatkoztak a második világháború alatt. Ezek egyikét a Vezérkarfőnök különbíróvága jelenítette meg, másik vonulatát pedig a háború végének rögtönbíráskodási szabálydömpingje.

A második világháború összességében beárnyékolta a magyar jogi gény azon teljesítményét, amelyet az 1912-es és 1930-as törvénykönyvek jelentettek. Ez azonban nem egyedi és nem magyar sajátosság, hiszen az állami önvédelem legerőteljesebb instrumentumainak megerősítése szinte minden a háborúban részes államra jellemző volt. Az pedig, ami a nyilas önkényi hatalomátvételt követően jelent meg, már nem jogkérdés, csupán a nyilas terror joglátszattal álcázott tombolásának kérdése, az embertelenség törvénytelen haláltánc.

⁷² Kiemelés az 1930. évi II. tc. általános indoklásából.

5. ÖSSZEGZÉS

„Mit bánom én a történelmet
s hogy egykoron mi volt!
Lehetsz-e bölcs, lehetsz-e költő,
mikor anyád sikolt!”⁷³

A katonai büntetőjog és igazságszolgáltatás 1867 és 1945 közötti természete és kérdései kapcsán újfent vissza kell hivatkoznom arra az előszóban kifejtett gondolatra, miszerint az állam létének végső garanciáit jelentő jogintézmények szabályozását a béke idején kell bevégezni. Hiszen a vészkorszak viharában nincs idő és lehetőség bölcselkedni, s elmélyedni a történelem dolgain. Ezt példázzák Dsida Jenő szavai is.

Ezt a megközelítést hazánk tekintetében két világháború támasztotta alá. Úgy vélem ugyanis, hogy a katonai hatalom első világháborús korlátozottsága és törvényi felügyelete méltán köszönhető volt az 1912-ben megalkotott eljárásrendnek és a katonai igazságügyi tisztikarnak, ahogy a második világháború végéig a szélsőséges kilengések korlátozottsága nagyban volt köszönhető az 1930-ban kiteljesedő kodifikációs folyamatnak.

Persze mondhatnánk azt is, hogy az 1912-ig terjedő korszak a maga alkotmányos zavarai és aggályos megoldásaival nem vet jó fényt a magyar alkotmány- és jogtörténet lapjaira, azonban mindehhez hozzá kell vennünk a dualizmus természetét és azt a tényt, hogy az uralkodó akarata nélkül nem volt lehetőség a védelem nagy súlyú kérdéseinek törvényi szabályozására. Így szemlélve a történeteket, a rendeleti szabályozás nem más volt mint a jogfejlesztés keskeny ösvényének kihasználása és az 1912-ben, majd 1930-ban törvényi szinten meghonosított fejlődés egyes momentumainak idő előtti becsempészése a működő katonai büntetőjogi intézményrendszerbe.

Nézeteim és eddigi kutatásaim alapján úgy gondolom, hogy a katonai büntetőjog több évszázados története több okból is rehabilitálásra vár. Dr. Révész T. Mihály Professzor Úr gondolatait kiterjesztve, egy *„olyan terület ez, mellyel kapcsolatban az igazságok feltárása feladatként áll előttünk.”*⁷⁴ Jelen – áttekintést adó – tanulmány megírása, illetve a hozzá tartozó forrásválogatás összeállítása is ezen álláspont jegyében született.

A tanulmány által nyújtott áttekintés úgy vélem plasztikusan kiemeli, hogy a katonai jog és katonai büntetőjog egy a legősibb jogterületek közül, melynek létrejöttét és fennmaradását a szabályozás alá tartozó szervek különleges státusza és fontossága indokolta. A tanulmány emellett arra is rá kívánt mutatni, hogy a katonai büntetőjog hazai története rendkívül színes és számos jelentős – a hazai jogtörténet egésze szempontjából is mérvadó – sorsfordulót tudhat magáénak.

⁷³ Dsida Jenő: Psalmus hungaricus. In Ferencz Győző (vál.): Dsida Jenő – Válogatott versek. Budapest: Osiris kiadó, 2009. 247-256. o.

⁷⁴ Kiemelés a Dr. Révész T. Mihálynak Dr. Egresi Katalin „Szociálpolitika Magyarországon” c. munkájáról szóló 2008. decemberi, győri recenziói előadásából.

E tanulmány és a kötet megalkotásának végcélja tehát a fent előadottakon és a hazai katonai büntetőjog illetően megismertetésén túl szerényen hozzájárulni az „igazságok feltárásához” és a magyar katonai büntetőjog rehabilitációjához.

FORRÁSOK

- [1] A Magyar Királyi Legfelsőbb Honvéd Törvényszék 52. sz. határozata, kelt: 1918. évi január hó 9-én a P. II. 687/17. számú ügyben.
- [2] A Magyar Királyi Legfelsőbb Honvéd Törvényszék 53. sz. határozata, kelt: 1918. évi január hó 18-án a P. 722/17. sz. alatt.
- [3] A Magyar Királyi Legfelsőbb Honvéd Törvényszék 57. sz. határozata, kelt: 1918. évi február hó 8-án a 64/18. számú ügyben.
- [4] A Magyar Királyi Legfelsőbb Honvéd Törvényszék 58. sz. határozata, kelt: 1918. évi február hó 8-án 75/1918. számú ügyben.
- [5] A Magyar Királyi Legfelsőbb Honvéd Törvényszék 60. sz. határozata, kelt: 1917. évi december hó 7-én a 482/191. sz. ügyben.
- [6] A Magyar Királyi Legfelsőbb Honvéd Törvényszék 61. számú határozata, kelt: 1918. évi február hó 13-án a P. II. 6/12. sz. ügyben.
- [7] A Magyar Királyi Legfelsőbb Honvéd Törvényszék 67. számú határozata, kelt: 1918. évi április hó 16-i napján a P. 73/18. sz. ügyben.
- [8] Az 1892. évi február hó 18-ára hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója első kötet. Budapest: Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, 1892.
- [9] Az 1927. évi Január hó 25-ére hirdetett Országgyűlés Képviselőházának Naplója, XXIII. Kötet. Budapest: Atheneum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság Könyvnyomdája, 1929.
- [10] Balogh László Levente: *Állam és erőszak*. In Politikatudományi Szemle 2011/1. szám.
- [11] Bonts Gyula: *A katonai büntető törvénykönyv és eljárás revisiójának kérdéséhez*. Budapest: Magyar Jogászegyleti Értekezések VII. kötet 9. füzet, 1891.
- [12] Bögöly Gyula: *A katonai büntetőeljárás hatálya Rákócziától napjainkig*. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán i.m. 2007.
- [13] Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): *Az önálló katonai büntető kodifikáció tricentenáriuma*. Pécs: Kódex Nyomda, 2007.
- [14] Carl Schmitt: *A politikai fogalma*. Budapest: Osiris – Pallas Stúdió – Attraktor, 2002.
- [15] Cziáky Ferenc, Levente Nándor: *A katonai igazságszolgáltatás jelentősége és szükségessége békében és háborúban*. Budapest: Különlenyomat a Magyar Katonai Szemle 1942. évi 11. számából, 1942.
- [16] Cziáky Ferenc: *A magyar katonai büntető és fegyelmi jog ezeréves története*. Pécs: Dunántúl Kiadó, 1924.
- [17] Cziáky Ferenc: *A magyar katonai büntetőjog*. Budapest: Különlenyomat a Magyar Rendőr VI. évfolyamának 6. számából, 1936.
- [18] Csóka Ferenc: *Az 1912. évi XXXII. és XXXIII. törvénycikk keletkezésének története, 1911–1912*. In Katonai Jogi és Hadijogi Szemle 2013/1. szám.

- [19] Eperjes Krisztián: *Rákóczi „dogmatikája”*. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán i.m. 2007.
- [20] Fabinyi Gusztáv: *A katonai büntető-törvénykönyv és eljárás revisiójához*. In Jogtudományi Közlöny 1890/41., 50.,51., 1891/2., 4., 6., 8., 10. szám.
- [21] Farkas Ádám, Horváth Livia: *Zuhanó pályán csúcsra járva*. In De iurisprudentia et iure publico 2013/3. szám. (<http://dieip.hu/wp-content/uploads/2013-3-02.pdf>)
- [22] Farkas Ádám: *A katonai büntetőjog és igazságszolgáltatás helye, szerepe és létjogosultsága az állam és társadalom rendszereiben*. In Hadtudomány 2012. évi elektronikus szám. 3-6. o. (http://mhtt.eu/hadtudomany/2012_e_Farkas_Adam.pdf)
- [23] Farkas Ádám: *A totális védelemről*. In Kecskés Gábor (szerk.): *Doktori Műhelytanulmányok 2013*. Győr: Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2013.
- [24] Farkas Ádám: *Az első önálló magyar katonai büntető törvénykönyv megalkotásának története*. In Sulyok Gábor (szerk.): *Optimi Nostri*. Győr: Széchenyi István Egyetem – Universitas-Győr Nonprofit Kft. 2009.
- [25] Farkas Gyöngyi: *A magyar katonai büntetőkönyv megalkotásához vezető út a Rákóczi-szabadságharc alatt*. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán im. 2007.
- [26] Farkas Gyöngyi: *A politika viharai közt született*. Katonai Jogi és Hadijogi Szemle 2013/1. szám.
- [27] Fernand Braudel: *A kapitalizmus dinamikája*. Budapest: Európa könyvkiadó, 2008.
- [28] Finkey Ferenc: *A magyar anyagi büntetőjog jelen állapota*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1923.
- [29] Gábor Gyula: *A szerb katonai büntető törvénykönyv*. Budapest: Pallas Részvénytársaság Nyomdája, 1902.
- [30] Gábor Gyula: *Tanulmányok a katonai büntetőjogból*. Budapest: Grill Károly cs. és kir. udv. könyvkereskedése, 1901.
- [31] Gerő Gyula: *Jogi ismeretek, Tankönyv a M. K. honvéd nevelő és képzőintézetek számára*. Budapest: Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság, 1917.
- [32] Győrffy László: *A katonai büntetőjog bölcselete és oknyomozó története*. Budapest: Pallas, 1925.
- [33] Győrffy László: *Értekezések a katonai büntetőjog köréből*. Pozsony: Magánkiadás, 1913.
- [34] Hans Kelsen: *General theory of law and state*. Cambrige: Harvard University Press, 1949.
- [35] Hargitai József: *Jogi Fogalomtár*. Budapest: Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2005.
- [36] Hausner Gábor: *Bethlen Gábor erdélyi fejedelem hadi edictuma*. In Hadtörténelmi Közlemények 2001/2-3. szám.
- [37] Hautzinger Zoltán: *A katonai büntetőjog rendszertana*. Pécs: AndAnn kiadó, 2010.

**Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból
(1867-1945)**

- [38] Hautzinger Zoltán: *A magyar katonai büntető igazságszolgáltatás története*. In Jogtudományi Közlöny 2007/június.
- [39] Hautzinger Zoltán: *A magyar katonai büntetőeljárás fejlesztési irányai*. Budapest-Pécs: Dialóg Campus, 2011.
- [40] Hautzinger Zoltán: *Az erdélyi fejedelemség jogösszefoglaló és jogfejlesztő hatása a magyar katonai büntető igazságszolgáltatás kodifikációjára*. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): *Az önálló katonai büntető kodifikáció tricentenáriuma*. Pécs: Kódex Nyomda, 2007.
- [41] Herke Csongor: *A büntetőeljárás története az első magyar bűnvádi kodifikációig a Regulamentum Universale tükrében*. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán i.m. 2007.
- [42] HM HIM HL - HM Jogi előkészítő osztály iratai 1929-1930, „A m. kir. Legfelsőbb Honvéd Törvényszék véleménye.”
- [43] Jilly László: *A katonai igazságszolgáltatás jelentősége és szükségessége békében és háborúban*. Budapest: Különlenyomat a Magyar Katonai Szemle 1943. évi 1. számából, 1943.
- [44] Jilly László: *Az új magyar katonai büntetőtörvénykönyv*. Pécs: Pécsi Irodalmi és Könyvnyomda Részvénytársaság, 1933.
- [45] Kain Albert: *A katonai büntető eljárás reformjához*. In Jogtudományi Közlöny 1911/6. szám.
- [46] Kardos Sándor: *A magyar katonai bíróság története a XVI. és XVII. században, illetve a Rákóczi-szabadságharc alatt*. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán i.m. 2007.
- [47] Kardos Sándor: *A magyar katonai büntetőjog múltja és jelene*. Miskolc: ME Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, PhD értekezés, 2003.
- [48] Kelemen Roland: *A katonai büntető igazságszolgáltatás szervezete az első katonai bűnvádi perrendtartás és annak módosításai tükrében*. In Katonai Jogi és Hadijogi Szemle 2013/1. szám.
- [49] Kraus Kálmán: *Főtárgyalás a haditörvényszék előtt*. Budapest: Pátria Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság, 1913.
- [50] Lamm Vanda (szerk.): *Jogi Lexikon*. Budapest: Complex kiadó, 2009.
- [51] Lenin: *Állam és forradalom*. Budapest: Kossuth könyvkiadó, 1973.
- [52] Levente Nándor: *Bírósági szervezet és eljárás a hadrakelt seregnél*. Budapest: Különlenyomat a Magyar Jogászegyleti Értekezések 1942. évi 1-2 számából, 1942.
- [53] *Magyar Lexikon. Az egyetemes ismeretek encyklopédiája. IX: Kötet*. Budapest: Wilckens és Waidl Kiadóhivatala, 1882.
- [54] *Magyar Themis*, a Magyar Jogászegyesülés Napilapja, 1878. augusztus 29.
- [55] *Magyar Themis*, a Magyar Jogászegyesülés Napilapja, 1878. október 24.
- [56] Márkus Dezső (szerk.): *Magyar jogi lexikon hat kötetben. IV. kötet, (Halászyürii-Kitonich)*. Budapest: Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1903.

**Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból
(1867-1945)**

- [57] Martin Damianitsch (erlauer): *Militär-Strafgesetzbuch über Verbrechen und Vergehen von 15. Jänner 1855. für Kaiserthum Oesterreich*. Wien: Wilhelm Braumüller, 1861.
- [58] Martin Damianitsch: *Handbuch der Strafgesetze für die k. k. österreichische Armee, nach Verbrechen und Vergehen geordnet*. Wien: Wilhelm Barumüller, 1849.
- [59] Martin Damianitsch: *Handbuch des adelichen Richteramts für Militär-Richter*. Wien: Wilhelm Braumüller, 1849.
- [60] Martin Damianitsch: *Kriegsartikel für die k. k. österreichische Landarmee, Kriegsmarine und das Flottillenkorps von 15. Jänner 1855*. Wien: Verlag von Rud. Lechners k. k. Universitäts-Buchhandlung, 1855.
- [61] Martin Damianitsch: *Militär-Strafgesetzbuch über Verbrechen und Vergehen vom 15. Jänner 1855 für das Kaiserthum Oesterreich*. Wien: Wilhelm Braumüller, 1861.
- [62] Martin Damianitsch: *Studien über das Militär-Strafrecht in seinem materiellen und formellen Theile*. Wien: Wilhelm Braumüller, 1862.
- [63] Marx-Engels: *A kommunista párt kiáltványa*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó, 1976. Friedrich Engels: *A család, a magántulajdon és az állam eredete*. In Marx-Engels válogatott művek, második kötet. Budapest: Kossuth Könyvkiadó, 1963.
- [64] Max Weber: *A politika mint hivatás*. In Max Weber: *Tanulmányok*. Budapest: Osiris Kiadó, 1998.
- [65] Mezey Barna (szerk.): *Magyar Alkotmánytörténet*. Budapest: Osiris Kiadó, 2003.
- [66] Mezey Barna: *Az ónodi országgyűlésen elfogadott katonai szabályzatok jogtörténeti jelentősége*. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán i.m. 2007.
- [67] MOL – Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek 1871.07.24. 33. ülés.
- [68] MOL – Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek, 1875.06.18. 41. ülés.
- [69] MOL – Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek, 1880.02.20. 9. ülés.
- [70] MOL – Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek, 1881.07.03. 33. ülés.
- [71] MOL – Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek, 1882.06.13., 24. ülés.
- [72] Morgan H. Lewis: *Ancient society*. Chichago: Charles H. Kerr&Comapny, 1877.
- [73] Osváth Ferenc: *Katonai büntető törvénykönyv*. In Angyal Pál, Isaák Gyula: *Büntető törvénykönyv a bűntettekről és vétségekről*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1941.
- [74] Óri Gábor: *A magyar katonai büntetőjog a vérszerződéstől 1958-ig*. In *Ügyészek lapja* 1994/4. szám.
- [75] Pap Kálmán: *A katonai büntető és fegyelmi fenytőjog kézikönyve*. Budapest: Grill Károly Bizománya, 1888.
- [76] Pap Kálmán: *A katonai büntető igazságszolgáltatás más államokban*. Budapest: Grill Károly Bizománya, 1890.
- [77] Pap Kálmán: *Adatok a katonai büntető igazságszolgáltatás reformjához*. Budapest: Grill Károly Bizománya, 1890.
- [78] Pap Kálmán: *Katonai büntető törvényeink és a jogfejlődés*. In Angyal Pál (szerk.): *Bűnügyi Szemle I. kötet*. Pécs: 1923.

**Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból
(1867-1945)**

- [79] Pauler Tivadar: *Jog- és államtudományok encyclopédiája*. Pest: Atheneum, 1871.
- [80] Pomogyi László: *Magyar alkotmány- és jogtörténeti kézikönyvtár*. Budapest: M-érték Kiadó Kft., 2008.
- [81] Rákóczy Rozália: *Regulamentum Militare*, 1699. In Hadtörténelmi Közlemények 1997/2. szám.
- [82] Révai Nagy Lexikona IX. Kötet, (*Gréc-Herold*). Budapest: Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, 1914.
- [83] Révai Nagy Lexikona XI. Kötet, (*Jób-Kontúr*). Budapest: Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, 1914.
- [84] Samuel P. Huntington: *A katona és az állam*. A civil és a katonai szféra viszonyának elmélete és politikája. Budapest: Zrínyi kiadó – Atlanti kutató és kiadó, 1994.
- [85] Schultheisz Emil: *A katonai büntetőtörvény magyarázata*. Budapest: Politzer Zsigmond és Fia Kiadása, 1931.
- [86] Schultheisz Emil: *A katonai büntetőtörvény zsebkönyve*. Budapest: Politzer Zsigmond és Fia Kiadása, 1943.
- [87] Szabó Imre: *Állam- és Jogtudományi Enciklopédia II. Kötet, (K-Z)*. Budapest: Akadémiai kiadó, 1980.
- [88] Szilágyi Arthur Károly: *Értekezések a katonai jog köréből*. Budapest: Grill Károly cs. és kir. udv. könyvkereskedése, 1896.
- [89] Szilágyi Arthur Károly: *A katonai bíróságok hatásköre*. In Jogtudományi Közlöny 1914/35-36. szám.
- [90] Szilágyi Arthur Károly: *Katonai bíraskodás kiterjesztése polgári egyénekre*. In Jogtudományi Közlöny 1914/41. szám.
- [91] Tarján Tamás (szerk.): *Képes krónika*. Budapest: Magyar Hírlap és Maecenas kiadó, 1993.
- [92] Thomas Hobbes: *Leviatán*. (Fordította: Vámosi Pál.) Kolozsvár: Polis kiadó, 2001.
- [93] Tóth András: *A hadbírószági eljárás szabályai a Regulamentum és az Eductum Universale-ban*. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán i.m. 2007.
- [94] Varga Péter: *De re militari*. In Tóth Károly (szerk.): *Acta Juridicata et Politica*. Szeged: 1999.
- [95] Vincze Miklós: *A katonai büntetőjog kétezer éves tükrére*. In Ügyészek lapja 2006. 6. szám.
- [96] Werbőczy István hármaskönyve. Budapest: Farkas Lőrincz Imre Könyvkiadó, 2006.

JOGSZABÁLYTÁR

Az 1855. évi január 15-én kelt császári nyíltparancs¹

melylyel a büntettek és vétségek tárgyában egy új katonai büntető törvénykönyv hirdettetett ki, s 1855. évi július 1-ső napjától fogva életbe léptetett.

Mi Első Ferencz József

Isten kegyelméből ausztriai császár, Magyarország, Csehország királya stb., az 1852. évi május 27-ről kelt nyílt parancsunkra hivatkozólag, - amelylyel az 1803. évi szeptember 3.-án közzétett osztrák büntető törvénykönyvnek új s kiegészített kiadását császári birodalmunk egész területére nézve a katonai személyek és a katonai határőrvidék kivételével életbeléptettük - minisztereink, hadsereg-főparancsnokságunk és birodalmi tanácsunk meghallgatása után, a mellékelt katonai büntető törvénykönyvet szentesítjük és a következőket rendeljük:

I. Cikk.

Ez a katonai büntető törvénykönyv, az 1855. évi július hó 1.-jétől kezdve, a benne megjelölt cselekmények megbüntetésére nézve egyedül mérvadó. szabály gyanánt életbe lép, s ezennel mindazok a törvények és rendeletek, amelyek a büntető törvény tárgyára vonatkozólag, birodalmunk bármely részében eddig érvényben állottak, ugyanattól a naptól fogva ezennel hatályon kívül helyeztetnek.

II. Cikk.

A katonai büntető. törvénykönyv tárgyát a következő bűncselekmények és mulasztások képezik:

azok a katonai büntettek és katonai vétségek, amelyek a katonai állásból folyó, vagy a szolgálati kötelesség ellen követtetnek el;
az állam hadi ereje ellen irányuló büntettek;
más (közönséges) büntettek és vétségek.

III. Cikk.

A katonai büntettekre és katonai vétségekre vonatkozólag ebben a törvényben foglalt határozatoknak csak azok az egyének vetvék alá, akik a katonai szolgálati eskü letétele által a katonai állásból folyó különös kötelességek teljesítését ünnepélyesen fogadták.²

¹ Forrás: A katonai büntető törvénykönyv fordítása, 1878., Budapest, Légrády Testvérek.

² Az 1914. évben a Honvédelmi Minisztérium által utánnyomott kiadás vonatkozó megjegyzése alapján:

1. A fentemlített katonai szolgálati esküt (a hadiczikkekre) a katonai állomány egyénei (beleértve a törzssőrmestereket) teszik le.

2. Az ujonczok megeskütése és az eskütétel megtagadása esetén követendő eljárásra nézve lásd a véderőről szóló törvény végrehajtására vonatkozó utasítás I. R. 56. §-át. Ha az eskütétel megtagadása esetére előírt ezen eljárás foganatosított, ez ugyanoly hatálylyal bír, mintha az illető az esküt letette volna.

IV.Czikk.

Ellenben a jelen törvény más büntettekre és vétségekre vonatkozó határozatainak alávetvék:

a katonai személyek, azaz azok az egyének, akik az 1851. évi december 22.-ről kelt nyíltparancsunknak 2. §-a és a katonai határőrvidéken érvényben levő igazságszolgáltatási szabályok szerint a katonai bíróságok rendes büntető hatalma alatt állanak, továbbá

más személyek, amennyiben oly cselekményekben vagy mulasztásokban válnak bűnösökké avagy oly viszonyok közt vannak, amelyek rájuk nézve, említett, nyíltparancsunk 5. §-ához képest, a katonai bíróságok rendkívüli illetőségét megállapítják.

V.Czikk.

Csak oly cselekmény vagy mulasztás tekinthető és büntethető büntett vagy vétség gyanánt amely ebben a büntető törvényben világosan büntettnek vagy vétségnek nyilvánítatik.

VI. Czikk.

Jelen büntető törvény az általa büntettnek vagy vétségnek nyilvánított bűncselekményekre nézve akkor is irányadóul szolgáland, ha azok nyomtatványok által követtetnek el

Ezenkívül a katonai büntető bíróságok a nyomtatványok által elkövetett bűncselekményeknek illetékes megítélésénél, a cs. és kir. hadsereg és a katonai határőrvidék számára kibocsátott sajtórendtartás szabályait kötelesek szem előtt tartani.

Ha a jelen büntető törvény ezen kifejezést használja; «nyomtatvány» vagy «nyomtatott művek», akkor ez alatt nemcsak a sajtó termékei értendők, hanem kő-,

3. Jövőre minden a polgári rendből, a fegyveres erő és csendőrség tisztjévé kinevezett egyén — ha csak e tekintetben külön szabályok és rendeletek másként nem rendelkeznek — egy törzstisztből és két tisztből álló bizottság előtt felelősködő és erről jegyzőkönyv veendő fel.

Minden oly tisztre nézve — tekintet nélkül a rendfokozatra, — aki bármely oknál fogva eskütétel nélkül szolgál a fegyveres erőnél vagy csendőrségnél, már maga a rendfokozatban való megmaradás, valamennyi a katonai állásból folyó vagy szolgálati kötelesség tekintetében épen oly hatálylyal bír, mintha az esküt letette volna.

4. A háború esetére szóló kivételes intézkedéseket tárgyzó 1912. évi LXIII. t.-cz. 14. §-a értelmében a ministerium azokat a hadiczikkére fel nem esketett, tényleges szolgálatban álló katonai egyéneket, akik a fegyveres erő mozgósítás alatt álló vagy más mozgósított részének állományába avagy valamely hadifelszerelést felvett, illetőleg hadi állapotba helyezett erődített helynek védőőrségéhez tartoznak, hivatásbeli kötelességeik megszegése miatt ugyanazok alá a büntetőjogi rendelkezések alá helyezheti, amelyek a hadiczikkére felelősködő katonai egyénekre nézve, szolgálati kötelezettségeik megszegése tekintetében mértékadó.

Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból (1867-1945)

fém-, vagy fa-nyomattal, érmével, mintázással vagy bárminemű erőművi avagy vegyeszeti eszközzel többszörösített szellemi és képzőművészeti termékek (irodalmi és művészeti művek) is.

VII.Czikk.

Az uzsora ellen fennálló katonai büntető törvények egyelőre érvényben maradnak.

Az uzsora vétségnek tekintendő.

VIII.Czikk.

Egyéb oly törvényszegések tárgyalása és megbüntetése, amelyekre sem a jelen büntető törvénykönyv, sem a VI.-ik és VII.-ik cikkeken említett különös büntető törvények nem vonatkoznak, az e részben fennálló szabályok szerint, az erre hivatott eljárókat és hatóságokat illeti.

IX.Czikk.

Az e törvényben előforduló minden pénzösszeg a 20 forintos pénzláb szerinti pengő pénzben értendő és ehhez képest az e büntető törvény valamely határozatára befolyással bíró minden értékuhatolás e pénzláb szerint számítandó.

X.Czikk.

Az e törvényben előforduló minden időhatározás a naptári év szerint számítandó.

XI.Czikk.

Ez a törvény a már folyamatban levő vizsgálatokra és az oly bűncselekményre vagy mulasztásokra, amelyek e törvény hatályba léptének napja előtt követették ugyan el, de amelyekre nézve addig ítélet még nem hozott de csak annyiban alkalmazandó, amennyiben azok a jelen büntető törvény szerint nem esnek szigorúbb elbánás alá, mint az előbb hatályban volt törvény értelmében.

XII.Czikk.

A katonai bíróságok bünvádi eljárása külön törvény által fog szabályoztatni. Addig is az e bíróságoknál eddig alkalmazott eljárás marad érvényben.

Kelt császári fő- és székvárosunkban Bécsben, 1855. évi január hó 15.-én, országulásunk hetedik évében.

Ferencz József s.k.

Gróf Buol Schauenstein s.k.

Gróf Grünne s.k.

altábornagy, Ő Felsége a császár és a hadsereg első segédje.

Legfelsőbb parancsra:

Ransonnet s.k.

Az 1855. év január 15-én császári nyíltparancssal életbe léptetett katonai büntető törvény a büntettekről és vétségekről¹

ELSŐ RÉSZ.

Általános határozatok a büntettekről, vétségekről és megbüntetésükről.

I. FEJEZET.

A büntettekről, vétségekről és beszámításukról általában.

1.§

Gonosz szándék

Büntett létesüléséhez rendszerint gonosz szándék szükséges.

Gonosz szándék pedig nemcsak akkor forog fenn, ha a cselekmény vagy mulasztás előtt vagy alatt a büntettel járó rossz egyenesen megfontoltatott és elhatároztatott, hanem akkor is, ha valamely más gonosz célzattal követtetett vagy mulasztatott el valami, amiből az ez által létrejött rossz közönségesen következik, vagy legalább könnyen következhetik.

2.§

Az alól a szabály alól azonban, hogy büntett létesüléséhez gonosz szándék szükséges, a katonai büntetteknek kivételnek van helye, mert valamely katonaszolgálati- vagy katonai állás- kötelességnek megszegése mindig büntettnek tekintendő, ha az a jelen törvényben büntettnek nyilvánítatik.

3. §

A büntett beszámítását kizáró okok

A cselekmény vagy mulasztás nem számítható be büntettként:

- a) ha a tettes eszének használatától egészen meg van fosztva;
- b) ha a tett valamely időközönként elme háborodásban szenvedő egyén által az elmezavar tartama alatt, vagy
- c) oly teljesen ittas állapotban, amelyet a tettes nem a büntett véghezvitelére irányuló szándékból idézett elő (7. és 797. §§), vagy más elmezavarodásban, amelyben a tettes cselekményének tudatával nem bírt, követtetett el;
- d) ha a tettes a tizennegyedik évet még nem haladta túl (6. §);
- e) ha oly tévedés jött közbe, amely a cselekmény büntett voltának felismerését lehetetlenné tette ;
- f) ha a rossz véletlenségből, hanyagságból, vagy a cselekmény következményeinek nemtudásából eredt.

¹ Forrás: A katonai büntető törvénykönyv fordítása, 1878., Légrády Testvérek, Budapest.

Azonban a cselekmény következményeinek nemtudása és a hanyagság önmagában véve a 2. § eseteiben nem zárja ki a beszámíthatóságot;

g) ha a tett legyőzhetlen kényszer folytán, vagy jogos védelem gyakorlása közben követtetett el.

A jogos védelem azonban csak akkor vélelmezendő, ha a személyeknek, az időnek és a helynek minőségéből, a megtámadás módjából vagy más körülményekből alaposan következtethető, hogy a tettes az élet, a testi épség, a szabadság vagy a vagyoni ellen intézett jogellenes támadásnak magáról vagy másokról való elhárítása céljából, csak a szükséges védelemmel élt; vagy hogy ő az ily védelem határait csak megzavarodásból, félelemből vagy ijedtségből lépte át.

De a jogos védelem korlátainak ily áthágása a körülményekhez s e büntető törvény ötödik részének határozataihoz képest, gondatlanságból eredő bűncselekmény gyanánt, megbüntethető. (599. és 702. §§)

4. §

A vétségek beszámítása

A jelen törvényben vétségnek nyilvánított cselekmények vagy mulasztások, vagy olyanok, amelyeket mindenki önmagától tiltottaknak ismerhet föl, vagy oly neműek, hogy a tettes az azokra vonatkozó szabványt vagy tilalmat állásánál, szolgálatánál, iparüzleténél vagy egyéb viszonyainál fogva tudni kötetes.

Az ily törvényellenes cselekmények vagy mulasztások, - amennyiben, törvényes fogalmukhoz gonosz szándék nem szükséges, - még akkor is vétségek gyanánt büntetendők, ha sem gonosz szándékkal nem követettek el, sem kár, vagy hátrány nem következett belőlük.

5. §

A vétségek beszámítását kizáró okok

Valamely cselekmény vagy mulasztás nem számítható be vétségül:

a) ha a tettes eszének használatától egészen meg van fosztva;

b) ha a tett valamely időközönként elmeháborodásban szenvedő egyén által az elmezavar tartama alatt, vagy

c) oly teljesen ittas állapotban, amelyet a tettes nem a vétség véghezvitelére irányuló szándékból idézett elő, vagy más elmezavarodásban, amelyben a tettes cselekményének tudatával nem birt/ követtetettel;

d) ha a tett legyőzhetlen kényszer folytán vagy jogos védelem gyakorlása közben vitetett véghez.

Hogy a jogos védelem közben elkövetett valamely cselekmény mégis mennyiben büntethető vétség gyanánt, az a. 3. § **g)** betűje alatt van meghatározva.

6. §

A gyermekek és serdületlenek bűncselekményei

A 10 évet túl nem haladott gyermekek bűncselekményei csupán a házi fenytékre bízandók; de a 11.-ik évtől kezdve a 14.-ik év betöltéséig, az oly cselekmények,

amelyek csak a tettes serdületlen kora miatt nem számíthatók be büntettekül (3. § d.): vétségek gyanánt s a körülményekhez képest egy naptól hat, hónapig terjedhető külön helyen való elzárással büntetendő. Ez a büntetés a 77. § a) b) d) e) és f) szerint, súlyosbítható.

Serdületlen korúak által elkövetett más törvényszegések általában a házi fenyték, ennek hiányában pedig, vagy a fenforgó különös okoknál fogva, az illetékes hatóság vagy azon előljáró intézkedésének és fenytésének vannak fentartva, akinek hatósága vagy vezetése alatt Ők állanak.

7.§

A részegség büntetése az esetben, ha az ebben az állapotban elkövetett cselekmény büntettül vagy vétségül be nem számítható

Ámbár az oly cselekmények vagy mulasztások, amelyek különben büntettek vagy vétségek volnának, azért nem tekinthetők azoknak, mert oly teljesen ittas [3. § c) és 5. § c/j állapotban követték el, amelyet a tettes nem a büntett vagy a vétség véghezvitelére irányuló szándékból idézett elő, a részegség maga mégis vétség gyanánt büntetendő. (797. §)

Azonban az, hogy a szolgálatban való részegség önmagában mennyiben tekintendő büntettnak vagy vétségnek, a második részben [231. 233. 268. §§ és 269 § g) és h)] határoztatik meg.

8.§

Alaptalan mentségek

a) a parancs

Az előljáró parancsa a büntett vagy a vétség beszámíthatóságát nem zárja ki, ha csak a törvény erre nézve határozottan kivételt nem tesz.

9.§

b) a törvény nemtudása

E törvény határozatainak nem tudásával senki sem mentheti magát.

10.§

c) a megsértettnek minősége vagy állapota

A kárvallottnak vagy megtámadottnak minősége vagy állapota nem zárja ki valamely cselekménynek büntett vagy vétség gyanánt való beszámítását.

Büntettek és vétségek tehát a védképtelen ellenség, a gonosztevők, az esztelenek, a gyermekek, az alvók és az oly személyek ellen is elkövetetnek, akik sérelmüket önmaguk kívánják, vagy abba beleegyeznek.

11.§

A büntettben és vétségben társak és részesek

Nemcsak a közvetlen tettes válik a büntettben vagy vétségben bűnössé, hanem egyszersmind mindaz, aki parancs, tanácsadás, oktatás, dicséret által a gonosztettet

megindította, szándékosan előidézte, annak elkövetését az eszközök szándékos előszerzése, az akadályok elhárítása által vagy bármi módon előmozdította, ahhoz segédkezett, annak biztos végrehajtásában közreműködött; az is, ki csak előlegesen a tettel a tett elkövetése után neki nyújtandó segítségre és támogatásra nézve vagy a nyereségből és előnyből járó jutalék iránt egyezsége jutott.

Az oly mentő okok, amelyek valamely büntettnak vagy vétségnek büntethetőségét a tettesre vagy a bűntársak avagy részesek egyikére nézve, annak csupán személyi viszonyainál fogva szüntetik meg, a többi társra és részesre ki nem terjesztendők.

12. §

A büntett utáni segély és bűnrészesülés

Aki a tettest előleges egyetértés nélkül, csak a büntett elkövetése után, előmozdítólag segíti és támogatja, vagy a tudomására jutott büntettből nyereséget vagy előnyt huz: a negyedik rész XXII. FEJEZETÉben foglalt határozatok szerint büntetendő, amennyiben a törvény némely büntettnél a tettes ily támogatását vagy a vele való közösséget különös büntetéssel nem sújtja.

13. §

Külön határozatok a nyomtatványok által elkövetett büntettek vagy vétségek beszámitásánál

Ha a büntett vagy vétség valamely nyomtatvány által követtetik el: a szerző, a fordító, a kiadó, a kiadótulajdonos vagy forgalombahozó, a könyvtáros, a nyomtató, az időszaki nyomtatványoknál a felelős szerkesztő is, valamint általában mindazok a személyek, akik a büntetendő tartalmú nyomtatvány készítésénél vagy terjesztésénél közreműködtek, ugyanabban a büntetben vagy vétségben válnak bűnösökké, ha rájuk az 1., 11., 12., 14-18. §§ általános határozatai alkalmazandók.

14. §

Vétségek elősegítése

Aki a tettesnek a vétség elkövetése után nyújt segélyt, amennyiben erre vonatkozólag már az egyes vétségeknél külön intézkedés téve nincs, az ötödik rész II. fejezetében (564. §) foglalt határozatok szerint büntetendő.

15. §

A büntett kísérlete

A büntetthez nem szükséges, hogy a tett valósággal véghez vitessék. Valamely gonoszítottat már kísérlete is büntetett képez, mihelyt a gonosz szándéktól vezérelt egyén a valóságos véghezvitelre vezető cselekményt megkezdte s a büntett véghezvitele csak a tehetetlenség, valamely külső akadály közbejövetele vagy a véletlen miatt maradt abban.

Ugyanezért mindazokban az esetekben, ahol a törvény különös kivételt nem rendel, az egyes büntettek vonatkozó határozatok általában a megkísérelt

büntetettre is alkalmazandók s a gonoszított kísérlete, a 115. § a) alkalmazása mellett, ugyanazzal a büntetéssel sújtandó, amely a véghezvitt büntetettre van szabva.

16. §

A vétség kísérlete

A megelőző §-ban foglalt rendelkezés a vétségek kísérletére is alkalmazandó, amennyiben attól való eltérés egyes esetekre nézve a törvényben különösen megállapítva nincs, vagy a vétség sajátosságos természetéből nem következik.

17. §

Aki mászt valamely büntetettre vagy vétségre felszólít, buzdít vagy csábítani igyekszik, ha törekvése sikertelen maradt az e büntetettre vagy vétségre való csábítás kísérletében bűnös és az e büntett vagy vétség kísérletére szabott büntetéssel sújtandó.

18. §

A nyomtatvány által elkövetett, büntetteknel vagy vétségeknél a cselekmény büntethetősége a szerzőre, fordítóra, kiadóra, szerkesztőre és kiadótulajdonosra nézve (18. §) a többszörösítendő műnek nyomtatás végett való átadásával, a többi bűnösökre nézve pedig közreműködésükkel kezdődik.

19. §

Gondolatok vagy belső szándék miatt, ha semmi külső gonosz cselekmény nem követtetett el, vagy oly valami, amit a törvények rendelkeznek, nem mulasztatott el, senki sem vonható kérdőre.

II. FEJEZET.

A büntettek és vétségek megbüntetésétől általában.

20. §

A büntetések főnemei: 1. büntetteknel

A büntettek büntetései:

halál,
börtön,
testi fenyték,
a tisztségtől való megfosztás (cassatio),
elbocsátás,
lefokozás és kisebb zsoldosztályba helyezés.

21. §

A büntetések főnemei: 2. vétségeknél

A vétségek büntetései:

fogság,
testi fenyték,

elbocsátás,
lefokozás és kisebb zsoldosztályba helyezés,
pénzbüntetés,
a jószágoknak, áruknak vagy eszközöknek elkobzása,
jogok és jogosítványok elvesztése,
valamely helyről, vagy
koronaországból, vagy
az osztrák császári birodalom valamennyi koronaországból való kitiltás.

22. §

A halálbüntetés nemei

A halálbüntetés vagy kötél vagy agyonlövés által hajtatik végre (45. és 46. §§).

23. §

A börtönbüntetés. Annak felosztása: a) fokra nézve.

A börtönbüntetés az elítéltnak katonai fogházban vagy erősségben való őriztetése által hajtatik végre és a szigor különbségéhez képest két fokra osztatik.

Az első fok *«börtön»* szóval, minden jelző nélkül, a második *«sulyos börtön»* kifejezéssel jelöltetik meg.

24. §

Első fok: *«börtön»*

A börtönbüntetésre ítélt egyén bilincs nélkül, de szigorúan őriztetik és az ily elítéltek számára kijelölt foghely berendezése szerint élelmeztetik. Az őrzésére nem hivatott egyénnel való beszélgetés vagy valamely írásbeli közlés csak fontos okoknál fogva és kellő elővigyázat mellett, a foghely parancsnoka vagy előljárója által engedhető meg neki (48. és 50. §§)

25. §

Második fok: *«sulyos börtön»*

A sulyos börtönre ítélt egyén vasra veretik és oly élelmezésben részesül, aminőt az ily elítéltek számára fennálló foghelyek szigorúbb szervezeti szabályai meghatároznak.

Az írásbeli és szóbeli közlések tekintetében a megelőző § határozatai irányadók (47. és 50. §§).

26. §

A börtönbüntetés. Annak felosztása: b) időtartamra nézve.

Börtönbüntetésre a büntetett vagy életfogytiglan, vagy meghatározott időtartamban ítéltetik. Ez utóbbi 20 évnél többre nem terjedhet és rendszerint 6 hónapnál rövidebb nem lehet (125. §).

27. §

Mivel ama körülmények különfélesége miatt, amelyek folytán a büntett súlyosabbá vagy csekélyebbé válik, a büntetés mértékét minden egyes esetre magában a törvényben meghatározni nem lehetséges, a következő FEJEZETekben mindegyik büntettnél csak az, a legrövidebbtől a leghosszabbig terjedő időköz állapittatik meg, amelyen belül a büntetés tartama, tekintettel a büntett súlyosságára, rendszerint kiszabandó (124. és 125. §§).

28. §

A büntetés kezdete

A büntetési idő és a büntető Ítéletnek minden más joghatása, - amennyiben az ítéletben más nem állapittatik meg, - azon időponttól kezdődik, amidőn a további jogorvoslat alá nem eső ítélet kihirdettetett.

29.§

A börtönbüntetésnek megfelelő munkával való egybekötése.

A börtönbüntetéssel rendszerint a munkáraszorítás van egybekötve. A kivételek az illető utasításokban vannak meghatározva.

30. §

A testi fenyték, mint önálló büntetés.

A testi fenyték büntetesképen a szolgálatköteles legénységre - az altiszteket is ideértve, - a hasonrangu szolgálatköteles katonai felekre - a hadapródok kivételével, - a határörvidéken valamely házközösségben élő határörökre, a mesterlegényekre s mesterinasokra és az oly egyénekre, akik napszámból élnek, valamint valamennyi fentnevezettnak feleségére és gyermekeire szabható ki; és mint önálló büntetés az e törvényben meghatározott évet meg nem haladó börtön helyett alkalmazható.

A testi fenyték bottal, 18 éven alóli ifjakon pedig, ha a harczos állományhoz nem tartoznak, és nőszemélyeken, rozséből kötött, virgácscsal hajtátik végre.

Azt, hogy e büntetések egyike vagy másika mely esetben és mily terjedelemben szabható ki. külön törvény határozza meg.

Polgári egyénekre, ha ezek a rendkívüli katonai bíraskodás alá jutnak, a testi fenyték . büntetésének csakis a polgári büntető törvény határozatai szerint van helye.

31.§

A tisztségtől való megfosztás, elbocsátás, lefokozás.

A tisztségtől való megfosztás, az elbocsátás és a lefokozás vagy mint önálló büntetés, vagy más büntetésnek következménye gyanánt, az elbocsátás és a lefokozás pedig a büntetés súlyosbításaként is alkalmazható.

32.§

A tisztségtől való megfosztás.

A tisztségtől való megfosztás, a tiszteknek vagy tisztviselőknek állásuktól, katonai tiszteletbeli rendfokozatuktól vagy hivatali jellegüktől oly módon való megfosztásában áll, hogy ez által az illető egyszersmind az állami szolgálatnak vagy katonai rendfokozatnak újból elnyerhetésére képtelenné válik.

A tisztségtől való megfosztás minden közczimnek és méltóságnak, a rendjeldiszményeknek, a vitézségi éremnek, vagy egyéb diszjeleknek, az ezek birtokával egybekötött javadalmazásokkal együtt való elvesztését és az oly egyénekre nézve, akik az államtól nyugdíj húznak, ennek megszüntetését is maga után vonja.

Ha a büntetett külföldi s külföldi rend- vagy diszjele van, akkor a tisztségtől való megfosztást tartalmazó ítéletben az is kimondandó, hogy az illető egyén a cs. kir. államokon belől ezen diszjel viselhetésének jogát elvesztette.

33. §

Elbocsátás.

Az elbocsátás nemcsak szolgálatban álló, nyugalmazott, vagy tiszteletbeli rendfokozattal felruházott tisztekre vagy tisztviselőkre, hanem oly nem szolgálatköteles hadfelekre is kimondható, akik sem a fő-, sem az altisztek, sem a tisztviselők közé nem tartoznak.

34.§

Az elbocsátásra ítélt, egyén is elveszti ugyan állását, katonai tiszteletbeli rendfokozatát és nyugdíját, de ezáltal nem válik képtelenné arra, hogy valamely állami szolgálatban alkalmaztassék vagy kincstári ellátásban részesüljön.

Ahhoz azonban, hogy az elbocsátottnak ismét tiszti állás vagy közhivatal adasék, az első esetben Ő Felsége a császár és király, az utóbbi esetben az illető minisztérium jóváhagyása kérendő ki.

A rend- és diszjelek elvesztése az elbocsátással rendszerint nincs egybekötve.

Ha azonban valamely nem szolgálatköteles hadfél oly büntett miatt bocsátatik el, amely tiszteknél és tisztviselőknél a tisztségtől való megfosztást vonja maga után, úgy az ítéletben a 32. § szerint a tisztségtől való megfosztással egybekötött következmények s az elvesztett állásnak újból elnyerhetésére való képtelenség is kimondandók.

35. §

Lefokozás és kisebb zsoldosztálybahelyezés.

A lefokozás alatt az altiszteknek s a közlegénynél magasabb rendfokozatban vagy zsoldosztályban álló szolgálatköteles feleknek meghatározott vagy határozatlan időtartamra kisebb állásra való visszahelyezése értetik.

Büntettek miatt eme visszahelyezés csakis a legkisebb illetékű közlegénynyé s mindig az időtartam meghatározása nélkül mondható ki.

A lefokozás a magasabb zsoldba vagy rendfokozatba újból előléphetésre való képtelenséget s a diszjelek elvesztését csak annyiban vonja maga után, amennyiben eme következmények a nem szolgálatköteles hadfelek elbocsátásával a 34. §-hoz képest egybekötvék.

Azokban a bünesetekben, amelyekben ez a törvény az altiszt lefokozását rendeli, azok, akik a közlegénynél rendfokozatban ugyan nem, de zsoldra nézve magasabban állanak, a legkisebb zsoldosztályu közlegénynyé helyezendőek vissza.

36.§

A börtönbüntetés súlyosbításai.

A börtönbüntetés súlyosbítható.

bilincscsel,

böjttel,

kemény fekhelylyel,

testi fenytékkal,

magánfogságba zárással,

magánosan sötét kamarába zárással,

valamely helységből, járásból vagy koronaországból való kitiltással,

a büntetés kiállása után a birodalomból való kiutasítással.

37.§

a) Bilincscsel.

A börtönbüntetés első foka a közönséges záros bilincsnek az egyik kézre és lábra illesztésével s a második foka azzal súlyosbítható, hogy a fegyencznek, a nemi különbséghez képest, mindkét lábára oly súlyosabb vasak veretnek, aminők a várfogságban elzárt férfi- és nőfegyenczekkel való bánásmódról szóló utasítás szerint alkalmazhatók.

38.§

b) Böjttel.

A börtönbüntetésnek mindkét foka böjttel akként súlyosbítható, hogy a fegyencz néhány napon át csak kenyeret és vizet kap; de e súlyosbításnak is csak egy napi félbeszakítással és hetenként nem többször, mint háromszor szabad megtörténnie.

39.§

c) Kemény fekhelylyel.

A kemény fekhelylyel való súlyosbítás abból áll, hogy a fegyencznek puszta deszka adatik fekhelyül; azonban ennek csak egy napi közbeszakítással s egy héten nem többször, mint háromszor lehet helye.

40.§

d) Testi fenytékkal.

A testi fenyték súlyosbitás gyanánt mindkét fokú börtönbüntetéssel egybeköthető, ha az a fegyenczre önálló büntetésként is (30. §) alkalmazható. A testi fenyték a 30. §-ban jelölt büntető eszközökkel hajtatik végre.

Ezen fenyték a büntetés tartama alatt egyszernél többször nem alkalmazható és legfeljebb harmincz ütésig terjedhet.

41.§

e) Magánfogsággal.

A magánfogságba zárásnak szakadatlanul egy hónapnál nem szabad tovább tartania s azután csak egy hónapi időköz multával alkalmazható ismét. Egyébiránt a fegyencz ezalatt is a fegyintézet felügyelő személyzetének egyike által naponkint legalább kétszer meglátogatandó s neki hozzáillő foglalkozás adandó.

42.§

f) Sötét magánfogságba zárással.

A sötét magánfogságba zárás egy folytában három napnál tovább nem tarthat s azután ismét csak egy heti időköz múlva s egy évben mindössze legfeljebb 30 napig alkalmazható,

43.§

g) Valamely helységből, járásból, vagy országból való kitiltással.

A büntetés kiállása után valamely helységből, járásból vagy koronaországból kitiltás, vagy meghatározott időre, vagy pedig a büntett minőségének és a körülményeknek tekintébe vételével mindenkorra az esetben mondható ki, ha azt a közbiztonság vagy a közérkölciség követeli.

Azonban a kitiltás a tényleg szolgáló katonai személyekre, valamint a katonai határőrvidéken a benszültött határőrökre nem alkalmazható (69. §).

44.§

h) A birodalomból való kitiltással.

A birodalomból való kiutasításnak csak oly büntettesek ellenében lehet helye, akik külföldiek és ezek közül is csak azok ellen, akik büntetésük kiállása után katonai szolgálatra vagy nem kötelezvék, vagy nem alkalmasak. A kiutasításnak mindig az osztrák császárság valamennyi koronaországára kell kiterjednie.

45. §

Törvényes következményei: a) a kötél általi halálbüntetésnek.

A kötél általi halálra való elitélés részint magában az ítéletben kimondandó, részint a törvény erejénél fogva beálló alábbi következményeket vonja maga után:

a) a tiszti büntetésekre és a közhivatalnokokra az ítéletben egyszersmind a tisztségtől való megfosztás (32. §). nem szolgálatköteles hadfelekre az elbocsátás (33. és 34. §§), alisztekre és egyéb a közlegénynél magasabb szolgálatköteles felekre a lefokozás (35. §), továbbá ezekre, valamint a közlegényekre a cs. kir. hadseregből (honvédségből, csendőrségből) való kicsapás minden disz- és szolgálati jeleknek elvesztésével együtt kimondandó.

A hadapródokra az őket megillető kedvezményeknek, a házközösség-főkre (a határőrvidéken) ezen állásuknak és az odavaló polgárookra a polgári jogok elvesztése is kimondandó.

b) Ha a büntetett egyén belföldi nemes ember, akkor az ítéletben az is kimondandó, hogy személyére nézve a nemességet elveszti; ha ellenben a büntetett külföldi nemes, akkor az ítéletben kimondandó, hogy az ő nemessége saját személyét illetőleg a cs. kir. hadseregnél (honvédségnél, csendőrségnél) valamint az összes koronaországokban el nem ismertetik.

A nemesség elvesztése azonban a büntetettnek sem feleségét, sem a büntető ítélet kihirdetése előtt nemzett gyermekeit nem éri.

c) Ha a büntetett valamely, habár fizetés nélküli udvari méltósággal vagy valamely polgári diszranggal volna felruházva, ha közczime, akadémiai fokozata vagy akadémiai méltósága volna, akkor az ítéletben a méltóságnak, a dísz- rangnak vagy czimnek elvesztése is kimondandó.

d) A büntetett a jogérvényes ítélet kihirdetésének időpontjától fogva, sem élők között rá nézve kötelező ügyletet nem köthet, sem végrendeletet nem tehet.

De előbbi cselekményei vagy rendelkezései a büntetés miatt érvényességüket el nem veszítik.

46. §

Törvényes következményei: b) az agyonlövés általi halálbüntetésnek.

Az agyonlövés általi halálra való elítéléssel a 45. §-ban *a)*, *c)* és *d)* alatt elősorolt következmények vannak egybekötve [kivéve a cs. kir. hadseregből (honvédségből, csendőrségből) való kicsapást].

47. §

Törvényes következményei: c) a súlyos börtönnek.

A súlyos börtönbüntetésnél az elítéltet ugyanazok a részint magában az ítéletben kimondandó, részint már a törvény erejénél fogva beálló következmények sújtják, amelyek a 45. § szerint a kötél általi halálbüntetéssel kötvék egybe.

A cs. kir. hadseregből (honvédségből, csendőrségből) való kicsapás azonban csak akkor mondandó ki, ha a bűnös 10 évnél hosszabb tartamú vagy ismételten, habár rövidebb idejű súlyos börtönre ítéltetett. A d) betű alatt említett következmény a büntetés tartamát nem haladhatja meg.

Az oly özvegyek és árvák ellenében, kik az államkincstárból nyugdíjt, kegydíjt vagy nevelési járulékot húznak, valamint az oly egyének ellen, akik rokkant ellátás-

ban részesülnek, a súlyos börtönbüntetésre szóló ítéletben eme járandóságoknak elvesztése is kimondandó.

48. §

Törvényes következményei: d) az elsőfokú börtönbüntetésnek.

Az elsőfokú börtönbüntetésre való elítélés eseteiben a 45. § c) alatti következmények s ezenfelül tisztekre és tisztviselőkre - ha a törvény a tisztségtől való megfosztást határozottan nem rendeli - továbbá a nem szolgálatköteles hadfelekre az elbocsátás, az altisztekre és a közlegénynél magasabban álló szolgálatköteles tisztesekre a közlegénynyé visszahelyezés (lefokozás; 35. §); azokra a határőrökre, akik házközösségfők, ez állásról való letevés; a katonai községek polgáira polgári jogaik elvesztései hadapródokra törvényes kedvezményeiknek; s mindenkire a renddiszítványoknak vagy kitüntetési érdemeknek elvesztése, azonban külföldiekre a, 32. §-ban meghatározott megszorítással, kimondandók.

A hadseregi fémkereszt és a katonai szolgálati jel, ha ez utóbbi a 204. §-hoz képest nem volna elveendő, a büntetési idő tartamára leteendő.

Az államtól ellátott özvegyekkel, árvákkal és rokkantakkal rendszerint (125. §) a 47. § végén foglalt szabály szerint kell eljárni.

49. §

Törvényes következményei: e) a testi fenytéknek.

Az oly ítéletekben, amelyek a 30. § értelmében testi fenytéket állapítanak meg, az altiszti rangu egyénekre a lefokozás és azok az egyéb hátrányok mondandók ki, amelyek az elítéltnak személyes minőségéhez képest, - aszerint, amint a testi fenyték a börtönbüntetésnek egyik vagy másik foka helyett alkalmaztatik, - az első vagy másodfokú börtönbüntetéssel vannak egybekötve.

50. §

Büntett miatti eltérésnek további törvényes következményei.

Minden büntett miatt való elítéléssel a törvény erejénél fogva még a következő következmények vannak egybekötve:

- a) az időszaki nyomtatványok felelős szerkesztőségéből való kizárás;
- b) a tanítói vagy bírói hivatalra, ügyvédségre, közügynökségre s közjegyzőségre és az ügyfeleknek a közhatóságok előtti bármiféle képviselésére való képességnek elvesztése;
- c) a lelkészekre nézve az egyházi javadalomból való kitétel s ama képesség elvesztése, hogy Ő Felsége a császár és király világos engedélye nélkül valaha ismét javadalmat nyerhessenek.

Ezenkívül a polgári közigazgatási és egyházi szabályoknak azok a határozatai, melyek a valamely büntett miatt elítéléssel még egyéb hátrányos következményeket is kapcsolnak egybe, érvényben maradnak.

51.§

Azt, hogy a valamely büntett miatt elítélt egyén mely esetben osztható be fegyszázadba, külön szabályok határozzák meg.

A büntetésüket kiállott büntetéseknél rendőri felügyelet alá helyezéséről szóló rendtartás megállapítása és annak meghatározása, hogy a bíróságoknak ennél mennyiben kell közreműködniük, külön rendeleteknek tartatik fenn.

52.§

A nyomtatványok által elkövetett büntetésekre vonatkozó különös határozatok.

Ha valamely büntett, oly időszaki nyomtatvány által követtetett el, amelyért biztosíték van letéve, akkor a törvényes büntetésen felül a biztosítéknak a 78. §-ban kijelölt alap javára egészen vagy részben való elvesztése mondandó ki, még pedig oly büntetéseknél, amelyekre a törvény szerint öt évnél hosszabb tartamú börtönbüntetés szabható, a biztosíték felétől annak teljes összegéig, oly büntetéseknél, amelyekre a törvény legfeljebb öt évi börtönbüntetést rendel, ezer forintnyi összegtől a biztosíték feléig' s még csekélyebb büntetéssel sújtott büntetéseknél ötszáztól ezer forintnyi összegig.

Az ítélő bíróság e biztosíték elvesztésének kiszabása tekintetében a törvényt szabta legkisebb összegnél sohasem mondhat ki kevesebbet.

53.§

Abban az esetben továbbá, ha valamely büntett időszaki nyomtatvány által követtetik el, annak további megjelenése három hónapra betiltható s különös súlyosító körülmények között az egészen meg is szüntethető.

Ezenfelül mindazokban az esetekben amelyekben valamely büntett nyomtatvány által követtetett el, a büntetendőnek nyilvánított nyomtatványnak egészben vagy részben való megsemmisítése, úgyszintén az ennek többszörösítésére szolgáló készüléknek, a betűszedésnek, a lemezeknek, mintáknak és köveknek stb. elrontása is ítéletileg kimondható.

54. §

Az iparüzletnek, jogisítványoknak, hajószabadalmaknak és parthajózási jármű vezetésére szóló jogisítványoknak elvesztésére vonatkozó határozatok.

Az iparüzletnek és jogisítványoknak elvesztése nem képez ugyan minden egyes büntett miatti elítéléssel a törvénytől fogva egybekötött jogkövetkezményt, a 70. és 71. §§ határozatainak tekintetbe vétele mellett azonban azon hatóság meghallgatása után, amely az iparendélyt, illetve jogisítványt megadta, az elvesztés kimondandó, ha alapos aggály forog fenn a tekintetben, hogy a büntetettnek a büntetés kiállása után, előbbi üzletének vagy iparának folytatása megengedtesse.

Ha az elítéltnek hajószabadalma vagy parthajózási jármű vezetésére szóló jogisítványa van, az ilyen jogisítvány elvesztésének kimondása a központi tengeri hatóságot illeti, melyvel a letárgyalt vizsgálati iratok közlendők.

55. §

A fogság, mint a vétségek büntetése.

A fogság, mint a vétségek büntetése:

házi fogság,

foglár-fogság,

közös szobai fogság, vagy

községi fogság (a határőrvidéken).

56. §

a) A házi fogság.

A házi fogság csak tisztekre, azokkal egyenrangú törzsfelekre, katonai tisztviselőkre, az előbb nevezetteknek feleségeire és gyermekeire, úgyszintén oly polgári személyekre alkalmazható, akik a nevezettekkel állásra és rangra nézve egyenlőknek tekintendők.

A házi fogság büntetése ör felállításával vagy a nélkül mondható ki.

A házi fogság arra kötelezi az elítéltet, hogy lakásából semmi ürügy alatt el ne távozzék.

Az ez ellen vétőnek még hátralévő fogságidejét, valamint az ezen fogság-megszegés miatt esetleg rászabott büntetést (269. §) a foglárnál kell töltenie.

57. §

b) A foglár-fogság.

Foglár-fogsággal büntetendők az 56. §-ban megjelölt, személyeken kívül:

a tiszti rang nélküli törzsfelek,

a hadapródok,

az őrmesterek és hasonrangú tisztetek,

a most nevezetteknek e törvény szerinti elbánás alá eső feleségei és gyermekei.

58. §

A foglár-fogságra ítélt egyénnek a foglár szállásán vagy más erre szánt szobában kell büntetését kitöltenie és mint a házi fogságra ítéltnek, a büntetési idő tartama alatt saját fizetéséből, nyugdíjából vagy egyéb jövedelméből kell magát fentartania, azonban amennyiben az ilyen elítéltnek a fogságban való fentartására szükséges jövedelme nem volna meg vagy ha az fizetését napizsold gyanánt húzza, - amely a fogság tartama alatt nem fizettetik ki, - úgy ő első esetben a személyes minőséghez képest különös rendeletek által meghatározott ellátásban, utóbbi esetben az országok különbsége szerint meghatározott rabélelmezésben részesül.

59. §

c) A közös szobai fogság.

A közös szobába zárás alkalmaztatik:

a) a legénységre tizedestől (jelenleg szakaszvezetőtől) lefelé s mindazokra, akiknek ennél magasabb rangjuk nincsen;

b) a tiszti rendfokozat nélküli hadfelekre, ha egyszersmind állásuknak és a hadapródokra, ha egyszersmind az őket törvényesen megillető kedvezmények elvesztésére ítéltettek;

c) az 57. § c) betűje alatt megjelölt személyekre, ha egyszersmind idő meghatározás nélkül lefokoztatnak;

d) a fentjelölt egyéneknek e törvény szerint való elbánás alá eső feleségeire és gyermekeire;

e) valamennyi, az 56. §-ban meg nem jelölt polgári személyekre.

A közös szobafogságra ítéltnek annak a katonai bíróságnak fogházában záratnak el, amely által elítéltettek és büntetési idejük tartamára a szabályzatban megállapított rabélelmezésben részesülnek.

A tizedesek (szakaszvezetők) és hasonrangú tisztetek, - ha egyszersmind idő-meghatározás nélkül nem fokoztattak le, - lehetőleg elkülönített helyiségekben tartandók.

60. §

d) A községi fogság.

A községi fogság a katonai határőrvidéki községekben, a községben lakó vagy abban csak ideiglenesen is tartózkodó s a tanács hatósága alatt álló személyekre nézve áll fenn.

Az elítéltnek a maga büntetését a község fogházának valamely helyiségében kell kiállania és önmagát fentartania, teljes vagyontalansága esetében a rendszeresített rabtartásban részesül.

61. §

A fogság fokai, Első fok.

A fogság-büntetésnek két foka van. Az első fok egyszerűen, minden jelző nélkül, *fogságnak* neveztetik és az 56. §-ban elősorolt személyeken, - ha 8 napnál tovább nem tart - mint házi fogság, ellenesetben mint foglár-fogság hajtatik végre.

Elsőfokú fogságra ítélt más egyéneknek, büntetésüket az 58., 59. és 60. §§-ban jelölt helyeken bilincs nélkül kell kiállniuk.

A fegyencz élelmezés tekintetében csakis saját vagyonához képest korlátoztatik és szabad választására bizatik, hogy a fogság helyiségeihez mértén foglalkozzék.

62. §

Második fok.

A másodfokú fogság-büntetés *szigoru fogság* kifejezéssel jelöltetik meg és a fegyencz személyes minőségéhez képest, az 58-60. §§-ban meghatározott helyeken hajtandó végre.

Az e fogságra ítéltnek, jövedelmükre való tekintet nélkül, a vagyontalan fegyenczekre nézve az 58. §-ban meghatározott ellátásra korlátoztatnak; látogatások elfogadása és bármely írásbeli közlés csak a letartóztatási hely parancsnokának vagy

főnökének engedélye mellett és a foglárnak vagy a börtönőrnek felügyelete alatt engedtetik meg nekik s lehetőleg foglalkozással látandók el.

63.§

Valahányszor e törvényhez képest az ítéletben vagy a rendeletben vétség miatt fogság mondandó ki, a tettes személyének különfélesége szerint alkalmazandó fogságnak neme (55. §) és annak foka is határozottan kifejezendő.

64.§

A fogság tartama.

A fogság legrövidebb tartama rendszerint 24 óra (94. és 126. §§) leghosszabb tartama pedig hat hónap s eme leghosszabb időtartamon túl csak különösen meghatározott esetekben szabható ki

65. §

Ha azonban a törényszabta büntetés az egy havi egyszerű vagy szigorú fogságot meg nem haladja, úgy az fegyelmi úton is kiszabható abban az esetben, ha a tettes tettén éretett vagy önkéntes beismerésénél fogva további bírói nyomozásnak szüksége fenn nem forog és a kárvallottnak bíróságilag megállapítandó kártalanítása vagy a neki. adandó elégtétel kérdés tárgyát. nem képezi.

66. §

A testi fenyíték, mint a vétségek büntetése.

A 30. § határozatai akkor is irányadók, ha valamely vétség büntetése gyanánt az ezen törvényben kitett fogság helyett testi fenyíték alkalmazandó.

67.§

Elbocsátás vétségek miatt.

A vétség miatt való elbocsátás joghatása a büntett miattival egyenlő; azonban mint vétségbüntetés, a tisztségtől való megfosztás következményeit semmi esetre sem vonhatja maga után (34. §).

68.§

A vétség miatt való lefokozás és kisebb zsoldosztályba visszahelyezés.

Az altiszteknek, őrzetőknek és a közlegénynél magasabb rangban és illetékben álló szolgálatköteles feleknek lefokozása, úgyszintén kisebb zsoldosztályba helyezése, vétségek miatt akkép mondható ki, hogy a büntetendő egyén, az idő meghatározásával vagy a nélkül vagy csak kisebb rendfokozatba, vagy pedig a legkisebb zsoldosztályban álló közlegénynyé visszahelyeztetik, amely utóbbi esetben állása be is töltetik.

A hosszabb jó magaviselet daczára az újból altisztté előléphetésre való képtelenség és diszjeleknek elvesztése, vétségek miatt, még a határozatlan időtartamra való közlegénynyé lefokozással sincsen egybekötve.

69. §

A kitiltás.

A valamely helyről, járásból vagy országból való kitiltás, vétségek miatt, ugyanazon korlátok közt mondható ki, amelyek ezen büntetésnek a börtönbüntetés súlyosbitásaként való alkalmazására nézve a 43. §-ban megjelölvék.

Külföldiek az osztrák birodalom valamennyi koronaországából kitilthatók, ha semmiféle katonai szolgálatra nem kötelesek vagy arra többé nem alkalmasak.

70. §

A jogok és jogosítványok elvesztése.

A jogoknak és jogosítványoknak elvesztése: diszfokozottakra vagy valamely hivatal, avagy foglalkozást közhatósági hatalommal gyakorló más személyekre és oly egyénekre mondatik ki, akik valamely mesterséget vagy iparüzletet, mint polgárok, vagy a felsőbbbségtől nyert engedély mellett folytatnak. Ez a büntetés bizonyos időre vagy mindenkorra mondatik ki.

71. §

Ha vétség miatt valamely iparüzletnek elvesztése- mondandó ki, akkor a vizsgálat alatt álló egyénnek semmi esetre sem engedendő meg, hogy a vizsgálat alatt vagy az ítélet hozatala előtt az ipar üzletről lemondjon.

Ha ez esetben az ipar üzlet személyi akkor az elítéltre nézve az önálló iparüzlet, folytatására való jog teljesen megszűnik; de ha az iparüzlet gyökösített vagy eladható volt, akkor az elítélt a gyakorlási jogot elveszti ugyan, de az eladásból befolyó vételár semmi esetre sem nyilvánítandó elvesztettnek.

72. §

Pénzbüntetés.

Pénzbüntetés a legénységre - altisztektől lefelé - és hasonrangu katonai felekre a határőrvidéken és azon kívül, úgyszintén a felavatott határőrökre soha, a katonaközségek polgáira és más, a katonai bíráskodás alatt álló személyekre pedig csak azokban az esetekben és oly mérvben alkalmazható, amelyekben és amiképen e törvényben határozottan rendeltetik vagy megengedtetik (93. §).

73. §

Pénzbüntetések s elkobzott áruk és eszközök hovafordítása.

A büntetésképen fizetett pénz, elkobzott áruk vagy eszközök a katonai rokkant-alap javára, a határőrvidéken pedig annak a helynek kórházi vagy szegényalapja javára esnek, ahol a bűncselekmény elkövettetett és az oly helyeken, ahol ily alap nincsen, az általános vagy a katonaközségi származási alaphoz csatolandók.

Azoknak a polgári egyéneknek ily megbüntetése, akik a rendkívüli katonai bíráskodás alatt állanak, ama hely polgári szegényalapja javára történik, ahol a bűncselekmény elkövettetett.

74.§

A vétségek büntetésének súlyosbítása.

A vétségekre kiszabott büntetések súlyosbíthatók is.

Súlyosbítás általában az, ha az egyes büntetések közül több egybekapcsolatik. De a súlyosbításnak csak a jelen törvény által meghatározott esetekben és mérvben van helye.

75.§

A sajtótermékek által elkövetett vétségekre vonatkozó különös határozatok.

Ha valamely vétség oly időszaki sajtótermék által követtetett el, amelyért biztosíték tétetett le, akkor a törvényes büntetésen kívül a biztosítóknak elvesztése is, száztól ötszáz forintig terjedhető összegben kimondandó. Az ítélőbiróság a biztosítéknak elvesztését e legcsekélyebb törvényes mértéken alól sohasem szállíthatja le.

76.§

Ezenkívül abban az esetben, ha valamely vétség oly időszaki sajtótermék által követtetik el, amely már egyszer vétség miatt való elítélésre okot szolgáltatott, a valamely vétség, miatt ujabban történt elítélésnél: az időszaki sajtótermék megjelenésének három hónapi tartamra való betöltése kimondható.

Végül mindazokban az esetekben, amelyekben valamely vétség sajtótermék által, követtetett el, az 53. §-ban kijelölt tárgyak megsemmisítése kimondható.

77.§

A fogság súlyosbítása különösen.

A fogsággal a következő súlyosbítások közül egy, vagy egyszerre több is kapcsolható egybe:

böjt,
kemény fekhely rendelése,
vasraverés,
magánfogságban tartás,
sötét magánfogságba zárás,
testi fenyíték,
laktanyai; vagy tábori munka,
lefokozás,
elbocsátás.

78.§

a) Böjttel.

A böjttel való súlyosbítás az elsőfokú foglár-, közös szoba- vagy községi fogságbüntetéssel akképen kapcsolható egybe, hogy az Önmagát fizetéséből vagy egyéb jövedelmeiből (58. §) ellátó fegyencz arra az élelemre szoríttatik, amely a másodfokú fogságnál (62. §) van rendelve.

A szigorú fogság súlyosbításánál a fegyencz néhány napon át csupán kenyérre és vízre szoritandó, de ez egy héten kétszernél többször ne történjék.

A tisztekre és velük hasonrangu egyénekre a súlyosbítás e neme nem alkalmazható.

79. §

b) Kemény fekhelylyel.

A fegyencz büntetésének kemény fekhely rendelkezésével való súlyosbítása csak legalább egy napi közbeszakítással s nem többször, mint heten kint kétszer engedhető meg (39. §).

80. §

c) Vasra veréssel.

A katonai fogházakban rendszeresített záros bilincscsel való súlyosbítás rendesen csak a szigorú fogsággal köthető egybe; tisztekre és olyanokra, akik velük egyenlőknek tekintendők, csak akkor szabható ki, ha ellenük egyszersmind az elbocsátás is kimondatik.

A legénységnél - altiszttól lefelé - ezen súlyosbítás az elsőfokú fogsággal is egybeköthető és a fogság tartamának megrövidítése végett minden másodnap 6 órai rövid vassal fokozható.

81. §

d) Magánfogsággal.

A magánfogságban tartásnak (41. §) egy huzamban nem szabad 14 napnál tovább tartania s azután is csak egy hónapi időköz múlva vehető ismét alkalmazásba.

82. §

e) Sötét magánfogságba zárással.

A sötét magánfogságba zárásnak (42. §) egyhuzamban nem szabad huszonnégy óránál tovább tartania s azután ismét csak egy heti időköz múlva és összesen legfeljebb tízszer lehet helye.

83. §

f) Testi fenyítéssel.

A testi fenyíték súlyosbításul csakis a szigorú fogságnál és csak azokra a személyekre alkalmazható, akikre önálló büntetésként is (30. §) kiszabható.

A testi fenyíték a 30. §-ban megjelölt büntetési eszközökkel hajtatik végre s a büntetés tartama alatt egyszersnél többször nem alkalmazható és legfeljebb 20 ütésig terjedhet.

84.§

g) Laktanyai és tábori munkával.

Az egyszerű vagy szigorú fogságnak laktanyai vagy tábori munkával való súlyosbítása csak a közlegénységre vagy azzal hasonlóknak tekintendő személyekre alkalmazható.

85.§

h) Lefokozással.

Az altisztekre, őrzetőkre és az oly szolgálatköteles felekre nézve, akik a közlegénynek rangban és zsoldban fölülte állanak, az elsőfokú fogság az ideiglenes, a szigorú fogság pedig a körülményekhez képest az időtartam meghatározásával vagy a nélkül (68. §) való lefokozással súlyosbítható.

Azokban az esetekben, amelyekben az altisztekre ez utóbbi módon való lefokozás volna kiszabandó, a hadapródokra az őket megillető kedvezmények elvesztése is kimondandó.

86.§

i) Elbocsátással.

Az elbocsátás (33. és 34. §§) a fogság súlyos- látásaként csak azokban az esetekben alkalmazható, amelyekben azt a jelen törvény határozottan megengedi.

87. §

Elbocsátás, lefokozás vagy a hadapródi kedvezmények elvesztése, mint a vétség miatti büntetés következménye.

Ha azonban a vétség olyan, hogy a tettes a közszolgálatra háramló hátrány nélkül rendfokozatában vagy hivatalában meg nem, maradhat, kivált ha a vétség nyereszkedési vágyból követtetett el, vagy a közerkölcsiséget sérti; továbbá az 539-541., 570., 590., 623., 624. és 654. §§ eseteiben, az altisztekre és a velük egyenlőknek tekintendő szolgálatköteles felekre a törvényben meghatározott büntetés mellett, ennek következménye gyanánt, a határozatlan időre való lefokozás, hadapródokra, az őket megillető kedvezmények elvesztése s a tisztekre és közhivatalnokokra az elbocsátás kimondandó.

Az, hogy milyen további következmények kötvék egybe a vétség miatt való elítéléssel, külön törvényekben és közigazgatási s egyházi rendeletekben határoztatik meg.

88.§

A bírói önkénynek a büntetés kiszabása tekintetében való korlátozása.

A büntetést a bírónak minden önkény elkerülésével szorosan a törvény szerint, kell meghatározni és sem súlyosabbra, sem enyhébbre nem szabni, mint azt a törvény a tett és a tettes minőségéhez képest és az elkövetett büntettnak vagy vétségnek időpontjához mérten rendeli.

89.§

A súlyosabb büntetések alkalmazása háború idején.

Amennyiben a törvény háború idejére egyes büntetteknel vagy vétségeknél súlyosabb büntetést szab, mint béke idejére, a büntetés alkalmazásánál a következő elvek szerint kell eljárni:

1. A háború idejére szabott súlyosabb büntetések, - amennyiben egyes büntetteknel más rendelve nincs, - rendszerint attól a naptól fogva alkalmazandók, amelyen a hadsereg vagy annak egy osztaga, a hadvezér kihirdetett parancsa által idevonatkozólag értesített, - a tengeri csapatoknál, még ha a háború nincs is kitörőfélben, attól a naptól fogva, amelyen valamely felszerelt hadihajó személyzetéhez tartozó egyének hajóra szállítottak, még pedig mindazokra, akik az egybegyűlt seregnél szolgálnak, ha e törvény áthágásának eseteiben, annak bírói illetőségéhez tartoznak; vagy akik az ily hadihajó személyzetéhez tartoznak és efféle büntetben vagy vétségben válnak bűnösökké.

2. Attól a naptól kezdve, amelyen a súlyosabb büntetések megszüntetése hadseregarancs által tudtul adatott, vagy egyes osztagok vagy egyének a mozgósított seregnél való szolgálat tételtől felmentettek és máshova rendeltettek vagy a hadihajó, - elrendelt leszerelés végett, - a meghatározott kikötőbe megérkezett, az ily büntetben vagy vétségben bűnösöknek talált s már a nem mozgósított állományba visszalépett egyénekre, csakis a béke idejére meghatározott büntetések mondhatók ki.

3. Ha valamely büntett vagy vétség az alatt az idő alatt követtetett él, amelyben a fentebbi határozatok szerint súlyosabb büntetések alkalmazandók, mint béke idején, a tettes azonban csak oly időben került kézre, vagy ítéendő el, amidőn a súlyosabb büntetéseknek már nincsen helyök, vagy a tettes (személyére nézve) a nem mozgósított állományba már visszalépett; az elkövetett büntettre vagy vétségre a béke idejére kiszabott büntetés, de rendszerint súlyosbítással alkalmazandó.

90. §

Az oly büntettek vagy vétségek, amelyek természetüknél fogva csakis háború alatt követhetők el, a törvényes büntetéssel még akkor is sujtandók, ha a tettes elítélése csak a béke kihirdetése után történhetik meg.

91.§

A jelen törvényben meg nem határozott büntetéseknek, súlyosbításoknak és büntetés-hozzáátételeknek alkalmazhatatlansága.

Más büntetések, súlyosbítások, vagy büntetéshezáfüggesztések, mint azok, amelyeket a törvény rendel, sem büntettek, sem vétségek miatt nem alkalmazhatók (30. §).

92.§

A börtönbüntetés rövidítése.

Mínt hogy azonban a hosszú tartamú börtönbüntetések a katonai szolgálatnak, csak hátrányára vannak: a büntetés törvényes tartama, - ha a börtönbüntetés a 30. § értelmében testi fenyíték által teljesen nem pótolható - lehetőleg az által rövidítendő meg aránylagosan, hogy a 36. § a), **b), c), d), e)** és **f)** pontjaiban megjelölt, súlyosbítások- mondandók ki, amennyiben azok a fegyencznek személyi minőségéhez és testalkatához képest alkalmazhatók. Ugyanígy kell eljárni akkor is, ha a büntetettnek ártatlan családja, a börtönbüntetésnek a törvényben meghatározott tartama folytán, megélhetése tekintetében vagy keresetében érzékeny hátrányt szenvedne.

93.§

A fogságbüntetésnek mással való fölcserélése.

A vétségek miatt kiszabandó elsőfokú fogság a büntetendő egyén vagyoni viszonyaihoz mért pénzbüntetésre átváltoztatható, ha ellenében a 72., § szerint pénzbüntetés egyáltalán alkalmazható; a büntetésnek ilyen fölcserélése azonban a megbüntetendőnek választásától függővé sohasem tehető.

94.§

Ha valamely vétség miatt fogság szabandó ki s ennek a törvényben meghatározott tartama által a szolgálat, szenvedne, a fegyencz vagy családja keresetét veszténé vagy ez nagyon megzavartatnék, akkor a bírónak meg van engedve, hogy a büntetési időt, a 77. §-ban elősorolt s a büntetendő egyén személyes tulajdonságaihoz és testalkotásához képest alkalmazható súlyosbítások egybekapcsolása által, még a legalacsonyabb törvényes büntetési tételnél is rövidebbre szabja.

95.§

A pénzbüntetésnek mással való fölcserélése.

Ha a törvényben megállapított pénzbüntetés akár a 72. § határozatainál fogva, akár a fegyencz vagyontalansága miatt nem alkalmazható, avagy az ő vagy családja kenyérkeresetére érzékeny hátránnyal járna: a pénzbüntetés helyett aránylagos fogság szabandó ki, még pedig ott, hol a törvény valami mást különösen nem rendel, minden öt forint helyett egy nap számítandó.

96.§

A büntetés kiszabása. a) Büntettek összetetalálkozása esetén.

Ha valamely bűnös több oly büntetett követett el, amelyek ugyanazon vizsgálatnak és elítélésnek tárgyát képezik, akkor rá ama büntett büntetése alkalmazandó, amelyre a súlyosabb büntetés van mérve, de a többi büntetettnek is tekintetbe vételével.

97.§

A büntetés kiszabása. b) büntetteknek vétségekkel vagy fegyelmi kihágásokkal való összetalálkozása esetén.

Ez a szabály abban az esetben is irányadó, ha büntettek vétségekkel vagy fegyelmi kihágásokkal találkoznak össze.

Az 52. és 53. §§-ban megállapított, különös határozatok több büntettnek egymással, vagy büntetteknek vétségekkel avagy fegyelmi kihágásokkal való összetalálkozása esetében, - a különbeni törvényes büntetés mellett, - még akkor is alkalmazandók, ha az összetalálkozó bűncselekmények csak egyike követtetett is el valamely nyomtatvány által.

Hasonlólag abban az esetben, ha emez összetalálkozó bűncselekményeknek csak egyikére is akár ebben, akár más törvényben pénzbüntetés vagy a 21. § f)-k) betű alatt meghatározott büntetések valamelyike van megállapítva: a bűnösre a különbeni törvényes büntetés mellett ezen különös büntetés is mindenesetre kiszabandó.

98.§

A büntetés kiszabása. c) Vétségek vagy fegyelmi kihágások összetalálkozása esetén.

Ha a vizsgálat alatt állott egyén több vétséget követett el, amelyek ugyanannak a vizsgálatnak és elítélésnek tárgyai, vagy ha ily módon vétségek fegyelmi kihágásokkal találkoznak össze, akkor az a törvény alkalmazandó, amely az ezekre megállapítottak közül a legmagasabb büntetést határozza meg, de a többieknek tekintetbe vételével.

A 75. és 76. §§-ban megállapított különös határozatok azonban, több vétségnek egymással vagy vétségeknek fegyelmi kihágásokkal való összetalálkozása esetén, - a különbeni törvényes büntetés mellett - akkor is alkalmazandók, ha az összetalálkozó bűncselekményeknek csak egyike követtetett is el valamely nyomtatvány által.

Hasonlólag abban az esetben, ha ezeknek az összetalálkozó bűncselekményeknek csak egyikére is akár ebben, akár más törvényben pénzbüntetés vagy a 21. § f)-k) betű alatt meghatározott büntetések valamelyike van szabva: a bűnösre, - a különbeni törvényes büntetés mellett, - ez a különös büntetés is mindenesetre kiszabandó.

99. §

A büntetés kiszabása. d) Valamely büntettnek vagy vétségnek más törvényszegéssel való összetalálkozása esetében.

Ha valaki valamely büntetten vagy vétségen kívül még egyéb, e büntető törvényben nem foglalt s más hatóság illetősége alá tartozó kihágást, p. o. jövedéki kihágást követett el, akkor a büntett vagy vétség miatt vizsgálat alá vonandó és megbüntetendő ugyan, de egyszersmind az a hatóság is haladéktalanul értesítendő, amely e kihágás elbírálására illetékes.

100.§

A 96-99. §§ határozatai akkor is alkalmazandók, ha egy és ugyanazon cselekmény által ez a büntető törvény több tekintetben sértetett meg, anélkül azonban, hogy a törvényes fogalom-meghatározásokhoz képest e törvényszegések egyike a másikban benfoglaltatnék.

101.§

A valamely büntettért vagy vétségért megérdemlett büntetés a tettes és sértett fél közötti kiegyezés folytán, - amennyiben a törvény egyes esetekben kivételt nem tesz, - el nem maradhat.

102. §

Az e törvénynek alávetett személyek által külföldön elkövetett büntettek vagy vétségek tekintetében követendő eljárás.

Ez a törvény a rendes katonai bírósági hatalom alá tartozó személyekre, valamint általában az osztrák császári birodalom alattvalóira nézve, amennyiben utóbbiak ennek a törvénynek alávetvék, akkor is kötelező, ha az osztrák császári birodalmon kívül vannak.

Ha tehát az említett személyek egyike az osztrák császári birodalmon kívül, oly bűncselekményt követ el, amely belföldön e törvény szerint büntett, vagy vétség gyanánt volna büntetendő: úgy Ő kézrekerülése esetében sohasem adandó ki a külállamnak, hanem vele - tekintet nélkül annak az országnak törvényeire, ahol a tett elkövettetett - e büntető törvény szerint kell elbánni.

Ha azonban a bűnös a külföldön e miatt már megbüntettetett: a kiállott büntetés az e büntető törvény szerint meghatározandó büntetésbe betudandó.

A külföldi büntető hatóságok ítéletei belföldön semmi esetre sem hajtandók végre.

103.§

A katonai bíróság hatósága alá került idegenek által elkövetett büntettek vagy vétségek esetében követendő eljárás.

Külföldiekkel is, kik a nélkül, hogy katonai kötelékben állnának, ideiglenesen a katonai bírósági hatalomnak vannak alávetve és annak körletében ez idő alatt büntettet vagy vétséget követnek el, különösen hadifoglyokkal, a katonai határörvidéken tartózkodó idegen alattvalókkal és azokkal az idegen alattvalókkal, kik oly bünteteket követnek el, amelyek kizárólag a katonai bíróság hatásköre alá tartoznak, a jelen törvény szerint kell elbánni.

104.§

Az idegenekkel való elbánás. a) Külföldön elkövetett büntett miatt.

Ha valamely idegen a külföldön

a) az osztrák; birodalomra vagy német szövetségre (334.§) vonatkozólag felségárulás büntettét vagy az osztrák közhitelpapírok avagy fém pénzek meghamisításának büntettét (385-400.§§) követte el; vagy

b) az osztrák birodalom hadi ereje ellen intézett olyan büntettet követett el, amelynek megvizsgálása és megbüntetése, tekintet nélkül a vádlottnak különbeni bírói illetőségére, kizárólag a katonai bíróságokra van bízva (305 §): akkor az ily idegennel, az a) alatt említett büntettek miatt a katonai bírósági hatalom alá jutása esetében, a b) alatt említett büntettek miatt pedig abban az esetben, ha belföldön vagy háború idején ellenséges területen rajtakapott, e törvényhez képest kell elbánni.

Csupán e büntettek megakadályozásának, vagy feljelentésének elmulasztása miatt azonban az ilyen egyén nem büntethető.

105.§

Ha az oly idegen egyén által korábban a külföldön; elkövetett büntett, aki katonai bírósági hatalom alá tartozik ugyan, de az osztrák katonai szolgálatba nem lépett be: a 104. §-ban megnevezett büntettek közé nem tartozik, akkor a vádlott letartóztatandó ugyan, de azon állammal, ahol a büntettet elkövette, az országos katonai hatóság útján, annak kiadása iránt azonnal érintkezésbe kell lépni.

A katonai hatóság, kétes vagy aggályosnak tetsző esetekben, a legfőbb katonai hatóság döntését kéri ki.

Ha a büntetéseket kölcsönös kiadása iránt külállamokkal külön szerződések állanak fenn, akkor mindenekelőtt ezek szerint kell eljárni.

106. §

Ha a külállam az átvételt megtagadná, a külföldi büntettes ellen rendszerint a jelen büntető törvényhez képest kell eljárni. De ha annak a helynek büntető törvénye szerint, ahol ő a tettet elkövette, az elbánás enyhébb lenne, e szerint az enyhébb törvény szerint kell vele elbánni.

A büntető ítéletben az is kimondandó, hogy az illető idegen a reá szabott büntetés kiállása után, a birodalomból kiutasítandó.

107.§

Ha valamely idegen, aki megelőzőleg a külföldön oly büntettet követett el, amelyért sem nem lett megbüntetve, sem neki a büntetés el nem engedtetett, - osztrák katonai szolgálatba lép, akkor ha csak a másik állammal fennálló szerződés egyebet nem rendel, előzetesen a legfőbb katonai hatóság elhatározása kérendő ki arra nézve: vajjon az illető egyén, e büntetért az osztrák katonai bíróság által, ehhez, a törvényhez képest, s a tett elkövetésének helyén érvényes netáni enyhébb határozatok tekintetbe vételével ítéltessek-e el, vagy pedig az idegen államnak adassék-e ki.

108.§

Az idegen hadi szolgálatból megszökött s a katonai bírósági hatalom alá került külföldiekkel, az illető állammal a szökevények kölcsönös kiadása iránt fennálló szerződés (cartell) értelmében kell elbánni: azonban, ha azzal az állammal, amelyhez az ily egyének tartoznak, ily szerződés fenn nem áll, ellenük csak akkor lehet bíróilag eljárni, ha a szökésen kívül még más büntetssel is vádoltatnak; amikor is az ily idegenek ellen, a szerint, amint ők csak belföldi katonai bírósági hatalom alá jutottak vagy valóságos belföldi hadiszolgálatba léptek, a 105-107. §§ szerint kell eljárni.

109.§

Az idegenekkel való elbánás. b) Külföldön elkövetett vétség miatt.

Azok a külföldiek, akik valamely idegen államban, a jelen törvényben vétségnek jelölt cselekményt vagy mulasztást követtek el, e miatt, amennyiben az ő kormányukkal fennálló állami szerződés mást nem rendel, sem az idegen államnak ki nem adandók, sem a belföldön meg nem büntetendők.

110.§

Az e törvény áthágói ellen való kártalanítási jog.

Valamely elkövetett vétség vagy büntett miatt vizsgálat alatt állott egyének büntetése semmit sem változtat azoknak a jogán, akik általa megsértettek vagy megkárosíthatnak, s akiket azért a bünöstől, annak örököseitől vagy az ő vagyonából elégtétel vagy kártalanítás illet.

III. FEJEZET.

A sulyosító körülményekről.

111.§

A sulyosító körülmények általában.

A büntett vagy vétség általában annál nagyobb, minél érettebb a megfontolás, minél szándékosabb az előkészület, amelylyel az végrehajtatott, minél nagyobb az általa okozott kár vagy a vele járó veszély, minél kevesebb elővigyázat használható ellene vagy minél több és fontosabb kötelesség sértetik meg általa.

112.§

Különös sulyosító körülmények:

- ha ugyanazon büntett vagy vétség ismételtetett, vagy
- ha a bünös már ugyanolyan büntett vagy vétség miatt büntetve volt;
- ha a bünös más, főleg fiatal tapasztalatlan embereket vagy eddig feddhetlen egyéneket e törvény megszegésére csábított;
- ha ő valamely többek által elkövetett büntettnek vagy vétségnek bünszerzője, felbujtója vagy vezetője;

ha az erkölcsiség elleni kihágásoknál nyilvános botrány okoztatott vagy a tettes nevelt és nagyobb műveltségű egyén.

Ha azonban a vizsgálat alatt álló egyén több különmemű büntettet követett el, vagy őt büntett mellett vétség is, - vagy csupán többféle vétség terheli, akkor a 96-100. §§-ban foglalt szabályok alkalmazandók.

113.§

Az is súlyosító körülmény, ha a vádlott a vizsgálat folyamán a bírót valótlan körülmények kihilása által tévútra vezetni igyekszik vagy ha a tett beismerése daczára az elidegenített tárgy kiadását gonosz szándékból megtagadja.

IV.FEJEZET.

Az enyhítő körülményekről.

114.§

Enyhítő körülmények. a) A tettes minőségéből kifolyólag.

Enyhítő körülmények, amelyek a tettes személyére vonatkoznak:

ha a tettes a büntett elkövetésekor húsz éven aluli korban volt vagy a vétség elkövetésének idejében a serdületlen kort még nem rég haladta tul, ha gyenge elméjü vagy nevelése igen elhanyagoltatott;

ha a tett elkövetése előtt feddhetlen előéletü volt;

ha a gonosztettet egy harmadiknak unszolására, félelemből vagy engedelmeségből követte el;

ha az öntudatot egészen ki nem záró elmezavarban, melyet ő nem a gonosztett véghezvitelére irányuló szándékkal idézett elő vagy a közönséges emberi érzésből származott heves felindulásban hagyta magát a tette ragadtatni.

Ide tartozik az is, ha a tiszték vagy a tisztü jelleggel felruházott katonai személyek, akiknek becsülete égy vagy több más személy jelenlétében jogtalanul megtámadtatik, abból a célból, hogy az ily sértések folytatását megakadályozzák, az őket megillető fegyvert azonnal használják. Ha ez a cél másként nem volt elérhető és a fegyver használatában az elkerülhetlen szükségesség határa át nem lépetett, akkor az ily tett büntethetősége egészen elenyészik;

ha a tettes inkább a más gondatlanságából neki nyújtott alkalom által csábittatott a gonosztettre, mintsem hogy magát arra előre megfontolt szándékkal határozta volna el;

ha nyomasztó szükség csábította őt a tette;

ha tevékeny buzgalommal törekedett az okozott kárt jóvátenni vagy a további rossz, következményeket meggátolni;

ha, amidőn könnyen megszökhetett, vagy felfedezetlenül maradhatott volna, önmagát feladta s a gonosz tettet bevallotta;

ha e törvénynek ismeretlen vagy elrejtőzött áthágóit a bíróság előtt felfedezte, azoknak kézrekerítésére vagy bünösségük bebizonyítására eszközöket szolgáltatott

vagy saját jó szántából oly körülményeket jelentett fel, amelyeknek tudása a hatóságnak valamely fenyegető kár elhárítását vagy csökkentését lehetővé teszi;

ha az önhibáján kívül elhúzódtott vizsgálat folytán hosszabb ideig fogva volt;

ha a katonai büntettségben vagy a katonai vétségben bűnös egyén állásának vagy szolgálatának megszegett kötelességei tekintetében még kellőleg kioktatva nem volt.

115.§

Enyhítő körülmények. b) A tett minőségéből kifolyólag.

A tett minőségéből folyó enyhítő körülmények a következők:

ha a tett a kísérletnél maradt és pedig ahhoz képest, hogy a kísérlet mily messze maradt a büntettség vagy vétség véghezvitelétől;

ha a büntettség vagy, vétség valamely még nagyobb oly kár okozásától való önkéntes tartózkodással követtetett el, amelyre az alkalom megvolt;

ha a gonosztevésekből származott kár csekély vagy ha a sértett fél teljes kártérítést vagy elégtételt nyer.

V. FEJEZET.

A súlyosító és enyhítő körülményeknek a büntetés kiszabására való befolyásáról.

116.§

A súlyosító és enyhítő körülmények megítélése és alkalmazása általában.

A súlyosító és enyhítő körülmények, a büntetés kiszabására való befolyásuk megítélésénél, általában egyforma gondossággal mérlegelendőek.

Ahhoz képest, amint az előbbiek vagy az utóbbiak túlnyomók, a büntetés szigorúbban vagy enyhébben szabandó ki.

117.§

A súlyosítási jog korlátozása általában.

Súlyosító körülmények miatt az egyes törvényszegésekre meghatározott büntetésnek neme, - a törvényben magában megjelölt esetek kivételével, - meg nem változtatható; a börtön- vagy fogság-büntetés a törvényesen kimért időtartamon túl meg nem hosszabbítható; és más büntetéseknél a legmagasabb törvényes mérték túl nem léphető.

118.§

Különösen: a) halálbüntetéseknél.

Azoknál a büntetteknek, amelyekre a törvény halált vagy életfogytig tartó börtönt szab, a büntetés súlyosításának helye nincs. Az agyonlövés általi halálbüntetés sem változtatható át súlyosító körülmények miatt kötél általi halálbüntetésre.

119.§

b) Az időleges börtönbüntetésnél.

Az időleges börtönbüntetés a súlyosító körülmények fontosságához képest, a törvény által meghatározott hosszabb vagy leghosszabb tartamban szabandó ki s a 36. § szerint súlyosbítható.

120.§

c) A vétségek megbüntetésénél.

Ha a vétségeknél súlyosító körülmények forognak fenn, akkor ezeknek fontosságához képest, a fogságnak büntetésülmeghatározott foka, hosszabb tartamban szabandó ki s a 77-86. §§ szerint súlyosbítható is; a pénzbüntetés felemelendő vagy a büntetés több nemének egyesítése által (74. §) a körülményeknek megfelelő súlyosbítás alkalmazandó, de emellett a 117. §-ban felállított szabály szem előtt tartandó.

121.§

Az enyhítő körülmények méltatása. a) A halál és életfogytig tartó börtönbüntetésnél.

Ha az oly büntetteknek, amelyekre halálbüntetés vagy életfogytig tartó börtönbüntetés van szabva, a tettes a büntett elkövetésekor a husz éves életkort még nem haladta túl vagy a büntett csak a kísérletnél maradt, akkor abban az esetben, ha a rendes eljárásban az egyes büntettek a törvény különös határozatai mást nem rendelnek, a kötélt általi halál vagy az életfogytig tartó börtönbüntetés helyett: 10 évtől 20 évig terjedhető súlyos börtön és az agyonlövés általi halálbüntetés helyett 5 évtől 10 évig terjedhető börtön szabandó.

122. §

Ha a rendes eljárásban halállal vagy életfogytig tartó börtönnel sújtandó büntettnél más, mint a 121. §-ban megjelölt enyhítő körülmények forognak fenn, továbbá valamennyi a rögtönítélő eljárásra alkalmas esetben, az ítélet a törvényhez képest hozandó és a büntetésnek, a körülmények szerint méltányosnak és megengedhetőnek látszó enyhítése, annak a megítélésére bízandó, akit az elítélt felett a büntetési és a megkegyelmezési jog illet.

123.§

b) Más esetekben.

Minden más esetre általában szabályul állá pítatik meg, hogy enyhítő körülmények miatt a büntetésnek sem neme, sem törvényes időtartama meg nem változtatható, hanem a büntetési idő csak a törvényes határon belül (27. §) szabandó ki rövidebbre.

124. §

A büntetések rendes mértéken alul való enyhítése.

Ha azonban valamely elítéltnél igen fontos és tulnyomó enyhítő körülmények forognak fenn: a bíróságnak jogában áll, az oly büntetteknel, melyekre a törvény 10 évtől 20 évig terjedhető börtönbüntetést határoz, a büntetésnek nem ugyan fokra nézve megváltoztatása, de annak rövidebbre szabása; a büntetés azonban ez esetben sem szállítható le 5 évnél, alább.

Azokban az esetekben, amelyekre a törvény 5 évtől. 10 évig terjedhető börtönt határoz, a bíróság a büntetést, - ily enyhítő körülmények miatt - enyhébb neműre változtathatja át és tartamra nézve is leszállíthatja, de két évnél alább soha.

125. §

Oly büntetteknel, amelyekre a büntetési idő nincs 5 éven felül határozva: mind a börtön enyhébb fokra változtatható, mind a törvényes időtartam még 6 hónapnál is rövidebbre szabható akkor, ha több, még pedig oly enyhítő körülmény találkozik össze, amelyekből a bűnös javulása alaposan várható.

Ha az oly büntettnél, amely a törvény szerint csak első fokú börtönnel büntetendő, az enyhítő körülmények annyira fontosak, hogy a büntetés a büntettre általában véve meghatározott legkisebb tartamnál is rövidebbre szabható, akkor a bíróságnak szabadságában áll a 48. § szerint az első fokú börtönnel, - az elítelt személyének különbségéhez képest, - egybekötött következményeket annyiban ki nem mondani, amennyiben ennek ellenkezőjét sem a katonai állásból folyó, sem szolgálati tekintetek nem követelik; s hasonló feltételek alatt az önálló büntetésül meghatározott tisztségtől való megfosztás, elbocsátás vagy időmeghatározás nélkül való lefokozás helyett valamely katonai fogházban 6 hónap tartamán belől való letartóztatás mondható ki, anélkül hogy ezzel a börtönbüntetés törvényes következményei egybeköttenének.

126. §

Különösen vétségeknél.

Ha vétségeknél oly enyhítő körülmények forognak fenn, amelyek vagy önmagukban, vagy összetetalálkozásuk következtében kiváló fontosságúak, anélkül, hogy a velük szemben álló súlyosító körülmények által ellensúlyoztatnának, akkor nemcsak a pénzbüntetésnek, a fogságnak vagy testi fenyítéknek törvényes mértéke szállítható le, hanem még a szigorú fogság helyett is elsőfokú fogság s a jogok és jogosítványok elvesztése, úgyszintén az elbocsátás vagy időmeghatározás nélkül való lefokozás helyett, - ha a katonai állásból folyó vagy szolgálati tekintetek nem állanak útban, - enyhébb büntetés mondható ki.

127. §

Ha valamely vádlott, ki oly büntetssel van vádolva, amelyre határozott tartamú börtön vagy e helyett testi fenyíték (30. §) van szabva, az önhibáján kívül elhúzó-

dott vizsgálat miatt hosszabb ideig volt tartóztatva, az ítélet ugyan a törvény szerint hozandó, de abban egyszersmind határozottan kimondandó, hogy a, hosszabb tartóztatás ideje a kimondott büntetésbe mennyiben tudandó be, vagy ebből mennyiben vonandó le.

Ugyanez áll az e törvény szerint fogsággal büntetendő vétségekre nézve is.

VI. FEJEZET.

A büntettek és vétségek büntethetőségének megszűnéséről,

128.§

A büntethetőség megszűnésének módjai.

A büntettek vagy vétségek büntethetőségét megszünteti:

a tettes halála;

a büntetés kiállása vagy lerovása;

a büntetés elengedése és

az elévülés.

129. §

I. A tettes halála.

A tettes halála, - következett legyen az be akár a vizsgálat megindítása előtt vagy után, akár az ítélet hozatala előtt vagy után, - a bűnös ellenében a vizsgálat megindítását vagy folytatását és a büntetés alkalmazását megszünteti ugyan, de a már kihirdetett és a halál idejében már jogérvényes ítélet vagy végzés hatályban marad, a halálra vagy súlyos börtönre történt elítélletésnél a 45. § d) 46. és 47. §§-hoz képest, a vagyon feletti szabad rendelkezés elvesztésére nézve; a jogtalanul szerzett vagyon kiadására és a kártalanításra vagy elégtételadásra nézve; a meghalt egyén vagyonából fizetendő pénzbüntetésre nézve.

De azt, hogy valamely vizsgálat alatt állott oly egyénnek elhalálása után, aki az ő ártatlanságát már bebizonyította, vagy aki ellenkezőleg az elkövetett bűntettben vagy vétségben bűnösnek bizonyult, - az első esetben a felmentés, az utóbbi esetben a kárvallottnak adandó kártérítés iránt, - mennyiben hozandó a büntető bíróság által ítélet vagy végzés, a bünvádi eljárás szabályai határozzák meg.

130.§

II. A büntetés végrehajtása.

A büntett vagy vétség a rá kiszabott büntetés kiállításával elenyészettnek tekintendő. A megbüntetett ismét visszalép minden közös polgári és katonai jogok gyakorlásába, - amennyiben, ezeknek további korlátozása vagy elvesztése az elítélletésnek a 47-54. §§-ban meghatározott következményei között nem foglaltatik, vagy a 43., 44., 69., 70., 85., 86. és 87. §§ szerint azzal nem köttetik egybe. Ugyanezért az ily egyén jogainak élvezetében senki által nem akadályozható vagy háborgatható és mindaddig, amíg becsületes életmódot folytat, a multakért senkitől szemrehányással vagy gyalázással nem illethető.

131.§

III. A büntetés elengedése.

A büntetés elengedésének, amennyiben ez az arra hivatott közhatóság, vagy vétségeknél az arra jogosított vádló által is elengedhető, ugyanaz a hatálya van, mint a végrehajtott büntetésnek.

132.§

Mindazokban az esetekben, ahol valamely vétség büntető bírósági üldözésének csak az érdekelt fél kívánatára lehet helye, az, akit a törvény szerint ez a panasztétel illet, erre nem lesz többé jogosítva, ha a tudomására jutott bűncselekményt kifejezetten megbocsátotta, vagy az iránt attól az időtől fogva, midőn a bűncselekmény tudomására jutott, hat hét alatt panaszt nem emelt, vagy ha a cselekmény büntethetősége elévülés következtében már megszűnt.

De ha a panaszra jogosított egyén a megbüntetésre irányuló kérelmét még az ítéletnek a vádlott előtti kihirdetése előtt visszavonja, akkor a további vizsgálat és a bűnvádi eljárás a netalán már meghozott ítéletnek minden hatálya megszüntetendő; ellenben ha a vádnak ily visszavonása csak a bár még jogerőre nem emelkedett ítéletnek kihirdetése után történik, akkor az, annál a felsőbb hatóságnál, amelyhez az ítélet felebbezés útján jutott, rendszerint (776. §) csak a büntetés enyhítésére szolgáló ok gyanánt tekinthető.

133.§

IV. Elévülés.

Elévülés következtében megszűnik az üldözhetőség és a büntethetőség, ha az e törvényben meghatározott időtartamok elmúltak és a többi feltételek teljesültek.

134.§

V. Az elévülés ideje: a) A büntetteknel.

Az elévüléshez szükséges idő:

- a) husz év, az oly büntetteknel, amelyekre életfogytig tartó börtön van szabva;
- b) tiz év, az oly büntetteknel, amelyek 10 évtől 20 évig terjedhető büntetéssel sújtandók;
- c) öt év, minden egyéb büntetetre nézve.

135. §

b) A vétségeknél.

Vétségeknél, amennyiben a törvényben egyes esetekre nézve a panaszjog érvényesítésére rövidebb határidő különösen megállapítva nincs, az elévülési időnek következő fokozatai vannak:

- a) három hónap, ha a vétségre a törvényben legnagyobb büntetés gyanánt elsőfokú - súlyosítás nélküli - fogság, vagy ötven forintig terjedhető pénzbüntetés van szabva;

b) hat hónap, ha az elsőfokú fogság súlyosbítással, vagy kétszáz forintig terjedhető pénzbüntetés van meghatározva;

c) egy teljes év, minden még szigorúbb büntetés, úgyszintén elbocsátás, állandó lefokozás, vagy jogok és jogosítványok elvesztésének terhe alatt tiltott vétségeknél.

136.§

Az elévülés feltételei.

De az elévülés csak annak válik javára, aki:

a büntetből vagy vétségből származó haszonnak nincs már birtokában;

amennyire azt a büntett vagy vétség természete megengedi, tőle kitelhetőleg kártérítést is adott; továbbá

a büntett elévülésére meghatározott idő alatt újabb büntetett el nem követett, vagy a vétség elévülésének ideje alatt büntetben vagy vétségben bűnössé nem vált; és

a büntett elkövetése után az osztrák államból meg nem szökött.

137.§

Az elévülés idejének kezdete.

Az elévülés attól az időponttól kezdődik, amelyben a büntett vagy a vétség a törvényhez képest (15-18. §§) elkövetettnek tekintendő; az oly törvényszegéseknél pedig, amelyek többször ismételtettek, avagy hosszabb ideig folytattattak, azon a napon veszi kezdetét, amelyen a tett utoljára követtetett el.

Ha valamely büntetett vagy vétséggel vádolt egyén már vizsgálat alatt állott és jogérvényes ítélettel nem bűnösnek nyilvánítottatott volna: ellene a bűnössége mellett szóló új bizonyítékok alapján új vizsgálat nem indítható akkor, ha az ítélet jogerőre emelkedésének időpontjától fogva a jelen törvényben meghatározott idő már elmúlt.

138.§

Az elévülés félbeszakítása.

Valamely büntetettnek vagy vétségnek elévülése félbeszakad, ha az illetékes bíróság jogos gyanúkok alapján oly határozatot hozott, hogy a vádlottat kérdőre vonja, vagy ha e határozat folytán a vádlottnak kihallgatásra való megidézése vagy elfogatása, nyilvános köröztetése (idézzvény által) vagy üldözése, avagy nyomozó levél kibocsátása rendeltetett el.

139. §

A büntethetőség elévülés következtében való megszűnésének korlátai.

Az oly büntetteknel, amelyekre halálbüntetés van szabva és a szökés katonai bünteténél, az elévülés nem oltalmaz a vizsgálat és büntetés ellen.

De ha a kötél általi halállal büntetendő büntett elkövetése óta 20 év s az agyonlövés általi halállal büntetendő katonai büntett elkövetése óta 10 év eltelt és a 136.

§-ban megjelölt feltételei bekövetkeznek, akkor a halálbüntetés a 121. §-ban meghatározott büntetésekre átváltoztatandó.

140. §

Halál- vagy életfogytig tartó börtönbüntetést maga után vonó büntett esetén, mindazokra a személyekre nézve, kik az abban való részvételük idején a huszadik életévet még tul nem haladták: csak a 10 évtől 20 évig terjedő büntetési tétel szolgál az elévülés tekintetében mérvadóul (134. § **b**) betűje).

141. §

Ha bár valamely tiszt ellen a tisztségtől való megfosztást (32. §) maga után vonó büntett jogos gyanuokai oly időben merülnek fel, amikor a törvényes büntethetőség elévülés folytán már megszűnt, a tényálladék és a fennforgó bizonyítékok tárgyában a nyomozás mégis foganatosítandó s ennek befejeztével az iratok csatolása mellett, a főtörvényszék útján a. legfőbb katonai hatósághoz jelentés teendő a végett, hogy e tiszt ellen, amennyiben magát a felmerült gyanuokkal szemben tisztázni nem volt képes, a katonai kötelekből - a katonai diszjelek meghagyása nélkül - való elbocsáttatása, vagy a már előbb történt kilépése esetében, katonai jellegének elvétele iránt: a fennálló különös szabályok szerint eljárni lehessen.

Tisztek ellen hasonló eljárásnak van helye akkor is, ha a 732. és 733. §§-ban említett vétségek törvényes büntethetősége elévülés folytán megszűnt volna.

MÁSODIK RÉSZ

A katonai büntettekről és katonai vétségekről s megbüntetésükről.

I. FEJEZET.

A katonai szolgálati- és állaskötelességek megsértéséről általában.

142. §

Mennyiben válnak a katonai egyének katonai büntettben vagy katonai vétségben bünösökké.

Azok a katonai egyének, akik a hadiczikkekre vagy különös szabványokra ünnepelesen letett esküvel, a különös katonai szolgálati- vagy állaskötelességek teljesítését fogadták: az ilyen kötelesség megsértése által, annak fontosságához és a következmények káros voltának fokához képest, katonai büntettben vagy katonai vétségben válnak bünösökké.

143. §

Katonai szolgálati és katonai állásból folyó kötelességek.

A különös katonai szolgálati- és állaskötelességek a következők:

az engedelmesség, a hűség, az éberség, a bátorság, a fegyelemnek és rendnek, valamint a szolgálati szabályoknak megtartása általában, nemkülönben a katonai becsület megóvása.

144.§

A mi által e kötelességek megsértetnek.

Ezek a kötelességek, megsértetnek:
a függelemsértés,
a zendülés és lázadás,
a katonai őrknek ellenszegülés vagy az irántuk tanusított más tiszteletellenes magaviselet,
a szökés,
a szökésre szövetkezés alakítása,
az őrszolgálati kötelességsértés,
a gyávaság,
a fegyelem és rend háborítása,
a szolgálati szabályok általában való mellőzése,
az öncsonkítás,
a mások s különösen a kartársak általi becsülésre való igény elvesztése által.

II. FEJEZET.

A függelemsértésről.

145.§

A függelemsértés.

Aki oly időpontban, amidőn valódi szolgálatban áll, vagy azon kívül is, az előljáró szolgálatra vonatkozó parancsának kötelességszerűleg nem engedelmeskedik, vagy ki az előljáró iránt csak a tartozó tiszteletet is bármikor vagy bárhol szándékosan mellőzi: függelem sértést követ el.

146.§

A függelemsértés nemei.

Az engedelmességnek vagy a tartozó tiszteletnek megtagadása történhetik:
az előljárónak erőszakos ellenszegülés vagy annak személye ellen intézett erőszakos támadás,
tiszteletellenes vagy heveskedő magaviselet,
a felsőbb valamely parancsának vagy utasításának nem teljesítése által.

147. §

Az erőszakos ellenszegülés.

Aki a harcosállományhoz tartozik és az előljárónak fegyverrel vagy személyére való erőszakos kézzátévással szolgálatban vagy vett szolgálati parancs alkalmából ellenszegül: - akár megsérült az előljáró, akár nem, - agyonlövés általi halállal büntetendő; ha azonban az ellenszegülés felállított sorban és rendben, vagy valamely összegyűlt csapat (hajólegénység) előtt oly körülmények között történt, hogy a jelenlevők kedélyére a szolgálatot illetőleg hátrányos benyomástól kellett tartani: a büntettes rögtönítélő eljárás alá vonandó.

148. §

Az előjárón elkövetett gyilkossági kísérlet.

Ugyanez alá az elbánás és büntetés alá esik a harcosállományu alárendelt által, előjárója ellen gyilkos szándékból szolgálatban vagy azon kívül intézett minden támadás, habár az előjáró halála, - ennek ellenállása, másnak segítsége vagy véletlenség folytán, - nem is következett be.

149. §

Valamely szolgálati parancs teljesítésének megtagadása vagy szándékos elmulasztása.

Ha valamely szolgálati parancsnak, vagy az előjáró szolgálatra vonatkozó utasításának teljesítése bár nem erőszakosan, de heveskedő vagy sértő módon megtagadtatott, vagy valamely fontos szolgálati parancs szándékosan nem teljesített: a bűnös 3 évtől 5 évig, háború idején 5 évtől 10 évig terjedhető börtönnel és a körülményekhez képest, kivált ha a parancs az ellenség elleni szolgálatra vonatkozott, vagy a nem teljesítésből a szolgálatra nagy hátrány származott, agyonlövés általi halállal büntetendő.

150. §

Ha a szolgálati parancs teljesítésének megtagadása vagy szándékos nem teljesítése nem az előbbi §-ban megjelölt súlyosító körülmények közt történt, sem abból a szolgálatra tetemes hátrány nem származott: a büntetés 1 évtől 3 évig és ha a büntettnak semmiféle hátrányos következményei nem voltak: 6 hónaptól 1 évig terjedhető börtön (30. §)

151. §

Valamely fontos szolgálati parancsnak hanyagságból nem teljesítése.

Egy évtől 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő az a harcosállományhoz tartozó egyén is, aki valamely nagyfontosságú szolgálati parancsot hanyagságból vagy feledékenységből nem teljesít és ez által a szolgálatra hátrányt idéz elő.

Ha káros következmények nem állottak be, vagy mások segítsége által elhárítottak, akkor a büntetés 6 hónaptól 1 évig terjedhető börtön (30. §).

152. §

Valamely rendkívüli szolgálat teljesítésére vonatkozó parancsnak ellenszegülés vagy annak nem teljesítése.

Az előjárónak oly parancs alkalmából tanúsított ellenszegülés, amelynek tárgyát nem ugyan a tulajdonképeni katonai szolgálat, hanem mégis más, az államnak, a hadseregnek vagy a haditengerészetnek javára, vagy azok valamelyik osztályának megengedett hasznára teljesítendő oly működés képezi, amelyre a katona valamely kitanult mestersége vagy egyéni ügyessége által képes: erőszakos ellenszegülés esetében 5 évtől 10 évig terjedhető börtönnel, és háború idején a körülményekhez

képest agyonlövés általi halállal is, egyébként pedig 1 évtől 3 évig, míg a parancs egyszerű nem teljesítése 6 hónaptól 1 évig terjedhető börtönnel büntetendő (30. §).

153. §

Valamely a fegyelem és rend helyreállítása érdekében kiadott paranank való ellenszegülés.

Ha valamely csend- vagy rendháborításon rajtakapott alárendelt az öt rendreutasító előjáró parancsát teljesíteni heveskedő módon vonakodik: 6 hónaptól 1 évig - és az előjáróval szemben elkövetett tiszteletszegésnek és az okozott rendetlenségnek fokához képest 5 évig is terjedhető börtönnel büntetendő.

154. §

Valalmely előjárónak szolgálaton kívül való bántalmazása.

Aki szolgálaton kívül az előjáróját tetteleg bántalmazza, ha mindjárt ennek megsérülése nem következett is be: 6 hónaptól 1 évig s a körülményekhez képest 3 évig (30. §) terjedhető börtönnel büntetendő; az előjáró megsebesítésének vagy testi megsértésének esetében pedig a büntetés a 96. és 97. §§ alkalmazása mellett szabandó ki.

155. §

A szolgálatban vagy a szolgálat alkalmából történt kihívás.

Aki előjáróját szolgálatban vagy megelőző szolgálati viszonyból kifolyólag valamely vélt igazságtalanság miatt való elégtétel szerzése végett párbajra vagy azonnali megverekedésre kihívni merészli: e kihívás miatt, ha a párviadal vagy a verekedés nem következett is be, 1 évtől 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

156. §

Vétség gyanánt tekintendő függelemsértések.

Oly függelemsértések, melyekre az előző 147-155. §§-ban büntettekre meghatározott büntetés nincs szabva: mint vétségek 1 héttől 6 hóig terjedhető fogsággal és a körülményekhez, valamint a tettes és a megsértett közt fennálló katonai rangviszony különbségéhez képest - kivált ismétlés esetében - 1 héttől 6 hóig terjedhető szigorú fogsággal (30. és 66. §§), altiszteknél lefokozással is, és a tiszteknél elbocsátással büntettetnek.

157. §

A csak szabványokra kötelezett katonai egyének függelemsértésnek büntetése.

Azok a katonai egyének, akik nem a hadiczikkekre, hanem különös katonai szabványokra eskettetnek meg, a függelemsértés eseteiben általában a valódi katonánál enyhébben és rendesen nem halállal, hanem e helyett legföljebb 10 évi börtönnel büntetendők, hacsak engedetlenségük az előjárónak oly testi megsértésével nincs egybekötve, mely már magában véve büntett gyanánt büntetendő, vagy ha abból a szolgálatra nagy kár háramlott.

158. §

Valamely parancsnak nem teljesítése az alárendeltnek függelemsértés gyanánt nem számítható be, ha:

a parancs a szolgálattal vagy a fejedelem iránt tartozó hűséggel nyilván ellenkezik;

ha a parancsnak tárgyát oly cselekmény vagy mulasztás képezi, amely nyilván büntettnak vagy vétségnek ismerhető fel;

ha a parancs a felebbvalótól adatott ugyan ki, de olyantól, aki erre a szolgálati szabályok által nincsen feljogosítva;

ha az alárendelt egyén a maga közvetlen parancsnokától más meghagyást kapott vagy ha később oly körülmények állanak be, amelyek a parancs adásánál előreláthatók nem voltak és oly neműek, hogy a parancsnak betűszerinti teljesítése esetében a szolgálatra szembeszökő hátrány háramlanék (284. § c.).

III. FEJEZET.

A zendülésről és lázadásról.

159. §

A zendülés fogalma.

A zendülésben a hadiczikkekre vagy különös szabványokra felesketett oly katonai egyének válnak bűnösökké, akik vagy:

másokkal egyetemben a főnnálló katonai szolgálati rendnek, felebbvalójuknak vagy azok parancsainak ellenszegülnek vagy e célra összebeszélnek; vagy

egyenként lázító vagy egyébként mások közreműködésére célzó nyilatkozatokra vagy cselekményekre vetemednek, ami által ily ellenszegülés támadhatna.

160. §

A zendülés különös esetei.

A zendülésnek különösen a következő eseteivel kell büntettek gyanánt elbánni:

ha valaki más, esküvel kötelezett katonai egyénnel való összejövele alkalmával a szolgálatról, az előjárókról és azoknak szolgálatbeli rendeleteiről vagy a fejedelemről, mint a legfelsőbb hadúrról akként beszél, hogy ez a kedélyekben rossz s a szolgálattal ellentétes hangulatot képes előidézni;

ha valamely előjárónak gyűlöletes vagy lealacsonyító jellemzése nyilvánosan, azaz több alárendeltjének jelenlétében, abból a szándékból adatik elő vagy pedig írásban vagy képes ábrázolatban forgalomba hozatik, hogy irányában az alárendeltben, a szolgálat hátrányára ellenszenv gerjesztessék vagy hogy ő eltávolíttassék;

ha a sorban és rendben felállított vagy egyébként összegyűlt csapat előtt valaki vagy többen, a hiányos élelmezés, a túlságos fáradalmak vagy egyáltalán a szolgálati viszonyok felett fennhangon és abból a szándékból panaszkodnak, hogy erőszakos módon nyerjenek orvoslato;

ha valaki mások jelenlétében vagy ha kettőnél több ember egyszerre, a felebbvalójától valamely intézkedést vagy valamely neki nem tetsző rendelet

abbanhagyását vagy visszavételét heveskedőleg vagy fenyegetőleg kieroszakolni akarja;

ha valamely a menetelés, be- vagy át- szállásolás, táborba vonulás vagy más szolgálattétel iránt kiadott parancsra, ennek végrehajtását többen egyszerre megtagadják; vagy ha csak egy is, a többieket a megtagadásra felszólítja; vagy ha valamely szolgálati parancs végrehajtása többeknek, a végrehajtásra kirendelt közegek (174. §) ellen való s összebeszélésből eredő ellenállása vagy az ily ellenállásra való felszólítás által megghiusittatni szándékoltatik;

ha egy ember vagy többen, elfogatásuk vagy a rájuk szabott büntetésnek kihirdetése vagy végrehajtása alkalmával másokat oltalomra vagy ellenállásra hívnak fel;

ha egy ember vagy többen, az egy harmadik egyénre kiszabott vagy végrehajtás alatt levő büntetést, a végrehajtás parancsnoka vagy a végrehajtásra hivatott egyének ellen irányuló erőszakoskodás által vagy erre fennhangon való felszólítás által megakadályozni igyekeznek.

161.§

A zendülés büntetése.

Ha a zendülő nyilatkozatok eredmény nélkül maradtak, akkor a büntetés, amennyiben a tett a 341. § szerint súlyosabban nem büntetendő, 6 hónaptól 1 évig terjedhető börtön, amely a, körülményekhez képest, kivált háború idején, 3 évi börtönre (30. §) felemelhető; de ha az ily nyilatkozatok a kedélyekben a szolgálatra veszélyes hangulatot vagy az ellenállásra hajlandóságot már elő is idéztek, akkor a bünszerzők vagy bujtogatók 3 évtől 5 évig, háború idején 5 évtől 10 évig terjedhető börtönrel, sőt rögtönbíróságilag agyonlövés általi halállal büntetendők, ha annak folytán az ellenség elleni szolgálat vagy valamely felszerelt hadihajón való fontos intézkedés veszélyeztetett vagy ennek kivitele valóban megakadályoztatott vagy más tekintetből még béke idején is rögtön elrettentő példaadásra van szükség; a többi büntársak az e § első részében meghatározott módon büntetendők.

162. §

Ha a zendülők egyike vagy ezek közül többen, a felsőbb irányában heveskedőleg vagy fenyegetőleg viselték magukat, vagy ha az engedelmesség többek részéről valóban megtagadtatott, akkor a bünösök mindegyike 3 évtől 5 évig (30- §), háború idején 5 évtől 10 évig terjedhető börtönrel büntetendő; az agyonlövés általi halál pedig háború idején azokra mondandó ki, akik a kötelességszerű szolgálatot az ellenséggel szemben vagy a felszerelt hajón tagadják meg s ennek megtagadása által az ily szolgálat teljesítését megghiusították vagy egyébként a szolgálatra nézve nagy hátrányt okoztak.

163.§

Agyonlövés általi halálbüntetés továbbá háború vagy béke idején akkor is alkalmazandó, ha a zendülőknek csak egyike is előljárójára kezét rávetette vagy ellene a fegyvert használta, akár megsebesített az előljáró, akár nem.

164.§

A 162. és 163. §§-okban meghatározott halálbüntetésre való elítélés a körülményekhez képest hadtörvényszékieleg vagy rögtönbíróságilag történhetik, ami fölött a büntetési és kegyelmezési jogot gyakorló parancsnok határoz.

165.§

Oly tisztek, tengerész-hadapródok és altisztek büntetése, akiknek ily zendülési egyetértés tudomásukra jut és akik azt meg nem gátolják, vagy maguk is hozzá csatlakoznak.

Tisztek, tengerész-hadapródok és altisztek, akiknek valamely zendülő felhívás vagy megegyezés tudomásukra jut és azt azonnal meggátolni nem iparkodnak vagy arról jelentést nem tesznek, mint a büntett elősegítői 6 hónaptól 1 évig s a körülményekhez képest 5 évig terjedhető börtönnel, ha pedig ily megegyezéshez maguk is csatlakoztak, akkor bujtogatók és vezetők gyanánt büntetendők.

166. §

Más katonai személyek büntetése.

Más katonai személyek, akik valamely zendülő felszólítást meghallgatnak ugyan, de maguk ellenállást vagy engedetlenséget nem követnek el és másokat sem bírtak ily cselekményre: 1 hónaptól 6 hónapig terjedhető egyszerű vagy a körülményekhez képest szigorú fogsággal (30. §) büntetendők.

167.§

A lázadás.

Ha a felfegyverzett legénység valamely tömegének előleges összebeszélés folytán vagy bármely indokból történt összecsődülése vagy egyesülése alkalmával, annak ellenszegülése vagy általa alkalmazott erőszakos eszközök miatt oda jutott a dolog, hogy a rend és engedelmesség helyreállítására fegyveres ellenerő igénybevétele találtatik szükségesnek, akkor lázadás forog fenn és ebben a büntettben mindaz bűnössé válik, aki addig az időpontig, amikor az ellenerő már készültségben áll, a büntettben való részességet folytatta vagy a lázadókhöz később csatlakozott.

168.§

A rögtönítélő bíróságilag kimondandó büntetés.

Ha a lázadásnak rögtönítélő eljárás által való megakadályozása találtatik szükségesnek, akkor minden résztvevő, aki a rögtönítélő eljárás kihirdetése után **az** ellenszegülést folytatja és elfogatik, agyonlövés általi halállal büntetendő.

Ha az elfogott ellenszegülők száma igen nagy volna arra, hogy a halálbüntetés mindegyiken végrehajthassék, akkor ez, a sors által ért minden tizedik emberen és minden bűnös fő- és altiszten hajtandó végre.

169. §

A bünszerzőknek, a tiszteknek és altiszteknek rögtönítélő eljáráson kívül való büntetése.

Ha rögtönítélő eljárás nem foganatosított, akkor a bujtogatók és vezetők, úgyszintén a lázadásban részes tisztek és altisztek minden esetre hadtörvényszékileg agyonlövésre ítélandók.

170. §

A többi büntárs büntetése.

Az agyonlövés általi halálbüntetés, a lázadásban részt vett többi személyek közül, amennyiben az rájuk a 162. és 163. §§ szerint nem volna kiszabandó, még azokra is alkalmazandó, akik az ellenük kirendelt legénységből valakit megsebesítettek vagy megöltek.

Ha a megölés a gyilkosság jellegét viseli magán, akkor az e büntettre szabott halálbüntetésnek van helye, a többi büntárs 3 évtől 5 évig és a körülményekhez képest, kivált háború idején, 10. évig terjedhető börtönre ítélandó

171. §

Büntetés a veszély elhárítása után.

Ha a fellázadt legénység még a lefegyverzésére kirendelt erő megjelenése előtt vagy az alatt engedelmességre visszatért, úgy a bujtogatók és vezetők, amennyiben a halálbüntetést a 162. és 163. §§-hoz képest nem érdemelték meg: 5 évtől 10 évig, a többi bűnösök pedig, ha enyhébb bánásmódról eleve nem biztosítottak: 1 évtől 3 évig (30. §) terjedhető börtönrel büntetendők.

IV. FEJEZET.

A katonai öröknek ellenszegülésről és az ezek iránti tiszteletellenes magaviseletről.

172. §

Általános határozat.

Az engedelmisség kötelessége a 142. §-ban megjelölt katonai egyének részéről a katonai öröknek ellenszegülés vagy az irántuk tanúsított tiszteletellenes magaviselet által is megszegetik és ez a kötelességszegés hol katonai büntettnek, hol katonai vétségnek számítatik be.

173. §

Katonai büntetteknek tekintendő esetek.

Ezek a katonai egyének katonai büntettben válnak bűnösökké:

ha ezek egyike vagy közülük többen, akikre fogság szabott ki vagy akik fogságba teendő, ennek elkerülése végett, az őrt tetteleg bántalmazták;

ha ezek egyike vagy közülük többen, de fennhangon való felszólítás, összebeszélés vagy csődülés nélkül, valamely szolgálati meghagyás vagy kiadott parancs

teljesítésében eljáró őrnök, a véghezvitel megghiúsításának szándékával, erőszakos kézrátevással vagy veszélyes fenyegetéssel ellenállának;

ha ezek egyike vagy közülök többen, az őr kötelességszerű intésének vagy utasításának erőszakosan ellenszegülnek;

ha valamely őrt más okból tetteleg bántalmaznak vagy személye ellen jogtalan erőszakoskodást, követnek el.

174. §

Ki értendő e kifejezés alatt «őr»?

Az «őr» kifejezés alatt ebben a fejezetben nemcsak az őrsön álló őr, az őrszem vagy táboryőr, hanem minden járőr, körjárat, oltalmi őrség (salva guardia) vagy valamely letartóztatott egyénnek vagy kincstári jószágoknak tovább szállítására kirendelt katonai őrkíséret és minden szolgálat teljesítésében eljáró csendőr is értendő.

175. §

Az örök különös felhatalmazása.

Az örök az irányukban tartozó tisztelet megszerzése céljából felhatalmazvák mindenkit lelőni, aki őket erőszakosan megsérti és elszalad vagy ellenség veszélyeztette helyen magát gyanúsan viseli és az őr megszólítására kielégítő válasz nélkül futásnak ered vagy aki mint veszélyes büntetett az őr által elfogandó vagy szorosan őrzendő és az őr fenyegető felszólítására nem hajtva akár erőszakos ellenállás nélkül is elszalad, amennyiben az egyiknek vagy másiknak megállítására más mód nincsen.

176. §

A rendes büntetés: a) harcosállományu egyénekre nézve.

Ha a megelőző §-ban az őrnök megadott hatalom nem gyakoroltatott vagy ennek nem volt oly hatása, amely által a büntetés alkalmazása kizáratnék, úgy a 173. § ellen vétő harcosállományu egyének háború és béke idején agyonlövés általi halállal büntetendők akkor, ha az ellenállás akár a tettes által magával hozott, akár az őrtől elvett halálos fegyverrel történt és az őr vagy megsebesített vagy pedig a 173. § b) alatti esetben valamely fontos szolgálati parancs végrehajtásában megakadályoztatott.

177. §

Ha az ellenállás csak az őr irányában használt veszélyes fenyegetéssel vagy erőszakos kézrátevással ugyan, de fegyver és sebesítés nélkül történt, akkor a büntetett 3 évtől 5 évig (30. §), háború idején a körülményekhez képest 10 évig is terjedhető börtönnel, sőt agyonlövés általi halállal büntetendő, ha az őr valamely fontos szolgálati parancs végrehajtásában szándékosan megakadályoztatott és ezáltal a szolgálatra nagy, hátrány háramlott.

178. §

b) A csak szabványokra esketett katonai egyénekre nézve.

A 157. §-ban megjelölt osztályba tartozó katonai egyének az öröknek való ellenszegülés eseteiben, a börtönbüntetésnek az előbbi §-ban megszabott mértéken belül, a valódi katonáknál enyhébben és az utóbbiakra a 176. és 177. §§-ban kiszabott halálbüntetés helyett 10 évi börtönnel büntetendők.

179. §

Mennyiben büntetendő többeknek az ör iránti ellenszegülése zendülés gyanánt.

Ha az örnek ellenszegülés többek részéről előleges felhívás, összebeszélés vagy csődülés következtében abból a célból történt, hogy az ör, a neki kiadott parancsnak vagy szolgálati teendőinek teljesítésében akadályoztassák, akkor a bűnösökre, - tartozzanak azok akár a harcosállományhoz, akár a 157. §-ban megjelölt katonai egyénekhez, - a megelőző fejezetben a zendülőkre a körülményekhez mértén meghatározott büntetés mondandó ki.

180. §

Az ör elleni vétség.

Katonai ör elleni vétséget követ el, aki:

az ör által fogságba teendő és a fogságot, bár erőszakos ellenszegülés nélkül, elfogadni vonakodik ;

valamely ör közelében pajzánságból kiabál vagy lármát csap;

valamely ör felszólítására sértőleg vagy szándékosan éppen nem felel;

valamely ört egyébként szóval vagy tagintéssel² gyaláz vagy annak intéseit kigúnyolja, megveti.

181. §

Büntetés.

A büntetés ezekben az esetekben 1 héttől 1 hóig (30. §) terjedhető fogság, mely azonban a körülményekhez képest, kivált háború idején, 3 havi szigorú fogságig is fokozható.

182. §

Miképpen büntetendő katonai egyéneknek polgári örök ellenében való kihágásai.

Azok az erőszakos ellenszegülések, bántalmazások vagy sértések, amelyek a 142. §-ban megjelölt katonai egyének által, pénzügyi vagy más polgári örök ellen követtetnek el, a körülményekhez képest, vagy a jelen törvény negyedik része IV. fejezetének vagy az ötödik rész III. fejezetének határozatai szerint büntetendő.

² A „tagintés” szövegrész bizonytalan az eredeti forrás nyomdahibája miatt.

V. FEJEZET.

A szökésről és önkényű eltávozásról.

183.§

Szökés.

Aki a katonai szolgálati eskü letétele után az ezredet, csapattestet vagy azt a szolgálati ágot, amelyhez tartozik vagy a számára kijelölt tartózkodási helyet önkényüleg és abból a szándékból hagyja el, hogy magát szolgálati kötelezettsége alól mindenkorra kivonja vagy onnan ugyanebből a szándékból távol marad: a szökésben válik bűnössé.

184.§

A szolgálati kötelezettségbe való vissza nem térés szándékának bizonyítéka.

A katonai szolgálati kötelezettség alól mindenkorra való kibúvás szándékának törvényes bizonyítéka vagy a vádlottnak beismerése vagy a birói vizsgálat során kiderített körülmények által állapittatik meg.

185. §

Körülmények, amelyek ily bizonyítéku tekintendők.

Ez a szándék minden katonai szolgálatra kötelezett egyénre nézve, altiszttól lefelé, különösen akkor tekintetik bebizonyítottnak, ha az alább megjelölt körülmények egyike vagy többje fennforog és vádlott az ellenkezőt nem képes bebizonyítani; és pedig:

ha beszállásolási helyéről vagy a számára kijelölt helyről titkon vagy előadott állűrügy alatt eltávozott és 48 óra alatt önként vissza nem tért;

ha háború idején a csapatok parancsnoka által kijelölt határvonalon vagy az ellenség ellen felállított legszélsőbb őrsőkön kívül, igazolás nélkül találtatik;

ha ut- vagy menetlevéllel távozott ugyan rendes állomásától, de az ut- vagy menetlevélben foglalt rendelkezéssel nyilván nem igazolható irányt vett;

ha önkényüleg külföldre szökött vagy állomásától 4 mértföldnél távolabb eső országhatáron, ut- vagy menetlevél nélkül éretett;

ha eltávozásának idejekor valamely büntett elkövetése miatt való büntetéstől tarthatott;

ha a hadifogságból kicserélés vagy önmegszabadítás után visszatért és a határ átlépésének avagy belföldi területen az ellenséges hatalomból történt kiszabadításának napjától számított 8 nap alatt, valamely osztrák katonai vagy polgári hatóságnál nem jelentkezett;

ha más, önhibáján kívüli okból csapatától vagy szolgálati rendeltetésétől elmaradt vagy attól távoltartatott és oda azon időtől fogva, amidőn akadálytalanul bevonulhatott volna, 8 nap alatt meg nem érkezik;

ha katonai egyenruháján annyira túlادott, hogy katonának egykönnyen fel nem ismerhető;

ha valamely a szolgálati állományból meghatározott időre szabadságolt egyén, a szabadságidő letelte után 8 nap alatt, a gyakorlat idejéig szabadságolt pedig a behívás tudtára adása folytán, a visszatérésre meghatározott naptól fogva 8 nap alatt rendeltetési helyére meg nem érkezik és visszatérésének akadályait ki nem mutatja; vagy ha a visszatérésre való behívásban meghatározott időn túl 8 napnál tovább kimaradó szabadságolt egyén, a behívás kézbesítését az által hiúsította meg, hogy szabadságoltatási helyéről ismeretlen tartózkodási helyre szökött.

186.§

A katonai szolgálat alól mindenkorra való kibúvás szándéka, - anélkül, hogy bármily mentségnek helye volna, - be van bizonyítva, mihelyt meg van állapítva, hogy az, aki ellenséges hadi fogságba jutott vagy külföldre szabadságoltatott és a hadi foglyok kicserélése vagy szabadságidejének lejárta után nem tért vissza, önként külföldi katonai vagy polgári szolgálatba lépett vagy külföldön letelepedett.

187. §

A határőrvidéki egyénnel, mint szökevényekkel való bánásmód.

A kiadott parancscsal a táborba vagy csak a katonai határőrvidéken kívül való kivonulásra is kirendelt besorozott határőrök, az e célból fölöttük tartott szemle vagy megvizsgálás (revisio) után, a szökésben ugyanazokban az esetekben válnak bűnösökké, amelyekben ez a büntett a 183-186. §§ határozványai szerint más szolgálatra kötelezett katonának is terhére esik.

Azonkívül a határőr béke idején csak akkor tekintetik szökevénynek, ha besorozása alkalmával letett szolgálati esküje ellenére török területre vagy máshová külföldre szökött vagy ha a 186. § ellenére külföldi szolgálatba lépett vagy külföldön letelepedett.

188.§

Mely esetben tekintendő a szökés a tisztek ellen bebizonyítottnak.

A tiszteknek az a szándékuk, hogy a katonai szolgálat alól mindenkorra kibújjanak, a 186. §-ban jelölt eseteken kívül bebizonyítottnak tekintendő, ha ezredüket, csapattestüket vagy időleges rendeltetési vagy tartózkodási helyüket önkényüleg és titkon vagy ál ürügy alatt elhagyták, vagy ha szabadságoltatásuk esetén belföldön 2 hóval, külföldön 4 hóval túllépték szabadságidejüket, erre ez esetek bármelyikében nyilvános idézvény által háromszor megidézettek és erre a megidézésre a meghatározott idő alatt meg nem jelentek, sem visszatérésük indokolt akadályait ki nem mutatták.

A lemondási folyamodásnak vagy térítvénynek hátrahagyása vagy beküldése, - a kilépési engedélynek felsőbb helyről való megadása nélkül, - az eltávozott tiszttel való elbánásra nézve különbséget nem állapít meg.

189.§

A tartalékba beosztottakkal való elbánás.

A tartalékba beosztott legénységgel, ha tényleges szolgálatideje alatt válik szokásban bűnössé, épen úgy kell elbánni, mint annak a csapattestnek többi legénységével, amelyben szolgálatot tesz.

Az a tényleges szolgálatban nem álló tartalékos, aki a hivatalos uton tudomására jutott jelentkezési határidőt önhibájából elmulasztja, a körülményekhez képest fegyelmi utón fenyítendő; a tiszteseknél ez a körülmény súlyosítónak tekintendő.

Ha pedig ez a mulasztás hat hétnél többre terjed, akkor az illető szökevénynek tekintendő és elfogatásához vagy önként jelentkezéséhez képest büntetendő, kivéve, ha elmaradását tökéletesen képes igazolni.

190. §

A vizsgálati vagy fenyítő fogságból megszökött katonai egyénnel való elbánás.

Azok a katonai egyének, akik a vizsgálati fogságból vagy elítéltetésük után a büntetési helyiségből vagy az oda való szállítás alkalmával megszöktek, szintén a szokásban válnak bűnösökké, de az elítéltek csak annyiban, amennyiben a katonai szolgálat folytatására a büntetés kiállása után is kötelezve volnának és erre a 47. § szerint nem váltak erkölcsileg képtelenné vagy tisztségtől való megfosztás vagy elbocsátás által a katonai szolgálati kötelekből egészen ki nem zártak.

191.§

A szökevények büntetése: a) halállal.

Az a szökevény, aki az ellenségnél hadiszolgálatba lépett vagy ezzel a szándékkal szökök, de vagy még az ellenséghez átszökése előtt letartóztatatok vagy később elfogatok: kötél általi halállal büntetendő.

192.§

Ha a szökevény annak, aki őt letartóztatni akarja, erőszakosan ellenszegül és azt vagy több letartóztató közül csak egyet is, súlyosan megsebesít vagy megöl: mind háború, mind béke idején agyonlövés általi halálra, kötél általi halálra pedig abban az esetben ítélandó, ha a letartóztató megölése gyilkosság jellegével bír.

193.§

Agyonlövés általi halálbüntetés ér továbbá mind háború, mind béke idején mind a harcosállományú és nem már a 191. és 192. §§ szerint is halállal büntetendő szökevényt, aki;

a) oly időpontban, amelyben a csapattest parancsnoka a szökés elharapódzása miatt a szökevények rögtönbiróságilag leendő megbüntetésével való fenyegetést szükségesnek tartotta, a tudomására jutott ily értelmű fenyegetés daczára, - bár ha először is, - hitszegőleg megszökött;

b) szökés miatt (217. §) már háromszor volt büntetve és ezt a büntetést mégis újra elkövette.

194. §

Háború idején a harcosállományú szökevény agyonlövés általi halállal büntetendő:

ha az ellenség közelében az ő- vagy bármely szolgálati állásról, amelynek elhagyása nagy hátrányt okozhatott, megszökött;

ha a büntetett két vagy még több harcosállományú bajtárral együtt követte el;

ha szökés (217. §) miatt már. akár háború, akár béke idején kétszer büntetett s a háború tartama alatt ismét megszökött;

ha mint tiszt oly csapatosztálytól szökött meg, amely a háború idejére megállapított szigorúbb törvények alatt állott (89. §).

195. §

A halálbüntetés alkalmazását kizáró körülmények.

Valamely szökevény a következő esetekben nem ítéltető halálbüntetésre, ha csak ezt a büntetést más, a szökés mellett elkövetett büntett miatt nem érdemelte meg:

ha önként visszatért vagy jelentkezett;

ha polgári vagy oly katonai egyének által tartóztathatott le vagy kísértetett be, akik a hadiczikkekre esküvel kötelezve nincsenek vagy ha bárki által történt bekísérése csakis polgári vagy oly katonai egyén följelentése vagy intézkedése folytán történt, aki a hadiczikkekre nincsen kötelezve.

Ismételt, de még nem büntetett szökeéseknél az utolsó elfogatás módja mérvadó.

ha azt a szándékot, hogy magát a szolgálat alól mindenkorra kivonja, tagadja és a 185. §-ban megjelölt, ellene szóló körülmények megczáfolására oly mentségeket hozott fel, amelyek legalább nem találtattak valótlanoknak és természetüknél fogva nem egészen tarthatatlanok;

ha a 193. § a) pontjához képest elrendelt rögtönítélő eljárás valamely törvényes kellék hiánya miatt nem foganatosítható és az eset egyébként e törvény szerint halállal nem büntetendő.

196. §

A szökevények büntetése: b) azokban az esetekben amelyekben a halálbüntetés nem alkalmazható.

Ezekben az esetekben az agyonlövés általi halál helyett, büntetés gyanánt 3 évtől 5 évig terjedhető börtön (30. §) alkalmazandó, amely azonban, ha a halálbüntetés csupán a megelőző § b) és d) alatti bekezdéseiben megjelölt körülmények miatt van kizárva: 10 évig terjedhető börtönre felemelhető; a 191. §-ban meghatározott, kötél általi halálbüntetés helyett 5 évtől 10 évig terjedhető súlyos börtön mondandó ki.

197.§

A szökés 1 évtől 5 évig terjedhető súlyos börtönnel (30. §) büntetetik:

ha a szökevény az őt letartóztató egyénnek háború vagy béke idején erőszakosan vagy halálos fegyverrel ellenállt ugyan, de azt súlyosan nem sebesítette meg;

ha a szökevény béke vagy bár háború idején, de nem az ellenség közelében, az ő- vagy szolgálati állásról szökött meg és ezek odahagyása magában véve a fennforgott körülmények között nem büntetendő többel 5 évi börtönnél (232. §);

ha a szökés béke idején két vagy több harcosállományu bajtárs társaságában vitetett véghez (221. §);

ha a a harcosállományu szökevény, miután szökés miatt (217. §) már egyszer megbüntettetett, háború idején másodszor, vagy ha szökés miatti két izbeni megbüntettetése után béke idején harmadszor szökött;

ha valamely tiszt béke idején ebben a büntetben bűnössé vált;

ha valamely csak külön szabványokra feleltetett katonai egyén háború vagy béke idején már háromszor vagy még többször volt szökés miatt büntetve, vagy ha ily egyén két vagy több, akár a hadiczikkekre, akár különös szabványokra kötelezett egyén társaságában követte el a büntettet, vagy eltávoztása által a szolgálatnak tetemes kárt okozott.

198. §

Az a harcosállományu egyén, - altisztől lefelé, - aki háború idején először vagy béke idején másodszor szökik 1 évtől 5 évig terjedhető (30. §) börtönnel büntetendő és ugyanez a büntetés szabandó ki a csak különös szabványokra kötelezett egyénekre is, ha szökés miatt már kétszer büntetve voltak és ezt a büntettet harmadszor is elkövetik.

199.§

Az a harcosállományu egyén, - altisztől lefelé, - aki béke idején, nem különös súlyosító körülmények között, első izben szökött meg; 6 hónaptól 1 évig terjedhető börtönnel (30. §) büntetendő és ugyanily büntetés szabandó ki a szabványokra kötelezett szökevényekre is, ha már szökés miatt egyszer büntetve voltak és másodszor váltak ebben a büntetben bűnösökké.

200.§

A szökésnek, mint vétségnek büntetése.

Az utóbb említett egyének által első izben elkövetett szökés, mint vétség, 3 hónaptól 6 hóig terjedhető szigorú fogsággal büntetetik, amelylyel a bűnös személyi minőségéhez képest a lefokozás is egybekötendő.

201. §

Az önként jelentkezett szökevényekkel való bánásmód.

Azok a harcosállományú önként jelentkezett szökevények, akik nem valamely őr- vagy szolgálati állásról szöktek meg és nem is a 196. § szerint büntetendő: a 197. és 198. §§-ban meghatározott büntetés helyett 6 hónaptól 1 évig terjedhető (30. §) börtönre, a tisztek pedig a tisztségtől való megfosztásra is ítélandók.

202. §

Amennyiben azonban valamely önként jelentkezett szökevényre csak a 199. §-ban meghatározott büntetés volna kiszabandó, e helyett 3 hónaptól 6 hónapig terjedhető (30. §) szigorú fogság szabható ki, az altisztek azonban egyszersmind lefokozandók.

203. §

A 200. § szerint büntetendő, csak szabványokra kötelezett egyének, önkéntes visszatérésük vagy jelentkezésük esetében 1 hónaptól 3 hónapig terjedhető fogságra, de ha a közlegénynél magasabb állásban vannak, lefokozásra is ítélandók.

204. §

Továbbá minden a szökésben bűnösnek bizonyult egyénre ha tiszt: a tisztségtől való megfosztás, ha altiszt: a lefokozás és a viselt rendfokozatra való tekintet nélkül, a nyert diszjelek elvesztése, úgy mint ez a 32. § szerint a tisztségtől megfosztással egybe van kötve, valamint a katonai szolgálati jel elvesztése is kimondandó.

205. §

A közkegyelem folytán jelentkezett szökevényekkel való elbánás.

Azok a szökevények, akik a rájuk vonatkozó közkegyelem kihirdetése után, a visszatérésre kitűzött időpontig bármely polgári vagy katonai hatóságnál önként jelentkeznek, a büntetéstől még abban az esetben is mentek maradnak, ha szökésük után ellenséges szolgálatba léptek s abban az esetben, ha ezenkívül más büntett is terheli őket, csakis e miatt büntethetők meg.

A hitszegésük által eljátszott diszjeleket és a katonai szolgálati jelt azonban elvesztik.

A szökött altisztek csak mint közkatonák léphetnek be újra, a tisztek pedig a katonai kötelékből elbocsátva maradnak (208. §).

206. §

A más egyének szökésében való bűnrészesség.

Aki a hadiczikkekre vagy külön szabványokra letett eskü által hadi szolgálatra kötelezve van és valamely más (216. §) ily kötelezettségben álló egyént a szökésre csábít, a büntett kivételében a 11. §-ban kijelölt módon elősegít vagy a biztonságban szökhetésnek előmozdítását előre biztosítja, de maga nem szökött meg: mint más-

nak szökésében bűnrészes oly esetekben, midőn ezt a mást halálbüntetés illetné 5 évtől 10 évig terjedhető súlyos börtönnel, más esetben pedig a meghatározott büntetési tétel határai között, de rendszerint valamivel enyhébben (125. §) büntetendő, mint maga a szökevény. Ha azonban a más szökésében bűnrészes katona maga is megszökött volna, akkor büntetése a 96-98 §§-hoz képest mérendő ki.

207.§

A más csapattestnél szolgálatba lépett szökevénnel való elbánás.

A szökés véghezvitele után más csapattesthez való szolgálatbaállás a szökevényt jog útján a törvényszabta büntetéstől meg nem menti, annak megítélése azonban, hogy e büntetés enyhítésének kegyelem útján mennyiben lehet helye, arra bízatik, akit a büntetés és a kegyelmezés joga illet.

208.§

A szökés következményei.

A szökevényt e törvény szerint sújtó büntetésen kívül, a véghezvitt szökéssel az alább elősorolt következmények vannak egybekötve:

a szökevény a szökés véghezvitelének napjától fogva jelentkezéséig vagy bofogatásáig képtelen a maga vagyonáról élők között vagy halála esetére rendelkezni és e vagyonának: az ő visszatéréséig vagy ha vissza nem térne haláláig, - harmadik személyek igényeinek épségben tartása mellett való zár alá vétele ugyanazon a módon és a gyermekek és utódok javára ugyanazzal a kedvezményüvel eszközlendő, amint ez az 1842. évi január 27-én kelt legfelsőbb elhatározásban és a kívándorlási törvényekben meg van szabva;

minden a szökés előtt tett végrendelet a birodalomban levő vagyona tekintetében érvénytelenné lesz; és ha valamely más egyén helyett beállott önkéntes válik szökésben bűnössé, még visszatérése esetében is nemcsak a neki biztosított pótdíjat, hanem még a számára önkéntesi minőségénél fogva engedélyezett törvényes kedvezményeket is elveszti;

az a vagyon, amely valamely szökevénynek az ő elfogatásáig vagy visszatéréséig örökösödés, hagyomány vagy halálesetre való ajándékozás czimén - az állam területén belül - jut, helyette azoknak a törvényes örökösöknek adandó, akikre ez abban az esetben szállott volna, ha a szökevény a rászállás napját nem élte volna meg;

a katonai kincstár a szökevény által magával vitt kincstári ruházatért, fegyverzetért, felszerelvényért és az elvitt szolgálati lóért, annak vagyonából, az érvényben levő átalánydíjszabás szerint, valamint, a megfizetett fogdíjért s egyéb elfogatási költségekért ezek nagyságához képest, kártalanítandó.

A katonai szolgálatba helyettesként belépett s megszökött emberért letett beállási óvadék első sorban e kártérítésre fordítandó, a többi a kincstár számára bevételezendő és még a közkegyelem következtében jelentkező számára is, az abból fizetett kárpótlási összegek levonása után, csak annyiban teendő ismét le, amennyiben ő, visszatérteig nem vált rokkanttá.

minden meghatározott szolgálati időre kötelezett és nem halállal büntetendő szökevény, ha hat hónapnál tovább nem volt távol, szolgálati idején felül való egy évi utánszolgálatra szorítandó; ellenkező esetben, távolléte idejét kétszeresen köteles utánszolgálni, ha ez által törvényes szolgálati ideje 4 évnél többel nem hosszabbíthat meg; ha tartalékos válik szökésben bűnössé (189. §), ennek a tartalékbeli szolgálati kötelezettsége távollétének időtartamával, - azonban egy évnél soha sem többel, - meghosszabbítandó;

végre minden szökevény, még ha a közkegyelem alkalmazható is rá a múltra nézve elveszti minden igényét: a szolgálati kegydíjra, a netán hátralevőilletékeire és ha visszatérte vagy elfogatása után rokkantnak találhatik, a rokkant ellátásra való igényt is.

209. §

A megszökött rokkantakkal s nyugalmazott tisztekkel való bánásmód.

Az ellátásukból eltávozó rokkantak vagy a tartózkodási helyükről eltávozó nyugalmazott katonatisztek nem szökésben, hanem ha külföldre távoztak, kivándorlásban lesznek vétkesek; mindenesetre pedig az ez iránt fennálló rendeletek szerint, az előbbiekként rokkant ellátásukat, az utóbbiak nyugdíjukat, - már maga az eltávozás ténye által, - elvesztik.

210. §

Az érvénytelenül besorozott és eltávozott egyénekként való bánásmód.

Aki a fennálló rendszer értelmében az ujonczállításra még nem kötelezett korban vagy másképpen szabályellenesen és érvénytelenül állított vagy soroztatott be és azután megszökött, befogatása vagy visszatérése után azonnal elbocsátandó, a polgári hatósági átadandó s ez vele az ujonczozási törvény szabályai szerint fog elbánni.

211. §

A kiszolgált szökevényekkel való bánásmód.

Ha valamely meghatározott időre (Kapitulációszeit) szolgálatköteles katona szolgálattidejét kitöltötte s a fennálló szabályok szerint elbocsátandó lett volna, de különös viszonyok következtében a szolgálatban még visszatartatván, megszökött, akkor nem szökevény gyanánt büntetendő, hanem az elkövetett engedetlenség miatt fegyelmileg fenytendő.

212. §

Az önkényű eltávozás.

Aki ezredétől, csapattestétől vagy szolgálattagától, a táborból, a hajóról vagy álmásáról szabály szerint megszerzett engedély nélkül eltávoztán, éjen át vagy tovább is kimarad, vagy oda a kiszabott időben nem tér vissza anélkül, hogy abbéli szándékát, miszerint szolgálati kötelezettsége alól magát mindenkorra kivonja, beismerné vagy hogy az a körülmények (185. §) által be volna bizonyítva; ez önkényű

eltávozás által, ha ez más okból nem tekintendő büntettnek, vétségben válik bűnössé.

213. §
Büntetés.

E vétség büntetése háború idején 3 hónaptól 6 hóig (30. §) terjedhető szigorú fogság, amely a körülményekhez képest, - kivált ha ez által a szolgálatra hátrány származott, az eltávozott altisztek lefokozásával, a tisztek elbocsátásával súlyosbítható.

Béke idején a bűnösre 8 naptól 3 hónapig terjedhető fogság és súlyosító körülmények esetében 1 hónaptól 3 hónapig terjedhető szigorú fogság, sőt ha a távollét tartama hosszabb, ha a tett ismételtetett vagy ha ez által fontos szolgálat hanyagoltatott el, még az altiszt lefokozása és a tiszt elbocsátása is kimondandó.

A bűnös továbbá az eltávozás alkalmával magával vitt és vissza nem hozott vagy megrongált ruházati és szerelvényi daraboknak, valamint az elfogót netalán illető fogdíjnak megtérítésében is elmarasztalható.

214. §
A szolgálati eskü letétele előtt megszökött egyénekkel való bánásmód.

Az előbbi §-ban az önkényű eltávozásra béke idejére megállapított büntetés akkor is alkalmazandó, ha valamely a hadiszolgálatra felavatott egyén a katonai szolgálati eskü letétele előtt szökök meg.

215. §
A szökevény elfogatásáért járó fogdíj (taglia).

Az, hogy valamely szökevény vagy valamely csak önkényűleg eltávozott egyén elfogójának milyen díj (taglia) fizetendő, az elfogottnak és elfogónak személyes állására és egyéb körülményekre való tekintettel külön törvényben van meghatározva.

VI. FEJEZET.
A szökésreszövetkezés alakításáról.

216. §
Szökésreszövetkezés alakítása.

Aki a katonai szolgálati esküt letette és eskü alatti kötelezettségben álló két vagy több katonai egyént (142. §) szökésre rábeszél, a szökésreszövetkezés alakításának büntetést követi el és ez a büntett véghezvittnek tekintendő, mihelyt az elcsábítottak és a szövetkezés alakítója, a szökés kivitelére, nézve egyetértésre jutottak, akár valóban bekövetkezett a szökés, akár pedig a szövetkezés előbb felfedeztetett.

217. §
Általános szabály a szökésreszövetkezés esetében követendő bánásmódról nézve.

A szökésreszövetkezés alakítása magában véve, ha maga a szövetkezést alakító egyén nem is szökött meg, a véghezvitt szökéssel egyenlőnek tekintetik, sőt a következő § határozványaihoz képest rendszerint még súlyosabban büntetettik.

218.§

A szökésreszövetkezés alakításának büntetése: a) kötél általi halállal.

Ha a szövetkezés célja az ellenséges szolgálatába lépés volt, akkor a szövetkezést alakító egyén a 191. § szerint büntetendő, minden résztvevő pedig, aki még a szökés elkövetése előtt elfogatott, 5 évtől 10 évig terjedhető súlyos börtönre ítéendő.

219.§

b) agyonlövés általi halállal.

A szövetkezést alakító harcosállományu egyén agyonlövés általi halálra ítéendő:

ha a büntettet béke idejében követte el és előbb már kétszer vagy a háború idején elkövetett szövetkezésalakítás előtt már egyszer ezen büntett vagy szökés miatt büntetve volt;

ha a szövetkezés célja: háború idején az ellenség közelében, az ő- vagy bármely szolgálati állás elhagyásával véghezviendő szökés volt, amiből a szolgálatra nagy hátrány hármozhatott volna;

ha a szövetkezés háború idején alakított s két vagy több harcosállományu szövetkezett egyén valóban meg is szökött;

ha a szövetkezés háború idején tiszt által alakított.

220. §

Kivétel a halálbüntetés alól.

Valamely tényleges kivitelhez nem jutott szövetkezés alakítójának a 218. és 219. §§-ban kiszabott halálbüntetésre való elitélhetéséhez még megkívántatik, hogy a szövetkezés feljelentése a hadiczikkekre eskü alatt kötelezett egyén által tétetett legyen.

Ha más katonai vagy polgári egyén jelentette volna fel a szövetkezést, akkor annak alakítója a 195. § b) és a 196. § szabályai szerint büntetendő.

221.§

c) súlyos börtönnel.

A 218., 219. és 220 §§ határozatai szerint büntetendő eseteken kívül a harcosállományu szövetkezést alakító egyén, ha a szövetkezés alakítása háború idején történt, vagy ha a tettes béke idején történt szövetkezésalakítás avagy szökés miatt már egyszer büntetve volt, vagy ha az általa szökésre csábítottak közül egy vagy több egyén valóban megszökött, 1 évtől 5 évig terjedhető súlyos börtönre (30. §) ítéendő és ugyanez a büntetés, de súlyosbítással, minden olyan tisztre kimondandó, aki béke idején alakított a szökésre szövetkezést.

222. §

Ha a szövetkezést béke idején alakító harcosállományu egyén e büntett vagy szökés miatt még nem volt büntetve és a szövetkezésben részesek közül tényleg senki sem szökött meg, a büntetés 6 hótól egy évig terjedhető súlyos börtön.

223. §

A csak szabványokra kötelezett egyéneknek szövetkezés alakítása miatt való megbüntetése.

A különös szabványokra kötelezett katonai egyének szökésreszövetkezés alakítása miatt, ha háború vagy béke idején ilyen szövetkezés alakítása vagy szökés miatt kétszer vagy többször büntetettek vagy ha a szökésre csábítottak közül ketten vagy többen megszöktek, 1 évtől 5 évig, ellenkező esetben 6 hótól 1 évig terjedhető súlyos börtönrel büntetendő; de a büntetés e mérvén belől mégis súlyosabbra szabandó vagy büntetéstoldással súlyosítandó, ha az ily személyek más harcosállományu egyéneket csábítottak a szökésre.

224. §

A szövetkezés alakításának következményei.

Minden harcosállományu szövetkezés-alakító, ha rá nem a halálbüntetés alkalmaztatik a büntetés kiállása után fegyszázhoz helyezendő át és ott tekintet nélkül arra, vajjon ő maga is megszökött-e vagy nem, áthelyezése napjától számítandó 8 évi szolgálattételre szorítandó.

Ezenfelül elveszti minden szövetkezés-alakító, különbség nélkül, a büntettet megelőző szolgálati idő után öt megillető díjazásra való igényt és ha más helyett önként állott volna be, az ezzel törvényszerint járó kedvezményeket.

225. §

A szökésreszövetkezés alakítója, még a szövetkezés felfedezőjének kifizetett pénzbeli jutalmat is, amelynek összege külön törvényben van meghatározva, saját vagyonából tartozik megtéríteni; de ha az ő vagyona erre nem elegendő, akkor a hiány a szövetkezésben részesek által oly módon pótolandó, hogy a kártérítésre mindnyájan egyetemlegesen kötelezvék. Ugyanez áll abban az esetben, ha a szövetkezésben részesek egyikére sem bizonyítható be annak alakítása.

226. §

A szövetkezés alakítójának megbüntetése, ha ő maga is megszökött.

Ha a szökésreszövetkezés alakítója maga is megszökött, büntetésének kiszabása tekintetében a 96. § szabályai szerint kell eljárni; de ha később önként előáll vagy jelentkezik, akkor ez öt még az általa, a szövetkezés alakítása miatt, a 218. és 219. §§ szerint megérdemelt halálbüntetéstől is megmenti.

227.§

A szövetkezésben résztvevők büntetése.

Minden harcosállományu egyén, altiszttól lefelé, aki a szökésreszövetkezésbe bebocsátkozott, de a szökés véghezvitelében - a szövetkezésnek hamarabb történt felfedezése folytán - megakadályoztatott, ha rá nézve nem a 218. §-ban megállapított büntetésnek van helye, 6 hótól 1 évig (30. §), ismétlés esetében vagy különösen veszélyes szövetkezéseknél 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

Ha pedig a szövetkezésbe tiszt is volna bonyolódva, akkor a börtönbüntetéssel a tisztségtől való megfosztás is egybekötendő.

228.§

Azok a katonai egyének, akik nem a hadiczikkekre, hanem külön szabványokra esküdtek és azután valamely szökésre szövetkezéshez csatlakoztak egytől-három hóig és a szövetkezés véghezviteléből származhatott hátrány mérvéhez képest, hat hóig is terjedhető szigorú fogsággal (30. §) büntetendők.

Azon szövetkezők, akik a közlegénynél magasabb állásban vannak, egyszerűsmind lefokozandók.

229.§

A büntetése elengedése tevékeny bűnbánat miatt.

Ha az, aki szökésreszövetkezést alakított vagy ily szövetkezésbe bebocsátkozott, ezt és a bűnösöket oly időben jelenti föl, amikor még nem voltak fölfedezve és a büntett véghezvitele megakadályozható volt, akkor ő a büntetéstől és a 224. §-ban megjelölt hátrányoktól ment marad; pénzbeli jutalomra azonban a szövetkezés alakítója semmi esetben sem támaszthat igényt.

VII. FEJEZET.

Az őrszolgálati kötelesség sértésről.

230. §

Ki tekintendő őrszolgálatban állónak.

Őrszolgálatban állónak tekintendő nemcsak minden őrsön álló őr, táborőrség, tábori- vagy oltalmi őrség (salva guardia), körjárat vagy járőr és a meghatározott időre bizonyos őrállások betöltésére és felváltására rendelt legénység, parancsnokával együtt, hanem minden, valamely kincstári jószág vagy elfogott egyén megőrzésére vagy szállítására kirendelt harcosállományu egyénéből álló osztag is; valamint minden szolgálatot tevő csendőr.

231. §

Az őrszolgálati kötelességsértések. Első eset.

Az őrszolgálati kötelességek a következő cselekmények vagy mulasztások által sértetnek meg:

I. ha az, aki őrsön áll, ezt szabályszerű felváltatása vagy elhivatása előtt önkényüleg elhagyja, vagy arról a kijelölt határon túl - habár rövid időre is – eltávozik; ha elalszik, megittasodik vagy szabályellenes kényelembé helyezkedik; ha az őrsre felvezettetése alkalmával vele közlött különös magatartási szabályokat meg nem tartja, az őt megillető tisztelet megszerzése és a jogtalan támadások megakadályozása végett rendelkezésére álló eszközöket nem használja; mindarra, ami kárral vagy veszéllyel fenyeget, nem ügyel s annak elhárítására mindazt el nem követi, amit az általános vagy különös szolgálati szabályzat kötelességévé tesz.

232. §

Büntetés.

A büntetés 1 évtől 5 évig terjedhető börtön (30. §); ha pedig háború idején a büntetből eredő nagy hátránytól kellett tartani, akkor a büntetés 5 évtől 10 évig terjedhető börtönre, sőt valóban nagy kár keletkezése esetében, agyonlövés általi halálra ítéendő.

233. §

Második eset.

II. Ha a bizonyos őrállások elfoglalására és felváltására- vezényelt legénység egyike vagy másika magát meg nem engedett eltávozás, ittasság vagy más, az őrutasítással vagy a nyert különös meghagyásokkal ellenkező cselekmény által a fegyverbe állásra, az őrs felváltására vagy egyáltalán a kötelességében álló szolgálatnak teljesítésére képtelenné teszi, vagy ha annak teljesítését, ami a fentebbi célok elérésére nézve kötelessége, szándékosan vagy kényelemből elmulasztja.

234. §

Büntetés.

A bűnösre ily esetben, ha az ő kötelességében állott szolgálat más által mégis teljesített, tehát büntetéből hátrány nem származott, 6 hónaptól egy évig, háború idején a körülményekhez képest 5 évig is terjedhető börtön (30. §), ha azonban a teljesítendő szolgálat egyáltalán nem, vagy csak hiányosan hajtatott volna végre, az abból várható vagy valóban bevált hátrány mérvéhez képest, a 232. §-ban meghatározott büntetés szabandó ki.

235. §

Harmadik eset.

III. Ha valamely fogoly biztos megőrzésére felállított őr, vagy ha valaki abból az osztályból, amely valamely letartóztatott egyén őrzésével vagy gondozásával bízott meg, a fogoly szökését gondatlanság, szolgálatellenes magaviselet által, vagy épen szándékosan elősegíti.

236.§
Büntetés.

Ha a fogoly szökése nem szándékosan segítettett elő, a büntetés 6 hónaptól 1 évig terjedhető börtön (30. §), amely büntetés a megszökött büntetett kisebb vagy nagyobb mérvű veszélyességéhez és a kötelességsértés kisebb vagy nagyobb fokához képest, valamint aszerint szabandó ki és 5 évre is felemelhető, amint a bűnös mint őr vezetettett fel, vagy a megszökött mellé ilyen minőségben különösen ki-rendeltetett vagy nem.

De ha a letartóztatottnak szökése szándékosan segítettett elő s ekként nemcsak a 231. vagy 233. § megszegése által az őrszolgálati kötelesség sértetett meg, hanem az 523-, 524., vagy 564. §§ rendelkezései is megszegettek: a büntetés a 96. és 97. §§ határozatai szerint mérendő ki.

237.§
Negyedik eset.

IV. Ha valamely járőr vagy körjárat (patrouille vagy ronde), vagy csak csendőr is, azt az észrevett büntetett, vétséget rendetlenséget vagy veszélyt, amelynek meg-gátlása vagy megszüntetése kötelességében áll, nem előzi vagy nem akadályozza meg, hanem azt megtörténni hagyja, vagy éppen maga idézi elő vagy elősegíti.

238. §
Büntetés.

Ha valamely büntettnak vagy nagy veszélynek meggátlása a körjáratnak, a járőr-nek vagy a csendőrnek hatalmában állott és a meggátlás szándékosan elmulasztat-tott, akkor a bűnösök, tekintet nélkül arra, vajjon a meggátlás könnyen történhe-tett-e, vagy némi veszedelemmel lett volna-e egybekötve, - a büntetett meg nem gát-lása miatt az 519. §-hoz képest súlyosbítással, a veszély el nem háritása miatt pedig a 232. § szerint büntetendő.

Ha a járőr, őr vagy csendőr valamely más által elkövetett büntetttben vett volna részt, vagy abban büntárssá vált volna, akkor a büntetés kimérésénél az 519. §-ban kiszabott büntetés és az, amelylyel az elkövetett büntettt sujtatik, szem előtt tartan-dó és a 96. §-hoz képest alkalmazandó.

A 237. § áthágásának más eseteiben a bűnösök, a meg nem gátolt tiltott cselek-ményre a törvényben megállapított büntetés mérvéhez vagy a veszély nagyságához képest, 1 hónaptól 6 hónapig terjedhető szigorú fogsággal és ha az őr a vétség el-követésében maga is közreműködött, vagy a veszély elhárítását szándékosan mu-lasztotta el, 6 hónaptól 1 évig terjedhető börtönnel büntetendők.

239.§
Ötödik eset.

V. Ha valamely őr-, fedezet- vagy őrsparancsnokul kirendelt tiszt, tengerész-hadapród, altiszt vagy ez utóbbinak helyettese, a maga alárendeltjeit kötelességszerü

magatartásukra kellőleg oktatni vagy arra ügyelni elmulasztja, vajjon és mennyiben tartatik meg a velük tudatott vagy az általános őrutasítás; ha a 231. és 233. §§-ban megjelölt őrszolgálati kötelességsértések egyikét tudva eltűri; ha megittasodik vagy őrhelyéről önkényűleg eltávozik; ha a jelszót vagy az ismertető jelt azzal, aki azt tudni köteles, egyáltalában nem, vagy hamisan közli; vagy általában az általános őrutasítás vagy a nyert külön meghagyások ellen cselekszik.

240.§

Büntetés.

A büntetés az őrállás és ama hátrány fontosságához képest, amely a parancsnok kötelességsértéséből támadhatott volna, 6 hónaptól 1 évig, és valósággal bekövetkezett kár esetén 5 évig is terjedhető börtön; ha azonban a büntett háború idején, az ellenséggel szemben követtetett el, akkor ugyanaz a büntetés alkalmazandó, amely a 232. §-ban a szerint, amint nagy kártól csak tartani lehetett, vagy az valóban be is következett, van meghatározva.

241.§

Az őrparancsnokok oly kötelességsértései, amelyekből nagy hátrány sem nem háramlott, sem nem volt várható, ha csak pusztá hanyagságból származnak, 1 hónaptól 3 hóig terjedhető fogsággal, ellenkező esetben pedig 3 hónapig és a körülményekhez képest 6 hónapig is terjedhető szigorú fogsággal büntetendők.

242.§

Más, kisebb jelentőségű őrszolgálati kötelességsértések büntetése.

Más, mint az e FEJEZETben megjelölt és büntetéssel sújtott jelentékenyebb őrszolgálati kötelességsértések, különösen az oly fogoly megszökésének csupán elnézés vagy gondatlanság által történt elősegítése, akit nem büntett, hanem más kisebb bűncselekmény terhel, 8 naptól 1 hónapig és a körülményekhez képest 3 hóig (30. §) is terjedhető fogsággal büntetendők.

VIII. FEJEZET.

A gyávaságról.

243.§

Gyávaság.

Bármely harcosállományu egyén, aki a kül- vagy bellellenséggel szemben, saját biztonsága iránt való aggodalomból, nem oly foku ellenállást fejt ki, mint amilyenre szolgálati kötelmeinél fogva köteles és képes, vagy aki a személyes veszélyt kötelességellenesen kikerülni törekszik, vagy bár csak szavak vagy jelek által is oly érzületet nyilvánít, amely a bátortalanságnak másokban való előidézésére alkalmas: - gyávaságban válik bűnössé.

244.§

A gyávaságnak büntettek gyanánt büntetendő esetei: I. eset és annak büntetése.

Gyávaság büntetést követi el különösen:

I. Valamely erődített helynek vagy kikötőnek parancsnoka, aki azt a legvégső védelem kifejtése, vagy legnagyobb szükség nélkül elhagyja, vagy az ellenségnek megalkuvással (capitulatio) átadja.

Büntetése: agyonlövés általi halál.

245.§

II. eset és annak büntetése.

II. Valamely, ha nem is erődített helységben vagy nyílt mezőn felállított csapatosztálynak parancsnoka, ha a legvégső védelem kifejtése és anélkül, hogy oly helyzetbe jutott volna, amely minden ellenállást hatálytalanná, vagy minden egyéb menekvést lehetetlenné teszen, önmagát vagy csapatosztályát megadással vagy anélkül elfogatni engedi.

Büntetése: szintén agyonlövés általi halál.

246. §

III. eset és annak büntetése.

III. Valamely csapatosztály azon parancsnoka, aki anélkül, hogy magát vagy legénységét elfogatni engedné, arról a helyről vagy katonai hadállásról, amelyet megtartani lehetett és kötelessége lett volna, az ellenség közeledtekor vagy előnyomulásakor csapatával meghátrálván, az ellenségnek helyt enged.

Az ily parancsnok 1 évtől 5 évig és a körülményekhez képest 10 évig is terjedhető súlyos börtönre, sőt agyon lövés általi halálra ítélandó, ha a hadállás, parancs szerint, a legvégsőig védelmezendő volt és annak elhagyásából jelentékeny hátrány keletkezett.

247.§

IV. eset és annak büntetése.

IV. Valamely hajóhadnak, hajórajnak, hajóosztálynak, uszórajnak (Flotille) vagy csak egyes hadihajónak parancsnoka, aki a legvégső védelmi eszközök alkalmazása, vagy a hajószemélyzet megmentésének megkísérlése nélkül, - holott még arra idő és mód volt - magát az ellenségnek megadja.

Büntetése ugyanaz, amely a 244. és 245. §§-ban van meghatározva.

248.§

V. eset és annak büntetése.

V. Egy vagy több hadihajó parancsnoka, akire kereskedelmi hajók oltalmazása van bízva, ha ezeket elhagyja vagy nem kísérel meg minden eszközt azoknak biztonságba helyezésére.

A büntetés 1 évtől 5 évig terjedhető börtön, mely büntetés azonban a körülmények fontosságához, a kiderített bántartatlanság fokához és az okozott kár nagyságához képest 10 évig terjedhető börtönig, sőt agyonlövés általi halálig is fokozható.

249.§

Büntársak.

A gyávaság büntetében büntársnak tekintendő az említett öt esetben minden a parancsnok mellé vagy alá rendelt oly tiszt, aki a gyáva megadásba, fegyverletételbe, hadállás-elhagyásba vagy annak átengedésébe, amit védelmezni kellett volna beleegyezik; vagy bár csak a parancsnok gyáva cselekményét, - amennyiben azt a szolgálati rend szerint megakadályozhatta volna, - megakadályozni elmulasztja.

Ha a büntárs azok közül való, akik rangban a parancsnokhoz legközelebb állanak, akkor ő is úgy büntetendő, mint maga a parancsnok.

A többi büntársra azokban az esetekben, midőn a parancsnokot a halálbüntetés éri, 5 évtől 10 évig, más esetekben pedig 5 hónaptól 1 évig s a körülményekhez képest 5 évig is terjedhető börtön szabandó ki.

250. §

VI. eset és annak büntetése.

A gyávaság büntette elkövettetik továbbá:

VI. ha egész csapatosztály vagy hajó-védőrség ütközetben a maga kötelességét nem teljesíti; különösen ha ezredek, zászlóaljok, gyalog- vagy lovas-századok, vagy még kisebb különítmények, parancsnokuk akarata ellen, valamely megerősített helyet, a hajót vagy más harczállást, a kötelességszerű ellenállás kifejtése nélkül elhagynak, magukat szükség nélkül elfogatják, vagy bántartatlanságuk nyilvánítása által a parancsnokot visszavonulásra vagy az ellenséggel való megalkuvásra (capitulatio) kényszerítik.

Ily esetben valamennyi bűnös a halálbüntetést érdemli ki, amely a bünszerzőkön, a bűnös tisztéken és a többi bűnösök közül - sors útján - minden tizediken, agyonlövással hajtandó végre.

Ezen felül a gyáva csapat addig, míg magát az ellenség előtt ki nem tünteti, zászlóját veszti; kisebb osztályok pedig más ezredekbe és a gyáva hajó-védőrség más hajókba osztandók be.

251.§

VII. eset és annak büntetése.

VII. Ugyancsak a gyávaság büntetében válik bűnössé és agyonlövés általi halállal büntetendő:

minden, a tüzéséhez tartozó tiszt, altiszt vagy közlegény, aki bármely ellenséges alkalommal lövegét vagy a löszert, midőn annak védelmezése vagy megmentése még lehetséges, gyáván elhagyja, vagy magát a löveggel együtt a legvégső szükség nélkül az ellenségnek megadja;

minden, a tüzérségi vagy egyéb katonai szekerészet állományába tartozó, vagy annak vezetésére vagy fedezésére kirendelt tiszt, altiszt vagy közlegény, aki az ellenség közeledésekor fogatát vagy a hadsereg szükségletéhez tartozó rábízott vagyont, a legvégső szükség nélkül, - személyes biztonsága kedvéért - elhagyja, használhatatlanná teszi, az ellenségnek vagy a fosztogatásnak martalékul adja;

általában akármely fegyvernembeli vagy szolgálati rendeltetésű harcosállományu egyén, aki az ütközet közben elfut, fegyverét eldobja, elrejtőzik, vagy már az ütközet kezdetének időpontjában - azt elkerülendő - visszamarad;

valamely felszerelt hadi gőzhajóra szállott az a gépész, aki ellenséges alkalommal, személyes biztonsága kedvéért, a gépet elhagyja, vagy oly cselekményben válik bűnössé, amely által a gép elrendelt működésének megakadályozása célzottatik.

252.§

Az előljáró kötelessége, ha veszélyes időpontban egyesek harcolni vonakodnak vagy elfutnak. Ezen kötelesség nem teljesítésének büntetése.

Minden előljáró köteles azokban az esetekben, amidőn valamely alárendeltjének az ellenséggel harcztól való vonakodása vagy megfutamodása a seregbe rögtöni veszélylyel járhatna, az ily nagy mérvben bűnöst azonnal felkonczolni, vagy annak azonnali felkonczolását elrendelni. Ha az előljáró ezt elmulasztja, vagy ha alárendeltjei egyikének vagy többjének megfutamodását más módon megakadályozhatta volna és nem akadályozta meg, 6 hónaptól 1 évig és a beállt káros következményekhez képest 5 évig is terjedhető börtönnel büntetendő.

253.§

VIII. eset és annak büntetése.

VIII. Gyávaság büntettét követi el az ellenséggel már megkezdett ütközetnek időpontján kívül is, minden harcosállományu egyén, aki magát az ellenség felé elrendelt előnyomulás, vagy általában az ellenséggel való összeütközés veszélyével egybekötött parancs teljesítése alól semmis ürügy alatt kivonni igyekszik.

Az ily módon tanúsított bátortalanság 6 hónaptól 1 évig, a körülményekhez képest 5 évig is terjedhető börtönnel, tisztelnél egyszersmind a tisztségtől való megfosztással is büntetendő.

254.§

IX. eset.

IX. Még a bátortalan nyilatkozatok is büntetté válnak:

ha valaki valamely ostromlott vagy ellenség által körülzárt megerősített helyen, ennek átadásáról csüggeteg vagy veszélyes nyilatkozatot tesz;

ha az ellenséggel harczban álló hadihajón vagy még a harcz kezdete előtt is, veszélyes, a hajó, vagy több hajóból álló osztály átadására célzó nyilatkozatok tételnek; vagy valaki rajtakapatik, amint a lobogót a parancsnok parancsa nélkül leeresztetni szándékozik;

ha valamely harcosállományu egyén más ellenséges alkalommal oly nyilatkozatokra ragadtatja magát, amelyek a bátortalanság elharapódzásának előidézésére alkalmasak.

255.§
Büntetés.

Mindezekben az esetekben, rögtöni nagy veszélynél, minden előjáró jogosítva van a büntettest azonnal felkonczolni, vagy annak azonnali felkonczolását elrendelni; máskülönben a büntetés az *a)* és *b)* alatti esetben, ha az erődített helyre vagy hadihajóra nézve veszély támadt vagy még várható, hadtörvényszékieleg vagy rögtönbiróságilag kimondandó agyonlövés általi halál; ugyanennek a büntetésnek van helye a *c)* alatti esetben is, ha a másokban felidézett bátortalanság azok megfutamaodását vagy az ellenségnek való megadását vonta maga után.

256. §

Ha a bátortalan nyilatkozatoknak hátrányos hatásuk nem volt és nem is tettek oly körülményeik között, hogy még veszélytől lehetne tartani, a bűnös 6 hónaptól egy évig és a tanúsított bátortalanság fokához képest. 5 évig is terjedhető börtönnel és ha tiszt, egyszersmind a tisztségtől való megfosztással is büntetendő.

257.§

A bátortalan nyilatkozatokból eredő hátrányok meg nem akadályozásának büntetése.

Minden előjáró, fő- vagy altiszt, aki a 254. §-ban megjelölt esetekben, a fenyegető veszély elhárítása céljából a hatalmában álló eszközöket nem alkalmazza, a 252. § szerint büntetendő.

Bárki pedig, aki másnak a hadihajó lobogójának levételére célzó szándékát megtudja és őt ebben meg nem akadályozza, vagy ezt a parancsnoknak föl nem jelenti, a 255. § szerint büntetendő.

258.§

Mennyiben büntetendők a bátortalan nyilatkozatok vétségek gyanánt.

Az oly bátortalan nyilatkozatok, amelyek mások kedélyére káros befolyással nem voltak s abban az időben és körülmények között, amelyekben tettek, jelentékeny veszélyt nem is vonhattak maguk után, 3 hónaptól 6 hónapig terjedhető szigorú fogsággal és a bűnös személyes tulajdonságához képest, lefokozással vagy elbocsátással is büntetendők.

259.§

A kedvezőtlen hadi hírek terjesztése, vagy az ellenség sikeres működésének vagy hadereje túlnyomó számának oly ecsetelései is, amelyek által a csapatok bátortalansága idéztethetik elő, ellenséges alkalommal, az ellenség elleni felállítás vagy elő-

nyomulás idején, a 255. és 256. §§; különben pedig a 258. § határozatai szerint büntetendők.

260. §

Ha az e fejezetben megjelölt cselekmények vagy mulasztások valamelyike az ellenséggel egyetértőleg, vagy az annak szolgálatába való átlépésnek, vállalatai elősegítésének szándékából vagy más áruló célból követtetett el, akkor a körülményekhez képest a 191., 327. vagy 334. §§ alkalmazandók.

IX. FEJEZET.

A fegyelem és rend háborításáról.

261. §

A fegyelem és rend elleni büntettek.

A fegyelem és rend fenntartása céljából a katonaságra nézve általában és egyes katonai testekre nézve különösen fennálló szabályoknak és kiadott parancsoknak áthágásai büntettek gyanánt büntetendők a következő esetekben.

262. §

Az első eset és annak büntetése.

I. Ha az, aki valamely jogerejű birói határozattal, vagy az arra jogosított előljáró parancsával rászabott büntetést elszenvetni tartozik, a büntetés végrehajtásának, az előljáró vagy a végrehajtás parancsnoka tettleges bántalmazása által ellenszegül, akkor ő személyes minőségének tekintetbe vételével, a 147. vagy 157. §§ szerint büntetendő.

263. §

A második eset és annak büntetése.

II. Ha valamely megbüntetendő egyén, a büntetés végrehajtására kirendelt más egyéneknek erőszakosan ellenszegül, súlyos testi sértés okozása esetében a negyedik rész XIII. fejezetében, a sérülés minősége szerint megszabott, de súlyosbítandó büntetéssel, különben pedig 6 hótól 1 évig terjedhető börtönnel (30. §) büntetendő.

264. §

A harmadik eset és annak büntetése.

III. Ha harcosállományú egyének az ellenséggel való ütközet alatt, előnyomulás, hátrálás vagy valamely erősített helynek vagy tábornak rohammal való bevétele, vagy hajó elfoglalása közben, mielőtt erre engedély adatnék, vagy épen kibocsátott tilalom daczára, zsákmányolásra indulnak, 1 évtől 5 évig terjedhető börtönnel (30. §) ha pedig még ezenfelül az őket intő felsőbb iránt ellenszegülőleg viselik magukat, rögtönbíróságilag vagy haditörvényszékileg agyonlövés általi halálra ítélandók és ha rögtön elrettentő példaadásra van szükség, azonnal felkonczolandók.

265.§

A negyedik eset és annak büntetése.

IV. Ha valaki a harcosállományból egyedül vagy többek társaságában már védképtelen, megsebesült vagy betegen fekvő ellenséget kivetkőztet vagy bántalmaz, akkor az ily büntetett 1 évtől 5 évig terjedhető börtönnel; - kegyetlen, életveszélyes vagy épen halálos sérülésnek okozása esetében, 10 évig terjedhető súlyos börtönnel büntetendő.

266.§

Az ötödik eset és annak büntetése.

V. Ha, valaki az ellenség közelében valamely erősségben vagy más elzárt helyen, vagy pedig hadihajón, szokatlan vagy tiltott uton vagy helyen ki- vagy bemegy, 6 hótól 1 évig; - ha pedig ezáltal a hajó vagy erőditett hely veszélynek tétetett ki, 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

267.§

A hatodik eset és annak büntetése.

VI. Ha valaki a legénység közül, őrmestertől lefelé, háború idején csapatját vagy menetoszlopát, vagy azt a különítményt, amelylyel elküldetett, nem ugyan gyávaságból vagy szökési szándékból, de, az előjárónak engedélye nélkül, - az országlakosok háborgatása végett - elhagyta és csapatjától több mint két órányira nem igazolható irányban találtatik, maradozó (marodeur) gyanánt 6 hónaptól 1 évig és az illetéktelenül támasztott követelései és egyéb fennforgó súlyosító körülményekhez képest, kivált az ily esetek elharapódzása esetében, 5 évig terjedhető börtönnel (30. §) büntetendő.

268.§

A hetedik eset és annak büntetése.

VII. Ha valaki, miután bármilyen szolgálatra, az őrszolgálat kivételével, (melyről a VII. fejezet különösen szól) kirendeltetett, megittasodás által magát annak megkezdésére vagy kellő teljesítésére képtelenné tette és ez által kárt okozott, vagy teljesen ittas állapotban oly cselekményt követett el, amely különben a 7. és 797. §§ határozmányai szerint lenne büntetendő, 6 hótól 1 évig és az okozott kár nagyságához képest 5 évig is terjedhető börtönre ítélandó.

269. §

A fegyelem és rend elleni vétségek.

A fegyelem és rend elleni vétségben az válik bűnössé:

aki az ellene szolgálatilag elrendelt fogságot el nem fogadja, vagy az a tiszt, aki a rá őt felállítása nélkül szabott házifogságot kötelességszerűen be nem tartja (56. §); vagy aki a fogságbüntetés fogatbavételétől számított 24 óra alatt a büntetés elengedését szabályszerűen kérni elmulasztja;

aki valamely panasz előadása végett előjárója előtt több bajtárssal jelenik meg, mint amennyit a szolgálati szabályzat megenged; vagy valamely ily módon szabályellenes írásbeli panaszt aláír vagy ahhoz aláírásokat gyűjt;

aki előjárójának a fegyelem és rend fenntartását célzó, másokat is kötelező parancsa ellen, de heveskedés vagy ellenállás nélkül, cselekszik;

aki a különös szabványokra kötelezett személyek közül nem a kellő időben és feljogosítás nélkül ellenséges tulajdon zsákmányolásával foglalkozik;

aki oly időben, amidőn ellenség nincsen közel, valamely erősségben, laktanyában vagy elzárt helyen, a falakon vagy sánczokon való átmászás által vagy más szokatlan uton, habár nem szökési szándékból, ki- vagy bemegy;

aki - altiszttól lefelé - a 267. §-ban megjelölt módon csapatát vagy beosztását elhagyta, de rövid idő múlva magától ismét visszatért vagy két óra járásnyinál nem nagyobb távolságban éretett a nélkül, hogy őt más büntetendő cselekmény terhelné;

aki szolgálatban lerészegszik, de ez által kárt nem okoz, sem oly cselekményt nem követ el, amely ha öntudatos állapotban követtetik el, mint büntett volna büntetendő;

aki szolgálaton kívül való lerészegedés, adósságcsinálás, éjjeli dorbézolás és más a szolgálatra nézve káros befolyás miatt tiltott cselekmények miatt fegyelmi utón már kétszer fenytetett és az ily tetten mégis újra rajta kapatik.

270. §
Büntetés.

Ezekben a fentemlített esetekben a bűnös és pedig a d) alatti esetben 8 hótól 6 hóig terjedhető szigorú fogsággal, a többi esetekben pedig 8 naptól 3 hóig terjedhető fogsággal (30. §) büntetendő, amely a súlyosító körülmények természetéhez képest szigorú fogságra is átváltoztatható és 6 óra felemelhető vagy altiszteknél lefokozással súlyosbítható.

Tisztekre az a), c), g) és h) alatti esetekben, kivált ha ugyanamiatt a vétség miatt már bíróilag büntetve voltak, elbocsátás mondható ki.

X. FEJEZET.

A szolgálati szabályok mellőzéséről általában.

271. §
E kötelességsértés különös nemei.

Azok a cselekmények vagy mulasztások, amelyek az ebben a részben eddig felsorolt törvényszegéseken kívül, a szolgálati szabályzattal, különös szabványokkal vagy az időről-időre kiadott rendeletekkel és parancsokkal ellenkeznek, katonai büntettek vagy katonai vétségek gyanánt büntettetnek, ha az ily cselekmény vagy mulasztás:

I. a hadseregnek, egyik osztályának vagy valamely erődített helynek biztonságát veszélyezteti;

II. a haderőt csorbítja;

III. a kül- vagy belveszély elhárítására vagy általában a szolgálat előmozdítására célzó intézkedésekkel ellenkezik;

IV. az e célok egyikére vagy másikára szükséges eszközök hiányát vagy használhatatlanságát okozza vagy;

V. ha általa a szolgálati hatalom áthágatik.

272. §

A szolgálati szabályok általában való mellőzése első nemének esetei.

I. A hadseregnek, valamely osztályának vagy valamely erődített helynek biztonsága veszélyeztetetik:

ha titokban tartandó határozatok, meghagyások, utasítások, rendelkezések, jelek, csatarendek (ordres de batailles), tervek, továbbá táboroknak, felállításoknak és erődítéseknek leírásai valakivel, akinek azokat nem szabad ismernie, közöltetnek;

ha a jelszó és a jelnév vagy a jelhang akárkinek, akinek azokat nem szabad tudnia, tudtul adatik;

ha a jelnév vagy titkos parancs kiadásánál a szolgálati szabályzatban megszabott óvatosság be nem tartatik vagy ily alkalommal akárkivel valamely titkos parancsból több közöltetik, mint amennyi a nyert meghagyáshoz képest közlendő volt;

ha az a) betű alatt megjelölt titkos szolgálati irományok és tervek vagy valamely írásbeli jelnév, a megőrzésük közben előforduló gondatlanságból, elvesznek;

ha az ilyen titkos irományok és tervek vagy az írásbeli jelnév elvesztéséről nem tétetik azonnal jelentés;

ha elhamarkodásból vagy a kellő figyelem hiányából, az előjárónak helytelen jelentések tétetnek és ellenkezőleg, ha észrevett vagy bármiképen alapos tudomásra jutott ellenséges mozdulatok vagy más rendkívüli és fontos események azonnal, a fennálló szabályoknak megfelelően, az illető helyen be nem jelentetnek vagy azoknak, akiknek arról tudomással kell birniok, tudtul nem adatnak;

ha az ellenség előtt táborokban, laktáborozásokban vagy erődített helyeken a szükséges előőrsök kiállítása és fenntartása, a kellő járőr és körjárat (patrouille vagy ronde) kiküldése és menetközben az elő- és utóvéd (avant- és arriere- garde) és czirkáló oldalörök (flanqueurs) kirendelése általi biztosítás elmulasztatik;

ha valamely ostromlott vagy közeli ellenségtől fenyegetett erődített helyen a kapuk kinyitása és bezárása tekintetében, a szolgálati szabályzatban foglalt rendelkezések be nem tartatnak;

ha valaki, aki arra jogosítva nincsen, az ellenséggel beszédbe vagy más közlekedésbe bocsátkozik vagy felsőbb jóváhagyás nélkül az ellenséges hadsereggel, vagy az ellenség által megszállott területen levelez;

ha az ellenség közelében pajkosságból történt lövés, nem időszerű dobolás vagy trombitálás által vagy más megengedhetlen módon álhíradó idéztetik elő.

273.§

Az a) és b) alatti eseteknek büntettek gyanánt való büntetése.

Ha az a) alatt említett tárgyak közlése vagy a b) alatti esetben a tudtuladás bár nem árulási szándékból, de mégis oly körülmények között történt, hogy feltehető volt, miszerint a titok az ellenségnek tudomására juthatna és ezenfelül abból, amit az ellenség ez által megtudott, nagy hátrány keletkezett, a bűnös agyonlövés általi halállal büntetendő.

Különben az a), alatti esetben a büntetés a 382. § határozatai szerint mérendő ki; a b) alatti eset pedig háború idejében 6 hótól 1 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

274.§

A c)-f) alatti eseteknek büntettek gyanánt való büntetése.

A c), d), e) és betűk alatti esetekben, háború idején, ha azok a hadseregére vagy annak egyik osztályára hátrányt vagy veszélyt vontak maguk után, sőt béke idején is, ha azokból tetemes kár keletkezett, 6 hótól 1 évig és a hátrány vagy veszély nagyságához képest 5 évig is terjedhető börtön szabandó ki.

275.§

A b)-f) alatti eseteknek vétségek gyanánt való büntetése.

Ha a jelszónak vagy a jelnévnek szabályellenes közlése béke idején történt vagy a c) f) alatt megjelölt kötelességsértésekből oly hátrány vagy veszély nem származott, amelynek következtében az eset a megelőző § határozatai szerint háború, sőt béke idején is, büntetté válnék, akkor ezek a kötelességsértések mint vétségek 1 hótól 3 hóig terjedhető egyszerű vagy szigorú fogsággal is büntetendők s e büntetés a körülményekhez képest 6 óra is felemelhető.

276.§

A g)-k) alatti eseteknek büntettek vagy vétségek gyanánt való büntetése.

A csak háború idejére vonatkozó g), h), i) és k) alatti esetekben, ha általuk a hadseregére vagy annak valamelyik osztályára hátrány vagy veszély háramlott, szintén oly büntetés szabandó ki, mint aminő a 274. §-ban háború idejére megállapított.

Egyébként ezek az esetek a 275. § szerint büntetendők.

277.§

A szolgálati szabályok általában való mellőzése második nemének esetei.

II. A haderők csorbittatnak:

ha valamely, parancsnok vagy előljáró a hadi tudományok szabályai ellen olyat cselekszik, ami által a vezetésére bízott csapatot igazolhatatlanul feláldozza vagy ha ő azt, a mi tudomása szerint a csapatnak vagy egy részének megmentésére a körülmények szerint megtehető és megteendő lett volna, elmulasztja;

ha valamely előjáró a más tekintetben is kötelességében álló gondoskodást, az alárendelt legénység élelmezése, egyéb ellátása vagy kimélése tekintetében mellőzi;

ha bármely harcosállományu egyén a riadóra, a számára meghatározott helyen épen nem vagy későn avagy szolgálatképtelenül jelenik meg és az elmaradását menő akadályt vagy szolgálatképtelenségét igazolni nem tudja;

ha az ellenség ellen való kivonulásnál a vezényelték előírt létszámán felül valamely sor és rendbe tartozó legény, a parancsnok által tudva a podgyásznál hagyatik vagy elkerülhetlen szükség nélkül, az ütközettől bármely ürügy alatt elvonatik;

ha az ellenség ellen való kivonulás időpontján kívül is, kincstári élelmezésben álló harcosállományu egyének magán szolgálatokra való alkalmazás által, a tulajdonképeni rendeltetésüktől elvonatnak;

ha harcosállományu egyének az ütközet alatt sebesültek elhordásával vagy foglyok elkísérésével parancs nélkül, a mulhatlan szükségnél többet foglalkoznak vagy zsákmányolt jószág biztonságba helyezése végett a harcterről önkényüleg eltávoznak;

ha oly tisztek, akik a háború alatt fogság, megsebesülés, betegség vagy külön meghagyás következtében a hadseregtől vagy rendes szolgálati rendeltetésüktől eltávolítottak, az akadály megszűnte vagy külön megbízatásuk teljesítése után csapatukhoz vagy a mozgósított seregnél való szolgálati állomásukra bevonulni késnek (185. § g).

278.§

Az a) alatt foglalt esetek büntetése.

Az a) pontban meghatározott esetben a büntetés 6 hótól 1 évig terjedhető börtön, amely a hadseregre háramlott veszteség nagyságához képest 5 évre is félelmezhető.

279.§

A b) alatti eset büntetése.

Ha a b) alatti esetben a kötelességsértés által több ember szolgálatképtelenné vált, úgy a bűnös szintén 6 hótól 1 évig és a bekövetkezett hátrányhoz képest 5 évig is terjedhető börtönrel, különben pedig 1 hótól 6 hóig terjedhető egyszerű vagy a körülményekhez képest szigorú fogsággal büntetendő.

280.§

A c) alatti eset büntetése.

A c) alatti esetben az előjáró és mindenki, akinek elmaradása következtében rendtelenség vagy általában tetemes hátrány keletkezett, 6 hótól 1 évig és a hátrány mérvéhez képest 5 évig terjedhető börtönrel büntetendő.

Különben 8 naptól 3 hóig terjedhető egyszerű, súlyosító körülmények között pedig ugyanily tartamu szigorú fogság (30. §) alkalmazandó.

281. §

A d) és e) alatti esetek büntetése.

A d) alatt megjelölt eset büntetése 6 hótól 1 évig terjedhető börtön; az e) alatti esetben 1 hónaptól 3 hónapig s a körülményekhez képest 6 hóig is terjedhető, béke idején egyszerű, háború idején pedig szigorú fogság mondandó ki; a bűnöstől egy- szersmind arra az időre nézve, míg valamely legény tiltott magán szolgálatban volt, a kincstári élelmezési költség behajtandó.

282. §

Az f) alatti esetek büntetése.

Az f) alatti esetekben a bűnös 6 hótól 1 évig (30. §) és ha az előljáró intése által nem hagyta magát visszatartani 1 évtől 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

Ha pedig a baj annyira elharapódnék, hogy a csapat rögtöni nagy veszélybe juthatna, akkor az előjárók - intésük sikertelenül maradása esetében - feljogosítvák, az ellenszegülő bűnösöknek rögtöni felkonczolására vagy ennek mások által való végrehajtására.

283. §

A g) alatti eset büntetése.

Azok a tisztek, akik magukat a 277. § g) pontjában megjelölt módon szolgálati kötelességük alól 8 napnál tovább önkényüleg kivonták, 6 hótól 1 évig és a jogosu- latlan elmaradás tartamához képest 5 évig is terjedhető börtönnel, 8 napot tul nem haladó késedelmezésük esetében pedig a 213. § szerint fenytendő.

284. §

A szolgálati szabályok általában való mellőzése harmadik nemének esetei.

III. A kül- vagy belveszély elhárítására vagy a szolgálat előmozdítására általában szolgáló intézkedésekkel ellenkezik:

ha valamely előljáró nincs kellő figyelemmel arra, hogy alárendeltjei a felsőbb szolgálati parancsokat teljesítsék vagy ha az általa észrevett mulasztás esetében, ama parancsnak alárendeltjei által való teljesítettése végett nem él a rendelkezésére álló eszközökkel;

ha a beérkező sürgős parancsok azok által, akiknek ez szolgálati kötelességük- ben áll, azonnal, legyen az nappal vagy éjjel, kellő helyre nem hozatnak vagy tovább nem szállítatnak;

ha a megparancsolt rendszabályoktól eltérő s a körülmények változása által hir- telenül előidézett intézkedések alkalmazásának szükségéről vagy oly körülmények- ről, amelyek valamely parancs teljesítését lehetetlenné teszik, annak, akitől a pa- rancs eredt, azonnal nem tétetik jelentés;

ha valamely hadihajó parancsnoka hanyagsága által a hajó elvesztését okozza;

ha valamely hadihajó parancsnoka hajótörés vagy más szerencsétlenség alkal- mával a járművet elhagyja, mielőtt a személyzetet és a hajószerelvényeket a lehető- ségig megmentette volna;

ha valaki valamely hadihajón vihar, hajótörés vagy más a hajót fenyegető, vagy már bekövetkezett baleset alkalmával oly bátortalan nyilatkozatokat tesz, amelyek a többi személyzet csüggedését vonhatnák maguk után;

ha a hadihajókhoz tartozók valamelyike a hajóra kereskedelmi cikket, kereskedés vagy szállítás végett rak vagy rakat avagy a hajót más módon kereskedelmi nyereszkedésre használja fel.

285. §

Ez esetek büntetése.

Ezekben az esetekben a bűnös, ha az a) alatti eset nem képez őrszolgálati kötelességsértést (239. és 240. §§), háború idején a fenyegető veszély fontosságához, a rendetlenség kisebb vagy nagyobb mérvű kiterjedéséhez vagy az egyébként keletkezett hátrányos következményekhez képest, 6 hónaptól 1 évig és az okozott hátrány fontosságához mérve, 5 évig is terjedhető börtönnel büntetendő.

Ezek a kötelességsértések béke idején is büntettek, ha nagy hátrányt okoztak és a bűnös 6 hónaptól 1 évig terjedhető börtönre - súlyosító körülmények esetében súlyosbítással - ítélandó.

Ha pedig háború vagy béke idején a fenyegető veszély, melytől tartani lehet vagy az okozott hátrány jelentéktelen, akkor az egyszerű vagy a körülményekhez képest a szigorú s 1 hónaptól 3 hónapig terjedhető fogságbüntetésnek van helye.

A d) és e) alatti esetekben pedig, ha ezek az ellenséggel szemben történtek, a bűnös agyonlövés általi halállal büntetendő.

286. §

A szolgálati szabályok általában való mellőzése negyedik nemének esetei.

IV. A bel- vagy külvészélyek elhárítására szükséges eszközök hiánya vagy használhatatlansága az által okoztatik:

ha valamely parancsnok vagy előjáró, akinek kötelességében áll a hadsereg, se-regosztály vagy valamely erősített hely táp- vagy hadszükségletét biztosítani, nem alkalmaz minden rendelkezésre álló s e cél elérésére szolgáló rendszabályt;

ha valamely tiszt vagy csekélyebb állású egyén is, aki szolgálati rendeltetésénél fogva lőszert vagy más akárminemű táp- vagy hadszükségleteket bizonyos helyre szállítani tartozik, rendeltetése helyére - saját hibájából - vagy éppen nem, vagy nem elegendő készlettel, avagy későn érkezik meg;

ha az, aki a fegyverek, szerelvények és hadszerek fenntartására meghatározott pénzüsszeget huz, nem gondoskodik arról, hogy ezek az ellenség előtt vagy általában azon időpontban, midőn rájuk szükség van, használható állapotban meglegyenek;

ha a ruházat, lőszer, fegyverzet, szerelvényi és hadszükségletek, a kocsik, szolgálati lovak és málhásállatok vagy a hajóanyagszerek jókarban tartása és megőrzése azok részéről, kik erre különösen hivatvák, elhanyagoltatik vagy ha részükről a köteles felügyelet nem gyakoroltatik;

ha a katonai szolgálati kötelezettségben álló egyének (142. §) az általuk végzendő szolgálat idején vagy azonkívül a lőszertárakban, műhelyekben (laboratórium) vagy töltényszerkezet helyeken, raktárakban vagy felrobbanható készletek egyéb helyein vagy azok közvetlen közelében, tüzértelpek körletében vagy ilyes tárgyak elszállítása közben dohányoznak vagy tűzveszélyes tárgyakat hordoznak magukkal vagy használnak vagy ha valaki valamely hadihajón vagy tengerészeti hadszertárban a tűz használatára és a világításra nézve ott előírt elővigyázati rendszabályokat figyelmen kívül hagyja;

ha valaki a saját szolgálati használatára a kincstártól kapott ruházathoz, fegyverzethez vagy a felszerelvényhez tartozó darabokat, a lőszert vagy a szolgálati lovat - amennyiben ezek egyike vagy másika a meghatározott használati idő leteltével - nem lett tulajdonává - eladja, eljátsza, elzálogosítja vagy pajkosságból elrontja.

287.§

Az a)-e) alatti esetek büntetése.

Háború idejében vagy midőn a háború kitörőfélben van (89. §), ha a hadseregbe nézve valóban hátrány származott, az a) alatti esetben büntetésképen 1 évtől 5 évig és a bűnösség nagyságához képest 10 évig terjedhető börtön szabandó ki.

A b), c) és d) alatti esetek a fent megjelölt feltételek alatt 6 hónótól 1 évig és a kár nagyságához képest 5 évig terjedhető börtönnel büntetendők.

Ha semmi hátrány sem állott be, akkor az a), b), c) és d) alatti esetekben 3 hónótól 6 hóig terjedhető szigorú fogság szabandó ki.

Béke idején ezek az esetek 1 héttől 3 hóig terjedhető fogsággal büntetendők.

Az e) alatti esetben a büntetés, - ha semmiféle hátrány sem származott és őrszolgálati köteleességsértés sem történt, a 282. §-ban kitett büntetés nem alkalmazandó, - 6 hónótól 1 évig (30. §) s a fenyegető veszély nagyságához mérve 5 évig is terjedhető börtön, sőt háború idején az okozott hátrány nagyságához vagy a fennforgó körülmények fontosságához képest, agyonlövés általi halál.

288.§

Az f) alatti esetek büntetése.

Az f) alatt megjelölt esetekben a tettes, ha annak értéke, amin túladott vagy amit pajkosságból elrontott 5 forintot meghalad, 6 hónótól egy évig terjedhető börtönnel és az összeg nagyságához vagy más súlyosító körülmények minőségéhez képest 5 évig is terjedhető súlyos börtönnel büntetendő.

Ha a túladott vagy megrongált darab értéke 5 forintot meg nem halad, 1 héttől 6 hóig terjedhető egyszerű vagy szigorú fogság (30. §) altsztekre egyszersmind a lefokozás is kimondandó.

289.§

A szolgálati szabályok általában való mellőzése ötödik nemének esetei.

A szolgálati hatalom áthágatik:

ha valamely akármilyen rendfokozatú katonai előjáró valamely alárendeltet szolgálat közben ütéssel, lökdöséssel, rúgással vagy más módon testileg bántalmaz, vagy más lealacsonyító módon szidalmaz;

ha az alárendelték, katonai előjáróik parancsára, törvényes ok nélkül fogságban tartatnak a terhükre rótt tett és a bizonyítékok kellő kipuhatólása nélkül vagy olyképen fenýítetnek meg, hogy ez által a büntető hatalom túlhágatik;

ha a fizetésből (havidíj), zsold, ruházat, természetbeni járandóságok, pótlékok, rendkívüli járulékok vagy ajándékokból, habár nem nyereszkesedésből, de jogellenesen levonások tételnek, azoknak a kellő időben való kiszolgáltatása, igazolható ok nélkül megtagadtatik vagy a legénység szabályellenes beszerzésekkel terheltetik.

290.§

A a) és b) alatti esetek büntetése.

Ha az alárendelt a szenvedett bántalmazás vagy az előjáró parancsa következtében rajta jogtalanul végrehajtott büntetés által életveszélybe jutott, testén marandandó sérülést szenvedett vagy szolgálatképtelenné vált, akkor a bűnös előjáró a 382. §-ban kimondott büntetésre ítélandó; különben pedig az a) és b) alatt megjelölt esetekben 6 hótól 1 évig terjedhető börtönnel és a körülményekhez képest, kivált ha az illető többször bánt ily törvénytelenül alárendeltjeivel vagy ha ez által függetlemsértésre, zendülésre vagy szökésre adott okot, 5 évig terjedhető súlyos börtönnel is büntetendő.

291. §

A c) alatti eset büntetése.

Ha a 289. §-nak c) alatti esetében a károsult alárendeltre nézve az ő viszonyaihoz képest tetemes veszteség vagy a szolgálatra nyilvános hátrány keletkezett, a bűnös előjáró 6 hótól egy évig terjedhető börtönnel - és ha ily hátrányos következmények be nem állottak, 1 héttől 3 hóig terjedhető egyszerű vagy szigorú fogsággal büntetendő.

292.§

Miképen büntetendők oly szolgálatellenes cselekmények vagy mulasztások, amelyekre nézve e törvény nyilván nem tartalmaz határozványt.

Azok a szolgálatellenes cselekmények vagy mulasztások, amelyek a hadseregbe vagy általában a szolgálatra jelentékeny hátrányt vagy különös veszélyt, nem vontak maguk után és amelyekre nézve ebben a törvényben kifejezett rendelkezés nem foglaltatik, fegyelmileg fenýítendők; és csak abban az esetben, ha ez a fenýítés ugyanazon tett miatt már kétszer sikertelenül alkalmaztatott volna, az áthágás harmadik esetében 1 hónaptól 3 hónapig terjedhető egyszerű vagy szigorú fogság vagy a körülményekhez képest az altiszteknek időtartam meghatározása nélkül való lefokozása s a tisztek elbocsátása mondandó ki.

XI. FEJEZET

Az öncsonkításról.

293.§

Az öncsonkítás.

Aki a hadiczikkékre való katonai szolgálati eskü letevése után testének megcsonkítása vagy valamely betegségnek szándékos előidézése által magát a katonai szolgálatra képtelenné tenni s ez által elbocsáttatását elérni igyekszik: az öncsonkítás büntetettét követi el.

294. §

Büntetés.

Ha valamely harcosállományu egyén szándékos öncsonkítását oly eredménnyel vitte véghez, hogy ő a legnagyobb pontossággal és szigorúsággal eszközözendő orvosi megvizsgálata és felülvizsgálata alkalmával a maga csapattesténél semmiféle szolgálattételre alkalmasnak nem találta, 5 évtől 10 évig terjedhető súlyos börtönre ítéendő és büntetésének kiállása után - amelynek tartama az illetőnek szolgálati idejébe be nem számítatik - újra felülvizsgálendő és ha még alkalmasnak találta, fegyszázadba osztandó.

295.§

Ha pedig az öncsonkítás felől adott első felülvizsgálati lelet úgy szól, hogy a tettes az annál a csapattestnél való szolgálatra, amelyhez tartozik, nem tökéletesen alkalmatlan, akkor 1 évtől 5 évig terjedhető súlyos börtönre és ha az ily büntetést helyettesítő testi fenyíték kiállítására alkalmas (30. §), akkor erre ítéendő; a büntetés kiállása után pedig annál az ezrednél vagy csapatnál, amelyhez tartozik, szolgálatra alkalmazandó vagy a súlyosító körülményekhez képest valamely fegyszázadhoz áthelyezendő.

296.§

Minden a 293. § szerint öncsonkításban bűnösnek talált egyén, akár a 294., akár a 295. §-hoz képest büntetettik, ha más helyett állott be, elveszti a számára letett beállási tőkét vagy az önkénteseknek a fennálló külön rendeletek által engedélyezett kedvezményeket; a minden katonai szolgálatra képtelenné vált öncsonkító egyszerűsmind, ha vagyonnal bír, alkalmas helyettes állítására szorítandó és e tekintetben, úgyszintén az öncsonkító szabadságoltatásának korlátozására nézve, a fennálló különös rendeletek szerint kell eljárni.

297. §

Az elősegítés büntetése.

Aki az öncsonkítónak tanácsal vagy tettel segélyt nyújt ahoz, hogy ez magát a katonai szolgálatra alkalmatlanná tegye, ha a bűnös cél teljesen nem éretett el 6 hónótól 1 évig terjedhető súlyos börtönnel, az öncsonkító teljes szolgálati képtelenség-

gének bekövetkezése esetében, 1 évtől 5 évig terjedhető súlyos börtönnel büntetendő s azonkívül arra kötelezendő, hogy a szolgálatból elvont emberért vagy saját személyében, vagy ha ő maga már katonai szolgálatban állana avagy ennek személyesen való teljesítésére nem volna alkalmas, saját költségén toborzandó helyettes állítása által kárpótlást adjon, amennyiben az öncsonkító maga e kötelezettség, teljesítésére nem képes.

298. §

A csak külön szabványokra kötelezett katonai egyének büntetése öncsonkítás esetében.

Azok a katonai egyének, akik nem a harcosállományhoz tartoznak, de külön szabványokra kötelezve s az e szabványok, valamint a letett szolgálati eskü szerint kötelességükben álló szolgálat teljesítése alól magukat öncsonkítás által elvonni igyekeznek, 6 havi egyszerű vagy szigorú, fogsággal büntetendők.

XII. FEJEZET.

A mások s különösen a kartársak becsülésére való igény elvesztéséről.

299. §

Az e FEJEZET szerint büntetendő esetekre vonatkozó általános határozatok.

A katonai egyének másoknak s különösen kartársaiknak becsülésére az igényt, a jelen törvényben büntetteknek nyilvánított cselekményeken és mulasztásokon kívül a következő esetekben is elvesztik és ez által katonai büntetettben válnak bűnösökké.

300. §

Az I. eset és ennek büntetése.

I. Ha valamely tiszt, akinek a szolgálatból való kilépése alkalmával birt katonai jellege meghagyatott vagy magasabb katonai jelleg adományoztatott, kiállított térítvénye daczára, az e monarchia ellen hadat viselő hatalom szolgálatába lépett anélkül, hogy az ellenségeskedések megkezdése előtt osztrák katonai jellegéről lemondott volna, akkor ellene idézési eljárás indítandó és ha külföldi, a tisztségtől való megfosztásra ítéendő.

Ha pedig az ily külföldi egyén az ez ellen az állam ellen használt fegyverrel fogatik el, akkor ha ő a hadviselő idegen államnak alattvalója 5 évtől 10 évig terjedhető börtönnel, minden más külföldi pedig agyonlövés által, halállal büntetendő.

Az ugyanebben bűnös belföldi tiszttel, mint felségárulóval kell elbánni és őt még az engedély nélküli kivándorlásra törvényileg megszabott következmények is sújtják.

301. §

A II. eset és ennek büntetése.

II. Ha valamely az ellenség által hadifogságba ejtett tiszt, szóval vagy írásban adott becsületszava megszegésével a fogságból megszökik és ez által az osztrák sereg hírnevét megbecsteleníti, elbocsátással büntetendő.

302.§

A III. eset és ennek büntetése.

III. Ha valamely tiszt más komoly alkalommal becsületszavával erősített ígéretét meg nem tartja, ha becsületszavával valótlan tényről tudva jót áll vagy ha becsületszavával az e büntető törvénnyel ellenkezőre leköti magát, elbocsátással büntetendő.

303.§

A IV. eset és ennek büntetése.

IV. Ha valamely tiszt nyilvános illetlen magaviselet által az állás becsületét bemocskolja vagy valamely ilyes vagy pedig más személyeket sértő magaviselet által állására nézve lealacsonyító szitkot, vagy bántalmazást vont magára, akkor ő, amennyiben az eset e büntető törvény más határozata által szigorúbb büntetéssel nem sújtatik, elbocsátással büntetendő.

**A m. k. honvédelmi ministeriumnak 1867. sept 6-án kelt
rendelete valamennyi törvényhatósághoz;**

***a szabadságolt és tartalékos katonáknak a polgári bíróságok alá
helyezése iránt***

(Ehhez egy melléklet.)

Azon kételyek elhárítása tekintetéből, melyek a huzamosabb időre szabadságolt, és tartalékos katonáknak, mind polgári mind bűnügyeikben a birói illetőség iránt felmerültek, ezen honvédelmi m. kir. ministerium addig is, míg a legközelebb várható védrendszer országgyűlésileg megállapíttatik, és e kérdés is törvény által szabályoztatik, az ide mellékelt rendelvény kibocsátását tartotta szükségesnek.

Midőn ezen honvédelmi m. k. ministerium azt a közönséggel további miheztartás és eljárás végett ezennel közli, elvárja, hogy ezen mind jogi, mind gyakorlati szempontból czélszerű intézkedést, annyival inkább örömmel üdvözli, mert általa hazánk törvényeiben foglalt intézkedésnek fogamat szereztetik.

Az ideiglenes szabályrendelet kellő számú példányai az alattas közegek részeltetése végett ide mellékeltetnek.

Kelt Budán, 1867. szeptember 6-án.

A ministerium vezetésével megbizott m. k. ministerelnök meghagyásából

Gelich
osztálytanácsos

A melléklet szövege következő :

Ideiglenes szabályrendelet a huzamosabb időreszabadságolt és tartalékos katonáknak magánjogi, valamint bünyfenyítő ügyekben a polgári bíróságok alá leendő helyezése iránt.

1 A polgári bíróságok illetősége huzamosabb időre, azaz a behivatásig, a tartalékba leendő átvételig vagy elbocsátásig szabadságolt, valamint tetteges szolgálton kívül álló tartalékos katonák felett akkor kezdődik, ha a szabadságolás közvetlenül az avató helyről (Assentplatz) eszközöltetik, a szabadságolásttartalmazó okmány kiszolgáltatásával,— minden más esetben azonban a kincstári ellátás megszüntetésének időpontjával; — végződik pedig a behívást tartalmazó rendelet kézbeszolgáltatásának, vagy, ha a katona akármi más oknál fogva ismét kincstári ellátásba lép, a katonasághozzi beállítás időpontjával.

2. Ha huzamosabb időre szabadságolt vagy tartalékos katona, azon időben, a melyben a polgári bíróság illetősége alatt állt, nem csak a polgári büntető-törvény szerint fenytendő cselekvénnyel, hanem katonai büntény- vagy kihágással is vádoltatnék: a vizsgálat és ítélelthozás mindezen fenytendő cselekvények iránt a kato-

nai bíróságot illeti, mely azonban az előbb említett fenytendő cselekvényekre nézve a polgári büntető-törvény határozatait köteles alkalmazni.

3. Ha szabadságolt vagy tartalékos katona által elkövetett oly fenytendő cselekvény, melyre nézve a polgári bíróság lett volna illetékes, már megtörtént behívása, illetőleg a katonasághoz lett beállítása után derül napfényre, a vizsgálat szintén a katonai bíróság által eszközözendő, mely azonban ez esetben szintén a polgári büntető-törvény határozatai szerint köteles ítélni.

Ha ellenben az illetékes polgári bíróság a fennértett időpont előtt a vizsgálatot már megindította, vagy vádlott ellenében idézés, elfogatási parancs, nyomozó-level vagy üldözés által, vagy akármi más módon ténylegesen eljár, a további eljárás, valamint a fenyték kiszabása is a polgári bíróságot illeti.

4. A polgári bíróságok minden egyes szabadságos vagy tartalékos katona ellen megindított vizsgálatról, vagy jogérvényre emelt fenytő-ítelet tartalmáról, továbbá elíteltetés esetében a letartóztatás helyéről, azon hadfőparancsnokságot értesíteni tartoznak, melynek kerületében a vizsgálat alatt álló lakik, és a katonai hatósággal, a vizsgálat befejezése után, a vizsgálati iratokat, ha azok kívántatnának, betekintés végett közölni kötelesek.

5. A polgári bíróságok által kimondott és végrehajtott letartóztatás ideje csak azon esetben fog a törvény által meghatározott hadszolgálati időbe beszámíttatni, ha annak tartama 6 hónapot meg nem halad.

6. Polgári bíróság alatt álló katona ellen fogatosított személyfogság (adóssági börtön) az illető behívásával megszűnik,

7. A huzamosabb időre szabadságolt vagy tartalékos katona hatósági kezelés alatt lévő vagyonának, az illető részére leendő kiszolgáltatására addig, míg a polgári bíróság illetősége alatt áll, a katonai hatóság engedélye vagy beleegyezése nem szükségeltetik.

8. Vizsgálatok, melyek ezen ideiglenes s azonnal hatályba lépő szabályrendelvény kibocsátása idején katonai bíróságoknál már folyamatban vannak, az eddig érvényben állott határozatok szerint intézendők el és fejezendők be.

Kelt Budán, 1867. szeptember 6-án,

A ministerium vezetésével megbízott miniszerelnök helyett:

Gelich
osztálytanácsos

**A m. kir. honvédelmi ministeriumnak 1867. okt. 5-én kelt
rendelete;**

***a szabadságos és tartalékos altiszteknek a testi fenyíték alóli
mentessége tárgyában***

Folyó évi September 6-án 10,675. sz. a. kelt itteni körrendelevény kapcsában, mely szerint a huzamosabb időre szabadságolt és tartalékos katonák polgári és bünfenyítő ügyekben a polgári bíróságok alá helyeztetek, — szükségesnek látja ezen honvédelmi m. kir. ministerium a törvényhatóságokat figyelmeztetni, illetőleg elrendelni, hogy a szabadságos és tartalékos altisztek (Chargen) a polgári hatóságok által testi fenyítéssel (botbüntetés) nem illettethetnek, hanem ezek mindenkor csupán kihágásaik, bűntényeik vagy vétségeikhez mért börtönbüntetésre ítélandók.

Mi is szoros hozzáalkalmazásul az alattas közegeknek azonnal tudtul adandó , mely célra ezen rendelvény több példányban megküldetik.

Kelt Budán, 1867. október 5-én.

A ministerium vezetésével megbizott m. kir. miniszerelnök meghagyásából

Gelich
osztálytanácsos

**A m. kir. honvédelmi ministeriumnak 1867. okt. 29-ről kelt
rendelete az ország valamennyi törvényhatóságához;**

***mely szerint katonaszemélyek letartóztatásáról az illető
hadfőparancsnokságok azonnal értesítendőek***

Esetek fordulván elő, hogy a polgári fegyházakban, kihágás vagy bűntény miatt bebörtönöztetett szabadságos és tartalékos katonák felől a cs. kir. katonai hatóságok csak akkor tudósítottak, midőn már a vizsgálat befejeztetett, és a rabtartási költségek megtérítése kívántatott. Nehogy a katona-kincstár ezen rabtartási költségek megtérítését megtagadhassa, felhivatik a (czim), hogy jövőben minden esetet, midőn szabadságos vagy tartalékos katona ellen vizsgálat indíttatik vagy befogatik, a folyó évi szeptember 6-án 10675. szám a. kelt itteni rendelvénnyel értelmében az illető hadfőparancsnokságnak azonnal tudomására juttasson.

Kelt Budán, 1867. október 29-én.

A ministerium vezetésével megbizott m. k. miniszerelnök meghagyásából:

Gélich Richárd,
osztálytanácsos

**A m. kir. honvédelmi ministeriumnak 1867. decz. 27-én kelt
rendelete, az ország valamennyi törvényhatóságához;**

a szabadságos altisztek fenyítése tárgyában

Azon előfordult eset alkalmából, hogy bizonyos vétségben bűnösnek talált szabadságos altiszt, illető polgári hatósága által a folyó évi október 5-én 15,848. szám alatt kelt ministeri rendelet ellenére, testi fenyítéssel illetetett s ennek következtében az, a katonai törvényszék által utólagosan bekívánandó vizsgálati ügyiratok alapján altiszti rangjától is meg fog fosztatni, ismételve felhivandónak találta a közönség, hogy a fentebb hivatkozott rendeletnek alattas közegei által annál szigorúbb érvényt szerezzen, mivel az ily módon megfenyített szabadságos és tartalékos altisztek polgári hatóságoktól vett büntetésükön felül, mint a legénység fölött tekintélylyel többé nem bírható egyének, altiszti rangjuk elvesztése által kétszeresen és a polgári egyénekénél sokkal súlyosabban fenyítettének.

Midőn tehát az említett rendeletnek szoros megtartása ezennel ismételve meghagyatik, egyszersmind kijelentetik, hogy az az ellen jövőben vétő polgári tisztviselők irányában foganatosítandó fegyelmi vizsgálat és feleletre vonás végett a m. k. belügyminister ur fog megkerestetni.

Kelt Budán, 1867. december 21-én.

A ministerium vezetésével megbízott m. kir. miniszerelnök meghagyásából

Gelich,
osztálytanácsos

**A m. k. igazságügyministernek 1868. évi october 13-án kelt
rendelete;**

***az ország valamennyi törvényhatóságához a nyugalmazott és a
katonai tiszti rang megtartásával kilépett katonáknak a polgári
bíróóságok illetősége alá helyezése tárgyában***

Ő cs. kir. apostoli Felsége f. é. augusztus 6-án kelt legfelsőbb elhatározásával addig is, míg a hadbíróóságok illetékessége tüzetesen szabályoztatnék. a cs. k. közös hadügyi ministeriumot oda utasítani méltóztatott, hogy a nyugalmazott és a katonai tiszti rang megtartásával kilépett katonák a fenálló törvényes szabályok értelmében úgy polgári mint bűnügyeikre nézve a polgári bíróóságok alá tartozván : a katonai bíróóságok reájuk hatáskörüket ki ne terjesszék.

Ennek folytán a budai, temesvári és szebeni katonai főparancsnokságok utasítva lettek, hogy ily előforduló esetekben, működésüket egyedül a közös hadügyministeriumhoz történendő feljelentésre szorítsák.

Midőn erről a (czimet) értesítem, egyszersmind fölhívom , hogy bíróságait oda utasítsa, miszerint mindazon esetekben, midőn valamely polgári vagy büntető ügyben nyugalmazott vagy tiszti rangjuk megtartásával kilépett katonai egyének ellen hozott ítéletek alapján végrehajtás lesz foganatosítandó, arról az illetékes katonai parancsnokságot az ítéletnek másolatban megküldése mellett, tudomás vétel végett, értesítsék.

Kelt Pesten, 1868. october 13-án.

Horvát Boldizsár

**A honvédelmi m. kir. ministerium 31.240.sz. alatt kelt
körrendelete;**

***a kir. honvédker. parancsnokságokhoz az elítélt honvédeknek az
országos fegyintézetekbe szállítása tárgyában***

Megkeresésem folytán, a magy. kir. igazságügyminister ur ő nagyméltósága, folyó hó 14-én 17,859. szám alatt kelt átiratával válaszoló, hogy bűntény miatt egy éven felüli fogságra ítélt honvédeknek, büntetési idejük kitöltése végett a fennálló országos fegyintézetekbe leendő elszállításának engedélyezéséhez teljes készséggel járul; azonban szükségesnek tartja, hogy az ebbeli engedélynek esetenkénti megadása, s az illető fegyintézeti igazgatóságoknak a m. kir. igazságügyminister ur ő nagym. részéről leendő további utasztatása végett, az illető honvédkerületi parancsnokok az elszállítás iránt teendő jelentést, a gyorsabb eljárás szempontjából, közvetlenül a m. kir. igazságügyminister ur ő nagy méltóságához intézzék, mellékelvén ehhez a jogérvényessé vált első, — és esetleg a felsőbb bírósági ítéleteket indokaikkal s annak felemlítésével, vájjon az illető a rabtartási költségekben elmarasztaltatott-e vagy nem, hiteles másolatban; úgyszintén a*|. alatt csatolt mintázat szerint kiállított s pontosan betöltött értesítő jegyzéket. Az így felszerelt jelentés beérkezte után, a közlött mellékleteknek visszaküldése mellett az illető m. kir. honvédkerületi parancsnokság a m. kir. igazságügy-minister ur részéről közvetlenül fog értesíttetni, melyik országos fegyintézet jelöltetett ki, s azután a kerületi parancsnokság feladata leendő, hogy az illetőt biztos fedezet mellett a fennemlitett irományokkal együtt rendeltetése helyére elszállíttassa.

Ezen szabályok felől az „értesítő jegyzék” mintázatának megküldése mellett, a kerületi parancsnokságok jövőbeni miheztartás végett értesíttetnek.

Budán, 1869. évi november hó 22-én.

**A m. k. honvédelmi miniszternek 1871. nov. 28-án 31.267. sz. a. a
honvédparancsnokságokhoz intézett rendelete;**

***a nem-katonai vétség, bűntény vagy kihágás miatt elítélt
honvédeknek a költségekben és kártérítésben elmarasztalhatósága
iránt***

A m. kir. honvédség alapszabályainak 136. § alapján aziránt intéztetvén hozzám kérdés, vajjon a vád alá esett és nem-katonai vétség, bűntény vagy kihágás miatt a honvédbíróságok által elítélt honvédek irányában az eljárás szintén díjmentes-e, s azok a költségekben és kártérítésben elmarasztalhatók-e? Szoros hozzáalkalmazásul kijelentem, hogy az idézett 136. § szelleméhez képest, a vád alá esett honvédet csakis katonai vétség vagy bűntény avagy kihágás esetében illeti meg a honvédbíróságok részéről a díjmentes eljárás, — ellenben nemcsak ezen elvből következőleg, de már azért is, mert épen úgy a köztörvényekben, mint a méltányosságban alapszik, hogy a kárttevő egyén nemcsak a kártérítésben, hanem a bíróság eljárási költségeiben vagy birságban is elmarasztaltassék; a polgártársainak kárt okozó, tehát nem katonai vétséget, büntettet vagy kihágást elkövetett honvéd, ilyen esetekben, a törvény előtti egyenlőség elvéből, úgy az eljárási költségekben, a kártérítésben és esetleg birságban is a honvédbíróságok által elmarasztaltassék s ez a büntetés kimondása mellett az ítéletben mindenkor befoglaltassék.

A mi ezen költségeknek s kártérítési összegeknek az elítélt vagyonából való behajtását s a bűnösön megvételét illeti, a jogerőre emelkedett ítélet hiteles másolata, a térítésben lett elmarasztalás foganatosítása végett, a hadbíróság által az illető kerületi hadbiztosságnak adandó át, mely az elítélt honvéd illetékes hatóságát a behajtás, vagyonletiltás stb. végett megkeresni, s eljárásának eredménye felől a hadbíróságot tudósítani, a hatóságokat megsürgetni vagy nyomatékosabb rendelkezés végett hozzám jelentést tenni kötelesek.

Kelt Budán, 1871. évi november 28-án.

A ministerium vezetésével ideiglenesen megbízott m. kir. miniszterelnök helyett

Hollán
államtitkár

**A m. kir. honvédelmi miniszternek 1872. jan. 13-án 613. sz. a. a
honvédkerületi parancsnokságokhoz intézett rendelete;**

***a bíróság elé kísérendő honvédekre és közös hadseregbeli katonákra
nézve a közös hadügyminiszterrel történt megállapodás iránt***

A közös hadügyminiszter folyó évi januárhó 2-án 37736/2 .oszt. sz. a. kelt átirata folytán oda utasította a cs. és kir. katonai parancsnokságokat, hogy 1870. évi márczius hó 8-án 583/2. oszt. szám alatt kelt rendeletével közzétett azon határozata, hogy kézrekerült honvédszökevények ott, a hol honvédosztályok elszállásolva nincsenek, a közös hadsereg parancsnokai által átvétessenek, és a legközelebbi honvédosztály parancsnokságához szállíttassanak, mind oly honvéd egyénekre kiterjesztendő, kik törvényes vizsgálati kihallgatás végett, a honvédhatóság részéről meghatározott bírósághoz átkisérendők.

Hasonszerű eljárás tekintetéből, 1870. évi márczius 15-én 7646. szám alatt kelt körrendeletem kapcsában, meghagyom: hogy viszont törvényes vizsgálat alá kerü- lendő közös hadseregbeli egyének, ott, a hol cs. és kir. katonai osztályok vagy inté- zetek nincsenek, de honvédosztályok állomásoznak, az utóbbiak által átvétessenek, és azon bírósághoz átszolgáltatassanak, mely a közös hadseregbeli parancsnok által kijelöltetik.

Megjegyzem még, hogy ezen intézkedés folytán felmerülő költségek felszámítá- sa és megtérítésére nézve, a fentemlített körrendeletemben kijelölt elvek, érvényben maradnak.

Kelt Budán, januárhó 13-án, 1872.

A ministerium ideiglenes vezetésével megbizott m. k. miniszterelnök helyett:

Hollán
államtitkár

**A m. k. honvédelmi miniszternek 1872. február 18-án 5279. sz. a.
kelt rendelete;**

a honvéd bíróság egymásközi illetékességének kijelölése tárgyában

A m. k. honvéd bíróságok egymásközi illetékességére nézve következőket tá-
lom elrendelőnek:

Minden honvéd kerületi hadbíróság törvényhatósága, melynek területete kerüle-
tével azonos, elvileg mindazon egyénre kiterjed, kik feltéve, hogy az 1868. évi XL.
t. cz. 54. §-sa szerint, a honvéd bíróság általános illetékessége alá rendelvek — terü-
letén állandóan székelő — honvéd intézet vagy csapat létszámához tartoznak.

Ezen elv alól szolgálatra való tekintetből azon eltérés állapittatik meg, hogy:

Oly egyén, ki idegen kerület területén székelő honvéd intézet, vagy csapatnál,
ahhoz szolgálatilag kirendelve, tartózkodik, kirendelésének időtartama alatt az ide-
gen kerület hadbíróságának illetőségéhez tartozik.

Azon okból pedig, nehogy vádlottaknak a hadbírószághoz őrizet alatt történendő
átszállítása által a legénység a tetteleg szolgáló honvédség csekély létszámát tekintve
tul terheltség, a fenebbi elv alól még következő két kivétel állapittatik meg:

I. Minden szökevényre vagy önkényűleg eltávozott egyénre nézve, azon hadbí-
róság illetékes, melynek területén az illető elfogatott, vagy önként jelentkezett.

II. Ha valamely honvéd egyén idegen kerület területén, — a fent említett kiren-
delési eseten kívül tartózkodik, és azon idő alatt oly büntetésre méltó cselekményt
követ el, mely annak azonnali törvényszerű elfogatását vonja maga után, — az ide-
gen terület hadbíróságának illetősége alá tartozik.

Ezek által a honvéd bíróságok rendes törvényhatósági illetékessége megállapítva
lévén, azoktól bár mily eltérés, a honvéd igazság szolgáltatásra vonatkozó ideiglenes
szabályzat 7. §-ának hasonszerű alkalmazásával, csakis a honvéd-főtörvényszék által
engedhető meg.

Minden oly esetben tehát, midőn az illetékesség iránt kétely támad, vagy szolgál-
lati, vagy más okok kívánatossá teszik, hogy a rendes bíróság helyett, más bíróság
rendeltessék ki valamely bűneset nyomozására, vagy ítélet-hozatalra, p. o. ha több
kerülethez tartozó bűntárs ellen, ugyanegy bíróságnál lenne a vizsgálat fogatosít-
tandó, — ez iránt szolgálati uton a honvéd-főtörvényszékhez kérdés intézendő, s
attól döntő határozat várandó.

Megjegyeztetik azonban, hogy jelen rendelettemmel közzé tett határozatok csak
a béke idején fenálló viszonyokra vonatkoznak, míg mozgósítás esetére, az akkor
netalán felállítandó mozgó hadbíróságok rendszeresítésével azoknak illetékessége
is, külön rendelet által fog meghatározatni.

Kelt Budán, februárius 18-án, 1872.

A ministerium ideiglenes vezetésével megbízott m. k. miniszterelnök helyett :

Hollán
államtitkár

**A m. kir. honvédelmi miniszternek 1872. apr. 16-án 6593. sz. a.
kelt körrendelete;**

a szabadságolt honvédek beidézésénél követendő eljárás iránt

Tekintettel azon tapasztalatra, hogy az ellenőrzési szemlére, fegyvergyakorlatokra, vagy más honvédszolgálatra berendelt szabadságolt honvédek, a beidéző parancsnak több ízben nem engedelmeskedtek, vagy nem a kellő időben jelentkeztek: ezen mulasztás vagy késedelmes jelentkezés beszüntetése végett szükséges, hogy jövőre ez irányban a legszigorúbb rend tartassék, s előforduló mulasztásoknál a honvédségről szóló 1868-ik évi XLI. törvénycikk 23-ik §-a teljes szigorral alkalmaztassék.

Erre azonban mindenképp előtérítendő, hogy azon kötelességek meghatározassanak, melyek a beidéző parancs kézbesítése körül az egyes hatóságokra háromolnak, hogy a jelentés mulasztása esetében, vagy a behívottak rendetlen megjelenésénél haladéktalanul megállapíthatassék, vajjon a hiba e tekintetben a szabadságolt állománybeli honvédek, vagy a nyilvántartási hatóságoknak, illetőleg a községek előljáróinak róható-e föl.

Ezen célból fölszólítom a tisztelt közönséget, hogy alárendelt közegeihez, valamint a községek előljáróihoz a kellő utasításokat kibocsássa, miszerint azok, a szabadságolt honvédek beidézésénél éppen úgy, a mint ez a sorhadbeli tartalékosok és állandóan szabadságoltak behívásánál megállapított, az idéző-jegyet, melyen jövőre ki lesz tüntetve, hogy a beszólításnak nem engedelmeskedő a honvédtörvény 23-ik §-ában emiitett büntetésnek lesz alávetve, — az illetőnek vagy elismervény mellett kiszolgáltassák, vagy pedig két tanú jelenlétében fölolvastassák.

Továbbá ezen hatóságok, vagy eljáróságok felelősség terhe alatt még kötelességöknek ismerjék, hogy azon távollévőkre vonatkozólag, kik jelentés nélkül, vagy bár magukat jelentve távoztak, de kik eltávozásuk előtt az okmányok időnkénti átvételére nézve közvetítőt ki nem jelöltek, a beidéző rendeletet a helyben szokásos módon azonnal kihirdessék, s azok neveit, valamint a jelzett módon eszközi ott kihirdetés napját az illető zászlóalj-parancsnokságnak haladéktalanul bejelentsék.

Kelt Budán, 1872. évi április 16-án.

A ministerium ideiglenes vezetésével megbízott m. k. miniszterelnök meghagyásából:

Ghyczy Béla ezredes

**A m. k. honvédelmi miniszternek 1872. május 7-én 15621 sz. a kelt
rendelete;**

***a fenytő törvényszékektől követelt honvédeknek a bíróság elé állítása
iránt***

Tudomásomra jővén azon eset, hogy valamely honvédszászlóalj-parancsnokság, a m. kir. fenytőtörvényszéknek azon megkeresvényére, hogy tényleges szolgálatban levő honvédek behivatusuk előtt elkövetett büntett miatt a törvényszék elé rendeltessenek be, válaszolta, hogy ezeknek előállításá begyakorlásuk végzése előtt nem eszközölhető: utasítom a kerületi parancsnokságot, hogy az alattas parancsnokságoknak hagyja meg, hogy jövében a tényleges szolgálatban álló honvédek, ha ezek behivatusuk előtt büntettet vagy vétséget követtek el, s ezeknek a polgári bíróság elébe leendő állítása a fenytő törvényszék részéről követeltetnék, ily honvédek, ellenmondás és haladék nélkül, az illető törvényszéknek vagy bíróságnak adják át.

Kelt Budán, 1872-ik évi május 7-én.

A ministerium ideiglenes vezetésével megbizott m. k. miniszterelnök meghagyásából:

Szende Béla
ministen tanácsos

**A m. k. honvédelmi miniszternek 1872. május 13-án 16337. sz. a
kelt rendelete;**

***a honvédbíróságok által fogságra ítélt honvédekre nézve követendő
eljárás iránt***

Az igazságügyi m. k. miniszter úr folyó évi április 30-án 13024 szám alatt kelt rendelete szerint, a honvéd bíróságok által börtön- vagy fogság-büntetésre elítélt honvédek rendszerint polgári fogházakba vagy börtönökbe zárandók, és rabságuk tartama alatt polgári, illetőleg rab-ruhával látandók el.

Ugyanazon rendelet szerint, a honvéd-kerületi parancsnokságok feladata, hogy a befogadás elrendelése és az illető fogház-börtön, vagy fegyház kijelelése végett, közvetlenül a Pesten székelő királyi ügyészséghez forduljanak.

Ezen rendeletet oly utasítással közlöm a kerületi parancsnoksággal, hogy jövőre nézve annak értelmében járjon el, még akkor is, ha egy évnél hosszabb tartamú börtönre ítélt honvédeknek valamely országos fegyintézetbe szállítása forog fenn.

Kelt Budán, 1872-ik évi május 13-án.

A ministerium id. vezetésével megbizott m. k. miniszterelnök meghagyásából:

Szende Béla
ministeri tanácsos

**A m. kir. honvédelmi miniszternek 1873. aug. 15-én 31.367/1. sz.
a. a honvédkerületi parancsnokságokhoz intézett rendelete;**

a honvéd fegyenczek elhelyezése és foglalkoztatása tárgyában

Felhatalmazom a kerületi parancsnokságot, hogy a mennyiben a rendelkezésre álló letartóztatási helyiségek megengedik — még azon hosszabb börtön- vagy fogság-időre elítélt honvédek is — büntetési idejük kitöltése végett — saját fogházában tartsa meg, kik nem valamely erkölcsi romlottságot tanúsított büntettért lettek elítélve. Egyszersmind felhivom a kerületi parancsnokságot, hogy tekintettel a helyi viszonyokra, jelentést tegyen, mennyiben lehetne a kerületi honvéd fegyenczeket — esetőleg a vizsgálati foglyokat is, büntetésök vagy vizsgálati fogságuk ideje alatt megfelelő munkával foglalkoztatni.

Kelt Budapesten, 1873-ik évi augusztus hó 15-én.

A honvédelmi miniszter:

Szende Béla s. k.

**A m. kir. honvédelmi miniszternek 1873. szept. 1-én 26.505/111.
sz. a. kelt rendelete;**

***a börtöléssel súlyosbított fogság- és börtönbüntetések alkalmából
felmerülő megtakarításoknak a kincstár javára bevételezése tárgyában***

Ezennel elrendelem, hogy a hadszéki vizsgálat folytán kenyér és víz melletti börtöléssel súlyosbított fogságra vagy börtönre ítélt honvédek után megtakarított étkezési pénz és esetleg rántott leves-, illetőleg borpótlék, valamint a börtölési napokra esedékes zsold is, a kincstár javára bevételezendő.

Kelt Budapesten, 1873. évi szeptember hó 1-én.

A miniszter helyett:

Fejérváry s. k.
államtitkár

**A m. kir. belügyministernek 1874. marc. 7-én 9249. sz. a.
valamennyi törvényhatósághoz intézett rendelete;**

***a törvényhatósági közegek által elfogott katona-szökevények hova
leendő bekisérése iránt***

Egy előfordult eset alkalmából kérdés tétetett aziránt, vajon hova kísérendők azon katona-szökevények, kik valamely törvényhatóság közegei által lettek elfogva? — felhivatik a törvényhatóság, hogy az ily szökevényeket, ha közös hadseregbeliek, a legközelebbi cs. kir. katonai parancsnokságnak, ha pedig honvédek, a legközelebbi magyar királyi honvéd-zászlóalj parancsnokságnak adassa át további intézkedés végett.

Budapesten 1874. évi marcziushó 7-én.

a minister helyett:

Zeyk Károly
államtitkár

A honvédelmi minisztérium 3853/eln. számú körrendelete;

***a m. kir. honvédség igazságügyi szolgáltatására vonatkozó szabályzat
életbeléptetése iránt.***

Ő csász. és apost. kir. Felsége, 1875-ik évi november hó 6-án Gödöllőn kelt legfelsőbb elhatározásával legkegyelmesebben jóváhagyni méltóztatott, hogy a m. kir. honvédségi bünyenyítő törvénykezésre nézve 1871-k évi január hó 13-án kel legfelsőbb elhatározással jóváhagyott ideiglenes szabályzat („Rendeletek Tára” IX-ik füzet) helyett – ennek érvényen kívül helyezése mellett, - a mellékelt Szabályzat vétessék alkalmazásba; minél fogva elrendelem, hogy ezen új szabályzat 1876-ik évi mártius 1-jétől fogva életbe léptessék.

Kelt Budapesten, 1875-ik évi deczember 20-án.

Szende Béla s.k.

Melléklet

**A magyar kir. honvédség
igazságszolgáltatására vonatkozó ideiglenes szabályzat**

1.§

Honvéd büntető bíraskodás

A honvéd-bíraskodást büntető ügyekben gyakorolják:
első folyamodásilag a honvéd kerületi hadbíróságok;
másod- és egyszersmind végfolyamodásban a honvéd főtvényszék.

Ez utóbbi általában csak elítéltek törvényesen megengedett föllebbezése következtében vagy akkor jár el hivatalában, ha a bűnyű a szabályok értelmében felsőbb folyamodású elhatározás alá veendő.

Az elsőfolyamodású tvényszékek csak a bírói felsőbbségi joggal felruházott parancsnok megbízása következtében járhatnak el hivataluban; és azért valamennyi ítélet, végzés és határozat csak az említett parancsnok által történt megerősítés után lesz jogérvényessé.

A másodfolyamodású tvényszék az őt illető bűnyűekben saját nevében jár el és társas tanácskozás alapján határoz.

2.§

A bírói felsőbbségi jog gyakorlása és átruházása

A bírói felsőbbségi jog gyakorlása a m. k. honvédségnél első sorban a m. k. honvédség főparancsnokát illeti, ki azt korlátozással vagy a nélkül, a kerületi vagy azon honvédparancsnokra ruházhatja át, ki mellett honvéd-hadbíróság működik, és ily esetben az illető számára az I. alatt mellékelt minta szerint szerkesztendő okmányt szolgáltatja ki.

Utóbbi parancsnok a neki adományozott birói felsőbbbségi jogot időleges távolléte vagy akadályoztatása esetében, az őt helyettesítő törzstisztre ruházhatja át, ki az előbb említett parancsnok elhalálozása vagy más úton történendő végképeni eltávozása esetében köteles eme jog adományozását a honvédség főparancsnokától kérni.

A birói felsőbbbségi joggal felruházott parancsok a törvénynek szigorú megtartására kötelezvek és honvéd haditörvényszéki ítéletet vagy birói végzést soha sem súlyosbíthatnak, se törvény útján nem ódosíthatnak, hanem ha a kiszabott büntetést túlenyhének vagy a vádlott fölmentését, valamint általában az ítéletet, végzést vagy határozatot atörvényellenesnek találják, az összes ügyiratokat indokolt javaslattal – elhatározás végett – a honvéd főtörvényszékhez áttenni kötelesek.

Azon esetekben is, emlyekben az eldöntés külön törvényszék által a felsőbbbfolyamodású bíróságnak van fentartva, az ügyiratok a honvéd főtörvényszékhez teendőek át.

A megkegyelmezés vagy a büntetés enyhítése rendesen mindjárt az ítélet vagy végzésre reá írandó kihirdetési záradékban kiteendő, s abban az indokok is röviden megemlítendőek; - az ítélet vagy végzés kihirdetése és végrehajtása után a megkegyelmezési kizárólagos jog – és pedig nem csak a szabdságfosztási büntetés elengedését illetőleg is, és minden esetre Ő császári és apostoli királyi Felségének fenntartatik.

Az e tekintetbeni javaslatok a honvédelmi minister által legalázatosabban terjesztendőek fel.

Arra, ki a vesztőhelyre történt kivezetetés által a halálos félelmet már kiállotta – megkegyelmezés esetében – más büntetést szabni nem lehet.

Ha a birói felsőbbbségi joggal felruházott parancsok a halálbüntetést a kihidetés után, de az elítéltnek a vesztőhelyre való kivezetése előtt valamely szabadságbüntetésre akarná változtatni; akkor az utóbbi kiszabásánál a már kiállott halálos rettegésre méltó tekintettel legyen.

A büntetés enyhítésére vagy tökéletes megkegyelmezésre, a birói felsőbbbségi joggal felruházott parancsok csak fontos okok által indíttassa magát, minőknek az elítélt előbbi érdemei feddhetetlen előélete és a javulására való reménység tekintendőek.

Megkegyelmezésnek, melyek által az igazságon nyilvános csorba ejtetnék, vagy a fegyelem szenvedhetne, kerülendőek.

Különösen szem előtt tartsa a birói felsőbbbségi joggal felruházott parancsok, hogy valamely vizsgálat elengedése vagy abbanhagyása, valamint a halál- és börtönbüntetéssel összekötött törvényes következmények elengedése neki merőben tilos.

3.§

A törvényes vizsgálat elrendelése

Törvényes vizsgálat elrendelése a honvédség törvényhatósága alatt álló egyének ellen a birói felsőbbbségi joggal felruházott parancsokat, valamint a honvéd főtörvényszéket illeti. A vizsgálat alá helyezendő egyén letartóztatására, avagy szabadlá-

bon hagyására nézve, a bírói felsőbbbségi joggal felruházott parancsok mindig a katonai büntető törvények értelmében határozz.

4.§

Kihallgatás

Minden kihallgatáshoz két honvéd törvényes tanú gyanánt, kirendelendő, kik közül legalább az egyiknek főtisztnek és pedig a kihallgatandónál magasabb és a kihallgató hadbíróval legalább hasonló rendfokozatbelinek kell lennie.

Minden kihallgatásnál tollvivő is alkalmazandó, megengedtetvén, hogy a törvényes tanúk egyike egyszersmind tollvivő gyanánt is működhessek.

A kihallgatás vezetése kizárólag a honvéd hadbírótól illeti – Ő határozza meg a kérdések sorrendjét, valamint az iratok felolvasásának és a bűnejelk előmutatásának szükségét.

Vádolt vallomásai, a mennyiben lehetséges, saját szavaival, homályos és kétértelmű kifejezések pedig csak kellő felvilágosítás mellett jegyzendők fel.

A vádlottnak a vád tényálladékanak beható megismerésére a kihallgatás által alkalom adandó, hogy magát annak minden pontja ellen védhesse.

Ha a kihallgatási ülnökök azt vennék észre, hogy a kihallgatás alkalmával a vallomások nem híven vétettek jegyzőkönyvbe, hogy vádlott védelmi jogában korlátoztatott, hogy a vád tényálladéka vele tökéletesen nem közöltetett, vagy máskülönben valami figyelmen kívül hagyatott, vagy eléggé nem derítettett fel; a kihallgatott leléptetése után az észrevett aggályok fölhozandók, és ha ezek tekintetbe nem vétetnének, az a jegyzőkönyvbe fölveendő.

Ha a hadbíró a kihallgatandó nyelvét nem értené, fölesketett, ezen nyelvet értő tolmács (lehetőleg tiszt vagy altiszt) adandó mellé.

A kihallgatás minden félbeszakasztásánál, úgyszintén annak bevégzésénél is, a kihallgatási jegyzőkönyv a kihallgatott előtt érthetően felolvastatandó a hadbíró által, és ha a kihallgatottnak arra valami változtatni, magyarázni vagy hozzátenni valója volna, ez pontosan jegyeztessék a jegyzőkönyvbe.

A kihallgatási jegyzőkönyvet mindenkor alá kell írni és pedig először a kihallgatottnak, esetleg a tolmácsnak, azután az ülnöknek, végre a hadbírónak és a tollvivőnek.

A kihallgatott minden írott ívet aláírni tartozik.

Ha nem tud írni, akkor kézvonását jegyezze föl, mely mellé neve, az ülnökök egyike által – még pedig saját neve kiírásával – irandó.

Mind ezen ívek aztán összefüzendők és a fonal kéz vége a jegyzőkönyv külső oldalán a bíróság pecsétjével megerősítendő.

5.§

Bírói végzés és haditörvényszéki ítélet

A végzés az ítélettől annyiban különbözik, hogy amaz kevesebb alakisággal hozatik és csak őrmesternél kezdődő legénység által elkövetett azon vétségek elitélésénél van helye, melyekre törvényszerűleg hat havi fogságnál nincs több kímér-

ve, és ha azzal az idő meghatározása nélküli lefokozás vagy az elbocsátás összekötve nincsen.

A birói végzés hozatalára a hadbíróval együtt – 8 személy van hivatva, úgymint: egy rendfokozat nélküli honvéd, egy őrzetető, egy tizedes, egy őrmester, egy alantostiszt, egy százados, egy tőzstiszt, mint elnök és a hadbíró.

Szükség esetében kisebb rendfokozatú egyén helyettesíthet magasabb rendfokozatút, de tisztet legénységi egyén nem helyettesíthet soha.

A birói végzés a tényálladéknak, a bizonyítékoknak és a vonatkozó törvényeknek a hadbíró által írásbeli előadásában rövid egybefoglalása után a közhonvédtől fölfelé történt rövid körülkérdezéssel, általános szótöbbség szerint hozatik, valamennyi társbíró és a hadbíró által aláíratik, írásbeli megerősítés végett, a birói felsőbbbségi joggal felruházott parancsnok elé terjesztetik és azután a hadbíró által valamennyi ülnök – nem mozgósított bíróságoknál – két tiszt jelenlétében a kihallgatási teremben az elítéltnak kihirdetetik.

Ha az, kinek a végzés kihirdetendő, a hadbíroság székhelyén kívül állomásozó csapatjánál szabadlábon vagy fogságban van – a megerősített végzés oadküldendő, egy csapatbeli tiszt által kihirdetendő és ez a végzésen kiteendő.

Tisztek, hivatalnokok, tiszthelyettesek és hadapródok ellenében mindig haditörvénszékileg kell eljárni.

Itléethozatalra altisztek és a legénység fölött, a haditörvénszék annyi szmélyből állítatik össze, mint a végzés hozatalára.

Vádlott főtsiszt ellenében századostól lefelés, a haditörvénszék a hadbíron kívül, két hadnagy, két főhadnagy, két százados és egy elnöklő tőzstisztből áll.

Ha törzstiszt állítatik a haditörvénszék elé, akkor mindig egy legközelebbi magsabb rendfokozatú törzstiszt elnököl, és a vádlott tiszt jellege szerint ülnökül két hasonrendi fokozatú törzstisz lép be, míg az alsóbb főtisztek azon arányban maradnak el, a melyben magasabb rendfokozatú tisztek által pótolattak.

Az elítélendő az egybegyült hadi törvénszék elé hívandó és megkérdezendő, vajjon van-e az egybegyült bírák valamelyike ellen alapos kifogása?

Ha arra igennel felelne, akkor az elnök az elítélendőt lelépteti, és a jelenlévő bírák azután alulról fölfelé rendfokozatonként szavaznak aziránt, vajjon a kifogás figyelembe veendő-e vagy sem?

Ha a kérdés a szavazatok általános többsége által igennel döntenek el, vagy ha a megjelölt ülnöknek okai volnának, hogy fölmentését maga kívánja, akkor helyette ugyanazon rendfokozatból egy másik hivatik meg; ellenkezőleg az elnök az elítélendőnek kinyilatkoztatja, hogy kifogásának hely nem adatott.

Ilye eljárásnak a haditörvénszéki jegyzőkönyvben előtüntetve kell lennie.

A hadbíró ellen flehozott eféle kifogásra nézva magy. kir. honvédség főparancsnoka dönt.

Ha kifogások nem tétettek, vagy ha ezek eloszlattak, vagy azoknak hely nem adatott, akkor a hadbíró röviden emlékezteti a haditörvénszéket, hogy az előadandókat mindenki figyelemmel kísérje, minden előítélet és részrehajlás nélkül bíráljon meg, a fennálló törvények szerint hozzon ítéletet, és mindent, a mi a haditörvény-

szék előtt tárgyalatik, az ítélet kihirdetéséig titokban tartson; a szavazás módját pedig szolgálati titok gyanánt örökre őrizze meg.

Erre következőleg a bírói eskü, melyet a hadbíró a II. mint a szerint, érthetően mond elő, valamennyi bíró által letéteik, vádlottnak vallomásai felolvastatnak és ő megkérdeztetik, vajjon akarja-e azokat megerősíteni, vagy van-e még valami előadni valója?

Ha még valamit előadni akarna, akkor ez a haditörvényszéki jegyzőkönyvbe fölveendő, ellenkező esetben ő a jegyzőkönyvnek általa történt aláírása után eltávolítatik.

A hadbíró erre utbaigazító írásbeli előadását (votum informativum) és a leglényegesebb ügyiratokat felolvassa.

Írásbeli előadásában tartozik a hadbíró a meglévő adatokból és bizonyítékokból egybefüggő egészet állítani össze, a dolog mibenlétét úgy, a mint az a kárvallottak és tanúk vallomásaiból vagy egyéb nyomozatokból, végre a vádlott vallomásaiból kiderül, érthetőleg és kimerítően kifejtteni, a szóban forgó tette vonatkozó és erre alkalmazandó törvényeket előadni, a tett bizonyossága és a meglévő bizonyítékok elegendősége fölötti nézeteit, azután a fennforgó enyhítő vagy súlyosbíró körülmények befolyását magyarázni és törvényesen indokolni, végül mindezek alapján indítványát világosan és határozottan megtenni, a jelenlévők lekiismeretére bízván, hogy saját meggyőződésük szerint, s az idézett törvények tekintetbevételével a fennforgó eset felett szavazzanak.

Ha egyik vagy másik bíró a vizsgálat kiegészítésére és tökletesbitésére nézve további hihallgatást vagy nyomozást kívánna, és a hadbíró általi felvilágosítás vagy okadatolás daczára a mellett állhatatosan megmaradna, akkor az elnök rendfokozatonként alulról felfelé szavaztatni tartozik, és a szavazatok többsége dönti el azután, vajjon a további nyomozás vagy kiegészítés megtörténjék-e vagy sem.

Ilyen szavazás a hadi törvényszéki jegyzőkönyvben kiteendő és ez a hadi törvényszék elnapolása esetében az elnök és a hadbíró által a bírói felsőbbbségi joggal felruházott parancsnoknak feljelentendő.

Ha a szavazatok általános többsége a megejtett nyomozást tökéletesnek és a vizsgálati ügyiratokat az ítélet hozatalára elégségesnek nyilvánítja, akkor a kiegészítésre szavazott bírák is kötelesek minden tartózkodás nélkül ítélet-szavazatukat adni.

Megfontolás és önálló vélemény képzése végett az elnök a bírákat a hadbíró kivételével félrevonulásra szólítja fel.

E véleményt nem szabad kétértelműen vagy akkét előadni, hogy kétféle büntetésből esetleg egy választassék, sem pedig a hadbíró indítványára vonatkozva, hanem világosan és határozottan kell kimondani.

A szavazó a kegyelemből való kifejezéstől és általában minden indítványtól, mely nem a bntetörvényekben gyökerezik, tartózkodjék, és véleményét bíróhoz illőleg egyedül a törvényre és meggyőződésére alapítsa.

A hadbíró a szavazatokat az elnök jelenlétében veszi fel a jegyzőkönyvbe a legalsóbb rendfokozattól kezdve felfelé; semmi esetre sem szabad valakinek véleményé-

nyét egyik vagy másik irányban kényszerítve kierőszakolni. Mindenkinek saját meggyőződése szerint kell itélnie, mert ezért mindnki saját maga felelős.

A szavazásról a hadbíró által külön jegyzőkönyv veendő fel, és ez a haditörvényszéki jegyzőkönyvhöz csatolandó.

Mindenki, a ki véleményét kinyilatkoztatta és az a szabazási jegyzőkönyvben aláírta, előbbeni helyét elfoglalja, a hol a szavazás bevégeztéig hallgatagon ülve marad.

Az elnök s utána a hadbíró utoljára adják be szavazatukat.

Ha a szavazatok mind beadattak, akkor a hadbíró azokat felolvassa és azok alapján a szavazás eredményét kihirdeti, minek megtörténtét a szavazási jegyzőkönyv végén az elnök saját aláírásával igazolja.

A haditörvényszékben minden egyes bírónak egy, az elnöknek két, a hadbírónak – indítványán kívül, mely csak javaslatát képezvén, nem dönt, - társbírói minőségében szintén egy szavazata van, és e szerint kilencz szavazat számítandó.

Az ítélet a szavazatok általános többségével hozatik.

Ha egy indítvány sem bír általános szótöbbséggel, azaz egyedül magára nézve öt szavazattal, akkor a kilencz szavazat sorba rendeztetik a legszigorubb indítványtól a legenyhébbig, és a középső, tudniillik az ötödik, kézpi a szavazás eredményét.

Hogy például halálbüntetést lehessen kimondani, legalább is öt bírónak kellene arra szavazni, ha ellenben négy szavazat halálra, egy 20 évi és négy 15 évi börtönre szólana, akkor az ítélet 20 évre mondandó ki.

Az ítélet a hadbíró által röviden és határozottan a szabályszerű alakban szerkesztetik és a 8 bíró által szavazatuk beadásának sorrendjében aláíratik.

Az ítéletben nem szabad kifejezni, vajjon az egyhangúlag, vagy szavazattöbbséggel hozatott-e.

Hogy a szavazás jövőre is titok maradjon, az ítélet szerkesztése után, a szavazási jegyzőkönyvet egy külön borítékba kell tenni, a borítóság- és az elnök pecsétjével ellátni és a haditörvényszéki jegyzőkönyvhöz csatolni; az elnök és a hadbíró aztán e borítékra a „szavazási jegyzőkönyv” címnek jegyzése után nevüket írják alá.

A honvéd-főtörvényszéken kívül senki sincs feljogosítva, a szavazási jegyzőkönyvet felbontani.

Ha ez az ügyiratok felülvizsgálatánál elkerülhetetlenül szükségeltetnék, a főtörvényszék tisztében áll használat után azt ismét lepecsételni.

A hadbíró írásbeli előadására, és pedig aláírása alá az elnök ezen szavakat: „a haditörvényszékben előadatott” köteles feljegyezni és keltezni, és saját neve aláírásával megerősíteni.

Ha az előadmány több ívből áll, akkor azok összefüzendők és a bíróság és az elnök pecsétjével megerősítendők.

Ezek után az összes haditörvényszéki ügyiratok lepecsételtetnek, egy százados és egy alantos tiszt által a bírói felsőbbtséget gyakorló parancsnokhoz átküldetnek, ki, ha az ítélet megerősítése valamely magasabb hatóságnak volna fenntartva, annak az összes iratokat előterjeszti.

Ha a bírói felsőbbtséggel felruházott parancsnok a haditörvényszék helyén nincs jelen, akkor az összes iratok lepecsételve és ajánlott küldemény gyanánt posta útján

neki – a honvédség főparancsnokához pedig mindig a kerületi parancsnokság útján feltejesztendő, mely eseteken kívül az összegyűlt haditörvényszék az ítélet visszaérkezését vagy a parancsnok üzenetét bevárja.

Ha a büntetésnek kegyelem útján való enyhítésére vagy végképpenni elengedésére nézve okok fordulnának elő, az elnök és a hadbíró véleményüket közösen, vagy egyetnemértés estében, külön is rekeszthetik az iratokhoz.

Ha az ítélet megerősítve visszaérkezik, akkor az elnök a lepecsételt iratokat felbontván, az ítéletet a hadbírónak adja át, melyen a következő szavak legyenek a birói felsőbbséget gyakorló parancsok által sajátkezűleg írva és aláírva: „kihirdetendő” – vagy „kihirdetendő és a büntetés tekintettel arra, hogy stb. enyhítettik”, – vagy „az elítéltnak végképen kegyelem adatik.”

A haditörvényszék a bíróság háza udvarán vagy a sátor előtt kettős sorfalat képez, az elnök kardot ránt és a dobosnak (trombitásnak) a hívó háromszori dobolását (fúvását) parancsolja.

Az ítélet az elítélt előtt a hadbíró által felolvastatik.

Ezután a dobos (trombitás) a szűnjelet veri (fújja) és végül az ítéletre a kihirdetés kelte, valamint a büntetés végrehajtásának kezdő napja jegyeztetik fel a hadbíró által, ki ama záradékot alá is írja.

Minden, bármily tartalmú ítélet az elítélt csapat-testének (előljáró hatóságának) tudtul adandó.

Főtiszt, hivatalnok, tiszthelyettes vagy hadapród fölött hozott ítélet azon teremben vagy sátorban, melyben a haditörvényszék tartatott, nyitott ajtóknál és ablakoknál hirdetendő ki; előbb azonban, mint fent megjegyeztetett, hívó veressék (fúvassék).

Sürgető eseteket kivéve sem délután, sem ünnep- és vasárnapokon haditörvényszéket tartani nem szabad, annál kevésbé szabad a kihallgatást és a végtárgyalást ugyanegy napra rendelni.

Ha a haditörvényszék ítélete nem halál, börtön vagy fogságra szól, vagy ezen büntetések kegyelem útján elengedettek, a kihirdetéstől számítandó 30 nap alatt az ügyiratok felsőbb helyen leendő megvizsgálása kérelmezhető, melyek azután a honvéd főtörvényszékhez küldendők.

Hogy a vizsgálati iratok felülvizsgálásának – valamely fél kérelme folytán avagy hivatalból is – mely esetekben van helye, külön törvények által van szabályozva.

Azon tisztnek, ki csak elbocsátásra ítéltetett, ez azon kérdéssel hozandó tudomására, vajjon akarja-e a fellebbezést bejelenteni, s ha ezt bejelentette, arról jegyzőkönyv veendő fel s az ítélet rendszerinti kihirdetése a fellebbezés elintézéséig halasztandó.

6.§

Rögtön-biráskodás

A rögtön-biráskodás csak oly esetekben alkalmazandó, a melyekben a gyors és intő példa válik szükségessé, és melyek vagy a törvényszék által vagy pedig

mozgósított seregnél a parancsnokló tábornok kihirdetett parancsai által meghatározzák.

A rögtön-bíráskodás elrendelésére minden, a birói felsőbbbségi joggal közvetlenül vagy átruházás folytán bíró parancsnok ki van hivatva.

Minden rögtön-bíráskodásilag történendő elítéltetéshez hadbíró hivatandó.

Ezen szabálytól kivételnek csak háboru idején: erőszakos függelemsértés, veszedelmes zendülés, vagy elharapódzó szökés esetében van helye, ha ezen büntettek közvetlenül az ellenséggel szemben, vagy erődített, az ellenség által körülvett helyen követtetek el és mikor a halál-büntetés multhatatlanul indokoltnak mutatkozik, hadbíró meghívása pedig nem teljesíthető.

ég ezen esetekben is a hadbíró más tapasztalt tiszt (segédtiszt) által helyettesítendő.

A rögtön-bíráskodással azon határozott föltétel van egybekötve, hogy az egész eljárás, a büntetés végrehajtásával együtt, a büntettnak a rögtönítelő bírósághoz való átadásától vogval, lehetőleg 24 óra, de legfeljebb 3 nap alatt befejezve és végrehajtva legyen.

Ha ez nem történhetik, akkor a rendes eljárás indítandó meg.

A rögtön-bíráskodás ünnepeken és vasárnapokon is, és pedig minden órában megtartható.

A haditörvényszékhez hasonlóan állíttatik össze és szabad ég alatt tartatik meg.

Ehhez annyi legénység vonul ki a meghatározott térre, a mennyi a végrehajtáshoz szükséges és a végrehajtási négyszöget képezi.

A zársorokat képző osztag, melylyel a porkoláb a tettezt vezeti elő, a fogházhoz küldetik.

A bírák a négyszögön belül azon rendben állanak fel, mint a haditörvényszéki ítélet kihirdetése alkalmával.

A büntettnak elővezettetik, és elkövetett tette iránt, melynek tényálladéka és a megviántató bizonyítékok már eleve megállapítva legyenek, kihallgattatik, a per röviden és ha iroszer nem volna, írónnal leiratik, váldott a zársorompón át kivezetetik a négyszögből, és a lelkész mellé adatik.

A hadbíró szóval kinyilatkoztatja, mennyiben vannak a tett valósága és a bizonyítékok megállaptva, felolvassa az illető törvényt és az elnöknek titkon megmondja jogszerű véleményét.

Ez rövid idő alatt megfontolja és a nélkül, hogy helyesebb meggyőződése ellenére – ahhoz közve lenne, saját véleményére nézve megállapodik s azt a mellette jobbról álló tiszttel közli, és így tovább egyik a másiknak mondja azt fülbe sugva, míg a hadbíróhoz ismét visszakerül, ki azt az elnökkel közli.

Ha az elnök véleménye helytelenül jött volna vissza, akkor azt még egyszer kell körüljáratnia.

Ekkor az enök kardot rántva a bírákhoz e felhívást intézi: „ki velem egyetért rántsa ki oldalfegyverét.”

Erre azok, kik az elnök indítványával egyetértenek, kihúzzák oldalfegyverüket, az eltérő nézetük pedig az hüvelyben tartják.

A hadbíró a szavazatokat összeolvassa, ezek szerint ítéletet hoz, melyet kivülről az elnök is aláír, és azután egy százados és egy alantos tiszt által a parancsnokhoz küldi el.

E közben a bírák oldalfegyverüket hüvelyébe rejtik és az ítélet megerősítésére várnak.

A mint ez megérkezik, a hibó egyszer veretik (fuvatik) az elítélt elővezettetik, az ítélet előtte felolvastatik és a lelkész ismét melléje adatik.

Ha azonban a szavazatok többsége nem halálbünteésre szól; akkor az ítélet nem hozatik, hanem e körülmény feljegyeztetvén, a parancsnoknak jelentés tétetik, hogy a rögtönbiráskodást szüntesse meg és a rendes eljárást rendelje el.

Ha azonban a halálos ítélet megerősítettett, akkor a csapat a rásor között lévő büntetessel az elnök vezénylete alatt a vesztőhelyre vonul, hol az ítélet végrehajtatik.

A rögtönbiráskodásnál a honédfőtörvényszékhez való föllebbezésnek helye nincsen, kegyelem ezen eljárásnál egykönnyen ne adassék, és ha a halálbüntetés helyett kegyelem útján más büntetés kiszabása szándékoltatnék, ez az ítélettel egyszerre kihirdetessék.

7.§

A rendkívüli haditörvényszék

Csak fontos okoknál fogva lehet a rendes bíróság előtti igazolást megtagadni és rendkívüli haditörvényszéket kérni.

Ezen rendkívüli haditörvényszék ugyan szintén az 5. §-ban meghatározott bírákból állítatik össze, csak hogy nem azon, hanem más honvédkerület, esetleg hadoszálybeliek hivandók meg bírákul, mint a hová a vádlott tartozik.

Ilyen rendkívüli haditörvényszék csakis oly okoknál fogva kérhető, melyek alapján a bírói felsőbbbséggel felruházott parancsnok vagy azzal szolgálati alárendeltségben álló bírák teljes részrehajlatlansága kétségbevonható.

Eféle kérelmet még a hadi törvényszék egybegyűlése előtt kell írásban a bírói felsőbbbséggel felruházott parancsnokhoz intézni, vagy a kihallgatásnál szóval előadni, mely is aztán az említett parancsnok által indítványával és az ügyiratok mellékelésével a honvéd fő törvényszékhez eldöntés végett átteendő.

A honvéd fő törvényszéknek különben jogában áll, fontos oknál fogva rendkívüli haditörvényszéket hivatalból is kirendelni.

Az ítélet megerősítése vagy megváltoztatása csakis a honvéd fő törvényszéket illeti meg, legyen bár a rendkívüli haditörvényszék kérve vagy hivatalból elrendelve.

Valamely rendkívüli haditörvényszék ülnöke ellen felhozott kifogás fölött a bírói felsőbbbségi joggal felruházott parancsnok, a hadbíró ellen felhozott kifogás fölött a honvédség főparancsnoka határoz.

Ha e kifogások indokoltnak találtnak, más ülnök vagy hadbíró kirendelése iránt az intézkedés azonnal megteendő.

8.§
Idézés

Ha valamely távollévő tisztet meg kell idézni, a hadbíró az idézvényt szerkeszti és a megjelenésre kilenczven napi határidőt tűz ki.

A hadbíró mellé egy tiszt, egy tizedes, 12 honvéd és 1 dobos vagy trombitás adatik.

Ezen fődözet a törvényszék házának udvarán sorfalat képez, a dobos (trombitás) háromszor veri (fújja) a hívót, és a hadbíró fennhangon és érthetően olvassa az idézést, miről a tiszt által jelentés tétetik a birói felsőbbbségi joggal felruházott parancsnoknak, és a hirdetés napja a hirdetménynek, az ügyiratokhoz csatolandó példányára a hadbíró által nevének eláírásával feljegyeztetik.

Ez idézvény ezenfelül háromszor a hivatalos közlönybe is iktatandó, és annak egy példánya az ügyiratokhoz csatolandó.

Ha az idézett megjelenik, akkor a rendes törvényes eljárás indíttatik meg ellene.

De ha a távollévő vagy megszökött szabadlábon leendő védelmezhetését kérelmezi, akkor a birói felsőbbbségi joggal felruházott parancsnok azt csak azon korlátozással engedheti meg, hogy a vizsgálat alatt addig, a meddig ellene a büntett jogilag bebizonyítva és igazolása helytelennek kimondva nincsen, szabadlábon maradjon, de semmi esetre sem ígérhető neki, hogy a pertől vagy elítéltetéstől megkíméltetni vagy soha letartóztatni nem fog.

Ha az idézett a meghatározott időre meg nem jelenik, vagy elmaradását idejekorán be nem jelenti, akkor távollétének figyelembevétele nélkül, ellene a vizsgálat végrehajtatik, haditörvényszéki ítélet hozatik és ez, mint minden más ítélet, kihirdetetik.

Ha az idézett meg nem jelenik és az ítélet ellene kötél általi halálra szólana, akkor a porkoláb egy tizedes, egy őrzetű és hat honvéd kíséretében a vesztőhelyre megy, ott a hóhérnak az elítéltnak vas-bádogra irt nevét átnyújtja és az a hóhér által saját jelenlétében az akasztófára szegezteti.

9.§
A törvényes büntetőítélet végrehajtása

Ha a büntetés végrehajtásánál oly körülmények fordulnának elő, melyek a büntetésnek vagy végrehajtásának változását tennék szükségessé, akkor arról a birói felsőbbbségi joggal felruházott parancsnoknak jelentés teendő és annak rendelete bevárandó.

A halálbüntetés az ítélet kihirdetésének napja utáni második reggelen hajtandó végre.

A birói felsőbbbséggel felruházott parancsnoknak jogában áll ugyan ezen meghatározott időt megrövidíteni, de az elítéltnak az előkészülésre mindenestre legalább is három órányi időt kell hagyni.

Minden halálos ítélet végrehajtása előtt két alantos tiszt lóháton a helyben lévő birói felsőbbbségi joggal felruházott parancsnokhoz az elítélt számára kegyelemkérés

végett küldendő, kiknek azonban nem szabad szószólás végett még más valakihez fordulniok.

Ha kegyelmet nyernek, vágatva lovagolnak a végrehajtás parancsnokához ezt arról tudósítandók.

Ha pedig megbizattak volna, hogy az agyonklövés általi halálbüntetésnél a kegyelmet csak az utolsó pillanatban és pedig közvetlenül az ítélet végrehajtása előtt hirdessék ki, akkor a kegyelmet még előbb, mintsem a lövéshez rendelt honvédek az elítéltet célba vették s azon pillanatban hirdessék, midőn ezek a „kész”-en tartott puskákkal előre indulnak.

I. Minta
Bíói eskü

Mi birák és ülnökök, esküszünk a mindenható, mindentudó és mindnyájunknál igazságosabb Istenre, hogy mi, tekintet nélkül az életnek viszonyaira, hatalomra, és tekintélyre, szegénységre, vagy gazdagságra, barátságra, vagy ellenségességre, kegyre vagy gyűlöletre, a fölött, mi ezen haditörvényszéken biróilag előadatni és tárgyalatni fog, egyedül az előttünk fekbő körülmények és bizonyítékok szerint, és az elénkbe szabott törvények értelmében fogunk határozni, ítélni és akként szavazni, hogy arról egykor Isten Ő Felseje előtt felelhessünk; - továbbá esküszünk, hogy az ezen törvényszéken tárgyalta, az ítélet törvényszerű kihirdetéséig elhallgatjuk, a szavazás módját pedig örökre titokban tartjuk.

Isten minket úgy segítjen! Amen.

II. Minta
Okmány
a birói felsőbbbségi jog átruházása tárgyában

Én N. N. (itt következik a főparancsnok egész czime) X. X. úrra (itt következik az illető parancsnok egész czime) a birói felsőbbbségi jogot, azaz: a teljes hatalmat és jogot minden törvényhatósághoz tartozó büntettel vagy vétséggel vádolt egyén kihallgatását elrendelni, hadi- és rögtönítelő törvényszékeket tartani, az ítéleteket, végzéseket és határozatokat helybenhagyni, kihirdettetni és végrehajtani, vagy azokat, ha a körülmények megengedik, és fontos okok fordulnának elő, enyhíteni vagy elítélteknek teljesen megkegyelmezni, - átruházom.

A hadi törvényszékieleg hozott halálítéletek helybenhagyását, valamint a tisztek, hivatalnokok vagy tiszthelyettesek elleni bünvádi eljárás megindítási jogát Magamnak fenntartom.

Ilyenek kihallgatandók ugyan, de Nekem – anélkül, hogy további eljárás eszközölnének – arról jelentés teendő és elhatározásom bevárandó.

Kelt s. a. t.

aláírás

A m. kir. honvédelmi miniszternek 313/elő számú körrendelete;

***a honvéd hadbírói tisztikar és a honvéd hadbíróságok szervezetére
vonatkozó ideiglenes határozványokról***

Ő csász. és apost. kir. Felsége, folyó évi január hó 21-én Budapesten kelt legfelsőbb elhatározásával „a honvéd hadbírói tisztikar és a honvéd hadbíróságok szervezetére” vonatkozó ideiglenes határozványokat legkegyelmesebben jóváhagyván, annak végrehajtásával engemet megbízni méltóztatott.

Midőn ennél fogva ezen új szabályzatot s a honvéd hadbírák személyzeti létszámának név szerinti kimutatását ide mellékelve ezennel közzétenném, egyúttal elrendelem, hogy ezen szabályzat a következő kivételekkel azonnal életbe léptetessék; u. m.:

1. A honvéd hadvizói gyakoronkoknak a szabályzat 9-ik §-a értelmében engedményezett évi 400 frtnyi átalány folyó évi február hó 1-jével folyóvá teendő.

2. A minősítvényi táblázatok szerkesztésére nézve, az 1870-ik évi október 27-én 32362. szám alatt kelt miniszteri rendelet egyelőre még továbbra is érvényben marad, azon módosítással, hogy a minősítvényi táblázatok a hadbírák és azon gyakoronkok fölött, kik a honvéd hadbírói vizsgát sikerrel letették, 3 példányban szerkesztendő, mely példányok egyike mint fogalmazványi példány, a szerkesztő hatóságánál visszamarad, a másik két példány a honvéd főparancsnokság útján minden év január 15-éig a honvéd főtörvényszékhez küldendő, mely azoknak 1-1 példányát saját véleményével ellátva a honvédelmi miniszterhez és a honvéd főparancsnoksághoz átteszi.

3. A szabályzat 18-ik §-ában előszabott iktató-könyv és bünlajstrom folyó évi április 1-jétől vezetendő, és a mennyiben lehet, a már meglebő eféle jegyzőkönyvek, a rovatok megváltoztatása után tovább is használandók.

4. A honvéd fogdáknak tartóztatott vizsgálati foglyok és fegyenczek irányában követendő bánásmód tárgyában szerkesztendő szabályzat valamint jelen szabályzat 28-ik §-ában említett törvények és rendeletek külön fognak kiadatni.

Kelt Budapesten, 1876-ik évi február 16-án.

Szende Béla s.k.

Melléklet

**A magyar királyi honvéd-bíróságok és a magyar királyi honvéd-hadbírói
tisztikar ideiglenes szervezetére vonatkozó határozványok**

I. Fejezet

Általános határozványok a magyar királyi honvédség katonai bíráskodására nézve

1.§

Bíráskodás általában

A m. kir. honvédségi bíráskodás az 1868. évi XL. törvénycikk 54ik, és a XLI. t. cz. 23-ik §§-ain alapszik.

2.§

Közigazgatási hatóság a m. kir. honvédség igazságügyeire nézve

Az igazságügyi közigazgatás teendői, az igazságszolgáltatásról szóló törvények és rendeletek szerkesztése és kiadása, a közös hadsereg számára érvényes ide vonatkozó szabályoknak a honvédségre való alkalmazása, valamint a honvéd-hadbírák személyes ügyei, - ez utóbbiak a honvédség főparancsnokának véleményezése mellett, - a honvédelmi minister hatásköréhez tartoznak. (1868. évi XLI. t. cz. 25. §)

3.§

Bírói fensőbbség

A bírói fensőbbséget (*ius gladii et aggratiandi*) a honvéd bíroság alá tartozó valamennyi személy fölött, a m. kir. honvédség főparancsnoka gyakorolja, a mennyiben ezen jog gyakorlása a fennálló szabályok értelmében nem a honvéd főtörvényszéket illeti, avagy más, különben fennálló törvények és rendeletek által korlátozva nincsen.

A főparancsnok az őt illető bírói fensőbbségi jogot helyettesére, valamint olyan parancsokra is egészben vagy részben átruházhatja, kik mellé honvédbíroság van rendszerezítve.

II. Fejezet

A m. kir. honvéd hadbírói tisztikar szervezete

4.§

Személyzeti létszám

A honvéd igazságszolgáltatás ellátására a honvéd hadvizák vannak hivatva, kik tetteles és szabadságolt állományuak és e szerint két elkülönített állományt képeznek.

A tetteles állomány áll:

- 1 ezredes-hadbíró,
- 2 alezredes-hadbíró,
- 3 őrnagy-hadbíró,
4. első osztályú százados-hadbíró,
- 4 másod osztályú százados-hadbíró
- 4 főhadnagy-hadbíró,
- 4 hadnagy-hadbórból,
- azonkívül 9 hadbíró-gyakornokból.

A szabadságolt állomány áll:

2 törzs- (ezredes, alezredes, vagy őrnagy) hadbíróból és
16 hadbíróból (századostól lefelé).

A tetteges és szabadságolt állomány együttvéve képzí a hadi állományt.

5.§

Szolgálati kötelezettség

A rendszeresített tetteges állományú hadbírák béke és háború idején, mindenmű igazságügyi szolgálatra hivatvák, és egy állomásról a másikra ideiglenesen vezényelhetők, sőt végleg is áthelyezhetők.

A hadbírák ideiglenes vezényeltetését és áthelyezését a honvédelmi minister rendeli el, ki törzshadbírák áthelyezésénél a legfelsőbb elhatározást kikéri.

A szabadságolt állományú hadbírák béke idején ön-választotta állomásuktól nem helyezhetők át, de az őszi gyakorlatokra, vagy felsőbb helyről való felhívás folytán önválasztott egyenlő tartamú időre, ép úgy mint a szabadságolt katonáállományú tisztek, időszakonként előforduló ideiglenes szolgálattételekre azonban csakis önkéntes ajánlkozásuk folytán, behívhatók.

Mozgósítás és háboru idején minden honvéd hadbíró szolgálatra bevonulni és a csapatokkal kivonulni köteles.

6.§

Szolgálati beosztás

a) A honvédelmi ministeriuban

A honvédelm ministeriumban alkalmazott törzshadbíró a honvédelmi ministerium igazságügyi oszályának (2. §) vezetője, s ő azonkívül a honvéd főtörvénytörvényészék rendes előadója, ki mellé egy hadbíró-gyakornok van beosztva, mely utóbbi lehetőleg azok közül választandó, kik a hadbírói vizsgát már letették.

b) A honvéd főparancsnokságnál

A honvéd főparancsnokságnál alkalmazott törzshadbíró a honvédség főparancsnokának igazságügyi előadója (3. §), s azonkívül a honvéd főtörvényészék tagja oly ügyekben, melyekben a honvéd főparancsnokságnál, mint előadó nem működik, ki mellé fogalmazói szolgálatra egy hadbíró-gyakornok van rendszeresítve, mely utóbbi – a mennyiben lehetséges – azok közül választandó, kik a hadbírói vizsgát letették.

c) A honvéd főtörvényészéknél

A többi törzshadbírók a honvéd főtörvényészék tagjai, de egyelőre a kerületi hadbíroságoknál is alkalmazhatók.

Utóbbi esetben a főtörvényészéknél oly ügy fölötti határozat hozatalánál, melyben a kerületi hadbíroságoknál már működtek, nem vehetnek részt.

A honvéd főtörvényészéknél azonkívül egy hadbíró mint tanácsjegyző és fogalmazó van rendszeresítve.

d) A kerületi hadbíróságoknál

Az igazságszolgáltatás teljesítésére minden kerületi hadbírószághoz 2. az 1. kerületihez 3 hadbíró, - azonkívül 1-1 gyakornok rendszeresítettik; kik közül a magassabb rend- és rangfokozatú habíró a bíróság vezetője, és azonkívül a kerületi parancsnok igazságügyi előadója.

Az állomány-beosztás a szükséghez mérten a honvédelmi miniszter által megváltoztatható.

7.§

Az állomány kiegészítése

Honvéd hadbírákká csakis olyan honvéd hadbíró-gyakornokok nevezhetők ki, kik a honvéd hadbírói vizsgát letették.

Hadbíró-gyakornokul csak oly a honvédség állományában lévő – a közöshadsereg kötelékéhez nem tartozó és ehhez törvény szerint már be nem sorozható – magyar állampolgári joggal bíró végzett jogász nevezhető ki, ki az állam- és jogtudományi vizsgákat, az ügyvédi vagy jogtudori, vagy legalább bírói vizsgát letette.

A honvéd hadbíró-gyakornokokat a honvédelmi miniszter nevezi ki.

Minden hadbíró-gyakornok közvetlenül szolgálatba lépése előtt, azon kerületi hadbírószágnál, melyhez beosztott, következő esküt köteles letenni:

„Én esküszöm a mindeható Istenre és becsületemre, és hűségemre fogadom, hogy Első Ferencz József felséges Fejelmünk és Urunk, Isten kegyelméből ausztriai császár, Csehország királya stb. és Magyarország apostoli királya és hazánk szentesítette törvényei iránt rendíthetetlen hűséggel és hódolattal viseltetem.

Esküszöm, hogy szolgálati, különösen meghatározott kötelességeimet lekiismeretesen teljesítendem, a mellett mindig Ő Felsége és az államszolgálat javát szem előtt tartandom, a törvényeknek, úgy mint előljároim rendeleteinek készségesen engedelmeskedni fogok, és a hivatalos titkot megőrzendém.”

Ezen eskü letétele napjától – mely eksi írásban is foglaltatván, a gyakornok által aláírandó, és a honvédelmi miniszterhez felterjesztendő – számíttatik az illetőnek hadbírói szolgálati ideje.

Az eskü letétele után tartozik a gyakornok egy évig – mely azonban rendkívüli esetekben a honvédelmi miniszter által egy fél évre leszállítható – valamelyik kerületi hadbírószágnál tetteleg szolgálni, s ezen idő letelte után a hadbírói vizsga letehetése iránt, azon esetben, ha a kerületi hadbíró által szerkesztett, és a kerületi parancsnok által láttamozott bizonyítványban igazoltatik, miszerint a szükséges elméleti és gyakorlati ismereteket annyira elsajátította, hogy önállólag eszközözlendő vizsgálatok teljesítésére alkalmas, - szolgálati úton a főtörvényszékhez folyamodhatik.

A vizsga a honvéd főtörvényszék előtt, annak elnöke, vagy a helyettes elnök elnöke alatt, három hadbírói tagja mint vizsgálók (sorrend szerint) és a tanácsjegyző jelenlétében, először szóbelileg tartatik, és tárgya következők:

A katonai büntető törvénykönyv, a katonai büntető perrendtartás; a gazdasztiszi kezelés és a szolgálati szabályzatnak nem tisztán a katonaszolgálatra vonatkozó részei; az illetékszabályzat lényegesebb határozványai – a mennyiben azokat a hadbírónak ismernie szükséges; a honvédség és a közös hadsereg szervezésének alaptételei; a becsületügyi szabályzat.

A vizsgálók rendfokozat és rang szerint legmagasabb tagja a katonai büntető törvénykönyvből, a második a büntető perrendtartásból, és a harmadik a többi fennjelzett tárgyakból vizsgál.

A kérdések jegyzőkönyvbe veendő, és kiteendő, vajjon azokra kitűnőleg, jól, vagy nem kielégítőleg felelt-e a gyakornok.

A vizsgálók ezen vizsga eredményéhez képest szavazattöbbséggel határoznak a fölött, vajjon a megvizsgált a vizsgát oly sikerrel tette- le, minél fogva az írásbeli vizsgára bocsátandó vagy sem?

Az írásbeli vizsga akképp eszközöltetik, hogy a gyakornok a rendfokozatban és rangban legidősebb bizottsági tag által egy költött büneset alaki megvizsgálására szükséges írásbeli dolgozatnak, a mennyiben ezek a hadbíró teendőit képezik, vagy egy a főtörvényszéknél fekvő valószínű bűnper feletti bírói indítvány és ítélet (az eredeti indítvány haditörvényszéki és szavazási jegyzőkönyv, valamint az ítélet a periratokból kivétetvén) elkészítésével, a bizottság elnöke által kijelölendő bizottsági tag jelenlétében megbízatik.

Ha ezen írásbeli dolgozat a bizottság által „nem kielégítő”-nek bíraltatik meg, akkor az illetőnek azonnal más ilyen feladat adható.

A csak szóbelileg eredménytelenül letett, valamint a szóbeli és írásbeli vizsga összes eredménye fölött a vizsgálók rend- és rangfokozatban legmagasabb tagja által a vizsgálók (tagok) szótöbbségén alapuló jelentés tétel, a honvéd főtörvényszéknek, mely azon esetben ha a vizsga jó sikerrel tétel le, arról „kitűnő” vagy „jó” minősítéssel okmányt állít ki, és ezt az illetőnek a honvéd fő- és kerületi parancsnokság útján kézbesített, ellenkező esetben őt arról, hogy második vizsgára milyen tárgyakból és milyen idő múlva, vagy hogy már semmiféle vizsgára nem bocsátatik, a fentkijelölt úton értesített, és mindkét esetben a honvédelmi miniszternek jelentést tesz.

Szabadságolt állományú hadbíróvá az nevezhető ki, ki vagy mint hadbíró, vagy mint hadbíró-gyakornok tetteleg szolgált, de utóbbi csak a jó sikerrel letett hadbírói vizsga után.

8.§

Előléptetés

Az előléptetés külön rendelet által fog szabályoztatni.

9. §

Illetékek

A honvéd hadbírák illetékei díjoszályuk és ellátásuk a honvéd illetékszabályzatban van megállapítva.

A hadbíró-gyakornokokat feleskettetésük napján követő hónap elsejétől, havonként előre fizetendő évi 400 forintnyi átalány illet meg.

10.§

Egyenruházat és szabadságolás

A honvéd hadbírák egyenruházata a ruházati, - szabadságolásuk a szabáságolási szbályban van megállapítva.

11.§

Fegyelmi ügyek

A honvéd hadibrák és gyakornokok fegyelmi ügyekben katonai előjáróiknak vannak alárendelve, kikhez a főtörvényszék, annak elnöke, a kerületi hadbíróság vezetője, a szolgálati ügyekben észlelt hibák, vagy általános kihágások megfenyítése végett fordul.

A hadbíró-gyakornokokat illetőleg a hadapródokra nézve fennálló fegyelmi határozványok alkalmazandók, ők azonkívül nem alkalmazhatóságuk esetében azon bíróság vezetőjének, ki alatt állanak, indokolt és szolgálati úton felterjesztendő jelentése alapján a honvédelmi minister által el is bocsáthatók.

12.§

Személyes ügyek

A honvéd hadbírák nősülese és egyébe szmeélyes ügyeiben a honvédség katona állománybeli tisztére nézve fennálló általános szabályok érvényesek.

13. §

Minősítvényi táblázatok

A minősítvényi táblázatok szerkesztés külön rendelet által fog szabályoztatni.

III. Fejezet

A m. kir. honvéd bíróságok illetékességére és szervezetére vonatkozó határozványok

14.§

Honvéd bíróságok

A honvédségnél a bíraskodást büntető ügyekben gyakorolják:

1. Elsőfolyamodásulag a kerületi hadbíróságok, mozgósításkor a 27-ik §-ban kijelölt bíróságok is.

2. Másod- és egyszersmind végfolyamodásban a m. kir. honvéd főtörvényszék, mely egy Budapesten állomásozó katona állományú tábornok vagy törzstiszt elnökléte alatt hat tagból álló ülésen határoz.

A kinevezett elnökneke, ki e működése mellett katona szolgálatát is teljesíti, akadályoztatása esetében az elnökséget a Budapesten állomásozó tetteleges állományú – tábornok vay törzstiszt viszi. A honvédelmi ministeriumban a honvéd főparancs-

nokságnál alkalmazottak, valamint azon kerületi parancsnok ki a fenforgó ügyekben a birói felsőbbséget gyakorolta, elnökök nem lehetnek.

Az ülnökök, a mennyiben lehet, törzshadbírák, de ezek hiányában százados-habírák, kik előadókká kineveztetnek, esetleg katona állományú, arra vezényelt, a mellett más katona állomásban is megmaradó törzstisztek is lehetnek, azon megszorítással mégis, hogy 4 ülnöknek mindig hadbírónak kell lenni.

15.§

a) Illetékesség a személyekre

A tetteges állományú honvéd (tiszt, honvéd-tisztviselő és legénység) büntető ügyekben a honvéd bíróságok illetékessége alatt áll.

A szabadságolt állományú, nyugdíjazott és szolgálaton kívüli viszonyban álló honvéd a behívó parancs kézbesítésétől, vagy annak szabályszerű kihirdetésétől kezdve a honvéd bíróság illetékessége alá jut, és az alatt addig marad, míg a tetteges szolgálatból ismét szabályszerűen elbocsáttatik.

Az ellenőrzési szemlére berendelték a szemle tartama alatt szintén a honvéd bíróság illetékessége alatt állanak.

Ezen illetékesség a vizsgálat törvényes befejezéséig tart, még ha az illető időközben a tetteges szolgálatból kilépett volna is.

Oly büntettek és vétségek, melyeket a honvéd akkor követett el, mielőtt még a honvéd bíróság hatósága alá tartozott volna, vagy melyek már a tetteges állományból törént kilépése után fedeztettek fel, de melyek miatt a polgári bíróság úgy az egyik, mint a másik esetben a tettesnek a honvédbirói illetékesség alá jutása előtt vizsgálatot nem indított, nemkülönben a szökés és öncsonkítás katonai büntettei megvizsgálása és elítélése szintén a honvéd hadbírószéket illeti.

Ha oly katonai büntett vagy vétség, melyet tetteges szolgálatban álló honvéd követett el, akkor fedeztetett fel, midőn a tettes már ismét a polgári bíróság illetékessége alá került, ennek megvizsgálása és elítélése a honvéd bíróságot illeti ugyan, de csak akkor, midőn a tettes ismét törvényesen behivatván, ismét a honvéd bíróság illetékessége alá jut.

b) A honvéd kerületi hadbírószékek egymásközi illetékessége

Minden kerületi hadbírószék törvényhatósága, melynek területe kerületével azonos, elvileg mindazon egyénre kiterjed, kik feltéve, hogy a honvédbírószék általános illetékessége alá rendelve, - a területén állandóan székelő honvéd csapat – vagy intézet létszámához tartoznak.

Ezen elv alól következők eltérések állapíthatnak meg:

1. Oly egyén, ki idegen kerület területén székelő honvéd csapatnál vagy intézetnél, szolgálattelag kirendelve tartózkodik, kirendeltetésének időtartama alatt, az idegen kerület hadbírószékének illetékességéhez tartozik.

2. Minden szökevényre vagy önkényüleg eltávozott egyénre nézve azon hadbírószék illetékes, melynek területén az illető elfogott, vagy önként jelentkezett.

Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból (1867-1945)

Ha ily egyén a magyar korona országain kívül fogatott el, vagy ott jelentkezett, a legközelebbi honvédbíróságnak adatik át, mely ez által reá nézve illetékessé válik.

3. Ha valamely honvéd egyén idegen került területén a fentemlített kirendelési esetén kívül tartózkodik, és azon idő alatt oly büntetésre méltó cselekményt követ el, mely annak azonnali törvényszerű elfogatását vonja maga után, az idegen terület hadbíróságának illetékessége alá tartozik.

Minden oly esetben, midőn az illetékesség iránt kétely támad, vagy kíváncsnak látszik, hogy valamely bűneset nyomozására vagy ítélet hozatalra, a rendes bíróság helyett más bíróság rendeltessék ki, ez iránt szolgálati úton a honvéd főtörvényszékhez kérdés intézendő, s attól döntő határozat várandó.

16. §

Első folyamodású bíróságok

Béke idején minden honvéd kerület székhelyén „honvéd kerületi hadbíróság” elnevezéssel, és a kerület számának megjelelésével, egy-egy állandó bíróság rendszerezsítettik.

17. §

Irodák és azok szükséglete

Iroda-helyiségül minden kerületi hadbíróság számára 4 szoba rendszeresítettik, melyek berendezésére nézve az illeték-szabályzat határozányai irányadók.

18.§

Szolgálati könyvek

A szükségelt szolgálati könyvek és a honvédség „Rendeleti Közlönye” a honvéd kincsát rovására szerzendők meg.

Következő jegyzőkönyvek vezetendők:

1. Az iktató-jegyzőkönyv következő minta szerint:

Szám	beérkezés napja	a benyújtó egyén neve és a beadvány kelte	a beadvány tartalma	elintézés módja	elintézés napja	előjegyzés vagy válaszvárása és netáni megsürgetés	szám, mely alatt a válasz beérkezett
4.5. ker. p.							
1. hadb.							

2. A bűnlajstrom a következő minta szerint:

szám	a megvizsgált neve, rendfo- kozata és osz- taga	a büntethető tett	napja			az ítélet, vég- zés vagy hatá- rozat tartalma	megjegyzés	a vizsgáló bíró neve
			a növeked- nek	a kihallga- tásnak	az elítélés- nek			

19. §
Bírák és ülnökök

Mint bírák és ülnökök rendszerint csak honvéd személyek alkalmazandók, csak-
is mozgósítás és háború idején történhetik e tekintetben kivétel, a mikor is a hon-
véd hadbírák és ülnökök közös hadseregbeli hadbírákat és ülnököket, s megfordít-
va ezek amazokat helyettesíthetik.

20. §
A honvédbíróságok előtti megjelenés

A honvédbíróság ülnökei, valamint a honvéd tanúk úgy vezényeltetnek, illetőleg
idéztetnek a törvényszék elé, mint más szolgálatba.

21. §
Eljársi költségek

A honvéd bíróságoknál eszközölt bűnvádi eljárásból, valamint az azok által ho-
zott ítéletek végrehajtásából származó költségeket a honvéd kincstár viseli.

22. §
Büntetés kiállása
a) Honvéd fogdáiban

Tisztek, honvéd hivatalnokok, hadapródok és altisztek, kik rendi fokozatuk,
szállásuk vagy a hadapródi kedvezménynek elvesztésére nem ítéltettek, szabadság-
büntetésüket mindig a honvéd fogdáiban töltik ki; ellenkező esetben pedig, vala-
mint rendfokozat nélküli honvédek rendszeren a polgári fogházakban, megengedett-
térül egyébiránt a kerületi parancsnokságoknak, hogy még olyanokat is, kik rövidebb
időre s nem valamely erkölcsi romlottságot feltételező tett miatt lettek elítélve, a
mennyiben a rendelkezésre álló helyiségek megengedik, saját fogdájukban tartó-
zathassanak le.

23. §

b) Polgári börtönökben

Oly egyének elszállítása végett, kik büntetésük kiállása céljából polgári börtön-vagy ha egy éven felüli szabadság-megfosztásra ítéltettek, országos fegyintézeteknek adatnak át, az igazságügyi minister által kiadott „értesítő jegyzék” elkészítendő, s ennek valamint a jogerőre emelkedett ítélet hiteles másolatának melléklése mellett, első esetben a királyi ügyészség, utóbbi esetben pedig a királyi főügyészség keresendő meg.

A polgári fogházban, vagy fegyházban letartóztatott honvéd, a büntetési idő alatt, nemkülönben a börtönből való elbocsáttatása alkalmával, a polgári fegyenczekkel egyenlő bánásmódban részesítendő.

24. §

Irnokok

Irnokul minden kerületi hadbírószághoz, minden egyes hadbíró mellé egy alkalmas altiszt vagy honvéd vezénylendő, ki az illetékszabályzatban meghatározott pótdíjban részesítendő.

Azonkívül minden kerületi bírószághoz egy küldöncz vezénylendő.

25. §

A kerületi hadbírószágok megvizsgálása

Az első folyamodású honvédbírószágok rendszerint minden 3 évben egyszer, különösen oknál fogva pedig bármikor is egy törzshadbíró által megvizsgálandók.

Minden megvizsgálást a főparancsnok vagy a honvéd főtörvényszék indítványára, vagy saját elhatározás folytán is, a honvédelmi minister rendel el.

A vizsgáló hadbíró mellé tábornok vagy törzstiszt csak akkor adandó, ha ez a körülmények mivolta szerint szükségesnek látszik.

A megvizsgálás, az irodai és fogdai helyiségek, a még függőben lévő, szükség esetében a befejezett de még felül nem vizsgált bünperiratok, és a birói letéteményekre szorítkozik.

A megvizsgálásról szóló jelentés szolgálati úton a honvédelmi ministerhez terjesztendő fel, ki annak alapján saját hatáskörében intézkedik, és a jelentést ezután a főtörvényszéknek további intézkedés végett átadja.

26. §

Kimutatások

Minden hó végével a kerületi hadbírószágok részéről sommás átnézetek az eddigi minta szerint a következő holnap 8-áig a honvédelmi ministerhez szolgálati úton, minden év junius és december végével a félévi rabkimutatás, azonkívül minden év végével sommás kimutatások, - tisztek és a legénység fölött külön szerkesztve, - legkésőbb a jövő hó 14-éig a honvéd főparancsnokság útján a honvéd főtörvényszékhez felterjesztendő, mely utóbbi a sommás összkimutatást szerkeszti, és an-

nak egy-egy példányát, saját működésének részletezése mellett, a honvédség főparancsnokához, és egy-egy példányt a honvédelmi miniszterhez terjeszt fel.

27. §

Mozgósítás esetében

A honvédség mozgósítása esetében mozgó hadbíróságok rendszeresíttetnek, melyek elnevezése, szolgálati állása és hatásköre, a mozgósított hadsereg számára fennálló szerves határozványok, vagy külön rendeletek által határoztatik meg.

28. §

Alkalmazandó törvények

Addig is, míg a katonai törvényeknek az általános védkötelezettség igényeivel összhangzó, s már az 1868: XL. t. cz. 54. §-a által kilátásba helyezett átdolgozása bekövetkeznék, az 1868: XL. t. cz. 50. §-a és az ugyanazon évi XLI. t. cz. 18. §-a értelmében a hadseregnél alkalmazásban lévő büntető törvények és rendeletek – az alanyiak úgy mint az alakiak, - a honvédséghez tartozó mindazon ügyeiben is alkalmazandók, melyekre nézve a bíraskodás a jelen szabályzat értelmében a honvéd bíróságokat illeti, a mennyiben ezen törvények és rendeletek az 1868-ik évi XI. és XLI. törvénycikkek hatályba léptekor a cs. és kir. közös hadseregnél már érvényben voltak, vagy utóbb a m. kir. honvédelmi miniszter által a m. kir. honvédség részére is kiadattak.

Szabályzat

a magyar királyi honvédségi fogházak berendezésére és az azokban letartóztatott foglyok irányában követendő bánásmódra nézve

1. §

A letartóztatott honvédek befogadására, a m. kir. honvédkerületi parancsnokságod székhelyén létező helyiségek »honvédkerületi fogházaknak« neveztetnek, melyekben

a vizsgálati foglyokon kívül még fogság vagy börtön-büntetésre ítélt oly honvédek is tartóztatottak, kik a polgári fogházaknak, illetőleg az országos fegyintézeteknek, a honvéd hadbíróságok szervezetére vonatkozó szabályzat 23-ik §-a szerint, nem adatnak át.

2. §

A fogház berendezésénél arra kell ügyelni, hogy elegendő számú és térfogatú fogdák legyenek a letartóztatottak befogadására; hogy a közös termeken kívül, a foglár különös felügyelete alatt álló, foglár-fogságba helyezettek számára 3-4 külön szoba, továbbá néhány magán-zárka, s ezek között egy-két sötét zárka is álljon rendelkezésre, úgy, hogy a fogház 30-40 egyént befogadhasson.

A fogház helyiségeinek térfogatára nézve megjegyeztetik, hogy minden egyes egyénre legalább 17 köbméternyi légűr jusson. Továbbá ugyanazon épületben legyen a foglárnak s a kulcsárnak a lakása, az őrszoba és egy kamara a foglár leltári tárgyai tartására, valamint a letartóztatottaktól elvett tárgyak megőrzésére.

A foglár lakása 1 szobából, konyhából, 1 éléskamarából és 1 oly szobából álljon, melyben a vizsgáló orvos teendőit végzi.

A kulcsárt, kinek nőtlennek kell lennie, csak 1 szoba illeti meg.

Szükséges, hogy a fogháznak udvara legyen, hol a letartóztatottak a szabad levegőn testi mozgást végezheszenek.

Ezen zárt udvar kerítése, ha épületekkel nincs körülvéve, biztonság tekintetéből magas és minden nyilastól, vagy oly hasadéktól, melyen át közlekedni, vagy ki- és betekinteni lehetne, teljesen ment legyen; ha pedig az udvar házakkal van körülvéve, arra ügyelendő, hogy a szomszéd házakból, vagy egyáltalán kívülről abba betekinteni, oda jutni vagy a foglyokkal közlekedni ne lehessen.

3. §

A fogház egyes helyiségei a közbiztonságnak és a fogoly egészségének lehetőleg megfelelők legyenek.

Hol a falak nem elég vastagok vagy nedvesek, belülről vízmentesítő (hydraulicus) mészszel vakolandók be, illetőleg vastag deszkákkal bélelendők ki.

Ha a levegő más célszerűbb módon nem volna felfrisíthető, mindenik szoba fenn az ablak felett, vagy ennek felső részén szelelő lyukkal vagy csővel látandó el, melyek éppen úgy, mint az ablakok, lehetőleg csak az udvarra nyíljanak.

Az ablakok erős keresztvasakkal, kifelé sodrony-vasrostélylyal, vagy a helyett fenyőfadeszkákból készült, alulról föl- és kifelé rézsut vonuló burkolattal úgy ellátandók, hogy azok elég világosságot bocsássanak be, de közöttük se ki-, se belátni ne lehessen.

Az ajtók vas pántokkal és kívülről erős kettős zárral látandók el. Minden ajtó közepén 6-8 hüvelyknyi négyszögű vas sodrony-rácsoszáttal ellátott, kívülről felnyitható és becsukható nyílás vágandó, mely arra szolgál, hogy a börtönbe azon át a friss levegő beereszthető legyen, és hogy az őz bármikor betekinthessen.

A kályhák kívülről fülök legyenek, és esetleg kitörések megakadályozása céljából, belülről vas-rácsoszáttal látandók el.

Az egyes fogdák folyó számokkal látandók el, s e számok az ajtókon megjelölendők.

4. §

A fogház helyiségeinek jó karban tartása végett, azokon a szükséges javítások, a foglár írásbeli és a hadbíróóság útján — azon kezelő bizottsághoz, melyhez számadás-tétel tekintetéből utalva van — teendő jelentése folytán, ezen utóbbi által évenként eszközlendők, s a belső helyiségek és folyosók is évenként legalább egyszer kimeszelendők.

A fogházak minden helyiségében kifogástalan tisztaságnak kell uralkodni; nemcsak maguk a fogdák, de a folyosók s lépcsők is s a többi, naponként tisztítandók; a fogdák napjában többször is szellőztetendők, s padozat-jók — valahányszor a kellő tisztaság megkívánja — surolandók.

5. §

A szükség végzésére ott, a hol lehet, külön boltozott és lefelé rácsoszáttal biztosított árnyékszékek aképen alkalmazandók, hogy a fogoly, ha oda megy, a letartóztatásra szánt zárt helyiségeket el ne hagyja; vagy legalább aképen, hogy azok a fogház belsejében biztosított helyen legyenek.

Azonkívül éjen át, rendkívüli esetekben nappal is, egy jól záró fődéllel ellátott cserép, vagy fémedény, magában a szobában elhelyezendő, s mindennap reggel, nappal pedig minden órában kiürítendő és annak többszöri tisztítására gond fordítandó.

6. §

Minden szoba a közepéről lánczon függő lámpával, víztartóval és a hozzá tartozó kupával, — továbbá annyi ágygyal vagy fékpaddal, a mennyre a letartóztatottak számánál fogva szükség van, látandó el.

A lámpának éjen át és reggelig, a téli hónapokban pedig addig, míg sötét van, égnie kell; a mellett a biztonság czélja szem előtt tartandó; a fogház helyiségei pedig a téli hónapokban, a hideg fokához mérten, egyszer vagy kétszer fűtendőek.

Tisztek, tisztviselők, tiszthelyettesek, őrmesterek, hadfelek és hadapródok letartóztatására kijelölt szobák, minden azokban letartóztatott személy után 2 székelés 1-1 asztallal, mosdó- és ruhaszekrényvel, üvegpalczkkal s pohárral, mosdótállal és éjeli edényvel is látandók el; éjjeli lámpa azokban nem alkalmazandó, ezen foglyoknak azonban megengedtetik, hogy a szükséges kivilágítást sajátjukból megszerezhessék; hadapródoknak pedig úgy, mint a többi legénységnek, a szükséges kivilágítás, az illeték-szabályzat 75-ik §-a szerint, a kincstár költségére adandó.

7. §

A tiszteknek, hivatalnokoknak, tiszthelyetteseknek, hadfeleknek, őrmestereknek és hadapródoknak megengedtetik, hogy saját ágyneműjüket használják; ellenkező esetben nekik a kincstár részéről szalmazsák, derékalj, 1 szalma- és 1 szőr-vánkos, takaró és 2 lepedő adandó. Ezeknek a lepedők minden hónapban kétezer, — a többi foglyokéi egyszer mosandók ki; a szalmazsákok mosása és utántömése a szükséghez képest eszközzendő.

Az ágy általában tisztán tartandó, és többször szellőztetendő.

A foglár gondoskodni tartozik, hogy a legénység állományához tartozók szabályszerű kincstári ruhával, fehérruhával és ágyneművel úgy láttassanak el, mint a tetteleg szolgálatban álló legénység, azon kivétellel, hogy a fogházban letartóztatott legénységi egyének április 1-jétől október 31-éig, ha az időjárás megengedi, zsávolynadrágot és zubbonyt viseljenek s bakancsban járjanak.

A kerületi fogházban letartóztatott legénységben egyének számára a ruházat és fehérnemű, valamint az aprólékos kéziszerek, a kerület székhelyén levő állandósított századtól szabályszerű elszámolás mellett szolgáltatassanak ki; a miért ezen század a letartóztatott foglyok után a gazdasági átalányt és a ruharészleteket szabályszerűen felszámíthatja. Azon ruhák pedig, melyeket az illetők csapatjuktól magukkal hoztak, a fogoly növedékbe vétele alkalmával, — a foglár által történt kicserélésük után — a kerületi fogházban egy arra szánt helyiségben megőrzendőek, s a foglyok erre való felhasználása mellett jó rendben és tisztán tartandók. A ruházatnak és fehérneműnek szükséges kijavítását, ha a körülmények engedik, a foglyok eszközlik, s az éhez szükséges anyagot a helybeli állandósított század szolgáltatja; ellenkező esetekben a század tartozik a javításokat eszközölni.

8. §

Az örök felállítását a kerületi parancsnok határozza meg, csak általában jegyeztetik meg, hogy a fogház bejáratánál, és ha a fogház ablakai az utczára nyílnak, azok előtt is egy ór aként állítandó fel, hogy a foglyok szökését, vagy a velök való érintkezést könnyen megakadályozhassa.

A fogház belsejében, a letartóztatási helyiségek előtt, a szükséghez képest több ór is felállítható, a miért is az őrszobában az őrállásokhoz képest, kellő számú őrség

legyen elhelyezve. Veszélyes foglyokhoz egy őr a szobába beállítható, aki töltött fegyverrel (szolgálati szabályzat I. Rész 532. pont), mindig figyelő állásban tartozik lenni, s a foglyot magához közeledni ne engedje. Az ily őrökre nézve a felváltási időnek rövidebbnek kell lenni.

A hol akár a fogházon belül, akár azon kívül őr van felállítva, — amennyiben a tér elegendőképpen kivilágítva nem volna, — lámpák alkalmazása által a szükséges kivilágításra gond fordítandó.

A fogház belsejében a letartóztatási helyiségek előtt felállított őr a foglyokat — kivált éjjel — az ajtó-nyíláson át többször szemlélje meg, és ha valami rendkívülit venne észre, köteles arról azonnal a szükség esetében lövés által is odahívandó őrparancsnoknak és utóbbi által a foglárnak is jelentést tenni, a nélkül, hogy a foglyokkal bármikor — akár a legközönségesebb tárgyak felett is — szóba ereszked-nék.

Azonkívül minden éjjel és pedig különböző órákban a foghelyiségek ajtai, zárjai vagy lakatjai, valamint a fogház kívülről is őrzésként megvizsgálandók, és ha valami gyanúsnak tünnek fel, a foglár azonnal odahívandó és általa a tulajdonképeni tényállás megállapítandó.

A fogház kulcsait a foglár magánál őrizze, és gondoskodjék arról, hogy azokról lenyomat ne készíthetessék, vagy azokkal bármi más módon visszaélés ne történ-hessék; távolléte alatt azokat csak segédjére (a kulcsártra), vagy az őrparancsnokra bízza, kit e részben szükséges oktatással lássson el.

Ha valamely szobában veszélyes egyének, vagy többen vannak letartóztatva, ab-ba a foglár egyedül sohase lépjen be, hanem mindig vagy segédje, vagy egy altiszt kíséretében látogassa meg, sőt a körülményekhez képest az őrseget-szólítsa fegy-verbe, és a megvizsgálandó szoba ajtaja elé felállítva, teljesítse látogatását.

A foglyokat, kik a fogházon kívül szolgálati munkák teljesítésére használtatnak, kihallgatás, elítélés, kórházba átadás végett, vagy más okból, a fogházat ideiglenesen elhagyják, a foglár elmenetelük és visszatérésükkor vizsgálja meg.

Azonkívül köteles a foglár úgy a foglyokat, mint a letartóztatási helyiségeket, azoknak falait, ajtait, kályháit, ablakait és az ágyakat, minden nap reggel és estve megvizsgálni, azon czélból, hogy azokon a letartóztatottak netáni szökésére vagy más veszélyes törekvésekre célzó nyomokat észre vegye.

Ezen megvizsgálásoknál időről-időre, a helyben levő zászlóalj ügyeleti tisztje is jelenlegyen, és megjegyeztetik általában, hogy az őr-fedezet alkalmazására és a fo-golyórségek magatartására nézve a szolgálati szabályzat I. Rész 78. §-a irányadó.

9. §

Honvédfogházakba csak azon honvéd veendő fel, kit a honvéd főparancsnok, annak adlátusa, vagy a kerületi parancsnok abban elhelyezni rendelt, vagy ki mint szökevény ott Önként jelentkezett.

Minden vizsgálati fogolyról a foglár köteles a hadbírósnak a növedék felől az I. minta szerint — azonkívül a kerületi parancsnokságnak mindennap, a szolgálati

szabályzat I. Rész 232. pontja szerint szerkesztendő és a hadbíróság vezetője által láttamozandó — írásbeli jelentést tenni.

Ha valamely szökevény önként jelentkezett, az ellátás eszközzése és a bemutatási lajstrom elkészítése végett köteles a foglár a kerület székhelyén levő állandósított századhoz fordulni, különben ezen § 2-ik bekezdése szerint eljárni.

Ha egyszerre több fogoly kísértetik be, azokat a foglár egymástól elkülönítve álltassa maga elé, s intézkedjék, hogy az egyidejűleg bekísért bűntársak, az alatt is, míg külön elzáratnának, egymással ne közlekedhessenek.

Ha valamely fogoly más parancsnokság vagy hatóság részéről a honvédkerületi fogháznak átadatik, átveendő ugyan, és előlegesen letartóztatandó, de arról a foglár által a hadbíróságnak azonnal szóbeli jelentés teendő, és a további elhatározás bevérandó.

10. §

A foglyok a fogházban való letartóztatásuk alkalmával, a foglár vagy annak helyettese jelenlétében, egy honvéd által egész testükön azonnal szorosan megmotozandók, és az orvos által is minélelőbb megvizsgálandók.

Ez alkalommal, amennyire a szükséges elővigyázat megengedi, a fogoly előbbi állása, és az illendőség átalában, kellőleg figyelembe veendő.

Vizsgálati fogházba jutott tisztek és tisztviselők, tiszthelyettesek, hadfelek és hadapródok csak fennforgó aggályok esetében vizsgálandók meg, mi minden egyes esetben a hadbíróság indítványozására a kerületi parancsnokság által határoztatik meg.

Erőszak csak ellenállás esetében használandó.

A fogoly a II. minta szerint szerkesztendő foglári lajstromba beírandó.

11. §

A fogoly ruhája és fehérneműje, egyéb ingóságai és pénze az őrparancsnok jelenlétében a foglár által a mellékelt III. minta szerint szerkesztendő jegyzékbe felveendő, a növedék jelentésben kitüntetendő, és a két okmány a foglár és az őrparancsnok, valamint a fogoly által is — felolvasás után — aláírandó, és a jegyzék, úgy, mint a polgári ruhák s a 7. § szerint elveendő kincstári ruha, és magával hozott egyéb kevésbé értékes ingóságok, a bűnjelek kivételével, a foglárnál őrzendők.

Foglyok számára később érkezett eféle tárgyakkal hasonlóan bánandó el.

Bűnjelek, ha csekélyebb értékűek, a hadbíróságnál, ellenben a helybeli zászlóalj pénztárában őrizendők.

Tisztek, hivatalnokok, tiszthelyettesek, hadfelek és hadapródok irányában e tekintetben átalában hasonló eljárás követendő; de a szükséges ágyneműjök, ruhájok, fehérneműjük és más nem nagy értékkel bíró s veszélyes czélokra fel nem használható holmijok számukra meghagyandók; épen úgy a tisztek, hivatalnokok és hadfelek pénzéből annyi, a mennyi a fogoly rendes szükségleteinek fedezésére az illetékszabályzat szerint szükséges.

Bármely fogolytól az átvételekor magával hozott, vagy a számára későbbben érkeztetett nagyobb értékű tárgy, továbbá főképen pedig a pénz, a rabilleték és az előbbi bekezdés értelmében a tiszt, hivatalnok, tiszthelyettes és hadfél számára náluk vagy a foglárnál meghagyandó összeg kivételével, a helybeli zászlóalj pénztárába letéteményezendő.

Azon pénzekről, melyek a foglyok szükségletének fedezésére a foglárnak átadatnak, ez utóbbi a bevételt és kiadást kitüntető — minden személyre külön — előjegyzést vezet, mely minden hó végén az illető fogoly által a helyesség elismerésül aláírandó.

Ha az ily tárgyak terjedelmük vagy minőségüknél fogva, a vizsgálat tartama végéig könnyen nem őrizhetők, és a fogoly azokat maga költségén és másutt biztosan őriztetni vagy máshova elküldeni nem akarná, elárve-rezendők, és az abból befolyt, valamint a fogolytól általában elvett pénz, takarékpénztárba teendő, a takarékpénztári könyvecske pedig a fentebb említett pénztárban letéteményezendő.

Mindezen jelen §-ban felsorolt esetekben, az elbánás feletti intézkedés a hadbíróság által írásban határoztatik meg, és feljogosittatik a kerületi parancsnokság, a hadbíró indítványja folytán, a körülményekhez képest, a fentebbi elvektől eltérőleg engedményeket vagy megszorításokat is elrendelni.

12. §

A vizsgálati foglyok, a mennyire csak lehet, az elítéltektől elkülönítendők.

A tisztek, hivatalnokok, tiszthelyettesek, hadapródok, hadfelek és őrmesterek, kik foglárfogságba helyeztetnek, külön, és pedig a tisztek és tisztviselők, ha lehet egyenként, a többiekközösen, különszobában tartóztatandók le.

A többi foglyok közfogdába tétetnek.

Vizsgálat alatt álló bűnrészesek egymástól elkülönítendők, hogy ezeknek egymással érintkezésük megakadályoztassék.

Ezenkívül, a mennyire lehet, az altisztek a többi foglyoktól, valamint súlyosabb vád alá helyezettek a könnyebb vád alattiaktól, elkülönítendők.

13. §

A foglyok tisztaságára szigorúan ügyelendő.

A legénységhez tartozó foglyok arra szoritandók, hogy minden nap reggel mosdjanak, fésülködjenek, és másképen is testüket s ruhájukat tisztán tartsák; minden héten tiszta fehérruhát váltsanak, és hajuk minden hónapban levágassák.

A foglyok hajának megnyírása a foglárnak vagy helyettesének felügyelete alatt, a foglár által ezen célra megjelölt foglyok alkalmazása mellett történik.

A szükséges olló a helybeli zászlóalj kezelőbizottsága által kincstári költségen szerzendő be.

14. §

A foglyok mindig csendesen és illedelmesen viseljék magukat, az éneklés, lármázás, vagy többeknek közös mulatságra összejövele tiltva van; a játszás és kol-

dulás szigorúan megakadályozandó, és a zenélés bárminő hangszeren is, rendesen nem engedendő meg.

Kérések és panaszok a foglyok részéről a fogda vagy a foglyok felügyeletével vagy megvizsgálásával megbízott személyek bármelyikénél közvetlenül adhatók elő; a kik erről a kerületi parancsnoknak, a hadbíróság vezetőjének értesítése mellett jelentést tesznek.

Azonkívül, ha kérni vagy panaszkodni valójuk van, a kerületi hadbíró elé vezettetésüket a foglárnál kérhetik.

15. §

A foglyok bántalmazása szigorúan tiltatik; ha valamely fogoly rendellenesen, vagy munkája teljesítésében hanyagul viseli magát, a foglár arról a kerületi hadbíróság vezetőjének jelentést tartozik tenni.

Az ily rakonczátlankodók — a tisztek, hivatalnokok, tiszthelyettesek, őrmesterek, hadfelek és hadapródok kivételével — fékezésképen megkötözhetők; de csak addig, a meddig ez szükségesnek látszik. (Lásd a szolgálati szabályzat I. rész 590., illetőleg 333. pontját.)

Ha pedig valamely fogoly a felügyeleti személyzetre vagy az őrségre kezeit ráveti, vagy másképen erőszakoskodik, ezek felhatalmaztatnak jogos védelmükre, illetőleg a szolgálati szabályzat I. rész 579. pontja szerint a rakonczátlankodó ellen, még fegyverök használatával is úgy járni el, a mint ez maguk biztonságára, vagy a célzott baj elhárítására szükséges.

Ezen felhatalmazásról a felügyeleti személyzet, az őrség és a foglyok maguk is, kellően értesítendőek.

16. §

a) A tisztek és hivatalnokok csak szobájuk belsejében egyéni képességükhöz képest, saját kívánságuk szerint és saját költségeikre foglalkoztathatók.

Ilyen foglalkozás példának okáért írás, rajzolás, számadás vagy oly munka teljesítése, melynél az arra szükségelt eszközök a fogoly biztonságára nézve visszaélést nem engednek meg.

Tudományos vagy jövő fentartásukra célzó könyvek tanulmányozása nekik megengedendő, és kifogástalan tartalmú könyvek és folyóiratok általában mindig adhatók író- és rajzeszközök a hadbíróság indítványa alapján, a kerületi parancsnok engedélye folytán, csakis a legszükségesebb mennyiségben adandók át; és ezen eszközök az átadás alkalmával feljegyzendőek, meglétükről mindennap meggyőződés szerzendő és valamely igazolatlan hiány esetében a fogoly azonnal kérdőre vonandó.

Ha valamely fogoly ezen engedélylyel visszaél, az tőle, megfenyítettésén kívül, azonnal elvonandó.

b) Rendfokozat nélküli, és pedig első sorbar a már elítélt foglyok, laktanyai vagy tábori munkákra, azaz a szobák, lépcsők, folyosók és udvarok, valamint tábori

utczák tisztítására, ruházati, fegyverzeti és szerelvényi tárgyak tisztítására, ezek vagy élelmezési cikkek ide s tova hordozására, továbbá tiszteket és tisztviselőket kivéve — a rendfokozatra való tekintet nélkül oly, az állam, a honvédség, vagy egyes osztálya javát célzó és az illető mestersége, vagy egyéni ügyességéhez mért, ingyen teljesítendő, rendszeren csak oly munkákra alkalmazandók, melyek magában a fogdában, az e célra kiszemelendő helyiségben, felügyelet alatt végezhetők.

Ily munkák teljesítésénél is szem előtt tartandó a foglyoknak a 12-ban említett elkülönítése.

A foglyoknak magánházak vagy lakásokban, valamint magánosok számára a fogházon kívül történendő alkalmazása általában tilos.

A foglyok vasárnapokon és saját vallásfelekezetüknek ünnepnapjain a legszükségesebb tisztítási munkák kivételével, a munkától felmentendők.

Azon kérdés eldöntésére, vajjon egyes esetekben a foglyoknak a fogda helyiségein belől, magán egyének javára, bér mellett történendő foglalkoztatása megengedhető-e? mindig a honvédelmi miniszter elhatározása kérendő ki, és a szerint járandó el.

Hogy ki és mily munkára alkalmazható, ezt tisztek, hivatalnokok, tiszthelyettesek, őrmesterek, hadfelek és hadapródokra nézve a kerületi parancsnok, a többi foglyokra nézve pedig a foglár határozza meg.

17. §

A munkánál a foglyok mindig felügyelet alatt tartandók, nehogy valakivel szóba ereszkedjenek, vagy hogy nekik pénz, enni való stb. ne adassék, hogy el ne szökjenek, jól viseljék magukat, és a reájuk bízott munkát végezzék.

Az örök e tekintetben a foglár által kioktatandók, ki egyébiránt mindenben felügyelni tartozik.

Az ór puskája ezen alkalommal mindig töltve legyen, és ha valamely fogoly ezen, vagy bármi más alkalommal szöknék, az ór a szolgálati szabályzat I. rész 579. pontja értelmében eljárni köteles.

Ilyen esetről az ór azonnal jelentést tenni tartozik.

18. §

Külön engedelem nélkül a foglyokkal csak azok beszélgethetnek, kik szolgálatuknál fogva arra hivatvák vagy kötelezvék, és ezek is csak szolgálati teendőkre nézve.

A beszélgetésre való engedélyt, a hadbíróság vezetője írásban adja meg, mely írásbeli engedélyben határozottan megnevezendő a személy, aki a beszélgetésre engedélyt nyert és az is, a kivel beszélhet, s az időtartam, meddig a beszélgetés tarthat.

Ilyen beszélgetés a többiektől külön helyen, csak egy tiszt, a foglár avagy helyettese jelenlétében, és csak oly nyelven történjék, melyben az utóbbiak jártasak, ezek lévén felelősek az iránt, hogy a beszélgetés folyamába semmi olyas, a mi a vizsgálat

körüli tárgyakra vonatkozik, bárminő czim alatt be ne vonassék, és hogy ily alkalommal semmiféle tárgy be vagy ki ne csempésztessék.

19. §

Ha valamely fogoly fontos oknál fogva levelet akar írni, neki az valamely felügyeleti személy jelenlétében megengedendő, és a levél nyitva a hadbírósnak adandó át, s csak annak láttatásával s engedelmével küldendő el.

A foglyok által irt oly levelek, melyek tartalmuknál fogva elküldhetőknek nem találtnak, a vizsgálati iratokhoz csatolandók, s erről a levélíró értesítendő.

Ugyanez áll a foglyokhoz érkező levelekre nézve is, melyek közül csak a kifogástalanoknak találtak adhatók nekik át; a többiekből pedig csak annyi közlendő velők, mennyi aggály nélkül közölhető.

20. §

Oly foglyok, kik nem a szabad levegőn dolgoznak, mindennap egy fél óráig a fogház udvarába kieresztendők; mely időben a fogház helyiségei szellőztetendők.

A szabad levegőn való hosszabb tartózkodás a kerületi parancsnok által csak is orvosi indítvány alapján engedendő meg.

Vizsgálati fogságban levő tisztek, hivatalnokok, tiszthelyettesek, hadfelek, hadapródok és őrmesterek, egyéb foglyoktól elkülönítve — egy tisztt, vagy a foglár, esetleg segédje, szükség esetében pedig örök felügyelete alatt élvezik a naponkint félórás szabad levegőn való tartózkodást, de úgy, hogy az által állásuk tekintélye lehetőleg megkíméltessek. Ezek a kerületi parancsnok engedélye folytán felügyelet alatt a letartóztatási helyen kívül is sétálhatnak; de házakba vagy mulató helyekre nem mehetnek, az utcán másokkal beszélniök nem szabad, s általában figyelem fordítandó arra, hogy a még el nem ítélt bűntársak ez alkalommal egymással ne érintkezzenek.

A közös fogságban levőkre nézve a szabad levegő élvezés ideje alatt a felügyelet úgy gyakoroltatik, mint a munka végett a fogházból kivezetett egyének felett.

21. §

A foglyok illetékeire nézve, az »illetékszabályzat« irányadó, és mint az élelmezésre, úgy más illetékükre nézve is a 9. §-ban említett századhoz, illetőleg a helybeli zászlóaljhoz utalvák.

A vizsgálati fogságban levő, vagy egyszerű foglár-fogságra ítélt tisztek, hivatalnokok és hadfelek illetékükből vagy sajátjukból élelmezik magukat.

Italtól nincsenek ugyan megfosztva, de lakmározni, iszákoskodni, vagy dorbézolni nem szabad.

A szigorú foglár-fogságra ítélt élelmezésére fordítandó összeg még azon esetben is, ha önmaguk látják el magukat, nagyobb, mint a mennyi a vagyontalan foglyok számára kiszabott ellátási, vagy fogoly-illetéknek megfelel, nem lehet; nagyobb összeg csak is az orvosi javaslat alapján jobbitandó élelmezésre, bor vagy más sze-

szes italra fordítható; a fen-maradó összeg az elítélt javára, vagy az esetleg fenforgó kártérítési igények kielégítésére letéteményezendő.

Az élelem a foglár által szerzendő meg, de a fenytettnek rokonai, vagy más erre általa felhatalmazottak által is adható; azonban a szigorú foglár-fogságnál mindenkor csak is az előbbi bekezdésben foglalt megszorítás mellett.

A közfogdában levő foglyok étkezését, valamint az egyes cikkek bevásárlását, épen úgy, mint ez a tetteges szolgálatban levő honvédekre nézve történik, az állandósított század teljesíti; azon különbséggel azonban, hogy a foglár köteles arra felügyelni, hogy az étel élvezhető, rendesen megfőzött és elegendő mennyiségű legyen.

Ha azonban az állandósított század laktanyája a kerületi fogháztól oly messze volna, hogy a foglyok ételének elhordása nehézséggel jár, az étszerek bevásárlása a foglár által, a főzés pedig a kerületi fogházban, egy erre elkészített konyhában a foglár felügyelete alatt a foglyok által eszközözendő; mire nézve a kellő intézkedések a kerületi parancsnokság teszi meg.

Italnak viz adandó; bor vagy egyéb szeszes ital csak is orvosi indítvány alapján, és az illető saját költségén adható.

A burnótozás bármikor is, a dohányzás és szivarzás pedig vizsgálati foglyoknak, fogságra ítéteknek általában, továbbá börtönre ítélt azon foglyoknak, kik elítéltetésük előtt tiszték vagy hivatalnokok voltak, a sötét zárkában létük kivételével, mindenkor, a börtönre ítélt legénységi egyéneknek pedig csak is a börtön vagy a zárt munka-helyiségen kívül, t. i. a séta vagy szabadbani munka közben engedtetik meg.

A burnótot és dohányt és az ahoz való szereket a foglyok sajátjukból kötelesek megszerezni.

A kerületi parancsnokok feljogosítottak különben, egészségügyi vagy fegyelmi okoknál fogva, nevezetesen a helyiségek túltömöttsége vagy előfordult visszaélések miatt a dohányzás és szivarzás kedvezményét megszorítani, valamint e kedvezményt általában, vagy egyesektől rövidebb vagy hosszabb időre, különös esetekben egészen is elvonni.

Foglyok részére kívülről érkező élelmi cikkek a foglár által átveendő, megvizsgálandók és a hadbíróóság elhatározása kikérendő; különben aggályos esetekben az eljárásra a 11. §-ban foglaltak irányadóakul tekintendő.

Évőeszközök a foglyoknak rendesen csak az étkezés tartamára adandók, egyiknek vagy másiknak azonban kedélyállapota és műveltsége tekintetbe vételével, ezen eszközök, a kerületi parancsnok engedelmével meg is hagyhatók.

22. §

Ha valamely fogoly betegnek jelenti magát, vagy olyannak találta, a foglár köteles az e célra kirendelt honvédorvosnak jelentést tenni.

A beteg, ha a körülmények megengedik, a fogházban gyógyítandó, ellenkező esetben katonai vagy polgári kórházba szállítandó, a hol, a mennyire csak lehet, elkülönített helyen, s különösen polgári kórházban az e végből kirendelendő felügyelő, vagy szükség esetében a szobában felállítandó rendes őr által is őrzendő.

A tisztek, hivatalnokok és hadfelek betegségeiből eredő költségeket vagyonukból, illetőleg fizetésükből kötelesek fedezni.

A vagyontalan foglyok a kórházban a kincstár költségére gyógyíttatnak és láttatnak el, de ottlétük idejére fogoly-illetékük elvonatik.

Minden fogoly, (kivéve a tisztet és hivatalnokot, a kihez csak saját kívánságára, vagy észlelt komolyabb megbetegedés esetén küldendő az orvos), hetenként kétszer az orvos által megvizsgálandó, ki különben is hetenként legalább egyszer az összes helyiségeket és az élelmezést is egészségügyi szempontból megvizsgálni, és észleléseit a kerületi parancsnokságnak írásban jelentem köteles.

23. §

A foglyok vallásos kötelességeinek és áhitatosságuknak végzésére nézve a szolg. szabályzat I-ső részének 14. pontja irányadó ugyan, de oly megszorítással, hogy a fogházon, illetőleg laktanyán kívül eső templomokba, vagy imaházakba nem bocsáthatók, és hogy a vallásgyakorlat szökésekre, összebeszélésekre vagy tilos érintkezésekre soha alkalmat ne szolgáltatasson.

24. §

A kiszabott súlyosbítások az ítélet vagy végzés tartalma és a katonai büntető törvénykönyv arra vonatkozó határozatai szerint szorosan foganatosítandók, és csak orvosilag megállapított betegség esetében halasztandók el.

Az elítélés után kórházban töltött idő a büntetés tartamába beszámítandó, és a betegség által elmaradt időközi súlyosbítások utólagosan nem pótlandók.

A sötét zárka éjjel sem világítandó, és az ajtaján levő nyílás a rendes elzáráson kívül az őr által könnyen nyitható fa-fedéllel takartassék el.

Magán- vagy sötét zárkába még a felügyeleti személyzetnek is, csak időleges megvizsgálások, az étel átadása, vagy valamely foglyon történt baj alkalmával szabad belépni.

A magán- és sötét fogdában letartóztatottakhoz a foglár naponként kétszer bemenni, és hogylétükről magának meggyőződést szerezni tartozik.

25. §

A kerületi parancsnok jogosítva van oly foglyot, ki munkáját hanyagul teljesíti, magát rendellenesen viseli, vagy más vétket követ el, a szolgálati szabályzat fegyelmi fenyítő határozatai szerint megfenyíteni.

A legénységhez tartozó egyének, ennél fogva még a tiszt-helyettesek, hadapródok és őrmesterek ellen is, ilyen esetekben a szolgálati szabályzat I. R. 686. pontjában körülírt súlyosított magán- és szigorú fogság is alkalmazható.

26. §

Oly elítélt foglyra nézve, a ki büntetése kiállításának céljából valamely polgári börtönbe vagy országos fegyházba adandó át, a honvédkerületi parancsnokságok a befogadás elrendelése és az illető fogház kijelölése végett a budapesti, — a

VI. honvédkerületben a marosvásárhelyi királyi főügyészséghez, — a VII. honvédkerületben az országos kormányzathoz, sürgős esetekben Magyarországon a kerületi parancsnokság székhelyén levő királyi ügyészséghez — közvetlenül fordulnak; mindezen esetekben hiteles másolatban mellékelvén az arra vonatkozó átirathoz a jogérvényessé vált birói ítéletet, valamint a IV. minta szerint szerkesztett értesítő jegyzéket.

Ily esetekben a honvédeknek a polgári fogdába történendő átadásuk alkalmával testükön levő fehérruhájokon kívül, az egyenruha jellegét viselő semminemű kincstári vagy magán-jószág nem hagyandó meg, vagy pedig gondoskodandó arról, hogy ezen ruha, az átadás után azonnal visszaküldessék és az állandósított századnak, illetőleg a foglárnak visszaadassék, a ki az általa őrzött kincstári ruhaneműeknek az illető csapathoz való visszaküldése végett, szintén az állandósított századhoz fordul.

Ha ily esetben az elítélt honvédnek magánpolgári öltözete van, már abban adandó át a polgári fogházba.

Az átadás alkalmával az illető fegyencztől befogadásakor elvett, vagy később számára érkezett pénz és egyéb ingók, részletes átvételi elismervény mellett szintén átadandók; a menyinyiben pénzük vagy értékes holmijuk kártérítés céljából vissza nem tartandók.

Hasonló eljárás követendő akkor, ha valamely honvéd bármi okból más bíróság vagy hatóságnak átadandó.

A fogolynek polgári fogházba való átadása alkalmával a kerületi parancsnokság az illető fogda előljáróságával tudassa, hogy a büntetés kiállása után a fogoly szabadon bocsátandó-e, vagy pedig a csapathoz kísérendő át.

27. §

Ha valamely fogoly felmentése által vagy szabadságbüntetésének kiállása folytán a fogházból elbocsátandó, — ha tetteles szolgálatra van kötelezve, csapatjának átadandó; ellenkező esetben a helybeli állandósított századnak elbocsátás végett a tulajdonát képező tárgyakkal együtt, az ezekről szóló átvételi elismervény egyidejű átküldése mellett, adandó át; a pénz és értékes holmik azonban csak akkor adhatók át, ha azok kártérítési igények kielégítése végett vissza nem tartandók, mire nézve a hadbíróság intézkedik.

28. §

Mindezen határozatok megtartására nézve, a honvédkerületi bíróságok megvizsgálása alkalmával meggyőződés szerzendő, s az eredmény az illető jelentésben megemlítendő, azonkívül a zászlóalj ügyeleti tiszt teendője a felügyeleti őrségi szolgálat pontos teljesítése, ellenőrködése a nélkül, hogy a foglyokkal arra vonatkozó beszélgetésbe bocsátkoznék; és ha vagy különös hiányt, vagy ezen szabályokba ütköző rendetlenséget észlel, köteles a következő kikezdésben kijelölt tisztnek jelentést tenni.

A kerületi parancsnok parancsőrtisztjét vagy más alkalmas tisztet a fogház feletti felügyelettel bizza meg; minélfogva ez utóbbi a szabályzat kellő teljesülését ellenőrizni, és e tekintetben jelentést tenni tartozik.

A fogház biztonsága és az abban uralkodó rendre nézve első sorban a foglár és helyettese, és ezután az annak felügyeletével megbízott tiszt felelős, de a kerületi hadbíróság vezetője a fogházat bármikor megtekintheti, s mihelyt rendetlenségnek vagy szabálytalanságoknak jó tudomására, azokat feljelenteni tartozik.

A foglár szolgálati tekintetben a kerületi hadbíróság vezetőjének, fegyelmi tekintetben a kerületi parancsnokságnak közvetlenül van alárendelve.

M. k. I. honvédkerület fogház.

I. minta.

.....szám.

k. o. f.

Jelentés

.....fölkött, ki 18.....évi.....
a.....ik honvéd.....parancsnoksága által, ezen fogházba
átadatott.

1. Rangfokozat:	11. Alakja:
2. Hadteste és besoroztatásának éve:	12. Arcszíne és alakja:
3. Születési helye (ország, megye):	13. Haja:
4. Rendes tartózkodási helye:	14. Homloka:
5. Hány éves:	15. Szeme:
6. Vallása:	16. Szemöldök:
7. Állapota:	17. Szakála:
8. Mestersége:	18. Bajusza:
9. Bir-e vagyonnal:	19. Orra:
10. Büntény, melylyel vádoltatik:	20. Szája:
	21. Fogai:
	22. Álla:
	23. Különös ismertető jelei:
	24. Minő nyelvet beszél és ír:

Megvizsgáltatásánál nála találtatott

Kézpénzben:

Ékszernemű:

Ruhanemű, és pedig kincstári:

Magánféle

Kelt Budapesten,.....évi.....hó.....n.

N. N. őrparancsnok.

N. N. foglár.

Hogy a fentebb említett tárgyaknál egyéb nálam nem találtatott, el-
ismerem.

N. N. honvéd.

II. mint.

Polyó szám	Növekedék napja	A fogoly neve és rendfokozata	Születési helye	Vallása	Kora	(A mennyiben nős) felesége neve és tartózkodási helye	Ez előtti állása (mestersége)	A büntethetőség megnevezése	Büntetés	A büntetés mikor kezdődik mikor végződik	A fogoly magával hozott ruhái és ingóságainak megjelölése	Személyleírás és esetleg testi hibái	Magaviselete a büntetési idő alatt és a munkajeljesítése alkalmával	A büntetési idő alatt kapott fenyítések
------------	-----------------	-------------------------------	-----------------	---------	------	--	-------------------------------	-----------------------------	----------	--	---	--------------------------------------	---	---

Jegyzet: Ezen jegyzőkönyv lapjai számozandók és a jegyzőkönyvhöz betűszerinti névmutató, azon lap számára való hivatkozással, melyen a foglyok előfordul, csatolandó.

J e g y z é k

azon tárgyak felől, melyek N. N. 10-ik számú m. kir. honvéd-zászlóaljbeli tizedesnél, aki a mai napon mint vizsgálati fogoly az I. honvéd kerületi fogházba átadatott, megmotozása alkalmával találtattak és alulírt foglár által ideiglenesen átvétettek.

1. Készpénzben:

2. Ékszerneműekben:

3. Kincstári ruhanemű stb.:

4. Magán ruhanemű és egyéb magán tárgyak:

Kelt Budapesten, évi hó n.

N. N. őrparancsnok.

N. N. foglár.

Ezen kimutatás helyességét elismerem.

N. N. tizedes. (fogoly)

Ezen fogoly számára utóbb érkezett és a foglár által átvétetett.

Mikor érkezett?	Kitől, vagy miután érke- zett?	M i é r k e z e t t ?	A foglár vagy őrpáncsnok, esetleg a fogoly elismervényei jeléül.

A túllapon és fentebb kimutatott tárgyak közül kiadatott.

Mikor ?	Kinek ?	M i ?	Átvételi elismervény.
		Kelte és aláírás	

IV. minta.

ÉRTESITŐ JEGYZÉK.

.....fegyenczről.

**Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból
(1867-1945)**

M. kir. honvédkerületi bíróság.

. . . . számhoz.
bírói.

Értesítő

1	Vezeték- és keresztnéve ?	
2	Netaláni álnéve ?	
3	Szülőhelye ?	
4	Utolsó lakhelye ? (Ország, megye, község)	
5	Törvényes házasságból született-e vagy házasságon kívül ?	
6	Életkora ?	
7	Anyanyelve ?	
8	Hitvallása ?	
9	Nőtlen, nős, vagy özvegy ?	
10	Szülei élnek, nem élnek ?	
11	Hivatása (mestersége, foglalkozása, foglalkozás nélküli) ?	
12	Bir-e vagyonnal ?	
13	Vallási ismeretei ? (kielégítő, hiányosak.)	
14	Tud-e írni, olvasni, számolni, vagy csak melyiket ?	
15	Mily nyelveket beszél ?	
16	Magasb oktatásban részesült-e ?	
17	Volt-e több kihágás miatt büntetve ?	

Személy-leírása : Nagysága Testalkata Arcza
Szeme Orra Szája Fogai

jegyzék.

18	Mily bűntényekért fenytetett előbb, ugyanazonnemű bűntényekért hányszor? most általában hányadszor büntetetik?	
19	A most elkövetett büntetésre méltó cselekmény?	
20	Kivonat az utolsó ítéletből.	
21	A kimondott büntetés megkezdésének napja? annak utolsó napja?	
22	A most kiszabott börtönbüntetés, halálra szóló ítélet megmásítása-e?	
23	A jelen büntetésre méltó cselekményben büntársak s részesek nevei?	
24	Egészségi állapota? (jó, középserű, rossz)	
25	Elmebetegségre hajlandó-e?	
26	Nyavalyában (epilepsia) vagy öröklő bajban szenved-e?	
27	Ruházata s egyéb értéke?	
28	A büntetési idő alatti magaviselete?	
29	Megjegyzések.	

Arcszíne Haja Homloka Szemöldöke
Bajusza Álla Különös ismertető jelei
Kelt Budapesten, évi hó n.

A m. kir. honvédelmi miniszternek 12.280. V. sz. körrendelete;

***a védtörvény elleni vétségek, s általában a hivatalból való állítás
eseteiben követendő eljárás iránt***

Az általam már számosabb törvényhatóságokkal közlött szabályokat, — a melyek a védtörvény 42-ik, 46-ik és 47-ik szakaszai elleni vétségek, s általában a hivatalból való állítás eseteiben követendő eljárásra vonatkoznak, — a (törvényhatóság) közönségének is a következőkben juttatom tudomására, úgymint:

1. A védtörvény ellen elkövetett vétségek eseteiben az ugyanezen törvény 42-ik, 46-ik és 47-ik szakaszaiban megszabott, s részint pénzbírság vagy fogsági, részint csakis fogsági büntetésnek alkalmazásba vétele, mind a védtörvény és a védtörvényi utasítás 101-ik szakasza 1-ső pontja értelmében, mind a legfőbb ítélőszéknek elvi jelentőséggel bíró határozataihoz képest is büntető eljárás útjára és a kir. törvény-székek hatásköréhez tartozik.

Ehez képest mind a védtörvény 42-ik szakaszában megszabott jelentkezést elmulasztott és az engedély nélkül nősült de hadképteleneknek talált hadkötelesek ellenében, a törvényszerű jelentkezés elmulasztása és az engedély nélküli nősülés tényének az illetékes közigazgatási tisztviselő által és előleges vizsgálat folytán hozott s kellőleg jogerőre emelkedett határozat által lett megállapítása után, mind az alábbi 2-ik pont értelmében hozott és jogerőre emelkedett határozat után hadköteles szökevényeknek kimondott, azonban a sorozó bizottság s esetleg a felülvizsgáló bizottság által hadképteleneknek talált egyének ellenében: a további fenytő eljárás megindítása, s a védtörvényben meghatározott büntetésnek kiszabása és végrehajtása végett, az iratok esetről esetre az illetékes kir. törvényszékhez teendőik át.

2. A törvényellenesen távollevők gyanánt előjegyzésben álló, vagy időközben kipuhatolt és a sorozásról a maga idejében elmaradott hadkötelesek, a sorozó bizottság elé állíttatásuk előtt, az ujoncz állítástól lett elmaradásuk okai iránt előlegesen kihallgatandók; s ezen kihallgatás alapján és a netalán még szükséges további vizsgálatnak végrehajtása után, a védtörvényi utasítás 101-ik szakaszának 1-ső, 3-ik és 4-ik pontjaihoz képest, a törvényhatóság-illetékes közigazgatási tisztviselője által mindenek előtt az iránt hozandó határozat: vajjon az illető egyén hadköteles-szökevénynek és pedig hadképes volta esetére, egy vagy két évi szolgálat-hosszabbítással a hadsereghez besorozandó hadköteles-szökevénynek tekintendő-e, illetőleg hadképtelen volta esetében, a védtörvény 47-ik szakaszában foglalt fogsági büntetésnek alkalmazása végett az iratok az illetékes kir. törvényszékhez teendőik-e át? avagy, mint igazolt távollevő, korosztálya és sorsszáma szerint azon évre nézve állítandó-e utó, a melyben hadkötelezettségének még nem tett eleget?

S ezen elsőfokú határozat az illető egyénnel szabályszerű módon közlendő, és az ellen, a kézbesítéstől számítandó 14 napi határidőn belül, a hozzám való felelkezés megengedendő.

Az elsőfokú határozat ellen közbevetett felebbezésnek pedig felfüggesztő hatálya lévén: a sorozó bizottság elé vezetésnek, illetőleg hadképesség esetében a határozat értelmében egy vagy két évi szolgálat-hosszabbítással való besorozásnak, alkalmatlanság esetében pedig a büntető eljárás megindításának, rendesen csak akkor van helye: ha az ujonczállítástól való szökést kimondó és kellőleg közölt elsőfokú határozat nem felebbeztetett és így jogerőre emelkedett, vagy a közbevetett felebbezés folytán általam is helybenhagyott.

Ha azonban valamely törvényellenesen távol volt és előkerített hadkötelesnek megszökésétől, addig is, míg irányában a fentebbiek szerint megszabott eljárás befejeztetnék és jogérvényes határozat keletkeznék, tartani lehet; vagy ha az illető hadköteles, azon esetben is, ha elmaradása netán igazoltnak mondatnék ki, korosztálya és sors-száma szerint különben is az ujoncz-jutalékba volna besorozandó: ezen esetben az ilyen hadköteles, a törvényellenesen távollevők jegyzékének alapján, a szabályszerű határozat keletkezése vagy jogerőre emelkedése előtt is, kivételesen a sorozó bizottság elé vezethető és hadképes volta esetében az ujonczállítástól való szökés és a szolgálat-hosszabbítás iránt hozandó határozat függőben tartása mellett, besorozható ugyan a hadsereghez, de irányában a fentebbi a) pontban megszabott eljárás és határozathozatal utólagosan és azonnal eszközlendő, és az ekként besorozott hadkötelesre nézve hozott jogérvényes határozat, a védtörvényi utasítás 105-ik szakasza 3-ik pontjának értelmében, az illető hadkiegészítési kerületi parancsnoksággal közlendő; a hadképtelen hadköteles szökevényre vonatkozólag hozott és jogerőre emelkedett határozat pedig, a hadképtelenséget igazoló sorozó bizottsági leletnek kíséretében, a fenyítő eljárás megindítása végett, az illetékes kir. törvényszékhez teendő át.

Ezen rendeletem, szoros alkalmazkodás végett, a törvényhatóság összes tisztviselőinek azonnal kiadandó; s ennek megtörténtéről, folyó évi április hó 30-áig hozzáam jelentés teendő.

Kelt Budapesten, 1879. évi márczius hó 15-én.

**A m. kir. igazságügyministernek 23.368. szám alatt valamennyi
kir. ügyészséghez, törvényszékhez és járásbírószághoz intézett
körrendelete;**

***a polgári bíróságok által hozott büntető ítéleteknek a tényleges
katonai szolgálatban álló egyének elleni végrehajtása tárgyában***

A polgári bíróságok által hozott büntető ítéleteknek tényleges katonai szolgálatban álló egyének elleni végrehajtása tárgyában a közös hadügyminister úrral egyetértőleg a következőket rendelem:

Azon szabadságvesztés-büntetések, melyeket a polgári kir. bíróságok a tényleges katonai szolgálatban álló egyének ellen jogerejüleg oly büntetendő cselekmények miatt állapítottak meg, a melyeket az illetők katonai kötelékbe lépésüket megelőzőleg, vagy a tényleges katonai szolgálat tartamán kívül követtek el, ha ezen büntetések egy évnél rövidebb időtartamúak: a budapesti, illetve marosvásárhelyi kir. főügyészségek útján az illető katonai hadtest-parancsnoksághoz intézett megkeresés folytán a katonai bírósági fogházakban hajthatók végre.

Tekintettel a magyar büntetőtörvénykönyvekben és a katonai büntetőtörvénykönyvben megállapított büntetési nemek különbözőségére, utasítottak a katonai hatóságok, hogy mindazon esetekben, midőn a polgári bíróságok büntető ítéleteit katonai fogházakban hajtják végre, a »börtönbüntetés« mint a katonai büntető törvénykönyv 24. §-ában körülírt »első fokú börtönbüntetés«, — a »fogházbüntetés« mint a katonai büntető törvénykönyv 62. §-ában körülírt »szigorú fogság« s az »elzárás« mint a nevezett büntető törvénykönyv 61. §-ában körülírt »első fokú fogság« lesz általuk végrehajtandó.

A polgári kir. bíróságok büntető ítéleteinek a katonai fogházakban való végrehajtása által felmerülő költségek a rabtartási átalányból lesznek megtérítve.

A kir. bíróságok által a fent megjelölt cselekmények miatt egy évi vagy azon felüli tartamban megállapított szabadságvesztés-büntetések kizárólag az országos fegyházakban, kerületi börtönökben, vagy kir. bírósági fogházakban hajthatók végre.

Ha e célból valamely tényleges szolgálatban álló katonának a katonai hatóság részéről való kiadatása kérelmeztetik, vagy ha a végtárgyaláson megjelent és ott elítélt tényleges szolgálatban álló katona a büntető ítélet ellen jogorvoslattal nem él, sőt a büntetés azonnali megkezdésére készségét nyilvánítván, a büntetés kiállása végett a polgári bíróság által nyomban letartóztatik: a katonai hatóságok által ily eljárás ellen törvényesség szempontjából és rendes viszonyok között (midőn ti. a katonaság nincsen mozgósítva) ellenvetés nem tehető.

A tényleges szolgálatban álló katonának a büntetés végrehajtása végetti kiszolgáltatására irányuló megkeresések az illető katonai hadtestparancsnoksághoz mindekor a budapesti, illetve a marosvásárhelyi kir. főügyészségek útján intézendők.

Ha a katonai hatóságok azon kíváncsiak, hogy a kiszolgált vagy végtárgyaláson visszatartott katona a kir. bírósági fogházban (országos fegyintézetben vagy kerületi börtönben) végrehajtott büntetés kiállása után illetékes katonai hatóságához vissza-kísértesse, ez esetben az imént említett célból a letartóztatási hely felügyelője (kir. ügyész, járásbíró, országos fegyintézeti vagy kerületi börtönigazgató) a hozzá legközelebb eső katonai hatósághoz fogja a szabadulót átkísértetni.

Oly esetekben, midőn a tényleges szolgálatban álló katona a polgári bíróságnak büntetés kiállása végett kiadatik, az illetőnek a polgári hatósághoz való átkísérését a katonai hatóság eszközli, de az ekként felmerülő költségek a rabtartási átalányból megtérítendőek. Ugyancsak a katonai hatóság gondoskodik arról is, hogy az így átkísért egyén az átadásnál polgári ruhájában adassék át a polgári hatóságnak.

Midőn a katonai szolgálatban álló egyén a fentebb említett módon nyomban a végtárgyalásnál tartatik vissza büntetésének kiállása végett, ez esetben az illető kir. ügyésznek leendő feladata az illetékes katonai hatóságot a letartóztatásról haladéktalanul értesíteni és a letartóztatott egyén egyenruházatának, fegyverzetének és netáni egyéb katonai felszerelési tárgyainak a katonai hatósághoz leendő eljuttatása iránt intézkedni.

Mozgósítás esetében a tényleges szolgálatban álló katonai egyéneknek a büntetés kiállása céljából leendő kiadatása, vagy a végtárgyaláshoz leendő állítása végett az illető katonai hatósághoz intézett megkeresések ezek által a közös hadügyminister úrhoz fognak felterjesztetni, a ki a vezetésem alatt álló ministeriummal, esetről esetre fogantatosítandó tárgyalás eredményéhez képest fog a megkeresés tárgyában határozni.

Kelt Budapesten, 1883. évi szeptember hó 24-én.

Dr. Pauler Tivadar s. k.

**A m. kir. igazságügyministernek 326. szám alatt valamennyi e. f.
kir. bírósághoz intézett körrendelete;**

***a tényleges szolgálatban álló honvédeknek bűnügyekben való
megidéztetése tárgyában***

A kir. bíróságok egy része eddig azon eljárást követte, hogy a tényleges szolgálatban álló honvéd egyéneket, ha azoknak bűnügyekben való kihallgatása szükséges volt, az illető előljáró honvédparancsnokság mellőzésével közvetlenül idézte meg.

Minthogy úgy a honvédségi szolgálat, valamint az igazságszolgáltatás érdeke egyiránt megkívánja, hogy a honvédparancsnok által esetleg ugyanazon időre már előbb kiadott szolgálati parancs és a bírósági idézés határidejének összeütközése következtében előállható zavarok elkerültesse, — utasítom a címet, hogy a tényleges szolgálatban álló honvédegyéneket bűnügyekben, bármily minőségben (vádott, magánpanaszos, tanú stb.) idéztessenek is azok a bíróság elé, rendkívüli sürgősség esetét kivéve, mindenkor az illető előljáró honvéd (ezred, zászlóalj) parancsnokság útján idézzék meg.

Kelt Budapesten, 1884. évi május hó 19-én.

Dr. Pauler Tivadar s. k.

A m. kir. igazságügyministernek 561. számú körrendelete;

***a polgári bíróságok által hozott büntető ítéleteknek a tényleges
szolgálatban álló honvédek és csendőrök elleni végrehajtása
tárgyában***

A polgári bíróságok által hozott büntető ítéleteknek tényleges katonai szolgálatban álló egyének elleni végrehajtását szabályozó 1883. évi szeptember 24-én 23,368. szám alatt kibocsátott körrendeletet a m. kir. honvédelmi minister úrral történt megállapodáshoz képest, a kir. honvédségre is kiterjesztendőnek találván, azt a kir. honvédségre a következő módosítások mellett rendelem alkalmaztatni.

Azon szabadságvesztés-büntetések, melyeket a polgári bíróságok a tényleges honvédszolgálatban álló egyének ellen jogerejűleg oly büntetendő cselekmények miatt állapítottak meg, a melyeket az illetők a honvédi kötelékbe lépésüket megelőzőleg vagy a tényleges honvédszolgálat tartamán kívül követtek el, ha ezen büntetések egy hónapnál továbbra nem terjednek és ha ezen egy hónapnál továbbra nem terjedő szabadságvesztés-büntetéseknek végrehajtását az illető kir. bíróság a tényleges honvédségi szolgálat megszűntének időpontjáig elhalaszthatónak nem találná, a kir. bíróság megkeresésére a honvédségi fogházakban hajtandók végre.

Az egy hónapnál tovább tartó szabadságvesztésbüntetések kivétel nélkül az országos fegyházakban, kerületi börtönökben, törvényszéki vagy járásbírói fogházakban hajtandók végre.

Ha a kir. bíróság az ily hosszabb tartamú büntetések végrehajtását a honvédségi tényleges szolgálat bevégeztéig elhalaszthatónak nem találná, az illető honvéd-kerületi parancsnokság az elítéltet a kir. bíróság megkeresésére azonnal, — ellenkező esetben pedig a tényleges honvédségi szolgálat bevégezte után büntetésének kiállása végett a bírósági megkeresésben megjelölt letartóztatási hely felügyelőségéhez (országos fegyház, vagy kerületi börtönigazgatóság, kir. ügyész vagy járásbíró) fogja kísértetni.

A kir. bíróságoknak a tényleges szolgálatban álló honvédek ellen megállapított büntetések végrehajtására irányuló megkeresései mindenkor közvetlenül az illető honvéd-kerületi parancsnokságokhoz intézendők. Oly esetekben azonban, midőn az elítélt honvéd valamely országos fegyházban vagy kerületi börtönbe veendő fel, minthogy ezen intézetek igazgatóságai csak igazságügyministeri rendelet folytán fogadhatnak be elítélteket, mielőtt az illető honvéd-kerületi parancsnokság az elítéltnak átkisértetése végett megkerestetné, a fogházak és börtönök kezelése tárgyában kiadott utasítás 98. §-a szerint felszerelt jelentéssel a befogadás elrendelése végett hozzám teendő jelentés, s csak a befogadás elrendelése után keresendő meg a honvédkerületi parancsnokság az elítéltnak átkisértetése iránt.

Minthogy a tényleges szolgálatban álló honvédlegénység a büntetés által félbeszakított és hátralevő törvényszabta tényleges szolgálati kötelezettségét után pótolni tartozik, a letartóztatási hely felügyelője a hozzá intézett megkeresés folytán a

***Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból
(1867-1945)***

letartóztatottat a büntetés végrehajtása után, a legközelebb állomásozó honvédszázláljhoz vagy huszárosztályhoz köteles kísértetni. Azon kir. járásbíróságok, melyek ezen célra elegendő őrszemélyzettel nem rendelkeznek, a területük szerint illetékes kir. ügyészséghez fordulnak az átkísértetés eszközöltetése végett.

A polgári bíróságok büntető ítéleteinek a tényleges szolgálatban álló honvédséghez tartozó egyének elleni végrehajtásánál felmerülő költségek a rabtartási átalányból viselendőek, illetve térítendőek meg.

A jelen körrendeletben foglalt határozmányok a a m. kir. csendőrség legénységére is alkalmazandók, ha csak a polgári bíróság által kiszabott büntetés folytán az illető a csendőrparancsnokság által a csendőrségből el nem bocsáttatnék, a midőn is az azonnal a polgári bíróságnak adandó át büntetésének kiállása végett.

Kelt Budapesten, 1885. évi január hó 7-én.

Az igazságügyminister rendeletéből:

László Zsigmond s. k.
ministeri tanácsos

A honvédelmi minisztérium 665/el. számú körrenedelete,

A katonai büntető perrendtartása című könyv megjelenése és elosztása tárgyában.

Ő császári és apostoli királyi Felsége, 1884-ik évi december hó 23-án kelt legfelsőbb elhatározásával legkegyelmesebben felhatalmazni méltóztatván arra, hogy a katonai bünperrendtartás magyar fordítását, mint a magyar honvédség bíróságainál követendő bünvádi eljárás ideiglenes szabályzatát kiadhassam, ezennel elrendelem: hogy ezen katonai bünperrendtartás folyó évi május hó 1-én lépjen életbe; minél fogva az 1875-ik évi 38. számú «Rendeleti Közlöny»-ben megjelent «Magyar királyi honvéd igazság szolgáltatásra vonatkozó szabályzat», továbbá az 1876-ik évi 7. számú «Rendeleti Közlöny»-ben közzétett «Magyar királyi honvédhadbírói tisztikar ideiglenes szervezetére vonatkozó határozványok» 14. és 15. §§-ainak 7-ik és reája következő bekezdései hatályon kívül helyezettnek.

A katonai bünperrendtartás, a mellékelt kimutatás szerint adatik ki, s e szerint az érvényben álló, vagy még szerkesztés alatt lévő szolgálati könyvek, szabályok stb. kimutatásában D—6 tétel alatt felveendő, s az említett kimutatás és Elosztó módosítandó.

Kelt Budapesten, 1885-ik évi február hó 17-én.

Báró Fejérváry Géza s.k.

**A honvédelmi minisztérium 59772./HI. 1885. számú
körrenedelete,**

a katonai büntető törvénykönyv 208. §-ának értelmezéséről.

Felmerült kételyek eloszlátása céljából elrendelem, hogy:

1. Azon esetben, ha valamely honvéd a katonai büntetőtörvénykönyv magyar fordításának kiadása, azaz: az 1878. évi június 25-ke előtt honvéd-bíróság által honvédszolgálati kötelezettségének meghosszabbítására ítéltetett volna, az illető bűnperiratok, az ítélet vagy végzésnek 1868. évi XLI. a honvédségről szóló törvény 13-15. §§-ai értelmében való módosítása végett a honvéd-főtörvényszékhez átteendő; ha pedig az utánszolgálatra való kötelezés nem honvéd-bírósági ítélet alapján történt volna, akkor ezen kötelezés mint nem törvényes, azonnal törlendő.

2. Az említett katonai büntető törvénykönyv magyar fordításában a 208. §-nál álló 1. megjegyzés 4. és 6. bekezdésének közölt látszólagos eltérésére nézve kijelentem, hogy a 4. kikezdésben említett törvényes vagy önként elvállalt szolgálati idő alatt csakis a köteles tényleges szolgálati idő és nem a 12, illetve 2 évi honvéd szolgálati kötelezettség időtartama értendő; minél fogva az elmulasztott bármely tetteleges szolgálati idő utánpótlása csakis a törvényes honvéd szolgálati kötelezettség időtartamán belül közigazgatási uton eszközendő.

3. Végül még arra is figyelmeztetek, hogy a katonai büntető törvénykönyv magyar fordításának 208. § 1. megjegyzésének 5. bekezdése a védtörvények és azok végrehajtására vonatkozó utasítás 163. § 3. pontja által tüzetesebb értelmezést nyert.

Kelt Budapesten, 1886. évi január 3-án.

Báró Fejérváry Géza s.k.

A honvédelmi minisztérium 32124/III. számú körrendelete,

a hadtörvényszéki és hadbíróági kihallgatások megtartásáról

Az 1885. évi Rendeleti Közlöny 6-ik számában 665/el. szám alatt kiadott körrendeletem kapcsán kinyilatkoztatom, hogy az abban hatályon kívül helyezett 1875. évi, «a m. kir. honvéd igazságszolgáltatásra vonatkozó szabályzat 5. §»-ában előforduló és a katonai bűnperrendtartásba fel nem vett határozványok, melyek szerint:

1. minden ítélet az elítélt csapattestével (előjáró hatósággal) tudtul adandó, és
2. hogy sürgős eseteket kivéve, sem délután, sem ünnep és vasárnapokon hadtörvényszéket tartani, továbbá, hogy kihallgatást és végtárgyalás ugyanegy napra rendelni nem szabad, - érvényben maradnak.

Kelt Budapesten, 1886. évi július hó 30-án.

Báró Fejérváry Géza s.k.

**A m. kir. igazságügyministernek 19.757. szám alatt a kir.
törvényszékek elnökeihez és a kir. járásbírákhoz intézett
körrendelete;**

***a katonai egyének bírósági megidézése, valamint a bírói
határozatoknak katonai egyének részére, úgyszintén a katonai vagy
katonaság által megszállott épületekben való kézbesítése tárgyában***

Az 1884. évi május hó 19-én 326/1. M. szám alatt (»Rendeletek Tára« 1884. évf. 685. 1.) és az 1887. évi április hó 1-én 10.339/1. M. szám alatt (»Rendeletek Tára« 1887. évf. 1255. 1.) kelt rendeletekben is megérintett kérdések kimerítő szabályozása végett a katonai egyének bírói megidézése, valamint a bírói határozatoknak katonai egyének részére, úgyszintén a katonai, vagy a katonaság által megszállott épületekben való kézbesítése tárgyában a következőket rendelem:

1. A honvédség, a közös hadsereg, a hadi tengerészet és a csendőrség kötelékében tényleg szolgáló egyéneket bármily ügyben és bármily minőségben kell is a kir. bíróság előtt személyesen megjelenniök, a kir. bíróság mindenkor a fölöttes parancsnokság útján tartozik megidézni.

2. Az idézést nem tartalmazó bírói határozatok a honvédség, a közös hadsereg, a hadi tengerészet és a csendőrség kötelékében tényleg szolgáló egyének részére is a rendes polgári kézbesítő közegek által kézbesítendőök.

3. Oly esetekben, midőn a bírói határozatokat katonai vagy katonaság (honvédség, közös hadsereg, hadi tengerészet, csendőrség) által megszállott épületekben kell kézbesíteni, kötelesek a polgári kézbesítő-közegek erről az épület katonai parancsnokát vagy helyettesét előzőleg előszóval értesíteni.

Felhívom elnök/járásbíró urat, hogy ezen rendeletemet a vezetése alatt álló bírósággal közölje s a bíróság kézbesítő-közegeit megfelelően utasítsa.

Kelt Budapesten, 1889. évi június hó 7-én.

A minister helyett:

Teleszky István s. k.
államtitkár

**A m. kir. igazságügyministernek 27.821. szám alatt a kir.
törvényszékek elnökeihez és kir. járásbírákhoz intézett
körrendelete;**

***a katonai egyének bírósági megidézése, valamint a bírói
határozatoknak katonai egyének részére, úgyszintén a katonai vagy
katonaság által megszállott épületekben való kézbesítése tárgyában
19.757/1889. szám alatt kelt körrendelet kiegészítése iránt***

Az 1889. évi június hó 7-én 19.757/1. M. sz. alatt (»Magy. Rend. Tára« 1889. évf. 989. 1.) kelt körrendelet 1. pontja egyebek közt akképen intézkedik, hogy a csendőrség kötelékében tényleg szolgáló egyéneket, bármily ügyben és bármily minőségben kell is a kir. bíróság előtt személyesen megjelenniük, a kir. bíróság mindenkor a fölöttes parancsnokság útján tartozik megidézni.

Ezen általános szabály azonban nem alkalmazandó akkor, a midőn letartóztatva levők bűnügyeiben magának a csendőr-őrsparancsnoknak tanuképen leendő kihallgatása mutatkozik sürgősen szükségesnek.

Ily esetekben a csendőr-őrsparancsnok közvetlenül is megidézhető, de az idéző bíróság tartozik ugy ezen megidézésről, valamint arról is, hogy az idézés miféle ügyben történt, az illető csendőr-őrsparancsnok fölöttes szakaszparancsnokságát egyidejűleg értesíteni.

Felhivom elnök/járásbíró urat, hogy ezen rendeletemet a vezetése alatt álló bírósággal közölje.

Kelt Budapesten, 1889. évi december hó 8-án.

A minister helyett:

Teleszky István s. k.
államtitkár

**A m. kir. igazságügyministernek 17.469. szám alatt valamennyi
kir. bírósághoz intézett rendelete;**

***a közös hadsereg, hadi tengerészet, honvédség és csendőrség
kötelékében tényleg szolgáló egyének bírósági idézése tárgyában***

Az 1889. évi június hó 7-én 19.757. sz. a. kibocsátott igazságügyministeri körrendelet (»Magy. Rend. Tára« 1889. évf. 989. 1) 1. pontja szerint a honvédség, a közös hadsereg, a hadi tengerészet és a csendőrség kötelékében tényleg szolgáló egyéneket bármily ügyben és bármily minőségben kell is a kir. bíróság előtt személyesen megjelenniük, a kir. bíróság mindenkor a felettes parancsnokság útján tartozik megidézni.

Minthogy értesemre jutott, hogy katonai egyének több esetben fölöttes parancsnokságaiknak mellőzésével idéztettek meg, felhivom a kir. bíróságoknak figyelmét a fölebb hivatkozott körrendeletnek szó szerint idézett határozatára és a körrendeletnek a kézbesítések eszközzésére vonatkozó egyéb intézkedéseire, valamint az 1889. évi deczember hó 8-án 27.821. sz. a. kibocsátott igazságügyministeri körrendeletre (»Magy. Rend. Tára« 1889. évf. 2482. 1.), mely a csendőrpáncsnoknak sürgős esetben való közvetlen megidézhetését szabályozza, a mely rendeleteknek intézkedései pontosan követendők.

Felhivom továbbá a kir. bíróságokat, hogy mindazon esetekben, a midőn ők az 1889. évi június hó 7-én 19.757. szám alatt kiadott igazságügyi ministeri körrendelet 1. pontjában említett katonai egyéneket személyes megjelenésre idézik, az idéző végzést megkereső levéllel juttassák a beidézendő katonai egyén fölöttes parancsnokságához, a hol a megkereső levél a felmerült költség elszámolásánál igazoló okmányul szolgál.

Budapesten, 1893. évi május hó 17-én.

A minister helyett:

Erdély Sándor s. k.
államtitkár

**A m. kir. igazságügyminister 1897. évi 799. számú körrendelete;
*a közös hadseregnek, a haditengerészetnek, a honvédségnek és a
csendőrségnek szökevényei által, szökésben létők tartama alatt
elkövetett büntetendő cselekményeknek a katonai bíróságok
hatáskörébe tartozása tárgyában***

Az utóbbi időben is több ízben előfordult, hogy a közös hadsereg, illetőleg a honvédség szökevényei által, szökésben létők tartama alatt elkövetett büntetendő cselekmények miatt a polgári büntető bíróságok előtt vád emeltetett, eljárás indított, és az illető polgári büntető bíróságnak az ügy érdemében hozott ítélete jogerőre is emelkedett, a miből a polgári büntető bíróságok és a katonai bíróságok közt több ízben pozitív hatásköri összeütközés esete merült fel

Hasonló sajnós, és – a hozott ítéletek jogerőre emelkedése következtében – nem is orvosolható hatásköri túlhágásoknak lehető megelőzése végett szükségesnek tartom az ügyészség figyelmét arra felhívni, hogy a közös hadseregnek, a haditengerészetnek, a honvédségnek és a csendőrségnek szökevényei által, szökésben létők alatt elkövetett büntetendő cselekmények a katonai bíróságok hatáskörébe tartoznak;

mert a közös hadseregnek, a haditengerészetnek és a honvédségnek tartós vagy ideiglenes tényleges szolgálatban álló egyénei — az 1889. évi VI. t.-cz. 62. §-ának harmadik bekezdése értelmében — a katonai büntető és fegyelmi szabályoknak, tehát a katonai bíróságok hatóságának vannak alávetve, s a katonai bíróságoknak ezen törvényes hatásköre csak a tényleges szolgálatból való szabályszerű elbocsátás által szűnik meg, következőleg az egy katonai súlyos büntetendő cselekmény: a szökés által meg nem változtathat ;

mert továbbá a m. kir. csendőrség egyénei — az 1881:III. t.-cz. 8. §-a értelmében — bűnügyekben kizárólag a m. kir. honvédbíróságok hatósága alá tartoznak, és a szökés által még nem szűnnek meg a m. kir. csendőrségnek tényleges szolgálatban álló tagjai lenni.

Felhívom a kir. ügyészséget, hogy előforduló esetekben — teendő indítványai, szükség esetén pedig a fennebbiek értelmében használandó jogorvoslatok által — törvényes hatáskörében működjék közre az eddigiekben kifejtett felfogásnak érvényre emelésére.

Budapesten, 1897. évi február hó 5-én.

**A m. kir. honvédelmi minister 1897. évi 8960. számú
körrendelete;**

***az igazságügyi orvosi tanács véleményének a honvédkerületi, ügyis,
mint csendőr-bíróságoknál folyamatban lévő bűnügyekben való
igénybevétele tárgyában***

Az igazságügyi orvosi tanács véleményének az I-VI. honvédkerületi, — illetve honvédkerületi, mint csendőr-bíróságoknál folyamatban levő bűnügyekben való igénybevétele tárgyában — am. kir. igazságügyminister úrral egyetértőleg — rendelem a következőket.

1. Tekintve, hogy az 1890. évi XI. törvényezikk az igazságügyi kormányzat és törvénykezés terén felmerült s orvosi szakismeret tárgyává teendő összes ügyeknek véleményező elintézését az »igazságügyi orvosi tanács« hatáskörébe utalva; tekintettel továbbá a katonai bűnperrendtartás 68. és 76. §-ára, melyek szerint, ha az alkalmazott szakértők által adott vélemény helyessége iránt felmerült kétely egyéb módon el nem oszlatható, úgy más szakértők alkalmazásának lehet helye: a honvéd-bíróságok részéről jövőben — az utóbbi módoszatok mellett — az igazságügyi orvosi tanács indokolt szakvéleménye kérhető, illetőleg kérendő ki akkor, ha a katonai bűnperrendtartás 181. §-ának esetében az jön kérdésbe, vajjon vádlott a beszámítást kizáró, esetleg csökkentő elmezavarban, lelki- avagy kedélybetegségben szenvedett, illetőleg szenved-e vagy sem, valamint általában akkor, ha az orvosi szakvéleményeknek felülvizsgálása, vagy az orvosok által elkövetett és bírói eljárást igénylő műhibák feletti véleményadás szüksége a katonai bűnperrendtartás értelmében fenforog.

2. A honvédkerületi és a honvédkerületi, mint csendőrbíróság főnökei az ily megkeresést a vizsgálóbíró indítványára, és csak a bíróság vezetőjének meghallgatása után, s pedig közvetlenül intézik.

3. Az igazságügyi orvosi tanácshoz intézett megkeresések a következő cím alatt teendő postára:

»Magyar kir. igazságügyministerium igazságügyi orvosi tanácsa«.

4. A bíróságok e megkereséseik számát korlátozzák a mellőzhetlen szükség esetre, vagyis csak akkor forduljanak az igazságügyi orvosi tanácshoz, ha az általok alkalmazott orvosszakértők véleménye egymástól eltérő, vagy az orvosi véleménynek alaposságához concret alakban kifejezhető kétely fér, melyet a kat. bűnperrendtartás által előírt más módon megnyugtatólag eloszlatni nem lehetett, vagy végre — ez eseteiktől eltekintve — az ügynek kiváló fontossága a felülvéleményezés szükségességét igazolja. A mennyiben azonban az orvosszakértői véleményezést nem a honvédkerületi parancsnokság egészségügyi előadója végzi, ezen szakvélemény, ha annak felülvizsgálása szükséges, első sorban és minden esetben az említett egészségügyi előadó felülbírlata alá bocsátandó, és csak ha ennek véleménye sem nyug-

tatná meg a bíróságot, küldendő fel az ügy felülvizsgálat végett az igazságügyi orvosi tanácshoz.

5. A megkereséshez a felülbírálandó szakértői vélemények, a szabályszerűen naplózott összes iratok, s ezeken fölül egy rövid, de a megoldandó kérdés tekintetében kimerítő tényleírás is csatolandók. Atényleírás csak abban az esetben pótolhatja az összes iratokat, ha ez utóbbiakra is elkerülhetlen szüksége lehet.

6. A bíróságok minden egyes esetben világos kérdő-pontok alakjába foglalják össze azon kételyeket, a melyeknek elosztatását óhajtják.

7. Egyáltalában mindazon adatokat közöljék, a melyek az igazságügyi orvosi tanács működését megkönnyíthetik és felülvéleményének határozottságát szélesebb alapokra fektethetik.

8. A megkeresésben mindig megemlítendő, vajjon a terhelt, illetőleg vádlott szabadlábon vagy előzetes letartóztatásban, illetőleg vizsgálati fogságban van-e?

9. Ha az igazságügyi orvosi tanácshoz intézett megkeresések egy hónap alatt el nem intéztettek volna, erről hozzám közvetlenül jelentés teendő.

Ezen rendeletem a kbprts 77. és 181. §-ainál előjegyzendő.

Budapesten, 1897. évi február hó 8-án.

**A m. kir. igazságügyminister 1897. évi 13.672. I. M. számú
rendelete;**

***a honvéd-bíróságilag elítélt, de büntetésüket polgári letartóztatási
intézetekben töltő egyéneknek levő tulajdonpénzek vagy értékek
létezéséről, és az illető szabadulásának idejéről a m. kir. honvédelmi
ministerium értesítése tárgyában***

Utasítom kir. ügyész urat/az igazgatóságot hogy mindazon esetekben, midőn a honvéd-bíróságilag szabadságvesztés-büntetésre ítélt, de ezen büntetést a felügyelete alatt álló letartóztatási helyen elszenvendő egyének magukkal hozott vagy másoktól kapott oly tulajdonpénzzel vagy értékkel rendelkeznek, melyek kezelése a felügyelete alatt álló letartóztatási helyen eszközöltetik, ezen tulajdonpénzek és értékek létezéséről, a tulajdonos megnevezése mellett, a magyar kir. honvédelmi ministeriumot esetről-esetre közvetlenül és pedig már akkor értesitse, a midőn ezen tulajdonpénzek és értékek a letartóztatási helyen kezelésbe vétettek, s egyúttal a nevezett ministeriumnak azon időpontot is jelentse, melyben az illető tulajdonos szabadulni fog.

Megjegyzem, hogy jelen rendeletem a letartóztatottaknak a letartóztatás ideje alatt szerzett munkakeresményeire nem vonatkozik.

Budapesten, 1897. június hó 9-én.

**A m. kir. igazságügyminister 1898. évi 25.168. I. M. számú
rendelete valamennyi büntető törvénykezést gyakorló kir.
bírószághoz;**

***a tényleges katonai szolgálatban álló terheltek vagy vádlottak bírósági
idézésénél az elővezettetésre való figyelmeztetés mellőzéséről***

Hivatalos úton nyert értesülesem szerint oly esetekben, mikor tényleges szolgálatban álló tiszt vagy katonai hivatalnok a szolgálat megkezdése előtt elkövetett, tehát a polgári büntető bíróság hatásköréhez tartozó büntetendő cselekmény miatt, mint terhelt vagy vádlott, megidézendő, a polgári bíróság ugyan szabályszerűen — az illetőnek elöljáró parancsnoksága vagy katonai hatósága útján — küldi meg az idéző végzést, egyúttal azonban annak szövegébe felveszi, illetve a nyomtatott úrlap szövegéből ki nem törli azon figyelmeztetést, hogy terhelt, illetve vádlott meg nem jelenése esetében annak elővezettetése el fog rendeltetni.

Mínthogy pedig a polgári bíróság az idézésnek meg nem felelő, tényleges katonai szolgálatban álló terheltek vagy vádlottak elővezettetésére jogosítva nincs, hanem annak foganatosítására csak megkeresheti a katonai (honvéd) parancsnokságot, mely ezen irányban rendszerint és különösen tiszteknél vagy hivatalnokoknál egyszerű parancsadás útján intézkedik; minthogy e szerint az elővezettetésre való figyelmeztetés kellő alappal nem bír:

Felhívom Czímet, hogy ezentúl a tényleges katonai (honvéd, csendőr) szolgálatban álló tisztek vagy katonai hivatalnokok megidézésénél az elővezettetésre való figyelmeztetést mellőzze, illetve, ha ily idézésekre nyomtatott úrlapokat használ, a szöveg ezen részét törölje ki.

Budapesten, 1898. évi július hó 3-án.

**A m. kir. belügyminister 1899. évi 66.413. számú körrendelete
valamennyi törvényhatóság közönségéhez;**

***a katonai egyenruhát jogosulatlanul viselőkkel vagy elárusítókkal
szemben követendő megtorlás tárgyában***

A közös hadügyminister úr 1899. évi június hó 15-én 1123. szám alatt kelt átirata szerint gyakran tapasztaltatott, hogy szegényebb vidékek munkásai és földművelői előszeretettel viselnek katonai egyenruházati czikkeket. Ennek következtében igen sok, különösen gácsórszági községekben, a fennálló rendelet ellenére, kincstári kiselejtezett egyenruházati czikkokkal valóságos kereskedelmi forgalom fejlődött ki.

Számos elkobzás folytán a visszaélések sok esetben megtoroltattak ugyan; de a legtöbb kereskedő a büntetés elől kisiklott, mert sikerült beigazolniuk, hogy az egyenruházati tárgyakhoz másodkézből jutottak, azokat bécsi és budapesti hálóktól vásároltak, vagy az anyagkészletből szétdarabolt állapotban nyilvánosan elárusított egyenruházati czikkekből saját műhelyeikben állították elő.

Noha a hálóktól kereskedőkhöz jutott egyenruházati tárgyak honnét eredése kipuhatolatlan maradt, annyi mégis kétségtelen, hogy e tárgyak csakis a büntetőtörvény súlyos megsértésével tulajdonítottak el a katonai kincstártól.

Minthogy a katonai egyenruhának jogosulatlanok általi viselése a katonai állás tekintélyét nagy mértékben aláássa s miután a tapasztált visszaélések a leghathatósabbban azzal korlátozhatók, ha a kereskedők a szóban levő tárgyakon túl nem adhatnak, mi legkönnyebben úgy érhető el, ha a lakosság a kiselejtezett egyenruházati czikkek megvásárlásától tartózkodni kénytelen: ennél fogva fölhivom a törvényhatóságot, hogy az erre illetékes közigazgatási bíraskodó hatóságokat kellően utasítsa, miszerint mindazokkal szemben, kik katonai egyenruhát jogtalanul viselnek, az 1879: XL. t.-cz. 44. §-át, azokkal szemben pedig, a kik egyenruházati czikkeknak elárusításával jogosulatlanul és törvényellenesen foglalkoznak, az idézett t.-cz. 129. §-át szigorúan alkalmazzák s az utóbbi esetben, midőn a 129. §-ba ütköző kihágás tényálladéka látszik fenforogni, az illetékes kir. járásbírószágot haladéktalanul értesítsék.

Budapesten, 1899. évi augusztus hó 17-én.

A minister helyett:

Jakabffy sk.
államtitkár

**A m. kir. igazságügyminister 1902. évi 34.572/1901. I. M. számú
körrendelete valamennyi kir. főügyészséghez, ügyészséghez,
törvényszékhez és járásbírósághoz, az összes kir. orsz.
fegyintézetek igazgatóságaihoz (kivéve a márianostrait), a
szegedi kir. ker. börtön és a budapesti kir. orsz. gyűjtőfogház
igazgatóságaihoz;**

***a polgári kir. bíróságok által hozott büntető ítéleteknek a tényleges
szolgálatban álló honvédek és a csendőrök elleni végrehajtása
tárgyában***

A polgári kir. bíróságok által hozott büntető ítéleteknek a tényleges szolgálatban álló honvédek és a csendőrök elleni végrehajtását szabályozó 1885. évi. január hó 7-én 561. szám alatt kibocsátott itteni körrendeletet hatályon kívül helyezem s a helyett, a kir. honvédelmi minister úrral történt megállapodáshoz képest, az 1883. évi szeptember hó 24-én 23.368. szám alatt kibocsátott körrendeletet a kir. honvédségre a következő módosítások mellett rendelem alkalmaztatni.

Azon szabadságvesztésbüntetések, melyeket a polgári kir. bíróságok a tényleges honvédszolgálatban álló egyének ellen jogerejűleg oly büntetendő cselekmények miatt állapítottak meg, melyeket az illetők a honvédi kötelékbe való lépésüket megelőzőleg, vagy a tényleges honvédszolgálat tartamán kívül követtek el, ha ezen büntetések egy hónapnál továbbra nem terjednek, és ha ezen egy hónapnál továbbra nem terjedő szabadságvesztésbüntetéseknek végrehajtását a tényleges honvédségi szolgálat megszűntének időpontjáig, a mennyiben az legfőlebb két hónap múlva következik be: a kir. ügyészség, ha pedig két hónapnál később következik be: az igazságügyi minister a B. P. 509. §-ának 2. bekezdése alapján elhalaszthatónak nem találja, az illetékes kir. főügyész megkeresésére (B. P. 515. §-ának 3. bekezdése), a honvédségi fogházakban hajtandók végre.

Az egy hónapnál tovább tartó szabadságvesztésbüntetések kivétel nélkül az orsz. fegyintézetben, kerületi börtönökben, országos gyűjtőfogházakban és kir. törvényszéki és járási fogházakban hajtandók végre.

Ha a kir. ügyészség, illetve az igazságügyminister az ily hosszabb tartamú büntetések végrehajtását a honvédségi tényleges szolgálat bevégeztéig a B. P. 509. §-ának 2. bekezdése alapján elhalaszthatónak nem találja, az illető honvédkerületi parancsnokság az elítéltet a kir. főügyész megkeresésére (B. P. 515. §-ának 3. bekezdése) azonnal, ellenkező esetben pedig a tényleges szolgálat bevégezte után büntetésének kiállása végett a kir. főügyészi megkeresésben megjelölt letartóztatási hely felügyelőségéhez (orsz. fegyintézeti, gyűjtőfogházi vagy kerületi börtönigazgatóság, kir. ügyész vagy járásbíró) fogja kísértetni.

A kir. főügyészeknek a tényleges szolgálatban álló honvédek ellen megállapított büntetések végrehajtására irányuló megkeresései mindenkor közvetlenül az illető

honvédkerületi parancsnokságokhoz intézendők. Oly esetekben azonban, midőn az elítélt honvéd valamely orsz. fegyintézetbe, kerületi börtönbe, vagy gyűjtőfogházba veendő fel, minthogy ezen intézetek igazgatóságai csak igazságügyi ministeri rendelet alapján fogadhatnak be fegyenczeket, illetve rabokat, mielőtt az illető honvédkerületi parancsnokság az elítéltnak átkisértetése végett megkerestetnék, az 1880. évi augusztus hó 9-én 2106. ein. szám alatt kibocsátott fogházrendtartás 98. §-a szerint felszerelt jelentéssel a befogadás elrendelése céljából hozzám teendő jelentés s csak a befogadás elrendelése után keresendő meg a honvédkerületi parancsnokság az elítéltnak átkisértetése iránt.

Minthogy a tényleges szolgálatban álló honvédlegénység a büntetés által félbeszakított és hátralevő törvényszabta tényleges szolgálati kötelezettségét utánpótolni tartozik, a letartóztatási hely felügyelője a hozzá intézett megkeresés folytán a letartóztatottat a büntetés végrehajtása után a legközelebb állomásozó honvéddzászlóaljhoz vagy huszárosztályhoz köteles kísértetni.

Azon kir. járásbíróságok, melyek ezen célra elegendő őrszeméllyel nem rendelkeznek, a területük szerint illetékes kir. ügyészséghez fordulnak az átkisértetés eszközöltetése végett.

A polgári bíróságok büntető ítéleteinek a tényleges szolgálatban álló honvédséghez tartozó egyének elleni végrehajtásával fölmerülő költségek a bűnügyi átalányból viselendők, illetve térítendőek meg.

A jelen körrendeletben foglalt határozmányok a magy. kir. csendőrség legénységére is alkalmazandók, hacsak a polgári bíróság által kiszabott büntetés folytán az illető a csendőrpáncsnokság által a csendőrségtől el nem bocsáttatnék, a midőn is az azonnal a polgári bíróságnak adandó át büntetésének kiállása végett.

Budapesten, 1902. évi iulius hó 17-én.

A minister megbízásából:

Kiss Gyula s.k.
ministeri tanácsos

A m. kir. minisztérium 1909. évi 875. M. E, számú rendelete,

a katonai intézkedések hírlapi közzétételének tilalmáról

Minthogy a katonai intézkedésekről egyes hírlapok oly cikkeket közöltek, amelyek a mellett, hogy a lakosságot indokolatlanul nyugtalanítják, a véderő elhelyezéséről és mozdulatairól is tájékoztatást nyújtanak: a m. kir. minisztérium a fegyveres erő állásáról, mozdulatairól, erejéről és működéséről, az erődök és erősítvények állapotáról, úgyszintén a fegyverek, hadiszerek és szerelvények mennyiségéről, vagy élelmiszerek hollétéről, mennyiségéről és minőségéről, vagy szállításáról szóló hírlapi közléseket ezennel megtiltja.

Az ily tartalmú közleményeknek sajtó útján való közzétételét az 1878. évi V. t.-c. 456. §-a öt évig terjedhető államfogházzal és négyezer forintig terjedhető pénz-büntetéssel sújtja.

Ez a tilalom a kormány által nyilvánosságra hozott tudósítások hírlapi közzétételére nem terjed ki.

Budapesten, 1909. évi március hó 20-án.

Wekerle s.k.

A m. kir. minisztérium 1912. évi 6.966. M. E. számú rendelete;

***a katonai intézkedések hírlapi közzétételének tilalmáról fennálló
rendelet tárgyában***

A m. kir. minisztérium figyelmeztet mindenkit, hogy a katonai intézkedések hírlapi közzétételének tilalma tárgyában 1909. évi március hó 20-án 875/909. M. E. szám alatt kelt rendelet most is hatályban van és szövege a következő :

»Minthogy a katonai intézkedésekről egyes hírlapok oly cikkeket közöltek, amelyek a mellett, hogy a lakosságot indokolatlanul nyugtalanítják, a véderő elhelyezése és mozgulatairól is tájékoztatást nyújtanak: a m. kir. minisztérium a fegyveres erő állásáról, mozgulatairól, erejéről és működéséről, az erődök és erősítvények állapotáról, ugyszintén a fegyverek, hadiszerek és szerelvények mennyiségéről, vagy élelmiszerek hollétéről, mennyiségéről és minőségéről, vagy szállításáról szóló hírlapi közléseket ezennel megtiltja.

Az ily tartalmú közleményeknek sajtó útján való közzétételét az 1878. évi V. t.-c. 456. §-a öt évig terjedhető államfogházzal és négyezer forintig terjedhető pénz-büntetéssel sújtja.

Ez a tilalom a kormány által nyilvánosságra hozott tudósítások hírlapi közzétételére nem terjed ki.«

Budapesten, 1912. évi november hó 23-án.

Lukács s.k.

**1912. évi XXXII. törvénycikk
a közös haderő katonai bünvádi perrendtartásáról**

I. FEJEZET

Általános rendelkezések

1. §

Büntetésnek büntettek és vétségek (kihágások) miatt csakis e bünvádi perrendtartás szerint előrebocsátott bünvádi eljárás után, közvádra és az illetékes bíróság ítélete alapján lehet helye, a mennyiben a 2. §-ban kivétel megállapítva nincs.

2. §

Vétségek (kihágások) bírósági eljárás mellőzésével, fegyelmi uton megtorolhatók, ha az alkalmazandó büntetési tétel csupán pénzbüntetés vagy oly szabadságvesztésbüntetés, a melynek legnagyobb mértéke hat hónapot, legkisebb mértéke pedig egy hónapot meg nem halad s fegyelmi uton a megtorlás kielégítőnek mutatkozik.

Hadrakelt seregnél (452. § A) és a tengeren (452. § B) ez akkor is áll, ha az alkalmazandó szabadságvesztésbüntetési tétel legkisebb mértéke egy hónapot meghalad.

Fegyelmi uton a megtorlás ki van zárva, ha a rangvesztésnek kell bekövetkeznie és ez fegyelmi uton ki nem mondható.

Ha valamely bűncselekmény fegyelmi uton nyert elintézését a nélkül, hogy az előbbi bekezdésekben foglalt előfeltételek fennforogtak volna, a bírósági eljárást utólagosan meg kell indítani, feltéve, hogy a tett büntethetősége még meg nem szűnt. Ha az ily tett miatt hozott ítélet meghatározott ideig tartó szabadságvesztésbüntetésre szól, az ugyanezért a tettért már végrehajtott fegyelmi fenytést be kell tudni.

A fegyelmi kihágásokat vagy a fegyelmi uton elintézhető bűncselekményeket, ha oly bűncselekményekkel vannak halmazatban, a melyeket fegyelmi uton megtorolni nem lehet, a bírósági eljárásba bele kell vonni, ha csak elkülönítésüket el nem rendelik (37. §).

3. §

A vádat a katonai ügyész (ügyési tiszt) képviseli. Hogy ez a bünvádi eljárást megindíthassa, szüksége van az illetékes parancsnok (27. és 28. §) utasítására és ezenfelül oly bűncselekmények esetében, a melyek csak az e részben jogosultnak kívánatára üldözhetők, e kívánatra is.

Bűnvádi eljárásnak nincs helye, ha Ő Felsége elrendeli, hogy ne indítsák meg, vagy hogy a megindított eljárást hagyják abban.

4. §

A bűnvádi eljárásban közreműködő összes parancsnokságok, hatóságok és hatósági közegek kötelesek a terhelő és a súlyosító, valamint a mentő és az enyhítő körülményeket egyenlő gondossággal figyelembe venni és a terheltet az őt megillető jogokról és a megengedett perorvoslatok használásáról azokban az esetekben is felvilágosítani, a melyekben ezt a törvény kifejezetten nem rendeli.

5. §

A közös haderő bíróságai az előleges magánjogi kérdéseket önállóan itélik meg.

Ezekre a bíróságokra a polgári bírónak vagy más hatóságnak ilyen előleges magánjogi kérdésre vonatkozó határozata a terhelt büntethetőségének kérdésében nem kötelező.

Csak ha az előleges kérdés házasság érvényességére vonatkozik, kell az e részben illetékes bíróság határozatát a büntetőbírói döntés alapjául elfogadni. Ha ily határozat még nem hozott, de a tárgyalás már folyamatban van, vagy ha a büntetőbírói határozat oly körülmények felmerülése miatt, a melyek hivatalból figyelembe veendő házassági akadályt képeznek, maga intézkedett a tárgyalás megindítása iránt, az illetékes bíróság határozatát be kell várni és szükség esetében meg kell sürgetni.

6. §

A közös haderő bíróságai ítéleteiket Ő Felsége nevében hozzák (307. § 1. pontja).

7. §

A közös haderő bíróságai a bíraskodásuknak alávetett egyénekre, még ha ezek az egyének a katonai kötelékbe nem tartoznak is, a közös haderő számára érvényben álló büntetőjogot alkalmazzák.

Ha a közös haderő bíróságainak oly büntető rendelkezéseket kell alkalmazniok, a melyeket polgári törvények vagy szabályok foglalnak magukban és a melyek a katonai büntetőjogban elő nem forduló büntetési nemeket állapítanak meg, helyettük ezek a bíróságok a katonai büntetőjognak azokat a büntetési neveit szabják ki, a melyek a polgári büntetőjog szerint alkalmazandó büntetési nemekhez legközelebb állanak.

8. §

Ha ez a törvény rövidség okáért csak a közös hadseregről, a hadseregi hatóságokról vagy a hadseregi egyégekről szól is, rendelkezései a haditengerészetre, a haditengerészeti hatóságokra vagy a haditengerészeti egyégekre is megfelelően kiterjednek. A mennyiben mégis a közös hadseregre és a haditengerészetre nézve eltérő rendelkezéseknek kell érvényesülniök, ezeket a törvény külön kiemeli. Ennek a törvénynek azok a rendelkezései, a melyek a közöshadseregre vonatkoznak, a császári és királyi bosnyák-hercegovinai csendőrségre is irányadók.

Ennek a törvénynek a honvédséget illető rendelkezéseit, hacsak a rendelkezés kiFejezetten nem különböztet, a népfelkelésre és a csendőrségre is megfelelően alkalmazni kell.

9. §

"Parancsnokságok" alatt, ha ez a törvény kiFejezetten nem különböztet, a katonai hatóságokat és intézeteket is kell érteni. Hogy kit kell "illetékes parancsnok" alatt érteni, azt a 29. § 2. bekezdése határozza meg.

"Helyi hatóságok" alatt ez a törvény a közös hadseregnél: a katonai állomás-, a vár- (hadikikötő-) és a térparancsnokságokat, a haditengerészetnél: a tengerészeti állomásparancsnokságokat, a honvédségnél: a honvéd állomás- és a honvéd térparancsnokságokat érti.

"Tisztek és hasonló állású egyének" alatt ebben a törvényben s rangosztályba sorozott összes katonai egyéneket, továbbá a tisztjelölteket és a katonai (honvéd) tisztviselőjelölteket kell érteni.

II. FEJEZET

A katonai büntetőbíráskodás terjedelme

10. §

A katonai büntetőbíráskodás a közös hadsereg és haditengerészet büntetőbíráskodására (hadseregi büntetőbíráskodás) és a honvédség büntetőbíráskodására (honvéd büntetőbíráskodás) oszlik.

A jelen Fejezet csak a hadseregi büntetőbíráskodás terjedelméről szól. A honvéd büntetőbíráskodás terjedelmét a honvédség katonai bünvádi perrendtartása állapítja meg.

11. §

A hadseregi büntetőbíráskodás alatt állnak a bíróságok hatáskörébe utalt valamennyi bűncselekmény miatt, kivéve a jövedéki kihágásokat:

1. a közös haderő tényleges egyénei, kivéve azokat, a kik a magyar királyi vagy a császári királyi (osztrák) honvédségnél (népfelkelésnél) vagy a magyar királyi, vagy a magyar királyi horvát-szlavonországi, vagy a császári királyi (osztrák) csendőrségnél tartós szolgálati alkalmazásban vannak vagy ott próbaszolgálatot teljesítenek;

2. azok a többi tényleges katonai egyének, a kik a közös haderőnél tartós szolgálati alkalmazásban vannak, vagy ott próbaszolgálatot teljesítenek;

3. a magyar királyi és a császári királyi (osztrák) népfelkelés behívott egyénei, a kiket a közös hadseregnek vagy a haditengerészetnek hadilétszámra kiegészítésére alkalmaznak, vagy a kiket a közös haderőhöz a háboru céljából szükséges szolgáltatásra osztanak be;

4. azok a rangosztályba sorozott nem-tényleges katonai egyének, a kik ebben a minőségükben a közös haderőnél bármiféle szolgálati alkalmazásban vannak;

5. a közös haderőnek azok a rokkantjai, a kik katonai rokkantházakban vannak elhelyezve;

6. mindazok, a kik szolgálatba helyezett hadihajónak vagy mozgosítás vagy háboru esetére időlegesen a haditengerészetbe bekebelezett járóműnek személyzetéhez tartoznak;

7. mindazok, a kik a közös haderőnél ellenük indított bűnvádi eljárás folytán előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban vannak, vagy a kik a közös hadsereg (haditengerészet) valamely letartóztató intézetében szabadságvesztésbüntetésüket töltik, kivéve a magyar királyi és a császári királyi (osztrák) honvédségnek (népfelkelésnek) és a magyar királyi, a magyar királyi horvát szlavonországi, valamint a császári királyi (osztrák) csendőrségnek csapatauk (intézetük, testületük) tényleges állományában megmaradó egyéneit;

8. a tényleges szolgálatból eltávozott mindazok a szökevények, a kik eltávozásuk idejében a hadseregi büntetőbíráskodás alatt álltak;

9. mindazok, a kik a közös haderő mozgosított vagy olyan csapatainak (parancsnokságainak) kíséretéhez tartoznak, a melyek az osztrák-magyar monarchián kívül vannak;

10. a közös haderő csapatainak vagy parancsnokságainak őrizete alá helyezett vagy hadijáróművekre szállított hadifoglyok és túsok.

12. §

A hadseregi büntetőbíráskodás a 11. §-ban említett egyénnel szemben csakis azokra a bűncselekményekre terjed ki, a melyeket ők az e bíráskodást megalapító viszony tartama alatt követtek el.

A közös haderőnél teljesítendő törvényes vagy önként vállalt tényleges szolgálatra kötelezett egyének tehát e tényleges szolgálattétel megkezdése (bemutatás) előtt elkövetett bűncselekmények miatt nem jutnak a hadseregi büntetőbíráskodás alá.

Ugyanez áll a tartaléknak, a póttartaléknak, a tengervédnek és a népfelkelésnek mindazokra az egyéneire, a kiket fegyvergyakorlatra vagy szolgálati gyakorlatra, első katonai kiképzésre vagy más katonai szolgálattételre, vagy a háboru céljából szükséges különös szolgálattételre hívnak be, minden e szolgálattétel megkezdése (bemutatás, bemutató szemle) előtt elkövetett bűncselekményük tekintetében.

Csakis akkor, ha valaki a honvéd büntetőbíráskodás alól közvetlenül a hadseregi büntetőbíráskodás alá jut, terjed ki az utóbbi bíráskodás a korábbi viszony tartama alatt elkövetett bűncselekményekre is, ha miattuk a nyomozó eljárást vagy a vádemelést még az átlépés előtt el nem rendelték.

13. §

A hadseregi büntetőbíráskodás alatt állnak, továbbá:

1. a közös haderő nem tényleges egyénei, valamint a magyar királyi és a császári királyi (osztrák) honvédségnek háboru esetében a közös hadsereg rendelkezésére bocsátott nem-tényleges egyénei a katonai behívó parancs iránt tanusított engedet-

lenség büntette vagy vétsége avagy az ily engedetlenséggel elkövetett súlyosabban büntetendő cselekmény miatt;

2. a magyar királyi és a császári királyi (osztrák) népfelkelés behívott egyénei, a kik a közös hadseregnek vagy a haditengerészetnek hadilétszáma kiegészítésére vagy a közös haderónél a háboru céljából teljesítendő különös szolgálattételre vannak rendelve, ugyane büncselekmények miatt;

3. a közös haderő nem-tényleges egyénei az ellenőrzési szemle (utószemle) vagy a tiszti bemutatás (tiszti utóbemutatás) alatt elkövetett minden katonai büncselekmény miatt;

4. a közös haderő nem-tényleges tisztjei és hasonló állásu egyénei azok miatt a katonai büncselekmények, valamint a katonai fölé- és alárendeltségi viszony ellen elkövetett kihágások miatt, a melyeket katonai egyenruhában követnek el, továbbá azok miatt a büncselekmények miatt, a melyekben ők a katonai bírósági bünesetek alkalmából eljáró katonai bíróságokkal, katonai parancsnokságokkal és közegekkel szemben ezeknek hivatalos eljárása alatt katonai egyenruhában válnak bűnösökké;

5. a haditengerészet által elfogott tengeri rablók, tengeri rablás miatt.

14. §

Ha a mozgósítás vagy háboru tartama alatt, vagy ha akkor, midőn háboru kitörésének közvetlen veszélye fenyeget, a magyar ministerium a különben polgári büntetőbíráskodás alá tartozó egyéneket a jogosulatlan toborzás, az esküvel fogadott katonai szolgálati kötelesség megszegésére csábítás vagy segélynyújtás, a kémkedés és az ellenséggel való más egyetértés büntette vagy a fegyveres erőnek vagy szövetséges csapatainak hátrányát vagy az ellenségnek előnyét célzó egyéb cselekmények miatt, továbbá a katonai behívó parancs iránt engedetlenségre csábítás miatt vagy ily cselekmények útján elkövetett szigorubban megtorlandó büncselekmények miatt a honvédség katonai bünvádi perrendtartásának 14. §-a értelmében a honvéd büntetőbíráskodás alá helyezi, a hadseregi büntetőbíráskodás kivételesen a honvéd büntetőbíráskodásnak helyébe lép, ha a honvéd büntetőbíráskodást egyes esetekben a hadi események következtében nem lehet gyakorolni.

15. §

A királyi ház tagjai, valamint azok, a kiknek a nemzetközi jog szerint területenkivüliség vagy személyes mentesség illet meg, a hadseregi büntetőbíráskodás alól ki vannak véve.

A törvényhozó testületek és a közös ügyek tárgyalására kiküldött bizottságok tagjait megillető mentelmi jogot ez a törvény nem érinti.

16. §

A hadseregi büntetőbíráskodás az ezt megalapító viszony megszűntével közönséges büncselekményekre nézve véget ér, ha a tényvázlat szerkesztésére hivatott parancsnokság vagy a helyi hatóság (130. § 1. és 2. bekezdése), az illetékes parancs-

nok vagy az illetékes bíróság e viszony megszűnte előtt nem tett a bűnvádi eljárás előkészítésére vagy megindítására intézkedést.

Katonai bűncselekményekre nézve és a 13. § 4. pontjának esetében a hadseregi büntetőbíráskodás véget ér, ha a bűnvádi eljárás előkészítésére vagy megindítására legkésőbb az e büntetőbíráskodást megalapító viszony megszűntét követő egy év alatt és ha a tettes törvényes katonai szolgálati kötelezettségben áll, legkésőbb az e kötelezettségből kiléptét követő egy év alatt nem történt intézkedés.

Ha katonai büntettek vagy vétségek közönséges büntettekkel vagy vétségekkel (kihágásokkal) állnak halmazatban, a hadseregi büntetőbíráskodás az utóbbiakra is annyi időn át marad hatályban, mint a katonai bűncselekményekre, ha a közönséges büntetteket és vétségeket (kihágásokat) el nem különítik (37. §) s a polgári büntetőbíráskodás részére át nem engedik.

Ha valaki a hadseregi büntetőbíráskodás alól közvetlenül a honvéd büntetőbíráskodás alá kerül, reá nézve a korábban megalapított büntetőbíráskodás a korábbi viszony tartama alatt elkövetett bűncselekmények miatt csak abban az esetben marad hatályban, ha a nyomozó eljárás vagy a vádemelés már az átlépés előtt el volt rendelve.

17. §

Ha valaki több bűncselekményt követett el, a melyek részint a hadseregi büntetőbíráskodás, részint a honvéd vagy a polgári büntetőbíráskodás alá tartoznak, mindegyik illetékes bíróság önállóan jár el.

Az a bíróság, a mely ítéletét későbbben hozza, köteles a büntetés megállapításánál az elítélt ellen a korábbi ítélettel kiszabott büntetést megfelelően tekintetbe venni.

Ha a halmazatban levő bűncselekmények valamelyike halálbüntetés alá vagy életfogytig tartó szabadságvesztésbüntetés alá esik, e bűncselekmény miatt az eljárás az enyhébb büntetés alá eső többi bűncselekményre vonatkozó eljárást megelőzi.

Rendszerint azon bíróság által kiszabott büntetést kell előbb végrehajtani, a mely korábban hozott jogerős ítéletet.

III. FEJEZET

Bírósági szervezet

18. §

A büntetőbíráskodást a közös hadseregben a hadseregi, a haditengerészetben a haditengerészeti bíróságok gyakorolják.

19. §

E bíróságok

A) a hadseregnél:

- a dandárbíróóságok;

- a hadosztálybíróságok;
- B) a haditengerészetnél:
- a matrózkari bíróságok;
- a tengernagyi bíróságok;
- C) mind a kettőnél közösen:
- a legfelsőbb katonai törvényszék.

Ezentul, a mennyiben az illető rendelkezések a bírósági illetékességre és a bírósági eljárásra vonatkoznak és a törvény kifejezett eltérést nem tartalmaz, a dandárbíróságok alatt a matrózkari bíróságok és a hadosztálybíróságok alatt a tengernagyi bíróságok is értendők.

20. §

A dandárbíróságokat illeti:

1. az eljárás és határozathozás mindazokra a vétségekre (kihágásokra) nézve, a melyek az alkalmazandó büntetési tételhez képest, legfeljebb hat havi egyszerű vagy szigorú fogsággal, rangvesztés mellett vagy a nélkül, vagy csupán pénzbüntetéssel avagy csupán rangvesztéssel sujtandók, ha a tettes nem tiszt vagy hasonló állású egyén;

2. a közreműködés a nyomozó eljárásnál oly bűnvádi esetekben, a melyek határozathozás végett a hadosztálybíróságokhoz vannak utalva.

21. §

A hadosztálybíróságokat illeti:

1. az eljárás és határozathozás az összes büntettekre és mindazokra a vétségekre (kihágásokra) nézve, a melyek az alkalmazandó büntetési tételnél vagy a tettes személyénél fogva a dandárbíróságok hatásköréből ki vannak véve (20. § 1. pontja);

2. az eljárás és határozathozás a dandárbíróságok ítéletei ellen irányuló felebbezésekre nézve és a jelen bűnvádi perrendtartás szerint kifejezetten megjelölt esetekben a határozathozás felfolyamodások fölött.

22. §

A legfelsőbb katonai törvényszék az e bűnvádi perrendtartással hatáskörébe utalt más határozatok és feladatok mellett a hadosztálybíróságok ítéletei ellen irányuló felebbezések és a semmiségi panaszok fölött határoz.

23. §

Az egyes dandár- és hadosztálybíróságok illetékessége a bűnvádi üldözés elrendelésére jogosult ama parancsnokok illetékessége szerint igazodik, a kik büntetőjogi tekintetben e bírósághoz vannak utalva.

A legfelsőbb katonai törvényszék illetékessége kiterjed minden a hadseregi büntetőbíráskodásnak alávetett egyénre.

24. §

A dandárbiróságoktól a hadosztálybiróságokhoz a perorvoslat útja a szervezeti beosztás után igazodik.

A legfelsőbb katonai törvényszéknek a közös hadsereg és a haditengerészet összes bíróságai alá vannak rendelve.

25. §

A bíróságok kötelesek tárgyi illetékességüket (hatáskörüket) nevezetesen pedig a hadseregi, a honvéd és a polgári büntetőbiráskodás között a határvonalat is hivatalból vizsgálni.

26. §

A bíróságok, valamint tagjaik és birói közegeik a bírósági nyomozó cselekmények teljesítésénél és a határozatok hozásánál függetlenek és csak a törvénynek vannak alárendelve.

A hadbírák gyanánt működő igazságügyi tisztek hivatali vagy szolgálati köteleseik megszegése miatt fegyelmi tekintetben csakis birói eljáróiknak és a legfelsőbb katonai törvényszéknek vannak alárendelve.

27. §

A dandárbiróságokhoz, mint ítélőbiróságokhoz utalt bűncselekmények miatt a bűnvádi üldözés elrendelésére jogosult:

A) a közös hadseregnél:

– a dandárparancsnok;

B) a haditengerészetnél:

– a matrózkar parancsnoka.

28. §

A hadosztálybiróságokhoz, mint elsőfoku ítélőbiróságokhoz utalt bűncselekmények miatt a bűnvádi üldözés elrendelésére jogosult:

A) a közös hadseregnél:

– a hadosztályparancsnok,

– a katonai területi parancsnok;

B) a haditengerészetnél:

– a tengerügyi bíróság székhelyén állomásozó haditengerészet legfőbb parancsnoka,

– a tengerészeti parancsnok.

29. §

Ez a bűnvádi perrendtartás határozza meg, hogy a 27. és a 28. §-ban felsorolt parancsnokokat a bűnvádi üldözés elrendelésének jogán kívül még minő jogok illetik meg.

Ott, a hol ez a bűnvádi perrendtartás az "illetékes parancsnok" vagy közelebbi megjelölés nélkül a "parancsnok" kifejezést használja, ez alatt a szerint, a mint a dandár vagy a hadosztálybíróságokhoz mint ítélőbíróságokhoz utlat bűnvádi ügyekről van szó, a 27. vagy a 28. §-ban megjelölt parancsnokokat kell érteni.

30. §

Ha a viszonyok megkívánják, az illetékes parancsnok jogaival Ő Felsége a 27. és 28. §-ban nem említett más katona parancsnokokat is felruházhat.

Ő Felsége jelöli ki továbbá esetről esetre az illetékes parancsnokot oly tábornokok (vezértisztek) és az ötödik rangosztálytól felfelé oly más katonai egyének számára, a kiknek az első bekezdés vagy a 28. § vagy a 33. § 2. bekezdése értelmében illetékes parancsnokuk nincs.

31. §

Az illetékes parancsnok jogait akadályoztatás esetében az gyakorolja, a ki őt a parancsnokságban helyettesíti.

Ez a rendelkezés a 30. § 2. bekezdésének eseteiben nem nyer alkalmazást.

32. §

A parancsnok illetékessége a neki katonailag alárendelt vagy parancsnoklási körletéhez tartozó valamennyi egyénre kiterjed.

33. §

A katonai területi parancsnok és a tengerészeti parancsnok a nekik alárendelt egyének közül csakis azok fölött gyakorolják az illetékes parancsnok jogait, a kik ugyanolyan hatáskörű más parancsnoknak alávetve nincsenek.

A parancsnokok illetékessége rendeleti úton bizonyos csapatrészekre, parancsnokságokra és katonai egyénekre korlátozható vagy kiterjeszthető.

34. §

Azok a katonai egyének, a kiket a magukétól más katonai kötelékhez vezényelnek, az elvezénylés tartama alatt büntetőjogi tekintetben ennek a másik köteléknek illetékes parancsnoka alatt állanak (170. §).

35. §

A hadseregi büntetőbíráskodás alatt álló oly egyének fölött, a kik a fenti rendelkezések egyike alá sem esnek, az illetékes parancsnok jogait az a parancsnok gyakorolja, a ki a kézrekerülés vagy a tett helyéhez legközelebb van és tárgyi tekintetben illetékes.

Ugyanez a parancsnok illetékes továbbá, - a mennyiben az előbbi §-ok szerint illetékes parancsnok a bűnvádi üldözés jogát maga igénybe nem veszi, - a hadseregi büntetőbíráskodás alá tartozó mindazokra az egyénekre, a kik más, mint a 34. §-

ban említett módon váltak el saját katonai köteléküktől és idegen katonai terület kerületében kerültek kézre vagy követték el ott a bűncselekményt.

Ha a kézrekerülés vagy a tett helye szerint több parancsnok illetékes, az elsőbbség közülök azt illeti, a ki a másikat a tettes bűnvádi üldözésére vonatkozó intézkedéssel megelőzte.

Idegen államból engedélyezett kiadások eseteiben a kiszolgáltatás helyét kell a kézrekerülés helyéül tekinteni.

36. §

Ha a hadseregi büntetőbíráskodás alatt álló valamely egyént több bűncselekmény terhel, vagy pedig ha egy és ugyanazon bűncselekmény elkövetésénél mint tettes, bűntárs, bűnrészes, bűnrészesülő vagy bűnsegélyező a hadseregi büntetőbíráskodás alá tartozó több egyén vett részt, a bűnvádi eljárást rendszerint egyszerre és együttesen kell keresztülvinni és befejezni.

Ha az összefüggő bűncselekmények részint a dandárbíróóság, részint a hadosztálybíróóság hatáskörébe tartoznak, az együttes bűnvádi üldözés joga a hadosztálybíróósághoz utalt illetékes parancsnokot és így a bűnvádi eljárás együttes keresztülvitele a hadosztálybíróóságot illeti.

37. §

Ha a késedelemnek vagy az eljárás megnehezítésének elkerülése avagy valamely terhelt fogságának megrövidítése végett czélszerűnek mutatkozik, az illetékes parancsnok az összefüggő bűnvádi ügyek közül egyiknek vagy másiknak elkülönítését és elkülönített keresztülvitelét rendelheti el. Ha az elkülönített bűnvádi ügyre nézve, a mely más bűnvádi ügygel való összefüggése miatt a 36. § 2. bekezdése értelmében a hadosztálybíróóság hatáskörébe tartozik, tulajdonképpen a dandárbíróóság illetékes, az elkülönített bűnvádi ügy az elkülönítés után ama parancsnok hatáskörébe esik, a ki a dandárbíróásgnál a bűnvádi üldözésre hivatva van.

Az illetékes parancsnok akkor is elrendelheti egyes bűncselekmények elkülönítését, ha ezek a büntetés kiszabása szempontjából lényegeseeknek nem mutatkoznak. Ebben az esetben miattuk a vádemelés utólagos elrendelésének csakis az ítélet jogerőre emelkedését követő egy hónapon belül van helye. E bekezdés rendelkezése oly bűncselekményekre, a melyek csakis a jogosult kívánatára üldözhetők, nem alkalmazható.

38. §

Ha valamely bűncselekmény elkövetésénél többen vettek részt, a kik különböző s egymással szemben alárendeltségi viszonyban nem álló parancsnokok illetékessége alá tartoznak, együttes bűnvádi üldözésnek és a bűnvádi eljárás együttes keresztülvitelének csak akkor van helye, ha a bűnvádi ügyek egyesítése kiFejezetten elrendeltetik. Ennek elrendelése az illetékes parancsnokok valamelyikének indítványára azt a parancsnokot illeti, a ki legközelebbi közös előljárójuk. Ha ilyen nincs, vagy ha a vádemelés a terheltek egyike ellen már megtörtént, az ilyen bűnvádi ügyek

egyesítését csak a legfelsőbb katonai törvényszék határozhatja el. Hogy az egyesített bűnvádi ügyekre nézve a bűnvádi üldözés melyik illetékes parancsnokot illeti, azt az előjáró parancsnok vagy a legfelsőbb katonai törvényszék a 36. § 2. bekezdésének szem előtt tartásával határozza meg.

Ha a késedelemnek vagy az eljárás megnehezítésének elkerülése avagy valamely terhelt fogságának megrövidítése végett utólagosan czélszerűnek mutatkozik, hogy az eljárást egyik vagy másik terhelt ellen elkülönítve folytassák, az egyesítés ugyanazon a módon ismét megszüntethető s ebben az esetben az illetékes parancsnok jogainak gyakorlása, a körülményekhez képest, az elkülönített ügyben terhelt egyénre vonatkozólag is meghagyható annál a parancsnoknál, a kit az előjáró parancsnok vagy a legfelsőbb katonai törvényszék meghatározott.

39. §

Ha kétség merül fel, hogy több parancsnok közül melyik az illetékes, legközelebbi közös előjáró parancsnokuk határoz, ilyenek hiányában pedig a legfelsőbb katonai törvényszék.

Ha a fegyveres erő különböző részeihez tartozó parancsnokok közt támad illetékességi összeütközés az illetékes legfelsőbb törvényszékek határoznak kölcsönös egyetértéssel.

40. §

Ha az illetékességi összeütközés a közös haderő valamely parancsnoka és a polgári büntetőbíróság között merül fel, a parancsnok a legfelsőbb katonai törvényszékhez jelentést tesz. Ha ez a polgári büntetőbíróság nézetét osztja, a parancsnokot megfelelően utasítja.

Ha a legfelsőbb katonai törvényszék a polgári büntetőbíróság nézetét nem osztja, az utóbb említett bíróság fölött álló legfelsőbb bíróssággal lép a vitás kérdés eldöntése végett érintkezésbe.

41. §

Az illető parancsnokok és bíróságok kötelesek az illetékességi kérdés eldöntéséig a tényállás kinyomozására szükséges intézkedéseket és kivált mindazokat a vizsgálati lépéseket megtételni, a melyeknek elhalasztása veszélytel jár.

42. §

A legfelsőbb katonai törvényszék jogosítva van az illetékes parancsnok vagy a terhelt indítványára vagy hivatalból egyes bűnvádi ügyeket katonai szolgálati vagy közbiztonsági tekintetknél fogva vagy más fontos ok miatt, kivételesen, az illetékes parancsnok illetékességének köréből ugyanolyan hatáskörű más parancsnok illetékességének körébe utalni.

Ily átutalásnak halmazatban levő bűncselekmények közül egyre vagy többre nézve szintén helye lehet s ily esetben az átutalásnak oly parancsnokhoz kell történnie, a ki az elkülönített bűnvádi ügyre nézve tárgyi tekintetben illetékes.

43. §

Az illetékes parancsnok köteles a büntetőbíróági uton üldözendő oly bűncselekmények miatt, a melyek tudomására jutnak és hatáskörébe esnek, a büntetőbíróági eljárást elrendelni és az eljárás folyama alatt ezt a bűnvádi perrendtartást követni.

44. §

Vádló gyanánt a dandárbíróágoknál az ügyészi tisztt, a hadosztálybíróágoknál a katonai ügyész, a legfelsőbb katonai törvényszéknél a katonai vezérügyész működik.

45. §

Az ügyészi tisztek a katonaállományu tisztek állománycsoportjából, a katonai ügyészek az igazságügyi tisztek állományából vétetnek s osztatnak be az illetékes parancsnokokhoz.

A szükséglethez képest mind az ügyészi tisztt, mind a katonai ügyész helyettesítésére ugyanabból az állománycsoportból egy vagy több tisztt rendelhető ki és az egyik illetékes parancsnok ügyészi tisztje vagy katonai ügyésze a másik parancsnok ügyészi tisztjét vagy katonai ügyészét helyettesítheti.

A katonai ügyész és az ügyészi tisztt, valamint helyetteseik a bíróságtól függetlenek.

A katonai területi parancsnokok és a tengerészeti parancsnok a hatáskörükhöz tartozó egyes bűnvádi ügyekben az ügyészi teendőkk ellátására a katonailag alájuk rendelt illetékes parancsnokok valamelyik katonai ügyészét is igénybe vehetik.

46. §

Az ügyészi tiszttet és helyetteseit az illetékes parancsnok jelöli ki, a katonai ügyészt és helyetteseit, ha törzstiszti rendfokozatot viselnek, Ő Felsége, egyébként a hadügyminiszter nevezi ki.

Az ügyészi tisztt (helyettese) hivatalának megkezdésekor az illetékes parancsnok előtt esküt tesz, hogy ügyészi tisztii kötelességeit hiven fogja teljesíteni.

47. §

A katonai vezérügyészt és állandó helyetteseit Ő Felsége nevezi ki az igazságügyi tisztek állományából.

A hadügyminiszter a szükséglethez képest a katonai vezérügyész ideiglenes helyettesei gyanánt igazságügyi tiszteket rendelhet ki.

A katonai vezérügyész és helyettesei a legfelsőbb katonai törvényszéktől függetlenek s a hadügyminiszternek vannak alárendelve.

48. §

Azok az igazságügyi tisztek, a kik ügyészi működésre vannak hivatva, ez alkalmaztatásuk tartama alatt nem lehetnek sem vizsgálóbírák, sem az ítélőbiróság tagjai, sem védők; az ügyészi tisztek pedig nem lehetnek sem védők, sem az ítélőbiróságok tagjai.

49. §

A katonai ügyész és az ügyészi tiszt kötelessége a vád képviselésén kívül a nyomozó eljárást, - ha ezzel a 143. § értelmében nem a bíróságot bizzák meg, - keresztülvinni, továbbá a bírósági nyomozásban résztvenni, a vádiratot benyújtani (a büntető indítványt előterjeszteni) úgyszintén a perorvoslatokat használni és kifejeteni.

Ügyelniök kell az igazság kiderítésére szolgáló minden eszköz kellő felhasználására is.

IV. FEJEZET

A bíróságok megalakulása. Ügymenet

A) Dandárbíróságok és matrózkari bíróságok

50. §

A dandárbíróságok, valamint a matrózkari bíróságok felállítása és felosztatása Ő Felsége parancsára rendeleti uton történik.

A dandárbíróságok rendszerint a dandárparancsnokságok állomáshelyein állittatnak fel és éppen úgy, mint a matrózkari bíróságok, székhelyük szerint jelöltetnek meg.

A dandárbíróságok matrózkari bíróságokként is működhetnek, ha a haditengerészet valamelyik illetékes parancsnoka büntetőjogi tekintetben hozzájuk van utalva. Ugyanez áll viszont a matrózkari bíróságokra nézve.

51. §

Minden dandárbíróság és minden matrózkari bíróság áll egy, a bíróság vezetőjévé kinevezett igazságügyi tisztből, a ki mellé a bíróság ügyforgalmához képest még egy vagy több igazságügyi tiszt rendelhető, - és az irodaszemélyzetből.

Azok a határozatok és rendelkezések, a melyek az egybegyűlt bíróságnak fentartva nincsenek, a bíróságvezetőt illetik s a kiadmányokat ő írja alá. Sürgős esetekben és kiküldetés alkalmával ezeket a teendőket, - a mennyiben a nyomozó eljárásra vonatkoznak, - a vizsgálóbíró is elláthatja.

52. §

Vizsgálóbíróként és tárgyalásvezetőként csakis igazságügyi tiszt járhat el, még pedig vagy maga a bíróságvezető, vagy a bírósághoz beosztott más igazságügyi tiszt, akit esetről-esetre a bíróságvezető jelöl ki.

53. §

Az ítélőbiróság (haditörvényszék) a dandárbíróságoknál és a matrózkari bíróságoknál három bíróból áll, a kik a következők:

- egy katonaállományu alezredes vagy őrnagy, mint elnök,
- egy katonaállományu százados, mint ülnök és
- a tárgyalásvezető.

Ha a fent megjelölt rangfokozattal bíró tiszt nem áll rendelkezésre, akkor legközelebb álló magasabb vagy alacsonyabb rangfokozatu tiszt vezényelhető elnök vagy ülnök gyanánt.

A haditengerészetnél a haditengerészet megfelelő rendfokozatai a fent megjelölt rendfokozatokkal egy tekintet alá esnek.

Az elnöknek a tárgyalásvezetőnél magasabb vagy vele egyenlő rendfokozatúnak kell lennie.

Az elnök és a katonaállományu ülnök vezénylése minden év elején előre meghatározott sorrendben történik. Ettől a sorrendtől csak kényszerítő okokból szabad eltérni. A sorrendtől el kell térni, ha különben nyelvi tekintetben alkalmas haditörvényszék nem alakulhatna.

Szükség esetében a közös hadsereg haditörvényszéki tagja kivételképen a haditengerészethez tartozó haditörvényszéki taggal pótolható és viszont.

B) Hadosztálybíróságok és tengernagyi bíróságok

54. §

A hadosztálybíróságok és a tengernagyi bíróságok felállítása és feloszlata Ó Felsége parancsára rendeleti uton történik.

Hadosztálybíróságok rendszerint a hadosztályparancsnokságok állomáshelyein állíttatnak fel és éppen úgy, mint a tengernagyi bíróságok, székhelyük szerint jelöltetnek meg.

A hadosztálybíróságok tengernagyi bíróságokként is eljárhatnak, ha a haditengerészet valamelyik illetékes parancsnoka büntetőjogi tekintetben hozzájuk van utalva. Ugyanez áll viszont a tengernagyi bíróságokra nézve.

55. §

Az ítélőbiróság (haditörvényszék) a hadosztálybíróságoknál és a tengernagyi bíróságoknál a tárgyalásvezetőből és négy katonaállományu tisztből áll. Az utóbbiak közül a legmagasabb rendfokozatu és rangu tiszt elnököl.

Ezek a tisztek a következők:

1. ha a vádlott legénységi egyén vagy rangosztályba nem sorozott havidíjas: egy törzstiszt, két százados és egy főhadnagy;
2. ha a vádlott tisztjelölt, katonai tisztviselőjelölt, a haditengerészet zászlósa, alantos tiszt vagy százados: egy ezredes, vagy alezredes, egy őrnagy és két százados;

3. ha a vádlott őrnagy: egy ezredes, egy alezredes és két őrnagy;
4. ha a vádlott alezredes: egy vezérőrnagy, egy ezredes és két alezredes;
5. ha a vádlott ezredes: egy vezérőrnagy és három ezredes;
6. ha a vádlott vezérőrnagy: egy altábornagy és három vezérőrnagy;
7. ha a vádlott altábornagy: egy gyalogsági tábornok (lovassági tábornok, tábor-szernagy) és három altábornagy.

Ha a vádlott még magasabb rendfokozatu tiszt, Ő Felsége jelöli ki azokat a katonaállományu tiszteteket, a kik birákként közreműködni hivatvák.

Az 53. § 3-6. bekezdései alkalmazandók, ugyszintén az 53. § 2. bekezdése is azaz, hogy a tárgyalásvezetőt kivéve, a haditörvényszék egyik tagja sem lehet a vádlottnál alacsonyabb rendfokozatu.

56. §

Ha a vádlott katonai orvos, csapatszámvivő vagy katonai tisztviselő, a haditörvényszéket a vádlott rendfokozatának tekintetbe vételével az 55. §-hoz képest kell megalakítani. A két legalacsonyabb rangu katonaállományu tiszt helyére azonban az illető tisztikar két tagja, vagy két lehetőleg a vádlott szolgálati ágához tartozó oly katonai tisztviselő hivandó meg, a kik azokkal a tisztekkel, a kiknek helyettesítésére hivatva vannak, egyenlő rendfokozatuak. A katonai lelkész vagy igazságügyi tiszt fölött bíraskodó haditörvényszékhez a legalacsonyabb rangu katonaállományu tiszt helyére a vádlottal egyenlő rendfokozatu igazságügyi tisztet kell meghívni.

57. §

Ha a vádlott a honvédség, a népfelkelés vagy a csendőrség kötelékébe tartozik, a haditörvényszék éppen ugy alakul, mintha hadseregi egyén volna.

Ha a vádlott polgári egyén, a haditörvényszék az 55. § 1. pontja értelmében alakul; ha azonban a vádlott a nem-tényleges viszonyban tiszti rangot vagy hasonló állást visel, őt a haditörvényszék alakításának szempontjából tényleges katonai egyénnek kell tekinteni.

Ha polgári egyén katonai egyénnel együtt van vádolva, a haditörvényszék alakítása a katonai egyénre irányadó rendelkezések szerint történik.

Hadifoglyok fölött bíraskodó haditörvényszék alakításánál azok rendfokozatára lehetőleg tekintettel kell tenni. Ez iránt a határozás az illetékes parancsnokot illeti.

58. §

Ha különböző rendfokozatu katonai egyének kerülnek vádlottakként haditörvényszék elé, ennek összeállítására a legmagasabb rendfokozatu vádlottárs rendfokozata irányadó.

Ha a vádlottársak részint a katonaállományhoz, részint más szolgálati ághoz tartoznak, vagy ha az 56. §-ban megjelölt különböző szolgálati ágakhoz tartozó több katonai egyén együttesen van vádolva, a legalacsonyabb rangu katonaállományu tiszt helyére egy vele egyenlő rendfokozatu igazságügyi tiszt hivandó meg a haditörvényszék tagjául.

59. §

A hadosztálybíróságoknál és a tengernagyi bíróságoknál a felelőbíró az 55. § 1. pontjához képest azzal az eltéréssel alakul, hogy a főhadnagy helyére társbíró gyanánt egy második igazságügyi tiszt lép, akit a bíróságvezető jelöl ki.

A tárgyalásvezetőnek törzstiszti rendfokozatban kell állania; a társbíróul kijelölt igazságügyi tiszt a tárgyalásvezetőnél alacsonyabb rangú legyen.

60. §

A hadosztálybíróságok és a tengernagyi bíróságok személyzetére és ügymenetére az 51. és az 52. § rendelkezései nyerne alkalmazást.

C) Legfelsőbb katonai törvényszék

61. §

A legfelsőbb katonai törvényszék székhelyét Ő Felsége határozza meg.

62. §

A legfelsőbb katonai törvényszék élén mint elnök egy magasabb rendfokozatu tábornok áll.

Tanácsulésen kívül, a mennyiben ez a törvény kivételeket meg nem állapít, a vezető tanácselnök (65. §) meghallgatásával az elnök határoz és intézkedik; ő ügyel az ügyrend megtartására s elnököl rendszerint a tanácsuléseken.

Helyettesítésére alelnökül egy vagy több tábornok van alárendelve.

Az elnököt és az alelnököket Ő Felsége nevezi ki.

63. §

Az elnök és az alelnökök hivatalba lépéskor teljes ülésben a következő esküt teszik:

"Esküszöm a mindenható és mindentudó Istenre, hogy a legfelsőbb katonai törvényszék elnökének (alelnökének) kötelességeit a törvény értelmében, legjobb tudásom és lelkiismeretem szerint hiven fogom teljesíteni. Isten engem úgy segíljen!"

64. §

A legfelsőbb katonai törvényszéknél tanácsok alakíttatnak.

A legfelsőbb katonai törvényszék minden határozatát, ha ez a bünvádi perrendtartás kiFejezetten mást nem rendel, társas tanácskozás után, tanácsokban a katonai vezérügyész meghallgatása után hozza.

A tanácsok a legfelsőbb katonai törvényszék elnökének elnöklése alatt egy tanácselnökből, megfelelő számú tanácsosból és katonaiállományú tisztekből állnak.

Kizárólag eljárási szabályok megsértésére alapított (358. § 1-8. pontjai) semmisségi panaszok fölött a katonaaállományu tisztek mellőzésével alakított oly tanácsok tárgyalnak és határoznak, a melyek egy tanácselnök elnöklése alatt kizárólag tanácsosokból állnak.

A tárgyalást mindig a tanácselnök vezeti.

65. §

A legfelsőbb katonai törvényszék belső szolgálatának vezetése a vezető tanácselnököt illeti.

66. §

A vezető tanácselnök, a tanácselnökök és a tanácsosok igazságügyi tisztek és Ő Felsége nevezi ki őket.

67. §

A tanácsok a következő összeállításban tárgyalnak és határoznak:

1. ha a legfelsőbb katonai törvényszék elnöke elnököl (64. § 3. bekezdése), két katonaaállományu tábornok vagy ezredes, egy tanácselnök és három tanácsos;
2. ha tanácselnök elnököl (64. § 4. bekezdése), négy tanácsos.

68. §

Ha a tanács valamely jogkérdésben egyik tanácsnak vagy a teljes ülésnek korábbi határozatától el akar térni, a teljes ülés határozatát kell a vitás jogkérdésre nézve kikérni.

A teljes ülésben a tárgyaláson és a határozat hozásánál a legfelsőbb katonai törvényszék összes tanácselnökei és tanácsosai közül legalább kétharmadnak, továbbá négy katonaaállományu tábornoknak vagy ezredesnek kell résztvenni; a katonaaállományu tagokat a vezető tanácselnök a tárgyalás előtt megesketi (276. §). Ha a határozatot kikérő tanács a 67. § 2. pontja szerint alakult, a katonaaállományu tisztek közrevonása elmarad.

A teljes ülés a legfelsőbb katonai törvényszék elnökének elnöklése alatt, ha azonban a tárgyaláson katonaaállományu tiszteknek nem kell résztvenniök, a vezető tanácselnök elnöklése alatt, a nyilvánosság kizárásával, a teljes ülés tagjain és jegyzőkönyvvezetőn kívül csak a katonai vezérügyész jelenlétében tartja tárgyalásait. A tárgyalás vezetése a tanácselnököt illeti.

A jogkérdés eldöntése az előadónak kijelölt tanácsosnak írásbeli előadása és a katonai vezérügyész írásbeli indítványainak meghallgatása után történik.

69. §

Mihelyt a teljes ülés a jogkérdést eldöntötte, az a tanács, a mely a döntést kérte, az ügy érdemében határoz, de a teljes ülés döntéséhez kötve van.

Az ítélőtanács, ha az ügy eldöntését a jelen törvény szerint tárgyalásnak kell megelőznie, ezt az érdekeltekkel előbb megtartja, vagy ha már az korábban megtörtént volna, a tárgyalást megismétli.

Az érdekeltekkel akkor, a midőn e tárgyalásra megidézik őket, a teljes ülésnek a jogkérdésben hozott határozatát közölni kell.

70. §

A tanácselnököknek és a tanácsosoknak beosztását a tanácsokba s akadályoztatásuk esetére rendes helyetteseik kijelölését minden év elején ennek tartamára, a vezető tanácselnök és a tanácselnökök meghallgatása után a legfelsőbb katonai törvényszék elnöke végzi.

Ezt a beosztást az év folyamán csakis abban az esetben szabad módosítani, ha valamelyik tanácsnak túlterhelése munkával vagy a legfelsőbb katonai törvényszék személyzetében beállt változás vagy az egyes tagok tartós akadályoztatása ily módosítást szükségessé tesz.

71. §

A tanács és a teljes ülés katonaaállományu tagjainak a vádlottnál magasabb rendfokozatuaknak kell lenniök; ha ily rendfokozatu egyének rendelkezésre nem állnak, Ő Felsége határozza meg, hogy kik lépjenek helyükbe.

A tanács és a teljes ülés katonaaállományu tagjainak vezénylése minden év elejével előre meghatározott sorrendben történik. Ettől a sorrendtől csak kényszerítő okok miatt szabad eltérni.

72. §

A legfelsőbb katonai törvényszéknél a titkári, fogalmazói és jegyzőkönyvvezetői teendők ellátására igazságügyi tisztek vannak alkalmazva, az irodai szolgálat ellátására pedig megfelelő irodaszemélyzet szolgál.

73. §

A legfelsőbb katonai törvényszék ügymenetét, a mennyiben ez a törvény nem rendelkezik, ügyviteli szabályzat határozza meg, a melyet Ő Felsége hagy jóvá.

D) Szavazás az ítélőbiróságoknál

74. §

Bűnvádi ügyekben a határozat hozásánál a szavazók száma, az elnököt is ideértve, sem nagyobb, sem kisebb nem lehet annál, a melyet ez a bűnvádi perrendtartás megállapít.

Nem-nyilvános tanácskozásoknál és szavazásoknál a szavazóbírákon és a jegyzőkönyvvezetőn kívül semmisség terhe alatt más nem lehet jelen.

Az, hogy miképen szavaztak és hogy az egyes bírák szavazataikat mivel okolták meg, titokban tartandó. E kötelesség megszegése a titoktartási kötelesség megszegésére vonatkozó büntető rendelkezések (263. §) alá esik.

75. §

A dandárbírósnál és a hadosztálybírósnál a tárgyalásvezető, a legfelsőbb katonai törvényszéknél az előadó szavaz legelőször. Ez után szavaznak a többi bírák, még pedig a rendfokozatban (rangban) alacsonyabbak a magasabbak előtt. A legfelsőbb katonai törvényszéknél azonban a katonaállományhoz tartozó tagok az igazságszolgák tisztjei után szavaznak.

Az elnök legutoljára adja szavazatát; a legfelsőbb katonai törvényszéknél csak abban az esetben szavaz, ha a szavazatok két vélemény között egyenlően oszlanak meg.

76. §

Abban a kérdésben, vajjon valamely tény bebizonyítottnak tekintendő-e, a bíróság törvényes bizonyítási szabályokhoz kötve nincsen, hanem a felhozott mentő és terhelő bizonyítékok lelkiismeretes mérlegeléséből meritett szabad meggyőződése szerint határoz.

77. §

A mennyiben a törvény kifejezetten mást nem rendel, minden határozathoz általános szótöbbség, azaz az összes szavazatok felénél legalább egygyel több szavazat szükséges.

Ha a szavazatok több mint kétfelé oszlanak, úgy, hogy egyik véleménynek sincs meg a szükséges többsége, a terheltre legkedvezőtlenebb szavazatokat mindaddig a legközelebbi kevésbé kedvezőtlenekhez kell számítani, míg az általános szótöbbség létre jön.

Ha a nézetek eltérnek arra vonatkozólag, hogy két vélemény közül melyik kevésbé kedvezőtlen a terheltre, mindenekelőtt ezt a kérdést kell szavazással eldönteni.

78. §

Az eldöntendő kérdések tárgya, szövege és sorrendje tekintetében felmerülő nézeteltérések fölött az ítélobíróság határoz.

Ha a bíróság illetékessége vagy az eljárás kiegészítésének szükségessége válik kérdésessé, vagy egyéb előzetes kérdés merül fel, mindenekelőtt e fölött kell szavazni.

Egy bíró sem tagadhatja meg részvételét a további szavazásban azért, mert valamely előzetes kérdést illető szavazásnál kisebbségben maradt.

79. §

Az ügy érdemének eldöntése alkalmával az a kérdés: bűnös-e a vádlott a terhére rótt bűncselekményben, mindig elkülönítendő a büntetés kiszabására vonatkozó kérdéstől és előbb bocsátandó szavazás alá. Ha a vádlottat több bűncselekmény terheli, minden egyes tette vonatkozólag külön kell eldönteni bűnös-e abban a vádlott vagy sem.

A büntetés fölött a tanácskozás azokra a cselekményekre szorítandó, a melyekben a vádlottat bűnösnek mondták. Ez alkalommal azoknak a bírácoknak, a kik a vádlottat terhére rótt valamely bűncselekményben nem bűnösnek találták, szabadságukban áll a bűnösséget megállapító határozat alapján a büntetésre szavazni vagy a szavazástól tartózkodni. Az utóbbi esetben szavazataik úgy számitanak, mintha a többi szavazók véleményei közül ahhoz csatlakoztak volna, a mely a vádlottra nézve legkedvezőbb.

E) Törvénykezési nyelv, jegyzőkönyvvezető, tolmács.

80. §

1. A közös hadseregnek Magyarországon felállított dandár- és hadosztálybíróóságainál és a haditengerészetnek itt felállított matrózkari és tengernagybiroasagainál a kihallgatás és a tárgyalás nyelve, ugyszintén a határozatok és a rendelkezések szóbeli kihirdetésének nyelve mind a főtárgyalás és a felebbezési tárgyalás alatt, mind pedig ezeken a tárgyalásokon kívül az állam nyelve. A kihallgatási, a tárgyalási és a kihirdetési jegyzőkönyveket is ezen a nyelven kell szerkeszteni.

2. Az 1. pont rendelkezéseit abban az esetben is alkalmazni kell, ha a főtárgyalás vagy a felebbezési tárgyalás több oly vádlottra terjed ki, a kik különféle nyelven beszélnek.

3. Az 1. pont rendelkezései alól a következő kivételeknek van helyük:

a) Ha az az egyén, a kit ki kell hallgatni vagy a ki előtt valamely határozatot vagy rendelkezést szóval ki kell hirdetni, az állam nyelvét nem tudja, de a közös hadsereg szolgálati nyelvén beszélni tud, a kihallgatást vagy a szóbeli kihirdetést és a kihallgatási vagy a kihirdetési jegyzőkönyv szerkesztését a közös hadsereg szolgálati nyelvén kell végezni.

b) Ha a vádlott az, a ki az előbbi a) pontban jelzett helyzetben van, akkor a főtárgyaláson és a felebbezési tárgyaláson a tárgyalás nyelve a közös hadsereg szolgálati nyelve és a tárgyalási jegyzőkönyveket ezen a nyelven kell szerkeszteni.

4. Ha a 3. b) pont értelmében a főtárgyalást vagy a felebbezési tárgyalást a közös hadsereg szolgálati nyelvén tartják, a közös haderő tényleges katonai egyéneinek a bírósággal szemben a közös hadsereg szolgálati nyelvét kell használniok, ha tudják ezt a nyelvet; más egyének, ideértve a védőket is, a kik nem tartoznak a közös haderő tényleges katonai egyénei közé, az állam nyelvét használhatják.

5. A főtárgyaláson vagy a felebbezési tárgyaláson oly iratot, a mely a közös hadsereg szolgálati nyelvén van szerkesztve, ezen a nyelven szabad felolvasni.

6. A vádiratnak (büntető indítványnak) és az ítéletnek kiadványát az indokolással együtt, valamint más határozatok és rendelkezések kiadványát a terhelt részére az állam nyelvén kell kiszolgáltatni, ha azonban a terhelt az állam nyelvét nem tudja, de a közös hadsereg szolgálati nyelvén beszélni tud, az említett összes kiadványokat a közös hadsereg szolgálati nyelvén is ki kell részére szolgáltatni. Az állam nyelvén kell kiszolgáltatni a kiadványokat Magyarországon magánosok részére is.

7. A legfelsőbb katonai törvényszéknél az állam nyelvének alkalmazása tekintetében az alsóbíróságokra vonatkozó nyelvhasználati elvek irányadók.

8. A közös haderő igazságügyi hatóságainak írásbeli szolgálati érintkezésére polgári hatóságokkal és egyénnel szemben azok a jogszabályok irányadók, a melyek a katonai hatóságoknak polgári hatóságokkal és egyénnel szemben végbemenő érintkezésére nézve fennállanak.

9. Az 1., a 3. a), a 6. és a 8. pont rendelkezéseit a közös hadseregnek és a haditengerészetnek az 1. pontban említett bíróságaihoz utalt illetékes parancsnokok és ügyészi közegek is kötelesek alkalmazni.

10. A közös hadseregnek Horvát-Szlavonországokban felállított dandár- és hadosztálybíróságainál és a haditengerészetnek ott felállított matrózkari és tengerügyi bíróságainál, úgyszintén a hozzájuk utalt illetékes parancsnokoknál és ügyészi közegeiknél az 1-6., a 8. és a 9. pontokban az állam nyelvéről foglalt elveket a horvát országos nyelvre kell megfelelően alkalmazni.

11. A mennyiben ez a törvény másképen nem rendelkezik, a közös haderő bíróságai és egyéb igazságügyi közegei a közös hadsereg szolgálati nyelvét használják.

12. A közös haderőnek azoknál az igazságügyi hatóságainál, a melyek székhelye a birodalmi tanácsban képviselt királyságokban és országokban van és a legfelsőbb katonai törvényszéknél azokban a bünvádi ügyekben, a melyek hozzá ezekből az országokból érkeznek, a nyelvhasználatra az ott fennálló jogszabályok irányadók.

81. §

A bíróságoknál a jegyzőkönyvvezetői szolgálat ellátására katonai igazságügyi tisztjelöltek és katonai bírósági irodatisztviselők, főtárgyalások alkalmával igazságügyi tisztek is alkalmaztatnak. Más tisztek és alkalmas altisztek szintén alkalmazhatók jegyzőkönyvvezetőkül.

A legfelsőbb katonai törvényszéki tárgyalásoknál a jegyzőkönyvet igazságügyi tisztek vezetik.

A katonai ügyészek és az ügyészi tisztek mellett állandó jegyzőkönyvvezetők működnek; tisztek és hasonló állású egyének ellen indított nyomozások alkalmából szükség esetében katonaaállományú tisztek is rendelhetők melléjük jegyzőkönyvvezetők gyanánt.

Az állandó jegyzőkönyvvezetők hivatalba léptükkor a bíróság előtt esküt tesznek, hogy jegyzőkönyvvezetői kötelességeiket hiven teljesítik és a hivatalos titkot megőrzik.

A bírósághoz jegyzőkönyvvezetőkül esetről-esetre vezényelt tisztek és altisztek esetről-esetre tesznek esküt. A megesketés az illető jegyzőkönyvekben feltüntetendő. Azok az igazságügyi tisztek, katonai igazságügyi tisztjelöltek és katonai bírósági irodatisztviselők, a kiket jegyzőkönyvvezetőkül alkalmaznak, külön esküt nem tesznek.

82. §

Ha oly egyénnel kell érintkezni, a kik sem az állam nyelvét (Horvát-Szlavonországokban a horvát országos nyelvet), sem a közös hadsereg szolgálati nyelvét nem tudják, tolmácsot kell alkalmazni. Ha az eset fontossága miatt szükséges, a kihallgatási vagy a tárgyalási jegyzőkönyvbe vagy valamely hozzája mellékelt iratba egyes vallomások az állam nyelvén (Horvát-Szlavonországokban a horvát országos nyelven) vagy a közös hadsereg szolgálati nyelvén kívül más nyelven is fel kell venni. A tolmácsot egyuttal ily jegyzőkönyvek vagy ily melléklet szerkesztésére jegyzőkönyvvezető gyanánt is lehet alkalmazni.

Tolmács alkalmazása elmaradhat, ha az illető nyelvet valamennyi résztvevő tudja, a mely körülményről a jegyzőkönyvben említést kell tenni.

Oly iratok lefordítására, a melyek nincsenek a tárgyalás nyelvén szerkesztve, de a bűnvádi ügy eldöntésénél fontosak, szintén hiteles tolmácsot kell alkalmazni.

83. §

Siket vagy néma egyénnel való tárgyalásokhoz, ha magukat sem írásban, sem szóval megértetni nem tudják, egy vagy több oly tolmács hivatandó meg, a kinek segélyével a megértetés más módon lehetséges.

84. §

A bíróságnál alkalmazandó tolmács esküt tesz, hogy hiven és lelkiismeretesen fog fordítani.

Minden hivatalos ténykedése előtt figyelmeztetni kell őt letett esküjére. Esetről-esetre kirendelt tolmácsok esetről-esetre tesznek esküt.

A megesketés vagy a letett esküre figyelmeztetés a jegyzőkönyvben feltüntetendő.

Tolmácsi szolgálatot jegyzőkönyvvezető is teljesíthet.

85. §

A szakértők választását, kizárását és mellőzését, a rájuk ruházott tisztség elfogadásának kötelességét, valamint a megbüntetésüket illető rendelkezések (206-208. §-ok) a bíróságnál alkalmazott tolmácsokra is megfelelően alkalmazandók.

Az ügyészi eljárásnál szükséges tolmácsok választása a katonai ügyészt (ügyészi tisztet) illeti.

V. FEJEZET

A terhelt és védelme

86. §

Azt, a kire valamely bűncselekmény gyanuja hárul, terheltnek csak akkor lehet tekinteni, ha ellene a nyomozó eljárást elrendelték vagy vádat emeltek.

Vádemelés után a terhelt elnevezése: vádlott.

A jelen törvénynek a terheltet illető rendelkezései egyébiránt, a mennyiben természetüknél fogva a nyomozó eljárásra korlátozva nincsenek, arra az egyénre is alkalmazandók, a ki ellen valamely bűncselekmény gyanuja miatt feljelentést tettek vagy hatósági puhatólásokat indítottak.

87. §

A terhelt minden bűnvádi ügyben élhet a vád emelése után, továbbá a főtárgyalásnál és az ítélet elleni perorvoslat kifejtése végett védő közreműködésével.

A fellebbezési tárgyalásoknál a hadosztálybíróságok előtt és a semmisségi panaszok tárgyalásánál a legfelsőbb katonai törvényszék előtt szintén joga van a vádlottnak védő támogatását igénybe venni vagy magát védővel képviseltetni.

A vád emelése előtt a védelemre a 102. § rendelkezései irányadók.

88. §

Ha a vád oly büntetetre szól, a melyet az alkalmazandó büntetési tétel öt évig terjedhető szabadságvesztésnél súlyosabb büntetéssel sujt, a vádlott számára, ha védőt választani nem akar (89. §) hivatalból kell a főtárgyaláshoz és a legfelsőbb katonai törvényszéki tárgyaláshoz védőt kirendelni.

A kötelező védelem esetén kívül (1. bekezdés) a főtárgyaláshoz és a másodfoku tárgyaláshoz a vádlott akarata ellenére is hivatalból kell védőt kirendelni, ha az illetékes parancsnok, vagy ha a legfelsőbb katonai törvényszék előtt folyó eljárásban ennek elnöke, vagy ha a tárgyalásvezető vagy a tárgyalás folyamán az ítélőbiróság szükségesnek tartja, vagy ha a kiskoru vádlott törvényes képviselője kéri.

Minden más esetben a vádlott részére a főtárgyaláshoz és a másodfoku tárgyaláshoz védőt hivatalból csakis a vádlott kiFejezett kívánságára kell kirendelni.

89. §

Nem kell hivatalból védőt kirendelni és ily kirendelés, ha már megtörtént, érvényét veszti, ha a vádlott maga választ s nevez meg oly védőt, a ki a törvényes követelményeknek megfelel és a ki a védelmet át is veszi, feltéve, hogy a védő változtatása a bűnvádi eljárás menetét meg nem akasztja.

Az utóbbi feltétel alatt a vádlottnak a már választott védő helyett is szabad más alkalmas védőt választania. Ha ez a védelmet átveszi, az előbb választott védő megbízatása érvényét veszti.

Oly kiskoru vádlott helyett, a ki védőválasztó jogával nem él, ezt a jogot törvényes képviselője éppen oly hatálylyal gyakorolhatja, mintha a védőt maga a vádlott választotta volna.

90. §

A vádlottat a vádemelés közlésekor, a másodfoku eljárásban pedig a tárgyalás határnapjának közlésekor fel kell világosítani, hogy őt védelme tekintetében minő jogok illetik.

Oly esetekben, a melyekben a védelem nem kötelező, a vádlottnak (törvényes képviselőjének) azt a kérelmét, hogy védőt hivatalból rendeljenek ki, a fentemlített közléstől számított két nap alatt kell előterjesztenie.

Mindazokban az esetekben, a melyekben a védőt hivatalból kell kirendelni, a vádlottnak (törvényes képviselőjének) a védő személyére vonatkozó kívánságai lehetőleg tekintetbe veendőek és a hadosztálybíróóságok, valamint a legfelsőbb katonai törvényszék előtti eljárásban mindig jogtudó védők rendelendőek ki, hacsak a vádlott kifejezetten az ellenkezőt nem kívánja.

91. §

Védők lehetnek:

1. tényleges katonaaállományu tisztek és ezenfelül, ha a vádlott más állománycsoportnak tisztje vagy katonai tisztviselő, az ő állománycsoportjához (szolgálati ágához) tartozó tényleges tisztek és katonai tisztviselők is,

2. tényleges katonai igazságügyi tisztek és igazságügyi tisztjelöltek.

3. a katonai védők lajstromába felvett ügyvédek és nem tényleges igazságügyi tisztek.

Védők a hadseregi bíróóságok előtt a honvédség, a népfelkelés vagy a csendőrség kötelékébe tartozó egyének is lehetnek.

92. §

A 91. § 3. pontjában említett egyéneknek a katonai védők lajstromába felvétele fölött a honvédelmi miniszter a hadügyminiszterrel egyetértőleg határoz.

A felvételnél elsősorban azokat kell figyelembe venni, a kik nem tényleges igazságügyi tisztek vagy nem tényleges más tisztek vagy hasonló állású egyének vagy a kik ilyenek voltak.

A felvétel a szükséglethez képest történik és feljogosítja a lajstromba felvett egyént arra, hogy e törvény hatályosságának területén a dandárbíróóságok és a hadosztálybíróóságok előtt, továbbá a legfelsőbb katonai törvényszék előtt védő lehessen.

93. §

A katonai védők lajstromába felvett egyént a lajstromból törölni kell:

1. ha a hadseregi bíróóságnál viselt védői tisztségéről lemond,

2. ha a fegyveres erőben vagy a csendőrségben netalán viselt tiszti vagy tisztviselői rendfokozatától megfosztották,

3. ha az ügyvédek lajstromából törölték vagy ügyvédi gyakorlatának időleges fel függesztésére ítélték.

A védő a katonai védők lajstromából törölhető:

1. ha a fegyveres erőben vagy a csendőrségben netalán viselt tiszti vagy tisztviselői rendfokozatáról lemondott.

2. ha katonai bünvádi eljárás során valamely katonai bíróság őt védői minőségében súlyos rendzavarás vagy ismételten rendzavarások miatt megbüntette.

A törlést a hadügyminiszterrel egyetértőleg a honvédelmi miniszter rendeli el. A 2. bekezdés eseteiben a lajstromba felvett védőnek nyilatkozatra alkalmat kell adni.

94. §

A 91. §-ban említett egyének ellenük folyamatban levő katonai büntetőbírószági eljárás alatt a nyomozó eljárás elrendelésétől vagy közvetlen vádemelésétől kezdve, ugyanzintén ellenük folyamatban levő becsületügyi vizsgálat vagy bizottsági eljárás alatt nem viselhetnek a hadseregi bíróságok előtt védői tisztet.

Ugyanez áll a 91. § 3. pontjában említett egyének közül azokra, a kik ellen a polgári büntetőbírószágnál vizsgálat van folyamatban, vagy a kik ellen a polgári büntetőbírószág a főtárgyalásra való közvetlen idézést rendelte el, valamint azokra az ügyvédekre, a kiket illetékes fegyelmi hatóságuk az ügyvédség gyakorlatától fel függesztett.

95. §

Nem lehet védő:

1. a ki mint katonai (honvéd) ügyész vagy ügyészi tiszt van alkalmazva, a ki ugyanabban a bünvádi ügyben mint bíró működött vagy van hivatva működni, vagy mint illetékes parancsnok járt el;

2. a ki tanu vagy szakértő gyanánt a tárgyaláson kihallgatandó;

3. a ki huszonnegyedik életévét még meg nem haladta.

A választott vagy hivatalból kirendelt védő mint ilyen tovább nem működhetik, mihelyt védői tisztségének a 91. §-ban foglalt előfeltételei elestek.

96. §

Védőül hivatalból ki nem rendelhető:

a sértett, a sértettnek házasátársa vagy jegyese, az, a ki a sértettel, a bírák valamelyikével, a vádlóval, az illetékes parancsnokkal fel- vagy lemenő ágon vagy unokatestvérig bezárólag oldalágon rokonságban, avagy sógorságban van, vagy az említett egyének valamelyikével gyámsági, gondnoksági, nevelőszülői vagy örökbefogadói viszonyban áll.

97. §

A 91. § 1. pontjában említett védők nem lehetnek alacsonyabb rendfokozatúak mint a vádlott és sem ők, sem a 91. § 2. pontjában megnevezettek nem viselhetnek magasabb rendfokozatot (rangot), mint az ítélőbiróság elnöke. Az utóbbi korlátozás más védőkre is irányadó, ha a tárgyaláson katonai egyenruhában jelennek meg.

98. §

Ha a vád függelemsértésre szól, vagy ha a vádlott azzal védekezik, hogy őt előjárójának szabályellenes magatartása indította a bűncselekményre, a hivatalból kirendelt védő nem állhat alárendeltségi viszonyban azzal szemben, a ki ellen a függelemsértés elkövetettét vagy a ki ellen a vádlott vallomása irányul.

99. §

Hivatalból védőt mindig a bíróság, a legfelsőbb katonai törvényszéknél a vezető tanácselnök meghallgatásával az elnök rendel ki.

A ki a 91. § szerint a hadseregi bíróságok előtt védőként szerepelhet, köteles a lakóhelyén hivatalból ráruházott védelmet elvállalni, hacsak a visszautasításnak kellő okát nem adhatja. A felhozott okok nyomossága fölött az a hatóság határoz, a mely a védő kirendelésére hivatva van.

Tényleges katonai egyének védelmet csupán előjáró parancsnokságuk beleegyezésével vállalhatnak, de ez a beleegyezés csakis a szolgálatban való nélkülözhetetlenség miatt tagadható meg.

100. §

A vádlott egynél több védőt nem vehet igénybe.

Több együttesen vádlott közül mindegyik választhat magának védőt.

Hivatalból rendszerint egy közös védőt kell kirendelni több együttesen vádlott részére. Csak érdeköszeütközés esetében kell a vádlottak bármelyikének vagy a védőnek indítványára vagy hivatalból külön védelemről gondoskodni.

101. §

A vádlott, ha fogva van is, védőjével négy szemközt értekezhetik és vele írásban is ellenőrzés nélkül érintkezhetik.

Mind a vádlottnak, mind védőjének jogában áll az ügyiratokat, a tanácskozási jegyzőkönyvek kivételével, felügyelet alatt megtekinteni és azokról másolatokat venni.

A védő a vádlott érdekében eljárhat a nélkül, hogy az egyes perbeli cselekményekhez különös felhatalmazásra volna szüksége. Rendes perorvoslatok használhatásához, valamint a bűnvádi eljárás újrafelvételének indítványozásához az elítélt beleegyezése szükséges. A védő írásban vagy élő szóval előterjesztést tehet.

102. §

A terhelt a vádemelést megelőző eljárásban is választhat magának védőt a védői tisztségre alkalmas egyének (91. §) sorából s azt a bíróságnál bejelentheti. Ennek a védőnek joga van egyes nyomozó cselekményeket indítványozni, a 194. § 2. bekezdésében, a 203. és a 230. §-ban megjelölt hivatalos cselekményeknél közreműködni s e végből a terhelttel, még pedig, ha ez fogva van, a nyomozást vezető közeg vagy helyettese jelenlétében értekezni. A mennyiben az eljárás céljával összeegyeztethető, a terheltnek és védőjének azt is meg kell engedni, hogy az ügyiratokat vagy azok egy részét megtekinthessék.

103. §

Az elsőfoku bíróság által kirendelt védő, újabb kirendelés esetét kivéve, nem köteles a felsőbb bíróság elé fellebbezés vagy semmisségi panasz folytán kitűzött tárgyaláson résztvenni, de tartozik a vádlottat a perorvoslatok használásánál támogatni.

VI. FEJEZET.

A sértett és a magánpanaszos.

104. §

Sértett az, a kinek jogát másnak bűncselekménye közvetlenül sértette vagy veszélyeztette.

Magánpanaszos az, a ki oly bűncselekményeknél, amelyek a büntetőjog értelmében csakis az érdekelt fél kívánatára üldözhetők, e kívánat előterjesztésére jogosult s azt elő is terjesztette.

105. §

A magánpanaszosnak joga van addig az időpontig, míg az elsőfoku ítélőbíróság ítélethozás végett visszavonul, a bűnvádi üldözésre irányuló kérelmét visszavonni.

106. §

Ha az illetékes parancsnok a bűnvádi üldözést mellőzi (138. § és 240. § 2. bekezdése), vagy ha a bíróság a nyomozó eljárást megszünteti (240. § 1. bekezdése), ez ellen a sértett és a magánpanaszos, értesítettésüket követő nyolcz napon belül, ha pedig értesítettésük elmaradt, az eljárás mellőzését vagy megszüntetését követő három hónapon belül felfolyamodással élhetnek.

A felfolyamodást, ha az a dandár-bíróságokhoz mint ítélőbíróságokhoz utalt bűnügyben a bűnvádi üldözés mellőzése ellen irányul, a legközelebbi előljáró illetékes parancsnokhoz, egyébként a legfelsőbb katonai törvényszékhez kell felterjeszteni, a mely a nyomozó eljárásnak bírósági megszüntetése ellen irányuló felfolyamodások fölött is határoz.

A felfolyamodásnak tartalmaznia kell azokat a körülményeket, a melyek a büntetőbírósági beavatkozásra okul szolgálhatnak, ugyszintén a bizonyítékokat.

A felfolyamodásra vonatkozólag a terhelt kihallgatandó vagy nyilatkozattételre utasítandó.

107. §

Az előjáró parancsnok vagy a legfelsőbb katonai törvényszék, ha a felfolyamodást alaposnak találja, kimondja, hogy a terhelt ellen büntetőbíróági eljárásnak van helye. Az illetékes parancsnok köteles e rendelkezés alapján a nyomozó eljárás megindítását vagy folytatását vagy a vádemelést elrendelni.

Ellenkező esetben a perorvoslat használója az előjáró parancsnok (legfelsőbb katonai törvényszék) határozatáról az okok közlése mellett értesítendő.

108. §

A sértettnek és a magánpanaszosnak e törvényből folyó jogait helyettük törvényes képviselőjük is gyakorolhatja.

A sértett és a magánpanaszos, valamint törvényes képviselőjük a bírósági nyomozó cselekmények és a bírósági tárgyalások alkalmával jogukat akár személyesen, akár pedig oly meghatalmazott által gyakorolhatják, a ki a közös haderő bíróságai előtt védő lehet.

VII. FEJEZET

Bíróági személyek kizárása és mellőzése. A vádló és az illetékes parancsnok kizárása

109. §

Minden hadbíró, továbbá bírói működésre hivatott minden más egyén és minden bírósági jegyzőkönyvvezető ki van zárva mindkét fokon a bírói cselekményeknél vagy határozatok hozásánál a közreműködésből:

1. ha ő maga a sértett vagy az az egyén, a ki ellen a bűncselekményt elkövették;
2. ha a terhelt vagy a sértett egyén az ő jegyese, házastársa vagy volt házastársa;
3. ha a terhelt, a sértett, az illetékes parancsnok, a vádló, a magánpanaszos vagy a védő az ő fel- vagy lemenő ágbeli rokona vagy sógora, unokatestvére vagy még közelebbi rokona vagy ugyanilyen fokon sógora;
4. ha a 3. pontban megjelölt egyének valamelyikével gyámsági, gondnoksági, nevelőszülői vagy örökbefogadói viszonyban áll, vagy állt.

A sógorság mint kizáró ok akkor is fennmarad, ha a házasság, a mely e sógorságot megalapította, már többé fenn nem áll.

110. §

Ki van továbbá zárva mindkét fokon a hadbírói, ugyszintén egyéb bírói működésből, valamint a bírósági jegyzőkönyvvezetői tevékenységből, a ki:

1. a szóbanforgó bűncselekménynek szolgálati eljárásán kívül tanuja volt, vagy az ügyben tanuként vagy szakértőként kihallgattatott, kivéve, ha vallomása csakis szolgálatalag tudomására jutott tények előadásából áll;

2. az ügyben mint illetékes parancsnok, feljelentő, védő vagy vádló közreműködött, vagy a tényvázlatot szerkesztette (130. § 1. bekezdése).

A hadosztálybíróságok előtt a főtárgyaláson a közreműködésből és a határozathozásból ki van zárva az, a ki az ügyben mint vizsgálóbíró járt el.

Ha a hadosztálybíróság előtt a főtárgyalást perorvoslat következtében meg kell ismételni, az új főtárgyalásból azok a bírák, a kik az elsőben résztvettek, ki vannak zárva.

111. §

A hadbírák és a katonaállománynak birói működésre hivatott egyénei a felsőbb fokon ki vannak zárva:

1. az oly ítéletek ellen irányuló perorvoslatok és az oly rendelkezések s végzések ellen irányuló felfolyamodások tekintetében a határozathozásból, a melyeknek hozzászámba alsóbb fokon maguk is részt vettek;

2. minden oly bünvádi ügyben a határozathozásból, a melyben mint vizsgálóbírák jártak el;

3. az előadói és az elnöki, valamint a tárgyalásvezetői tisztségből azokban a bünvádi ügyekben, a melyekben az alsóbiróságnál oly egyén volt vizsgálóbíró, tárgyalásvezető vagy elnök, a ki velük a 109. § 3. és 4. pontjában megjelölt valamely viszonyban áll.

112. §

A vádlói közreműködésből ki vannak zárva a 109. § 1. pontjában említett egyének és azok, a kikkel a terhelt vagy védője vagy a sértett a 109. § 3-4. pontjaiban említett valamely viszonyban áll, továbbá azok, a kik a szóbanforgó bűncselekménynek szolgálati eljárásukon kívül tanúi voltak vagy az ügyben tanukként avagy szakértőkként kihallgattattak, kivéve, ha vallomásuk csakis szolgálatilag tudomásukra jutott tények előadásából áll; végül azok, a kik ugyanabban a bünvádi ügyben mint védők vagy bírák működtek.

113. §

A hadbíró és birói vagy ügyészi működésre hivatott minden egyén köteles a kizáró okul szolgáló viszonyt annál a hatóságnál, a melynek a kizárt egyén pótlása iránt intézkednie kell, haladéktalanul bejelenteni.

A kizárt jegyzőkönyvvezető annak a vizsgálóbírónak vagy tárgyalásvezetőnek tesz jelentést, a kinél a jegyzőkönyvet vezetnie kellene.

114. §

A hadbíró és a bírósági jegyzőkönyvvezető, valamint a birói működésre hivatott minden egyén köteles attól az időponttól kezdve, a mikor kizáró ok jut tudomására, minden bírósági cselekménytől semmisség terhe alatt tartózkodni. A kizárt egyén csak akkor végzi maga a sürgős teendőket, ha a késedelem veszéllyel jár és alkalmas helyettest azonnal kirendelni nem lehet, de nem végezheti ekkor sem, ha oly

egyének ellen kellene eljárnia, a kik vele a 109. § 2. és 3. pontjában megjelölt valamely viszonyban állnak.

Oly ügyési közeg eljárása ellen, a ki a törvény szerint kizárva lévén, az eljárástól tartózkodni köteles lett volna, a terhelt felfolyamodással élhet, de ez az eljárás menetét meg nem akaszthatja.

A felfolyamodás fölött az illetékes parancsnok, ha pedig az eljárás a legfelsőbb katonai törvényszék előtt van folyamatban, a hadügyminister határoz.

115. §

A vádló és a terhelt mind a nyomozó eljárás alatt, mind az első- és másodfoku ítélőbiróság tárgyalásainál, birói személynek vagy a bíróság jegyzőkönyvvezetőjének mellőzését a 109-111. §-okban megjelölt törvényes kizáró okok alapján, valamint akkor is kívánhatják, ha más oly okokat tudnak megjelölni és igazolni, a melyek a mellőzendőnek teljes elfogulatlansága iránt kétséget támaszthatnak.

116. §

A mellőzésre irányuló kérelem annál a bíróságnál terjesztendő elő, a melynek a kifogásolt egyén tagja, még pedig ha a mellőzési kérelem nem az ítélőbiróság tárgyalásán terjesztetett elő, a 324. §-ban megjelölt módon kell ezt a kérelmet előterjeszteni.

Az ítélőbiróság valamelyik tagjának vagy jegyzőkönyvvezetőjének mellőzése csakis közvetlenül a tárgyalás előtt vagy a tárgyalás alatt kérhető, még pedig elfogultság miatt az első fokon csak a vádirat felolvasásáig, a dandárbíróságoknál a vád előterjesztéséig, a második fokon pedig az ügy előadásának megkezdéséig.

A kérvényben a mellőzés okai pontosan megjelölendők és a mennyire lehet, igazolandók.

A kifogásolt egyén köteles a mellőzés okául felhozottakra nyilatkozni.

117. §

A fölött, hogy a vizsgálóbíró mellőzésének helye van-e, a bíróságvezető határoz, ha azonban az indítványt a vádló tette s a bíróságvezető ehhez az indítványhoz hozzá nem járul, a felsőbiróság. Ha maga a bíróságvezető teljesíti a nyomozást, minden esetben a felsőbiróság határoz.

A jegyzőkönyvvezető mellőzése tárgyában a nyomozó eljárás alatt a bíróságvezető határoz.

118. §

Az ítélőbiróság tagjának vagy jegyzőkönyvvezetőjének mellőzése tárgyában maga a bíróság határoz.

Ha a mellőzésre irányuló kérelmet elkésztetten vagy a mellőzés okának megjelölése és valószínűsítése nélkül terjesztették elő, a bíróság a kérelmet, mint meg nem engedettet, visszautasítja. Akkor is visszautasítható a kérelem, ha a bíróság

egyhangulag azt tartja, hogy nyilván csak az eljárás késleltetése céljából terjesztették elő.

Határozathozásra nincs szükség, ha az, a kinek mellőzéséről szó van, a mellőzésre irányuló kérelmet alaposnak tartja.

119. §

Az az illetékes parancsnok, a ki ellen a 112. §-ban megjelölt kizáró okok valamelyike forog fenn, vagy a ki magát nyomós okból az ügyben elfogultnak tartja, köteles más parancsnok kiküldése végett a legfelsőbb katonai törvényszékhez fordulni.

VIII. FEJEZET

Határozatok és rendelkezések a bünvádi eljárás során és közlésük. Ügyiratok megtekintése

120. §

Azokat a határozatokat és rendelkezéseket, a melyek valamely indítványt mellőznek, vagy a melyek perorvoslattel megtámadhatók, indokolni kell.

A határozatok és rendelkezések közlése vagy szóbeli kihirdetés után vagy pedig a határozat vagy rendelkezés eredetijének vagy hiteles másolatának kézbesítésével történik.

121. §

A szóbeli kihirdetést az ügyiratokban fel kell tüntetni.

A tényleges legénységi egyénekkel és a rangosztályba nem sorozott tényleges havidíjasokkal szemben szabály a szóbeli kihirdetés. A kihirdetést a körülményekhez képest az értesítendő egyénnek e végből megkeresett közvetlen előljáró parancsnoksága is foganatosíthatja.

Annak, a ki előtt valamely határozatot vagy rendelkezést élőszóval hirdetnek ki, ha kívánja, e határozat vagy rendelkezés hiteles másolata kiszolgáltatandó.

A katonai ügyészszel (ügyési tiszttel) és a katonai vezérügyészszel a bírósági határozatok vagy rendelkezések rendszerint az eredeti fogalmazvány átküldése után közöltetnek. Ezek a megtekintést a kelet feltüntetése mellett a fogalmazványon tanusítják. Kívánságukra hiteles másolatot kapnak.

122. §

A határozatokat és rendelkezéseket tényleges katonai egyének részére közvetlen előljáró parancsnokságuk után kézbesítik.

Más oly egyének számára, a kik előforduló esetben a hadseregi büntetőbíráskodás alatt állnak, a kézbesítést vagy közvetlenül a katonai hatóságok után vagy a polgári büntetőbírószági határozatok kézbesítésére hivatott hatóságok és közegek után kell teljesíteni.

Az előbbi bekezdések alá nem eső egyének számára szóló kézbesítések végett a közös haderő bíróságainak, hatóságainak és közegeinek a polgári büntetőbírószági határozatok kézbesítésére hivatott hatóságokhoz és közegekhez kell fordulniok.

123. §

A bíróságnak meg kell engednie, hogy a sértett és a magánpanaszos a büntetőbírószági iratokat a nyomozó eljárás alatt megtekinthessék, ha ez ellen különös ok nem szól. Ezenkívül köteles a bíróság nekik a büntetőbírószági iratok megtekintésére vagy arra engedélyt adni, hogy azokról részükre másolatokat szolgáltassanak ki, ha hitelt érdemlő módon kimutatják, hogy a megtekintésre vagy a másolatokra kártérítési igény érvényesítése vagy újrafelvétel kérelmezése végett vagy más okból szükségük van.

A bíróság belátásától függ, mennyiben engedje meg a jelen bűnvádi perrendtartásban megjelölt eseteken kívül más egyéneknek is az ügyiratok megtekintését vagy részükre másolatok kiszolgáltatását.

A legfelsőbb katonai törvényszéknél az előbbi bekezdésekben említett engedélyt a vezető tanácselnök adja meg.

IX. FEJEZET

Határidők és a határidőmulasztás igazolása

124. §

A napok szerint meghatározott határidőbe nem számítandó be az a nap, a mikor a határidő kezdetét megállapító rendelkezés, cselekvény vagy esemény történt.

A hetek vagy hónapok szerint meghatározott határidő az utolsó hét vagy utolsó hónap ama napjának elteltével végződik, a mely nevénél vagy számánál fogva megfelel annak a napnak, a mikor a határidő kezdődött; ha pedig ez a nap az utolsó hónapban elő nem fordul, a határidő e hónap utolsó napjának leteltével végződik.

Vasárnapok és ünnepek a határidőbe beszámítandók.

125. §

Perorvoslat bejelentésére szolgáló határidő elmulasztása esetében az a hatóság, a mely a perorvoslat fölött határozni hivatva van, visszahelyezést engedélyezhet az előbbi állapotba, ha a kérelmező kimutatja, hogy a határidő megtartásában őt a katonai szolgálat vagy hibáján kívül eső elháríthatatlan akadály gátolta.

Elháríthatatlan akadálnak tekintendő az is, ha a kérelmező valamely kézbesítésről hibáján kívül nem értesült.

A szolgálat okozta akadályoztatást szolgálatilag kiállított tanusítvánnyal kell igazolni.

126. §

A határidőmulasztás igazolásra irányuló kérelmet legkésőbb az akadály megszűnte után három nap alatt, a mulasztás okainak és az azt igazoló körülményeknek kifejtése mellett ott kell előterjeszteni, a hol a perorvoslat bejelentendő lett volna.

A kérelemmel egyidejűleg az elmulasztott perorvoslatot is be kell jelenteni.

127. §

A perorvoslat fölött határozásra hivatott hatóság, ha a visszahelyezésnek helyt ad, azonnal érdemben határoz.

A visszahelyezési kérelem a visszahelyezés engedélyezése előtt a végrehajtást nem gátolja. Mindamellett, ha büntető ítélet forog szóban, az illetékes parancsnok, különben az a hatóság, a melynél a perorvoslat bejelentendő volt, valamennyi esetben pedig az a hatóság, a mely a perorvoslat fölött határozni hivatva van, a végrehajtást el is halaszthatja.

X. FEJEZET

A nyomozó eljárás előkészítése és keresztülvitele

128. §

A ki valamely hivatalból üldözendő, a hadseregi bíróságok illetékessége alá tartozó bűncselekményről tudomást nyer, jogosítva van azt följelenteni.

Hogy a katonai egyének bűncselekmények följelentésére mennyiben vannak kötelezve, azt a katonai büntetőjog és a katonai szolgálati utasítások határozzák meg.

Tényleges katonai egyéneknek az ily feljelentéseket rendszerint szolgálati uton kell megtenniök.

Az előbbi bekezdés alá nem eső egyének feljelentéseinek benyújtására a polgári bűnvádi perrendtartás szabályai irányadók, mindazonáltal a feljelentést a gyanúsított előljáró parancsnoksága, minden hadseregi vagy honvéd helyihatóság, az illetékes parancsnok, a közös hadsereg és a honvédség minden ügyésze és ügyészi tisztje, ugyszintén minden katonai bíróság köteles átvenni.

Szóbeli feljelentésről rendszerint jegyzőkönyvet kell szerkeszteni.

129. §

A csak kívánatra üldözhető bűncselekmények büntetőbíróvági üldözése végett a kívánatot a jogosultnak abban az esetben, ha ő tényleges katonai egyén, szolgálati uton, egyébként pedig a 128. § 4. bekezdésében megjelölt katonai hatóságok és közegek valamelyikénél írásban vagy szóval kell előterjeszteni.

A 128. § utolsó bekezdése alkalmazandó.

130. §

Az előljáró parancsnokság köteles alárendeltjének hozzá feljelentett vagy egyébként tudomására jutott s a hadseregi bíróságok után üldözendő bűncselekménye tárgyában a tényállás tisztázására, valamint a bizonyítékok s a tettes személyének biztosítására elkerülhetetlenül szükséges megállapításokat és intézkedéseket azonnal foganatosítani, azután pedig a megállapított tényállást, a gyanuokokat és a bizonyítékokat felölelő tüzetes tényvázlatot szerkeszteni és haladéktalanul az illetékes parancsnok elé terjeszteni.

Ugyanigy kell eljárnia a tett helyéhez vagy a gyanúsított tartózkodóhelyéhez legközelebb eső annak a helyi a hatóságnak is, a mely a hadseregi bíróságok után

üldözendő valamely bűncselekménnyől tudomást nyer, ha a gyanúsítottnak előjáró parancsnoksága a távolság miatt kellő időben el nem járhat, vagy ha a gyanúsított egyáltalában nem áll katonai parancsnokság alatt.

Minden más esetben mind a helyi hatóságok, mind a hadseregi bíróságok és a katonai ügyészek (ügyészi tisztek) a feljelentést haladéktalanul az illetékes parancsnokhoz juttatják.

Az előbbi bekezdésekben említett parancsnokságok, hatóságok és közegek kötelesek a feljelentés előterjesztése után is az illetékes parancsnok elhatározásáig mindazokat a halasztást nem tűrő előzetes megállapításokat és intézkedéseket foganatosítani, a melyek az ügy tisztázására szolgálnak, vagy a bűncselekmény nyomainak és a bizonyítékoknak változatlan fenntartását célozzák, vagy a tettes megszökésének elejét veszik.

Kötelesek mindezeket a rendelkezéseket és eredményüket az illetékes parancsnoknak azonnal tudtára adni.

131. §

Ha a 130. §-ban említett előzetes megállapítások alkalmával tanúnak eskü alatti kihallgatása, szemle, lefoglalás, házkutatás vagy személymotozás teljesítése válik sürgősen szükségessé, az előjáró parancsnokság vagy helyhatóság vagy a katonai ügyész (ügyészi tiszt) ily hivatalos cselekmények foganatosítása végett a legközelebbi katonai bírósághoz, és ha ez kellő időben el nem érhető, vagy a cselekményt e törvény 132. §-a, vagy a honvédség katonai bünvádi perrendtartásának 132. §-a értelmében nem foganatosíthatja, a legközelebbi polgári büntetőbírósághoz fordul.

Ha valamely bíróság haladéktalan eljárása ki nem eszközölhető s a késedelem veszélylyel jár, a szemlét vagy a 227. § 1-3. bekezdéseiben említett esetek kivételével a lefoglalást, valamint a házkutatást vagy a személymotozást maga az előjáró parancsnokság vagy a helyhatóság vagy a katonai ügyész (ügyészi tiszt), avagy a közös hadseregnek vagy a honvédségnek a foganatosítás iránt megkeresett, a teljesítendő hivatalos cselekmény helyéhez közelebb eső parancsnoksága (helyi hatósága, ügyésze, ügyészi tisztje) foganatosítja, a mennyiben azt e törvény 132. §-a vagy a honvédség katonai bünvádi perrendtartásának 132. §-a megengedi. A rendőri és más közbiztonsági hatóságok és közegek szintén megkereshetők ily halaszthatatlan hivatalos cselekmények foganatosítása végett.

A parancsnokságok (helyi hatóságok) a szemle, a lefoglalás, a házkutatás vagy a személymotozás foganatosítása alkalmával az ily birói cselekményekre meghatározott lényeges alakíságot tartásuk lehetőleg szem előtt; de jegyzőkönyveket csak akkor szerkeszteszenek, ha azt valamely fontos körülmény tüzetes megállapítása teszi szükségessé. A katonai ügyészre és az ügyészi tisztre nézve e tekintetben a 142. § 3. bekezdése irányadó. A jegyzőkönyvek a foganatosított hivatalos cselekmény halaszthatatlan sürgősségének előadása mellett, az illetékes parancsnokhoz késedelem nélkül beküldendő, a ki, ha a nyomozó eljárást elrendelte, intézkedik, hogy ezek az ügyiratok az illetékes vizsgálóbíróval közöltessenek. A bíróság a jegyzőkönyvet alakíság és teljesség tekintetében megvizsgálja, szükség esetében a nyomozó

cselekményt megismétli vagy kiegészíti és a lefoglalás fenntartása vagy hatályon kívül helyezése tárgyában határoz.

132. §

A közös hadsereg bíróságai és parancsnokságai (helyi hatóságai, katonai ügyészei, ügyészi tisztjei) a hadseregi épületeken vagy a közös hadsereg által megszállott épületeken és helyiségeken (táboron, lövőtéren, hadihajókon stb.) kívül szemlét kényszer alkalmazásával, továbbá lefoglalást, házkutatást vagy személymotozást egyáltalában csak oly egyénnel szemben foganatosíthatnak, a kik a hadseregi vagy a honvéd büntetőbíráskodásnak alá vannak vetve, még pedig az utóbbiakkal szemben csak az illetékes honvéd bíróság beleegyezésével vagy ha a késedelem veszélylyel jár. Az előbb említett bíróságok és parancsnokságok elé továbbá oly szakértőket, a kik a polgári büntetőbíráskodás alatt állanak, nem szabad kényszer alkalmazásával elővezetni és ők csak bíróság előtt kényszeríthetők nyilatkozatra.

A polgári büntetőbíráskodás alatt álló tanukat nem szabad kényszer alkalmazásával katonai parancsnokságokhoz és helyi hatóságokhoz elővezetni, vagy pedig akár ezek előtt, akár a katonai ügyészek vagy ügyészi tisztek előtt vallomásra kényszeríteni.

133. §

Ha a honvédség valamely bírósága vagy parancsnoksága, valamely polgári büntetőbíróság vagy más polgári hatóság (közeg) a hadseregi bíróságok útján üldözendő oly bűncselekményről nyer tudomást, a melyet nem csupán a jogosult kívánatára kell üldözni, köteles a feljelentést a gyanúsított egyén előljáró parancsnokságához, vagy a legközelebbi helyi hatósághoz vagy a legközelebbi helyi hadseregi bírósághoz juttatni. Köteles továbbá a hatáskörébe eső mindazokat a megállapításokat és rendelkezéseket megtenni, a melyek a tényállás tisztázására, bizonyítékoknak és a gyanúsított személyének biztosítására szükségesek és halasztást nem tűnnek. Éppen így kötelesek a honvédség bíróságai, parancsnokságai és közgei oly bűncselekmények esetében is eljárni, a melyek csak a jogosult kívánatára üldözhetők, ha a kívánat előterjesztett.

A honvédség bíróságai, parancsnokságai és közgei, valamint a polgári büntetőbíróságok, a rendőri és más közbiztonsági hatóságok és közgei kötelesek a 131. § értelmében hozzájuk intézett megkereséseknek, tekintet nélkül arra, vajjon a hivatalos cselekmény a honvéd, a polgári vagy a hadseregi büntetőbíráskodásnak alávetett egyénnel szemben foganatosítandó-e, megfelelni, ha a kívánt hivatalos cselekmény hatáskörükbe tartozik s rájuk nézve érvényben álló törvényes szabályok szerint teljesíthető.

Ugyszintén kötelesek a honvéd és a polgári büntető bíróságok megkeresés esetében a tanukat eskü alatt s a jelenlétre jogosult egyének (194. §) közrevonásával kihallgatni.

A honvéd és a polgári hatóságok és közgei oly hivatalos cselekmények foganatosítása végett, a melyeknek elvégzésére a közös hadsereg bíróságai (pa-

rancsnokságai, közegei) jogosítva vannak, csak akkor veendő igénybe, ha ott, a hol a hivatalos cselekményt teljesíteni kell vagy közvetlen közelében hadseregi bíróság vagy a közös hadseregnek a hivatalos cselekményre jogosult más parancsnoksága vagy közege nincs.

A második bekezdés végén említett előfeltételek alatt a honvédség bíróságai, parancsnokságai és közegei, valamint a polgári büntetőbíráskodások, a rendőri és más közbiztonsági hatóságok és közegek felszólítás nélkül is foganatosíthatnak hadseregi büntetőbíráskodási ügyekben oly egyénnel szemben, a kik a hadseregi büntetőbíráskodás alatt állnak, szemlét, lefoglalást, házkutatást vagy személymotosztást, ha a késedelem veszélylyel jár és a hadseregi bíróság vagy a közös hadseregnek a hivatalos cselekményre jogosult más parancsnoksága vagy közege kellő időben el nem járhat.

134. §

Oly bűncselekmények miatt, a melyeknek tettese ismeretlen, de nyilvánvalóan a hadseregi büntetőbíráskodás alatt áll, valamint oly bűncselekmények miatt, a melyeket ismeretlen, nem nyilvánvalóan honvéd vagy polgári büntetőbíráskodás alatt álló tettes hadseregi épületben, a közös hadsereg által megszállott épületben vagy ilyen helyiségben követett el, a megállapítás azokat a parancsnokságokat és a bűnvádi üldözés jogával felruházott azokat a parancsnokokat illeti, a melyeknek vagy a kiknek a gyanítható tettes alá van rendelve, vagy a melyeknek vagy a kiknek parancsnoklási körletéhez az épület vagy helyiség tartozik.

Ezeknél a megállapításoknál a katonai ügyészt és az ügyészi tisztet ugyanazok a jogok illetik, mint a nyomozó eljárás kerestülvitelénél (141. és 142. §).

Egyebekben a XXV. Fejezet rendelkezései megfelelően alkalmazandók.

135. §

Ha tényleges hadseregi egyén nem természetes halállal mult ki, vagy ha ismeretlen hadseregi egyén holttestére találnak, a rendőri és más közbiztonsági hatóságok a rájuk nézve érvényes egyéb szabályok megtartásán felül kötelesek ezt a közös hadsereg legközelebbi bíróságának azonnal bejelenteni.

136. §

Polgári egyének elhalálozását a polgári hatóságok a közös hadsereg legközelebbi bíróságának vagy helyi hatóságának kötelesek bejelenteni:

1. ha nyilvánvaló, hogy a halált a hadseregi büntetőbíráskodás alá tartozó egyén bűncselekménye okozta, vagy

2. ha csak gyanúok forognak is fenn arra nézve, hogy ily egyén a halál okozásában büntetendő módon részt vett.

Az első esetben a tényálladék megállapítását, különösen a halottszemlét és a bonczolást a hadseregi bíróság részére kell átengedni, ha ez a bíróság kellő időben eljárhat; a hadseregi bíróság azonban e hivatalos cselekmények foganatosítása vé-

gett a megállapítás színhelyéhez közelebb eső honvéd vagy polgári büntetőbírószéket is megkeresheti.

A második esetben a tényálladék megállapítása a polgári hatóságokat illeti. A hadseregi bíróságnak azonban lehetőleg alkalmat kell nyújtani arra, hogy a halottszemlénél és a bonczolásnál, valamint a helyszíni szemlénél részvétel végett vizsgálóbírókat és szakértőket rendelhessen ki. Az illetékes parancsnok is küldhet ki katonai ügyészt vagy ügyészi tisztet ezekhez a hivatalos cselekményekhez.

Ugyanígy járnak el a hadseregi hatóságok, ha tényleges hadseregi egyén halálának okozása miatt honvéd vagy polgári büntetőbíráskodás alatt álló egyént, és a honvéd hatóságok, ha tényleges honvéd egyén halálának okozása miatt a hadseregi büntetőbíráskodás alatt álló egyént látszik bűncselekmény terhelni.

137. §

Mihelyt az illetékes parancsnok tudomást nyer arról, hogy az ő illetékességéhez tartozó valamely egyént a hadseregi bíróságok útján hivatalból üldözendő bűncselekmény gyanúja terhel, vagy mihelyt ily egyénnek oly bűncselekménye miatt, a mely csak a jogosultnak kiváratára üldözhető, ez a kivárat eléje kerül, a katonai ügyészt vagy az ügyészi tisztet írásbeli parancssal a nyomozó eljárás megindítására utasítja.

A parancsban meg kell jelölni mind azt az egyént, a ki ellen mind azt a cselekményt, a mely miatt a nyomozó eljárás megindítatik.

Az illetékes parancsnok, ha kétséges, hogy az eset büntetőbírószéki üldözésre alkalmas-e, a katonai ügyészszel vagy az ügyészi tiszttel vagy a gyanúsítottnak előjáró parancsnokságával előzetes megállapításokat eszközölthet és elhatározását e megállapítások eredményétől teheti függővé. Ezeknél az előzetes megállapításoknál a katonai ügyészt és az ügyészi tisztet ugyanazok a jogok illetik, mint a nyomozó eljárás során (141. és 142. §).

A nyomozó eljárás elrendelése elmarad és közvetlenül a vádemelés iránt kell intézkedni, ha a nyomozó eljárás célját (140. §) már a 130. §-ban említett hatóságok megállapításai elérték.

138. §

Ha az illetékes parancsnok a büntetőbírószéki üldözésre elegendő alapot nem lát, a feljelentés félretételét az indító okok feljegyzése mellett elrendeli. Erről a rendelkezésről a netalán kihallgatott gyanúsított, a sértett és a magánpanaszos értesítendő (106. §).

Ha az illetékes parancsnok a feljelentést azért tette félre, mert nézete szerint a bűncselekmény fegyelmi uton megtorolható (2. §), egyidejűleg kiszabja a fegyelmi fenytést. Ellenben a feljelentett egyén előjáró parancsnoksága részére engedheti át a fegyelmi megtorlást, ha a nála feljelentett bűncselekményben csakis fegyelmi kihágást lát. Erről a rendelkezésről a sértett és a magánpanaszos mindkét esetben értesítendő. A jelzett rendelkezés ellen felfolyamodásnak van a 106. § értelmében

helye. A fegyelmi elintézés tartamát a sértettel és a magánpanaszossal kívánatra közölni kell.

Ha oly vétséget (kihágást), a melynek fegyelmi uton megtorlása a 2. § értelmében igazolt volt, fegyelmi uton ért megtorlás, ugyane bűncselekmény miatt a bírósági üldözés ki van zárva.

139. §

Ha a parancsnok magát illetéktelennek tartja, vagy ha illetéktelensége a nyomozó eljárás folyamában a vádemelés előtt derül ki, vagy ha a terhelt még a vád emelése előtt más parancsnok illetékessége alá kerül, az ügyet az illetékes helyre késedelem nélkül át kell tenni, még pedig, ha a nyomozó eljárással a 143. § értelmében a bíróság volt megbízva, a katonai ügyész vagy az ügyészi tiszt indítványára.

A bűnvádi ügy áttételéről az esetleg kihallgatott terhelt, a sértett és a magánpanaszos értesítendő.

Ha a hadosztálybírósághoz utalt parancsnok a bűnvádi ügyet a dandárbírósághoz utalt parancsnok elé utasítja, az utóbbi a bűnvádi üldözést nem tagadhatja meg abból az okból, hogy nézete szerint a bűnvádi ügy az előbbinek hatáskörébe tartozik.

Illetéktelen parancsnoknak, valamint illetéktelen katonai ügyészeknek, ügyészi tiszteknek és bíróságoknak a nyomozó eljárás folyamában tett rendelkezései és hivatalos cselekményei csupán azért, mert a rendelkező vagy eljáró hatóság (hatósági közeg) illetéktelen volt, nem érvénytelenek; az illetékes parancsnokra vagy bíróságra tartozik azonban annak a megítélése, hogy az ily rendelkezés mennyiben tartandó fenn vagy valamely ügyészi vagy bírósági hivatalos cselekmény mennyiben ismétlendő meg vagy egészítendő ki.

140. §

A nyomozó eljárás célja azoknak a körülményeknek kipuhatolása és megállapítása, a melyek alapján eldönthető, vajjon meghatározott egyén ellen lehet-e vádat emelni vagy sem. A nyomozó eljárás ezeken a határokon túl nem terjedhet.

A terhelt beismerése nem menti fel a nyomozás vezetőjét e puhatolások és megállapítások teljesítésének kötelessége alól.

141. §

A nyomozó eljárást rendszerint a katonai ügyész vagy az ügyészi tiszt viszi keresztül, még pedig személyesen és szükség esetében illetékes parancsnokának állomáshelyén kívül is. E célból jogában áll a katonai parancsnokságoktól, valamint más közhatóságoktól, közhivataloktól és közegeiktől felvilágosításokat és értesítéseket kérni és jogában áll puhatolásoknak vagy egyes puhatolási cselekményeknek teljesítése végett hozzájuk fordulni.

Különösen jogában áll a katonai ügyésznek és az ügyészi tisztnek a terheltet, továbbá a hadseregi büntetőbíráskodás alatt álló egyéneket, az utóbbiakat eskü kivételével a katonai parancsnokságokkal (ügyészekkel, ügyészi tisztekkel) kihallgat-

tatni vagy személyesen kihallgatni, vagy ily kihallgatások végett a rendőri és más közbiztonsági hatóságokat és közegeket megkeresni.

A katonai ügyész és az ügyészi tiszt az utóbb említett hatóságokat és közegeket, valamint a honvédség parancsnokságait (ügyészeit, ügyészi tisztjeit) a polgári vagy a honvéd büntetőbíráskodás alatt álló egyéneknek eskü kivétele nélkül kihallgatása végett is megkeresheti, e kihallgatásoknál jelen lehet, vagy azokat személyesen is fogantathatja.

142. §

Tanunak eskü alatti kihallgatása, szemlének, lefoglalásnak, házkutatásnak vagy személymotosításnak elrendelése és teljesítése, valamint más bírósági nyomozó cselekmény végett a katonai ügyész és az ügyészi tiszt rendszerint a teljesítendő hivatalos cselekmény helyéhez legközelebb eső katonai vagy polgári büntetőbíráshoz fordul. Ha azonban a késedelem veszélylyel jár s a bíróság haladéktalan közreműködése ki nem eszközölhető, a katonai ügyész és az ügyészi tiszt szemlét a 227. § 1-3. bekezdéseiben említett esetek kivételével lefoglalást, házkutatást vagy személymotosítást a katonai parancsnokságokkal fogantathatnak vagy maguk is fogantathatnak vagy az említett hivatalos cselekmények fogantatása végett a rendőri és más közbiztonsági hatóságokat és közegeket megkereshetik.

A 132. és 133. § rendelkezései az ügyészi nyomozó eljárásban is irányadók.

A katonai ügyész és az ügyészi tiszt a nyomozó cselekményeknél, még ha nem maga fogantathatja is azokat, jelen lehet. Az ily hivatalos cselekményekre nézve megszabott alakszerűségeket a parancsnokságoknak lehetőleg, a katonai ügyésznek és az ügyészi tisztnek pedig feltétlenül szem előtt kell tartaniok. Ha a szemlét az utóbbiak maguk fogantatják, a szakértők választása őket illeti.

Nem bíróság által szerkesztett jegyzőkönyvek felülvizsgálata és a további intézkedések megtétele körül az illetékes vizsgálóbíróság a 131. § utolsó bekezdése értelmében jár el.

143. §

Ha valamely bűnvádi ügyben az eset homályossága vagy a bűncselekmény súlyossága vagy más nyomós ok miatt bírói nyomozás mutatkozik szükségesnek, az illetékes parancsnok bármikor utasíthatja a katonai ügyészt, vagy ügyészi tisztet, hogy a nyomozó eljárást az illetékes bíróságnak engedje át. Oly bűnvádi ügyekben, a melyek a hadosztálybíróság hatáskörébe tartoznak, a nyomozó eljárással az alatta álló valamelyik dandárbíróság (24. § 1. bekezdése) is megbízható, ha az elkövetés helyéhez közelebb van.

Az igénybe vett bíróság a nyomozó eljárással igazságügyi tisztet biz meg vizsgálóbíró gyanánt.

144. §

A katonai ügyésznek a nyomozó eljárás megindítása vagy folytatása végett a bírósághoz intézett írásbeli megkeresésében, a melyhez az illetékes parancsnok

írásban kiállított parancsa melléklendő, mind a bűncselekményt, a mely miatt, mind az egyént, a ki ellen a nyomozó eljárás megindítandó, vagy folytatandó, tüzetesen meg kell jelölni.

A dandárbirósághoz mint ítélőbirósághoz utalt bűnvádi ügyekre vonatkozó eljárásban elégséges az illetékes parancsnok parancsával ellátott feljelentésnek (nyomozási ügyiratoknak) egyidejű átadása mellett az ügyészi tiszt írásbeli vagy szóbeli megkeresése.

Ha a bírósági nyomozó eljárás folyamában annak a szüksége áll be, hogy az eljárást más bűncselekményre is vagy ugyanannak az illetékes parancsnoknak alárendelt más egyénre is kiterjesszék, erről a katonai ügyészt vagy az ügyészi tisztet az illetékes parancsnok elhatározásának kikérése végett értesíteni kell. Időközben a vizsgálóbíró a halaszthatatlanul szükséges nyomozó cselekményeket teljesíteni köteles.

Ha az illetékes parancsnok ily esetben a bírósági bűnvádi üldözést a 138. § 1. és 2. bekezdésében említett okok valamelyike miatt az ujonnan kiderült bűncselekményre kiterjesztendőnek nem találja, e tekintetben a bírósági nyomozás abbanhagyandó. Az új vád tárgyában már kihallgatott terheltnek, a sértettnek és a magánpanaszosnak értesítésére, valamint az illetékes parancsnok határozata ellen használható perorvoslatra a 138. § irányadó.

145. §

A vizsgálóbíró a nyomozást rendszerint személyesen és közvetlenül vezeti. Ha azonban szükséges vagy célszerű, a vizsgálóbíró más katonai bíróságokat és polgári büntetőbíróságokat is megkereshet bírósági hivatalos cselekmények teljesítése végett.

A vizsgálóbíró megilletik azok a többi jogok is, a melyeket a 141. és a 142. § a katonai ügyész és az ügyészi tiszt számára más hatóságok igénybevétele körül biztosít.

A 132. és 133. § rendelkezései a bírósági nyomozó eljárásban is irányadók.

A vizsgálóbíró hivataltól, a vádló további indítványainak bevárása nélkül jár el, hogy a tényállást megállapítsa, a tettest, a bűntársakat, a bűnrészeseket, a bűnrészesülöket és a bűnsegélyezőket kinyomozza és hogy a vád vagy védelem céljaira szolgáló bizonyítékokat annyira összegyűjtse, a mennyire azt a nyomozó eljárás célja megkívánja.

A vizsgálóbíró a nyomozást székhelyén, ha pedig szükséges és célszerű, székhelyén kívül teljesíti.

146. §

A vádlónak jogában áll az ügyiratokat bármikor megtekinteni vagy megküldésüket kívánni az egyes nyomozó cselekmények teljesítése végett a vizsgálóbírósnál indítványokat tenni.

A mikor a vizsgálóbíró a terheltet vagy a tanukat kihallgatja, a vádló rendszerint (194. § 2. bekezdése) nem lehet jelen. Joga van azonban a szemlén, a házkutatásnál

és az iratok átkutatásánál jelen lenni és oly tárgyakat megjelölni, a melyekre a nyomozás kiterjesztendő. A vizsgálóbíróság e végből a vádlót e cselekmények foganatosításáról rendszerint előzetesen értesíti, mindazonáltal, ha a késedelem veszélylyel jár, ily értesítés nélkül is foganatosíthatja azokat.

147. §

A ki a vizsgálóbíróság valamely rendelkezését, mulasztását, vagy késedeelmét magára nézve sérelmesnek tartja, ellene a bíróságvezetőnél előterjesztéssel, ha azonban a bíróságvezető maga vezeti a nyomozást, a felsőbbfoku bírósághoz felfolyamodással élhet.

148. §

Ha a bűncselekmény nyomokat hagyott hátra, ezeket a nyomozó eljárás folyamában, főleg szemle után meg kell állapítani, a mennyiben ez a 130. és a 131. § rendelkezéseihez képest hitelt érdemlő módon már meg nem történt.

Azokat a tárgyakat, a melyek a bűncselekményből erednek, a melyekkel vagy a melyekben a bűncselekményt elkövették, vagy a melyeket valószínűleg a tettes hagyott a tett színhelyén, egyáltalában azokat a tárgyakat, a melyeket a terheltnek vagy a tanuknak felismerés végett meg kell majd mutatni, vagy a melyek egyébként bizonyítékul szolgálhatnak, az eljáró hatóság (közeg) lehetőleg biztos őrizet alá helyezi. Ha a hivatalos cselekményt nem maga a nyomozást vezető katonai ügyész vagy ügyészi tiszt vagy vizsgálóbíró teljesítette, ezek a tárgyak a nevezetteknek megőrzés végett átadandók. Az őrizetbe vett tárgyakat pontosan jegyzékbe kell venni és elcserélések kikerülése végett a hivatalos pecséttel vagy más alkalmas módon felismerhetővé tenni. Kivánatra a tárgy birtokosának a jegyzékről másolatot kell adni.

Ha e tárgyak közt isteni tiszteletre szánt dolgok vannak, minden egyéb tárgytól elkülönítésükről és megfelelő megőrzésükről kell gondoskodni.

149. §

Az előzetes megállapításokat és nyomozó cselekményeket végző parancsnokságok, hatóságok és közegek jogosítvák elrendelni és kersztülvinni, hogy a hivatalos eljárásuk színhelyén levő személyek onnan távozzanak. Viszont a jelenlevő személyeket arra is utasíthatják, hogy a hivatalos cselekmény befejeztéig ott maradjanak.

A hadseregi vagy a honvéd büntetőbíráskodás alá tartozó azokat az egyéneket, a kik e rendelkezések ellen vétének vagy ily hivatalos cselekmények alkalmával heveskedő, a köteles tiszteletet bántó vagy sértő magaviseletet tanusítanak, a szolgálati utasítások szerint arra jogosult előljáró, a mennyiben magatartásuk nem büntetőbíróági uton büntetendő, fegyelmi uton megfelelően megfenyíti.

A polgári egyénekre, mint terheltekre ily esetben az illetékes parancsnok rendbüntetés gyanánt száz koronáig terjedhető pénzbírságot vagy nyolcz napig terjedhető fogságot szab ki, ha azonban vizsgálati fogságban vannak, fogságukat a fennálló szabályok értelmében sulyosbitja.

Katonai egyenruhában megjelenő nem tényleges tisztek és hasonló állású egyének ily magaviselet miatt katonai fegyelmi fenytő hatalom alatt állnak.

Más egyéneket, a kik a hadseregi bíróságok által teljesített előzetes megállapítások vagy nyomozások alkalmával ily magaviseletet tanusítanak, a vizsgálóbíró rendreutasíthat és szükség esetében lakó- vagy tartózkodóhelyük járásbíróságánál feljelenthet, a mely bíróság éppen úgy köteles eljárni, mintha ez a rendellenesség valamely vizsgálati cselekményt teljesítő polgári bírósággal szemben fordult volna elő. A járásbíróságnak ily rendelkezései ellen a polgári bünvádi perrendtartásban megengedett perorvoslatoknak van helyük, Ha az említett rendellenességek előzetes megállapításokat vagy nyomozó cselekményeket végző más katonai hatóságokkal (parancsnokságokkal, közegekkel) szemben fordultak elő, a tettes megbüntetése végett az ő lakó- vagy tartózkodóhelyének erre illetékes polgári hatóságát kell megkeresni.

A 2. és a 4. bekezdésben megjelölt egyének közé nem tartozó védő ily esetben eltávolítható s magatartása illetékes fegyelmi hatóságával közlendő.

150. §

Szemle foganatosításánál, személymotoszásnál, házkutatásnál, lefoglalásnál és iratok átkutatásánál egy bírósági tanúnak kell jelen lennie.

A terhelt kihallgatásához bírósági tanu csak akkor hivandó meg, ha a terhelt kiFejezetten kívánja, ha a kihallgatást foganatosító közeg szükségesnek tartja, vagy ha bírósági kihallgatás alkalmából a katonai ügyész indítványozza.

A bírósági tanúnak tényleges tisztnak és rendfokozatban magasabbnak vagy legalább rangban idősebbnek kell lennie annál, a kivel szemben a nyomozó cselekményt foganatosítják.

Bírósági tanu csak az ügyben érdektelen egyén lehet s e törvényre való hivatkozással emlékeztetni kell őt arra, hogy teljes figyelmét a jelenlétében történő cselekményekre és vallomásokra fordítsa a végből, hogy azokról a bíróság előtt eshetőleg tanuságot teheszen. A bírósági tanúnak mindazt a mit a nyomozó cselekmény folyamában megtudott, fegyelmi fenytés terhe alatt titokban kell tartania.

A dandárbírókhoz, mint ítélőbírókhoz utalt bünvádi ügyekre vonatkozó eljárásban bírósági tanu alkalmazása csak akkor szükséges, ha azt a hivatalosan eljáró közeg szükségesnek tartja, vagy ha azt a terheltnek bírósági kihallgatása alkalmával az ügyési tiszt indítványozza.

151. §

A nyomozó eljárás minden mozzanatát és tényét különösen a katonai ügyész, az ügyési tiszt és a vizsgálóbíró által teljesített vagy kezdeményezett nyomozó cselekményeket az ügyiratokban fel kell tüntetni.

A katonai ügyész, az ügyési tiszt és a vizsgálóbíró minden bünvádi esetről naplót vezet, a melyben a nyomozó eljárásra vonatkozó minden ügyiratot pontosan felsorol.

152. §

Minden nyomozó cselekményről jegyzőkönyvet kell szerkeszteni. A hivatalos cselekménynél a cselekményt foganatosító közegen kívül jegyzőkönyvvezetőnek is jelen kell lennie; a jegyzőkönyvet lezárása után mindakettőnek, valamint a netalán közreműködött bírósági tanunak és tolmácsnak alá kell írnia.

A dandárbíróságokhoz, mint ítélőbíróságokhoz utalt bűnvádi ügyekre vonatkozó eljárásban csak olyan nyomozó cselekményekről kell jegyzőkönyvet szerkeszteni, a melyek a főtárgyalásnál bizonyítékul fognak szolgálni és ott nem lesznek megismétlendők; más esetekben elég, ha a kihallgatott egyének vallomásának lényeges tartalmáról a jegyzőkönyvvezető vagy a hivatalos cselekményt foganatosító közeg maga rövid feljegyzéseket tesz.

153. §

A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell a hivatalos cselekmény helyét és napját, valamint a közreműködő vagy a résztvevő egyének nevét és a jegyzőkönyvből ki kell tűnnie, vajjon az eljárás lényeges alakításait megtartották-e.

A jegyzőkönyv a hivatalos cselekményben résztvevő egyéneknek, a mennyiben rájuk vonatkozik, helybenhagyás végett felolvasandó vagy nekik elolvasás végett átadandó és szükség esetében tolmácsolandó.

A helybenhagyás megtörténtét fel kell jegyezni és a jegyzőkönyvet a résztvevő egyének aláírják.

Az aláírás elmaradása esetében ennek okát a jegyzőkönyvben meg kell említeni.

154. §

A hadseregi bíróságok és a közös hadseregnek a bűnvádi eljárásban közreműködésre hivatott más parancsnokságai és közgei jogosítva vannak a hatáskörükhöz tartozó eljárás kereten belül közvetlenül érintkezni valamennyi katonai hatóságokkal és mindazokkal a polgári hatósággal, a melyeknek a magyar szent korona országaiban, a birodalmi tanácsban képviselt királyságokban és országokban vagy Boszniában és Hercegovinában van székhelyük.

Jogsegély megtagadása, mulasztások és késedelmek miatt a panaszok a megkeresett hatóság közvetlen hatóságához intézendők.

Ha a jogsegélyre irányuló megkeresést valamely bíróság nem teljesíti, a hadseregi büntetőbíráskodásra hivatott hatóságok panaszukkal a legfelsőbb katonai törvényszékhez is fordulhatnak.

A jogsegély költségeit a megkereső hatóság viseli.

Idegen államok hatóságaival az érintkezés tekintetében külön szabályok állanak fenn.

155. §

Az illetékes parancsnok nyomozó cselekményekben nem vehet részt.

XI. FEJEZET
A terhelt kihallgatása

156. §

Azokat a terhelteket, a kik tényleges katonai egyének, kihallgatásuk végett az előljáró parancsnokság a vád tárgyának közlése mellett előállíthatja; ha fogva vannak, elővezetik őket.

157. §

Más, a hadseregi büntetőbíráskodásnak alávetett terheltek, a kik szabadlábbon vannak, kihallgatásuk végett rendszerint megidéztetnek.

Az idézés a hivatalosan eljáró hatósági közeg aláírásával a hivatalos pecséttel ellátott, a megidézetthez intézett, írásbeli, zárt idézőlevél kézbesítésével történik. Az idézőlevélnek tartalmaznia kell az idéző hatóságnak és a megidézettnek nevét, a nyomozás tárgyának általános megjelölését, a megjelenésre kitűzött helyet, napot és órát, valamint azt a figyelmeztetést, hogy a megidézett egyént terhelt gyanánt fogják kihallgatni és hogy elmaradása esetében elővezetik.

Ha a kihallgatandó egyén közhivatalban vagy közszolgálatban áll és akadályoztatásának tartamára a közbiztonság vagy egyéb közérdek megóvása végett helyettesítése szükséges, megidéztetéséről vagy elővezetéséről (158. §) közvetlen előljáróját egyidejűleg értesíteni kell.

Ez a szabály vasúti vagy gőzhajózási alkalmazottak, bányá-, kohó-, zuzó- vagy hengerműmunkások állami vagy községi egészségügyi szolgálatban álló egyének és köz- vagy magánszolgálatban álló erdészeti alkalmazottak megidézésénél vagy elővezetésénél is alkalmazást nyer.

Fogva levő terheltek a kihallgatáshoz elővezetendők.

158. §

A 157. § első bekezdésében megjelölt terheltek elővezetését az illetékes parancsnok és késedelem veszélyének esetében a katonai ügyész, az ügyészi tiszt vagy a vizsgálóbíró elrendelheti, ha a szabályszerűen megidézett terhelt meg nem jelent és elmaradását elfogadható mentséggel nem igazolta, vagy megelőző idézés nélkül is, ha olyan ok forog fenn, a mely az előzetes letartóztatást igazolhatná (171. §).

Az elővezető parancsban, a melyet írásban kell kiállítani, a terhelt tüzetesen megjelölendő és a terhére rótt cselekmény, valamint az elővezetés oka megemlítendő.

A terhelt elővezetése végett rendszerint a rendőri és más közbiztonsági hatóságokat, valamint közegeiket kell igénybe venni.

Az elővezetett egyént a nyomozást vezető közeg azonnal kihallgatja. Ha ez nem lehetséges, az elővezetett egyén kihallgatásáig fogva tartható, de huszonnégy óránál hosszabb ideig semmi esetre sem.

159. §

A terhelt kihallgatását, a melynél a törvény szerint arra nem hivatott egyének jelen nem lehetnek, illendően és nyugalommal kell fogatosítani. A kihallgatás szóbeli, de a kihallgató közeg megengedheti, hogy bonyolult körülményekre vonatkozólag a terhelt felelet előtt írásbeli feljegyzéseket tekinthessen meg.

Ha a letartóztatott egyénen bilincs van, azt róla a kihallgatás előtt le kell venni, feltéve, hogy ez veszély nélkül lehetséges.

160. §

Kihallgatás előtt a terheltet figyelmeztetni kell, hogy a hozzá intézendő kérdésekre határozottan, érthetően és az igazsághoz hiven feleljen. Ezután a terheltet első kihallgatásakor személyes viszonyairól kell megkérdezni.

Ha a terhelt válaszában valóságához kétség nem fér, vagy ha más okból szükségesnek mutatkozik, a terhelt személyes viszonyait puhatolás tárgyává kell tenni.

Katonai kötelékbe tartozó terhelteknek, személyes viszonyaik megállapíthatása végett, katonai személyi okmányait is mindig az ügyiratokhoz kell csatolni. Meg kell továbbá tőlük kérdezni, mi úton és módon jutottak a katonai kötelékbe, s a katonai állományhoz (csendőrséghez) tartozó terheltektől még azt is, vajjon a katonai szolgálati esküt letették-e.

161. §

A személyes viszonyokra vonatkozó kihallgatás után általánosságban meg kell a terhelt előtt jelölni a terhére rótt bűncselekményt és fel kell őt hívni, hogy az ellene felhozottakra összefüggő és kimerítő elbeszélésben nyilatkozzék.

A további kérdéseket minden szükségtelen hosszadalmasság kerülésével az elbeszélés kiegészítésére, a homályos és az ellentmondó részletek felvilágosítására kell irányítani és különösen akként intézni, hogy a terhelt minden ellene fennforgó és az eljárás céljának veszélyeztetése nélkül közölhető gyanúkról tudomást szerezzen és teljes alkalmat legyen azokat elhárítani s magát igazolni. Azokat a gyanuokat, a melyek azért, mert az eljárási cél meggyőzésének veszélye forgott fenn, vele közölhetők nem voltak, a veszély megszűnte után, mindenesetre azonban a nyomozó eljárás befejezése előtt, tudtára kell adni.

Ha a terhelt saját mentségére vagy tettének enyhébb beszámítása végett tényekre vagy bizonyítékokra hivatkozik, ezeket, hacsak a halogatás célzata nem nyilvánvaló, meg kell állapítani.

162. §

Nem szabad a terhelthez határozatlan, homályos, többértelmű vagy fogásos kérdést intézni; a kérdéseket lehetőleg a tények időrendje szerint és akként kell feltenni, hogy természetes sorrendben és okbeli összefüggésben egymásból folynak. Különösen kerülni kell tehát oly kérdést, a mely az adandó feleletre utmutatást

tartalmaz, vagy a mely a terhelt által be nem ismert körülményt már beismertnek vesz.

Oly kérdést, a mely terhelt előtt még majd csak az ő feleleteivel megállapítandó körülményt tárna fel, vagy a mely még csak kikutatandó részestársakat névszerint vagy könnyen felismerhető jelekkel jelölne meg, csak akkor szabad a terhelthez intézni, ha a terhelt azokra vonatkozólag másként nyilatkozatra nem bírható. Ezekben az esetekben a kérdést szószerint kell a jegyzőkönyvbe foglalni.

Nem szabad sem ígéretet vagy ámitást, sem fenyegetést vagy más kényszerítő eszközt használni a végből, hogy a terheltet beismerésre vagy más határozott nyilatkozatra bírják. Nem szabad továbbá a nyomozást beismerés elérésére irányuló törekvésből elnyújtani.

163. §

Oly tárgyakat, a melyek a bűncselekményre vonatkoznak vagy a terhelt ellenében bizonyítékul szolgálnak, a terhelt előtt - miután leírásukra felhivatott - felismerés végett fel kell mutatni, vagy pedig ha a felmutatás nem lehetséges, a terheltet kell felismerésük végett hozzájuk vezetni. Ha kétség merül fel, hogy a terheltnek tulajdonított írás csakugyan az ő kezétől ered-e, a terhelt felhívható, hogy néhány szót vagy mondatot írjon, de e célból kényszerrel nem szabad alkalmaznia.

164. §

A katonai kötelékben vagy egyébként közszolgálatban álló vagy abból kilépett terheltekhez nem szabad olyan körülményre nézve kérdést intézni, a melyről a szolgálati vagy hivatalos titok megőrzését illető kötelességük miatt vallomást nem tehetnek, kivéve, ha az illetékes hatóság őket e kötelesség alól, szükség esetében hivatalból tett lépések következtében, felmentette.

165. §

Ha a terhelt az ellene fennforgó vád tudtára adása után kijelenti, hogy nem bűnös, de a vádra nézve nem kíván részletesebben nyilatkozni, e tárgyban további kérdések nem intézendők hozzá. Ilyenkor, valamint abban az esetben is, ha egyáltalában nem, vagy bizonyos kérdésekre nem akar felelni, vagy ha siketnek, némának, elmebetegnek vagy tompaelméjűnek tettei magát és a kihallgatást foganatosító közeg az utóbbi esetekben a tettezésről saját észlelete, tanuvallomások vagy szakértők véleménye alapján meggyőződik, csupán figyelmeztetni kell a terheltet, hogy viselkedése az eljárás folytatását nem akadályozza és hogy ilyképen ő a védelem eszközeitől foszthatja meg magát.

166. §

Ha a terheltnek későbbi vallomása a korábbitól eltér, különösen ha előbbi beismerését visszavonja, az eltérés vagy a visszavonás okát mindig meg kell tőle kérdezni.

167. §

Ha a terhelt valamely ellene valló tanunak vagy résztársnak vallomásától lényeges pontokban eltér, ezek az egyének vele a nyomozó eljárás folyamában csak akkor szembesítendőők, ha az ellentmondást nem lehet másképpen tisztába hozni, vagy attól kell tartani, hogy a főtárgyaláson a szembesítés nem lesz lehetséges.

A terheltnek azt a kívánságát, hogy őt valamely résztárral vagy tanuval már a nyomozó eljárás alatt szembesítsék, teljesíteni kell, ha nehézség és az eljárásnak késleltetése nélkül lehetséges.

A terhelt hozzátartozói (198. §), még ha önként tanuskodnak is, csak akkor szembesíthetők vele, ha a terhelt kiFejezetten kívánja.

Egyebekben a terheltnek valamely terhelttárral vagy tanuval szembesítésére a 189. § rendelkezései megfelelően alkalmazandók.

168. §

Ha a terhelt a kihallgatáskor olyan bűncselekményt beszél el vagy ismer be, a mely miatt a nyomozó eljárás még nincs megindítva, erről, a mennyiben a kihallgatást bíróság foganatosította, a katonai ügyészt (ügyési tisztet) az illetékes parancsnok elhatározásának kikérése végett értesíteni kell (144. § 3. és 4. bekezdése).

XII. FEJEZET

Felmentés a szolgálat alól, letartóztatás és vizsgálati fogság

169. §

Az illetékes parancsnok határoz a fölött, hogy a tényleges katonai egyének közé tartozó terhelt a megindított bünvádi eljárás alkalmából a szolgálat alól egyelőre felmentessék-e. Ez nem érinti az előljáró parancsnokságnak azt a jogát, a melynél fogva a szolgálat alól a felmentést ideiglenesen elrendelheti.

170. §

Oly tényleges katonai egyéneket, a kik ellen a nyomozó eljárás vagy a közvetlen vádemelés el van rendelve, a bünvádi eljárás befejeztéig sem áthelyezni, sem elvezényelni nem szabad, ha ez őket az eddigi parancsnok illetékessége alól elvonná (34. §). A terheltnek más áthelyezése és elvezénylése, valamint szabadságolása az illetékes parancsnok hozzájárulásától függ.

Az illetékes parancsnok azt is elrendelheti, hogy azok a terheltek, a kik tényleges katonai egyének és szabaddalbon hagyattak, a bünvádi eljárás befejeztéig a bíróság székhelyén tartózkodjanak.

171. §

A gyanusított, a terhelt vagy a vádlott ellen előzetes letartóztatás rendelhető:

1. ha őt büntett vagy vétség elkövetésénél tetten kapják, vagy közvetlenül a tett után a hivatalos nyomonűzés vagy a közhir a bűncselekményben gyanusnak jelöli meg;

2. ha megszökött, vagy szökésre előkészületeket tett, ha azzal a céllal, hogy magát a bűnvádi eljárás elől elvonja, elrejtőzött és utóbb önként nem jelentkezett, vagy ha az alkalmazandó büntetésnek előrelátható nagysága vagy más fontos ok miatt megszökésétől lehet tartani;

3. ha a tanukra, szakértőkre vagy a terheltársakra az igazság kiderítését akadályozó módon hatni vagy egyébként a bűncselekmény nyomainak megsemmisítésével, megváltoztatásával vagy elrejtésével a nyomozást megnehezíteni törekedett, vagy ha alaposan tartani lehet attól, hogy ezt megteszi;

4. ha az ellene indított eljárás alatt újabb büntetett vagy vétséget követett el, vagy ha a fennforgó különös körülmények folytán feltehető, hogy az elkövetett tettet megismétli, vagy pedig azt a tettet, a melyet megkísérelt, avagy a melylyel fenyegetődzött, végre is hajtja; vagy

5. ha a tényleges katonai kötelekbe tartozó gyanúsított, terhelt vagy vádlott katonai okokból szabadlábon nem hagyható.

Csupán az 1. pontra alapított előzetes letartóztatás negyvennyolcz óránál tovább nem tarthat.

Az előzetes letartóztatást az elrendelésére jogosult által meghatározott letartóztató helyiségben, a körülményekhez képest a bíróság fogházában kell foganatosítani.

172. §

Az előzetes letartóztatást a terhelt előljáró parancsnoksága vagy a helyi hatóság rendeli el.

Ha a késedelem veszélylyel jár, közvetlenül a katonai ügyész vagy az ügyészi tisztség is elrendelheti az előzetes letartóztatást.

Ha a szabadlábon levő terheltnek bírósági kihallgatásakor merülnek fel oly körülmények, a melyek miatt letartóztatása sürgősen szükséges, ezt a vizsgálóbíró is elrendelheti.

A letartóztatott egyént legkésőbb huszonnégy órán belül ki kell hallgatni.

A 157. § 3. és 4. bekezdésének rendelkezései az előzetes letartóztatásra megfelelően alkalmazandók.

173. §

Rendőri és más közbiztonsági hatóságoknak és közegeknek, ha a késedelem veszélylyel jár s valamely katonai előljáró vagy katonai őrség el nem érhető, jogukban áll tényleges katonai egyéneket letartóztatni, a mennyiben oly körülmények forognak fenn, a melyek e hatóságokat és közegeket saját törvényes szabályaik szerint polgári egyének elfogására feljogosítanák.

Katonai egyenruhában levő tiszteket és hasonló állású egyéneket, továbbá katonai szolgálat teljesítésében eljáró tényleges katonai egyéneket egyáltalában, a rendőri és más közbiztonsági hatóságok és közegek csak abban az esetben tartóztathatnak le, ha őket büntett vagy közbotrányt okozó vétség elkövetésénél tetten kapják (171. § 1. pontja), vagy ha a bűncselekmény véghezvívése, folytatása vagy ismétlése, vagy

büntett esetében a tettes megszökése más módon meg nem akadályozható és valamely katonai előljáró vagy katonai őrség el nem érhető. Tisztnek vagy hasonló állású egyénnek letartóztatását feltétlenül mellőzni kell, ha a tetten kapott a rendőri, vagy a közbiztonsági közeget, felszólítására a legközelebbi katonai hatósághoz vagy ha ilyen helyben nincs, a helyi rendőri hatósághoz önként követi.

A hadseregi büntetőbíráskodás alá tartozó más egyének letartóztatásánál a rendőri és más közbiztonsági hatóságok s közegek ugyanazokat a szabályokat követik, mint a polgári büntetőbíráskodásnak alávetett egyének letartóztatásánál.

A letartóztatott egyént, a mennyiben nem bocsátatik rögtön szabadon, a legközelebbi katonai hatóságnak haladéktalanul át kell adni, a mely őt azonnal kihallgatja és ha ekkor kiderül, hogy a további letartóztatásra ok nincs, tüstént szabadlábra helyezi, ellenkező esetben a 175. § értelmében jár el.

174. §

Ha oly bűncselekmény esetében, a melyet nagyszámu egyén követett el, a bűnösöket azonnal kipuhatolni nem lehet, a hadseregi büntetőbíráskodás alá tartozó mindazok az egyének, a kik az eseménynél jelen voltak és a részvétel gyanujától nem egészen mentesek, előzetes letartóztatásba helyezhetők.

Legfeljebb három nap alatt azonban az illetékes katonai ügyésznek vagy vizsgálóbírónak ki kell őket hallgatnia.

175. §

Az előzetes letartóztatás elrendeléséről az illetékes parancsnokhoz a tényvázlat-tal (130. §) egyidejűleg, vagy ha az előzetes letartóztatás e feljelentés megtétele után rendeltetett el, az elrendelés után azonnal jelentést kell tenni.

Az illetékes parancsnok, a midőn a nyomozó eljárást vagy a közvetlen vádemelést elrendeli, ha pedig az előzetes letartóztatás elrendeléséről a jelentést később kapta, mindjárt a jelentés vétele után határoz a fölött, vajjon a letartóztatott egyén szabadlábra helyezendő, vagy ellene a vizsgálat elrendelendő-e. (177. §)

176. §

Vizsgálati fogságnak csak oly terhelt ellen van helye, a ki ellen a nyomozó eljárás vagy a vádemelés elrendeltetett és a kire nézve a 171. § 2-5. pontjaiban meghatározott körülmények valamelyike fennforog.

177. § A vizsgálati fogság elrendelése fölött az illetékes parancsnok határoz. A vizsgálati fogságot a parancsnok elfogató parancscsal rendeli el, a melyet ő ad ki és a melyben a vizsgálati fogságba helyezendő egyén személye és a terhére rótt tett, valamint a vizsgálati fogság oka pontosan megjelölendő. Az elfogató parancs eredetije az ügyiratokhoz csatolandó.

A vizsgálati fogság elrendelése vagy annak a 182. §-ba ütköző fenntartása ellen a terhelt felfolyamodással élhet. A felfolyamodás fölött a dandárbíróságokhoz, mint

ítélőbiróságokhoz utalt bűnvádi ügyekben a legközelebbi előljáró illetékes parancsnok, egyébként a legfelsőbb katonai törvényszék határoz.

A felfolyamodás elintézéséig az eljárás a lehetőséghez képest folytatandó; az ügyiratok az előljáró illetékes parancsnokhoz vagy a legfelsőbb katonai törvényszékhez csak akkor terjesztendőek fel, ha ez a felfolyamodás elintézése végett elkerülhetetlen. Szükség esetében másolatok készítendőek.

178. §

A ki ellen a vizsgálati fogság elrendeltetett, azt - a mennyiben még meg nem történt - haladéktalanul a bíróság fogházába kell szállítani.

Vizsgálati fogságba helyezésétől számított huszonnégy óra alatt kihallgatandó. Ha ez nem lehetséges, a kihallgatást mennél előbb, még pedig legkésőbb három nap alatt foganatosítani kell és annak oka, hogy a kihallgatás korábban miért nem történhetett meg, a jegyzőkönyvben megemlítendő.

E kihallgatás alkalmával a vizsgálati fogolylyal az elfogató parancs teljes tartalmát közölni és őt egyidejűleg figyelmeztetni kell, hogy az elfogató parancs ellen felfolyamodással élhet.

A kihallgatást az illetékes bíróság részéről megbízott igazságügyi tiszt, a 143. § esetében a vizsgálóbíró teljesíti.

179. §

Az előzetes letartóztatást és a vizsgálati fogságot a terhelt személyének és becsületének lehető kimélésével kell foganatosítani. A letartóztatott csak azoknak a korlátozásoknak vetessék alá, a melyek a letartóztatás céljának biztosítása és a fogházi rend fenntartása végett szükségesek.

180. §

A letartóztatottat, a mennyire lehet, másoktól elkülönítve és nem ugyanabban a helyiségben kell őrizni, a melyben elítéltek vannak.

A letartóztatottnak azt a kényelmet és foglalkozást, a mely rendfokozatának vagy állásának és vagyoni viszonyainak megfelelő, saját költségén meg lehet engedni, ha ez a letartóztatás céljával és a fogházi renddel összeegyeztethető és a biztonságot nem veszélyezteti.

Az, a ki az előzetes letartóztatást elrendelte, vagy a ki a nyomozást vezeti, felügyel a letartóztatottnak levelezéseire, továbbá azokra a küldeményekre, a melyeket továbbítani akar, vagy a melyek részére érkeznek, valamint a nála tett látogatásokra.

181. §

A letartóztatottra bilincset csakis különös veszélyessége miatt, nevezetesen mások biztonsága végett, továbbá szökés megkísérlése vagy előkészítése miatt szabad tenni, még pedig sohasem hosszabb időre, mint a meddig elkerülhetetlenül szükséges.

182. §

Az előzetes letartóztatást és a vizsgálati fogságot azonnal meg kell szüntetni, mielőtt a fogvatartásra nincs többé ok. A bűnvádi eljárásban közreműködő minden parancsnokságnak, hatóságnak és közegnek kötelessége e fogság lehető megrövidítésére törekedni.

Az előzetes letartóztatást és a vizsgálati fogságot az illetékes parancsnok szünteti meg, az előzetes letartóztatást azonkívül az is megszüntetheti, a ki elrendelte vagy a ki ez utóbbinak előjárója. Az előzetes letartóztatás megszüntetéséről az illetékes parancsnokhoz abban az esetben, ha a tényvázlatot (130. §) hozzá már elküldötték, haladéktalanul jelentést kell tenni.

XIII. FEJEZET
A tanúk kihallgatása

183. §

Mindenki, a kit tanuképen megidéznek, a mennyiben a törvény kivételt nem tesz, köteles az idézésre megjelenni és arról, a mit a bűnvádi eljárás tárgyáról tud, tanuságot tenni.

184. §

Tényleges katonai egyéneket tanuképen kihallgatásuk végett szolgálati intézkedéssel kell előállítani (elővezetni).

Más egyének a polgári hatóság útján idézendők, de ha a késedelem veszélylyel jár, a katonai ügyész, az ügyési tiszt vagy a vizsgálóbíró is megidézheti őket. Mindkét esetben írásbeli idézőlevél állítandó ki és abban az elmaradás törvényes következményeire utalni kell.

A 157. § 3. és 4. bekezdésének szabályai alkalmazandók.

185. §

Ha a 184. § 2. bekezdésének megfelelően tanuképen megidézett egyén meg nem jelent, elrendelhető, hogy kényszerrel vezessék elő.

Ha a tanu bíróság elé volt idézve, elővezettetése és megbüntetése végett a tanu lakó- vagy tartózkodóhelyének járásbíróága keresendő meg, a mely ellene éppen úgy fog eljárni, mintha az engedetlenséget a tanu a polgári büntetőbíróaggal szemben követte volna el. Sürgős esetben a rendőri (közbiztonsági) hatóság is megkezdhető, hogy a tanut a bírósághoz elővezesse.

Ha a tanu a bíróság előtt ugyanazon eljárás során újabb idézésre sem jelenik meg, újból megbüntethető.

Büntetésnek nincs helye, ha a tanu elmaradását kellőképpen igazolja. Kellő utólagos igazolás esetében a tanu ellen tett intézkedések hatályon kívül helyezendők.

A járásbíróág intézkedései ellen a polgári bűnvádi perrendtartásban megengedett perorvoslatuknak van helyük.

Ha valamely tanu a katonai ügyész vagy tiszt előtt való kihallgatásra szóló szabályszerű idézésnek nem felelt meg, elővezetése iránt a megkeresést a rendőri (közbiztonsági) hatósághoz kell intézni.

186. §

Ha a tanu kihallgatása megkeresés után történik, a megkeresett bíróság köteles a kihallgatást a fejleményekhez képest a megkeresésben nem érintett, de az ügyre nézve fontos körülményekre is kiterjeszteni.

187. §

A hadseregi vagy a honvéd büntetőbíráskodás alatt nem álló oly tanuk kihallgatása végett, a kik a jelen törvény hatályosságának területén kívül tartózkodnak, rendszerint az illetékes idegen bíróság keresendő meg. Ha azonban ily tanunak a nyomozást vezető közeg előtt személyes megjelenése szükséges, a tanu megidézhető ugyan, de ellene, ha önként meg nem jelenik, kényszereszközök nem rendelkezhetők el.

188. §

Tanuk gyanánt a vallomás semmisségének terhe alatt ki nem hallgathatók:

1. a lelkészek arra nézve, a mit velük a gyónásban vagy egyébként a titoktartás egyházi kötelessége alatt közöltek;
2. a katonai kötelékben vagy a közszolgálatban álló, vagy e kötelékből vagy szolgálatból kilépett egyének, ha a tanuságtevéssel a szolgálati vagy hivatali titoktartás kötelességét sértenék meg és őket e kötelesség alól az illetékes parancsnokság (hatóság) fel nem mentette.

189. §

A tanuzás kötelessége alól mentesek és a további vallomást kihallgatásuk folyamában is megtagadhatják:

1. a terhelt fel- és lemenő ágbeli rokonai és sógorai, jegyese, házastársa, még ha a házasság nem is áll fenn többé és házastársának testvérei, a terhelt testvérei és testvéreinek házastársai, szüleinek és nagyszüleinek testvérei, a terhelt unokaöccse, unokahugai, unokatestvérei, valamint mindazok, a kik a terhelttel gyámsági, gondnoksági, nevelőszülői vagy örökbefogadói viszonyban állnak;
2. a védők arra nézve, a mit velük, mint ilyenekkel, a terhelt közölt.

A sógorságon alapuló mentesség a tanuzás alól fennmarad akkor is, ha a házasság, a mely a sógorságot megalapította, már többé fenn nem áll.

Ha a tanuképen megidézett egyén több terhelt közül csak egyikhez áll az előbb említett viszonyban, a tanuságtevést a többiekre nézve csak akkor tagadhatja meg, ha az utóbbiakra vonatkozó vallomása el nem különíthető.

A fent megjelölt egyének, ha tanuképen felhivatnak, kihallgatásuk előtt, vagy a mikor viszonyuk a terhelthez kiderül, figyelmeztetendő arra a jogukra, hogy a

tanuságtevést megtagadhatják, s nyilatkozatuk, a melyet e figyelmeztetésre tesznek, jegyzőkönyvbe foglalandó.

Ha a figyelmeztetés elmaradt, vagy ha a tanu kiFejezetten le nem mondott a mentesség jogáról, vagy ha a figyelmeztetés és a lemondás a jegyzőkönyvbe foglalva nincs, a vallomás semmis.

Azok a tanuk, a kik polgári büntetőbíráskodás alá tartoznak, a tanuzásnak és az eskütevésnek kötelessége alól akkor is mentesek, ha oly körülmények forognak fenn, a melyek a polgári bűnvádi perrendtartás szerint a tanuzás és az eskütevés kötelessége alól mentességet állapítanak meg. A 4. és az 5. bekezdés megfelelően alkalmazandó.

190. §

Ha a tanunak vagy hozzátartozóinak (189. §) vallomás vagy valamely kérdésre a felelet közvetlen és jelentékeny vagyoni hátrányt okozna, rájuk szégyent hozna, vagy őket büntetőbírószági üldözés veszélyének tenné ki és a tanu ezért a tanuságtevést megtagadja, őt erre kötelezni nem lehet.

Az ilyen tanu a kihallgatás folyamán is kijelentheti, hogy a jelzett okokból további vallomást tenni nem akar.

A tanuságtevés megtagadásának okát szükség esetében valószínűvé kell tenni.

A valószínűvétevés esküt pótló fogadással is történhetik. (201. §)

191. §

Az a tanu, a ki betegség vagy gyöngeség következtében meg nem jelenhetik, lakásán hallgatható ki.

192. §

A királyi ház tagjait tanuk gyanánt a bíróságvezető hallgatja ki. A kihallgatás helye és ideje tekintetében a kihallgatandónak elhatározását kell kikérni.

Ha a kihallgatást megkeresés után a polgári büntetőbírószág teljesíti, úgy e részben a polgári bűnvádi perrendtartás rendelkezései irányadók.

Oly egyének kihallgatására nézve, a kiket a nemzetközi jog szerint területenkivülség vagy személyes mentesség illet meg, e jognak szabályai és a fennálló nemzetközi szerződések irányadók.

193. §

Azokat a tényleges katonai egyéneket, a kik a tanuságtevést vagy az eskü letevését törvényes ok nélkül megtagadják, előljáró parancsnokságuknál kell feljelenteni, a mely a vonatkodót a törvény megtartására megfelelő fegyelmi fogságfenytéssel szorítja.

A megfenytés ismételhető, a fogság azonban az illető bíróság előtt folyó eljárás időtartamán és összevéve hat hónapon tul, vétség (kihágás) esetében pedig három hónapon tul nem terjedhet.

Az előljáró parancsnokság nincs jogositva annak felülbíráására, vajjon a tanúságtevés vagy az eskü letévése törvényes okból tagadtatott-e meg vagy sem.

Az első bekezdés alá nem eső egyének a hadseregi bíróságok előtt tanúsított ily engedetlenség miatt lakó- vagy tartózkodóhelyük járásbíróságánál jelentendők fel, a mely ellenük éppen úgy fog eljárni, mintha a tanúságtevésnek vagy az eskü letévé-sének megtagadása a polgári büntetőbírósággal szemben valamely büntett vagy vétség miatt folyamatban levő bűnügyben fordult volna elő. (185. § ötödik bekezdése.)

194. §

Minden tanut rendszerint a magánpanaszosnak, a terheltnek vagy más egyének-nek távollétében és ha a kihallgatást a vizsgálóbíró foganatosítja, a vádlónak távollétében egyenkint kell kihallgatni.

Ha azonban oly tanut kell bíróságiilag kihallgatni, a ki a főtárgyaláson előreláthatólag nem fog megjelenhetni (199. § 2. és 3. bekezdése), a kihallgatásnál mind a vádló, mind a terhelt és védője jelen lehet. A terhelt azonban nem lehet jelen, ha a jelenléte miatt a tanu elfogulatlanságának befolyásolásától kellene tartani. A kihallgatás időpontjáról és helyéről a megjelenésre jogosultak, a mennyiben a bíróság előtt ismeretese, előzetesen értesítendők, föltéve, hogy ez az ügy késleltetése nélkül lehetséges; elmaradásuk a kihallgatást nem akadályozza.

A tényleges katonai egyének közé tartozó vagy a szabadlábbon nem levő terhelt ezenkívül csak akkor tarthat igényt az ily tanukihallgatásoknál a jelenlétre, ha a kihallgatást abban a helységben tartják, a hol ő szolgálatilag tartózkodik vagy fogva van.

A terhelt azért, mert a megjelenésben akadályozva van, a tanukihallgatásnak más határnapra kitűzését nem igényelheti.

Ha a vádlónak, a terheltnek és védőjének a tanukihallgatásnál a jelenlét meg van engedve, jogukban áll a tanuhoz a vizsgálóbíró útján kérdéseket intézni. (196. § utolsó bekezdése.)

195. §

A tanut kihallgatása előtt figyelmeztetni kell, hogy a hozzá intézendő kérdésekre legjobb tudomása és lelkiismerete szerint a tiszta igazat vallja, semmit el ne hallgasson és vallomását akként tegye, hogy szükség esetén esküvel is megerősíthesse; emlékeztetni kell őt továbbá arra, hogy ha a fent jelzett figyelmeztetést nem követné, a büntető törvényekbe ütköző cselekményben válnék bűnössé.

Ezután a tanut személyes viszonyairól, továbbá a terhelthez vagy a bűnvádi ügyben egyébként érdekeltkekhez fennálló viszonyáról, valamint a körülményekhez képest arról is ki kell kérdezni, hogy a bűnvádi eljárás tárgyál szolgáló bűncselekmény következtében szenvedett-e avagy szenvedhet-e kárt vagy más hátrányt.

Ha az eset különös körülményeinél fogva okvetlenül szükségesnek mutatkozik, a tanutól azt is meg lehet kérdezni, volt-e már ellene bűnvádi eljárás folyamatban és ha igen, miképen végződött az.

196. §

Az ügy érdemére vonatkozó kihallgatás alkalmával mindenekelőtt oda kell hatni, hogy a tanu a vallomás tárgyául szolgáló tényeket összefüggésben beszélje el, azután pedig elbeszélését egészítse ki s a homályos körülményeket és ellentmondásokat derítse fel. Különösen felhivandó a tanu annak megjelölésére, hogy tudomását honnan meríti. Az oly kérdések, a melyek a tanu előtt még csak az ő feleletével megállapítandó körülményeket tárnának fel, lehetőleg kerülendők és ha ilyen kérdések szükségesek, azok a jegyzőkönyvben feltüntetendők. A tanunak meg van engedve, hogy emlékező tehetségének támogatása végett jegyzeteket vagy más iratokat használhasson.

A kihallgatást akként kell vezetni, hogy a tanu mindarról, a mire nézve vallomása szükséges, egyszerre nyilatkozhassék.

A 194. § 5. bekezdésének esetében a vizsgálóbíró megtagadhatja a vádlótól, a terheltől vagy a védőtől azt, hogy a tanukhoz oly kérdéseket intézzenek, a melyek a törvénybe ütköznek vagy a melyekről kétségtelen, hogy mind a vád, mind a védelem szempontjából egészen jelentéktelen körülményre vonatkoznak.

197. §

Ha annak szüksége merül fel, hogy a tanu egyes személyeket vagy tárgyakat felismerjen, azok neki alkalmas módon megmutatandók; előzetesen azonban a tanu pontos leírásukra és megkülönböztető jeleik előadására felhivandó.

198. §

Ha több tanu vallomása egymástól lényeges körülményekre nézve eltér s az ellentmondás másként nem hozható tisztába, vagy attól lehet tartani, hogy a szembesítés a főtárgyaláson nem lesz lehetséges, a tanuk egymással szembesíthetők.

Tisztek egymással vagy harmadik személyekkel csak abban az esetben szembesíthetők, ha a szembesítés az igazság kiderítése végett elkerülhetetlenül szükséges.

Kettőnél több egyént egyszerre rendszerint ne szembesítsenek egymással. A szembesítettek minden egyes körülményre, a melyre nézve vallomásuk eltér, külön kihallgatandók. A mindkét részről adott feleleteket jegyzőkönyvbe kell foglalni.

199. §

A tanuk a nyomozó eljárás során rendszerint nem esketendők meg.

A vizsgálóbíró vagy a megkeresett bíró csakis akkor eskethet meg tanut, ha ennek betegsége, hosszabb távolléte, vagy határozott tartózkodóhely hiánya, vagy pedig más ok miatt attól kell tartani, hogy a főtárgyaláson nem fog megjelenni, továbbá, ha megjelenése a nagy távolság miatt előreláthatólag aránytalanul nagy költséggel vagy nehézséggel járna, vagy ha a vizsgálóbíró a tanu megesketését fontos okból szükségesnek tartja, főleg, ha azt véli, hogy csak ilyen módon deríthető ki a teljes valóság.

Ugyanez, ha a tanuk száma nagy s mindannyinak megidézése a főtárgyalásra a katonai szolgálatban zavart okozna, áll azokra a tanukra nézve is, a kiknek kevésbbé lényeges körülményekről kellene vallomást tenniök, vagy a kiknek megidézése a főtárgyalásra a terhelt beismerése folytán szükségesnek mutatkozik.

A megeskütés oka a jegyzőkönyvben feltüntetendő.

200. §

Tanu gyanánt, az eskü semmisségének terhe alatt, meg nem eskethető:

1. a kire rábizonyult, vagy a ki gyanuban áll, hogy a bűncselekményt, a mely miatt kihallgatják, maga követte el vagy abban mint bűntárs, bűnrészes, bűnrészesülő vagy bűnsegélyző részt vett;

2. a ki hamis tanuzás vagy hamis eskü miatt már el volt ítélve;

3. a ki kihallgatásának idejében életkorának tizennegyedik évét még be nem töltötte;

4. a ki testi vagy elmebeli fogyatkozás miatt a valót meg nem tudhatta, vagy közölni nem tudja; vagy a kinek értelme fejletlenségénél vagy gyöngeségénél fogva az eskü lényegéről és fontosságáról nincs kellő fogalma;

5. a ki azzal a terhelttel, a ki ellen vallott, oly ellenségeskedésben áll, a mely tekintettel a személyekre és körülményekre, alkalmas arra, hogy a tanu teljes szavahihetőségét kizárja; végül

6. a ki kihallgatása alkalmával oly lényeges körülményeket állított, a melyeknek valótlansága bebizonyult és a melyekre nézve pusztá tévedést kimutatni nem tud.

Ha a 192. § 2. és 3. bekezdésének eseteiben valamely tanu megeskütése a most említett okok valamelyike miatt maradt el, ez a kihallgatási jegyzőkönyvben feltüntetendő.

201. §

A tanut kihallgatása után esketik meg. Az eskü kivétele előtt a tanutól meg kell kérdezni, hogy akar-e vallomásához valamit hozzátenni vagy azon változtatni.

Ezután a bíró a megeskütendő tanut ennek műveltségi fokához és felfogási képességéhez mért módon figyelmezteti az eskü szentségére a vallásnak, és fontosságára a jogrendnek szempontjából, ugyszintén a hamis eskü következményeire és kijelenti előtte hogy az esküt fenntartás és kétértelműség nélkül kell letennie.

A tanu esküje, tekintet nélkül az esküttevő hitvallására, a következő:

"Esküszöm a mindenható és mindentudó Istenre, hogy legjobb tudomásom és lelkiismeretem szerint a tiszta és teljes igazat és csakis az igazat vallottam és abból semmit el nem hallgattam. Isten engem úgy segéljen!"

Oly egyéneknek, a kik azt állítják, hogy az esküttevés vallási meggyőződésükkel ellenkezik, szabadságukban áll eskü helyett becsületükre és lelkiismeretükre ünneplésen fogadni, hogy az igazat vallották.

202. §

A némák és siketnémák, ha írni és olvasni tudnak, az esküt úgy teszik le, hogy az írásbeli eskümintát, miután azt elolvasták, aláírják, a siketeket pedig, ha olvasni tudnak, úgy, hogy a nekik átadandó írásbeli eskümintát felolvassák; a megesketés előtt a némák szóval, a siketek és siketnémák írásban figyelmeztetendők a hamis eskü következményeire.

Ha a kihallgatandó siket, néma vagy siketnéma egyén írni és olvasni nem tud, de magát tolmács útján megértetni képes (83. §), ennek segélyével kell őt megesketni.

XIV. FEJEZET
Szemle és szakértők

A) Általános rendelkezések

203. §

Ha a bűnvádi ügyre nézve fontos körülmények megállapítása vagy tisztázása végett személyes megfigyelés szükséges, szemlét kell tartani. A szemléhez a terhelt, valamint más egyének is meghívandók, ha a megvizsgálendő tárgyak felismerése vagy felvilágosítás szerzése végett célszerűnek mutatkozik.

A terheltnek és védőjének arra a jogosultsága, hogy a szemlénél más esetekben is jelen lehessen, a 194. § 2-4. bekezdései megfelelően alkalmazandók.

A terheltnek és védőjének jogában áll a szemle alkalmával oly tárgyakat és körülményeket megjelölni, a melyekre a nyomozás kiterjesztendő volna.

204. §

A birói szemlét rendszerint a vizsgálóbíróság rendeli el és tartja meg. (132. § 1. bekezdése.)

A szemléről szóló jegyzőkönyvet oly határozottan és kimerítően kell szerkeszteni, hogy a megszemlélt tárgyakról s a talált nyomokról és jelenségekről teljes és hű képet nyújtson. E célból a jegyzőkönyvhöz, ha szükséges, rajzok, fényképek, tervek vagy vázlatok csatolandók; mértékekek, súlyok, méretek és helyi viszonyok ismert és minden kétséget kizáró kifejezésekkel jelölendők meg.

205. §

Ha a szemlével megállapítandó körülmények olyanok, hogy felismerésükhöz és megítélésükhöz különös szakértelem szükséges, a szemlénél szakértőket kell alkalmazni.

Rendszerint két szakértő alkalmazandó, mindazonáltal egy szakértő alkalmazása is elégséges a dandárbírószághoz mint ítélőbíróságokhoz utalt bűnvádi ügyekben, továbbá akkor, ha az eset csekélyebb fontossága, vagy ha második szakértő megérkezésének bevárása, tekintettel a vizsgálat céljára, aggályosnak mutatkozik.

206. §

A szakértőket a vizsgálóbíróság választja. Szakértőkül, hacsak lehet, tényleges hadseregi egyéneket kell alkalmazni.

A szakértők választása megkeresés útján más hatóságnak vagy intézetnek is átengedhető.

Azok, a kik azt a tudományt, művészetet vagy ipart, a melynek ismeretére a vélemény megadhatása végett szükség van, keresetképen gyakorolják, valamint azok, a kik az illető szakmában véleményadás végett nyilvánosan alkalmazva vannak, kötelesek a hadseregi bíróságok előtt szakértők gyanánt közreműködni, ha erre felhívást kapnak.

Katonai vagy polgári közszolgálatban álló egyének nem alkalmazhatók szakértőkül, ha előljáró parancsnokságuk (hatóságuk), szakértői alkalmaztatásukat a közszolgálat érdekébe ütközőnek nyilvánítja.

A vizsgálóbíróság által választott szakértők előállítása vagy megidézése éppen úgy történik, mint a tanuké. (184. §)

207. §

Az, a kit bűnvádi ügyben tanu gyanánt kihallgatni vagy megesketni nem szabad, vagy a ki a terhelttel vagy sértettel a 189. § 1. pontjában említett valamely viszonyban áll, valamint maga a sértett, szakértőül semmiség terhe alatt nem alkalmazható.

A szakértők választásáról, ha a késedelem veszélylyel jár, mind a vádló, mind a terhelt és védője a szemle megtartása előtt értesítendő; ha nyomatékos kifogásokat tesznek s a késedelem veszélylyel nem jár, más szakértők alkalmazandók.

A szemle megkezdése után csak az első bekezdésben említett kizáró okok alapján van kifogásnak helye. Ebben az esetben a szemle félbeszakítandó és más szakértők alkalmazandók.

208. §

Azokra a szakértőkre, a kik idézésre meg nem jelennek vagy a szemlénél a közreműködést, a véleményadást vagy az eskü letevését törvényes ok nélkül megtagadják, a 185. és a 193. § rendelkezései megfelelően alkalmazandók.

209. §

Azokat a szakértőket, a kik állandó alkalmaztatásuknál fogva már általánosságban meg vannak esketve a vizsgálóbíró, a hivatalos cselekmény megkezdése előtt, letett esküjük szentségére figyelmezteti.

Más szakértőkkel a vizsgálóbíró a szemle megkezdése előtt esküt tétet arra, hogy a szemle tárgyát gondosan megvizsgálják, észleleteiket hiven és teljesen előadják, a leletet és véleményüket részrehajlatlanul, legjobb tudásuk és lelkiismeretük szerint, valamint tudományuk, művészetük vagy iparuk szabályai értelmében nyilvánítják.

A 201. § utolsó bekezdése megfelelően alkalmazandó.

210. §

A szakértők a szemle tárgyát a bírósági személyek jelenlétében tekintik és vizsgálják meg, kivéve, ha a szemle vezetője a bírósági személyeknek vagy a hivatalos cselekményben közvetlenül részt nem vevőknek félrevonulását a szeméremérvet kiemelése végett helyén valónak tartja, vagy ha a szükséges észlelést, mint a mérgek megvizsgálásánál is csak huzamos megfigyelés vagy hosszabb időn át tartó kíséreltetés útján lehet végezni.

A bírósági személyeknek a szemle helyéről minden ilyen félrevonulása esetében azonban megfelelő módon gondoskodni kell a szakértői vizsgálat hitelességének biztosításáról.

Az oly megvizsgálendő tárgyból, a melyet a szakértők eljárása előreláthatólag megsemmisít vagy megváltoztat, egy részt, ha lehet, bírósági őrizetben vissza kell tartani.

211. §

A szemlét a vizsgálóbíró vezeti. Ő jelöli ki a vádló, a terhelt, a védő és a sértett indítványainak lehető figyelembevételével azokat a tárgyakat, a melyekre a szakértők megfigyeléseiket irányítaniok kell és ő teszi fel azokat a kérdéseket, a melyeknek megoldását szükségesnek tartja. A szakértők kívánhatják, hogy nekik bizonyos határozottan megjelölendő körülményekre nézve az ügyiratokból vagy tanuk kihallgatásával mindazokat a felvilágosításokat megadják, a melyeket véleményük megalkothatása céljából szükségesnek tartanak.

E tanukihallgatások, ha eljárás késleltetése nélkül lehetséges, a szemle alatt, a szakértők jelenlétében is megtarthatók és az utóbbiaknak a vizsgálóbíró megengedheti, hogy a tanukhoz vagy a netalán jelenlevő terhelthez közvetlenül kérdéseket intézhessenek.

Ha a szakértők alapos vélemény nyilvánítása céljából multhatatlanul szükségesnek tartják, hogy az ügyiratokat megtekinthessék, azok velük, hacsak különös aggály fenn nem forog, egészben vagy részben közölhetők.

212. §

A szakértőknek észleletükről tett nyilatkozatai (lelet) nyomban jegyzőkönyvbe foglalandók. Véleményüket és megokolását vagy azonnal jegyzőkönyvbe mondhatják, vagy írásbeli vélemény adását tarthatják fenn maguknak, a mely célra a vizsgáló megfelelő határidőt tűz ki nekik.

Ha több szakértő működik közre, meg kell nekik engedni, hogy véleményadás előtt egymással tanácskozzanak.

213. §

Ha a szakértőknek az észlelt tényállásra vonatkozó nyilatkozatai egymástól lényegesen eltérnek, vagy ha a lelet homályos, határozatlan, önmagának vagy a megállapított körülményeknek ellentmond és a felmerült kétség a szakértők újabb

kihallgatásával sem osztható el, a szemlét, ha lehet, ugyanazoknak vagy más szakértőknek alkalmazásával meg kell ismételni.

214. §

Ha ily ellentmondások vagy hiányok a véleményben fordulnak elő, vagy ha ez oly következtetéseket tartalmaz, a melyek a felhozott előzményekből okszerűen nem folynak, vagy ha a vélemény helyességéhez egyébként komoly kétség fér és az aggályt a szakértők újabb kihallgatásával vagy felvilágosító nyilatkozataival nem lehet eloszlatni, akkor egy vagy több más szakértő véleményét kell beszerezni.

Ily esetben, ha a szakértők orvosok vagy vegyészek, a katonai egészségügyi bizottság véleménye közvetlenül kikérhető.

215. §

Szükség esetében a vizsgálóbírószakértői véleményért ily vélemények adására hivatott állami szakhatósághoz, intézethez vagy közegehez fordulhat.

A szakértői véleményekre vonatkozó fenti rendelkezések megfelelően alkalmazandók az ily vélemények adására oly esetekben is, a melyekben bírói szemle egyáltalában nem, vagy szakértők alkalmazása nélkül tartatott.

B) Eljárás halálokozás és testi sértés esetében

216. §

Ha haláleset alkalmával annak gyanuja támad, hogy a halálesetet bűncselekmény okozta, a temetés előtt halottszemlét és bonczolást kell tartani. (135. és 136. §)

E célból a holttest, ha már el van temetve, kiásandó, föltéve, hogy ettől a fennforgó körülmények közt még lényeges eredmény várható és hogy azoknak egészségét, a kiknek a halottszemlénél részt kell venniök, közeli veszély nem fenyegeti.

A bonczolás megkezdése előtt a holttest pontosan leírandó és személyazonossága oly egyének kihallgatásával, a kik az elhunytat ismerték, kétségtelenül megállapítandó. Szükség esetében ezektől az egyénektől a felismerés előtt az elhunytak pontos leírását kell követelni. Ha azonban az elhunyt teljesen ismeretlen, a holttestről, a mennyiben lehetséges, fénykép készítendő és a holttest pontos leírása hirdapokban közölteendő.

A halottszemlénél a vizsgálóbírónak arra kell ügyelnie, hogy a holttest fekvése és állapota, a hely, a hol és a ruha, a melyben találták, pontosan feljegyeztessék és mindaz, a minek a körülményekhez képest a vizsgálat szempontjából jelentősége lehet, gondosan megfigyeltessék. Különösen a sebek és a szenvedett erőszak egyéb külső nyomai, számuk és minőségük szerint pontosan feljegyezendők, a szerek és az eszközök, a melyek azokat valószínűleg előidézték, megjelölendő és a netalán talált azok az eszközök, a melyeket a tettnél használhattak, a fennforgó sérülésekkel összehasonlítandók.

217. §

A halottszemlére és a bonczolásra két orvost kell alkalmazni.

Az az orvos, a ki az elhunytat a halált netalán megelőző betegségben kezelte, szakértő gyanánt nem alkalmazandó ugyan, mindazonáltal, ha ő a tényállás kiderítéséhez hozzájárulhat és az eljárás késleltetése nélkül lehetséges, a halottszemléhez és a bonczoláshoz meghívandó.

218. §

A véleményben kifejezésre kell juttatni, hogy a fennforgó esetben mi volt a halál közvetlen oka és ezt az okot mi idézte elő.

Ha a holttesten sérülések vannak, különösen részletezni kell:

1. vajjon azokat más egyén cselekménye okozta-e és ha igen,

2. vajjon ez a cselekmény:

a) már általános természeténél fogva,

b) a sérült szervezetének egyéni sajátosságánál vagy különös állapotánál,

c) az elkövetés véletlen körülményeinél, vagy

d) véletlenül hozzájárult, de mégis cselekmény által előidézett vagy belőle fejlődött közbeeső okoknál fogva eredményezte-e a halált és végül

e) vajjon idejekorán érkező czélszerű segítség a halált elháríthatta volna-e?

Ha e vélemény a határozathozásnál fontossággal bíró valamennyi körülményre ki nem terjeszkedik, a vizsgálóbíró a szakértőkhöz külön kérdéseket intéz.

219. §

Ha mérgezés gyanuja forog fenn, a mérgek vizsgálatát a körülményekhez képest vegyészek egyedül is teljesíthetik arra alkalmas külön helyiségben.

A vegyészileg megvizsgálandó tárgyak az elcserélést, a más anyagokkal való összekeverést és a megromlást megakadályozó módon edénybe vagy tartóba helyezendő és a vegyészeknek átadandók (210. § utolsó bekezdése).

220. §

Testi sértés esetében is kell szemlét tartani szakértők közrevonásával, a kiknek a sértettet megvizsgálni és a sértések pontos leírása után különösen arra nézve kell nyilatkozniok, vajjon a talált testi sérülések vagy egészségháborítások közül melyik tekintendő magában, vagy a többivel közrehatva feltétlenül, vagy az eset különös körülményeinél fogva könnyűnek, súlyosnak vagy életveszélyesnek, mily következményeket szoktak az efféle sértések rendszerint maguk után vonni s e következmények melyike állott be a fennforgó esetben, végül, hogy a sérüléseket miféle szerrel vagy eszközzel és mi módon idézték elő.

A véleményben a gyógyulás időtartama is meghatározandó.

Ez utóbbi tekintetben a véleményadás későbbre is halasztható, sőt a már adott vélemény az eredménynek megfelelően módosítható is.

Tényleges katonaeorvos vagy orvosi közszolgálatban álló más orvos lelete (sérülési jelentése) és véleménye a testi sértés módjának és a gyógyulás időtartamának megállapítására birói szemle nélkül is elfogadható bizonyítékul, ha az eljárás adataival megegyezik és helyességét sem a vádló, sem a terhelt, sem a sértett kétségbe nem vonja.

C) Eljárás elmezavar vagy beszámithatóság iránt támadt kétség esetén

221. §

Ha az iránt, vajjon a terhelt észbeli képességének birtokában van-e, vagy nem szenved-e oly elmezavarban, a mely beszámithatóságát kizárhatná, kétség támad, mindazoknak az egyéneknek kihallgatásán felül, a kik ez irányban felvilágosítást adhatnak, valamint hivatalos és szolgálati értesülések beszerzésén kívül mindig meg kell vizsgáltatni két orvossal a terhelt elme- és kedélyállapotát.

Az orvosi vizsgálat a vizsgálóbírónak, a vádlónak vagy a szakértők valamelyikének indítványa folytán, a védő meghallgatása után, az illetékes parancsnok rendeltére, alkalmas katonai vagy más nyilvános egészségügyi intézetben teljesíthető, de lehetőleg ne tartson két hónapnál hosszabb ideig.

Ha a terheltnek még nincs védője (102. §), hivatalból kell részére védőt kirendelni.

Egészségügyi intézetben teljesítendő orvosi megfigyelés elrendelését a terheltnek és védőjének tudtára kell adni. Az elrendelés ellen három nap alatt mindegyikük felfolyamodással élhet a legfelsőbb katonai törvényszékhez. A felfolyamodásnak felfüggesztő hatálya van.

Az orvosok megfigyelésük eredményéről jelentést tesznek, a terhelt elme- és kedélyállapotának megítélésére befolyással bíró összes tényeket csoportosítják, jelentőségükre nézve egyenkint és összhatásukban vizsgálják, s ha elmezavart állapítanak meg, a betegség természetét, nemét és fokát meghatározzák és mind az ügyiratok, mind saját észleletük alapján véleményt adnak arról, micsoda befolyást gyakorolt és gyakorol a betegség a terhelt képzeteire, hajlamaira és cselekedeteire és hogy ez a megzavart elmeállapot a tett elkövetésének idejében már fennállott-e és mily mértékben.

D) Kéziratok vizsgálata

222. §

Ha okirat valódisága iránt támad kétség, vagy ha azt kell kideríteni, hogy valamely írás a kezétől ered, akkor az írat összehasonlítása kétségtelenül valódi s lehetőleg ugyanabból az időből való iratokkal szakértők által teljesíthető.

E) Eljárás közhitelpapírok, bélyegek és postajegyek hamisítása vagy utánzása, továbbá fémpénzhamisítás eseteiben

223. §

Oly közhitelpapírok, fémpénzek, bélyegek és postajegyek hamisításának vagy utánzásának esetében, a melyek a magyar szent korona országaiban vagy a birodalmi tanácsban képviselt királyságokban és országokban vagy Boszniában és Herczegovinában bocsáttattak ki, a bünvádi eljárás tárgyát képező darabok és lehetőleg a hamisításnál vagy utánzásnál használt eszközök, anyagok és más odatartozó tárgyak ahhoz a hatósághoz vagy intézethez küldendőek, a mely a valódi közhitelpapírt, fémpénzt, bélyeget vagy postajegyet kibocsátotta, a valódiságra vagy nemvalódiságra vonatkozó lelet megszerzése, továbbá annak megtudása végett, vajjon a hamisítás mi módon történt, használtattak-e a sokszorosítás megkönnyítése végett e célra készült eszközök, és végre fordultak-e már elő ilyen hamisított példányok és ha igen, hol.

Ugyancsak az említett hatóságokhoz és intézetekhez kell beküldeni a büntetőbírószági eljárás végleges befejezése után a hamisítványokat, a bűncselekménnyel kapcsolatos valamennyi eszközzel, anyaggal és más odatartozó tárggyal együtt. Ezek a tárgyak, ha újabb büntetőbírószági intézkedés céljából szükségesek, ismét elkérendők.

A magyar szent korona országain, a birodalmi tanácsban képviselt királyságokon és országokon és Bosznián és Herczegovinán kívül kibocsátásra került meghamisított vagy utánzott pénzre vagy közhitelpapírra vonatkozó lelet megszerzése végett a hadügyministerhez kell fordulni.

F) Eljárás a katonai köteleességek nemteljesítésének különös eseteiben

224. §

Ha az ellenség előtt elkövetett kötelességmulasztás vagy a katonai szolgálati szabályok mellőzése vagy valamely katonai parancsnok által katonai szükség nélkül okozott károítások tényálladékának megállapításánál oly kérdések merülnek fel, a melyeknek megoldására a magasabb hadiművészetnek vagy valamely katonai tudománynak alapos ismerete szükséges, akkor azokra vonatkozólag haditudományi bizottság véleménye (harczászati vélemény) kérendő ki.

E bizottság megalakításának és eljárásának részletesebb szabályai rendeleti uton fognak kiadatni.

Ugyanilyen módon kell a haditengerészetnél akkor is eljárni, ha hajótörések, zátonyrajutások, összeütközések vagy más oly események forognak szóban, a melyeknek megítéléséhez a hajózási és tengeri szolgálatra vonatkozó szakismeretek szükségesek.

G) Eljárás egyéb esetekben

225. §

Más büntettek és vétségek esetében azok az ismertető jelek, a melyek a büntető-jogi meghatározás szerint az illető büntett vagy vétség tényálladékához tartoznak, vagy az alkalmazandó büntetésre befolyással vannak, a körülményekhez képest hasonlóképen szemlével, szakértők közrevonása mellett vagy a nélkül állapíthatók meg.

Különösen a tulajdon ellen elkövetett büntettek és vétségek esetében kell az okozott vagy szándékolt kár nagyságát, ha kétséges, szakértőkkel megállapítani.

Oly büntettek és vétségek esetében, a melyekkel közhivatalban vagy közszolgálatban álló egyének a kezelés, megőrzés vagy felügyelet végett rájuk bízott kincstári vagyonban kárt okoznak, a tényálladék megállapításához, ha szükséges, a hadseregi igazgatás illető ágának két tisztje (katonai tisztviselője) alkalmazandó szakértő gyanánt.

XV. FEJEZET

Lefoglalás, házkutatás és személymotozás

226. §

Azokat a tárgyakat, a melyek elkobzandók vagy a melyeknek mint bizonyítékoknak a bünvádi eljárásra nézve jelentőségük lehet, őrizet alá kell helyezni vagy más módon biztosítani.

Ilyen tárgyakat felszólításra mindenki köteles kiadni; ha önként ki nem adják, lefoglalásukat kell elrendelni. Kiadásuk tehát, ha megszerzésük házkutatás vagy személymotozás útján nem lehetséges és birtokban tartásukat beismerik, vagy ha az be van bizonyítva, a 193. § rendelkezéseihez képest kikényszeríthető. Olyan egyének ellen azonban, a kik a bűncselekményben maguk is gyanúsak, továbbá azok ellen, a kik az adott esetben a tanúságtevés kötelessége alól törvény szerint mentesek, a 193. §-ban megállapított büntetések és kényszereszközök e célból nem alkalmazhatók. A 190. § 3. és 4. bekezdését megfelelően alkalmazni kell.

227. §

Ha a terhelt valamely bűncselekmény miatt előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban van, vagy ha ellene elővezető vagy elfogató parancsot avagy nyomozó levelet bocsátottak ki, a bíróság elrendelheti mindazoknak a táviratoknak, leveleknek vagy egyéb küldeményeknek lefoglalását, a melyek ő hozzá intézvék és kiszolgáltatásukat a posta- és távirdahivataloktól és más szállító s fuvarozó intézetektől kívánhatja.

Ugyanez áll azokra a táviratokra, levelekre és más küldeményekre, a melyekre vonatkozólag a fennforgó tényekből következtethető, hogy ily terhelttől származnak, vagy számára rendelvek és hogy tartalmuknak a bünvádi eljárásra jelentősége van.

A posta- és táviróhivatalok, valamint más szállító és fuvarozó intézetek kötelesek a lefoglalt táviratokat, leveleket és más küldeményeket a hadseregi bíróságnak kiadni.

Kötelesek továbbá az ily küldeményeket még a bírósági lefoglalás előtt is a terhelt előljáró parancsnokságának, a helyi hatóságnak, a katonai ügyésznek vagy az ügyési tisztnek kívánatára visszatartani. Ha azonban a vizsgálóbíróság három nap alatt nem intézkedik, a továbbítást nem szabad többé halasztani.

Az előbbi bekezdésekben említett megkeresések előterjesztésénél a polgári büntető perrendtartásban idevonatkozólag megszabott alakiságokat kell szem előtt tartani.

228. §

A lefoglalt küldeményeket a vizsgálóbíró a terheltnek vagy meghatalmazottjának jelenlétében bontja fel. Mindazonáltal, ha a terhelt vagy meghatalmazottja távol van és a késedelem veszélyrel jár, a küldemény bírósági tanu jelenlétében mégis felbontható.

A felbontáskor, a melyről jegyzőkönyvet kell szerkeszteni, a pecsétet megsérteni nem szabad; a borítékok és czimzések megőrzendőek.

229. §

Küldemények lefoglalásáról a terheltet, vagy ha távol van, valamely hozzátartozóját azonnal, legkésőbb azonban huszonnégy óra alatt értesíteni kell.

Ha a körülményeket felbontották, azok, a mennyiben nem lehet attól tartani, hogy kiszolgáltatásuk vagy pedig tartalmuknak közlése a büntető eljárásra hátrányos hatással lesz, a terheltnek vagy annak, a kihez intézvék, átadandók vagy vele eredetiben vagy másolatban, egészben vagy kivonatossan közlendők. Ha a terhelt távol van, a kiszolgáltatás vagy a közlés valamely hozzátartozójának kezéhez történik. Ha a terheltnek nincs hozzátartozója, a küldeményt, a mennyiben a bíró a feladó érdekében állónak tartja, a feladónak visszaküldi, vagy pedig a feladót, ha a küldeménynek az ügy iratainál kell maradnia, a lefoglalásról értesíti.

A lefoglalt küldeményeket, ha felbontásuk sürgős, haladéktalanul ki kell szolgáltatni annak, a kihez intézvék, vagy felbontatlanul vissza kell adni a szállító vagy fuvarozó intézetnek.

230. §

Bűncselekményben gyanús egyén lakása és más helyiségei, valamint az ott talált tárgyak vagy a gyanúsítottak másutt talált tárgyai átkutathatók, ha alaposan feltehető, hogy ez a bűnös kézrekerítésére, vagy bizonyítéknak vagy elkobzás alá eső tárgynak biztosítására fog vezetni.

Másoknál ily kutatás akkor tartható, ha oly tények forognak fenn, a melyekből következtetni lehet, hogy az átkutatandó helyiségekben vagy tárgyakban a bűncselekménnyel gyanúsított egyén vagy meghatározott bizonyíték vagy elkobzás alá eső meghatározott tárgy megtalálható. Ez a korlátozás a katonai szolgálati hasz-

nálakra rendelt, valamint olyan helyiségekre nem vonatkozik, a hol a tett elkövetett vagy a hol a terheltet elfogták, vagy a hova üldözés közben menekült.

231. §

A 230. § 1. bekezdésében megjelölt egyéneknek, továbbá azoknak, a kiknél minden valószínűség szerint oly tárgyak vannak, a melyeknek mint bizonyítékoknak a bűnvádi eljárásra nézve jelentőségük lehet, végül rosszhírű egyéneknek személye és ruházata is megmotozható.

232. §

A házkutatást és a személymotozást mindig mennél kevesebb feltűnéssel és az érdekeltek minden nem multhatatlanul szükséges háborgatásának és zavarásának kerülésével, jóhírűk és a vizsgálattal összeköttetésben nem álló magántitkaik lehető kimélésével, valamint a szemérem és illem gondos megóvásával kell fogatosítani.

Házkutatás és személymotozás rendszerint csak annak kihallgatása után teljesíthető, a kivel szemben az fogatosítandó és csak akkor, ha a kihallgatás sem a keresett tárgy önkéntes kiadását, sem pedig a házkutatás vagy a személymotozás okainak megszűnését nem eredményezi.

Mellőzhető a kihallgatás rosszhírű egyénekkel szemben, vagy ha a késedelem veszélylyel jár.

Oly helyiségek átkutatása esetében, a melyek nem katonai szolgálati használatra rendelvek, a helyiségek birtokosa felhivandó, hogy az átkutatásnál személyesen vagy képviselője által legyen jelen; ha ő vagy képviselője akadályozva van, vagy nincs jelen, a felhívást családjának valamelyik felnőtt tagjához, vagy ilyennek hiányában valamelyik házbelihez vagy szomszédhoz kell intézni. A védőnek arra a jogára, hogy a házkutatásnál jelen lehessen és a terheltnek meghívására e hivatalos cselekményhez, a 203. § rendelkezései megfelelően alkalmazandók.

A házkutatásról vagy a személymotozásról szóló jegyzőkönyvet valamennyi jelenlevő aláírja. Ha gyanusat nem találtak, erről az érdekeltnak, a mennyiben a házkutatás vagy személymotozás a katonai szolgálati használatra rendelt helyiségeken kívül történt, kíváncsra bizonyítványt kell adni.

233. §

Házkutatás vagy személymotozás alkalmával talált oly tárgyak, a melyek az eljárás alapjául szolgáló bűncselekménnyel összefüggésben nem állnak, de ugyanannak a tettesnek hivatalból üldözendő más bűncselekményére mutatnak, bírósági őrizet alá helyezendők vagy lefoglalandók és erről a katonai ügyészt (ügyészi tisztet) az illetékes parancsnok elhatározásának kikérése végett értesíteni kell.

Ha bűnvádi eljárást nem indítanak, az őrizet alá helyezett vagy lefoglalt tárgyat haladéok nélkül vissza kell adni.

Azt a tárgyat, a mely más egyénnek hivatalból üldözendő bűncselekményére mutat, szintén őrizet alá kell helyezni vagy lefoglalni és külön jegyzőkönyvvel

együtt a bűnvádi eljárásnak a gyanúsított ellen megindítására illetékes hatósághoz haladék nélkül meg kell küldeni.

234. §

Iratok átkutatásánál ügyelni kell arra, hogy tartalmuk ne jusson jogosulatlan egyének tudomására.

Az őrizetbe vett vagy lefoglalt iratokat, ha azonnal nem foglalhatók jegyzékbe, borítékba kell tenni, a mely a hivatalos pecséttel lezárandó. Az átkutatásnál netalán jelenlevő érdekeltnek is meg kell engedni, hogy a borítékra pecsétjét rányomhassa. A pecsétek eltávolítása előtt az érdekelt felhívandó, hogy ahhoz személyesen vagy meghatalmazottja útján jelenjék meg. Ha ő vagy meghatalmazottja e felhívásra meg nem jelenik, vagy a felhívás távolléte miatt neki nem kézbesíthető, a felbontás bírósági tanu közrevonásával mégis foganatosítandó.

235. §

A lefoglalást, a házkutatást és a személymotozást a hadseregi büntetőbíráskodásnak alávetett egyénnel szemben, továbbá a hadseregi épületekben és a közös hadsereg által megszállott épületekben és helyiségekben a vizsgálóbíró rendeli el és foganatosítja. Hogy erre más hatóságok, parancsnokságok és közegek mikor vannak jogosítva, azt a 131., a 133. és a 142. § határozza meg.

Az érdekeltnek, ha a házkutatást a katonai szolgálati használatra rendelt helyiségekben kívül tartották, a kutatás foganatosításáról és okairól azonnal vagy legkésőbb huszonnégy óra alatt tanusítványt kell kézbesíteni.

Az 1. bekezdésben nem említett esetekben a lefoglalás, a házkutatás és a személymotozás elrendelése és foganatosítása végett rendszerint az illetékes honvéd bíróságot (132. § 1. bekezdés) vagy az illetékes polgári büntetőbíróságot kell megkeresni, hacsak a megkeresés azért, mivel a késedelem veszélylyel jár, a 145. § 2. bekezdése vagy a 142. § 1. bekezdése értelmében más hatósághoz nem intézendő.

Ha a késedelemből sürgős veszély származhatik, a katonai örök menekülő büntetettek üldözése közben, elfogásuk végett házkutatást foganatosíthatnak, ha e hivatalos cselekmény teljesítésére illetékes rendőri vagy más közbiztonsági közeg kellő időben el nem érhető.

236. §

A honvéd és a polgári hatóságokra (közegekre) nézve, ha lefoglalás, házkutatás vagy személymotozás végett megkeresik, nem a 226-234. §-ok rendelkezései, hanem saját szabályaik irányadók. Ugyane szabályok szerint van helyük a perorvoslatoknak is ily hatóságok (közegek) intézkedései és rendelkezései ellen.

XVI. FEJEZET

A nyomozó eljárás befejezése és a vádemelés

237. §

A nyomozó eljárást be kell fejezni, mihelyt célja (140. §) el van érve.

Ha a nyomozással a bíróság volt megbízva (143. §), ez annak befejezése után az ügyiratokat haladéknélkül a vádlóhoz küldi.

A vádló az ügyiratokat kézhezvételük után legkésőbb nyolcz nap alatt saját szóbeli vagy írásbeli indítványával együtt az illetékes parancsnok elé terjeszti.

Ugyanezt kell tenni a nyomozó eljárás befejezése után azonnal, ha a nyomozást maga a katonai ügyész vagy az ügyészi tiszt végezte.

Az illetékes parancsnok elrendelheti a nyomozó eljárás kiegészítését.

238. §

Az illetékes parancsnok a netalán kiegészített nyomozó eljárás eredménye alapján határoz a fölött, vajjon a terhelt üldözése megszüntetendő, vagy ellene vádemelendő-e, vagy a bűnvádi ügy az illetékes helyre teendő-e át.

239. §

A terhelt bűnvádi üldözése megszüntetendő:

1. ha büntetőbíróági uton üldözendő cselekmény nem forog fenn, ha a beszámíthatóság ki van zárva, vagy ha a büntethetőség megszűnt;

2. ha oly bűncselekmények esetében, a melyek csakis a jogosult kívánatára üldözhetők, a jogosult a kívánatot elő nem terjesztette vagy visszavonta;

3. ha a további eljárástól bizonyítékok hiánya vagy a bizonyítékok beszerzésének rendkívüli nehézsége miatt eredmény nem várható.

Az illetékes parancsnok akkor is mellőzheti a vádemelésének elrendelését, ha azt tartja, hogy a bűncselekmény fegyelmi uton is elintézhető. (2. §)

240. §

Ha az illetékes parancsnok a nyomozó eljárás befejeztével vagy már a nyomozó eljárás alatt úgy határoz, hogy a terhelt bűnvádi üldözése megszüntetendő, akkor abban az esetben, ha a nyomozással a bíróság volt megbízva, ez a bíróság, a melyet a határozatról és okairól értesíteni kell, a nyomozó eljárást megszünteti s erről a terheltet, a sértettet és a magánpanaszost értesíti. (106. §)

Ha a nyomozással nem a bíróság volt megbízva, a 138. § 1. bekezdésének megfelelően kell eljárni.

A terheltet, ha fogva van, azonnal szabadlábra kell helyezni.

241. §

Ha a terhelt a beszámítást kizáró elmezavarban szenved, a nyomozó eljárás befejezése után, a mennyiben ennek megszüntetésére (239. §) alap nincs, az illetékes parancsnok a terhelt felgyógyulásáig a további eljárást felfüggeszti és erről az előbbi

§-ban megjelölt módon a sértettet és a magánpanaszost, valamint a terhelt törvényes képviselőjét és védőjét értesíteni. Az illetékes parancsnoknak e rendelkezése ellen a nevezettek az értesítést követő nyolcz napon belül a legfelsőbb katonai törvényszékhez felfolyamodással élhetnek.

242. §

Ha az illetékes parancsnok akár a nyomozó eljárás eredménye alapján, akár megelőző nyomozó eljárás nélkül (137. § 4. bekezdése), a vád emelésére határozza el magát, a katonai ügyésznek a vádirat szerkesztésére és benyújtására írásbeli parancsot ad.

A dandárbíróságokhoz mint ítélőbíróságokhoz utalt bünvádi ügyekre vonatkozó eljárásban az illetékes parancsnoknak az ügyési tiszthez intézett írásbeli parancsa arról szól, hogy az ügyési tiszt a büntető indítvány a bíróság elé terjessze. Alakszerű vádiratot az ügyési tiszt nem nyújt be.

A vádparancsban mind a terhelt személyét, mind a terhére rótt cselekményt meg kell jelölni és a vizsgálati fogság elrendelése vagy fenntartása iránt is rendelkezni kell.

243. §

A vádirat, a melyben az illetékes parancsnoknak csatolt vádparancsára hivatkozni kell, a bírósághoz nyújtandó be és a következőket tartalmazza:

1. a terhelt nevét és ha katonai egyén, rendfokozatának és csapat- (állomány-) testének megjelölését is;

2. a vád tárgyává tett bűncselekmények tüzetes megjelölését, a tényállásból merített amaz ismertető jeleik szerint, a melyekre törvényes elnevezésük és bizonyos büntetési tétel alkalmazása alapítható, továbbá magát a törvényes elnevezést és a közös haderő számára érvényben álló büntetőjog ama rendelkezéseinek idézését, a melyeknek alkalmazását a vádló indítványozza;

3. a tényállásnak a feljelentés és az eddigi eljárás adataiból merített tömör, összefüggő és tárgyilagos előadását és a bizonyítékok felsorolását;

4. azt, vajjon a terhelt szabadlábon van-e vagy sem, vagy hogy letartóztatását az illetékes parancsnok vádparancsában elrendelte e, továbbá annak a bíróságnak megjelölését, a melynél a főtárgyalás megtartandó lesz.

A dandárbíróságokhoz mint ítélőbíróságokhoz utalt bünvádi ügyekre vonatkozó eljárásban az ügyési tiszt vádirat benyújtása helyett az illetékes parancsnok vádparancsát terjeszti a bíróság elé a bűncselekmény törvényes megjelölését tartalmazó írásbeli büntető indítványnyal együtt.

Az igazság kiderítése végett megidézendő tanuknak és szakértőknek, valamint azoknak a többi bizonyítékoknak jegyzékét, a melyeket a katonai ügyész (ügyési tiszt) a főtárgyaláson használni kíván, a vádiratba (büntető indítványba) bele kell foglalni vagy hozzája csatolni.

244. §

A vádiratot vagy az ügyészi tiszt büntető indítványát a bizonyítékok jegyzékével (243. § 3. bekezdése) együtt a tárgyalásvezető (52. §) a terhelttel haladéktalanul közli.

Ha a terhelt a bíróság székhelyén kívül tartózkodik, a közlés iránt a tartózkodóhelyén levő katonai vagy polgári büntetőbíróság vagy a terhelt előjáró parancsnoksága is megkereshető.

A vádiratnak vagy a büntető indítványnak és mellékletének másolata a terheltnek kézbesítendő, mindamellett felolvasásuk is elégséges, ha a terhelt a másolatról jegyzőkönyvileg lemond.

A vádirat vagy a büntető indítvány közlésekor a terhelt felhivandó, hogy a vád tárgyában nyilatkozik-e esetleges új bizonyítékait idejekorán (250. §) terjessze elő; felvilágosítandó egyszersmind, hogy védelme tekintetében őt minő jogok illetik és - a mennyiben a 102. §-ban biztosított jogával már amúgy is nem élt - megkérdendő, vajjon maga kíván-e védőt választani, vagy választását a bíróságra bizza-e. Erről a közlésről, felvilágosításról és felhívásról, valamint a terheltnek azokra tett nyilatkozatairól jegyzőkönyvet kell szerkeszteni.

Ha a terhelt ellen az illetékes parancsnok vádparancsában vizsgálati fogságot rendel el, a vádirat (büntető indítvány) közlésével a terheltnek a 178. §-ban megszabott kihallgatása is egybekötendő.

A vádiratot vagy a büntető indítványt mellékletével együtt másolatban a védő részére is kézbesíteni kell, mindjárt megválasztatása vagy kirendelgetése után.

Ha a terhelt tiszt vagy hasonló állású egyén, vagy ha nem tartozik a tényleges katonai egyének közé, részére, ha szabadlábbon van, a közlés, felvilágosítás és felhívás kézbesítés útján is történhetik.

A vádiratnak vagy a büntető indítványnak a terhelt részére közlésével vagy kézbesítésével a vádemelés megtörtént.

245. §

A vádemelés után kiderült vagy beállt körülmények az illetékes parancsnok illetékességére csak akkor vannak befolyással, ha azt igazolják, hogy nem a dandár-bíróság, hanem a hadosztálybíróság illetékes, vagy, hogy a hadseregi büntetőbíráskodásra az alap, a melyet a vád feltételezett, egészen hiányzik.

A vádló köteles mind a két esetben, a parancsnok utasítására a vádiratot (büntető indítványt) visszavonni, mire a bíróság a bünvádi ügyet az illetékes helyre teszi át. A netán már elrendelt fő tárgyalás megtartása elmarad. A bünvádi ügy áttételéről mind a vádlott és védője, mind a sértett és a magánpanaszos értesítendő.

XVII. FEJEZET
A főtárgyalás előkészítése

246. §

A vádemelés után a bíróság meghatározza a főtárgyalás időpontját és intézkedik a haditörvényszék alakítása iránt.

A bíróság a főtárgyalás napját semmisség terhe alatt akként határozza meg, hogy a vádlottnak a vádemelés közlésétől legalább nyolcz napi, a dandárbírószáki eljárásban legalább három napi ideje maradjon védelmének előkészítésére. A vádlott beleegezésével azonban ez a határidő megrövidíthető.

A főtárgyalást rendszerint a bíróság székhelyén kell tartani. A bizonyító eljárás lényeges megkönnyítése végett azonban a bíróság az illetékes parancsnok hozzájárulásával elrendelheti, hogy a főtárgyalást a bíróság székhelyén kívül tartsák meg, a mely esetben a katonaaállományhoz tartozó haditörvényszéki tagok kirendelése a főtárgyalás helyének helyi hatóságától is igényelhető. Ez a hatóság a helyőrség tisztjei közül, a haditörvényszék alakításához szükséges rendfokozatuaknak rangban legidősebbjeit tartozik mindig kirendelni haditörvényszéki tagokul.

247. §

A vádlottat, ha tényleges katonai egyén, vagy ha le van tartóztatva, a főtárgyaláshoz előállítják vagy elővezetik. A főtárgyalás helye és ideje vele legkésőbb az előző napon szolgálatilag közzendő. A közlésről szóló jelentés az ügyiratokhoz csatolandó.

Más vádlottakat a bíróság elővezetés terhe alatt s akként idéz a főtárgyalásra (157. §), hogy a mennyiben ők maguk a határidő megrövidítésére bele nem egyeznek, az idézőlevél kézbesítése és a főtárgyalás közé legalább háromnapi, a dandárbírószáki eljárásban legalább egynapi időköz essék.

A főtárgyalás határnapjának kitüzésekor már ismeretes védőt a vádlott értesítésével vagy idézésével egyidejűleg, a csak később kirendelt védőt a kirendeléssel egyidejűleg kell a főtárgyalásra megidézni.

A vádlotton és védőjén kívül a bíróság a vádiratban vagy a büntető indítványban (jegyzékben) kihallgatás végett megnevezett tanukat és szakértőket is megidézi a főtárgyalásra. (184. és 206. §)

A királyi ház tagjait a főtárgyalásra nem idézik meg tanuk gyanánt. Ha oly egyéneket kell tanuk gyanánt a főtárgyalásra megidézni, a kiket a nemzetközi jog szerint területenkivüliség vagy személyes mentesség illet meg, e jog alapelvei és a fennálló nemzetközi szerződések irányadók.

A polgári állású tanukat és szakértőket lehetőleg oly módon kell idézni, hogy az idézőlevél kézbesítése és a főtárgyalás napja közé legalább háromnapi időköz essék.

A főtárgyalás helyét és idejét a bíróság a vádlóval, a sértettel és a magánpanaszossal is közli, még pedig az utóbbival oly megegyezés mellett, hogy a főtárgyalást meg nem jelentése esetében is megtartják.

248. §

Ha előrelátható, hogy a főtárgyalás hosszabb ideig fog tartani, intézkedni kell, hogy a tárgyaláson pótbírák legyenek jelen a végből, hogy ha a haditörvényszék valamelyik tagja akadályozva volna, helyébe léphessenek.

Nem szükséges, hogy a pótbíró a helyettesítendő haditörvényszéki taggal egyenlő rendfokozatu legyen, mindazonáltal tisztnek (katonai tisztviselőnek) kell lennie és a vádlotténál kisebb rendfokozatot nem viselhet.

249. §

Ha a bíróság arról nyer tudomást, hogy a főtárgyalásra megidézett, de korábban ki nem hallgatott vagy meg nem esketett tanu vagy szakértő hosszabb időre terjedő betegsége vagy más elháríthatatlan akadály miatt a főtárgyalásra nem fog megjelenni, elrendelheti, hogy őt kiküldött vagy megkeresett bíró eskü alatt hallgassa ki vagy megeskesse.

A 194. § 2-5. bekezdéseinek rendelkezései alkalmazandók.

250. §

A vádló, a magánpanaszos és a vádlott a vádemelés után is a főtárgyalás határnapja előtt kívánhatják, hogy a bíróság a vádiratban, vagy a büntető indítványban (jegyzékben) megjelölt bizonyítékokat egészítse ki vagy új bizonyítékokat szerezzen meg.

E célból kötelesek megokolt indítványukat a bíróságnál legkésőbb a vádemelés közlését követő negyedik napon, a dandárbíróági eljárásban pedig legkésőbb a közlést követő napon szóval vagy írásban előterjeszteni s ebben az indítványban a kihallgatandó vagy a főtárgyalásra megidézendő tanut, továbbá a beszerzendő szakértői vagy más bizonyítékot és a bizonyítani kívánt tényt tüzetesen megjelölni. Ezt az indítványt az említett időpontig a szabadlábon lévő legénységi állományu tényleges katonai egyének és rangosztályba nem sorozott tényleges havidíjasok előljáró parancsnokságuknál is jegyzőkönyvbe mondhatják, a mely jegyzőkönyvet haladéktalanul át kell küldeni a bírósághoz.

251. §

A bíróság a bizonyításra vonatkozólag a vádemelés után tett indítványokat mellőzheti, ha a bizonyítani kívánt körülmény az ügy eldöntésére nézve lényegtelen, vagy ha nyilvánvaló, hogy a vádlott az indítványt az ügy eldöntésének késleltetése végett tette, nemkülönben ha az indítványt a 250. § 2. bekezdésében meghatározott időpont után tették és az utóbbi esetben az indítványozott megállapítás, vagy a kitűzött főtárgyalásra való megidézés többé nem lehetséges, a főtárgyalás elhalasztása (253. §) pedig nem indokolt. A bíróságnak ez a határozata nem gátolja azt, hogy az indítványt a főtárgyaláson megújítsák és hogy a haditörvényszék fölötte határozzon.

Ha a bíróság a bizonyításra vonatkozó indítványnak helyt ad, azokat a tanukat, a kiknek kihallgatását indítványozták, valamint a bizonyításra vonatkozólag tett új indítvány alapján kihallgatandó szakértőket (206. §) a főtárgyalásra rendszerint meg kell idézni. Erről az idézésről a vádló, a magánpanaszos, a vádlott és védője a főtárgyalás előtt értesítendő.

Ha más kiegészítő megállapításokat vagy halaszthatatlan tanukihallgatásokat (249. §) indítványoztak s a bíróság az indítványnak helyt ad, ezeket a megállapításokat vagy kihallgatásokat a bíróságvezető kijelölte igazságügyi tiszttel (110. § 2. bekezdése) vagy pedig megkeresés útján kell késedelem nélkül foganatosítani. Ezekre a tanukihallgatásokra, valamint az indítványozott megállapítások alkalmából netalán szükségessé vált más bírósági nyomozó cselekményekre a 194. § 2-5. bekezdéseinek rendelkezései megfelelően alkalmazandók. Az ily utólagos megállapítások és kihallgatások eredményének tárgyalása rendszerint (255. §) a főtárgyalásnak van fenntartva.

252. §

A bíróság a főtárgyalásra új tanukat és szakértőket hivatalból is megidézhet.

Jogositva van továbbá a bíróság a közvetlen vádemelés (137. § 4. bekezdése) esetében egyes megállapításokat és nyomozó cselekményeket hivatalból is foganatosítani, a mely esetben a 251. § 3. bekezdésének rendelkezései alkalmazandók.

253. §

A bíróság azért, mert a vádlott betegség vagy más elháríthatatlan akadály miatt a főtárgyalásra meg nem jelenhetik, vagy más fontos okból, a főtárgyalást indítványra vagy hivatalból elhalaszthatja.

Az, hogy a védő akadályozva van, csak akkor ok az elhalasztásra, ha más védő az idő rövidsége miatt a főtárgyaláshoz nem vonható közre, vagy a védelemre elő nem készülhetne.

254. §

Ha a vádló a vádat a főtárgyalás megkezdése előtt nem a 245. §-ban említett okból egészben vagy részben elejti, a bíróságnak az eljárást egészen vagy részben meg kell szüntetnie és az első esetben a netalán már elrendelt főtárgyalás elmarad. A vádló köteles a vád elejtését megokolni.

A bíróság, ha az eljárást egészben vagy részben megszünteti, erről a vádlottat és védőjét, a sértettet és a magánpanaszost értesíti. A felfolyamodási jog tekintetében a 106. § rendelkezései érvényesek.

A 241. § a vád emelése után is megfelelő alkalmazást nyer.

255. §

Ha a vádemelés után még bírósági megállapításokat foganatosítottak, vagy a vádlottnak új bűncselekménye került napfényre, a vádlónak a főtárgyalás megke-

dése előtt joga van a benyújtott vádiratot (büntető indítványt) visszavonni és egyidejűleg az illetékes parancsnok új vádparancsával felszerelt új vádiratot (büntető indítványt) benyújtani, hacsak a 245. § rendelkezésének helye nincs. Az új vádirat (büntető indítvány) alapján a XVI. Fejezet szerint kell eljárni.

Ha a vádemelés után ujonnan kiderült bűncselekmények vagy utólagos bírói megállapítások következtében ügyészi vagy bírósági nyomozó eljárás válik szükségessé, az illetékes parancsnok - hacsak az ujonnan kiderült bűncselekmény elkülönített üldözése nem mutatkozik célszerűnek - a vád visszavonását és a nyomozó eljárás megindítását vagy kiegészítését elrendelni. Erről a rendelkezésről a vádlott és védője értesítendő.

Ha a vádlott a vádemelés után megszökött, a XXV. Fejezetben szabályozott eljárást kell megindítani.

Ha a vádirat (büntető indítvány) visszavonása miatt a főtárgyalás elhalasztása szükséges, eziránt a bíróság intézkedik.

XVIII. FEJEZET

Főtárgyalás

A) A főtárgyalás nyilvánossága

256. §

A főtárgyalás semmisség terhe alatt nyilvános. A főtárgyaláson az illetékes parancsnok jelen nem lehet.

257. §

A nyilvános főtárgyalásra mint hallgatók csakis oly felnőtt férfiak bocsáthatók, a kik a bíróság méltóságának megfelelően jelennek meg.

Ha a vádlott tiszt vagy hasonló állásu egyén, a nyilvános főtárgyalásra a tényleges katonai egyének közül és a katonai egyenruhában megjelenő nem tényleges katonai egyének közül csakis tisztok és hasonló állásu egyének bocsáthatók.

Az elnök helyszűke miatt a később megjelenőket kizárhatja.

A magánpanaszos és a sértett, valamint törvényes képviselőik és meghatalmazottjaik mindig jelen lehetnek a főtárgyaláson.

258. §

A közérkölcsiség, a közrend és az állambiztonság, valamint a katonai szolgálati érdekek veszélyeztetésének okából a haditörvényszék elrendelheti, hogy oly egyének, a kik az eljárásban résztvenni hivatva nincsenek, a főtárgyaláson jelen nem lehetnek.

A nyilvánosság a sértett vagy a magánpanaszos indítványára akkor is kizárható, ha rágalmazás, zsarolás vagy becsületsértés miatt folyamatban levő eljárásban a tárgyalás nyilvánosságának megengedése a sértett vagy a magánpanaszos becsületének és jóhírnevének megóvását megkívánja.

Kizárható továbbá a nyilvánosság, ha a vádló, és a mennyiben jelen vannak, a sértett és a magánpanaszos, ugyszintén a vádlott és védője abba beleegyeznek.

A nyilvánosság kizárását a haditörvényszék zárt ülésben végzéssel rendeli el, a melyet írásba foglalni és indokolni kell. A végzés kihirdetése nyilvános.

259. §

A nyilvánosságot kizáró végzés felolvasása után minden hallgatónak távoznia kell.

Mindazonáltal a vádlott csapattestének, osztályának és alosztályának parancsnokát, ugyszintén ama katonai hatóság vagy intézet főnökét, a melyhez a vádlott tartozik, a tényleges igazságügyi tiszteket, továbbá a sértettet és a magánpanaszost, valamint törvényes képviselőiket és meghatalmazottjaikat az ily határozat nem zárja ki.

Az elnöknek jogában áll, hogy a jelenlétet egyes más egyéneknek is megengedhesse.

260. §

Ha a haditörvényszék a nyilvánosság kizárását határozta el, a vádlott kívánhatja, hogy részéről kijelölt három bizalmiférfi legyen jelen a főtárgyaláson. Ezek csak olyan egyének lehetnek, a kiknek a 257. § 1. és 2. bekezdése értelmében a nyilvános tárgyalásra a belépés meg van engedve és a bizalmi férfiak közrevonása nem szolgálhat okul a főtárgyalás félbeszakítására vagy elnapolására.

Ha a vádlottak többen vannak, összesen legfeljebb hat bizalmi férfi közrevonását kívánhatják, a kiknek választására nézve a vádlottaknak egymás közt kell megegyezésre jutniok. Ha köztük megegyezés nem jön létre, az elnök választ a javaslatba hozott bizalmi férfiak közül.

261. §

Ha a nyilvánosság az állambiztonság veszélyeztetésének okából van kizárva és ily esetben a tárgyalás alá kerülő katonai kérdések titokbantartása megköveteli, a haditörvényszék arra az időre, míg e kérdések tárgyalatnak, végzéssel a bizalmi férfiakat és a 259. § 2. bekezdésében megjelölt egyéneket is kizárhatja.

Az elnöknek jogában áll, hogy egyes egyéneknek ebben az esetben is megengedhesse a jelenlétet.

262. §

Zárt ülés a haditörvényszék tagjainak megeskete után, a tárgyalás bármely szakában, még pedig akár az eljárás egy részére, akár az egész tárgyalásra nézve rendelhető el. Az ítéletet azonban mindig nyilvánosan kell kihirdetni (312. §).

263. §

A haditörvényszék, ha a nyilvánosságot az állambiztonság vagy a katonai szolgálati érdekek veszélyeztetésének okából zárja ki, a jelenlevő egyéneknek végzéssel

kötelességükké teheti, hogy azokat a tényeket, a melyekről a tárgyalás után tudomást szereznek, titokban tartsák. Ezt a végzést a tárgyalási jegyzőkönyvbe bele kell foglalni.

A ki ezt a titoktartási kötelességet jogosulatlan közléssel megszegi, azt, ha a hadseregi vagy a honvéd büntetőbíráskodás alatt áll, illetékes bírósága egy héttől három hónapig, különösen súlyosító körülmények közt hat hónapig terjedhető egyszerű vagy szigorú fogsággal bünteti.

A polgári büntetőbíráskodás alatt álló azokat az egyéneket, a kik ily bűncselekményt követnek el, vétség miatt az illetékes polgári büntetőbíróság három hónapig terjedhető fogházzal és ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel bünteti.

264. §

A ki tényvázlatot, vádiratot vagy hadseregi bűnvádi eljárásra vonatkozó más hivatalos ügyiratot, mielőtt nyilvános tárgyaláson előterjesztették, hatósági engedély nélkül akár a maga egészében, akár kivonatossan közzétesz, továbbá a ki oly hadseregi bűnvádi eljárásból, a melyben a tárgyalás nyilvánossága ki volt zárva, a tárgyalásnak a nyilvánosság kizárásával védett valamelyik tárgyát hatósági engedély nélkül közzéteszi, e bűncselekmény miatt a 263. § 2. és 3. bekezdése szerint büntetendő.

B) Az elnök és a tárgyalásvezető feladatai

265. §

Az elnök gyakorolja a főtárgyaláson a neki e bűnvádi perrendtartásban biztosított jogokat s ő köteles főleg a rend és a biztonság, a katonai fegyelem és a bíróság méltóságának megfelelő illem fenntartásáról gondoskodni.

Annak, a kit a bíróság előtt kihallgatnak, vagy a ki a bírósághoz szól, állva kell beszélnie; de a szóló testi állapota vagy a kihallgatás hosszabb tartama miatt vagy más tekinteteből az elnök kivételt tehet.

266. §

Tetszést vagy nem tetszést nyilvánítani tilos. Az elnöknek joga van azokat a hallgatókat, a kik a tárgyalást tetszésük vagy nem tetszésük nyilvánításával vagy más módon zavarják, vagy a bíróság méltóságát sértő módon viselkednek, meginteni és szükség esetében egyes vagy az összes hallgatókat a teremből eltávolíttatni.

Az elnök azokat a hallgatókat, a kik a katonai fegyelmi fenyegető hatalom alá tartoznak s az övénel alacsonyabb rendfokozatban (rangosztályban) állnak, el is fogadhatja és a körülményekhez képest megfelelő fenyegetéssel sujtathja. Azokat a hallgatókat, a kik ugyanolyan vagy magasabb rendfokozatban (rangosztályban) állnak, mint ő, előljáró-parancsnokságuknál megfenyegetés végett följelentheti.

A 2. bekezdés alá nem eső hallgatók megbüntetését végett az elnök a lakó- vagy tartózkodóhelyük szerint illetékes járásbíróhoz fordul. Ez a bíróság éppen úgy jár el, mintha a rendzavaró viselkedés polgári büntetőbíróság előtt fordult volna elő. (185. § 5. bekezdése.)

267. §

Ha a vádlott, a tanu, a szakértő, a sértett, a magánpanaszos vagy a két utóbbinak törvényes képviselője vagy meghatalmazottja a tárgyalást illetően illetlen magaviselettel zavarják, a bíróságot megillető tiszteletet más módon sértik, gyalázó kifejezéseket használnak vagy nyilvánvalóan alaptalan, vagy a dologra nem tartozó vádakodásokat hoznak fel, az elnök őket rendreutasítja és jogában áll őket szükség esetében eltávolíttatni, a vádlottat azonban csak akkor, ha ez illetlen magaviseletével megintés után és annak a fenyegetésnek daczára sem hagy fel, hogy az ülésből el fogják távolítani.

Azokat az egyéneket, a kik a katonai fegyelmi fenytő hatalom alá tartoznak és alacsonyabb rendfokozatban (rangosztályban) állnak, mint az elnök, ez hivatalból vagy a vádló vagy a megbántott egyén indítványára megfelelő fegyelmi fenytéssel sujtathja és szükség esetében azonnal le is tartóztathatja. Azok ellen a vádlottak ellen, a kik polgári egyének, az elnök a 149. § 3. bekezdésében megjelölt büntetéseket vagy súlyosbításokat alkalmazza.

Azokra a katonai egyénekre, a kik ugyanolyan vagy magasabb rendfokozatban (rangosztályban) állnak, mint az elnök, ugyszintén azokra az egyénekre, a kik a katonai fegyelmi fenytő hatalomnak nincsenek alárendelve, a 266. § rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.

Ha a vádlottat illetlen magaviselete miatt a tereméből eltávolítják, az elnök őt, ha szabadlábon van, addig, míg a haditörvényszék elé újból behívják, őrizet alá helyeztetheti. A tárgyalás távollétében folyik tovább, a bizonyító eljárás befejezése előtt azonban őt a terembe kell hívni és az eljárás semmisségének terhe alatt, a távollétében felmerült lényeges körülményekről és arról, a mit a kihallgatott egyének vallottak, értesíteni kell.

268. §

Ha a védő követ el ily rendzavarást, az elnök őt rendreutasíthatja s ha katonai fegyelmi fenytő hatalom alatt áll, megfelelő fegyelmi fenytéssel sujtathja. A katonai fegyelmi fenytő hatalom alatt nem álló védőre a haditörvényszék kétszáz koronáig terjedhető pénzbürságot szabhat ki, a mi ellen a védő nyolcz napon belül a legfelsőbb katonai törvényszékhez felfolyamodással élhet. A felfolyamodásnak felfüggesztő hatálya van.

Ha a védő helytelen magaviseletét folytatja, a haditörvényszék tőle a szót megvonhatja. Ebben az esetben a vádlottnak joga van a jelenlevő alkalmas egyének közül más védőt választani. A mennyiben ez nem lehetséges és hivatalból sem lehet védőt azonnal kirendelni, a főtárgyalás, ha a védelem kötelező vagy a haditörvényszék védő közreműködését szükségesnek tartja, más védő választása vagy kirendelése végett félbeszakítandó vagy elnapolandó. Ha mindez fenn nem forog, a főtárgyalást védő közreműködése nélkül kell folytatni.

A katonai védők lajstromába felvett védő minden megfenytése a honvédelmi miniszternek és ha a védő ügyvéd, illetékes fegyelmi hatóságának is bejelentendő.

269. §

Ha a főtárgyalást a védő helytelen magaviselete miatt félbe kell szakítani vagy el kell napolni, a haditörvényszék a védőt végzéssel a félbeszakítás vagy az elnapolás okozta költségek megtérítésére kötelezheti.

E végzés ellen a védő nyolcz napon belül a legfelsőbb katonai törvényszékhez felfolyamodással élhet. A felfolyamodásnak felfüggesztő hatálya van.

A jogerős határozat végrehajtható közokirat erejével bir.

A végrehajtás végett a hadseregi bíróság az illetékes polgári bírósághoz fordul.

270. §

Nem tényleges tiszttek és hasonló állású egyének, a kik katonai egyenruhában jelennek meg, a főtárgyaláson elkövetett s a 266-268. §-okban megjelölt rendzavarások miatt a katonai fegyelmi fenytő hatalomnak vannak alávetve.

271. §

A katonai ügyészt és az ügyészi tisztet rendzavarás miatt az elnök rendreutasíthatja s megfenytés végett az illetékes parancsnoknál feljelentheti.

272. §

A 266-268. §-ok alapján kiszabott fenytések, a mennyiben ellenük felfüggesztő hatálya felfolyamodásnak helye nincs, a körülményekhez képest azonnal végrehajthatók; a megfenytésre irányuló feljelentéseket a főtárgyalás után azonnal meg kell tenni.

Ha az idézett szakaszokban említett magaviselet büntetőbírószági uton üldözendő cselekmény, a 231. § rendelkezései alkalmazandók.

A megbántott vagy a megsértett egyénnek az a nyilatkozata, hogy az ellene elkövetett bűncselekmény miatt panaszjogát máskorra tartja fenn, vagy hogy erről lemond, a 266-271. §-okban foglalt rendelkezések alkalmazását nem gátolja.

273. §

A főtárgyalást a tárgyalásvezető vezeti.

Köteles az igazság kiderítését előmozdítani és arról gondoskodni, hogy oly fejtegetéseket, a melyek a főtárgyalást az ügy tisztázásának előmozdítása nélkül késleltetnék, mellőzzenek.

Ő hallgatja ki a vádlottat, a tanukat és a szakértőket s megállapítja azt a sorrendet, a melyben a szólásra jelentkezők beszélhetnek.

Ha több vádpont van, elrendelheti, hogy mindegyik vagy közülök némelyik külön tárgyalassék.

Ha a főtárgyaláson az eljárás részleteire nézve tesznek indítványokat, ily közbeeső kérdések fölött a tárgyalásvezető határoz, ha a döntés a törvény szerint nem az elnököt vagy a haditörvényszéket illeti meg.

Ha ily indítványt a vádló vagy a vádlott ellenez, vagy ha a tárgyalásvezető azt tartja, hogy valamely nem kifogásolt indítványnak hely nem adható, vagy ha valamely indítvány elfogadása a főtárgyalásnak huszonnégy óránál hosszabb ideig tartó félbeszakítását vagy elnapolását tenné szükségessé, az indítvány fölött a haditörvényszék határoz. A haditörvényszéknek mind ezt a határozatát, mind minden közbeeső kérdés fölött hozott más határozatát megelőző tanácskozás és szavazás, a tárgyalásvezető indítványára az elnök rendelkezése alapján vagy a haditörvényszék belátásához képest titkos is lehet. A határozat indokai mindenkor kihirdetendők és a jegyzőkönyvben feltüntetendők.

C) A főtárgyalás kezdete

274. §

A tárgyalásvezető közvetlenül a főtárgyalás megkezdése előtt megállapítja, vajjon a haditörvényszék kellőképen van-e alakítva és vajjon azok az egyének, a kiket illetékes helyről bírakul és jegyzőkönyvvezetőül kijelöltek, jelen vannak-e. Ezután zárt ülésben azt a kérdést intézi a haditörvényszék tagjaihoz, a jegyzőkönyvvezetőhöz, valamint a vádlóhoz és a vádlotthoz, vajjon nem forog-e fenn ok a katonai bírák valamelyikének vagy a jegyzőkönyvvezetőnek kizárására vagy mellőzésére. Az e tekintetben felhozott okok fölött a 118. § értelmében kell határozni. A haditörvényszéknek netalán szükségessé váló kiegészítése végett a bíróság, vagy ha a főtárgyalást székhelyén kívül tartják, a tárgyalásvezető intézkedik. Ha a kiegészítés azonnal nem lehetséges, a főtárgyalás elhalasztandó. Ugyanez áll, ha a vádlott a főtárgyaláson nem jelent meg és azonnal elő nem állítható. A főtárgyalás elmarad, ha a vádlott megszökött. (255. § 3. bekezdése.)

275. §

A főtárgyalást az elnök nyitja meg akként, hogy az ügyet a jegyzőkönyvvezetővel kikiáltja.

A vádlott bilincs nélkül jelenik meg. Szükség esetén az elnök őt őr felügyelete alá helyeztetheti.

A bizonyító eljárás során netán szükséges azokat a tárgyakat, a melyek a vádlottnak vagy a tanuknak felismerés végett felmutatandók lesznek, a tárgyalás megkezdése előtt a bírósági terembe kell szállíttatni.

276. §

A vádlottat a tárgyalásvezető kikérdezi személyes viszonyairól s azután a nem állandó bírakat, valamint a netalán közrevont pótbírákat megesketi, hozzájuk a következő szavakat intézvén:

"Esküdjenek Önök a mindenható és mindentudó Istenre, hogy bírói kötelességeiket hiven teljesítik s legjobb tudomásuk és lelkiismeretük szerint fognak szavazni."

A bírák, az elnöktől lefelé, külön egyenkint, e szavakkal eskösznek:

"Esküszöm, Isten engem úgy segéljen!" Az esküttevő hitvallása nem tesz különbséget.

Ha ugyanarra a napra több oly főtárgyalás van kitűzve, a melyeknél ugyanazok a bírák szerepelnek, elég, ha a tárgyalásvezető a későbbi tárgyalásokon a korábbi tárgyalás alkalmával tett birói esküre utal.

277. §

A birói eskü kivétele után a tárgyalásvezető a jegyzőkönyvvezetővel névszerint felhívhatja a főtárgyalásra megidézett egyéneket és utasítja a tanukat és a szakértőket, miután őket leteendő vagy már letett esküjük szentségére figyelmeztette, hogy a részükre kijelölt szobába távozzanak és ezt engedelme nélkül hosszabb időre el ne hagyják.

A tárgyalásvezető a sértettet és a magánpanaszost, ha tanuk gyanánt kell őket kihallgatni, a körülményekhez képest szintén kötelezheti az ülésterem elhagyására. Kihallgatásuk után azonban, kívánságukra, a távollétükben tárgyalatról értesítendő.

A tárgyalásvezető az iránt is intézkedik, hogy a tanuk és a szakértők egymással és a vádlottal össze ne beszélhessenek, vagy engedelme nélkül el ne távozhassanak.

A tárgyalásvezető továbbá, valahányszor az igazság kiderítése végett célszerűnek tartja, elrendelheti, hogy a szakértők mind a vádlottnak, mind a tanuknak kihallgatása alatt az ülésteremben maradjanak.

278. §

Ha valamelyik tanu vagy szakértő a főtárgyalásra meg nem jelent vagy ha ők vagy a vádlott idő előtt eltávoztak, az elnök, a mennyiben az elmaradt egyének gyors előállítása remélhető, haladéktalan megjelenésük végett a szükséges intézkedéseket megteszi s a körülményekhez képest rögtönös elővezetésük iránt is intézkedik.

A vádlott jelenléte nélkül a főtárgyalást megtartani nem szabad. Ha tehát a vádlott előállítása azonnal nem lehetséges, a főtárgyalás félbeszakítandó vagy elnapolandó. Ha a vádlott a főtárgyalás alatt megszökik vagy meghal, az első esetben a főtárgyalás abbahagyandó és a XXV. Fejezetben szabályozott eljárás indítandó meg, a második esetben pedig a haditörvényszék a további eljárást végzéssel megszünteti.

Ha valamelyik meg nem jelent tanut vagy szakértőt azonnal előállítani nem lehetséges, a haditörvényszék a vádló, a magánpanaszos, a vádlott és a védő meghallgatása után határoz, vajjon a főtárgyalás félbeszakíttassék, elnapoltassék vagy folytattassék-e, és vajjon a tárgyalás folytatása esetében az illető tanunak vagy szakértőnek előszóval kihallgatása helyett a megelőző eljárás során tett vallomása olvassassék-e fel, vagy ha még kihallgatva nem volt, a 249. § értelmében hallgassassék-e ki. A haditörvényszék ezt a végzést későbbre is halaszthatja.

279. §

A főtárgyalásról igazolatlanul elmaradt oly tanunak vagy szakértőnek megbüntetésére, a ki nem tartozik a tényleges katonai egyének közé, a 185. és a 208. § rendelkezései megfelelően alkalmazandók. A megbüntetés a főtárgyalás félbeszakításától vagy elnapolásától független.

Az oly tanut vagy szakértőt, a kinek meg nem jelenése miatt a főtárgyalást félbeszakították vagy elnapolták, a mennyiben tényleges katonai egyén és elmaradását nem igazolta, a haditörvényszék külön végzéssel az elmaradásával meghiusított főtárgyalás költségeiben elmarasztalhatja, a mely esetben a 269. § 2-4. bekezdései megfelelő alkalmazást nyernek.

Ha a meg nem jelent tanu vagy szakértő nem tartozik a tényleges katonai egyének közé, a meghiusított főtárgyalás költségeiben elmarasztalása végett a hadseregi bíróság ahhoz a járásbírósághoz fordul, a melyet a 185. § szerint a meg nem jelent egyén megbüntetése végett kell megkeresni. Ez a bíróság éppen úgy jár el, mintha a tanu vagy a szakértő valamely polgári büntetőbíróság főtárgyalásáról maradt volna el. (185. § 5. bekezdése.)

Az elmaradt tanu megjelenésének biztosítása végett ellene, ha tényleges katonai egyén, elővezető parancs bocsátható ki, más esetben az illetékes polgári hatóság az elővezetés iránt megkereshető.

280. §

Ha a védő oly bűnvádi ügyben, a melyben a védelem kötelező, a főtárgyalásról elmaradt vagy idő előtt eltávozott s más védőt azonnal közrevonni (268. § 2. bekezdése) nem lehetséges, a főtárgyalás félbeszakítandó vagy elnapolandó.

Azokban az esetekben, a melyekben a védelem nem kötelező, a főtárgyalás a választott vagy a kirendelt védő elmaradása vagy idő előtti eltávozása miatt csak akkor szakítandó félbe vagy napolandó el, ha a haditörvényszék védő közreműködését szükségesnek tartja.

Ha a védő szabályszerű idézés daczára a tárgyaláshoz igazolatlanul meg nem jelenik vagy a tárgyalás befejezése előtt eltávozik, őt megfenyítése végett, a mennyiben katonai fegyelmi fenytő hatalom alatt áll, előljáró parancsnokságánál, más esetben illetékes fegyelmi hatóságánál kell feljelenteni. Ily esetekben a 269. § megfelelően alkalmazandó.

281. §

Ha a 278-280. §-okban megjelölt akadályok egyike sem forog fenn, az elnök a tanuknak és szakértőknek (277. § 4. bekezdése) távozása után, semmisség terhe alatt a vádiratot felolvastatja, a dandárbírószági eljárásban a vádat az ügyészi tiszttel előadatja.

D) A vádlott kihallgatása

282. §

Ezután a tárgyalásvezető a vádlottat a vád tárgya felől kihallgatja. Ha a vádlottak többen vannak, a tárgyalásvezető elrendelheti, hogy mindegyikük külön, a többiek távollétében hallgattassék ki.

Ha a vádlott a hozzá intézett kérdésre odanyilatkozik, hogy a vádiratot nem értette meg, ezt neki a tárgyalásvezető megmagyarázza.

Ha a vádlott a vádra azzal a nyilatkozattal felel, hogy nem bűnös, a tárgyalásvezető figyelmezteti őt, hogy a váddal a tényállás összefüggő elbeszélését állíthatja szembe és hogy minden egyes bizonyíték előterjesztése után arra észrevételeit megteheti, továbbá hogy a megelőző eljárás során a bizonyítás kiegészítése céljából tett, de mellőzött indítványait ismételheti és új bizonyításfelvételeket indítványozhat.

Ha a vádlott korábbi vallomásától eltér, az eltérésnek oka felől meg kell őt kérdezni. A tárgyalásvezető mind ebben az esetben, mind pedig akkor is, ha a vádlott valamely kérdésre a feleletet megtagadja, a korábbi vallomásáról szóló jegyzőkönyvet egészben vagy részben felolvastathatja.

A vádlott nem kényszeríthető, hogy a hozzá intézett kérdésekre feleljen.

A vádlott a főtárgyalás alatt is értekezhetik védőjével; de nem szabad közvetlenül a hozzá intézett kérdés után védőjétől a feleletre nézve tanácsot kérnie.

Egyebekben a XI. Fejezet rendelkezései megfelelően alkalmazandók.

E) Bizonyító eljárás

283. §

A vádlott kihallgatása után a bizonyítékok előterjesztése következik a tárgyalásvezető által meghatározott sorrendben és rendszerint a vádló bizonyítékait kell első sorban felvenni.

A vádló egyes bizonyítékoktól a főtárgyalás folyamában elállhat, de csak a vádlott beleegyezésével. Éppen így elállhat a vádlott is egyes bizonyítékoktól, ha a vádló beleegyezik.

A haditörvényszék a vádló vagy a vádlott indítványa nélkül is elhatározhatja egyes előkészített bizonyítékok felvételének mellőzését, ha a főtárgyalás folyamában teljesen feleslegessé váltak.

Mind a tárgyalásvezető, mind a haditörvényszék elrendelheti a főtárgyalás alatt, indítványra vagy hivatalból, olyan új tanúk vagy szakértők kihallgatását, a kiktől a tárgyalás fejleményei szerint fontos tények felvilágosítása várható, továbbá más új bizonyítékok felvételét vagy megszerzését. Ha az új bizonyításfelvétel végett a főtárgyalást huszonnégy óránál hosszabb időre félbe kellene szakítani vagy el kellene napolni, mindig a haditörvényszék határoz. A szükséges idézések és esetleges elővezetések iránt az elnök intézkedik.

A főtárgyaláson elrendelt szemlét maga a haditörvényszék tartja meg, vagy ha ez nehezen kivihető, az elnök intézkedésére, a haditörvényszéknek két tagjával és a

jegyzőkönyvvezetővel a tárgyalásvezető. Az utóbbi esetben a tárgyalásvezető a szemle befejeztével a haditörvényszéknek azonnal jelentést tesz. A tartandó szemle helyét és idejét a vádlóval, a vádlottal és védőjével semmisség terhe alatt idejekorán közölni kell és nekik, valamint a sértettnek, a magánpanaszosnak és ez utóbbinak törvényes képviselőinek és meghatalmazottjainak meg kell engedni, hogy annál jelen lehessenek. A 132. § 1. bekezdése megfelelően alkalmazandó.

Új bizonyíték felvétele és megszerzése nem tagadható meg azért, mivel a bizonyítékot vagy a bizonyítandó tényt későn hozták fel.

284. §

A tanukat és a szakértőket a főtárgyaláson általában a XIII. és XIV. Fejezet rendelkezései szerint kell kihallgatni, a mennyiben az alábbi rendelkezések eltérést nem tartalmaznak.

A tanuk és a szakértők egyenkint hivatnak be és a vádlott jelenlétében hallgattnak ki. Kihallgatásuk előtt fel kell őket szólítani, hogy igazat valljanak. Azok a szakértők, a kik e minőségükben már általánosságban megesketvék, továbbá azok a tanuk és szakértők, a kik a megelőző eljárás során az esküt már letették, nem tesznek újból esküt, hanem csak letett esküjük szentségére figyelmeztetendők.

Ezt az esetet kivéve, a szakértő az általános kérdésekre adott válasza után és a további kihallgatás előtt a 209. § szem előtt tartásával megesketetendő.

A tanuk kihallgatásuk után tesznek esküt. A megesketés elmaradhat, ha a vádló és a vádlott beleegyeznek; a haditörvényszék azonban hivatalból is elhatározhatja, hogy valamelyik tanut esküre nem bocsát.

A fölött, vajjon azok a tanuk és szakértők, a kiket a tárgyalásvezető intézkedése vagy a haditörvényszék végzése folytán hivatalból idéztek meg, tegyenek-e esküt, a vádló és a vádlott meghallgatása után a haditörvényszék határoz.

Ha a főtárgyalást azért kell félbeszakítani, vagy elnapolni, mert valamelyik tanu a vallomást vagy eskütevést, vagy valamelyik szakértő a szemlénél a közreműködést vagy a véleményadást vagy az eskütevést törvényes ok nélkül megtagadja, a 193. és 208. §-ok rendelkezésein kívül a 279. § 2. és 3. bekezdésének rendelkezései is megfelelően alkalmazandók.

285. §

A tárgyalásvezető köteles gondoskodni arról, hogy még ki nem hallgatott tanu a bizonyító eljárásnál egyáltalában, még ki nem hallgatott szakértő pedig egy másik szakértőnek ugyanarra a tárgyra vonatkozó kihallgatásánál jelen ne legyen.

A szembesítéseket (167. és 198. §) a tárgyalásvezető rendeli el; a fölött, hogy szükséges-e tiszteket egymással vagy másokkal szembesíteni, csakis a haditörvényszék határozhat.

A tanuk és a szakértők kihallgatásuk után mindaddig az ülésteremben maradnak, míg a tárgyalásvezető őket el nem bocsátja. Azt, vajjon tovább is az ülésteremben maradhatnak-e, a 257-262. §-ok rendelkezései szerint kell elbírálni.

A tárgyalásvezető intézkedhetik, hogy a kihallgatott tanuk az üléstermet elhagyják és később újra behivassanak s akár egyedül, akár más tanuk jelenlétében ismételt kihallgattassanak.

A tanuk egymást vallomásaik miatt kérdőre nem vonhatják.

A vádlottat minden egyes tanu, szakértő vagy vádlott-társ kihallgatása, valamint minden egyes jegyzőkönyv vagy okirat felolvasása után meg kell kérdezni, hogy van-e valami észrevétele.

286. §

Az elnökön és a tárgyalásvezetőn kívül a többi bírák és a pótbírák, valamint a vádló és a vádlott, ugyszintén védője is intézhetnek, miután a tárgyalásvezető nekik e végből a szót megadta, a kihallgatandó egyének mindegyikéhez, nevezetesen a vádlotthoz is kérdéseket. A tárgyalásvezető oly kérdéseket, a melyeknek nézete szerint helyük nincs, visszautasíthat. Ha valaki homályos vagy értelmetlen kérdést tett, a tárgyalásvezető a kérdezőt szándékának kimagyarázására vagy világos kifejezésére hívja fel.

A tárgyalásvezető a kérdések közvetlen intézését megtilthatja, ha a kérdező a kérdés jogával, ismételt megintés daczára, visszaél.

287. §

A tárgyalásvezető a vádlottat valamelyik tanu vagy vádlott társ kihallgatása alatt a vallomástétel szabadságának érdekében kivételesen eltávolíttathatja az ülésteremből. Köteles azonban a vádlottal, mihelyt őt visszatérése után a távolléte alatt tárgyalat kérdés felől kihallgatta, mindazt közölni, a mi távollétében történt, nevezetesen az időközben tett vallomásokat is.

Ha ez a közlés elmaradt, azt a bizonyító eljárás befejezéseig semmisség terhe alatt pótolni kell.

288. §

A részes társak és a tanuk kihallgatásáról szóló jegyzőkönyvek, továbbá a szakértői vélemények csak a következő esetekben olvashatók fel:

1. ha a kihallgatott egyének időközben meghaltak, ha tartózkodóhelyük ismeretlen, vagy ha személyes megjelenésük egykönnyen aggkoruk, betegségük vagy gyengeségük okából, vagy tartózkodóhelyüknek távolsága, felette nagy költség, vagy a katonai szolgálatban beállható zavar vagy más fontos ok miatt nem volt megvalósítható;

2. ha a fő tárgyaláson kihallgatott egyének korábban tett vallomásuktól, vagy adott véleményüktől lényeges körülményekre nézve eltérnek;

3. ha tanuk a nélkül, hogy erre joguk volna, ha terhelt társak a vallomást megtagadják;

4. ha a felolvasásba a vádló és a vádlott beleegyeznek és a tárgyalásvezető hozzájárul;

5. ha a kihallgatott tanu a királyi ház tagja, vagy ha őt a nemzetközi jog szerint területenkivüliség vagy személyes mentesség illeti meg.

A főtárgyalást megelőző eljárás alatt adott szakértői vélemény továbbá felolvasható, ha azt testi sértések eseteiben tényleges szolgálatot teljesítő katonaoorvos, vagy orvosi közszolgálatban álló más orvos előzetes bírósági szemle nélkül (220. § utolsó bekezdése), vagy ha a véleményt a 214. § 2. és 215. § 1. bekezdése értelmében a katonai egészségügyi bizottság vagy más állami szakhatóság vagy intézet vagy ilyen közeg adta.

Ha valamely jegyzőkönyvnek vagy véleménynek a tárgyalásvezető által elrendelt felolvasását a vádló vagy a vádlott ellenzi, a felolvasás megengedhetősége fölött a haditörvényszék határoz.

A felolvasás oka a tárgyalási jegyzőkönyvben mindig megemlítendő.

Szemle- és leletfelvételeket, sérülési jelentéseket, a vádlott ellen korábban hozott büntető ítéleteket, személyi és erkölcsi okmányait, hatósági értesítéseket és bizonyítványokat, valamint egyéb olyan okiratokat és iratokat, a melyek az ügyre nézve jelentősek, fel kell olvasni, hacsak mind a vádló, mind a vádlott, mind a tárgyalásvezető a felolvasásról le nem mond.

A tanuzás kötelessége alól mentes tanu vallomásáról szóló jegyzőkönyv nem olvasható fel, ha az ilyen tanu utólagosan, különösen a főtárgyaláson az őt megillető mentességet igénybe veszi.

289. §

A tárgyalásvezető a bizonyító eljárás folyamában vagy befejeztével felmutatja a vádlottnak és a mennyiben szükséges, a tanuknak és a szakértőknek is azokat a tárgyakat, a melyek a tényállás tisztázására szolgálhatnak és nyilatkozatra hívja fel őket, vajjon azokat felismerik-e.

290. §

A bizonyítás felvétele után a tárgyalásvezető kérdést intéz a vádlóhoz, a magánpanaszoshoz, a vádlotthoz és védőjéhez, vajjon nem kívánnak-e a bizonyítás kiegészítése iránt indítványt tenni.

Tagadó válasz esetében, vagy ily indítvány elutasítása vagy az új bizonyíték felvétele után az elnök a bizonyító eljárást befejezettnek nyilvánítja.

F) A vádló, a vádlott és a védő perbeszédei.

291. §

A bizonyító eljárás befejezése után az elnök a vádlónak adja meg a szót a végből, hogy indítványát mind a vádlott bűnösségére, mind az ellene alkalmazandó büntető rendelkezésekre vonatkozólag megtegye és megokolja. Arra nézve, hogy az alkalmazandó büntetési tételen belül a büntetést a bíróság mily mértékben szabja ki, a vádló határozott indítványt nem tesz. A dandárbíróságok előtt az ügyészi tiszt arra szorítkozhatik, hogy indítványt tesz általában a törvény alkalmazására.

A vádlottnak és védőjének joga van erre válaszolni. Ha a vádlottak többen vannak, a perbeszédnek sorrendjét a tárgyalásvezető határozza meg. Ha a vádló a vádlottnak vagy a védőnek fejtegetéseire válaszol, mindenesetre a vádlottat és védőjét illeti az utolsó felszólalás.

292. §

Ha a vádló a főtárgyalás eredményéhez képest a vádlottat elítélhetőnek nem tartja, vagy a magánpanaszos a főtárgyaláson a megbüntetésre irányuló kérelmét visszavonja (105. §), a vádló a vádat elejti.

A vád elejtését meg kell okolni.

293. §

Ha a vádló a bizonyító eljárás következtében akképen látja a tényálladékokat megváltozottak, hogy a vádlott más bűncselekményben mutatkozik bűnösnek, mint a melylyel a vádirat vagy a büntető indítvány szerint vádolva volt, a bizonyító eljárás befejezése után vagy azonnal előterjeszti a megváltozott tényálladéokra alapított vádindítványát, vagy pedig oly célból, hogy megfelelő vádat emelhessen, a főtárgyalás félbeszakítása vagy elnapolása iránt tesz indítványt.

Ha a vádló a főtárgyalás alatt arról győződik meg, hogy a vádlottat a vád tárgyává tett bűncselekményen kívül a hadseregi bíróságok útján büntetendő más bűncselekmény is terheli, a vádat arra az illetékes parancsnok jóváhagyásának kieszközlése nélkül is kiterjesztheti.

A vádló azonban azt is indítványozhatja, hogy a főtárgyalás a megfelelő vád emelése végett félbeszakittassék vagy elnapoltassék, vagy hogy részére az ujonnan kiderült tett önálló üldözésének joga fenntartassék, a mely esetben azután az ujonnan felmerült bűncselekmény üldözéséhez az illetékes parancsnok utasítására van szükség. (3. §)

Csak kívánatra üldözhető bűncselekmények tekintetében a vádló az előbbi bekezdésben említett indítványokat csupán a jogosultnak a bűnvádi üldözés iránt előzetesen előterjesztett kívánata után teheti meg.

294. §

Ha a vádló a főtárgyalás folyamában arról győződik meg, hogy a vád alapjául szolgáló tett nem tartozik a vád szerint feltételezett hadseregi büntetőbíráskodás alá, az ügynök az illetékes helyre áttételét indítványozza.

Ugyanez történik akkor is, ha a dandárbírószági főtárgyalás alatt az ügyészi tiszt arra a meggyőződésre jut, hogy a vád alapjául szolgáló tett magában véve vagy azért, mert más bűncselekménnyel halmazatban van, a hadosztálybírószág tárgyi illetékességéhez tartozik.

295. §

Arra az indítványra nézve, a melyet a főtárgyalásnak a vád emelése céljából félbeszakítása vagy az ügynek illetékes helyre áttétele végett a vádló a 293. és a 294. § értelmében tesz, a vádlottat meg kell hallgatni.

A vád megváltoztatása vagy kiterjesztése esetében a tárgyalásvezető köteles a vádlottnak megmagyarázni a vád tekintetében beállott változást és meggyőződni, hogy ennek következményeit a vádlott felfogta-e.

Ennek megtörténte után a vádlott megkérdendő, hogy a vád megváltoztatása vagy kiterjesztése miatt a védelem előkészítése végett nem kívánja-e a főtárgyalás félbeszakítását vagy elnapolását.

Ezt a kérdést és az adott feleletet a tárgyalási jegyzőkönyvbe semmisség terhe alatt bele kell foglalni.

296. §

A vádló, a vádlott és a védő perbeszédeit nem szabad félbeszakítani. Csakis az elnök és a tárgyalásvezető szakíthatja akkor félbe, ha tartalmuk a közrendet, az erkölcsiséget, a katonai fegyelmet vagy a katonai szolgálati titkot sérti vagy veszélyezteti, ha a perbeszédnek bűncselekményt vagy oly kifejezéseket foglalnak magukban, a melyek másnak becsületét szükség nélkül érintik, ha oly körülményt hoznak fel, a melynek bizonyítását a katonai büntetőjog kizárja, végül ha a felszólaló az ügygel egyáltalában össze nem függő, hosszadalmas fejtegetésekbe bocsátkozik.

Ha a vádlottnak csekélyebb műveltsége, a kifejezésekben vagy a tárgyalási nyelvben járatlansága kívánatossá teszi, a tárgyalásvezető a perbeszédnek tartalmát röviden összegezve megmagyarázza, még pedig ha szükséges, tolmács segítségével.

G) A haditörvényszék tanácskozása és határozathozása

297. §

Miután az elnök a tárgyalásvezető meghallgatása után a tárgyalást befejezettnek nyilvánította, a bíróság ítélethozás végett a jegyzőkönyvvezetővel együtt a tanácskozó terembe vonul vissza vagy e célból az elnök az üléstermet kiüriteti. A vádlottat, ha fogva van, a főtárgyalás terméből egyelőre kivezetik, a szabadlábbon levő vádlottat az elnök szükség esetében őrizet alá véteti.

A határozathozásban a haditörvényszéknek csak oly tagja vehet részt, a ki a főtárgyalás egész tartama alatt jelen volt.

A tanácskozás és szavazás alatt a haditörvényszék tagjai és a jegyzőkönyvvezető senki mással nem érintkezhetnek.

298. §

A tárgyalásvezető összegezi a tárgyalás eredményét és megindítja a tanácskozást a hozandó ítélet fölött. A tanácskozás befejeztével a szavazás következik a 74-79. §-ok rendelkezései szerint.

299. §

A haditörvényszék, ha az ügynek bővebb tisztázását tartja szükségesnek, végzéssel az eljárás kiegészítését s e célból, ha kell, a főtárgyalás félbeszakítását vagy elnapolását rendeli el.

300. §

Ha a haditörvényszék a vádló indítványához képest vagy ily indítvány nélkül is, a főtárgyalás folyamában vagy befejezése után azt tartja, hogy a vádlott nem tartozik a hadseregi büntetőbíráskodás alá, saját illetéktelenségét ítélettel azonnal ki mondja.

Ugyanigy kell eljárni és az ügyet az illetékes helyre azonnal át kell tenni akkor is, ha a dandárbiróság haditörvényszéke a bűnvádi ügyet a hadosztálybiróság hatáskörébe tartozónak tartja. Ez az ítélet azután a hadosztálybiróság eljárásában a nyomozó eljárás teljesítése nélkül benyújtott vádiratot helyettesíti.

Az illetékes bíróság (parancsnok) rendelkezéseig a vizsgálati fogság fenntartása fölött a haditörvényszék határoz.

301. §

A haditörvényszék nem nyilváníthatja magát illetéktelennek azért, mivel az ügy a 2. § értelmében fegyelmi uton elintézhető lett volna, vagy mivel azt tartja, hogy a vád emelésénél a közös haderő bíróságainak illetékességére nézve a II. Fejezetben megállapított alapelvek megtartattak ugyan (300. §), azonban a vádemelést személyi tekintetben nem illetékes parancsnok rendelte el. Nem nyilváníthatja magát továbbá illetéktelennek a hadosztálybiróság haditörvényszéke akkor, ha nézete szerint a bűnvádi ügy a dandárbiróság elé tartozik, a dandárbiróság haditörvényszéke pedig akkor, ha a bűnvádi ügyet magasabb foku bíróság utasította a dandárbiróság elé.

302. §

A haditörvényszék a vádló indítványához csak annyiban van kötve, hogy nem mondhatja ki a vádlottat bűnösnek oly tettben, a melyre a vád sem eredetileg nem irányult, sem a főtárgyaláson ki nem terjesztetett.

Ha a haditörvényszék azt tartja, hogy a vád alapjául szolgáló tények magukban vagy kapcsolatban azokkal a körülményekkel, a melyek csak a főtárgyalás folyamában merültek fel, más bűncselekményt állapítanak meg, mint a melyet a vád megjelölt, a haditörvényszék tekintet nélkül arra, hogy a vádló tett-e erre célzó indítványt, saját jogi meggyőződése szerint hoz ítéletet és a vádban foglalt minősítéshez kötve nincs. Ha a vádlott tette a haditörvényszék nézete szerint súlyosabban büntetendő mint az, a melyre a vád irányult, vagy ha arra oly minősítés alkalmazható, a mely új irányban teszi a védelemnek előkészítését szükségessé, a haditörvényszék a vádlót és a vádlottat ítélethozás előtt, semmiség terhe alatt, meghallgatja és a főtárgyalás félbeszakítása vagy elnapolása iránt netalán tett indítványaik fölött határoz.

Ha a tett a haditörvényszék nézete szerint oly büntett, a mely a 88. § 1. bekezdése értelmében védő közrevonását teszi szükségessé, a haditörvényszék ítélet hozásába egyáltalában csak akkor bocsátkozhatik, ha a vádlottnak a főtárgyaláson védője volt. Ellenkező esetben a főtárgyalás abban hagyandó és az ítélethezást olyan új főtárgyalásra kell fenntartani, a melyen a védő is vesz részt.

A 2. bekezdésben a vádlónak és a vádlottnak ítélethezást előtt való meghallgatására nézve foglalt rendelkezések a dandárbírószági eljárásban és abban az esetben, ha fegyelmi kihágások megjelölése változik, nem alkalmazandók.

303. §

Ha a vádlott a hadosztálybírószági eljárásban a vád alapjául szolgáló bűncselekményen felül a főtárgyalás alkalmával még más bűncselekmény gyanújába is kerül, a haditörvényszék a tárgyalást és az ítéletet a katonai ügyész indítványára (293. § 2. és 3. bekezdés) erre a tetre is kiterjesztheti.

Ha azonban az új tett a haditörvényszék nézete szerint olyan büntett, a mely a 88. § 1. bekezdése értelmében védő közrevonását teszi szükségessé, a tárgyalás és az ítélet erre a tetre csak abban az esetben terjeszthető ki, ha a vádlottnak a főtárgyaláson védője volt.

Ahhoz, hogy az új tett a tárgyalás és az ítélethezást körébe bevonható legyen, a vádlott beleegyezése csak akkor szükséges, ha elítélése esetében e tett miatt rá oly büntető rendelkezés nyerne alkalmazást, a mely szigorubb, mint az, a mely a vádiratban foglalt bűncselekmények közül a legsúlyosabbakra alkalmazandó volna.

Ha ily esetben a vádlott nem egyezik bele abba, hogy az ítéletet azonnal meghozzák, vagy ha ez azért nem lehetséges, mert az ügynek gondosabb előkészítése szükséges, vagy ha a főtárgyalást a 2. bekezdés esetében védő közbenjövete nélkül tartották meg, az ítéletnek a vád tárgyára kell szorítkoznia s a katonai ügyész számára fenn kell tartani azt a jogot, hogy az ujonnan felmerült tettet önállóan üldözhesse.

Ugyanez áll mindazokra az esetekre, a melyekben a haditörvényszék a katonai ügyész részéről a főtárgyalás félbeszakítása vagy elnapolása iránt tett indítványnak helyt nem ad.

A haditörvényszék indítványra vagy hivatalból is elhatározhatja a főtárgyalás félbeszakítását vagy elnapolását. A körülményekhez képest a főtárgyalást abban hagyhatja és a vádlott terhére eső valamennyi bűncselekmény fölött a döntést egy későbbi főtárgyalásra tarthatja fenn.

Az utóbbi esetben, ugyszintén akkor, ha az ujonnan felmerült tett önálló üldözése a katonai ügyésznek fentartatott, az illetékes parancsnoknak az ügyészi vagy a bírósági nyomozó eljárást vagy a vádemelést nyolcz nap alatt el kell rendelnie.

304. §

A dandárbírószági eljárásban az ujonnan felmerült tett fölött, az ügyészi tiszt indítványára (293. § 2. és 3. bekezdése) mindig lehet ítéletet hozni, ha a tett a dandárbírószág hatáskörébe tartozik és az ügy gondosabb előkészítése a védelem

szempontjából sem mutatkozik szükségesnek. Ha az ujonnan felmerült tett a hadosztálybíróság hatáskörébe tartozik, a haditörvényszék az ítélethozástól a saját hatáskörébe tartozó bűncselekmény tekintetében is tartózkodni és a 300. § szerint eljárni köteles.

Egyebekben a 303. § rendelkezéseit a dandárbírószági eljárásban is megfelelően alkalmazni kell.

305. §

A haditörvényszék az ítélethozásnál csak azt veheti tekintetbe, a mi a főtárgyaláson előfordult. Ügyiratok csak annyiban szolgálhatnak bizonyítékul, a mennyiben a főtárgyaláson felolvasták.

A haditörvényszék a bizonyítékokat megbízhatóságukra és bizonyító erejükre nézve egyenkint, mint belső összefüggésükben gondosan és lelkiismeretesen megvizsgálja és szabad meggyőződése szerint határoz.

306. §

A haditörvényszék a vádlottat a vád alól ítélettel felmenti:

1. ha az illetékes parancsnoknak a vád emelésére e törvény szerint szükséges utasítása hiányzik;

2. ha a vádló a vádat elejtette, mielőtt a haditörvényszék ítélethozás végett vizsgálatra vonult;

3. ha oly vétségről van szó, a mely büntetőbírószági uton csak a jogosult kívánatára üldözhető és kiderül, hogy az eljárást ily kívánat nélkül indították meg, vagy a jogosultnak kifejezett akarata ellenére folytatták;

4. ha a haditörvényszék úgy találja, hogy a vád alapjául szolgáló tett nem büntetendő cselekmény, vagy a tényálladék nincs megállapítva, vagy az, hogy a vádlott a terhére rótt bűncselekményt elkövette, nincs bebizonyítva, vagy oly körülmények forognak fenn, a melyek a büntethetőséget kizárják vagy megszüntetik, vagy hogy az üldözés az 1-3. pontokban meg nem jelölt egyéb okokból ki van zárva.

Ha az 1-3. pontokban említett körülmények valamelyike a bizonyító eljárás megkezdése vagy befejezése előtt következik be vagy állapítatik meg, az ítéletet a bizonyító eljárás teljesítése vagy folytatása nélkül kell meghozni.

307. §

Az ítéletnek, a melyet a tárgyalásvezető szerkeszt és az elnök, a tárgyalásvezető és a jegyzőkönyvvezető írnak alá, tartalmaznia kell:

1. ezt a feliratot: "Ő Felsége Ausztria császára és Magyarország apostoli királya nevében!";

2. a bíróság megjelölését és a haditörvényszék elnökének, a tárgyalásvezetőnek, a jegyzőkönyvvezetőnek, a vádlónak, a magánpanaszosnak és a védőnek nevét és rendfokozatát;

3. a vádlott családi és utónevét, valamint azt a nevet, a mely alatt ő esetleg még egyébként ismeretes, szülőhelyét, községi illetőségét, korát, továbbá vallását, családi

állapotát, rendfokozatát, csapattestét (hatóságát, intézetét), udvari és közjogi méltóságait (czimeit), akadémiái fokozatát (iparát, foglalkozását), lakó- vagy tartózkodóhelyét, a mennyire ezek a körülmények ismeretesek;

4. azoknak a bűncselekményeknek törvényes megjelölését, a melyekre az eredeti vagy a megváltozott vád irányult;

5. a főtárgyalásnak és az ítélethozásnak napját és helyét;

6. a vádlott elítélését, vagy a vád alól felmentését, vagy az illetéktelenség kimondását;

7. az indokolást, a mely a rendelkező résztől elkülönítendő.

A 6. és a 7. pontban foglalt rendelkezések meg nem tartása semmisségi ok.

308. §

A vádlott elítélése esetében az ítélet rendelkező részének még tartalmaznia kell:

1. azt, hogy minő tettben találtatott a vádlott bűnösnek, még pedig az ismertető jelekül szolgáló és bizonyos büntetési tételt maguk után vonó körülményeknek kifejezett megjelölésével;

2. azt, hogy miféle bűncselekményt állapítanak meg azok a bebizonyítottaknak vett tények, a melyekben a vádlott bűnösnek találtatott (minősítés);

3. azt, hogy minő büntetésre és jogkövetkezményekre ítéltetik a vádlott;

4. azt, hogy a büntető törvényeknek mely rendelkezései vagy mely büntető szabályok alkalmaztattak ellene;

5. pénzbüntetés kiszabásánál annak a szabadságvesztésbüntetésnek meghatározását, a mely a pénzbüntetés behajthatatlansága esetében helyébe lép; végül

6. intézkedést az előzetes letartóztatásnak vagy a vizsgálati fogságnak, avagy az esetleg kiállott fegyelmi vagy bírósági büntetésnek betudásáról a kiszabandó büntetésbe.

Ha a bíróság több egyénre szab ki halálbüntetést, az ítéletben azt a sorrendet is meghatározza, a melyben az elítéltek kivégzendők.

Az 1., a 2. és a 3. pontban foglalt rendelkezések meg nem tartása semmisségi ok.

309. §

A haditörvényszéknek jogában áll igen fontos és tulnyomó enyhítő körülmények találkozása esetében:

1. az agyonlövés általi halálbüntetés helyett három évnél nem rövidebb tartamu börtönt vagy sulyos börtönt megállapítani, sulyos börtönt azonban csak akkor, ha a bűncselekményt a katonai büntetőjog ama különös ismertető jelek hiányában, a melyektől a halálbüntetés alkalmazása függ, sulyos börtönrel sujtja;

2. a börtönbüntetést, a mely tíz és husz év között vagy életfogytig volna megállapítandó, nem ugyan fokra nézve megváltoztatni, hanem tartamban, de három évnél nem alább leszállítani;

3. oly esetekben, a melyekben a börtönbüntetés öt és tíz év között van meghatározva, mind a börtönbüntetést enyhébb fokra változtatni, mind a büntetés tartamát, de egy évnél nem alább leszállítani.

Ezt a rendkívül enyhítő jogot azoknál a határozott időtartamu szabadságvesztésbüntetéseknel is lehet alkalmazni, a melyek a katonai büntetőjog szerint a miatt, mert a tettes a tett idején a husz éves életkort még meg nem haladta, vagy a tett a kísérletnél maradt, a halálbüntetés helyébe lépnek.

310. §

Az ítélet indokolásában ki kell fejteni, hogy a haditörvényszék, mely tényeket és mily okokból tart bebizonyítottak vagy be nem bizonyítottaknak, továbbá fel kell sorolni azokat az okokat, a melyek a jogkérdések eldöntésénél és a főtárgyalás során tett, de elutasított indítványokra vonatkozó határozatok hozásánál irányadók voltak.

Elítélés esetében megjelölendő a súlyosító és az enyhítő körülmények.

A felmentő ítéletben határozottan meg kell jelölni a 306. §-nak azt az esetét, a mely a felmentésnek alapjául szolgált.

311. §

Ha a vádlott, a ki ellen már hozatott büntető ítélet, ennek az ítéletnek keletkezése előtt elkövetett más bűncselekményben találtatik bűnösnek, az újonnan kiderült bűncselekmény büntetésének megállapításánál a korábbi ítélettel rá kiszabott büntetést megfelelően tekintetbe kell venni, úgy, hogy mind a két büntetés együttvéve a súlyosabb bűncselekményre meghatározott legmagasabb büntetést meg ne haladja. Nincs helye ily tekintetbevételnek, ha az újonnan kiderült tette halálbüntetést vagy életfogytig tartó szabadságvesztésbüntetést kell szabni.

H) Az ítélet kihirdetése.

312. §

A tárgyalásvezető közvetlenül az ítélet meghozása után, az elnök felszólítására, nyilvános ülésben és a vádló meg a vádlott jelenlétében kihirdeti az ítéletet lényeges indokaival együtt.

Ha az ítéletet és indokait azonnal írásba foglalni nem lehetne az írásba foglalásnak legkésőbb három nap múlva, a dandárbirósági eljárásban egy nap múlva a kihirdetés után meg kell történnie; ebben az esetben elég, ha az ítéletet (az indokokat) a tárgyalásvezető és a jegyzőkönyvvezető írják alá.

Ha a vádlott az ítélet kihirdetésénél nincs többé jelen, az elnök elrendelheti, hogy őt a kihirdetéshez elővezessék, vagy pedig a kihirdetés után intézkedhetik, hogy az ítéletet a vádlottal jegyzőkönyvileg hadbíró közölje.

Az ítélet kihirdetése után a vádlott az ítélet ellen megengedett perorvoslatokra nézve felvilágosítandó.

A haditörvényszék a vádlott nyilatkozatainak és a vádlónak meghallgatása után határoz a fölött, vajjon a szabadlábon levő elítélt az illetékes parancsnok további elhatározásáig (175. §) vagy végrehajtható rendeletéig előzetes letartóztatásba helyezendő-e vagy sem.

313. §

A haditörvényszék, ha halálos ítéletet hozott, a vádlottat arra nézve, hogy kíván-e perorvoslattel élni, meghallgatja és közvetlenül ez után a katonai ügyész részvételeivel tanácskozást tart a fölött, vajjon az elítélt megkegyelmezésre méltó-e vagy sem és hogy megkegyelmezés esetében a halálbüntetés helyett mily büntetés volna megállapítandó. Az erről szóló jegyzőkönyv az iratokhoz csatolandó.

I) Jegyzőkönyvvezetés

314. §

A 274. §-ban említett mozzanatokról és határozatokról, valamint a főtárgyalásról semmiség terhe alatt jegyzőkönyvet kell szerkeszteni, a melyet a tárgyalásvezető, a jegyzőkönyvvezető s a tárgyalásnál esetleg alkalmazott tolmács ír alá. A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell a tárgyalás napján és helyén, valamint a bíróság megjelölésén kívül az elnöknek, a haditörvényszék tagjainak, a jegyzőkönyvvezetőnek és a tolmácsnak, a vádlónak, a sértettnek, a magánpanaszosnak, a vádlottnak és védőjének, továbbá a zárt ülésbe meghívott bizalmi férfiaknak nevét, rendfokozatát és csapattestét, tanusítania kell a bűncselekmény törvényes megjelölését a vád szerint, a haditörvényszék tagjainak megesketését, a tárgyalás menetét s az eljárás összes lényeges alakításait, különösen pedig fel kell említenie azt, vajjon a tárgyalást nyilvánosan vagy a nyilvánosság kizárásával tartották-e, mely tanukat és szakértőket hallgattak ki és mely ügyiratokat olvastak fel, vajjon a tanuk és a szakértők esküt tettek-e vagy megesketésük mi okból maradt el, végül hogy a főtárgyalás alatt minő indítványok tétettek és minő határozatok hozattak.

A vádlott és a tanuk vagy a szakértők vallomásainak lényegét csak akkor kell a jegyzőkönyvbe foglalni, ha e vallomásaik az ügyiratokban foglalt nyilatkozataitól eltérnek, ezeket módosítják vagy kiegészítik, vagy ha őket a főtárgyaláson hallgatták ki először.

315. §

A vádló és a vádlott jogaik megóvása végett kívánhatják egyes részletek jegyzőkönyvi megállapítását. Ott, a hol a szó szerinti szerkezet lényeges, a tárgyalásvezető köteles egyes helyek felolvasását a vádló vagy a vádlott kívánatára azonnal elrendelni.

Fontos esetekben a hadosztálybíróági eljárásban a tárgyalásvezető, ha helyénvalónak tartja, az összes vagy egyes nyilatkozatoknak és perbeszédeknek gyorsírói feljegyzését rendelheti el; a katonai ügyész vagy a vádlott idejekorán előadott kérelmére ezt, ha egyáltalában lehetséges, mindig el kell rendelni, mindamellett a vádlott kérelmére csak akkor, ha a gyorsírói feljegyzéssel járó költségeket megelőzőleg a bíróságnál letétbe helyezi. A gyorsírói feljegyzések három nap alatt rendes írással leirandók, a tárgyalásvezetőnek megvizsgálása végett bemutatandók és a jegyzőkönyvhöz csatolandók.

A gyorsírót alkalmaztatása előtt meg kell esketni (84. §).

A vádlónak, a magánpanaszosnak és a vádlottnak egyébiránt szabadságában áll a lezárt jegyzőkönyvet és mellékleteit megtekinteni és lemásolni.

A főtárgyalási jegyzőkönyv elkészítésének időpontjára nézve a 312. § 2. bekezdésének az ítélet írásbafoglalására vonatkozó rendelkezései megfelelően alkalmazandók.

A jegyzőkönyv bizonyítékul szolgál a tekintetben, vajjon a főtárgyalásra vonatkozólag megszabott alakiságok megtartottak-e, az ellenbizonyítás azonban meg van engedve.

316. §

A haditörvényszéknek a főtárgyalás alatt és ennek bevégeztével tartott tanácskozásairól és szavazásairól mindazokban az esetekben, a midőn a haditörvényszék tanácskozás végett visszavonul, vagy az üléstermet kiüritteti, külön jegyzőkönyvet kell szerkeszteni, a melyet az elnök, a tárgyalásvezető és a jegyzőkönyvvezető ír alá.

Ez a jegyzőkönyv lepecsételten csatolandó az ügyiratokhoz és azt csakis a perorvoslati eljárás során a felsőbb bíróság tekintheti meg.

K) A főtárgyalás félbeszakítása és elnapolása

317. §

Félbeszakítás esetében a főtárgyalás meghatározott időre, elnapolás esetében pedig újabb határnap kitűzése nélkül bizonytalan időre hagyatik abban.

A mennyiben ez a Fejezet kivételt nem tesz, a félbeszakítást huszonnégy órára az elnök, a félbeszakítást hosszabb időre, valamint az elnapolást a haditörvényszék rendeli el.

318. §

A főtárgyalás a jelen Fejezetben meghatározott eseteken kívül még a következő esetekben is félbeszakítandó vagy elnapolandó:

1. ha a vádlott védelmének előterjesztése előtt megbetegszik és felmentő vagy a bíróság illetéktelenségét kimondó ítélet nem hozható;

2. az utóbbi feltételek alatt, ha a védő a főtárgyalás alatt megbetegszik, más védő pedig azonnal közre nem vonható és oly bűnvádi eset forog fenn, a melyben a védelem kötelező vagy a haditörvényszék nézete szerint szükséges;

3. ha valamelyik tanu vagy szakértő betegség miatt nem bír nyilatkozatot tenni és a haditörvényszék a vallomást vagy véleményt oly lényegesnek tartja, hogy a főtárgyalás e tanu vagy szakértő személyes kihallgatása nélkül nem folytatható;

4. ha a haditörvényszék új bizonyítékok megszerzésének, védő közrevonásának vagy a védelem bővebb előkészítésének látja szükségét;

5. ha a főtárgyalás folytatása legyőzhetetlen nehézségekbe ütközik.
Félbeszakítandó a főtárgyalás a benne résztvevő egyének pihenése végett is.

319. §

A főtárgyalás elnapolása esetében az új határnap kitűzése, a haditörvényszék egybehívása, valamint a többi érdekelt megidézése és előállítása a XVII. Fejezet rendelkezései szerint történik. Az új főtárgyalás határnapjának kitűzése azonban a 247. § 2. bekezdésében meghatározott határidőhöz nincsen kötve.

A főtárgyalás félbeszakítása, esetében az érdekelteket a főtárgyalás folytatása végett kitűzött időpontra az elnök a végzés kihirdetésével idézi. Ha a főtárgyalás félbeszakítása huszonnégy óránál hosszabb időre terjed, a haditörvényszék tagjainak vezénylése és a tényleges katonai szolgálatban álló más résztvevők előállítása, ideértve a szabadlábon levő vádlottét is, a bíróság újabb megkeresésére, sürgős esetben a tárgyalásvezető megkeresésére történik.

A főtárgyalásnak mind félbeszakítása, mind elnapolása esetében az újonnan kitűzött főtárgyalásra, hacsak elháríthatatlan akadály fenn nem forog, ugyanazok a haditörvényszéki tagok (pótbírák) vezénylendők, a kik mint ilyenek az első főtárgyaláson működtek.

320. §

A bizonyító eljárás nem ismétlendő, ha a főtárgyalást ugyanazok előtt a haditörvényszéki tagok előtt tartják s az első főtárgyalás óta nyolcz napnál hosszabb idő el nem mult.

Nyolcz napnál tovább tartó félbeszakítás vagy elnapolás után a bizonyító eljárás ismétlése csak akkor mellőzhető, ha a félbeszakított vagy elnapolt főtárgyalás óta egy hónapnál több idő el nem mult s a haditörvényszék tagjai ugyanazok maradtak. Ha ily esetben a vádló vagy a vádlott vagy valamelyik haditörvényszéki tag a bizonyító eljárás ismétlését indítványozza, a haditörvényszék határoz.

L) Közbejött események

321. §

Ha valószínűvé válik, hogy valamelyik tanu a főtárgyaláson tudva hamisan vallott, vallomásáról az elnök, a tárgyalásvezető meghallgatása után jegyzőkönyvet szerkesztet s ezt felolvasása és helybenhagyása után a tanuval aláírattja és őt szükség esetében el is fogatja.

Ha a főtárgyalás alatt valaki az ülésteremben oly bűncselekményt követ el, a mely nem csupán a jogosult kívánatára üldözendő és a melynek elkövetésénél a bűnöst tetten kapják, az elnök köteles az esetről külön jegyzőkönyvet szerkeszteni és a bűnöst szükség esetében elfogatni.

Ha a tettes a hadseregi vagy a honvéd büntetőbíráskodás alatt áll, az esetről előljáró parancsnoksága vagy pedig a közös hadsereg vagy a honvédség legközelebbi helyihatósága értesítendő s a tettes szükség esetében oda átkísérendő.

Ha a tettes polgári büntetőbíráskodás alatt áll, a tényállás az illetékes polgári hatósággal közlendő. Az elnök belátására van bízva, vajjon a tettes egyidejűleg a közbiztonsági hatósághoz átkísérendő-e.

Ha a vádlott követett el a főtárgyalás alatt bűncselekményt és e cselekményre nézve a hadseregi büntetőbiráskodásnak van helye, a 293. § 2. és 3. bekezdésének s a 295., a 303. és a 304. §-nak rendelkezéseit kell alkalmazni; minden más esetben a 2-4. bekezdés rendelkezései nyerneek megfelelő alkalmazást.

XIX. FEJEZET

Rendes perorvoslatok és a kijavítás

I. CZIM

Általános rendelkezések

322. §

Rendes perorvoslatok: a felfolyamodás, a felebbezés és a semmisségi panasz.

Felfolyamodásnak az illetékes parancsnok vagy a bíróság rendelkezései és végzései ellen, fellebbezésnek és semmisségi panasznak ítéletek ellen van helye.

323. §

A legfelsőbb katonai törvényszék határozatai ellen rendes perorvoslatnak helye nincs.

324. §

Azokat a nyilatkozatokat, a melyek rendelkezések és végzések ellen irányuló perorvoslatok használására vagy visszavonására vonatkoznak, ott kell megtenni, a honnan a rendelkezés származik vagy a hol a végzés hozott; azokat a nyilatkozatokat pedig, a melyek az ítéletek ellen irányuló perorvoslatok használására vagy visszavonására vonatkoznak, a haditörvényszéknél, ha pedig ez nincs többé együtt, annál a bíróságnál, a melynél a haditörvényszék az ítéletet hozta.

A nyilatkozatokat a tényleges legénységi egyének és a rangosztályba nem sorozott tényleges havidijasok csakis élőszóval tehetik és ha szabadlábbon vannak, előljáró parancsnokságuknál is jegyzőkönyvbe mondhatják.

Más egyének, ideértve a katonai ügyészt és az ügyészi tisztet, valamint a védőt is, nyilatkozataikat akár írásban benyújthatják, akár élőszóval jegyzőkönyvbe mondhatják.

Fogva levő terheltek ezenfelül a katonai letartóztató intézet vezetésével megbízott tisztnél (fogházfelügyelő tisztnél) is jegyzőkönyvbe mondhatják nyilatkozataikat.

A jegyzőkönyvet mindjárt a nyilatkozat tevésekor kell szerkeszteni; ha ez nem lehetséges, a nyilatkozat időpontja a jegyzőkönyvben pontosan feltüntetendő.

A perorvoslat helytelen megjelölése a terhelt hátrányára nem szolgálhat.

325. §

A vádlott érdekében perorvoslatok használására a védő is jogosult (101. §). Ugyanez a jog illeti a kiskoru vádlott törvényes képviselőjét, a vádlott akarata ellen is.

A vádló az őt megillető perorvoslatokkal, az illetékes parancsnok meghagyása folytán, a vádlott javára is élhet.

Minden perorvoslatnak megvan az a hatálya, hogy a megtámadott határozat a vádlott javára is megváltoztatható vagy feloldható.

Ha az ítélet ellen a vádlott javára törvényes képviselője vagy a vádló élt perorvoslattal, vagy ha kétséges, vajjon a vádlott a védője által használt ily perorvoslat-hoz hozzájárul-e, a vádlott erről értesítendő és felvilágosítandó, hogy a perorvoslatnak ily igénybevétele az ítélet jogerőre emelkedését s ekként az esetleg kiszabott büntetés végrehajtását késlelteti.

326. §

A perorvoslat használásáról lemondani vagy a perorvoslatot visszavonni a perorvoslat bejelentésére meghatározott határidő letelte előtt is lehet. A lemondásnak és visszavonásnak az a hatálya van, hogy ezekről visszalépésnek többé helye nincsen.

A vádlott javára más jogosult által használt perorvoslat csakis a vádlott kiFejezett beleegyezésével vonható vissza.

Ellenben a védő által használt perorvoslatot vissza kell vonni, mihelyt a vádlott a használásához adott beleegyezését visszavonja.

Ha a perorvoslat fölött a határozathozás szóbeli tárgyalás alapján történik, a perorvoslat a tárgyalás megkezdése után vissza nem vonható.

Az ítéletek ellen irányuló oly perorvoslatokat, a melyek nem jogosult egyén által, vagy a bejelentésre meghatározott határidőn túl vagy jogérvényes lemondás után használtattak, az a bíróság, a melynél az ítélet hozatott, visszautasítja. E rendelkezés ellen a perorvoslat használója, értesítettését követő három nap alatt felfolyamodással élhet a közvetlen felsőbb bírósághoz. Ha ez a felfolyamodásnak helyt ad, a perorvoslat okainak kifejtésére nyitva álló határidő (337. § 1. bekezdése és 361. §), a mennyiben ez a kifejtés még meg nem történt, a határozat közlésének napjától kezdődik.

Perorvoslatokra hozott minden határozatot indokolni kell.

II. CZIM.
Felfolyamodás.

327. §

Felfolyamodásnak csak a törvényben kiFejezetten megjelölt esetekben van helye.

Ez a rendelkezés nem érinti azt a jogot, a melynél fogva a bűnvádi eljárásban közreműködésre hivatott egyének ellen hivatalos vagy szolgálati kötelességeik megszegése miatt feljelentést vagy a peres eljáráson kívül panaszt lehet tenni.

328. §

Az a hatóság, a melynek rendelkezése vagy végzése ellen a felfolyamodás irányul, ezt, ha alaposnak tartja, rendszerint maga tartozik orvosolni. Ellenkező esetben a felfolyamodás a határozathozásra hivatott hatóság elé terjesztendő.

329. §

A felfolyamodásnak, a mennyiben ez a bűnvádi perrendtartás kivételt nem tesz, felfüggesztő hatálya nincs. Mindamellett nemcsak az a hatóság, a melytől a megtámadott rendelkezés vagy végzés ered, hanem az is, a mely a felfolyamodás fölött a határozathozásra hivatva van, a végrehajtás felfüggesztését elrendelheti.

Az utóbbi hatóság a határozathozáshoz szükségeseknek mutakozó megállapításokat is elrendelheti, vagy maga foganatosíthatja.

330. §

A felfolyamodás fölött a határozathozást előzetes szóbeli tárgyalás nem előzi meg.

A legfelsőbb katonai törvényszék, mielőtt a felfolyamodás fölött határozná, a katonai vezérügyészt mindig meghallgatja.

Ha a felfolyamodásnak hely adatik, az ügyben szükséges rendelkezéseket meg kell tenni.

III. CZIM

Fellebbezés

A) Közös rendelkezések

331. §

Fellebbezésnek a dandárbiróságok ítéletei és a hadosztálybiróságok első foku ítéletei ellen van helye.

332. §

A dandárbiróságok ítéletei ellen fellebbezéssel lehet élni:

1. fennforgó semmisségi okok miatt (358-360. §-ok);
2. a bűnösség kérdésében;
3. a büntetés kiszabásának kérdésében.

A dandárbiróságnak saját illetéktelenségét kimondó ítéletét fellebbezéssel csak abban az esetben lehet megtámadni, ha a 300. § 1. bekezdése értelmében hozták.

A büntetés kiszabásának kérdésében fellebbezésnek a vádlott terhére csak akkor van helye, ha a haditörvényszék a büntetés rendkívüli enyhítésének jogával élt, vagy ha a rangvesztést a vádló indítványa ellenére nem mondta ki, a vádlott javára pedig csak akkor, ha a haditörvényszék a büntetést a legkisebb mértéken alul, rendkívüli enyhítési jogánál fogva, már ugyis le nem szállította és egyáltalában, ha a rangvesz-

tést önálló büntetésként vagy oly esetben mondotta ki, a melyben azt nem kell feltétlenül kimondani.

333. §

A hadosztálybíróságok ítéletei ellen fellebbezésnek csakis a büntetés kiszabásának kérdésében van helye, a mennyiben nem a 358. § 11. pontjában említett semiségi ok forog fenn és a mennyiben a 332. § 3. bekezdésében foglalt előfeltételek megvannak. A büntetés kiszabásának kérdésében fellebbezésnek a vádlott javára akkor is helye van, ha a haditörvényszék az agyonlövés általi halálbüntetést szabadságvesztésbüntetésre, az életfogytig tartó szabadságvesztésbüntetést határozott időtartamra át nem változtatta (309. § 1. és 2. pontja).

334. §

A vádlott javára mind ő maga, mind a 325. §-ban megnevezett egyének, a vádlott terhére pedig a vádló és a magánpanaszos fellebbezhetnek.

A dandárbírósnak oly ítélete ellen, a melylyel ez a bíróság a hadseregi bíróságok illetéktelenségét mondja ki, mind az ügyészi tiszt és a magánpanaszos, mind a vádlott fellebbezhet.

A dandárbíróság ítéletét, a mennyiben a hadseregi bíróságok illetékességét állapítja meg, mind az ügyészi tiszt, mind a vádlott megtámadhatja fellebbezéssel.

335. §

A fellebbezés bejelentésének határideje az ítélet kihirdetését követő három nap.

Arra a vádlottra nézve, a ki az ítélet kihirdetésénél nem volt jelen, a határidő azt a napot követő naptól számítandó, a mely napon vele az ítéletet közölték.

A védőre és a vádlott törvényes képviselőjére nézve a határidő ugyanattól az időponttól kezdődik, a melytől a vádlottra nézve.

A fellebbezésre jogosult egyéneknek, kívánatra, az ítélet, indokaival együtt hiteles másolatban mielőbb kézbesítendő.

336. §

A kellő időben bejelentett fellebbezésnek felfüggesztő hatálya van.

De a dandárbíróság által felmentett vagy oly vádlottnak szabadlábra helyezése, a kinek kiállott vizsgálati fogsága a dandár- vagy a hadosztálybíróság ítéletében büntetés gyanánt betudatott, csakis a vádló fellebbezése folytán, még pedig ily esetben is csak akkor szenved halasztást, ha a vádló fellebbezését nyomban az ítélet kihirdetése után jelentette be és ha az illetékes parancsnok a szabadlábrahelyezést nem találja elrendelendőnek (182. §).

Ha a fellebbezés csak a büntetés mértéke ellen irányul, az elítélt a szabadságvesztésbüntetést az ítélet jogerőre emelkedése előtt megkezdheti, hacsak a büntetés megkezdésének elhalasztását a 419. §-hoz képest katonai szolgálati tekinetektől el nem rendelik. Oly tisztek és hasonló állásu egyének azonban, a kik

börtönbüntetésre vannak ítélve, büntetésüket az ítélet jogerőre emelkedése előtt meg nem kezdhetik.

337. §

Annak, a ki a fellebbezést bejelentette, jogában áll a bejelentési határidő leteltét követő öt nap alatt a fellebbezés okainak kifejtését benyújtani vagy jegyzőkönyvbe mondani (324. §).

A fellebbezésnek bejelentéséből vagy megokolásából határozottan ki kell tűnnie, hogy a fellebbező az ítéletnek mely pontjait tartja sérelmeseknek (332. § 1-3. pontjai) és hogy minő semmisségi okokat kíván érvényesíteni, ugyasintén, hogy mely egyenkint és világosan megjelölendő körülményekre akarja az állított semmisséget alapítani, mert különben a fellebbezésre vagy semmisségi okokra a felsőbb bíróság nem lesz figyelemmel. A vádlott fellebbezésének bejelentésében vagy megokolásában idevonatkozólag előforduló hiányok azonban az ő bírósági kihallgatása után lehetőleg pótlandók.

A fellebbezés és megokolása a fellebbezés okainak kifejtésére nyitva álló határidőn belül módosítható vagy kiegészíthető.

A fellebbező a dandárbíróóság ítélete ellen irányuló fellebbezésének bejelentésekor vagy megokolásában új tényekre és bizonyítékokra is hivatkozhatnak, a nyomós voltak megítélésére szolgáló összes körülmények pontos megjelölésével.

338. §

A fellebbezés bejelentéséről és a megokolás benyújtásáról az ellenfelet értesíteni kell.

Ez az értesítést követő három nap alatt a fellebbezés bejelentésére és megokolására vonatkozó ügyiratokat (jegyzőkönyveket) a bíróságnál megtekintheti és lemásolhatja, valamint ellenészrevételeit benyújthatja vagy jegyzőkönyvbe mondhatja (324. §).

Ezekben az észrevételekben szabadságában áll abban az esetben, ha a fellebbező a 337. § utolsó bekezdésében foglalt jogával élt, a maga részéről is új bizonyítékok felvételét indítványozni nyomós voltak kimutatása mellett.

339. §

Az ellenészrevételek beérkezte vagy a rájuk vonatkozó lemondás után vagy a három napos határidő letelte után az ügyiratok a felsőbb foku bíróság elé terjesztendők.

B) További eljárás a dandárbíróóságok ítéletei ellen irányuló fellebbezés esetében

340. §

A fellebbezést mindenekelőtt a katonai ügyésszszel kell betekintés végett közölni.

A hadosztálybíróóság a fellebbezést, mint meg nem engedettet, visszautasítja:

1. ha nem jogosult egyén használta, vagy ha elkésve vagy a fellebbezőnek a perorvoslatról való jogérvényes lemondása után terjesztették elő,

2. ha azok a pontok, a melyek ellen a fellebbezés irányul, világosan ki nem vehetők, vagy ha a semmisségi okok, a melyek miatt a fellebbezés kizárólag történt, egyenkint és határozottan megjelölve nincsenek és e hiánya a perorvoslatot használó vádlott bírósági kihallgatásával sem volt megszüntethető.

A visszautasítás ellen, a melyet a katonai ügyészszel is közölni kell, a fellebbező az értesítést követő három nap alatt felfolyamodással élhet a legfelsőbb katonai törvényszékhez.

A hadosztálybíróság az ügyiratok kiegészítését is elrendelheti vagy a dandárbíróságtól felvilágosításokat kérhet.

341. §

A fellebbezés elfogadásának esetében a hadosztálybíróság megvizsgálja, vajjon a 337. és a 338. § szerint bejelentett új tények és bizonyítékok nyomósak-e. Ha nem nyomósak, akkor a bíróság a bizonyításra vonatkozó indítványt azonnal visszautasítja.

A dandárbíróság által már felvett bizonyítékok ujrafelvételének csak akkor van helye, ha a bíróság az ismétlést az első foku bíróság ítéletében foglalt ténybeli megállapítások helyességére nézve fennforgó nyomatékos kétség miatt szükségesnek tartja.

Új bizonyításfelvételnek vagy a felvétel ismétlésének szüksége esetében, azt a bíróság a körülményekhez képest kiküldött bíró által is foganatosíthatja, a midőn a 251. § 3. bekezdésének rendelkezései megfelelően alkalmazandók. Más esetben a bizonyításfelvétel a fellebbezési tárgyalásnak tartandó fenn.

342. §

Ha a fellebbezést csak a büntetés kiszabásának kérdésében használták és a fellebbezési bíróság előtt új bizonyításfelvételre szükség nincs, a fellebbezési bíróság zárt ülésben, a melyen a fellebbezési bíróság tagjain és a jegyzőkönyvvezetőn kívül csak a katonai ügyész vesz részt, a nem állandó bírák megesketése s a tárgyalásvezető előadásának és indítványának, valamint a katonai ügyésznek meghallgatása után határoz. A fellebbezési bíróság az ügy érdemében ítélettel, egyébként végzéssel határoz.

343. §

Ha a 340. § 2. bekezdésében és a 342. §-ban említett esetek egyike sem forog fenn, a hadosztálybíróság annyiban is, a mennyiben a fellebbezés a büntetés kiszabása ellen irányul, nyilvános fellebbezési tárgyalást tűz ki. Meghatározza a tárgyalás helyét és idejét, intézkedik a fellebbezési bíróság alakítása és a szükséghez képest a tanuknak és szakértőknek megidézése iránt. (247. § 5. és 6. bekezdése.)

A bíróság oly esetben, midőn a vádlott jelenlétét az igazság kiderítése szempontjából szükségesnek tartja, intézkedik a vádlott elővezetése vagy megidézése

iránt (247. § 1. és 2. bekezdése), más esetben a vádlottat a kitűzött határnapról legalább három nappal előbb, oly megjegyzéssel értesíti, hogy szabadságában áll a fellebbezési tárgyaláson személyesen megjelenni vagy magát védővel képviseltetni, a fogva levő vádlottat pedig oly megjegyzéssel, hogy a jelenlétre nincs ugyan igénye, de magát védővel képviseltetheti.

A védőt a vádlottal egyidejűleg kell a tárgyalás határnapjától értesíteni, ha a tárgyalás kitűzése idejében a bíróság előtt ismeretes. A 88. § 2. bekezdése alapján ki-rendelt védőt a tárgyalásra idézni kell. (280. § 3. bekezdése.)

A tárgyalás határnapja a katonai ügyészszel idejekorán közlendő.

A magánpanaszost és a sértettet a kitűzött tárgyalásról idejekorán oly megjegyzéssel kell értesíteni, hogy azon megjelenni szabadságukban áll. Ha a magánpanaszos vagy a vádlott törvényes képviselője fellebbezéssel élt, a tárgyalás határnapjáról idejekorán oly megjegyzéssel értesítendő, hogy a bíróság a fellebbezés fölött a fellebbezés kifejtésében előadottak figyelembevételével, elmaradásuk esetében is fog a törvénynek megfelelően határozni.

Egyebekben a fellebbezési tárgyalás előkészítésére nézve a 248., 249. és 253. § rendelkezései megfelelően alkalmazandók.

344. §

A fellebbezési tárgyalásra, a mennyiben a 345-351. §-ok eltérést nem állapítanak meg, a XVIII. Fejezet rendelkezései megfelelően alkalmazandók.

345. §

A fellebbezési tárgyalást a katonai ügyész jelenlétében kell megtartani.

A nem állandó bírák megeskutése és a netalán megidézett tanuknak és szakértőknek név szerint felhívása után a tárgyalásvezető vagy a társbíróként közrevont második igazságügyi tiszt az ügyet a tanuk és a szakértők távollétében véleménynyilvánítás és indítványtétel nélkül előadja úgy, hogy csak a tényállásra és a mennyire a fellebbezés megítéléséhez szükséges, az ügy eddigi lefolyására, továbbá a fellebbezés kifejtésének lényegére s az így előálló vitás pontokra terjeszkedik ki.

Mindenesetre fel kell olvasni az elsőfoku ítéletnek fellebbezéssel megtámadott részét indokaival együtt és ha a tárgyalásvezető czélszerűnek tartja, az elsőfoku főtárgyalásról szerkesztett jegyzőkönyvet is.

346. §

Ezután, ha jelen van, a vádlott hallgatandó ki, a minek megtörténtével a netalán megidézett tanuk és szakértők kihallgatása s egyéb bizonyításvétel következik.

Az ügy előadásakor, valamint a bizonyítás felvételekor a dandárbírószak haditörvényszéke előtt kihallgatott, de a fellebbezési tárgyalásra meg nem idézett résztársak, tanuk és szakértők vallomásáról szóló jegyzőkönyvek, tekintet nélkül a 288. § előfeltételeire, felolvashatók. A meg nem jelent vádlott vallomása, valamint mindazok az iratok, a melyeknek felolvasása az elsőfoku főtárgyaláson meg van engedve, a fellebbezési tárgyaláson szintén felolvashatók.

347. §

A bizonyításfelvétel befejezése után az, a ki fellebbezett vagy a fellebbezést képviselni hivatva van, a fellebbezés megokolására s utána az ellenfél, válaszának előadására felhivandó. A katonai ügyész akkor is jogosítva van véleményt nyilvánítani, ha a fellebbezést a magánpanaszos terjesztette elő. A megjelent vádlottat (védőjét, törvényes képviselőjét) illeti az utolsó felszólalás joga.

348. §

A fellebbezési bíróság az elsőfoku bíróságnál felvett és az esetleg a 341. § szerint foganatosított bizonyításra alapítja határozatát. A fellebbezési bíróság ítélettel határoz.

A fellebbezési bíróság, ha a fellebbezést, mint meg nem engedettet (337. § 2. bekezdése és 340. § 2. bekezdése) vagy alaptalant vissza nem utasítja, az ügy érdemében a nélkül, hogy a tett indítványokhoz kötve volna, ama szabályok szerint ítél, a melyek a hadosztálybíróságok elsőfoku ítéleteinek hozására meg vannak állapítva, a mennyiben ez a törvény alább eltérő rendelkezést nem tartalmaz.

349. §

Ha a 358. § 1-5. pontjaiban felsorolt semmisségi okok valamelyike forog fenn, a fellebbezési bíróság a dandárbíróóság ítéletét feloldja s az elsőfoku bíróságot újabb tárgyalásra utasítja.

Ha a dandárbíróóság helytelenül állapította meg saját tárgyi illetékességét (358. § 6. pontja), a fellebbezési bíróság az ügyet az ítélet feloldása mellett az illetékes helyre teszi át, ha azonban az ügyre nézve elsőfokban a hadosztálybíróóság illetékes, a fellebbezési bíróság a katonai ügyész indítványára, a vádlott beleegyezésével és a 302. § 3. bekezdésében foglalt előfeltételek szem előtt tartásával, érdemben határozhat.

Ha a dandárbíróóság helytelenül nyilvánította magát illetéktelennek, vagy a vádat nem bírálta el teljesen (358. § 6. és 7. pontja), a fellebbezési bíróság tárgyalás tartására és ítélet hozására utasítja az elsőfoku bíróságot, a mely az utóbbi esetben az elintézetlen vádpontok elbírálására szorítkozik.

A fellebbezési bíróságnak azonban az 1. és 3. bekezdés esetében is joga van azonnal vagy későbbi ülésben, szükség esetében az első fokon tartott tárgyalás ismételése vagy kiegészítése s a hiányosnak talált perbeli cselekmény kijavítása után, az ügy érdemében határozni.

350. §

Az ítéletet a fellebbezési bíróság csak megtámadott részében vizsgálja felül.

Ha azonban a bíróság bárki által használt fellebbezés alkalmával arról győződik meg, hogy a dandárbíróóság saját tárgyi illetékességét helytelenül állapította meg (358. § 6. pontja), hogy a törvényt valamelyik vádlott terhére helytelenül alkalmazta (358. § 9-11. pontjai) vagy hogy azok az okok, a melyeken az elítéltnak valamelyik

vádlott javára szóló rendelkezése alapszik, más vádlott társ javára is fennforognak, a fellebbezési bíróság hivatalból akként jár el, mintha megfelelő fellebbezés használtatott volna. Ilyenkor a fellebbezési bíróság a katonai ügyész meghallgatása után zárt ülésben (342. §) akkor is azonnal határozhat, ha egyhangulag azt találja, hogy a hadseregi büntetőbíráskodásnak nincs helye vagy ha a törvénynek valamelyik vádlott terhére történt helytelen alkalmazása esetében a katonai ügyész a határozattal egyetért.

Ha a fellebbezés kizárólag a vádlott javára használtatott, sem a fellebbezési bíróság, sem pedig az a dandárbíró, a mely a 349. § értelmében az ügy újabb tárgyalására utasított, nem szabhat ki a vádlottra súlyosabb büntetést, mint a minőt az elsőfoku ítélet megállapított.

351. §

A fellebbezési bíróság határozatát a vádlottal, ha azt nyilvános tárgyaláson jelenlétében már amugy is ki nem hirdették, a dandárbíró közli.

A fellebbezési bíróság határozatáról a dandárbíró a magánpanaszost és a vádlott törvényes képviselőjét is értesíti abban az esetben, ha fellebbeztek és a határozat nem fellebbezési tárgyaláson hozott.

352. §

A hadosztálybírók azokra a fenti rendelkezésekhez képest hozzájuk jutott fellebbezés fölött hozott ítéletei ellen csakis a jogegység érdekében van semmisségi panasz helye, kivéve a 349. § 2. bekezdésében említett azt az esetet, a melyben a hadosztálybíró első fokon ítélkezik.

C) További eljárás a hadosztálybírók ítéletei ellen irányuló fellebbezés esetében

353. §

A legfelsőbb katonai törvényszék a hozzá érkezett fellebbezés folytán ülésen kívül is elrendelheti az ügyiratok kiegészítését és kívánhat felvilágosításokat az elsőfoku bíróságtól vagy az illetékes parancsnoktól.

A fellebbezés fölött a legfelsőbb katonai törvényszék zárt ülésben (64. §), a melyen a tanácsstagok és a jegyzőkönyvvezetőn kívül csak a katonai vezérügyész vesz részt, a nem állandó tanácsstagok megeskete és az előadóul kijelölt tanácsos előadásának és indítványának, valamint a katonai vezérügyésznek meghallgatása után határoz. A legfelsőbb katonai törvényszék az ügy érdemében ítélettel, egyébként végzéssel határoz.

354. §

Ha a legfelsőbb katonai törvényszék a fellebbezést, mint meg nem engedettet, vissza nem utasítja, az ügy érdemében határoz és ez alkalommal a fellebbezéssel megátadott pontokra szorítkozik s a haditörvényszéknek a vádlott bűnösségére

és az alkalmazandó büntető rendelkezésre vonatkozó határozatát veszi alapul. Ha a büntetést egy vagy több vádlott társ javára oly okokból mérsékli, a melyek a többiek javára is fennforognak, akkor hivatalból akként kell eljárnia, mintha ezek a vádlott társak is fellebbeztek volna.

Ha a legfelsőbb katonai törvényszék bárkinek fellebbezése folytán arról győződik meg, hogy a hadosztálybíróóság a hadseregi büntetőbíráskodást helytelenül állapította meg (358. § 6. pontja), vagy hogy a törvény valamelyik vádlott terhére helytelenül alkalmaztatott (358. § 9-11. pontjai), akkor hivatalból akként jár el, mintha a szóbanforgó semmisségi ok semmisségi panasszal érvényesített volt. Ilyenkor anélkül, hogy a tanács összeállításán változtatni kellene, a legfelsőbb katonai törvényszék a katonai vezérügyész meghallgatása után azonnal határoz, ha a tárgyi illetéktelenség semmisségi okát egyhangulag megállapítottak találja, vagy ha a törvénynek valamelyik vádlott terhére történt helytelen alkalmazása esetében a katonai vezérügyész a határozattal egyetért.

Ha a fellebbezés kizárólag a vádlott javára használtatott, a legfelsőbb katonai törvényszék nem szabhat ki a vádlottra súlyosabb büntetést, mint a melyent az elsőfoku ítélet megállapított.

355. §

Ha a fellebbezésen kívül a fellebbező vagy más jogosult egyén semmisségi panasszal is élt, a legfelsőbb katonai törvényszék a semmisségi panasz elintézése után, vagy ha azt zárt ülésben tárgyalja, elintézése alkalmával, a katonai vezérügyész meghallgatása után, zárt ülésben a fellebbezés fölött is határoz.

356. § A legfelsőbb katonai törvényszék ítéletét a vádlottal a hadosztálybíróóság közli.

Azt a magánpanaszost és azt a törvényes képviselőt, a ki fellebbezéssel élt, a hadosztálybíróóság értesíti a legfelsőbb katonai törvényszék határozatáról.

A legfelsőbb katonai törvényszék, ha ítélete, vagy a határozata következtében jogerőssé vált elsőfoku ítélet halálbüntetésre szól, az ügyiratokat visszaküldésük előtt Ő Felsége elhatározásának kieszközlése végett a hadügyministerhez juttatja el. Az ügyiratokhoz a legfelsőbb katonai törvényszéknek a netalán fennforgó kegyelmi okok tárgyában zárt ülésben a katonai vezérügyész meghallgatása után szerkesztett véleményét csatolni kell.

IV. CZIM

Semmisségi panasz. Semmisségi panasz a jogegység érdekében

A) Semmisségi panasz

357. §

Semmisségi panasznak a hadosztálybíróóságok elsőfoku ítéletei ellen van helye.

Semmisségi panasznak helye van a vádlottnak mind javára mind terhére, de mindig csak a 358. §-ban felsorolt semmisségi okok alapján.

Semmisségi panaszszal a vádlott javára úgy ez maga, mint a 325. §-ban megnevezett egyének, a vádlott terhére pedig a katonai ügyész és a magánpanaszos élhetnek.

A hadosztálybírósnak illetéktelenséget kimondó ítélete ellen mind a katonai ügyész és a magánpanaszos, mind a vádlott emelhet semmisségi panaszt.

A hadosztálybírósg ítélete ellen azon az okon, hogy ez a hadseregi bíróságok illetékességét helytelenül állapította meg, a vádlott és a katonai ügyész semmisségi panaszszal élhet.

358. §

Semmisségi okok:

1. ha a haditörvényszék nem volt kellőképen alakítva, ha nem volt az egész tárgyaláson valamennyi bíró jelen, ha az ítélethozásban a törvény szerint kizárt vagy idejekorán és jogosan kifogásolt bíró vett részt;

2. ha a főtárgyalást kötelező védelem esetében a védőnek, vagy ha bármely esetben oly más egyének jelenléte nélkül tartották meg, a kinek jelenléte a törvény szerint feltétlenül szükséges;

3. ha oly szabály sértett meg vagy mellőztetett, a melynek megtartását a törvény kifejezetten semmisség terhe alatt rendeli, vagy ha a főtárgyaláson a perorvoslatot használnak ellenzése dacára oly megállapításról vagy oly nyomozó cselekményről szóló iratot olvastak fel, a mely a törvény szerint semmis;

4. ha a főtárgyaláson a perorvoslatot használnak valamely indítványa felett határozat nem hozatott, vagy ha az indítványa ellenére hozott közbeszóló határozattal oly törvények vagy az eljárás oly alapelvei lettek mellőzve, vagy helytelenül alkalmazva, a melyeknek figyelembe vétele a bünvádi üldözést és a védelmet biztosító eljárás lényegéhez tartozik, vagy ha az elnöknek valamely intézkedése a védelmet a határozathozásra nézve lényeges irányban törvényellenesen korlátozta;

5. ha a haditörvényszék határozatának döntő tényekre (307. § 6. és 7. pontja és 308. § 1-6. pontjai) vonatkozó része érthetetlen, hiányos vagy önmagának ellentmondó, vagy ha e résznek indokolása hiányzik, vagy ha az indokolásnak az ügyiratok közt levő okiratok tartalmára vagy a bírói vallomásokra vonatkozó adatai magukkal az okiratokkal vagy a kihallgatási és az ülési jegyzőkönyvekkel lényeges ellentmondásban vannak;

6. ha a haditörvényszék saját tárgyi illetékességét helytelenül állapította meg, vagy a saját illetéktelenségét helytelenül mondta ki;

7. ha az ítélet a vádat teljesen nem bírálja el; vagy

8. ha az ítélet a vádon a 302. § rendelkezéseinek ellenére tulment;

9. ha az ítélet törvényt, jogi alapelvet, katonai szolgálati utasítást vagy katonai szolgálati alapelvet megsértett vagy helytelenül alkalmazott abban a kérdésben:

a) vajjon a vádlott terhére rótt tett büntetett, vétséget vagy más, a hadseregi bíróságok illetékessége alá tartozó bűncselekményt képez-e,

b) vajjon forognak-e fenn oly körülmények, a melyek következtében a cselekmény büntethetősége ki van zárva vagy megszűnt, vagy üldözhetősége ki van zárva,

c) vajjon a szükséges vád vagy az illetékes parancsnoknak a vád emelésére szükséges utasítása hiányzik-e,

d) vajjon az eljárást a magánpanaszosnak szükséges kívánata nélkül indították, vagy akarata ellenére folytatták-e;

10. ha az ítélet alapjául szolgáló tett valamely törvénynek, jogi alapelvnek, katonai szolgálati utasításnak vagy katonai alapelvnek helytelen magyarázása folytán olyan büntető rendelkezés alá vonatott, amely rá nem alkalmazható;

11. ha a haditörvényszék a büntetés kiszabásánál büntető hatalmát, vagy a büntetési tételnek a katonai büntetőjogban kifejezetten megjelölt súlyosító vagy enyhítő körülményekkel vont határait, vagy a büntetés átváltoztatására vagy enyhítésére vonatkozó jogának korlátait átlépte, vagy a 379. § 3. bekezdésének és a 400. § 4. bekezdésének rendelkezéseit megsértette vagy helytelenül alkalmazta.

359. §

A 358. § 3. és 4. pontja alatt említett semmisségi okok a vádlott javára nem érvényesíthetők, ha nyilvánvaló, hogy az alaki sérelem a határozatot a vádlottra hátrányosan nem befolyásolhatta. A vádlott terhére pedig csak akkor érvényesíthetők, ha kitűnik, hogy az alaki sérelem a határozatra a vád érdekét sértő befolyást gyakorolhatott és ezenfelül a katonai ügyész miatta felszólalt, a haditörvényszék határozatát kérte s mindjárt e határozat megtagadása vagy kihirdetése után a semmisségi panaszra jogát fenntartotta.

Felmentő ítélet ellen semmisségi panasz a vádlott javára csak a 358. § 9. a) és 10. pontja alatt felsorolt semmisségi okokból és csak akkor emelhető, ha a felmentés oly körülmények miatt történt, amelyek a tett büntethetőségét kizárják vagy megszüntetik.

360. §

Oly eljárási szabály megsértése miatt, amely a vádlott javára szolgál, a vádlott terhére semmisségi panasszal élni nem lehet.

361. §

A semmisségi panasz bejelentésére és kifejtésére, az ellenészrevételek benyújtására és az ügyiratoknak a legfelsőbb katonai törvényszék elé terjesztésére a 335. §, a 337. § 1-3. bekezdései, a 338. § 1. és 2. bekezdése és a 339. § megfelelően alkalmazandók; ugyanez áll a 353. § 1. bekezdésére is, ha a legfelsőbb katonai törvényszék az ügyiratok kiegészítését látja szükségesnek.

362. §

A kellő időben bejelentett semmisségi panasznak felfüggesztő hatálya van.

A 336. § 2. bekezdése megfelelően alkalmazandó.

363. §

A legfelsőbb katonai törvényszéknek a 64. § szerint alakított tanácsa a nem állandó tanácstagok megesketése és a katonai vezérügyész meghallgatása után, zárt ülésben (353. § 2. bekezdése) határoz, ha a katonai vezérügyész maga vagy az előadónál kijelölt tanácsos a 364. és a 365. §-ban megjelölt határozatok valamelyikét indítványozza.

364. §

A zárt ülésben tartott tanácskozás alkalmával a semmisségi panasz azonnal visszautasítható:

1. ha azt a tanács meg nem engedettnek találja, vagyis ha nem jogosult egyén által vagy elkésve emeltetett, vagy ha a semmisségi panasz a perorvoslatot használónak e perorvoslatról való jogérvényes lemondása után terjesztetett elő, vagy ha a semmisségi panaszban a 358. §-ban felsorolt semmisségi okok egyike sincs világosan és határozottan megjelölve, kivált, ha az a körülmény, a mely a semmisségi okot megállapíthatná, kiFejezetten vagy a világos utalással megemlítve nincs (340. § 2. bekezdésének 2. pontja);

2. ha az érvényesített semmisségi ok a legfelsőbb katonai törvényszéknek ugyanabban az ügyben hozott határozata folytán már elenyészett;

3. ha a semmisségi panasz a 358. § 1-8. pontjaiban felsorolt semmisségi okokra támaszkodik s az eljáró tanács egyhangulag úgy találja, hogy az minden további tárgyalás nélkül, mint nyilvánvalóan alaptalan, elvetendő.

365. §

A legfelsőbb katonai törvényszék a vádlott javára emelt semmisségi panasz fölöött zárt ülésen tartott tanácskozás alkalmával a semmisségi panasznak a katonai vezérügyész beleegyezésével azonnal helyt adhat, ha kiderült, hogy új főtárgyalás tartása elkerülhetetlen, annak pedig, hogy a legfelsőbb katonai törvényszék az ügy érdemében határozzon, még nincs helye.

A zárt ülésben tartott tanácskozáson el lehet továbbá rendelni, hogy az állítólagos alaki sérelem felől ténybeli felvilágosítások szereztesse be.

366. §

A zárt ülésben a legfelsőbb katonai törvényszék az ügy érdemében ítélettel, egyébként végzéssel határoz.

367. §

Ha a 364. és a 365. §-ban foglalt előfeltételek fenn nem forognak, vagy ha a zárt ülésben a 364. § 3. pontja szerint egyhangú határozat nem jön létre, a legfelsőbb katonai törvényszék elnöke tárgyalást tűz ki, a melyre a nyilvánosság és a rendfenntartás tekintetében a 256-272. §-ok rendelkezései megfelelően alkalmazandók.

368. §

A tárgyalás határnapja a katonai vezérügyészszel idejekorán közlendő.

A vádlottat a kitűzött határnapról legkésőbb nyolcz nappal a tárgyalás előtt oly megjegyzéssel kell értesíteni, hogy szabadságában áll a tárgyaláson személyesen megjelenni vagy magát védővel képviseltetni, ellenben a fogva levő vádlott oly értelemben értesítendő, hogy a jelenlétre nincs ugyan igénye, de magát védővel képviseltetheti.

A védőt, ha a bíróság előtt ismeretes, a vádlottal egyidejűleg kell a tárgyalás határnapjáról értesíteni. A 88. § 1. vagy 2. bekezdése alapján kirendelt védőt a tárgyalásra idézni kell.

A magánpanaszost és a sértettet a kitűzött tárgyalásról idejekorán oly megjegyzéssel kell értesíteni, hogy azon megjelenni szabadságukban áll. Ha a magánpanaszos vagy a vádlott törvényes képviselője semmisségi panaszszal élt, a kitűzött tárgyalásról idejekorán oly megjegyzéssel értesítendő, hogy a bíróság a panasz fölött a panasz kifejtésében előadottak figyelembevételével elmaradásuk esetében is fog a törvénynek megfelelően határozni.

369. §

A tárgyaláson a katonai vezérügyésznek és kötelező védelem esetében a védőnek is jelen kell lennie.

Ha a tanács a 67. § 1. pontja szerint alakult meg, a tárgyalás úgy kezdődik, hogy a tanácselnök a nem állandó tagokat megesketi. (276. §)

A megesketés után, vagy ha a tanács a 67. § 2. pontja értelmében alakult, mindjárt a tárgyalás megnyitása után, a legfelsőbb katonai törvényszéknek előadóul kijelölt egyik tanácsosa az elnök felhívására vázolja a bünvádi eljárás eddigi menetét és megjelölt a perorvoslat használója által felhozott semmisségi okokat s az ennek következtében fennforgó vitás pontokat anélkül, hogy a hozandó határozatra nézve véleményt nyilvánítana.

370. §

Az előadó után a perorvoslat használóját, még pedig, ha a semmisségi panaszt a katonai ügyész emelte, a katonai vezérügyészt illeti a szó a semmisségi panasz megokolása végett s utána az ellenfélt, válaszának előterjesztése végett. A katonai vezérügyész akkor is jogositva van véleményt nyilvánítani, ha a semmisségi panaszt a magánpanaszos emelte. A vádlottat vagy védőjét illeti mindenesetre az utolsó felszólalás joga. Ha a vádlott, a védő, a törvényes képviselő vagy a netalán fellépett magánpanaszos meg nem jelent, a semmisségi panaszait tartalmazó iratokat vagy ellenészrevételeiket fel kell olvasni. Ha a védő meg nem jelent vagy idő előtt eltávozott és a védelem kötelező, a tárgyalás félbeszakítandó vagy elnapolandó, a mennyiben más védő közrevonása (268. § 2. bekezdése) azonnal nem lehetséges. A szabályszerűen megidézett s igazolatlanul elmaradt vagy az idő előtt eltávozott védővel szemben a 280. § 3. bekezdésének rendelkezései szerint kell eljárni.

Az előterjesztések után az elnök a tárgyalást befejezettnek nyilvánítja és a tanács a tanácskozó helyiségbe visszavonul.

Egyebekben a legfelsőbb katonai törvényszéknél tartott tárgyalásra a 296. §-nak, a 297. § 2. és 3. bekezdésének és a 298. §-nak, továbbá a 317. és a 319. §-nak, valamint a 321. § 2-4. bekezdéseinek rendelkezései megfelelően alkalmazandók.

371. §

A legfelsőbb katonai törvényszék az előterjesztett indítványoktól függetlenül, ítélet alakjában hozza határozatát.

Ha a legfelsőbb katonai törvényszék a semmisségi panaszt meg nem engedettnek (364. § 1. és 2. pontja) vagy alaptalannak találja, kimondja, hogy annak hely nem adható.

Ha a semmisségi panasz alapos, a legfelsőbb katonai törvényszék az ítéletet megtámadott és a semmisségi ok által érintett részében feloldja, s a továbbiak iránt a semmisségi okok különfeleségéhez képest a következő szabályok szerint rendelkezik és jár el:

1. ha a 358. § 1-5. pontjai alatt felsorolt semmisségi okok valamelyike forog fenn, a legfelsőbb katonai törvényszék új fő tárgyalást rendel s e végett az ügyet az elsőfoku bírósághoz utasítja;

2. ha a haditörvényszék helytelenül állapította meg a hadseregi bíróságok illetékességét (358. § 6. pontja), a legfelsőbb katonai törvényszék a bünvádi ügyet az illetékes hatósághoz teszi át s egyuttal határoz a fölött, hogy a vádlott vizsgálati fogsága fenntartandó-e vagy sem (300. § 3. bekezdése);

3. ha a haditörvényszék saját illetéktelenségét helytelenül mondotta ki, vagy ha a vádat nem bírálta el teljesen (558. § 6. és 7. pontja), a legfelsőbb katonai törvényszék új tárgyalás tartására és új ítélet hozására utasítja a bíróságot, a mely az utóbbi esetben az elintézetlen vádpontok elbírálására szorítkozik;

4. minden más esetben a legfelsőbb katonai törvényszék az ügy érdemében határoz és határozatát azokra a tényekre alapítja, a melyeket a haditörvényszék a vádtullopása nélkül (358. § 8. pontja) megállapított. De ha a legfelsőbb katonai törvényszék úgy találja, hogy az ítéletben és indokaiban azok a tények, a melyekre a törvény helyes alkalmazásával az ítéletet alapítani kellene, nincsenek megállapítva, az ügyet új tárgyalás és határozathozás végett az elsőfoku bírósághoz utasítja.

Az 1. és a 4. pont esetében belátása szerint élhet a legfelsőbb katonai törvényszék azzal a jogával, a melynél fogva az illetékes parancsnok helyett más ugyanolyan hatáskörű parancsnokot küldhet ki.

372. §

Ha a semmisségi panasz az ítéletnek csak egyes rendelkezései ellen irányul s a legfelsőbb katonai törvényszék úgy találja, hogy ezek az ítélet egyéb tartalmától különválaszthatók, jogában áll a megtámadott ítéletet csak részben feloldani. Ugyanez áll abban az esetben is, ha a megtámadott ítélet több bűncselekményt ölel fel s közülök a semmisségi panasz csak egyes bűncselekményekre vonatkozó eljárás

vagy határozat ellen irányul és egyszersmind az eljárásnak részben szükséges ismétlése kivihető, vagy ezekre az egyes bűncselekményekre nézve az eljárásnak ily ismétlése nélkül is új határozathozás lehetséges.

373. §

A legfelsőbb katonai törvényszéknek ama semmisségi okok elbírálására kell szorítkoznia, a melyeket a perorvoslat használója kifejezetten vagy világos utalással érvényesített. De ha a legfelsőbb katonai törvényszék bárki által emelt semmisségi panasz alkalmából arról győződik meg, hogy a hadosztálybíróság a hadseregi büntetőbíráskodást helytelenül állapította meg (358. § 6. pontja), vagy hogy a törvény valamelyik vádlott terhére helytelenül alkalmaztatott (358. § 9-11. pontjai), vagy hogy azok az okok, a melyeken az ítéletnek valamelyik vádlott javára szóló rendelkezése alapszik, más vádlott-társnak is javára szolgálnak, ezekben az esetekben a legfelsőbb katonai törvényszék, anélkül, hogy a tanács összeállítása megváltoznék, hivatalból akként jár el, mintha az illető semmisségi ok is érvényesítettettné volna.

Ilyenkor a legfelsőbb katonai törvényszék a zárt ülésben (363. §) a katonai vezérügyész meghallgatása után akkor is azonnal határozhat, ha egyhangulag azt találja, hogy a hadseregi büntetőbíráskodásnak helye nincs, vagy ha a törvénynek a vádlott terhére történt helytelen alkalmazása esetében a katonai vezérügyész a határozattal egyetért.

Ha a semmisségi panasz kizárólag a vádlott javára használtatott, a legfelsőbb katonai törvényszék nem szabhat ki a vádlottra súlyosabb büntetést, mint a minőt a megtámadott ítélet megállapított.

374. §

A legfelsőbb katonai törvényszéknek a 371-373. §-ok eseteiben hozott ítéletet lényeges indokaival együtt a tanácselnök, mihelyt a tanács az ülésterembe visszatért, előszóval kihirdeti (312. §). Az ítélet kiállítására s a jegyzőkönyvek vezetésére a 307-310. §-okban, továbbá a 312. § 2. bekezdésében és a 314-316. §-okban foglalt szabályok megfelelően alkalmazandók, az ítéletnek vagy az ítéleti indokoknak írásba foglalása azonban bonyolultabb esetekben legkésőbb nyolcz napra az ítélethirdetéstől számítva elhalasztható.

375. §

A zárt ülésben (364. és 365. §) hozott, valamint a vádlott távollétében kihirdetett legfelsőbb katonai törvényszéki határozatot a vádlottal a hadosztálybíróság közli.

A zárt ülésben hozott határozatról a hadosztálybíróság értesíti azt a magánpanaszost és azt a törvényes képviselőt is, a ki semmisségi panaszszal élt.

A legfelsőbb katonai törvényszék, ha ítélete vagy a határozata következtében jogerőssé vált elsőfoku ítélet halálbüntetésre szól, az ügyiratokat visszaküldésük előtt Ő Felsége elhatározásának kieszközlése végett a hadügyministerhez juttatja el.

Az ügyiratokhoz a legfelsőbb katonai törvényszéknek a netalán fennforgó kegyelmi okok tárgyában zárt ülésben a katonai vezérügyész meghallgatása után szerkesztett véleményét csatolni kell.

B) Semmisségi panasz a jogegység érdekében

376. §

A katonai vezérügyész a dandár- és a hadosztálybíráóságoknak mindazok ellen a jogerős ítéletei ellen, a melyek a törvény megsértésén vagy helytelen alkalmazásán alapulnak, továbbá a bíróságoknak minden törvényellenes végzése vagy intézkedése ellen, a mely tudomására jut, a hadügyminister meghagyásából a jogegység érdekében bármikor, még pedig abban az esetben is élhet a semmisségi panasszal, ha a törvényes határidőn belül a semmisségi panasz perorvoslatát senki sem vette igénybe.

Az illetékes parancsnokok kötelesek azokat az eseteket, a melyeket ily semmisségi panaszra alkalmasnak tartanak, a hadügyministernek bejelenteni.

377. §

A jogegység érdekében használt semmisségi panaszt általában a 367-374. §-okban foglalt szabályok szerint kell tárgyalni, de azzal az eltéréssel, hogy a tárgyaláson csupán a katonai vezérügyész vesz részt, minélfogva a tárgyalás határnapjáról sem a vádlott, sem más egyének nem értesítendőek.

378. §

Ha a legfelsőbb katonai törvényszék a jogegység érdekében használt semmisségi panaszt alaposnak találja, ítélettel kimondja, hogy a kérdéses bünvádi ügyben a megtámadott végzés vagy intézkedés, a követett eljárás vagy a hozott ítélet a törvényt megsértette. Ellenkező esetben a semmisségi panaszt ítélettel elutasítja. A törvény megsértését megállapító határozat a vádlottra rendszerint nem bír hatályal.

Ha azonban a vádlott a törvény megsértésével hozott ítélettel büntetésre volt ítélve, a legfelsőbb katonai törvényszék a körülményekhez képest őt felmenti, vagy ellene enyhébb büntetési tételt alkalmaz, vagy az ellene folyamatban volt eljárás újrafelvételét, más parancsnok kiküldésével vagy a nélkül, elrendeli.

Ha a legfelsőbb katonai törvényszék azt látja, hogy az ügy nem tartozik a hadsereg büntetőbíráskodás alá, az ítéletet feloldja és a bünvádi ügyet az illetékes hatósághoz teszi át.

A legfelsőbb katonai törvényszék ítéletét a 2. és a 3. bekezdés esetében az elsőfoku bíróság közli a vádlottal.

Ha a vádlott a legfelsőbb katonai törvényszék ítélete felmenti, a vádlott vagy hozzátartozói (389. §) kívánhatják az ítélet közzétételét a hivatalos lapban vagy költségükön más hírlapokban is.

C) Közös rendelkezések

379. §

Az a bíróság, a mely elé az ügy a 365. § 1. bekezdése, a 371. § 1., 3. és 4. pontja és a 378. § 2. bekezdése értelmében új tárgyalás végett utasítottik, az eredeti vádat tartozik a tárgyalás alapjául venni, hacsak a legfelsőbb katonai törvényszék mást nem rendelt.

A bíróság kötve van ahhoz a jogi felfogáshoz, a melyből a legfelsőbb katonai törvényszék határozatának meghozásánál kiindult.

A 373. § 3. bekezdésének rendelkezése az új fő tárgyalás alapján hozandó ítéletre is irányadó.

Ez ellen az új ítélet ellen a 358. §-ban említett összes okokból lehet semmisségi panasszal élni, a mennyiben azok a legfelsőbb katonai törvényszéknek ugyanabban az ügyben hozott határozata folytán már el nem nyésztek. Éppen így használhatók ez ellen az új ítélet ellen a különben megengedett más perorvoslatok is.

V. CZIM

Kijavítás

380. §

Az ítéletekben és más bírósági kiadványokban előforduló nyilvánvaló írás- és számíthatósági hibákat az a bíróság, a melynél a hiba történt, valamelyik érdekelt kérelmére vagy hivatalból bármikor kijavíthatja.

Ugyanez áll akkor is, ha a kiadvány eltér az eredeti szövegtől.

Minden hibás kiadvány kijavítandó és a kijavítás az illető írat szélén megjegyzendő.

XX. FEJEZET

Az ítéletek jogereje. Végrehajtató rendelet

381. §

A mennyiben a törvény kivételt nem tesz (445. § és 475. § A. pontja), mindazok az ítéletek, a melyek ellen perorvoslat egyáltalában nem használható, meghozásukkal, más ítéletek pedig abban az időpontban válnak jogerősekké, a mikor rendes perorvoslattal, lemondás miatt, a határidő elmulasztása miatt, vagy a használt perorvoslat visszautasítása következtében többé meg nem támadhatók.

382. §

A még végrehajtandó büntetésre szóló ítéleteket, mihelyt jogerőre emelkedtek, az elsőfokban illetékes parancsnok végrehajtató záradékkal látja el.

Ez a záradék a végrehajtás elrendelését tartalmazza.

383. §

Ha a hadosztálybírósnak elsőfokban jogerőssé vált ítélete halálbüntetésre szól, az illetékes parancsnok a bűnvádi ügyiratokat a nélkül, hogy a végrehajtató záradékot az ítéletre rávezetné, a legfelsőbb katonai törvényszék elé terjeszti a megkegyelmezés mellett vagy ellen szóló okokat kifejtő jelentés kíséretében.

A legfelsőbb katonai törvényszék a 356. § 3. bekezdése értelmében tartozik eljárni.

Csak ha az ügyiratok az illetékes parancsnokhoz visszaérkeztek, vezeti ez az ítéletre a végrehajtató záradékot.

384. §

A végrehajtató záradékot a vádlott előtt az elsőfoku bíróság hirdeti ki. Ha ez a záradék oly felsőbbbírósi határozatra vonatkozik, a mely a vádlott előtt még kihirdetve nem volt, ugyanakkor ezt is ki kell hirdetni előtte. Szabaddal levő vádlott részére szóló kihirdetés végett előjáró parancsnokságát is meg lehet keresni.

A kihirdetés helyét és idejét az ítéleten fel kell tüntetni.

385. §

Kivánatra a bíróság a sértettnek és a magánpanaszosnak, valamint azoknak, a kik az ítélet ellen a vádlott javára perorvoslással éltek, az indokokkal ellátott jogerős ítélet hiteles másolatát kiszolgáltatja.

XXI. FEJEZET

A bűnvádi eljárás újrafelvétele

386. §

Hadseregi bírósi bűnvádi eljárás újrafelvételének elrendelésére és az újrafelvételének elrendelésére és az új eljárás keresztülvitelére a hadseregi bíróságok illetékesek.

Megszűnik azonban a hadseregi bíróságok illetékessége és a polgári büntetőbírók válnak illetékesekké (393. § 4. bekezdése), ha az újrafelvételt a vádlott terhére oly időben indítványozzák, a midőn a tettesnek üldözése az újrafelvétel tárgyát képező bűncselekmény miatt a hadseregi bíróságoknál a 16. § 1-3. bekezdései értelmében többé meg nem indítható. A polgári büntetőbírók a polgári büntetőjogot, de ha a katonai büntetőjog enyhébb, ezt alkalmazzák. Az alapperben kimondott rangvesztést az új polgári büntetőbírósi ítélet nem érinti.

A vádlott terhére a hadseregi bírósi bűnvádi eljárás újrafelvételének egyáltalában nincs helye oly katonai büntett vagy vétség miatt, a mely nem képez egyszersmind a polgári büntetőjog szerint is bűncselekményt, ha az újrafelvétel iránt az indítvány annak a határidőnek letelte után terjesztetik elő, a melyen belül e bűncselekmény miatt a tettes üldözése a 16. § 2. bekezdése értelmében a hadseregi bíróságoknál megindítható.

387. §

A vád emelése után jogerősen megszüntetett bűnvádi eljárás újrafelvétele csak akkor rendelkezhető el, ha a tett büntethetősége elévülés folytán még meg nem szűnt és ha olyan új bizonyítékokat hoznak fel, a melyek magukban vagy a korábban beszerzett bizonyítékokkal kapcsolatban alkalmasnak látszanak a terhelt bűnösségének bebizonyítására vagy ha a bűnvádi eljárást azon az okon szüntették meg, hogy a vádlott meghalt (278. § 2. bekezdése) és ez a feltevés tévesnek bizonyult.

Az újrafelvétel minden oly cselekmény esetében, a mely nem csupán a jogosult kívánatára üldözendő, csakis a vádló indítványára rendelkezhető el, a kinek, hogy ezt az indítványt megtehesse, az illetékes parancsnok (a parancsnokságban utódja) utasítására van szüksége.

Oly esetekben, a melyekben a bűnvádi üldözés a jogosult kívánatától függ, az újrafelvétel csakis a magánpanaszos indítványára rendelkezhető el; de nincs helye az újrafelvételnek, ha a magánpanaszos a megelőző eljárásban a bűnvádi üldözésre irányuló kívánatát visszavonta.

388. §

A jogerősen elítélt az eljárás újrafelvételét még a büntetés végrehajtása után is kívánhatja:

1. ha kiderül, hogy elítéltetését valamely okiratnak meghamisítása vagy hamis tanúzás, megvesztegetés vagy harmadik személynek más bűncselekménye idézte elő;

2. ha olyan új tények vagy bizonyítékok hoztak fel, a melyek magukban vagy a korábban beszerzett bizonyítékokkal kapcsolatban alkalmasnak látszanak arra, hogy az elítélt felmentsék vagy enyhébb büntető rendelkezés alá eső bűncselekmény miatt ítéljék el; vagy

3. ha ugyanarra a tette nézve több ítéletet hoztak és ezeknek az ítéleteknek, valamint az alapfokul szolgáló tényeknek egybevetéséből arra a következtetésre kell jutni, hogy ugyanazt az egyént ismételve ítélték el, vagy hogy egy vagy több elítélt ártatlan vagy oly bűncselekményben bűnös, a mely enyhébb büntető rendelkezés alá esik, mint az, a mely miatt elítélték.

389. §

Az elítélt javára a bűnvádi eljárás újrafelvételét azok is indítványozhatják, a kik jogosultak volnának az ő javára fellebbezéssel vagy semmisségi panaszszal élni; az elítélt halála után vagy ha elmebetegségben szenved, e jog ezekben az egyéneken kívül az elítélt házastársát fel- és lemenő ágbeli rokonait, testvéreit és gondnokát is megilleti.

Ha a közös hadsereg vagy a honvédség valamely parancsnoksága, ügyésze vagy ügyészi tisztje vagy bírósága olyan körülményről nyer tudomást, a mely az elítélt javára a bűnvádi eljárás újrafelvételének indítványozását indokolhatja, köteles erről ahhoz a parancsnokhoz, a ki az alapeljárásban az illetékes parancsnok jogait első

fokon gyakorolta, vagy a parancsnokságban utódjához jelentést tenni. Ez értesíti az elítéltet, vagy ha ezt nem lehet, az újrafelvételi kérelemre jogosult más egyént.

390. §

A bűnvádi eljárás újrafelvételének oly cselekmény miatt, a melynek vádja alól a vádlottat jogerősen felmentették, csak akkor van helye, ha a vádlott még életben van, a tett büntethetősége elévülés következtében még meg nem szűnt és ha vagy;

1. valamely okiratnak meghamisítása vagy hamis tanuzás, megvesztegetés vagy a vádlottnak vagy egy harmadik személynek más bűncselekménye idézte elő a felmentést; vagy

2. a vádlott később a cselekményt bíróság előtt vagy bíróságon kívül beismerte, vagy más olyan új tények vagy bizonyítékok merültek fel, a melyek magukban vagy a korábban beszerzett bizonyítékokkal kapcsolatban alkalmasaknak látszanak a vádlott bűnösségének bebizonyítására.

Ily újrafelvételnek csakis a 387. § 2. és 3. bekezdésében megjelölt egyének indítványára, az ott meghatározott megszorítások közt van helye.

391. §

A jogerős büntető ítélettel befejezett eljárás újrafelvételének abból a célból, hogy a vádlott ellen súlyosabb rendelkezés alkalmaztassék, csak akkor van helye, ha a vádlott még életben van, a tett büntethetősége elévülés következtében még meg nem szűnt, a 390. § 1. és 2. pontjában foglalt feltételek valamelyike fennforog és ezenfelül:

1. a valóban elkövetett büntett büntetése halálbüntetés vagy életfogytig tartó szabadságvesztésbüntetés, ellenben annak a büntettnak büntetése, a mely miatt a vádlottat elítélték, csak határozott ideig tartó szabadságvesztésbüntetés;

2. a valóban elkövetett büntett büntetése legalább tíz évi szabadságvesztésbüntetés, holott az első ítéletnél alapul vett büntetése öt évet meg nem haladó szabadságvesztésbüntetés;

3. büntett látszik fennforogni s a vádlottat csak vétség (kihágás) miatt ítélték el, vagy

4. ha a cselekmény oly büntető rendelkezés alá esik, amely szerint a rangvesztést ki kell mondani, holott arra a bűncselekményre, amely miatt a vádlottat elítélték, nincs kifejezetten rangvesztés szabva és ez az ítéletben nem is lett kimondva.

Ily újrafelvételnek csak a vádló indítványára van helye, a kinek hogy ezt az indítványt megtehesse, az illetékes parancsnok (a parancsnokságban utódja) utasítására van szüksége.

392. §

Az újrafelvételt annál a bíróságnál kell indítványozni, a melynél az elsőfoku ítéletet hozták.

A 324. § 2-6. bekezdései alkalmazandók.

Az ügyiratok a szükséges bizonyításfelvétel után a legfelsőbb katonai törvényszék elé terjesztetnek. A bizonyításfelvétel a X. Fejezet rendelkezései szerint történik, de a tanúk, ha törvényes akadály fenn nem forog, megesketendők.

Az indítványozott bizonyításfelvétel mellőzendő, ha az elsőfoku bíróság nézete szerint az újrafelvételre irányuló indítványt azért kellene visszautasítani, mert nem jogosult egyén terjesztette elő, mert benne az újrafelvétel alapjául szolgálható körülmények világosan és határozottan megjelölve nincsenek, vagy mert a kérelem a vádlott terhére halála után vagy a terhére rótt tett büntethetőségének elévülése után terjesztetett elő, vagy végül, mert a 386. § 3. bekezdésében említett eset forog fenn.

393. §

Ha a legfelsőbb katonai törvényszék nem találja a megállapításokat elegendőnek arra, hogy az újrafelvétel megengedhetősége fölött határozhasson, ülésen kívül is elrendelheti az ügyiratok kiegészítését és kívánhat felvilágosításokat az elsőfoku bíróságtól vagy az illetékes parancsnoktól.

Az újrafelvételi indítvány fölött a legfelsőbb katonai törvényszék zárt tanácsülésben (67. § 1. pontja), az előadóul kijelölt tanácsos előadásának és a katonai vezérügyésznek meghallgatása után rendszerint (394. §) végzéssel határoz.

Ha a legfelsőbb katonai törvényszék az újrafelvételt elhatározza, az illetékes parancsnok helyett más ugyanolyan hatáskörű parancsnokot küldhet ki.

Ha az újrafelvétel elrendelésére és az új eljárás kezdeményezésére a 386. § 2. bekezdése értelmében a polgári büntetőbíróság illetékes, a legfelsőbb katonai törvényszék csak annak a kimondására szorítkozik, hogy az újrafelvétel megengedhető vagy meg nem engedhető. E határozatánál a katonai büntetőjog és a polgári büntetőjog közül a vádlottra nézve kedvezőbbet veszi alapul. Ha a legfelsőbb katonai törvényszék az újrafelvételt megengedhetőnek találja, az ügyiratokat az illetékes polgári büntetőbírósághoz juttatja. A legfelsőbb katonai törvényszéknek az újrafelvétel megengedhetőségét kimondó ily végzése nélkül a polgári büntetőbíróság újrafelvételt el nem rendelhet.

394. §

A legfelsőbb katonai törvényszék, ha az elítélt javára a bünvádi eljárás újrafelvételét határozza el, a katonai vezérügyész meghallgatása után azonnal hozhat oly ítéletet, a melylyel a vádlottat felmenti vagy az enyhébb büntetési tétel alkalmazása avagy a korábbi ítéletben kimondott valamely jogkövetkezmény mellőzése iránt tett indítványnak helyt ad.

Az új ítéletet az elsőfoku bíróság közli a vádlottal.

Azt, a ki az újrafelvételt kérte, valamint a sértettet és a magánpanaszost a legfelsőbb katonai törvényszék határozatáról értesíteni kell.

A felmentett egyén vagy hozzátartozói (389. §) kívánhatják az ítélet közzétételét a hivatalos lapban vagy költségükön más hirdapokban is.

395. §

Az ítélet végrehajtását sem az újrafelvétel elrendelésére irányuló kérvény benyújtása, sem az elrendelés iránt tett indítvány, sem pedig az elrendelés maga nem akadályozza; mindazonáltal abban az esetben, ha az újrafelvételt az elítelt javára kéri vagy indítványozzák, az illetékes parancsnok a legfelsőbb katonai törvényszék elhatározásáig a büntetés végrehajtásának felfüggesztését elrendelheti, ha az ítélet feloldása alaposan várható.

Ugyanezen előfeltételek alatt az újrafelvétel elrendelésével egyidejűleg a legfelsőbb katonai törvényszék elrendelheti, hogy a büntetés végrehajtását az új elsőfoku határozat meghozásáig (397. és 400. §) felfüggeszszék.

396. §

Az újra felvett ügy tekintetében az a parancsnok illetékes, a ki az alapeljárásban az illetékes parancsnok jogait első fokban gyakorolta vagy a parancsnokságban utódja. Csak akkor, ha oly tett fölött, a mely a hadosztálybíróóság hatáskörébe tartozónak mutatkozik, dandárbíróóság ítelt, van hivatva a közvetlenül az említett illetékes parancsnok fölé rendelt parancsnok eljárni.

Az utóbbi szabály áll akkor is, ha dandárbíróóság ítelt oly egyén fölött, akire nézve a személyes szolgálati állásában időközben beállt változás folytán, a 20. § 1. pontja értelmében nem illetékes többé dandárbíróóság.

397. §

Újrafelvétel következtében az ügy rendszerint (394. §) a nyomozó eljárás állapotába jut. Ezt az eljárást az újrafelvételnek helytadó határozathoz és az új bizonyítékokhoz képest a katonai ügyész (ügyési tiszt) vagy a bíróság (143. §) vezeti, vagy egészíti ki. A nyomozó eljárás megszüntetésére és a vád emelésére irányadó szabályok itt is alkalmazandók. A megszüntetés a vádlottat felmentő ítélet hatályával bir. Ha megszüntetés folytán az eljárás főtárgyalás tartása nélkül nyer befejezést, a terhelt vagy hozzátartozói (389. §) kívánhatják az eljárás megszüntetésének közzétételét a hivatalos lapban vagy költségükön más hirdapokban is. Ha ez újrafelvételt nem az összes bűncselekményekre nézve rendelték el, a melyek miatt a vádlott el volt ítélve és az eljárást főtárgyalás tartása nélkül fejezik be, a büntetést a legfelsőbb katonai törvényszék újból állapítja meg.

398. §

Ha új főtárgyalás tartatik, ennek előkészítésére és megtartására a XVII. és a XVIII. Fejezet rendelkezései az alábbi eltérésekkel megfelelően alkalmazandók.

A haditörvényszék annak a rendfokozatnak tekintetbe vételével alakítandó, a melyet a vádlott a korábbi ítélet hozásának idejében viselt, kivéve, ha jelenlegi magasabb rendfokozata miatt a haditörvényszéket másként kell összeállítani.

A vádlott jelenléte a főtárgyaláson csak akkor szükséges, ha az újrafelvételt terhére rendelték el, vagy ha megjelenését a bíróság nélkülözhetetlennek tartja. Különben védővel is képviseltetheti magát.

Ha a vádlott a főtárgyaláson nem jelent meg, vallomása az ügyiratokból felolvasható. A részestársak, tanúk és szakértők vallomásai az ügyiratokból szintén felolvashatók, ha a 288. § feltételei fennforognak.

399. §

Ha az újrafelvételt meghalt egyén javára rendelték el, vagy ha az az elítélt, a ki-nek javára az újrafelvételt elrendelték, az újrafelvett eljárás befejezése előtt meghalt, akkor abban az esetben, ha az újrafelvett bűnvádi ügy fölött ismét ítélettel kell határozni, nyilvános tárgyalás rendelhető a főtárgyalásra érvényes szabályok megfelelő alkalmazása mellett.

A 389. § 1. bekezdésében említett egyéneknek joguk van ehhez a tárgyaláshoz a meghalt vádlott számára védőt választani. Ha a jogukkal nem élnek, hivatalból kell védőt kirendelni. Ezt a védőt a tárgyaláson mindazok a jogok megilletik, a melyekkel a terhelt a főtárgyaláson bír.

400. §

A haditörvényszék a főtárgyalás eredményéhez képest hozza az új ítéletet, a melylyel vagy hatályában fenntartja a korábbi ítéletet, vagy pedig a korábbi ítéletnek részben vagy egészben feloldása mellett, az ügy érdemében újonnan határoz.

A büntetésnek a korábbi ítélet értelmében elrendelt végrehajtása az újrafelvételi eljárás jogerős befejeztéig az új ítélettel csak akkor függeszthető fel, ha a haditörvényszék a korábbi ítéletet hatályon kívül helyezte.

Ha az új ítélet a vádlottat elítéli, a büntetés kiszabásánál a már kiállott büntetést megfelelően tekintetbe kell venni, úgy, hogy mind a két büntetés együttvéve, a súlyosabbik bűncselekményre kiszabható legmagasabb büntetést meg ne haladja.

Ha az újrafelvétel csupán a vádlott javára rendeltetett el, az új ítélettel nem szabható rá a korábinál súlyosabb büntetés.

Az új ítélet ellen ugyanazok a perorvoslatok használhatók, mint más ítélet ellen.

401. §

A legfelsőbb katonai törvényszék rendkívüli uton, a katonai vezérügyész meghallgatása után s a nélkül, hogy a 388. §-ban meghatározott előfeltételekhez kötve volna, elrendelheti az eljárás újrafelvételét az elítélt javára, ha

1. semmisségi panasz esetében az előzetes tanácskozásnál vagy a semmisségi panasz nyilvános tárgyalása után, vagy fellebbezésre vonatkozó tanácskozásnál,

2. a 383. § 1. bekezdése értelmében tett jelentés esetében a tanácskozásnál, vagy végül

3. az ügyiratoknak a katonai vezérügyész külön indítványa következtében teljesített megvizsgálásánál

az ítélet alapjául vett tények helyessége iránt oly nyomós kétségek támadnak, a melyeket a legfelsőbb katonai törvényszék által elrendelt megállapítások sem oszlatnak el.

A legfelsőbb katonai törvényszék ily esetben, tekintet nélkül a tanács összeállítására (67. § 1. vagy 2. pontja), azonnal is hozhat új ítéletet, a melylyel a terheltet felmenti vagy rá enyhébb büntetési tételt alkalmaz; ehhez azonban egyhangu határozat és a katonai vezérügyész beleegyezése szükséges. Az ítélet közlésére és a felmentő ítélet közzétételére nézve a 394. § 2-4. bekezdései nyerne alkalmazást.

A legfelsőbb katonai törvényszék ily határozatának kieszközlése iránt magánosok részéről tett indítványokat köteles az illetékes parancsnok vagy az a bíróság, a kinél vagy a melynél tétettek, visszautasítani és az ily indítványok a legfelsőbb katonai törvényszék előtt tartott szóbeli tárgyalásokon sem tárgyalhatók.

Az illetékes parancsnokok részéről tett indítványok a katonai vezérügyészhez továbbítandók, a ki, ha azokat indokoltaknak tartja, az ügyiratok megvizsgálása iránt indítványt tesz.

402. §

A bűnvádi eljárás, függetlenül az újrafelvételnek az előbbi szakaszokban foglalt előfeltételeitől és alakiságaitól, az illetékes parancsnok (137. §) rendeletére, az általános szabályok szerint az elévülés beállta előtt újból megindítható vagy folytatható:

1. ha a vád emelése előtt az illetékes parancsnok a feljelentést félretette vagy a nyomozó eljárást megszüntették, vagy ha az eljárást felfüggesztették;

2. ha a büntetőbírói üldözés iránti kívánság előterjesztésére még jogosult magánpanaszos kívánságát előterjeszti, holott a megelőző eljárás csupán azért végződött megszüntetéssel vagy felmentő ítélettel, mivel a magánpanaszosnak szükséges kívánsága hiányzott;

3. ha az illetékes parancsnok a 37. § 2. bekezdése értelmében egyes bűncselekményeknek elkülönítését rendelte el, ha a bűnvádi eljárás befejezésekor a 303. és 304. §-hoz képest egyes bűncselekmények üldözése a vádló részére fenntartatott, vagy ha az elítélt által elkövetett más bűncselekmények gyanújai csak utólagosan merülnek fel (311. §).

A 16. § rendelkezései megfelelően alkalmazandók. Hogy a hadseregi büntetőbíráskodás megszűnte után a honvéd vagy a polgári büntetőbíró előtt van-e helye eljárásnak, e tekintetben a rájuk nézve érvényben álló bűnvádi perrendtartások rendelkezései irányadók.

XXII. FEJEZET

Kármegállapítás. Őrizetbe vett tárgyak visszaadása

403. §

A bűncselekményből származó kárt és a magánjogi következmények szempontjából fontos más mellékkörülményeket csak akkor és annyiban kell megállapítani, ha és a mennyiben megállapításuk a büntető rendelkezések helyes alkalmazása végett szükséges.

404. §

Ha valamely tárgyat, a melyre nézve az ítélőbiróság meg van győződve, hogy a károsult tulajdona, vagy hogy jogtalanul vonták el ennek rendelkezése alól, megtalálják a terheltnak, valamelyik büntártnak, bűnrészesnek, bűnrészesülőnek vagy bűnsegélyezőnek ingóságai közt vagy oly helyen, a hová azt ezek az egyének csak megőrzés végett helyezték el, az ítélőbiróság elrendeli, hogy a tárgy az ítélet jogerőre emelkedése után a károsultnak visszaadassék. A terhelte kifejezett beleegyezésével azonban a károsult kívánatára a tárgyat azonnal is vissza lehet adni.

A károsulttól elvont tárgyakat a katonai ügyész vagy az ügyészi tiszt, a bírósági nyomozó eljárás folyamában pedig a vádló beleegyezésével a vizsgálóbíró a főtárgyalás előtt is visszaadhatja, ha megőrzésük a terhelte, valamelyik büntárt, bűnrészes, bűnrészesülő vagy bűnsegélyező bűnösségének bizonyítása végett nem szükséges és a terhelte beleegyezik.

A terhelte beleegyezése (1. és 2. bekezdés) azonban nincs szükség, ha a károsulttól elvont tárgyak romlás veszélyének vannak kitéve, vagy eltartásuk költséggel jár, vagy ha rájuk a károsultnak sürgős szüksége van és a terhelte ezekben az esetekben egyáltalában nem képes e tárgyakra nézve jogos igényét valószínűvé tenni.

405. §

Ha az elvont tárgy a tulajdon átruházására alkalmas módon vagy zálogképen már oly harmadik személy kezei közé jutott, a kinek a bűncselekményben része nem volt, a tárgy visszaadása iránt támasztott kérelem fölött a polgári bíróság van hivatva határozni.

Ugyanez áll abban az esetben is, ha az elvont tárgy tulajdona több károsult között vitás, vagy ha a károsult jogát azonnal kellőképen igazolni nem bírja. Ebben az esetben a tárgyra vonatkozó további intézkedéseket az illetékes polgári bírósággal egyetértően kell megtenni.

406. §

Ha a terheltnél oly, minden valószínűség szerint idegen tárgy van, a melynek tulajdonosát megmondani nem tudja vagy nem akarja és ha a tárgyra megfelelő idő alatt tulajdoni igényt senki sem támaszt, a tárgy a polgári büntetőbírósnak adandó át, a mely éppen úgy fog eljárni, mintha az valamely előtte folyamatban levő bünvádi ügyből származnék.

407. §

A 404-406. §-okban nem említett azokat a tárgyakat, a melyek bünvádi eljárás folyamában bíróságnak, katonai ügyésznek (ügyészi tisztnek) vagy a közös hadsereg valamely parancsnokságának őrizete alá kerültek, ezek, a mennyiben más törvényes rendelkezések nem gátolják, a korábbi birtokosnak adják vissza, mihelyt az eljárás céljaira többé nem szükségesek.

XXIII. FEJEZET

Bűnügyi költségek

408. §

A bűnvádi eljárásnak és a büntetés végrehajtásának költségeit a kincstár viseli.

Ez a rendelkezés nem alkalmazható azokra a költségekre, a melyek védő választásából vagy a sértett vagy a magánpanaszos képviselétől merültek fel.

Bűnvádi ügyben teljesített minden tárgyalás, bármely hatóság előtt folyt is le és minden arra vonatkozó beadvány illeték- és portómentes.

409. §

Oly tényleges katonai egyének illetékeit, akik a bűnvádi eljárásban közreműködnek, külön szabályok határozzák meg.

Tanuk vagy szakértők gyanánt kihallgatott vagy tolmács gyanánt alkalmazott polgári egyének részére, ideértve a nem tényleges katonai egyéneket is, kívánatukra ugyanazokat az illetékeket kell folyósítani a kincstár terhére, mint a melyek őket a polgári büntetőbíróóságok számára érvényben álló szabályok szerint megilletik.

A tanudij iránt az igény, megszűnésének terhe alatt, a kihallgatáskor vagy legkésőbb az ezt követő két nap alatt, a szakértők és a tolmácsok díja iránt pedig az igény legkésőbb tizennégy nap múlva a vélemény megadása vagy az alkalmaztatás után jelentendő be. A magánpanaszosnak tanudijra nincs igénye.

A jelzett illetékek mindjárt a kihallgatás vagy alkalmaztatás után kifizetendők, vagy ha ez az igényjogosult hibáján kívül azonnal meg nem történhetik, részére a legrövidebb idő alatt és mindenestre költségmentesen kézbesítendők.

Az illetékek megállapítása ellen az erről szóló értesítést követő tizennégy nap alatt felfolyamodással lehet élni a felsőbbfoku bírósághoz. A legfelsőbb katonai törvényszék a felfolyamodás fölött ülésen kívül határoz.

410. §

A tényleges katonai egyéneket a védelem viteléért díjazás nem illeti; más illetékeik tekintetében a 409. § 1. bekezdése irányadó.

Hivatalból kirendelt oly védőnek, a ki a tényleges katonai egyének közé nem tartozik, kívánatára a valósággal kifizetett szükséges készkiadások a kincstár terhére megtérítendők; egyéb költségmegtérítésre igénye nincs.

Ha a terhelt és választott védője közt a teljesített védelem költségeire nézve megegyezés nem jön létre, mind a két félnek jogában áll annál a bíróságnál, a melynél a bűnvádi ügy elsőfokon folyamatban volt, e költségek megállapítását kérni. A költségek megállapítása ellen az erről szóló értesítést követő tizennégy nap alatt mind a két fél felfolyamodással élhet a legfelsőbb bírósághoz. A legfelsőbb katonai törvényszék a felfolyamodás fölött ülésen kívül határoz.

A sértett vagy a magánpanaszos képviselőjének költségeit a polgári büntetőbíróóság állapítja meg, a mely ügy jár el, mintha a képviselőt valamely polgári büntetőbíróóság előtt fordult volna elő.

411. §

A hóhér díjazására nézve, a kit a közös haderő bírósága kötél általi halálbüntetés végrehajtása végett igénybe vesz, a polgári szabályok szerint megállapított illetékek irányadók.

XXIV. FEJEZET

Az ítéletek végrehajtása

412. §

Azt, a kit a bíróság ítélete felmentett, valamint azt a vádlottat, a kinek vizsgálati fogságát az ítéletben büntetés gyanánt betudták, ha fogva van, az ítélethirdetés után azonnal szabadlábra kell helyezni, hacsak valamely rendes perorvoslat előterjesztése vagy más törvényes ok további fogvatartását szükségessé nem teszi.

413. §

Még végrehajtandó büntetésre szóló minden ítéletet, mihelyt az illetékes parancsnok a végrehajtató záradékkal ellátta és e záradék a vádlottal közöltetett, rendszert haladéktalanul kell végrehajtani.

Az ítélet végrehajtása iránt az illetékes parancsnok végrehajtató rendelete alapján a bíróság intézkedik.

A büntető ítélet végrehajtásának elrendelését és a végrehajtást nem akadályozza az a körülmény, hogy egy másik bűncselekményre nézve a bűnvádi üldözést fenntartották (37., 303. és 304. §). Csak ha erre a cselekményre a törvény halálbüntetést vagy életfogytig tartó szabadságvesztésbüntetést állapít meg, kell az ily fenntartással hozott ítélet végrehajtásának elrendelésével és végrehajtásával mindaddig várni, míg az utóbb említett bűncselekményre nézve a jogerős döntés be nem következik.

414. §

Az ítéletre fel kell jegyezni a végrehajtató záradék közlésének megtörténtét és a büntetés foganatosításának vagy megkezdésének napját, valamint azt a napot is, a mikor a letartóztatva volt vádlottat az ítélet alapján szabadlábra helyezték. A büntetésnek a törvény erejénél fogva bekövetkezett vagy a 419. § értelmében engedélyezett elhalasztását az ítéleten szintén fel kell tüntetni.

Ha büntető ítélet következtében a 157. § 3. és 4. bekezdésében említett valamely egyént kell letartóztatni, a jogerőre emelkedett ítélet másolatát haladéktalanul kézbesíteni kell közvetlen előljárójának.

415. §

Elmebetegekkel vagy mulékony súlyos betegségben szenvedő egyénnel, valamint teherben levő nőkkel felgyógyulásuk előtt sem az illetékes parancsnok végrehajtató záradékával ellátott halálos ítélet nem közölhető, sem rajtuk a halálbüntetés végre nem hajtható.

A közlés és a végrehajtás elhalasztását, a katonai ügyésznek és a bíróságvezetőnek meghallgatása után az illetékes parancsnok rendeli el.

416. §

A halálos ítéletet arra a napra következő reggel kell végrehajtani, a mikor az elítélttel az illetékes parancsnok végrehajtható rendeletét közölték s egyszersmind tudtára adták, hogy rajta a halálbüntetést, minthogy kegyelmet nem kapott, végre fogják hajtani. Ezt a katonai ügyésznek és a jegyzőkönyvvezetőnek jelenlétében a bíróságvezető adja az elítéltt tudtára.

Az elítéltt mellé e közlés után vallásának lelkészét kell rendelni, ha ő maga lelkészt nem választ.

Az érintkezést az elítélttel a szolgálati állásuknál fogva erre hivatottakon kívül csakis hozzátartozóinak és azoknak az egyéneknek kell megengedni, a kiket látni vagy a kikkel beszélni ő maga kíván.

A halálos ítélet végrehajtása se vasárnapra, vagy ünnepre, se olyan napra ne esék, a mely az elítéltt hitvallása szerint ünnep.

Ha kötéllel a halálbüntetést amiatt, mivel hóhér kellő időben nem kapható, vagy mert más akadály forog fenn, nem lehet végrehajtani az illetékes parancsnok fel van hatalmazva, hogy a halálbüntetésnek ezt a nemét agyonlövésre változtassa át.

417. §

Azt az időt, amelyet a szabadságvesztésbüntetésre ítélt az elsőfoku büntető ítélet kihirdetése óta (312. §) letartóztatásban töltött, a büntetési időbe csak annyiban kell beszámítani, amennyiben a büntetés megkezdését az elítéltt akarától független körülmény, különösen pedig az gátolta, hogy oly egyének éltek perorvoslattal, a kik erre az ő akarat ellenére is jogosultak voltak. Beszámításnak van helye akkor is, ha az elítéltt javára használt perorvoslatnak, habár csak részben is, eredménye volt. Hasonlóképen be kell számítani a büntetési időben azt az időt, a melyet szabadságvesztésbüntetésre ítélt jogerőre emelkedésétől a büntetés végrehajtásának elrendeléseig letartóztatásban töltött, ha a perorvoslat, a melyet használt, nem vezetett eredményre.

418. §

Ha a szabadságvesztésbüntetésre ítélt egyén elmebetegségbe esik, felgyógyulásáig a végrehajtást el kell halasztani.

Ugyanez áll akkor is, ha az elítéltt más betegségben szenved és attól kell tartani, hogy a szabadságvesztésbüntetés végrehajtása rá nézve közeli életveszéllyel járna.

419. §

Az illetékes parancsnok az egy évet meg nem haladó szabadságvesztésbüntetés végrehajtásának legfeljebb nyolcz hétre terjedő elhalasztását katonai szolgálati tevékenetéből a 127. § 2. bekezdésének és a 423. §-nak esetén kívül is elrendelheti.

Egy évet meg nem haladó szabadságvesztésbüntetés esetében az illetékes parancsnok nyolcz hétig terjedhető halasztást engedélyezhet, ha igazolva van, hogy a büntetésnek haladéktalan végrehajtása az elítéltnak vagy családjának a büntetés célján kívül eső súlyos sérelmet okozna és az elítélt megszökésétől tartani nem kell.

A hadügyminister két évet meg nem haladó bármely szabadságvesztésbüntetés elhalasztását nyolcz hétnél tovább terjedő időre is és az 1. és 2. bekezdésben meg nem említett más fontos okból is elrendelheti.

A halasztás megengedését, ha az nem katonai szolgálati tekintetekre alapszik, biztosíték nyújtásához vagy más feltételekhez is lehet kötni.

420. §

A szabadságvesztésbüntetés végrehajtását félbeszakítani rendszerint (395. § 400. § 2. bekezdése és 423. §) nem szabad.

Ha azonban az elítélt ellen szabadságvesztésbüntetésének végrehajtása alatt nyomozó eljárást rendelnek el újonnan felmerült oly cselekmény miatt, a melyre a törvényben halálbüntetés vagy életfogytig tartó szabadságvesztésbüntetés van szabva, a szabadságvesztésbüntetés végrehajtását azonnal fel kell függeszteni és a terhelt ellen a XII. Fejezet értelmében kell eljárni. Ha a vádlottat jogerősen halálra vagy életfogytig tartó szabadságvesztésbüntetésre ítélik, ez a büntetés, tekintet nélkül a korábban kiszabott és még végre nem hajtott szabadságvesztésbüntetésre, végrehajtandó.

Kivételesen a büntetés végrehajtásának félbeszakítását, ha a szabadságvesztésbüntetés az egy évet meg nem haladja, az illetékes parancsnok, ha pedig a szabadságvesztésbüntetés hosszabb tartamu, a hadügyminister más igen fontos okból is elrendelheti. Nyolcz hétnél tovább tartó félbeszakítást csak a hadügyminister engedélyezhet. Az engedélyt, ha az elítélt kérésére adják, mindig biztosíték nyújtásához vagy más feltételhez lehet kötni. A félbeszakítás tartama a büntetés tartamába be nem számítható.

Azt az időt, a melyet az elítélt a büntetés végrehajtása alatt gyógyító intézetben töltött, a büntetésbe be kell számítani, kivéve, ha az elítélt a büntetés végrehajtásának megakadályozása végett betegségét maga idézte elő vagy hosszabbította meg, vagy betegséget csak színlott.

421. §

Rangvesztésre szóló ítéletek az illetékes parancsnok végrehajtható záradékának közlésével hajttnak végre.

422. §

A halálbüntetések és a szabadságvesztésbüntetések végrehajtásának és a pénzbüntetések behajtásának módját külön szabályok határozzák meg.

Az előbbi bekezdésben és a 421. §-ban nem említett büntetések végrehajtása végett, ha a büntetőbírószak azokat közvetlenül végre nem hajthatja, azokkal a hatóságokkal kell érintkezésbe lépnie, a melyeknek hatáskörébe az e célból szükséges intézkedések tartoznak.

423. §

Ha kétség támad az iránt, hogy a büntető ítéletet miként kell értelmezni, vagy hogy a kiszabott büntetést hogyan kell számítani, vagy ha az illetékes parancsnoknak a büntetés végrehajthatósága tárgyában hozott határozata ellen kifogást emelnek, a legfelsőbb katonai törvényszék határozatát kell kikérni. Az illetékes parancsnok addig is a büntetés végrehajtásának elhalasztását vagy félbeszakítását rendelheti el.

424. §

Ha a büntető ítélet jogerőre emelkedése után oly enyhítő körülmények derülnek ki, a melyek az ítélethozáskor még fenn nem forogtak vagy legalább ismeretesek nem voltak és a melyek, ha nem is enyhébb büntetési nem vagy enyhébb büntetési tétel alkalmazását, de nyilvánvalóan a büntetés enyhébb kiszabását eredményezték volna, köteles az a bíróság, a melynél az elsőfoku ítéletet hozták, mihelyt ily enyhítő körülmények fennforgásáról meggyőződik, a legfelsőbb katonai törvényszéknél a büntetés megfelelő enyhítése iránt indítványt tenni. Ez tárgyalás nélkül a katonai vezérügyész meghallgatása után határoz.

425. §

A büntetésnek kegyelemből elengedése vagy enyhítése csak Ő Felségét illeti meg. (445. és 477. §)

Kegyelmi kérvényeknek nincs felfüggesztő hatályuk.

XXV. FEJEZET

Eljárás távollévők és megszököttek ellen

426. §

Habár a hadseregi bírósági uton büntetendő cselekménnyel terhelt egyén távol van vagy megszökött s e miatt a büntető eljáráshoz elő nem állítható, az illetékes parancsnok rendeletére mégis gondosan és pontosan meg kell állapítani a tett körülményeit, biztosítani kell a bizonyítékokat és ebből a célból ügyészi vagy bírósági nyomozó eljárás is indítható.

A tanukat és a szakértőket, ha törvényes akadály fenn nem forog, meg kell esketni.

Az a távollévő, a kinek tartózkodó helye ismeretes, az eljárás menetéről és eredményéről értesíthető, ha ez nehézség és időveszteség nélkül lehetséges.

Csak ha a további puhatolásra támpont többé nincs, kell az eljárást az illetékes parancsnok rendeletére a terhelt előállításáig felfüggeszteni.

427. §

Ha valamely terhelt megszökött, vagy ha távollevőt oly körülmények közt terhel bűncselekmény, a melyek a 171. § értelmében előzetes letartóztatását igazolhatnák, a bűncselekmények kinyomozására és üldözésére hivatott parancsnokságoknak a terhelt kézrekerítése végett a körülményekhez képest házkutatást is kell tartaniok vagy más parancsnokságokhoz, hatóságokhoz és közegekhez, a melyeknek körletében a terhelt esetleg feltalálható, megkeresést kell intézniök.

A további intézkedésekre és a tényleges szolgálatételből önkényüleg eltávozott vagy más, szökés büntettével gyanúsított katonai egyének állománykezelésére nézve a katonai szolgálati utasítások irányadók.

428. §

Megszököttek és oly távollevők ellen, akiknek tartózkodóhelye ismeretlen, csak akkor szabad nyomozó levelet kibocsátani, ha őket valamely büntett nyomatékos gyanuja terheli.

A csupán vétséggel terhelt egyén ellen nem kell nyomozó levelet kibocsátani, de személyleírása a parancsnokságokhoz és hatóságokhoz megküldhető abból a célból, hogy azok a terhelt feltalálása esetében erről a személyleírást közlő hatóságot értesítsék.

Szabadlábon levő olyan egyén ellen, a ki szabadságvesztésbüntetésre van ítélve, de a büntetés megkezdése előtt megszökött, továbbá a vizsgálati vagy a büntetőfogságból megszökött egyének ellen minden esetben lehet nyomozó levelet kibocsátani.

A nyomozó leveleket (személyleírásokat) az illetékes parancsnok vagy ennek beleegezésével a bíróság bocsátja ki. Ha az elítélt a büntetőfogságból szökött meg s vele nem kell amugy is mint katonaszökevénynyel elbánni, a katonai fogház parancsnoksága is kiállithatja a nyomozó levelet.

429. §

Minden nyomozó levélben meg kell nevezni azt a bűncselekményt, a mellyel a nyomozott egyén gyanusítva van, vagy a mely miatt őt elítélték, továbbá a lehető legpontosabban le kell írni személyét, egyszersmind pedig valamennyi parancsnoksághoz, bírósághoz, közbiztonsági hatósághoz és közegekhez azt a megkeresést kell intézni, hogy tartóztassák le és kísértessék át.

A nyomozó leveleket a fennálló szabályoknak megfelelően kell köztudomásra juttatni és főleg a környék valamennyi katonai és közbiztonsági hatóságával és felügyelő közegével minél gyorsabban közölni. Ha szükséges, a nyomozó levélnek szélesebb körben terjesztése s a körülményekhez képest hirdalokban közzétévése iránt is intézkedni kell.

A lopott vagy rablott dolgoknak vagy csalásra vagy közhitelpapir- vagy fémpénzhamisításra stb. vonatkozó tárgyaknak leírásával és e leírás közzétételével ugy kell eljárni, mint a nyomozó levelekkel.

Ha az ily leírás nagyobb értékű tárgyakra vonatkozik, vagy ha ezek a tárgyak olyanok, hogy a közhírrététel következtében a tettes felfedezése, további baj elhárítása vagy a károsult kártalanítása remélhető, a leírást azonnal közhírré kell tenni. Hamisított közhitelpapírok vagy fém pénzek leírása alkalmával azonban előzetesen a 223. §-ban említett hatóságokat és intézeteket kell értesíteni s ezek hozzájárulását bevárni.

430. §

Mihelyt a nyomozó levél vagy a leírás kibocsátásának oka megszűnt, visszavonásuk iránt azonnal intézkedni kell.

431. §

Ha kilátás van arra, hogy a külföldön tartózkodó terhelt kiadatása a fennálló nemzetközi szerződésekhez vagy más megállapodásokhoz képest kieszközölhető, a bíróság az illetékes parancsnok beleegyezésével a hadügyministerhez fordul.

432. §

Valamelyik terheltnek meg nem jelenése miatt az eljárás a jelenlevő terhelttársak ellen késedelmet nem szenvedhet.

Ha ily esetben a terheltnek bűnösségének bebizonyítására szolgáló tárgyakat tulajdonosaiknak visszaadják, az utóbbiak felszólíthatók, hogy azokat a későbbi bizonyításvétel céljaira alkalmas állapotban tartsák fenn és kívánatra ismét bocsássák rendelkezésre. Ugyanakkor a visszaadott tárgyak pontos leírását kell az ügyiratokhoz csatolni.

XXVI. FEJEZET

Rögtönítélő eljárás

433. §

A függelemsértés, a zendülés, a gyávaság, a fegyelem- és rendháborítás, a jogosulatlan toborzás és a kémkedés büntettének azokban az eseteiben, a melyekben a katonai büntetőjog rendelkezései szerint a rögtönítélő eljárásnak a rögtönbíráskodás előzetes kihirdetése nélkül helye lehet, ennek az eljárásnak elrendelése a hadosztálybíróshoz utalt illetékes parancsnokot illeti.

434. §

A hadosztálybíróshoz utalt illetékes parancsnok határoz a fölött is, hogy a rögtönbíráskodás kihirdetése az alá rendelt katonai kötelekekre és egyénekre szükséges-e és ehhez képest ő rendeli el a rögtönítélő eljárás megindítását a lázadás, a szökés, az esküvel fogadott katonai szolgálati köteletség megszegésére csábítás vagy segélynyújtás, továbbá a lázongás és az elharapózott fosztogatás büntettének azokban az eseteiben, a melyekben ennek az eljárásnak a katonai büntetőjog rendelkezései szerint előzetes kihirdetés után helye lehet.

435. §

A katonai büntetőjogban meghatározott eseteken kívül a rögtönítélő eljárásnak csak a rögtönbíráskodás előzetes kihirdetése után lehet helye a kihirdetés után elkövetett gyilkosság, rablás, gyújtogatás és idegen tulajdonnak gonoszszágból rongálásával elkövetett nyilvános erőszakoskodás büntetteire nézve.

A rögtönbíráskodás kihirdetésének ezekben az esetekben csak akkor van helye, ha a felsorolt büntettek oly fenyegető módon harapóznak el, hogy a fegyelem csorbulásának vagy a közbiztonság veszélyeztetésének, vagy az állam hadi erejét fenyegető bűncselekmények szélesebb körű elterjedésének megakadályozása végett elretentő példaadás válik szükségessé.

A rögtönbíráskodás kihirdetésének szükségessége fölött a hadügyminister határoz, aki ezt a jogot különös viszonyok esetében a hadosztálybíráshoz utalt egyes illetékes parancsnokokra ruházhatja.

Ily esetekben azt a katonai köteléket vagy azt a kerületet, a melyre a rögtönítélő eljárás hatályba lép, meg kell jelölni.

436. §

Ha a rögtönbíráskodást egyes katonai kötelékekre hirdetik ki, a III. Fejezetnek a parancsnok illetékességére vonatkozó általános alapelvei érintetlenül maradnak; ha azonban a rögtönbíráskodás kihirdetését valamely meghatározott kerületre rendelik el, a hadügyministernek meg kell egyszersmind határoznia az e kerületben előforduló rögtönbíráskodási esetekre illetékes parancsnokot. Ez azután az ilyen esetekre a rendes eljárási illetékes parancsnokainak kizárásával egyedül illetékes.

A rögtönítélő eljárás elrendelésére valamely előforduló esetben netalán jogosult több parancsnok közül egyedül az az illetékes, a kinek kerületében a terhelt kézrekerült vagy a kinek a terheltet átadták.

437. §

Az illetékes parancsnok a rögtönbíráskodás kihirdetését parancscsal rendeli el.

Ennek a parancsnak tartalmaznia kell:

1. azoknak a büntetteknek megjelölését, a melyek miatt és azokat a katonai kötelékeket vagy azokat a kerületeket, a melyekre a rögtönbíráskodást elrendelték;
2. azt a felhívást, hogy az ily büntettek elkövetésétől mindenki óvakodjék, és
3. azt a figyelmeztetést, hogy mindenki, a ki a kihirdetés után ily büntettet követ el, rögtönítélő eljárás alá kerül és halállal bűnhődik; e mellett meg kell jelölni a halálbüntetés nemét.

A parancs kihirdetése a katonai szolgálati utasításokban meghatározott módon és a kivonult legénység előtt felolvasással történik. A parancs ezenfelül közhirrététel céljából a politikai hatóságokkal és a községi előljáróságokkal is közölhető. Ha célszerűnek mutatkozik, a közhirrététel még nyilvános kifüggesztéssel vagy hirdalok utján is történhetik.

A rögtönbiráskodás kihirdetésének megtörténtéről az illetékes parancsnok a hadügyministernek minden esetben (434. és 435. §) haladéktalanul, ha lehet táviratilag jelentést tesz.

438. §

A rögtönítélő eljárást előforduló esetben az illetékes parancsnok a katonai ügyészhez intézett írásbeli parancscsal rendeli el, a melyben mind a terheltet, mind a terhére rótt cselekményt pontosan meg kell jelölni.

Az illetékes parancsnoknak a rögtönítélő eljárás elrendelésénél azt a szabályt kell szem előtt tartania, hogy csak a hadseregi büntetőbíráskodásnak alávetett olyan egyének kell rögtönítélő bíróság elé állítani, a kiket vagy tetten értek vagy a kiknek bűnössége minden valószínűség szerint haladéktalanul be fog bizonyulni.

Az illetékes parancsnok elhatározásának előkészítésére netalán szükséges megállapítások nem terjedhetnek negyvennyolcz órán túl.

A 415. § 1. bekezdésében említett egyének nem állíthatók rögtönítélő bíróság elé.

Ha a terhelt ellen rendes eljárást rendeltek el, a rögtönítélő eljárásnak ugyanazon cselekmény miatt többé helye nincs.

439. §

A rögtönítélő eljárásra a hadosztálybírósnál összeülő rögtönítélő bíróság illetékes, még pedig tekintet nélkül a terhelt ellen a rendes bíróságoknál netalán folyamatban levő más bűnvádi ügyekre.

A rögtönítélő bíróság ugyanazokból a tagokból áll, mint a hadosztálybírósnál alakított haditörvényszék, azzal az eltéréssel, hogy a rögtönítélő bíróság tagjait a tárgyalást vezető igazságügyi tiszt kivételével mindig a katonaaállományú tisztek csoportjából kell venni. A rögtönítélő bírósági tagok vezényleésénél csak annyiban kell határozott sorrendet tartani, a mennyiben ez késedelem nélkül lehetséges.

A rögtönítélő bíróság az illetékes parancsnok belátásához képest bármely helyen összeülhet azon a kerületen belül, a melyre a rögtönbíráskodást kihirdették.

440. §

A rögtönítélő eljárás megindítása iránt a katonai ügyész akképen intézkedik, hogy az illetékes parancsnoktól nyert parancsot a hadosztálybíróshoz haladéktalanul átküldi. Ez a bíróság köteles mindjárt e parancs beérkezte után a legnagyobb gyorsasággal intézkedni az iránt, hogy a rögtönítélő bíróság összeüljön és hogy a rögtönítélő bíróság biztonsága és a halálbüntetés esetleges végrehajtása végett szükséges fedezet és végrehajtó csapat rendelkezésre álljon és köteles gondoskodni arról, hogy a rögtönbíráskodás megtartására kijelölt helyen és a szükséges hivatalos felszerelés készenlétben, egy lelkész, egy orvos és esetleg a hóhér jelen legyen és hogy ha a halálbüntetés mondatnék ki, annak végrehajtását semmi se akadályozza.

441. §

Sem alakszerű nyomozó eljárásnak, sem vádirat benyújtásának nincs helye, ellenkezőleg az egész eljárás elejétől végig az együttülő rögtönítelő bíróság előtt és ha csak lehet, félbeszakítás nélkül folyik le.

A terheltet mindjárt a rögtönítelő bíróság összeülése után, ez elé kell állítani.

A katonai ügyész kötelessége a tárgyaláshoz szükséges bizonyítékokat előteremteni, főleg a sértettet, a tanukat és a szakértőket, ha szükséges, közvetlenül megidézni vagy elővezetésük iránt is intézkedni.

A rögtönbíráskodás bármely órában és a szabad ég alatt is megtartható.

Az egyes terheltek ellen az eljárás leghosszabb tartama, ideértve az ítéletheozást, háromszor huszonnégy óra s ezt a határidőt attól az időponttól kell számítani, a mikor a terheltet a rögtönítelő bíróság elé állították. Ha ez a határidő be nem tartható, a rendes eljárás indul meg.

442. §

A rögtönítelő bíróság előtt az eljárást minden hosszadalmasság kerülésével a XVIII. Fejezetben foglalt szabályok megfelelő alkalmazása mellett kell lefolytatni, a mennyiben az alábbiakban nincs eltérés megállapítva.

A terhelt védőt választhat (V. Fejezet) s e jogáról őt a katonai ügyésznek mindjárt a rögtönítelő eljárás elrendelése után, mindenesetre azonban a rögtönítelő bíróság elé állítása előtt fel kell világosítania. Ha a terhelt e jogával nem él, vagy ha a választott védőt a tárgyalásra azonnal meghívni lehetetlen, a bíróság hivatalból rendel védőt. Ha e célra alkalmas jogtudó egyén nem áll azonnal rendelkezésre, katonaaállományu tisztet kell védő gyanánt kirendelni.

443. §

A tárgyalás azzal kezdődik, hogy a katonai ügyész vádirat felolvasása helyett a terhelt ellen fennforgó tényeket előadja.

Az eljárás rendszerint annak a tettek bizonyítására szorítkozik, a mely miatt a rögtönítelő eljárást megindították; a katonai ügyész indítványára azonban kiterjeszthető más oly cselekményekre is, a melyek rögtönítelő eljárás alá tartoznak, ha ennek következtében a rögtönítelő eljárást meghiusító késedelemtől (441. § utolsó bekezdése) tartani nem kell. A terhelt egyéb bűncselekményét figyelmen kívül kell hagyni.

A bűntársak és a bűnrészesek kipuhatolását sem kell ugyan szem elől téveszteni, de e miatt a vádlott ellen az ítélet meghozását és végrehajtását elhalasztani nem szabad.

A bizonyító eljárás befejeztével a katonai ügyész annak eredményét kifejti és indítványát megteszi. Erre a vádlott és védője felel és ha a katonai ügyész még válaszol, az utolsó felszólalás joga mindig a vádlottat és védőjét illeti.

444. §

Ezután az elnök a tárgyalást befejezettnek nyilvánítja s a vádlottat eltávolíttatja, mire a rögtönítélő bíróság a 74-79. §-okban, a 302. § 1. bekezdésében s a 305. §-ban foglalt szabályok szem előtt tartásával, zárt tanácskozás útján hozza meg határozatát.

A rögtönítélő bíróság, ha a terheltet a rögtönítélő eljárás alá tartozó valamely bűncselekményben egyhangulag bűnösnek nyilvánítja, ítéletében egyuttal halálbüntetést szab ki rá.

Oly vádlottakra, a kik a tett elkövetésekor huszadik életévüket még be nem töltötték, kötélt általi halálbüntetés helyett tíz évtől husz évig terjedhető sulyos börtönt, agyonlövés általi halálbüntetés helyett öt évtől tíz évig terjedhető egyszerű vagy sulyos börtönt kell kiszabni. Ezenkívül a rögtönítélő bíróság, ha a halálbüntetésnek egy vagy több a büntetésre legméltóbb egyénen fogatosított végrehajtása a nyugalom és a rend helyreállítására szükséges elrettentő példát már megadta, fontos okokból, a kevésbbé bűnös résztvevőkre halálbüntetés helyett a fentebb megjelölt szabadságvesztésbüntetéseket szabhatja ki. A büntetésnek a 309. § utolsó bekezdése szerint rendkívüli enyhítőjog alapján való további enyhítése nincs megengedve. Az agyonlövés általi halálbüntetés helyett sulyos börtön csak akkor állapítható meg, ha a bűncselekményt a katonai büntetőjog, ama különös ismertetőjelek hiányában, a melyektől a halálbüntetés alkalmazása függ, sulyos börtönnel sújtja.

Ha rögtönítélő eljárás alá tartozó bűncselekményre nézve a 306. § 1., 2. és 4. pontjában említett valamelyik feltétel forog fenn, a rögtönítélő bíróság a vádlottat ítéletével felmenti.

445. §

Az ítéletet írásba kell foglalni.

Az ítélet csak akkor emelkedik jogerőre, ha az illetékes parancsnok megerősítette; evégből azt mindjárt meghozása után az elnök és a tárgyalásvezető az ügyiratokkal együtt ehhez a parancsnokhoz viszik, vagy ha az utóbbi nincs helyben, neki megküldik.

Ő Felsége az illetékes parancsnokot felruházhatja a halálbüntetés kegyelemből átváltoztatásának jogával.

Ha az illetékes parancsnok a rögtönítélő bíróság ítéletét jogi okokból nem találja megerősíthetőnek, a mit írásban indokolnia kell, köteles a rendes eljárás megindítása iránt intézkedni és a fölött határozni, vajjon a terhelt továbbra is vizsgálati fogságban hagyassék-e.

446. §

A jogerős ítéletet az illetékes parancsnoknak rávezetett megerősítő záradékával és az esetleges megkegyelmezéssel együtt a vádlott előtt haladéktalanul nyilvánosan ki kell hirdetni. Ugyanez áll az illetékes parancsnoknak a 445. § utolsó bekezdése értelmében hozott határozatára.

A rögtönítélő bíróság ítélete ellen nincs helye perorvoslatnak és az az ellen bárki által benyújtott kegyelmi kérvénynek nincs felfüggesztő hatálya.

Ha a vádlottat halálra ítélték és kegyelmet nem kapott, az ítélet kihirdetése után melléje, a mennyiben lehetséges, lelkészt adnak és a halálra előkészülés végett adott megfelelő határidő letelte után, rendszerint két órán belül, a halálbüntetést rajta végrehajtják.

A parancsnok által megerősített felmentő ítélet kihirdetése után a vádlottat, ha további letartóztatását törvényes ok szükségessé nem teszi, azonnal szabadlábra kell helyezni.

447. §

Ha a rögtönítélő bíróság magát illetékesnek nem tartja, vagy ha büntető ítélet csak abból az okból nem hozható, mert egyhangu határozat nem jött létre, vagyha a terhelt ellen súlyos gyanúkok forognak fenn arra nézve, hogy a terhére rótt bűncselekményt elkövette, de bűnösségének bebizonyítása a törvényes határidőn (441. § utolsó bekezdése) belül lehetetlen, vagy ha a tárgyalás alatt derül ki, hogy a terhelt a 415. §-ban megjelölt valamely állapotban van, végül ha a törvényes határidőn belül ítéletet hozni egyáltalában nem lehet, a rögtönítélő bíróság úgy határoz, hogy további rögtönítélő eljárásnak nincs helye.

A rögtönítélő bíróság végzése a vádlottal közlendő s az illetékes parancsnok elé terjesztendő, a ki azután a rendes eljárás megindítása iránt a szükséges intézkedést megteszi s egyuttal a fölött határoz, vajjon a terhelt továbbra is fogva maradjon-e vagy sem.

448. §

A rögtönítélő bíróság előtt tartott tárgyalásról a 314-316. §-ok szabályai szerint jegyzőkönyveket kell szerkeszteni, de tartalmukat a tárgyalásnak csakis a lényegére kell szorítani. A jegyzőkönyveket a tárgyalásvezető és a jegyzőkönyvvezető írják alá.

449. §

A kihirdetett rögtönbíráskodás megszüntetése a 434. § esetében azt az illetékes parancsnokot illeti, a ki a rögtönbíráskodást elrendelte, továbbá a hadügyministert, a 435. § esetében pedig e ministert és az általa a rögtönbíráskodás elrendelésére netalán felhatalmazott illetékes parancsnokokat.

Mihelyt a rögtönbíráskodás elrendelésének oka megszűnt, főleg ha a halálbüntetésnek egy vagy több bűnösön foganatosított végrehajtásával az elrettentő példa már megadatott, a rögtönbíráskodás megszüntetését azonnal ki kell mondani és mindig ugyanoly módon kell kihirdetni, mint a rögtönbíráskodás elrendelését.

A függőben levő bűnvádi ügyekben, ideértve azokat is, a melyekben már halálos ítéletet hoztak, de még végre nem hajtották, a rögtönbíráskodás megszüntetését a terhelt tudtára kell adni és az illetékes parancsnoknak a nyomozó eljárást meg kell indítania, mire a további eljárás e bűnvádi perrendtartás általános szabályai szerint folyik le.

450. §

A rögtönítélő eljárásban hozott minden ítéletet a tárgyalási iratokkal együtt az ítélet végrehajtása után legkésőbb tizennégy nap alatt a hadügyminister elé kell terjeszteni, hogy azokat a katonai vezérügyész megvizsgálhassa és megfelelőeknek tartott indítványait megtehesse.

Ha az eljárás újrafelvételére merül fel ok, e részben a XXI. Fejezet rendelkezései szerint kell eljárni.

XXVII. FEJEZET

Bírósági szervezet és eljárás a hadrakelt seregnél és a tengeren

I. CZIM

Általános rendelkezések

451. §

Az előbbi Fejezetekben foglalt rendelkezések a hadrakelt seregnél és a tengeren is irányadók, a mennyiben a jelen Fejezet eltérő szabályokat nem tartalmaz.

452. §

A. A hadrakelt sereg számára szóló szabályokat kell alkalmazni:

1. mindazoknál a mozgó parancsnokságoknál, csapatoknál, osztályoknál és intézeteknél, a melyek a hadrakelt sereghez vannak beosztva, a mozgósítási állomás elhagyásának időpontjától leszerelésükig;

2. a hadifelszerelést felvett mindazokon az erősített helyeken, a melyek a működő hadsereg (hadtest) körletében vagy fenyegető ellenségeskedés miatt hadiállapotban vannak. Ily viszonyok kezdetét és végződését az erősített hely parancsnokának közzé kell tennie.

B. A tengeren való viszonyt illető szabályok irányadók:

1. szolgálatba helyezett, de a vezérlobogó kötelékében nem álló hadihajókra, a melyek a Földközi tengeren kívül levő vizeken önálló kiküldetésben vannak a kiküldetési utazás megkezdésétől a Földközi-tengerbe való visszaérkezésig;

2. a vezérlobogó kötelékében szolgálatba helyezett hadihajókra (járóművekre, 11. § 6. pontja) a vezérlobogó kötelékébe lépés időpontjától a kilépés időpontjáig.

II. CZIM

A katonai büntetőbíráskodás terjedelme

453. §

A két honvédségnek (8. § 2. bekezdése) oly parancsnokságai, csapatai, osztályai, intézetei és egyes egyénei, a melyek vagy a kik a hadrendhez vagy állandó hadi beosztásukhoz képest a közös hadseregnek valamelyik hadosztályparancsnoka vagy a bűnvádi üldözés jogával a 459. § 1. bekezdése értelmében felruházott valamelyik parancsnoka alá vagy pedig egy vagy több hadihajónak (455. § B. és 459. § 1. be-

kezdése) hasonló joggal felruházott parancsnoka alá rendeltetnek, e beosztásuk alatt a hadseregi büntetőbíráskodás alatt állanak. Viszont a közös haderőnek oly parancsnokságai, csapatai, osztályai, intézetei, és egyes egyénei, a melyek vagy a kik hasonló módon a két honvédség (8. § 2. bekezdése) egyikének valamelyik hadosztályparancsnoka vagy pedig a bűnvádi üldözés jogával a honvédségi katonai bűnvádi perrendtartás 459. §-ának 1. bekezdése értelmében felruházott valamelyik parancsnoka alá rendeltetnek, e beosztásuk alatt a honvéd büntetőbíráskodás alatt állanak.

A két honvédségnek (8. § 2. bekezdése) oly parancsnokságai, csapatai, osztályai, intézetei és egyes egyénei, a melyek vagy a kik a hadi események következtében saját köteléküktől elvezényeltetnek vagy elszakadnak és ilyképen a közös haderőhöz az első bekezdésben említett valamelyik illetékes parancsnok parancsa alá kerülnek, e viszony tartamára a hadseregi büntetőbíráskodás alá tartoznak. Viszont a közös haderő oly parancsnokságai, csapatai, osztályai, intézetei és egyes egyénei, a melyek vagy a kik a hadi események következtében köteléküktől elvezényeltetnek vagy elszakadnak és ilyképen a két honvédség (8. § 2. bekezdése) egyikéhez az első bekezdésben említett valamelyik illetékes parancsnok parancsa alá kerülnek, e viszony tartamára a honvéd büntetőbíráskodás alá tartoznak.

Ha azonban ily csapat parancsnoka maga is fel van ruházva az illetékes parancsnok jogaival, a büntetőbíráskodásban változás nem áll be.

454. §

A legfőbb parancsnok oly egyéneket, a kik egyébként nem állanak katonai büntetőbíráskodás alatt és ellenséges országban a mozgósított csapatok (parancsnokságok) vagy szövetségeseik hatalmi körén belül kerülnek kézre, a hadseregi büntetőbíráskodás alá helyezhet:

1. oly bűncselekmények miatt, a melyeket e hatalmi körön belül követnek el,
2. tekintet nélkül az elkövetés helyére a jogosulatlan toborzás, az esküvel fogadott katonai szolgálati kötelesség megszegésére csábítás vagy segélynyújtás, a kémkedés vagy az ellenséggel való más egyetértés büntette vagy a fegyveres erőnek vagy szövetséges csapatainak hátrányát vagy az ellenségnek előnyét célzó egyéb cselekmények miatt, továbbá a katonai behívó parancs iránt engedetlenségre csábítás miatt vagy ily cselekmények útján elkövetett szigorubban megtorlandó bűncselekmények miatt.

III. CZIM

Bíróági szervezet a hadrakelt seregnél és a tengeren

455. §

Bűnvádi üldözés jogával felruházott parancsnokok:

A) a hadrakelt seregnél:

– a hadosztályparancsnok,

– oly vár (hadikikötő) kinevezett parancsnoka, a melyben a 452. § A. 2. pontja értelmében a hadrakelt sereg számára szóló bűnvádi eljárást kell alkalmazni;

- a hadtestparancsnok;
- a hadseregparancsnok;
- a hadsereg hadtápparancsnokságának főnöke;
- a hadseregfőparancsnok.

B) a tengeren:

- az önálló kiküldetésben levő hadihajó parancsnoka (452. § B. 1. pontja),
- a vezénylő parancsnok.

456. §

A 455. §-ban említett parancsnokok illetékessége tárgyi tekintetben kiterjed a közös haderő bíróságainak hatáskörébe utalt összes bűncselekményekre (20. és 21. §), az önálló kiküldetésben levő hadihajó parancsnokának tárgyi illetékessége azonban csak oly bűncselekményekre terjed ki, a melyeknek büntetése az alkalmazandó büntetési tételhez képest öt évi szabadságvesztésbüntetésnél nem súlyosabb.

457. §

A) A hadrakelt seregnél az illetékes parancsnokok illetékessége személyi tekintetben kiterjed a nekik katonailag alárendelt vagy parancsnoklási körletükhöz tartozó mindazokra az egyénekre, a kik a hadseregi büntetőbíráskodásnak vannak alávetve, kivéve azokat, a kik a törvénynél vagy a legfőbb parancsnoknak (hadseregfőparancsnoknak, hadseregparancsnoknak, önállóan működő hadtestparancsnoknak) a 459. § 1. és 2. bekezdései értelmében tett rendelkezésénél fogva más illetékes parancsnokhoz utasítvák.

Illetékességük kiterjed továbbá a parancsuk alatt nem álló, a hadseregi büntetőbíráskodásnak alávetett azokra az egyénekre, a kik parancsnoklási körletükben kerülnek kézre, ha a különben illetékes parancsnok nem egykönnyen érhető el, továbbá azokra az egyénekre, a kik parancsnoklási körletükben kerülnek kézre és a legfőbb parancsnok külön rendelkezésénél fogva (454. §) a hadseregi büntetőbíráskodásnak vannak alávetve.

Valamely vár (hadikikötő) kinevezett parancsnoka, a hadtestparancsnok, a hadseregparancsnok, a hadsereg hadtápparancsnokságának főnöke és a hadseregfőparancsnok, ha az előbbi bekezdésekben foglalt más előfeltételek fennforognak, oly egyének fölött és oly bűnvádi ügyekben is gyakorolják az illetékes parancsnok jogait, a kik vagy a melyek a honvéd büntetőbíráskodás alá tartoznak.

Ezredesek (hasonló állásu egyének) és még magasabb rangu katonai egyének ellen, akár a hadseregi, akár a honvéd büntetőbíráskodásnak vannak alávetve, az illetékes parancsnok jogai rendszerint (459. § és a 479. § 1. bekezdése) csak a hadrakelt sereg legfőbb parancsnokát és az ellenség által körülzárt erődtett helyen csak a bűnvádi üldözés jogával felruházott legmagasabb katonai parancsnokot illetik.

B) Az önálló kiküldetésben levő hadihajó parancsnoka az illetékes parancsnok jogait a hadihajó személyzetéhez tartozó egyének fölött gyakorolja, kivéve a hajótörzskarhoz tartozókat.

A tengeren vezénylő parancsnok illetékessége kiterjed a neki katonailag alárendelt vagy parancsnoklási körletéhez tartozó egyénekre, továbbá az A) pont 2. bekezdésében megjelölt azokra az egyénekre, a kik parancsnoklási körletében kerülnek kézre.

A hadihajón levő oly egyének bűnvádi eseteiben, a kikre személyes minőségük-nél fogva, vagy az elkövetett bűncselekmény sulya miatt nem terjed ki az önálló kiküldetésben levő hadihajó parancsnokának hatásköre, a parancsnoknak arra kell szorítkoznia, hogy a tényálladékokat megállapíttatja, a bizonyítékokat lehetőleg bizto-sítottatja és a terheltet kihallgattatja, ugyszintén, ha netalán szükséges, letartóztatja.

Mihelyt a körülmények megengedik, az összes ügyiratokat a terhelttel együtt a bűnvádi eljárásra illetékes hatósághoz (28. § B) pontja) kell küldeni. Ez a hatóság a továbbiakban a rendes eljárás szabályait követi.

458. §

A hadrakelt seregnél az illetékes parancsnokok azokban az esetekben, a melyek-ben az előbbi rendelkezésekhez képest oly egyének fölött és oly bűnvádi ügyekben gyakorolják az illetékes parancsnok jogait, a kik vagy a melyek a honvéd büntetőbíráskodás alá tartoznak, a honvédség illetékes parancsnokai számára irány-adó rendelkezések szerint járnak el és így a nyomozás keresztülviteléhez, a vád képviseléséhez és az ítélkezéshez szükséges egyének kiválasztásánál is a 461. § 4. bekezdésének esetleges alkalmazása mellett a honvédség katonai bűnvádi perrend-tartásának rendelkezéseit kell követniök, a mennyiben az ebben megkívánt egyének rendelkezésre állanak. Ugyanez áll az ítélőbiróságokra nézve.

459. §

Szükség esetében a hadrakelt sereg legfőbb parancsnoka és háboru idejében a tengeren a vezénylő parancsnok az illetékes parancsnok jogait személyi vagy tárgyi tekintetben korlátozva vagy ily korlátozás nélkül, átruházhatja neki alárendelt olyan parancsnokokra, a kiket e jogokkal a törvény kiFejezetten fel nem ruházott.

Ezenkívül továbbá a hadrakelt seregnél a legfőbb parancsnok, háboru idejében a tengeren pedig a vezénylő parancsnok gyakorolja az alárendelt parancsnokok illetékességének korlátozására és kiterjesztésére vonatkozólag a 33. § 2. bekezdése szerint rendeleti utra tartozó jogot. Jogositva van arra is, hogy egyes bűnvádi esete-ket fontos okokból a saját vagy egyik alárendelt parancsnok illetékessége alól más alárendelt parancsnok illetékessége alá utasíthasson.

Mindezekben az esetekben meg kell azonban óvni a hadrakelt seregnél a határ-vonalat a hadseregi és a honvéd büntetőbíráskodás között.

460. §

Különféle parancsnokok illetékességének alávettett több terhelttárs ellen az eljárás egyesítését és az egyesítés megszüntetését (38. §) a hadseregi büntetőbíráskodásnak határai közt még akkor is a közös előjáró parancsnok rendeli el, ha a terheltek valamelyike ellen már vádat emeltek.

Ő dönt több, neki alárendelt parancsnok közt az illetékességre nézve felmerült kétség esetében (39. §) is.

461. §

Az illetékes parancsnokhoz a nyomozásvezetői, a tárgyalásvezetői és a katonai ügyészi teendők ellátása végett megfelelő számban igazságügyi tiszteket kell beosztani.

Az önálló kiküldetésben levő hadihajó parancsnokának e célból tengerésztisztek állnak rendelkezésére. Ezeket hivataluk megkezdése előtt a parancsnok megesketi arra, hogy a nyomozásvezetői (tárgyalásvezetői, katonai ügyészi) teendők ellátása körül rájuk ruházott köteleességeket hiven teljesítik. Ha előforduló esetben a nevezettek közül az egyik vagy a másik akadályozva van, a parancsnok az alája rendelt tengerésztisztek közül helyettest rendel, a kit szintén meg kell esketni.

Az illetékes parancsnok jogainak átruházásával (459. § 1. bekezdése) egyidejűleg az ujonnan kijelölt illetékes parancsnoknak a szükséges számban igazságügyi tisztek bocsátandók rendelkezésére.

Az előjáró parancsnok az illetékessége alá tartozó egyén ellen indított bűnvádi eljárás keresztülvitelére szükség esetében igénybe veheti az alája rendelt parancsnokhoz beosztott igazságügyi tiszteket is.

462. §

A hadrakelt seregnél és a tengeren nem állíttatnak fel vizsgálóbírószágok.

Ítélobírószágok a hadrakelt seregnél: a tábori haditörvényszékek; a vezérlobogó kötelékében álló hajókon: a tengeri vezér-haditörvényszékek; az önálló kiküldetésben levő hadihajókon: a hajó-haditörvényszékek.

Ezek csak esetenként az illetékes parancsnok meghívására ülnek össze és az ő parancsnoksága szerint jelöltetnek meg. A 458. § értelmében alakított ítélobírószágok annál a parancsnokságnál levő honvéd tábori haditörvényszékeként jelöltetnek meg, a mely parancsnokság élén az illetékes parancsnok áll.

463. §

A tábori haditörvényszék és a tengeri vezér-haditörvényszék ugyanazokból a tagokból áll, a kiből a hadosztálybíróságoknál és a tengernagyi bíróságoknál a haditörvényszék, azzal az eltéréssel, hogy a haditörvényszéki tagok, a tárgyalásvezető gyanánt működő igazságügyi tisztet kivéve, az 56. §-nak és az 58. § 2. bekezdésének eseteiben kizárólag a katonaaállományu tisztek csoportjából vehetők. Ha az 55. § szerint a tengeri vezér-haditörvényszék megalakításához megkívánt rendfokozatu

tisztek rendelkezésre nem állanak, a haditörvényszék más rendfokozatu tisztekből is alakítható, az elnöknek és két ülnöknek azonban a vádlottnál rangban idősebbeknek kell lenniök.

Külföldi tisztek és hasonló állásu egyének (11. § 9. pontja) számára a haditörvényszék éppen úgy alakul, mint a fegyveres erőhöz tartozó tisztek és hasonló állásu egyének számára.

A hajó-haditörvényszék a tárgyalásvezető gyanánt kijelölt tengerésztiszten kívül egy tengerész törzstisztből mint elnökből, továbbá egy sorhajóhadnagyból és két fregáthadnagyból, mint ülnökökből áll.

Szükség esetében az illetékes parancsnok a hajó-hadi törvényszékhez elnökül a tengerész törzstiszt helyett egy sorhajóhadnagyot, a tengeri vezér-haditörvényszékhez vagy a hajó-haditörvényszékhez az 55. § 2. bekezdésének 1. pontja (53. § 2. bekezdése) és az előbbi bekezdés értelmében megkövetelt fregáthadnagyk helyett tengerész zászlósokat hívhat meg haditörvényszéki tagokul.

A haditörvényszéki tagok meghívására nincs meghatározott sorrend.

Szükség esetében a közös haderőhöz tartozó haditörvényszéki tag kivételesen a fegyveres erő más részéhez vagy a csendőrséghez tartozó haditörvényszéki taggal helyettesíthető.

A tengeri vezér-haditörvényszéket és a hajó-haditörvényszéket a hajón kell tartani.

IV. CZIM

Eljárás a hadrakelt seregnél és a tengeren

464. §

Az eljárás a hadrakelt seregnél és a tengeren általában a hadosztálybíróság hatáskörébe tartozó bünvádi ügyek tekintetében fennálló eljárási szabályok szerint igazodik.

A 80. §-ban az állam nyelvének és a horvát országos nyelvnek használatára nézve foglalt rendelkezéseket a magyar szent korona országainak határain belül annyiban megfelelően kell alkalmazni, a mennyiben ezek a rendelkezések a fenforgó viszonyok közt az eljárás jelentékeny megnehezítése vagy késleltetése nélkül végrehajthatók.

465. §

Az illetékes parancsnok a nyomozó eljárás elrendelésével (137. §) egyidejűleg kijelöli azt az igazságügyi tisztet, a kinek mint a nyomozásvezetőnek a nyomozó eljárást keresztül kell vinnie. (461. § 2. bekezdése.)

Szükség esetében katonaaállományu tiszt is kijelölhető nyomozásvezetőnek. Ezt hivatalának átvétele előtt az illetékes parancsnok megesketi.

A nyomozásvezetőt a vizsgálóbíró összes jogai megilletik.

466. §

A nyomozó eljárásban minden hosszadalmasságot kerülni kell.

A jegyzőkönyvvezetésre a 152. § 2. bekezdésének rendelkezései érvényesek.

A nyomozó cselekményeknél csak akkor kell bírósági tanut alkalmazni, ha az illetékes parancsnok szükségesnek látja.

Szakértői lelet felvételére és vélemény adására egy szakértő minden esetben elégséges. A halottszemlénél és a bonczolásnál szükség esetében a kezelőorvos is alkalmazható szakértő gyanánt.

A szemlét, a lefoglalást, a házkutatást és a személymotosztást az illetékes parancsnok, sürgős esetben a nyomozásvezető, a 132. § 1. bekezdésének és a 235. § 1. bekezdésének esetein kívül is elrendelheti és az utóbbi foganatosíthatja is. Sürgős esetben az illetékes parancsnok vagy a nyomozásvezető tanuk elővezetését is közvetlenül elrendelheti.

467. §

Mindazok a rendelkezések és határozatok, a melyeket az előző Fejezetek értelmében a vizsgálóbíróság (a bíróságvezető) ad ki, az illetékes parancsnok által vagy az ő rendeletére bocsátatnak ki és kifelé azokat mint ama parancsnokság "bíróságá"-tól, a 458. § eseteiben mint ama parancsnokságnál levő honvéd bíróságtól eredőket kell megjelölni, a mely parancsnokság élén az illetékes parancsnok áll.

468. §

A nyomozásvezető intézkedései ellen huszonnégy óra alatt az illetékes parancsnoksághoz felfolyamodással lehet élni. Az utóbbinak rendelkezései és határozatai ellen nincs helye perorvoslatnak.

469. §

A míg a főtárgyalás meg nem kezdődött, az eljárás megszüntetését az illetékes parancsnok rendeli el.

470. §

Annak meghatározása, hogy a hadrakelt seregnél és háboru idejében a tengeren a vádat mely időpontban kell emelni, az illetékes parancsnok belátására van bízva.

Az illetékes parancsnok a vád emelése iránt akképen intézkedik, hogy a végből írásban parancsot (242. §) bocsát ki ahhoz az igazságügyi tiszthez, a kit a vád képviselésére katonai ügyészül esetenként kijelöl. (461. § 2. bekezdése.)

Szükség esetében a vád képviselével katonaállományu tiszt is megbízható. Ezt ebbeli hivatalának átvétele előtt az illetékes parancsnok megesketi.

Egyebekben a vádemelésre a XVI. Fejezetben a dandárbírószági eljárásra nézve foglalt rendelkezések irányadók azzal az eltéréssel, hogy a vádló írásbeli büntető indítványát a tárgyalásvezetőül a 472. § szerint kijelölt tisztnek kell átadni, a ki a

szükséges bizonyítékok megszerzése végett megfelelő indítványokat terjeszt az illetékes parancsnok elé.

471. §

Ha jogtudó védő nem áll azonnal rendelkezésre, helyette azokban az esetekben is, a melyekben a 90. § 3. bekezdése szerint védő gyanánt jogtudó egyént kellene kirendelni, katonaaállományu tisztre lehet a védelmet ruházni.

A hajó-haditörvényszék előtt a védelmet tengerész zászlós is viheti.

A 95. § 3. pontjának és a 98. §-nak megszorításai elesnek; úgyszintén az a megszorítás is, a mely szerint a 91. § 1. pontjában említett védők a vádlotténál alacsonyabb rendfokozatot nem viselhetnek. (97. §)

472. §

A vád emelésével egyidejűleg kijelöli az illetékes parancsnok azt az igazságügyi tisztet is, a ki a főtárgyaláson tárgyalásvezetőként fog működni. (461. § 2. bekezdése.)

Más igazságügyi tiszt hiányában az az igazságügyi tiszt is kirendelhető tárgyalásvezetőül, a ki nyomozásvezető gyanánt működött.

A kiküldetésben levő hadihajón folytatott eljárásban a nyomozásvezető rendszert tárgyalásvezető is.

473. §

A vádemelésnek a terhelttel közlése és a főtárgyalás közé legalább három napi határidőnek kell esnie, kivéve, ha a terhelt e határidő megrövidítésébe kiFejezetten beleegyezik.

A tanuknak és a szakértőknek idézése a főtárgyalásra a 247. § 6. bekezdésében foglalt időbeli korlátozáshoz nincs kötve.

A vádlott az új bizonyítékok megszerzése iránt indítványát (250. §) legkésőbb a vádemelés közléset követő napon tartozik megtenni.

474. §

A főtárgyalás rendszerint nem nyilvános; mindazonáltal a 261. § esetét kivéve, a sértettnek és törvényes képviselőjének, valamint a vádlott bizalmi férfiainak (260. §) meg van engedve, hogy a főtárgyaláson jelen lehessenek.

A parancsnok a körülményekhez képest elrendelheti, hogy a főtárgyalás a 257. § értelmében nyilvános legyen.

Ily esetekben a haditörvényszék a nyilvánosság kizárását (258. §) csak az illetékes parancsnok beleegyezésének kieszközlése után határozhatja el.

A haditörvényszéket a szemle, a lefoglalás, a házkutatás és a személymotozás, valamint a tanuk elővezetése tekintetében ugyanazok a jogok illetik meg, a melyek a 466. § utolsó bekezdése értelmében az illetékes parancsnokot megilletik.

475. §

A. A tábori haditörvényszékek, valamint háboru idejében a tengeri vezér-haditörvényszékek és hajó-haditörvényszékek ítéletei ellen rendes perorvoslatnak nincs helye. Jogerőssé az ítéletek csak az illetékes parancsnok megerősítésével, a halálos ítéletek pedig a 482. § 3. bekezdésében meghatározott esetet kivéve, a hadrakelt sereg legfőbb parancsnokának (a tengeren vezénylő parancsnoknak) megerősítésével válnak, ha ez a parancsnok nincs amugy is arra hivatva, hogy mint illetékes parancsnok az ítéletet megerősítse.

Az ellenségtől körülzárt erődített helyen a halálos ítélet megerősítésének joga a bűnvádi üldözési joggal felruházott legmagasabb parancsnokot illeti.

B. Békében a tengeri vezér-haditörvényszékek és a hajó-haditörvényszékek ítéletei ellen ugyanazoknak a perorvoslatoknak van helyük, mint a hadosztálybírószágok ítéletei ellen.

A legfelsőbb katonai törvényszéki tárgyaláshoz (87. § 2. bekezdése és 91. §) nem választható oly katonai egyén védőül, a ki szolgálatba helyezett hajón be van hajózva.

A vádlottnak a legfelsőbb katonai törvényszéki tárgyaláson jelenlétre nincs igénye. Ugyanőt, valamint a magánpanaszost és a sértettet csak akkor kell a kitűzött tárgyalásról (368. §) értesíteni, ha ezt lényegesebb késedelem nélkül meg lehet tenni.

Egyebekben a 312. és a 313. §-nak, továbbá a XIX. és a XX. Fejezetnek a hadosztálybírószágok ítéleteire vonatkozó összes rendelkezései megfelelően alkalmazandók.

476. §

A 475. § A. pontjának eseteiben az ítéletet mindjárt meghozása után ki kell hirdetni és azután a bűnügyi iratokkal együtt haladéktalanul az illetékes parancsnok elé terjeszteni.

Az illetékes parancsnok, mielőtt a büntető ítélet megerősítése iránt határoz, vagy mielőtt a halálos ítéletet továbbítja, köteles a vádlottat igazságügyi vagy katonaállományu tiszttel jegyzőkönyvileg kihallgattatni arra nézve, vajjon van-e és minő panasza az ítélet ellen és mivel okolja meg azt. Ez alkalommal a vádlott védőjének támogatásával élhet. Az illetékes parancsnok a vádlott állításai tárgyában megállapításokat foganatosíthat. A jegyzőkönyv és az esetleges megállapítások iratai a bűnügyi iratokhoz csatolandók.

Ha az illetékes parancsnoknak (a legfőbb parancsnoknak, a tengeren vezénylő parancsnoknak) olyan igazságügyi tiszt áll rendelkezésére, a ki a főtárgyaláson nem működött közre, köteles ennek írásbeli jogi véleményét az ítélet megerősítésére vonatkozó elhatározás előtt bekívánni s az ügyiratokhoz csatolni.

Halálos ítélet előterjesztése alkalmával köteles az illetékes parancsnok írásban nyilatkozni a felől, hogy forognak-e fenn kegyelmi okok.

477. §

Ha az illetékes parancsnok (a legfőbb parancsnok, a tengeren vezénylő parancsnok) a 476. § értelmében eléje terjesztett ítélettel egyetért, rávezeti a megerősítő záradékot.

Ő Felsége az illetékes parancsnokot (a legfőbb parancsnokot, a tengeren vezénylő parancsnokot) felruházhatja a büntetés kegyelemből elengedésének és enyhítésének jogával.

A megerősítő záradékot s az esetleges kegyelmezést a vádlottal a tárgyalásvezető vagy más igazságügyi tiszt (tengerésztiszt) vagy a vádlott előljáró parancsnoksága közli, ezután pedig a büntetés végrehajtása iránt kell rendszerint haladéktalanul intézkedni.

478. §

Ha az illetékes parancsnok az eljárást vagy az ítéletet törvényellenesnek (358. §), vagy a ténybeli megállapításokat aggályosaknak tartja, köteles a 476. § értelmében eléje terjesztett ítéletet a bünyügi iratokkal és írásbeli véleményével együtt elhatározást végett a hadrakelt sereg legfőbb parancsnoka (a tengeren vezénylő parancsnok) elé terjeszteni.

Ez valamely hozzá beosztott igazságügyi tiszt véleményének beszerzése után határoz a fölött, vajjon az ítéletet megerősítés végett az illetékes parancsnokhoz visszaküldje vagy feloldja-e.

Annak elhatározása, vajjon valamely ítélet megerősítendő-e, vagy a fenforgó semmiségi okok (358. §) miatt vagy a ténybeli megállapítások aggályossága miatt feloldandó-e, a legfőbb parancsnokot (a tengeren vezénylő parancsnokot) akkor is megilleti, ha ő maga az illetékes parancsnok, vagy ha megerősítés végett eléje terjesztett halálos ítéletről van szó.

Az előbbi bekezdéseknek a legfőbb parancsnokra vonatkozó rendelkezéseit az ellenségtől körülzárt erődített helyen levő, a bűnvádi üldözés jogával felruházott legmagasabb parancsnokra is megfelelően alkalmazni kell.

A kiküldetésben levő hadihajó parancsnoka az 1. bekezdés eseteiben az ítélet megerősítését, feltéve, hogy aggályait esetleges utólagos megállapítások sem oszlaták el, megtagadja, a minek az a következménye, hogy a bűnvádi ügy a rendes eljárás alá és ismét a nyomozó eljárás állapotába jut. A terheltet, mihelyt a körülmények megengedik, az ügyiratokkal együtt annak a hatóságnak kell átadni, a mely ennek az eljárásnak keresztülvitelére illetékes. (27. § B. pontja és 28. § B. pontja.) A parancsnok köteles egyidejűleg a terhelt személyének ideiglenes biztosítására netán szükséges intézkedéseket megtenni.

479. §

Az ítélet feloldása esetében (478. § 2. bekezdése) új főtárgyalás tartása iránt kell intézkedni. A legfőbb parancsnok (a tengeren vezénylő parancsnok) ily esetben, ha szükséges vagy czélyszerű, a 459. § 2. bekezdése szerint őt más parancsnok kiküldé-

sére megillető joggal is élhet. A 478. § 3. bekezdésének esetében más parancsnok kiküldése szabályul szolgál, de ilyen kiküldés nem érinti a legfőbb parancsnok (a tengeren vezénylő parancsnok) jogát a halálos ítélet megerősítésére.

Az ujonnan alakítandó haditörvényszékhez nem szabad bírákul kirendelni azokat, a kik a korábbi főtárgyalásnál mint haditörvényszéki tagok közreműködtek.

480. §

Ellenség előtt az illetékes parancsnok a halálbüntetés végrehajtására a 416. § 1. bekezdésében megszabott határidőt megrövidítheti ugyan, de az elítéltnak az előkészülésre legalább is két órai időt kell engedni.

Hadihajókon a halálbüntetést mindig, tehát akkor is agyonlövással kell végrehajtani, ha az ítélet kötél általi halálra szól.

A halálbüntetés végrehajtásáról a legfőbb parancsnokhoz (a tengeren vezénylő parancsnokhoz) jelentést kell tenni.

A hadrakelt seregnél és a tengeren az illetékes parancsnok katonai szolgálati tekineteből a kiszabott szabadságvesztésbüntetés elhalasztását vagy félbeszakítását megengedheti anélkül, hogy a 419. és a 420. §-ban foglalt megszorításokhoz kötve volna. Az elhalasztás vagy félbeszakítás engedélyezésével egyidejűleg az az illetékes parancsnok, a kinek kegyelmező joga van, a kiszabott büntetés enyhítését vagy elengedését is kilátásba helyezheti arra az esetre, ha az elítélt az ellenség előtt bátor magatartást tanusít.

481. §

A rögtönítélő eljárás elrendelésére azokban az esetekben, a midőn ily eljárásnak a katonai büntetőjog rendelkezései szerint a rögtönbíráskodás előzetes kihirdetése nélkül helye lehet, a hadrakelt seregnél és a tengeren minden illetékes parancsnok (455. § és a 459. § 1. bekezdése) jogosult. Ugyancsak megilleti ezeket a parancsnokokat azokban az esetekben, a melyekben a rögtönítélő eljárásnak a katonai büntetőjog rendelkezései szerint előzetes kihirdetés után lehet helye, az elhatározás abban a kérdésben, vajjon szükséges-e a rögtönbíráskodást a parancsnokságuk alatt álló katonai kötelékekre és egyénekre kihirdetni. A 457. § A. pontjának 4. bekezdésében és B. pontjának 1. bekezdésében az illetékes parancsnokok jogaira nézve foglalt megszorítások a rögtönítélő eljárásra nem alkalmazandók.

A rögtönbíráskodás kihirdetését más esetekre, valamint meghatározott kerületekre csakis a hadrakelt sereg legfőbb parancsnoka (a tengeren vezénylő parancsnok), továbbá a 475. § A. pontjának 2. bekezdésében megjelölt parancsnok van jogosítva elrendelni. Ezek a parancsnokok a rögtönbíráskodást bármely büntetetre, a hadseregi büntetőbíráskodás alatt álló minden egyénnel szemben kihirdettethetik.

A kihirdetett rögtönbíráskodás megszüntetését az a parancsnok rendeli el, a ki kihirdetését elrendelte, de mindenesetre jogosítva vannak a megszüntetésre az előbbi bekezdésben említett parancsnokok is.

482. §

A rögtönítélő bíróságot úgy kell összeállítani, mint a tábori-, a tengeri vezér- vagy a hajó-haditörvényszéket. A kiküldetésben levő hadihajón a rögtönítélő bíróságot tiszt vagy hasonló állású egyén ellen úgy kell összeállítani, mint a tengeri vezérhaditörvényszéket (463. § 1. bekezdése), oly eltéréssel azonban, hogy az igazságügyi tiszt helyébe rögtönítélőbírói tárgyalásvezetőként, tengerésztiszt lép.

A rögtönítélő eljárás során, ha a késedelem veszélylyel jár, egyébként is lehet igazságügyi tiszt (472. §) helyett katonaaállományú tisztet megbízni a tárgyalás vezetésével.

A halálos ítélet megerősítésére az a parancsnok jogosult, a ki a rögtönítélő eljárást elrendelte. A kegyelmező jog gyakorlására nézve a 477. § 2. bekezdésének, béke idejében a tengeren a 445. § 3. bekezdésének rendelkezése mértékadó.

Egyebekben a rögtönítélő eljárásra a XXVI. Fejezet szabályai irányadók azokkal az eltérésekkel, a melyeket a hadrakelt seregnél és a tengeren a bírósági szervezetnek megváltoztatása von maga után.

A rögtönbíráskodás elrendeléséről és megszüntetéséről, továbbá minden rögtönítélő bírósági halálos ítélet végrehajtásáról a legfőbb parancsnokhoz (a tengeren vezénylő parancsnokhoz) jelentést kell tenni.

483. §

A közös hadsereg tábori haditörvényszéke által vagy háboru idejében a tengeren valamely bíróság által szabadságvesztésbüntetésre vagy rangvesztésre ítélt (megkegyelmezett) egyénnek, valamint törvényes képviselőjének joga van attól számítva, a mikor a hadrakelt seregnél vagy a tengeren való viszony egyáltalában megszűnt vagy az elítélt saját személyére nézve e viszonyból kilépett, három hónapon belül a hadügyministernél intézkedést kérni a jogegység érdekében semmisségi panasz emelése vagy a 401. § értelmében újrafelvétel megindítása végett. A kérvényben, a melyet tényleges katonai egyéneknek szolgálati uton kell benyújtaniok és a tényleges legénységi egyének, valamint a rangosztályba nem sorozott tényleges havidíjasok csak előszóval mondhatnak jegyzőkönyvbe (324. §), a panaszpontokat tüzetesen meg kell jelölni. A kérelem tárgyának téves megjelölése nem árt.

484. §

A hadügyminister, miután a kérelem tárgyában netalán szükséges megállapításokat teljesítette, a bünvádi ügyiratokat a katonai vezérügyészszel megvizsgáltatja s azután vagy visszautasítja a kérelmet mint alaptalanul, vagy pedig helyt ad annak annyiban, hogy a katonai vezérügyészt a 376. vagy a 401. § értelmében az eljárás megindítására utasítja.

A jogegység érdekében emelt semmisségi panasz esetében az eljárásra a 377. és a 378. § rendelkezései irányadók.

Az eljárás újrafelvétele fölött a legfelsőbb katonai törvényszék a 67. § 1. pontja értelmében alakított tanácsban, a 401. § szabályai szerint határoz.

A 373. § 3. bekezdését, a 379. § 3. bekezdését és a 400. § 4. bekezdését alkalmazni kell.

485. §

Azt a hadseregi büntetőbíróági eljárást, a mely valaki ellen folyamatban van abban az időpontban, mikor a hadrakelt sereg viszonyába vagy a tengeren való viszonyba lép, ennek a Fejezetnek rendelkezései szerint kell folytatni.

A fenti időpontban már meghozott, de még nem jogerős ítélet tekintet nélkül arra, hogy perorvoslattal megtámadják-e vagy sem, a 475. § A. pontjában említett megerősítéssel jogerőssé válik, feltéve, hogy a tengeren való viszonybalépés nem béke idején következett be, a mely esetben a perorvoslati eljárás változást nem szenved.

A jelzett időponttól kezdve az illetékes parancsnok jogainak gyakorlására a mozgósított kötelék illetékes parancsnoka van hivatva.

Egyebekben az ilyen ítéletekre, a mennyiben ezek a 2. bekezdés értelmében az illetékes parancsnok (a legfőbb parancsnok, a tengeren vezénylő parancsnok) megerősítésére szorulnak, a 475. § A. pontjának és a 476-480. §-oknak rendelkezéseit kell alkalmazni.

Az illetékes parancsnok megerősítésével az az ítélet is jogerőre emelkedik, a mely béke idején a tengeren való viszonyban keletkezett és a vádlottnak a háboru idejében a tengeren való viszonyba lépése előtt nem vált jogerőssé.

486. §

A hadrakelt seregnél vagy a tengeren valamely egyén ellen folyamatban levő bünvádi eljárást attól az időponttól kezdve, a mikor a hadrakelt seregnél vagy a tengeren való viszony egyáltalában megszűnt vagy a terhelt, saját személyére nézve, e viszonyból kilépett, az előbbi Fejezetek rendelkezései szerint kell folytatni. Az illetékes parancsnok jogait ettől az időponttól fogva a nem mozgósított kötelék illetékes parancsnoka gyakorolja.

Ha azonban a fentjelzett időpontban az ítéletet, a melynek jogerőre emelkedése a 475. § A. pontja szerint megerősítéshez van kötve, már meghozták, de még meg nem erősítették, a megerősítés az addig illetékes parancsnokot illeti meg. Ha ez a parancsnok az ítéletet megerősíthetőnek nem találja, a vádlottat erről értesíteni kell. Az értesítés napjától számított törvényes határidőn (335. és 361. §) belül semmisségi panasznak és fellebbezésnek (333. §) van helye. Az illetékes parancsnok jogait ebben az esetben a nem mozgósított kötelék hadosztálybíróóságához utalt illetékes parancsnok gyakorolja.

Az előbbi bekezdés rendelkezései arra az esetre is irányadók, ha az ítéletet háboru idejében a tengeren hozták és ez az ítélet nem emelkedett jogerőre addig az időpontig, a mikor a vádlott a tengeren való békeviszonyba átlépett.

Az 1. bekezdésben megjelölt időpontban még folyamatban levő rögtönítélő eljárást a rendes eljárás medrébe kell terelni (449. § utolsó bekezdése). Ugyanez áll a

már befejezett rögtönítelő eljárásra is, ha a megerősített halálos ítélet ebben az időpontban még végrehajtva nincs.

XXVIII. FEJEZET
Átmeneti és záró rendelkezések

487. §

Ez a törvény a honvédelmi minster által a hadügyministerrel egyetértőleg megállapítandó napon, legkésőbb azonban kihirdetése után két év múlva lép életbe.

Az állam nyelvét (Horvát-Szlavonországokban a horvát országos nyelvet) mint kihallgatási, tárgyalási és kihirdetési nyelvet (80. §) e törvény életbeléptetése után a fő tárgyaláson és a fellebbezési tárgyaláson kívül legkésőbb nyolcz év múlva, a fő tárgyaláson és a fellebbezési tárgyaláson pedig, továbbá a legfelsőbb katonai törvényszéknél legkésőbb tizenkét év múlva be kell hozni. Addig is mindazokban az esetekben, a melyekben nehézségek és jelentékeny késedelem nélkül lehetséges, a kihallgatásokat, a tárgyalásokat és a kihirdetéseket a 80. § rendelkezései értelmében az állam nyelvén (Horvát-Szlavonországokban a horvát országos nyelven) kell végezni.

A 80. § többi rendelkezései a jelen törvénnyel egyidőben lépnek életbe hatályosságának egész területén.

A 80. § rendelkezéseinek Magyarországon legalább egy hadosztálybírósnál és a hozzája tartozó dandárbíróknál e törvénnyel egyidejűleg mindenesetre minden kivétel nélkül hatályba kell lépniök.

488. §

E törvény életbelépésének napjával, a mennyiben e törvény kiFejezetten kivételt nem tesz, hatályukat veszti más törvényeknek, szabályoknak és rendeleteknek a hadseregi büntetőbíráskodást, a közös haderő bíróságainak szervezetét és eljárását szabályozó rendelkezései, köztük különösen azok is, a melyek szerint tényleges katonai egyének a polgári büntetőbírók rögtönítelő eljárásának voltak eddig alávetve.

489. §

E törvény életbelépése előtt elkövetett azok a bűncselekmények, a melyek miatt eddig a polgári büntetőbírók bíráskodásának volt helye, de a melyekre nézve a jelen bűnvádi perrendtartás szabályai szerint a hadseregi bíróságok illetékesek, továbbra is a polgári büntetőbíráskodás alatt maradnak.

Ellenben e törvény életbelépése előtt elkövetett azokat a bűncselekményeket, a melyek miatt eddig a hadseregi bíróságok bíráskodásának volt helye, de a melyekre nézve a jelen bűnvádi perrendtartás szabályai szerint a polgári büntetőbírók illetékesek, ezek az utóbbi bíróságok a rájuk nézve érvényben álló általános büntetőtörvények szerint bírálják el, kivéve, ha ily bűncselekmény miatt a vizsgálat a hadseregi bíróságnál már elrendeltetett.

Az előbbi bekezdés rendelkezéseit megfelelően alkalmazni kell akkor is, ha a jelen bűnvádi perrendtartás életbelépése előtt elkövetett valamely bűncselekmény miatt a hadseregi büntetőbíráskodásnak volt helye, de ettől az időponttól kezdve a honvéd bíróságok illetékessége áll be és viszont.

490. §

A jelen törvény életbelépésének napján a hadseregi bíróságoknál folyamatban levő büntetőbírási vizsgálatokra a következők irányadók:

1. Ha az említett napig elsőfoku határozatot nem hoztak, a bűnvádi ügyet a jelen bűnvádi perrendtartás rendelkezéseihez képest kell folytatni. Ily bűnvádi ügyek a nyomozó eljárás állapotába jutnak.

2. Ha a jelen törvény életbelépésének napja előtt elsőfoku határozatot hoztak, az ily bűnvádi ügyekre az eddigi eljárási szabályokat oly eltéréssel kell alkalmazni, hogy az eddigi katonai főtörvényszék és a legfelsőbb katonai törvényszék teendőit az új legfelsőbb katonai törvényszék a 67. § 1. pontja értelmében alakítandó tanácsban gyakorolja, továbbá, hogy ennek határozatai ellen további perorvoslatnak helye nincs és hogy az új legfelsőbb katonai törvényszéket a felsőbbfoku katonai bíróságoknál a büntetés enyhítésére nézve eddig érvényben álló korlátozások nem kötik.

3. Ha a 2. pont esetében az elsőfoku határozatot feloldották és az ügyet újabb határozathozás végett az elsőfoku bíróság elé utasították, a további eljárásra nézve a jelen törvény rendelkezései irányadók.

491. §

Azt a kérdést, vajjon a bűnvádi eljárás újrafelvételének helye van-e, a jelen bűnvádi perrendtartás életbelépésének napjától kezdve, ennek rendelkezései szerint kell elbírálni, akkor is, ha a bűnvádi eljárást e nap előtt fejezték be jogerősen. A további eljárás szintén e törvény szerint irányul.

492. §

Ha e törvény hatálybalépése előtt idézési eljárás alkalmazásával ítéletet hoztak és az elítélt az említett időpont után tér vissza, a további eljárásra a jelen törvény irányadó.

A jelen törvény életbelépése idejében folyamatban maradt idézési pert az új eljárás szerint és csak annyiban kell folytatni, a mennyiben a tényállás megállapítása és a bizonyítékok biztosítása céljából szükséges.

493. §

A büntethetőség elévülésének félbeszakítása szempontjából minden hivatalos cselekmény, a melyet az illetékes parancsnok és a nyomozást teljesítő katonai ügyész vagy ügyészi tiszt a bűncselekmény miatt a tettes ellen foganatosít, egy tekintet alá esik az illetékes bíróság nyomozó cselekményével.

494. §

Ha hadifoglyok és külföldiek fölött kell háboru idejében vagy valamely hadiválalat alatt büntetőbiráskodást gyakorolni, a jelen bűnvádi perrendtartásnak a bíróságok alakítására és az eljárásra vonatkozó rendelkezéseit Ő Felsége módosíthatja.

495. §

Horvát-Szlavonországokban a polgári büntetőbiráskodás alatt álló egyénekre nézve a 263. és a 264. §-ban meghatározott vétségek büntetése tekintetében a jelen törvényben foglalt rendelkezésekkel azonos értelemben autonóm törvény rendelkezik.

A jelen törvény végrehajtásával a honvédelmi, az igazságügyi és a belügyi ministerek, Horvát-Szlavonországokban a honvédelmi minister és Horvát-Szlavon- és Dalmátországok bánja bizatnak meg. A honvédelmi minister a hadügyministerrel egyetértőleg jár el.

Források

Az 1855. évi január 15-én kelt császári nyíltparancs (Az 1855. évi január 15-iki katonai büntető törvény a büntettekről és vétségekről. Az 1901. évi hivatalos fordítás utánnyomása. Budapest: Honvédelmi Minisztérium, 1914.)

Az 1855. év január 15-én császári nyíltparancssal életbe léptetett katonai büntető törvény a büntettekről és vétségekről (Az 1855. évi január 15-iki katonai büntető törvény a büntettekről és vétségekről. Az 1901. évi hivatalos fordítás utánnyomása. Budapest: Honvédelmi Minisztérium, 1914.)

A m. k. honvédelmi ministerinmnak 1867. sept 6-án kelt rendelete valamennyi törvényhatósághoz; a szabadságolt és tartalékos katonának a polgári bíróságok alá helyezése iránt (Magyarországi Törvények és rendeletek tára. 1867. Pest: Pfeifer Ferdinánd, 1868.)

A m. kir. honvédelmi ministeriumnak 1867. okt. 5-én kelt rendelete; a szabadságos és tartalékos altiszteknek a testi fenyíték alóli mentessége tárgyában (Magyarországi Törvények és rendeletek tára. 1867. Pest: Pfeifer Ferdinánd, 1868.)

A m. kir. honvédelmi ministeriumnak 1867. okt. 29-ről kelt rendelete az ország valamennyi törvényhatóságához; mely szerint katonaszemélyek letartóztatásáról az illető hadfőparancsnokságok azonnal értesítendőek (Magyarországi Törvények és rendeletek tára. 1867. Pest: Pfeifer Ferdinánd, 1868.)

A m. kir. honvédelmi ministeriumnak 1867. decz. 27-én kelt rendelete, az ország valamennyi törvényhatóságához; a szabadságos altisztek fenyítése tárgyában (Magyarországi Törvények és rendeletek tára. 1867. Pest: Pfeifer Ferdinánd, 1868.)

A m. k. igazságügyministernek 1868. évi october 13-án kelt rendelete; az ország valamennyi törvényhatóságához; a nyugalmazott és a katonai tiszti rang megtartásával kilépett katonának a polgári bíróságok illetősége alá helyezése tárgyában (Magyarországi Törvények és rendeletek tára. 1868. Január-június. Pest: Pfeifer Ferdinánd, 1868.)

A honvédelmi m. kir. ministerium 31.240.sz. alatt kelt körrendelete; a kir. honvédker. parancsnokságokhoz az elítélt honvédeknek az országos fegyházakba szállítása tárgyában (Magyarországi rendeletek tára. 1869. Pest: Ráth Mór, 1869.)

A m. k. honvédelmi ministernek 1871. nov. 28-án 31.267. sz. a. a honvédparancsnokságokhoz intézett rendelete; a nem-katonai vétség, bűntény vagy kihágás miatt elítélt honvédeknek a költségekben és kártérítésben elmarasztalhatósága iránt (Magyarországi rendeletek tára. 1871. Pest: Ráth Mór, 1871.)

A m. kir. honvédelmi ministernek 1872. jan. 13-án 613. sz. a. a honvédkerületi parancsnokságokhoz intézett rendelete; a bíróság elé kísérendő honvédekre és közös

hadsergebeli katonákra nézve a közös hadügyministerrel történt megállapodás iránt (Magyarországi rendeletek tára. 1872. Pest: Ráth Mór, 1872.)

A m. k. honvédelmi miniszternek 1872. február 18-án 5279. sz. a. kelt rendelete; a honvéd bíróság egymásközti illetékességének kijelölése tárgyában (Magyarországi rendeletek tára. 1872. Pest: Ráth Mór, 1872.)

A m. kir. honvédelmi miniszternek 1872. apr. 16-án 6593. sz. a. kelt körrendelete; a szabadságolt honvédek beidezésénél követendő eljárás iránt (Magyarországi rendeletek tára. 1872. Pest: Ráth Mór, 1872.)

A m. k. honvédelmi miniszternek 1872. május 7-én 15621 sz. a kelt rendelete; a fenytő törvényszékektől követelt honvédeknek a bíróság elé állítása iránt (Magyarországi rendeletek tára. 1872. Pest: Ráth Mór, 1872.)

A m. k. honvédelmi miniszternek 1872. május 13-án 16337. sz. a kelt rendelete; a honvédbíróságok által fogságra ítélt honvédekre nézve követendő eljárás iránt (Magyarországi rendeletek tára. 1872. Pest: Ráth Mór, 1872.)

A m. kir. honvédelmi miniszternek 1873. aug. 15-én 31.367/1. sz. a. a honvédkerületi parancsnokságokhoz intézett rendelete; a honvéd fegyenczek elhelyezése és foglalkoztatása tárgyában (Magyarországi rendeletek tára. 1873. Budapest: Vodianer F., 1873.)

A m. kir. honvédelmi miniszternek 1873. szept. 1-én 26.505/111. sz. a. kelt rendelete; a börtönléssel súlyosbított fogság- és börtönbüntetések alkalmából felmerülő megtakarításoknak a kincstár javára bevételezése tárgyában (Magyarországi rendeletek tára. 1873. Budapest: Vodianer F., 1873.)

A m. kir. belügyminiszternek 1874. márcs. 7-én 9249. sz. a. valamennyi törvényhatósághoz intézett rendelete; a törvényhatósági közlegek által elfogott katonaszökevények hova leendő bekísérése iránt (Magyarországi rendeletek tára. 1874. Budapest: Vodianer F., 1875.)

A honvédelmi minisztérium 3853/eln. számú körrendelete; a m. kir. honvédség igazságügyi szolgáltatására vonatkozó szabályzat életbeléptetése iránt. (Rendeleti közlöny a Magyar Kir. Honvédség Számára 1875. Budapest: Légrády Testvérek, 1876.)

A m. kir. honvédelmi miniszternek 313/eln számú körrendelete; a honvéd hadbírói tisztikar és a honvéd hadbíróóságok szervezésére vonatkozó ideiglenes határozványokról (Rendeleti közlöny a Magyar Kir. Honvédség Számára 1876. Budapest: Légrády Testvérek, 1876.)

Szabályzat a magyar királyi honvédségi fogházak berendezésére és az azokban letartóztatott foglyok irányában követendő bánásmódra nézve (Magyarországi Rendeletek Tára 1876. Budapest: Pesti Könyvnyomda Révszvénytársaság, 1876.)

**Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból
(1867-1945)**

A m. kir. honvédelmi miniszternek 12.280. V. sz. körrendelete; a védtörvény elleni vétségek, s általában a hivatalból való állítás eseteiben követendő eljárás iránt (Magyarországi Rendeleték Tára 1879. Budapest: M. Kir. Belügyminisztérium, 1879.)

A m. kir. igazságügyminiszternek 23.368. szám alatt valamennyi kir. ügyészéhez, törvényszékekhez és járásbírókhoz intézett körrendelete; a polgári bíróságok által hozott büntető ítéleteknek a tényleges katonai szolgálatban álló egyének elleni végrehajtása tárgyában (Magyarországi Rendeleték Tára 1883. Budapest: M. Kir. Belügyminisztérium, 1883.)

A m. kir. igazságügyminiszternek 326. szám alatt valamennyi e. f. kir. bírósághoz intézett körrendelete; a tényleges szolgálatban álló honvédeknek bűnügyekben való megidéztetése tárgyában (Magyarországi Rendeleték Tára 1884. Budapest: M. Kir. Belügyminisztérium, 1884.)

A m. kir. igazságügyminiszternek 561. számú körrendelete; a polgári bíróságok által hozott büntető ítéleteknek a tényleges szolgálatban álló honvédek és csendőrök elleni végrehajtása tárgyában (Magyarországi Rendeleték Tára 1885. Budapest: M. Kir. Belügyminisztérium, 1885.)

A honvédelmi minisztérium 665/eln. számú körrendelete, A katonai büntető perrendtartása című könyv megjelenése és elosztása tárgyában. (Rendeleti Közlöny a Magyar Kir. Honvédség számára 1885. Budapest: Légrády Testvérek, 1886.)

A honvédelmi minisztérium 59772./HI. 1885. számú körrendelete, a katonai büntető törvénykönyv 208. §-ának értelmezéséről. (Rendeleti Közlöny a Magyar Kir. Honvédség számára 1886. Budapest: Légrády Testvérek, 1887.)

A honvédelmi minisztérium 32124/III. számú körrendelete, a hadtörvényszéki és hadbírósi kihallgatások megtartásáról. (Rendeleti Közlöny a Magyar Kir. Honvédség számára 1886. Budapest: Légrády Testvérek, 1887.)

A m. kir. igazságügyminiszternek 19.757. szám alatt a kir. törvényszékek elnökeihez és a kir. járásbírókhoz intézett körrendelete; a katonai egyének bírósági megidézése, valamint a bírói határozatoknak katonai egyének részére, úgyszintén a katonai vagy katonaság által megszállott épületekben való kézbesítése tárgyában (Magyarországi Rendeleték Tára 1889. Budapest: M. Kir. Belügyminisztérium, 1889.)

A m. kir. igazságügyminiszternek 27.821. szám alatt a kir. törvényszékek elnökeihez és kir. járásbírókhoz intézett körrendelete; a katonai egyének bírósági megidézése, valamint a bírói határozatoknak katonai egyének részére, úgyszintén a katonai vagy katonaság által megszállott épületekben való kézbesítése tárgyában 19.757/1889. szám alatt kelt körrendelet kiegészítése iránt (Magyarországi Rendeleték Tára 1889. Budapest: M. Kir. Belügyminisztérium, 1889.)

**Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból
(1867-1945)**

A m. kir. igazságügyministernek 17.469. szám alatt valamennyi kir. bírósághoz intézett rendelete; a közös hadsereg, hadi tengerészet, honvédség és csendőrség kötelékében tényleg szolgáló egyének bírósági idézése tárgyában (Magyarországi Rendeletek Tára 1893. Budapest: M. Kir. Belügyministerium, 1893.)

A m. kir. igazságügyminister 1897. évi 799. számú körrendelete; a közös hadseregnek, a haditengerészetnek, a honvédségnek és a csendőrségnek szökevényei által, szökésben létök tartama alatt elkövetett büntetendő cselekményeknek a katonai bíróságok hatáskörébe tartozása tárgyában (Magyarországi Rendeletek Tára 1897. Budapest: M. Kir. Belügyministerium, 1897.)

A m. kir. honvédelmi minister 1897. évi 8960. számú körrendelete; az igazságügyi orvosi tanács véleményének a honvédkerületi, úgyszintén mint csendőr-bíróságoknál folyamatban lévő bűnügyekben való igénybevétele tárgyában (Magyarországi Rendeletek Tára 1897. Budapest: M. Kir. Belügyministerium, 1897.)

A m. kir. igazságügyminister 1897. évi 13.672. I. M. számú rendelete; a honvéd-bíróságilag elítélt, de büntetésüket polgári letartóztatási intézetekben töltő egyéneknek levő tulajdonpénzek vagy értékek létezéséről, és az illető szabadulásának idejéről a m. kir. honvédelmi ministerium értesítése tárgyában (Magyarországi Rendeletek Tára 1897. Budapest: M. Kir. Belügyministerium, 1897.)

A m. kir. igazságügyminister 1898. évi 25.168. I. M. számú rendelete valamennyi büntető törvénykezést gyakorló kir. bírósághoz; a tényleges katonai szolgálatban álló terheltek vagy vádlottak bírósági idézésénél az elővezetetésre való figyelmeztetés mellőzéséről (Magyarországi Rendeletek Tára 1897. Budapest: M. Kir. Belügyministerium, 1898.)

A m. kir. belügyminister 1899. évi 66.413. számú körrendelete valamennyi törvényhatóság közönségéhez; a katonai egyenruhát jogosulatlanul viselőkkel vagy elárúsítókkal szemben követendő megtorlás tárgyában (Magyarországi Rendeletek Tára 1899. Budapest: M. Kir. Belügyministerium, 1899.)

A m. kir. igazságügyminister 1902. évi 34.572/1901. I. M. számú körrendelete valamennyi kir. főügyészséghez, ügyészséghez, törvényszékhez és járásbírósághoz, az összes kir. orsz. fegyintézetek igazgatóságaihoz (kivéve a márianostrait), a szegedi kir. ker. börtön és a budapesti kir. orsz. gyűjtőfogház igazgatóságaihoz; a polgári kir. bíróságok által hozott büntető ítéleteknek a tényleges szolgálatban álló honvédek és a csendőrök elleni végrehajtása tárgyában (Magyarországi Rendeletek Tára 1902. Budapest: Magyar Királyi Belügyministerium, 1902.)

A m. kir. minisztérium 1912. évi 6.966. M. E. számú rendelete; a katonai intézkedések hírlapi közlésételenek tilalmáról fennálló rendelet tárgyában (Magyarországi Rendeletek Tára 1912. Budapest: Magyar Királyi Belügyministerium, 1912.)

1912. évi XXXII. törvénycikk a közös haderő katonai bünvádi perrendtartásáról (Corpus Juris Hungarici CD-ROM. Budapest: KJK-Kerszöv, 2004.)

1912. évi XXXIII. törvénycikk a honvédség katonai bünvádi perrendtartásáról (Corpus Juris Hungarici CD-ROM. Budapest: KJK-Kerszöv, 2004.)

A m. kir. honvédelmi miniszter 1914. évi 7.871. ein. 15/a. szám alatt a cs. és kir. hadügyminiszterrel egyetértőleg kibocsátott rendelete; a közös haderő katonai bünvádi perrendtartásáról szóló 1912. évi XXXII. tc. életbelépése napjának megállapításáról (Magyarországi Rendeletek Tára 1914. Budapest: Magyar Királyi Belügyministerium, 1914.)

A m. kir. honvédelmi miniszter 1914. évi 7.871. ein. 15/a. számú rendelete; a honvédség katonai bünvádi perrendtartásáról szóló 1912. évi XXXIII. tc. életbelépése napjának megállapításáról (Magyarországi Rendeletek Tára 1914. Budapest: Magyar Királyi Belügyministerium, 1914.)

A m. kir. honvédelmi miniszternek a cs. és kir. hadügyminiszterrel egyetértve, továbbá a m. kir. igazságügyminiszternek és a m. kir. belügyminiszternek, Horvát-Szlavonországok tekintetében Horvát-Szlavón- és Dalmátországok bánjának 1914 évi 7.734. H. M. ein. szám alatt kibocsátott rendelete; a közös haderő katonai bünvádi perrendtartásáról szóló 1912. évi XXXII. tc. végrehajtásáról (Magyarországi Rendeletek Tára 1914. Budapest: Magyar Királyi Belügyministerium, 1914.)

A m. kir. honvédelmi miniszternek, továbbá a m. kir. igazságügyminiszternek és a m. kir. belügyminiszternek, Horvát-Szlavonországok tekintetében Horvát-Szlavón és Dalmátországok bánjának 1914. évi 7.734. H. M. ein. szám alatt kibocsátott rendelete, a honvédség katonai bünvádi perrendtartásáról szóló 1912. évi XXXIII. tc. végrehajtásáról (Magyarországi Rendeletek Tára 1914. Budapest: Magyar Királyi Belügyministerium, 1914.)

A m. kir. honvédelmi miniszter 1914. évi 8273/el/15/a. számú körrendelete; Legf. elhatározás a honvéd dandár és hadosztálybiroágok felállítására, a legfelsőbb honvéd törvényszék székhelye és bünvádi üldözési jog adományozása tárgyában. (Magyarországi Rendeletek Tára 1914. Budapest: Magyar Királyi Belügyministerium, 1914.)

A m. kir. minisztérium 1914. évi 5.490. M. E. számú rendelete; a hadi cikkekre fel nem esketett, tényleges szolgálatban álló katonai (honvéd, népfölkelő és csendőr) egyéneknek a katonai büntetőtörvénykönyv II. részében foglalt rendelkezések alá helyezéséről (Magyarországi Rendeletek Tára 1914. Budapest: Magyar Királyi Belügyministerium, 1914.)

A m. kir. igazságügyminiszter 1914. évi 12.003. I. M. E. számú rendelete; a polgári büntetőbíráskodás alá tartozó egyéneknek a honvéd büntetőbíráskodás alá helyezéséről a m. kir. minisztérium által 5.491. M. E. szám alatt kibocsátott rendelet kihirdetése

tárgyában (Magyarországi Rendeletek Tára 1914. Budapest: Magyar Királyi Belügyministerium, 1914.)

A m. kir. honvédelmi miniszter 1914. évi 10057/eln./15/a. számú körrendelete; a polgári büntetőbírószági elítéltetés jogi következménye gyanánt való lefokozásról. (Magyarországi Rendeletek Tára 1914. Budapest: Magyar Királyi Belügyministerium, 1914.)

A m. kir. minisztérium 1914. évi 5081. M. E. számú rendelete; a katonai intézkedések közlésének eltiltásáról szóló 5482. M. E. számú rendelet hatályának kiterjesztéséről (Magyarországi Rendeletek Tára 1914. Budapest: Magyar Királyi Belügyministerium, 1914.)

A m. kir. honvédelmi miniszter 1914. évi 18241/eln./15/a. számú körrendelete; Legfelsőbb elhatározás a honv. büntető bíraskodás tárgyában mozgósítás estén. (Magyarországi Rendeletek Tára 1914. Budapest: Magyar Királyi Belügyministerium, 1914.)

A m. kir. minisztérium 1915. évi 4.272. M. E. számú rendelete; a katonai büntetőtörvény II. részében foglalt rendelkezéseknek a hadifoglyokra való alkalmazásáról (Magyarországi Rendeletek Tára 1915. Budapest: Magyar Királyi Belügyministerium, 1915.)

A magyar minisztérium 1918. évi 4.877. M. E. számú rendelete; a polgári büntetőbíráskodás alá tartozó egyének felett gyakorolt honvéd büntetőbíráskodás megszüntetéséről (Magyarországi Rendeletek Tára 1915. Budapest: Magyar Királyi Belügyministerium, 1915.)

A Forradalmi Kormányzótanács IV. számú rendelete; a forradalmi törvényszékekről (Pongrácz Jenő (szerk.): A Forradalmi Kormányzótanács és a népbiztosságok rendeletei. Budapest: A Magyarországi Szocialista Párt kiadása, 1919.)

A Forradalmi Kormányzótanács XXIII. számú rendelete; a Vörös Hadsereg alakításáról (Pongrácz Jenő (szerk.): A Forradalmi Kormányzótanács és a népbiztosságok rendeletei. Budapest: A Magyarországi Szocialista Párt kiadása, 1919.)

A Forradalmi Kormányzótanács XLV. számú rendelete; A forradalmi törvényszékek hatáskörének kiterjesztése (Halász Pál (szerk.): A magyar Tanácsköztársaság jogalkotása. Budapest: Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1959.)

A budapesti forradalmi katonai törvényszék (II. Margit körút 85. sz.); A forradalmi törvényszék bíráihoz (HM HL IV. Katonai igazságszolgáltatás szervei 92. Forradalmi Katonai Törvényszékek 609. f. 27.cs. III. hadtest forradalmi katonai törvényszék 1919, A rögtönítélő bíróság előtt követendő tárgyalások menete)

A Forradalmi Kormányzótanács LIII. számú rendelete; A katonai büntettek és a forradalmi katonai törvényszékek (Pongrácz Jenő (szerk.): A Forradalmi Kormányzótanács és a népbiztosságok rendeletei. Budapest: A Magyarországi Szocialista Párt kiadása, 1919.)

A Hadügyi Népbiztosság 4. H. N. számú rendelete; Megszűnnek az eddigi katonatanácsok (Halász Pál (szerk.): A magyar Tanácsköztársaság jogalkotása. Budapest: Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1959.)

A Forradalmi Kormányzótanács LXII. számú rendelete; A régi rend alatt indított bűnügyek átvizsgálása (Halász Pál (szerk.): A magyar Tanácsköztársaság jogalkotása. Budapest: Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1959.)

A Hadügyi Népbiztos 9309/ELN. 12. 1919. számú rendelete; katonai átvizsgáló (liquidáló) tanácsok felállítása (Kisközlöny a Vörös Hadsereg Rendeletei. Budapest: Vörös Hadsereg, 1919.)

A Hadügyi Népbiztos 9310/eln. 12. 1919. számú rendelete; Forradalmi katonai törvényszékek felállítása (Kisközlöny a Vörös Hadsereg Rendeletei. Budapest: Vörös Hadsereg, 1919.)

A Hadügyi Népbiztos 155674/12. 1919. számú rendelete; Illetéktelen beavatkozás a forradalmi törvényszékek és a vádbiztosok működésébe. (Kisközlöny a Vörös Hadsereg Rendeletei. Budapest: Vörös Hadsereg, 1919.)

A Forradalmi Kormányzótanács LXXXIV. számú rendelete; A Vörös Őrség az egyedüli nyomozó testület (Halász Pál (szerk.): A magyar Tanácsköztársaság jogalkotása. Budapest: Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1959.)

A Forradalmi Kormányzótanács XCIV. számú rendelete; a forradalmi törvényszékekről és a rögtönítélő eljárásról (Halász Pál (szerk.): A magyar Tanácsköztársaság jogalkotása. Budapest: Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1959.)

A Forradalmi Kormányzótanács CXV. számú rendelete; Országos Forradalmi Katonai Főtörvényszék (Halász Pál (szerk.): A magyar Tanácsköztársaság jogalkotása. Budapest: Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1959.)

Hadügyi Népbiztosság 13625. szám eln. 31. 1919.; Volt tisztek letartóztatása (HM HL IV. Katonai igazságszolgáltatás szervei 92. Forradalmi Katonai Törvényszékek 609. f. 27.cs. III. hadtest forradalmi katonai törvényszék 1919, A rögtönítélő bíróság előtt követendő tárgyalások menete)

A magyar igazságügyminiszter 1919. évi 27.174. I. M. számú rendelete; a polgári büntetőbíráskodás alá tartozó egyéneknek katonai büntetőbíráskodás alá helyezéséről a magyar kormány részéről 5.940. M. E. szám alatt kibocsátott rendelet kibírdetéséről (Magyarországi Rendeletek Tára 1919. Budapest: Magyar Kir. Belügyminiszter, 1919.)

A magyar kormány 1919. évi 6.499. M. E. számú rendelete; a polgári büntető bíraskodás alá tartozó egyéneknek katonai büntetőbíraskodás alá helyezéséről szóló 5.940/1919. M. E. számú rendelet területi hatályának kiegészítéséről (Magyarországi Rendeletek Tára 1919. Budapest: Magyar Kir. Belügyminiszter, 1919.)

A m. kir. kormánynak 1920. évi 4.710. M. E. számú rendelete; a katonai batóságok és közegek, illetőleg katonai nyomozók polgári személyekkel szemben való eljárásának megszüntetéséről, illetőleg korlátozásáról (Magyarországi Rendeletek Tára 1920. Budapest: Magyar Kir. Belügyminiszter, 1920.)

1921:XLIX. tc. A magyar királyi honvédségről (Corpus Juris Hungarici CD-ROM. Budapest: KJK-Kerszöv, 2004.)

1922:XVIII. tc. A katonai büntető jogszabályokban megállapított értékhatároknak, valamint a pénzbüntetések és pénzbürságok ugyane jogszabályokban meghatározott mértékének ideiglenes felemeléséről (Corpus Juris Hungarici CD-ROM. Budapest: KJK-Kerszöv, 2004.)

A m. kir. belügyminiszter a m. kir. igazságügy-miniszterrel egyetértőleg kiadott 1922. évi 51.037. B. M. számú rendelete; a választójogból kizáró katonai (honvéd) büntetőbírósági büntető ítéletek megjelöléséről (Magyarországi Rendeletek Tára 1922. Budapest: Magyar Kir. Belügyminiszter, 1923.)

A m. kir. minisztérium 1923. évi 6.050. M. E. számú rendelete; a büntetőjogi értékhatároknak, valamint a pénzbüntetés és a pénzbürság mértékének ideiglenes felemeléséről (Magyarországi Rendeletek Tára 1923. Budapest: Magyar Kir. Belügyminiszter, 1924.)

A m. kir. minisztérium 1924. évi 5.340. M. E. számú rendelete; a büntetőjogi értékhatároknak, valamint a pénzbüntetés és a pénzbürság mértékének újabb felemeléséről (Magyarországi Rendeletek Tára 1924. Budapest: Magyar Kir. Belügyminiszter, 1925.)

1925. évi XIII. törvénycikk a honvédség igazságügyi szervezetének módosításáról (Corpus Juris Hungarici CD-ROM. Budapest: KJK-Kerszöv, 2004.)

1930:II. tc. A katonai büntető törvénykönyvről (Corpus Juris Hungarici CD-ROM. Budapest: KJK-Kerszöv, 2004.)

1930:III. tc. A katonai büntetőtörvénykönyv életbeléptetéséről és a közönséges büntetőtörvények egyes rendelkezéseinek ezzel kapcsolatos módosításáról és kiegészítéséről (Corpus Juris Hungarici CD-ROM. Budapest: KJK-Kerszöv, 2004.)

A m. kir. honvédelmi miniszternek, a m. kir. igazságügyminiszternek és a m. kir. belügyminiszternek 1930. évi 12.059. ein. 13. H. M. számú rendelete; ujjnyomati

nyilvántartás rendszeresítéséről a katonai büntetőbíráskodásban (Magyarországi Rendeleték Tára 1930. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1931.)

A m. kir. honvédelmi miniszternek és a m. kir. igazságügy miniszternek 1930. évi 12.791. ein. 13. H. M. számú rendelete; a katonai büntetőtörvénykönyvről szóló 1930:II. törvénycikk végrehajtásáról (Magyarországi Rendeleték Tára 1930. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1931.)

A m. kir. honvédelmi miniszternek és a m. kir. igazságügyminiszternek 1930. évi 13.041. ein. H. M. 13. számú rendelete; a katonai büntetőtörvénykönyv életbeléptetéséről és a közönséges büntetőtörvények egyes rendelkezéseinek ezzel kapcsolatos módosításáról és kiegészítéséről szóló 1930: III. törvénycikk végrehajtásáról (Magyarországi Rendeleték Tára 1930. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1931.)

A m. kir. minisztérium 1932. évi 2.410. M. E. számú rendelete; a m. kir. honvédség és katonailag szervezeti más testület tagjának bíróság vagy más hatóság elé idézéséről, és ott egyenruhában megjelenéséről (Magyarországi Rendeleték Tára 1932. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1933.)

1939:II. tc. A honvédelemről (Corpus Juris Hungarici CD-ROM. Budapest: KJK-Kerszöv, 2004.)

A m. kir. honvédelmi miniszter 23.777/eln. 13. — 1941. számú körrendelete; A m. kir. minisztériumnak 2730/1941. M.E. számú rendelete a háború idejére szóló különös büntető jogi rendelkezések alkalmazása kezdőnapjának és területi hatályának meghatározása tárgyában. (Magyarországi Rendeleték Tára 1941. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1942.)

A m. kir. honvédelmi miniszter 23.778 eln. 13. — 1941. számú körrendelete; a polgári büntető bíráskodás alá tartozó egyéneknek honvéd büntetőbíráskodás alá helyezése. (Magyarországi Rendeleték Tára 1941. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1942.)

A m. kir. minisztérium 1941. évi 2.750. M. E. számú rendelete; a hadrakelt seregbeli bűnvádi eljárás gyorsításáról és egyszerűsítéséről (Magyarországi Rendeleték Tára 1941. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1942.)

A m. kir. minisztérium 1941. évi 2.770. M. E. számú rendelete; a rögtönbíráskodás kihirdetésének kiterjesztéséről, illetve elrendeléséről (Magyarországi Rendeleték Tára 1941. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1942.)

A m. kir. honvédelmi miniszter 23.780/eln. 13. — 1941. számú körrendelete; A. hadrakelt seregbeli eljárás körében az illetékes parancsnokoknak a büntetés kegyelemből elengedésének és enyhítésének jogával való felruházásáról szóló legfelsőbb elhatározás. (Magyarországi Rendeleték Tára 1941. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1942.)

A m. kir. igazságügyminiszter 34.701/eln. 13. — 1941. számú körrendelete; A polgári büntetőbíráskodás alá tartozó egyének felett gyakorolt honvéd büntetőbíráskodás megszüntetése. (Magyarországi Rendeleték Tára 1941. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1942.)

A m. kir. minisztérium 1941. évi 3.750. M. E. számú rendelete; a háború idejére szóló különös büntetőjogi rendelkezések alkalmazása végső napjának meghatározásáról és az ezzel kapcsolatos intézkedésekről (Magyarországi Rendeleték Tára 1941. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1942.)

A m. kir. minisztérium 1941. évi 4.850. M. E. számú rendelete; a háború idejére szóló különös büntetőjogi rendelkezések alkalmazása kezdőnapjának és területi hatályának meghatározásáról, valamint a polgári büntetőbíráskodás alá tartozó egyéneknek honvéd büntetőbíráskodás alá helyezéséről (Magyarországi Rendeleték Tára 1941. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1942.)

A m. kir. minisztérium 1941. évi 4.870. M. E. számú rendelete; a rögtönbíráskodás kiterjesztéséről és kihirdetésének elrendeléséről (Magyarországi Rendeleték Tára 1941. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1942.)

A m. kir. minisztérium 1941. évi 7.650. M. E. számú rendelete; a honvéd büntetőbíráskodásban a hűtlenség büntettének üldözésére vonatkozó egyes jogszabályok módosításáról (Magyarországi Rendeleték Tára 1941. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1942.)

A m. kir. minisztérium 1942. évi 1.160. M. E. számú rendelete; a honvédség katonai bűnvádi perrendtartásának a honvédségi védőkre vonatkozó egyes rendelkezéseiről (Magyarországi Rendeleték Tára 1942. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1942.)

A m. kir. honvédelmi miniszter 1942. évi 11.611. ein. 13. számú rendelete; a honvédség katonai bűnvádi perrendtartásának a honvédségi védőkre vonatkozó egyes rendelkezéseiről intézkedő 1.160/1942. M. E. számú minisztériumi rendelet végrehajtásáról (Magyarországi Rendeleték Tára 1942. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1942.)

A m. kir. minisztérium 1942. évi 6.510. M. E. számú rendelete; a honvédség katonai bűnvádi perrendtartásáról szóló 1912. XXXIII. tc. 445. és 476. §-a egyes rendelkezéseinek módosításáról és kiegészítéséről (Magyarországi Rendeleték Tára 1942. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1942.)

A m. kir. minisztérium 1944. évi 1.410. M.E. számú rendelete; a 4.850/1941. M. E. számú rendeletnek a hadrakelt sereg számára szóló eljárási szabályok alkalmazására vonatkozó rendelkezése módosításáról (Magyarországi Rendeleték Tára 1944. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1944.)

A m. kir. minisztérium 1944. évi 1.420. M. E. számú rendelete; a hadrakelt seregnél követendő bűnvádi eljárás szabályairól és a háború idejére szóló egyéb büntetőjogi rendelkezésekről (Magyarországi Rendeletek Tára 1944. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1944.)

A m. kir. minisztérium 1944. évi 1.250. M. E. számú rendelete; a rögtönbíráskodás újabb kiterjesztéséről és kihirdetésének elrendeléséről (Magyarországi Rendeletek Tára 1944. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1944.)

A m. kir. honvédelmi miniszter 1944. évi 29.689. ein. 13. számú rendelete; a hadrakelt seregnél követendő bűnvádi eljárás szabályai és a háború idejére szóló egyéb büntetőjogi rendelkezések tárgyában kibocsátott 1.420/1944. M. E. számú minisztériumi rendelet végrehajtásáról (Magyarországi Rendeletek Tára 1944. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1944.)

A m. kir. minisztérium 1944. évi 2.980. M. E. számú rendelete; a hadrakelt seregnél követendő bűnvádi eljárás szabályainak a honvéd büntetőbíráskodás egész területén való alkalmazásáról (Magyarországi Rendeletek Tára 1944. Budapest: Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1944.)

Pályázati támogatások

A kötet közzététele a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése országos program című kiemelt projekt által nyújtott személyi támogatással valósult meg. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

A kutatáshoz előzményként kapcsolódik a TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0010 "Tehetséggondozási rendszer és tudományos képzési műhelyek fejlesztése a Széchenyi István Egyetemen" című pályázat keretében a válogatási munkára és a bevezető tanulmány megírására vonatkozó egyszeri támogatás. A projekt keretében nyújtott támogatás a 2012. október - 2013. január közötti időszakra vonatkozott.

E kötet az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából az Oktató- és Fejlesztő Intézet és az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő által meghirdetett NTP-SZKOLL-13-0062 kódszámú pályázati támogatásból valósult meg.

